

שבוע פרשת וארא

(10 - 16 January 10)

כ"ד טבת - א' שבט ה'תש"ע

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגגך ותיירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והארמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם. ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם, בימי השמים על הארץ.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על בנפיהם בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הכנף, פתיל תכלת. והיה לכם לציצת, וראיתם אתו, וזכרתם את כל מצות יי, ועשיתם אתם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדשים לאלהיכם. אני יי אלהיכם, אשר הוצאתי אתכם, מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני יי אלהיכם (אני יי אלהיכם) אמת.

נכון לומר קודם התפילה:

הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יהי רצון מלפניך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך.
אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מודה אני לפניך, מלך חי וקים שהחזרת בי נשמותי בחמלה. רבה אמונתך.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יי, נותן התורה:**

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־אֶהרֶן ואל־בָּנָיו לאמר פה תברכו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אמור להם:
יברכך יהוה וישמרך: יאר יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ ויחַנֶּךָ: וישא יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וישם לך שְׁלוֹם:
ושמו את־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין:

קריאת שמע

שמע ישראל, יי אלהינו, יי אחד:
בלחש: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:
ואהבת את יי אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה בולטת כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכֹזֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בַּלְּאֲמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שְׂכֵם וְעֶמֶק סִפּוֹת אֲמַדְךָ:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם מַעֲזוֹ רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מִזְאֵב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעָה: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מַרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוֹ
 אֹתִי לְשׁוֹן שָׂקָר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מִוֶּכֶה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקַח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וּדְרָשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחַ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג כִּצְלִי־בִנְטוֹתַי נְהַלֵּכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כָשְׁלוֹ
 מַצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמַּעִיל בְּשִׁתָּם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבַתּוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה והיה מדי חודש בחודשו (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת וארא, ר"ח שבט ה'תשמ"ג	ה
ד	משיחות שבת פרשת וארא ר"ח שבט ה'תש"נ	י
ה	לקוטי שיחות לשבוע פרשת וארא (בלה"ק) כרך יא	יח
ו	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת וארא	כד
ז	לוח "היום יום" לשבוע פרשת וארא	לו
ח	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	לח

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

ט	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וארא	מא
י	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת וארא	ס
יא	– ספר המצוות לשבוע פרשת וארא	עב
יב	נביאים וכתובים שמואל-א פרק ד-ה, דברי הימים-ב פרק כד	עד
יג	מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף קמב עד דף קמח	עו

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יד	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קד
טו	שולחן ערוך הלכות נשיאת כפים - אדמו"ר הזקן	קד
טז	לקוטי תורה – ד"ה לא הביט און ביעקב - אדמו"ר הזקן	קה
יז	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קיא
יח	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קיב
יט	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קיב
כ	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קיג
כא	ספר המאמרים ה'תש"ב - אדמו"ר מוהרי"צ	קיד
כב	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קטו
כג	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קיז
כד	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קכ
כה	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת וארא ע"פ חומש "תורה תמימה"	קכב
כו	לוח זמנים לשבוע פרשת וארא	קמב
כז	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קמג

טוב בין שבת ליום טוב ואומרים ברוך המבדיל בין קדש
לקדש והבדלה זו היא מפני שנעלה קדושת השבת מקדושת יום-טוב,
ואם כן, אם ברגל היה ענין העליה לירושלים, כל שכן וקל
וחמר שהיה צריך להיות בשבת? ג. ולאידך יש להבין,
מדוע ישתנה ענין זה
לעתיד לבא, דאז תהיה
העליה לרגל גם בשבת?
ונקדת הבאור בזה היא,
בהקדים באור כללות
ענין העליה לרגל. דהנה
העליה נקראת בשם
ראיה, כלשון ההלכה
בנוגע לקרבנות הרגל
שכאשר היו עולים לרגל היו
מביאים עמם קרבנות לבית-
המקדש שנקראים קרבנות
אלו עולת ראיה, וכן הוא
גם לשון הכתוב⁸ יראה
כל זכורך ואמריו רצ"ל⁹
כשם שבא לראות כף בא
ליראות. מזה מוכן,
שעקר החידוש בעליה
לרגל הוא שאז היה גלוי
אלקות בבחינת ראיה
שהיו מקבלים גילוי הארה
אלוקית בנפש עד שהתאמת
אצלם האלקות בוודאות הכי
גדולה, בדוגמת אדם שראה איזה
דבר שאין שייך שיהי' אצלו שום
ספק בזה. דאף שגאמר¹⁰
בהמשך הפסוק: יראה גו'
את פני ה' אלקיך גו',
הינו שהיתה גם מעלת

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר
להשתחוות לפני אמר ה'¹ - נבואת ישעי' על העתיד: והי' מדי חדש
- מחדש לחדש. בחדשו - בראש החודש. יבוא כל בשר - כל בני האדם אפילו
שאר העמים, ואיתא במדרש², שענין זה דיבוא כל בשר
להשתחוות לפני הינו
שיבואו להשתחוות בבית
המקדש, והוא על דרך
ענין העליה לרגל בשלושת
הרגלים, כך תהי' עלי' לבית-
המקדש בכל שבת וחדש.
ומקשים איך יוכלו לבוא
בכל שבת ולחזור, אף זה
מוכן על פי מה שכתוב
בילקוט³ על הפסוק⁴ מי
אלה כעב תעופינה
וכיונים אל ארבותיהם
[פירוש הפשוט בפסוק: מי הם
בני הגולה אשר ממהרים לשוב,
כעניים יעופו וכיונים החוזרים
אל השוכן. אך במדרש מפרש:]
שעננים באים וטוענים
אותם ומביאים אותם ממקומם
לבית-המקדש כו'. וידועים
הדיוקים בזה בדרושי
רבותינו נשיאנו, ובפרט
בדבור המתחיל זה
מאדמו"ר מהר"ש נ"ע משנת
תר"ל⁵, א. דאם פסוק זה
קאי [= מדבר] בעליה
לרגל לירושלים, אם כן
מדוע⁶ לא נזכרה בו
העליה לרגל גם בג'
רגלים (שתהיה גם כן
לעתיד לבא) והזכר רק
העליה בשבת ובראש
חודש? ב. גם צריך
להבין⁷ בעצם הענין
העליה לרגל, מפני מה
היה ענין זה (בזמן שבית
המקדש היה קיים) רק
ביום טוב ולא בשבת,
והלא שבת גבוהה במעלה
מיום טוב פידוע, ועד
שפשוים טוב חל אחר
השבת (ביום ראשון)
מבדילים בקידוש ליל יום

בס"ד. ש"פ וארא, ר"ח שבת ה'תשמ"ג. (הנחה בלתי מוגה)

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל
בשר להשתחוות לפני אמר ה'¹, ואיתא במדרש²,
שענין זה דיבוא כל בשר להשתחוות לפני הינו בבית
המקדש, והוא על דרך ענין העליה לרגל בכל שבת
וחדש. ומקשים איך יוכלו לבוא בכל שבת ולחזור, אף
זה מוכן על פי מה שכתוב בילקוט³ על הפסוק⁴ מי
אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארבותיהם שעננים באים
וטוענים אותם כו'. וידועים הדיוקים בזה בדרושי
רבותינו נשיאנו, ובפרט בדבור המתחיל זה משנת
תר"ל⁵, דאם פסוק זה קאי בעליה לרגל לירושלים, אם
כן מדוע⁶ לא נזכרה בו העליה לרגל בג' רגלים (שתהיה
גם כן לעתיד לבא) והזכר רק העליה בשבת ובראש
חודש? גם צריך להבין⁷ בעצם הענין העליה לרגל,
מפני מה היה ענין זה (בזמן שבית המקדש היה קיים)
רק ביום טוב ולא בשבת, והלא שבת גבוהה מיום טוב
פידוע, ועד שפשוים טוב חל אחר השבת מבדילים בין
שבת ליום טוב ואומרים ברוך המבדיל בין קדש לקדש,
ואם כן, אם ברגל היה ענין העליה לירושלים, כל שכן
וקל וחמר שהיה צריך להיות בשבת? ולאידך יש
להבין, מדוע ישתנה ענין זה לעתיד לבא, דאז תהיה
העליה לרגל גם בשבת.

ונקדת הבאור בזה היא, בהקדים באור כללות ענין
העליה לרגל. דהנה העליה נקראת בשם ראיה, כלשון ההלכה בנוגע
לקרבנות הרגל שנקראים עולת ראיה, וכן הוא גם לשון הכתוב⁸ יראה כל זכורך
ואמריו רצ"ל⁹ כשם שבא לראות כף בא ליראות. מזה מוכן,
שעקר החידוש בעליה לרגל הוא שאז היה גלוי אלקות בבחינת ראיה.
דאף שגאמר¹⁰ יראה גו' את פני ה' אלקיך גו', הינו שהיתה גם מעלת

(1) ישעי' סו, כג. (2) ראה פס"ר פ' שבת ור"ח ב. יל"ש ישעי' בסופו. יל"ש תהלים רמז תשמא. (3) פס"ר
שם ג. יל"ש ישעי' רמז תקג. (4) ישעי' ס, ח. (5) סה"מ תר"ל ע' רנו ואילך. וראה ד"ה שלש פעמים
בסה"מ תרע"ח ע' קעב ואילך. (6) סה"מ תר"ל שם ס"ע רסב. (7) שם ס"ע רסא. סה"מ תרע"ח שם ע'
קעט. (8) משפטים כג, יז. ראה טז, טז. ועוד. (9) חגיגה ב, א. (10) ראה שם. (11) ראה לקו"ת ברכה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 גְּלוֹי הַפְּנִימִיּוֹת¹¹, פְּנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ [=פני מלשון פנימיות], מִכָּל
2 מְקוֹם עָקַר הַהֲדָגָשָׁה הִיא לֹא בִּזְיוֹ דְּרָגָה רָאוּ, כִּי אִם בְּמַעֲלַת
3 הָרְאִיָּה, הֵינּוּ בְּאוֹפֶן הַגְּלוֹי שֶׁהוּא בְּבַחֲיִנַת רְאִיָּה. לַהֲלֹן יִבְאֹר
4 מִהוּ עֵינֵן הָרָא' בִּאלֻקוֹת שֶׁה' דּוֹקָא בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ וּבִזְמַנִּים מִיּוֹחֲדִים.

5 וּבִיאֹר הָעֵינֵן הוּא, דְּהִנֵּה
6 אוֹפֶן מְצִיאוֹת הָאֲלֻקוֹת
7 בְּעוֹלָם אֵינוֹ בְּהֶעֱלָם
8 לְגַמְרֵי שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לִידַע
9 מְצִיאוֹתוֹ, וּמִהָעוֹלָם
10 עֲצָמוֹ רוֹאִים שֵׁשׁ לוֹ
11 בּוֹרָא. וְזֶהוּ הַסִּיכָה מֵהַ
12 שְׂמִינִי בְּגִמְרָא¹²
13 שְׂשַׁבְעִים הִזְקִנִּים [=חכמי
14 יִשְׂרָאֵל] שֶׁתִּרְגְּמוּ הַתּוֹרָה
15 לְתַלְמִי הַמֶּלֶךְ כְּמִסּוּר
16 בְּגִמְרָא: מַעֲשֵׂה בְּתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ
17 [=מֶלֶךְ מִצְרַיִם] שְׂכִינָס שְׂבַעִים
18 וּשְׁנַיִם זִקְנִים וְהַכְּנִסֵּן בְּשַׁבְעִים
19 וּשְׁנַיִם בְּתִים וְלֹא גִילָה לָהֶם עַל
20 מֵה כִּינָס, וְנִכְנַס אֶצֶל כָּל אֶחָד
21 וְאֶחָד וְאָמַר לָהֶם כְּתוּב לִי תּוֹרָה
22 מִשֶּׁה רִבְכָּם נָתַן הַקִּבְ"ה בְּלִב כָּל
23 אֶחָד וְאֶחָד עֲצָה וְהַסְכִּימוּ כּוֹלָן
24 לְדַעַת אַחַת [=כּוֹלָן תִּרְגְּמוּ אֶת
25 הַתּוֹרָה לְשֹׁפָה הַיּוּנִיטִית וְשִׁינוּ
26 בְּמִקּוֹם הַצִּירִיךְ בְּאוֹתוֹ אוֹפֶן]
27 וְכָתוּב לוֹ [בְּמִקּוֹם "בְּרֹאשִׁית בְּרָא
28 אֱלֹקִים"] אֱלֹקִים בְּרָא בְּרֹאשִׁית
29 [שֶׁלֹא יֹאמַר תַּלְמִי הַמֶּלֶךְ
30 'בְּרֹאשִׁית' הוּא שֵׁם]. רוֹאִים
31 בְּסִיפּוֹר זֶה שֶׁתִּרְגְּמוּ גַם אֶת
32 הַפֶּסֶק בְּרֹאשִׁית בְּרָא
33 אֱלֹקִים, אֲלֹא שֶׁשִּׁינוּ אֶת
34 סֵדֶר הַפֶּסֶק וְכָתוּב
35 אֱלֹקִים בְּרָא בְּרֹאשִׁית כְּדִי
36 שֶׁלֹא יִטְעָה לְחֹשׁוֹב
37 שֶׁבְּרֹאשִׁית הוּא שֵׁם
38 (בְּמִבְאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּאֵרוּכָה), דְּמִזָּה מוֹכֵן, אֲשֶׁר עֲצָם
39 הָעֵינֵן שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא עַל יְדֵי הַקִּבְ"ה אֶפְשָׁר לְהַסְבִּירוֹ לְגוֹי.
40 וְכִמּוּ ב"שֶׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נַח" שְׂכִידוּעַ שָׁגַם עַל בְּנֵי נַח מִטְּלַת

מִכָּל מְקוֹם עָקַר הַהֲדָגָשָׁה הִיא בְּמַעֲלַת הָרְאִיָּה, הֵינּוּ
בְּאוֹפֶן הַגְּלוֹי שֶׁהוּא בְּבַחֲיִנַת רְאִיָּה.

וּבִיאֹר הָעֵינֵן הוּא, דְּהִנֵּה אוֹפֶן מְצִיאוֹת הָאֲלֻקוֹת
בְּעוֹלָם אֵינוֹ בְּהֶעֱלָם לְגַמְרֵי שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לִידַע
מְצִיאוֹתוֹ, וּמִהָעוֹלָם עֲצָמוֹ רוֹאִים שֵׁשׁ לוֹ בּוֹרָא. וְזֶהוּ
מֵה שֶׁמִּצִּינוּ בְּגִמְרָא¹² שְׂשַׁבְעִים הִזְקִנִּים שֶׁתִּרְגְּמוּ הַתּוֹרָה
לְתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ תִּרְגְּמוּ גַם אֶת הַפֶּסֶק בְּרֹאשִׁית בְּרָא
אֱלֹקִים, אֲלֹא שֶׁשִּׁינוּ אֶת סֵדֶר הַפֶּסֶק וְכָתוּב אֱלֹקִים בְּרָא
בְּרֹאשִׁית כְּדִי שֶׁלֹא יִטְעָה לְחֹשׁוֹב שֶׁבְּרֹאשִׁית הוּא שֵׁם
(בְּמִבְאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּאֵרוּכָה), דְּמִזָּה מוֹכֵן, אֲשֶׁר עֲצָם
הָעֵינֵן שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא עַל יְדֵי הַקִּבְ"ה אֶפְשָׁר לְהַסְבִּירוֹ
לְגוֹי. וְכִידּוּעַ שָׁגַם עַל בְּנֵי נַח מִטְּלַת הַמְצִיָּה דְּהִנֵּה מִנֵּת
אֲלֻקוֹת. אֲלֹא שֶׁבַחֲיִנַת אֲלֻקוֹת זֶה שֶׁבְּעוֹלָם נִקְרָאת בְּשֵׁם
אֱלֹקִים¹³, הֵינּוּ, שֶׁהָאֲלֻקוֹת אֵינוֹ בְּאוֹפֶן גְּלוֹי מִמֶּשׁ.

אֲמָנָם לְיִשְׂרָאֵל קִבַּע הַקִּבְ"ה אֶת הַמוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה
[וְעַל דֶּרֶךְ מֵאֲמָר רַז"ל¹⁴ מִשְׁבַּחַר הַקִּבְ"ה בִּיעֲקֹב
וּבְנָיו קִבַּע לָהֶם חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה], שֶׁבָּהֶם הָאֲלֻקוֹת הִיא
בְּאוֹפֶן שֶׁל גְּלוֹי מִמֶּשׁ בְּבַחֲיִנַת רְאִיָּה. וְהִגְלוֹי הוּא דְּוָקָא
בְּזִמְנִים מְסִימִים, דְּכִשֵּׁם שֶׁעֵינֵן זֶה יֵשׁ לוֹ הַגְּבֻלוֹת
בְּמִקּוֹם, שֶׁגְּלוֹי הָאֲלֻקוֹת הוּא דְּוָקָא בְּמִקְדָּשׁ, כֵּן הוּא גַם
בְּזִמְנֵי שֶׁהִגְלוֹי הוּא דְּוָקָא בְּזִמְנִים מְסִימִים, בְּזִמְנֵי
הַמוֹעֲדִים. וְהַטְעָם¹⁵ שֶׁהִגְלוֹי הוּא דְּוָקָא בְּמוֹעֲדִים הוּא
מִשּׁוֹם שֶׁעֵינֵן הַמוֹעֲדִים הוּא עֵינֵן הַשְׂמִיחָה, מוֹעֲדִים
לְשִׁמְחָה, אֲשֶׁר שְׂמִיחָה הוּא עֵינֵן הַשְׂמִיחָה, מוֹעֲדִים
שֶׁאֵין שְׂמִיחָה אֲלֹא בִּינֵי, וְעֵינֵן הֵינִי הוּא שְׂמִיחָה דְּכָר
הַנֶּעֱלָם¹⁷, כְּמֵאֲמָר¹⁸ נִכְנַס יֵינִי יֵצֵא סוֹד. וּלְפִיכָף הַגְּלוֹי
בְּבַחֲיִנַת רְאִיָּה הוּא דְּוָקָא בְּזִמְנֵי הַמוֹעֲדִים, עַל דֶּרֶךְ¹⁹ מֵה
הַנֶּעֱלָם¹⁷, כְּמֵאֲמָר¹⁸ נִכְנַס יֵינִי יֵצֵא סוֹד יוֹצֵא, שֶׁשְׂמִיחָה וְגִילוֹי
הַנֶּעֱלָם עֵינִים אֶחָד. וּלְפִיכָף הַגְּלוֹי אֲלֻקוֹת בְּבַחֲיִנַת רְאִיָּה הוּא
דְּוָקָא בְּזִמְנֵי הַמוֹעֲדִים, עַל דֶּרֶךְ¹⁹ מֵה שֶׁבְּמִלְכָּה בְּשׂוֹר וְדָם יֵשׁ

41 הַמְצִיָּה דְּהִנֵּה מִנֵּת אֲלֻקוֹת כִּינֵן שְׂכִינָס בְּמִצִּיאוֹת הָעוֹלָם
42 אֶפְשָׁר לִידַע מְצִיאוֹת הַבּוֹרָא. אֲלֹא שֶׁבַחֲיִנַת אֲלֻקוֹת זֶה שֶׁנִּיכְרַת
43 בְּעוֹלָם נִקְרָאת בְּשֵׁם אֱלֹקִים¹³ [=שֵׁם מִידַת הַצְמֻצִים. אוֹר מְצוּמָצִים
44 הַיּוֹדֵד לְהַתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם. 'אֱלֹקִים' בְּגִמְטְרִיא 'הַטְבַּע' (86=)], הֵינּוּ,
45 שֶׁהָאֲלֻקוֹת אֵינוֹ בְּאוֹפֶן
46 גְּלוֹי מִמֶּשׁ אֲלֹא שְׁנִיתָן
47 לְהַשִּׁיגוֹ עַל יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת רְאוּיָה
48 בְּטַבַּע הָעוֹלָם, וְכֵן הִיא אוֹפֶן
49 הַשְּׂגָתָם שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם
50 בְּהַתְּבוֹנָנוֹת מִהַבְרִיאָה עֲצָמָה.
51 אֲמָנָם לְיִשְׂרָאֵל קִבַּע
52 הַקִּבְ"ה אֶת הַמוֹעֲדִים
53 לְשִׁמְחָה [וְעַל דֶּרֶךְ מֵאֲמָר
54 רַז"ל¹⁴ מִשְׁבַּחַר הַקִּבְ"ה
55 בִּיעֲקֹב וּבְנָיו קִבַּע לָהֶם
56 חֹדֶשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה], שֶׁבָּהֶם
57 הָאֲלֻקוֹת הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל
58 גְּלוֹי מִמֶּשׁ בְּבַחֲיִנַת רְאִיָּה.
59 וְהִגְלוֹי הוּא דְּוָקָא
60 בְּזִמְנִים מְסִימִים, דְּכִשֵּׁם
61 שֶׁעֵינֵן זֶה יֵשׁ לוֹ הַגְּבֻלוֹת
62 בְּמִקּוֹם, שֶׁגְּלוֹי הָאֲלֻקוֹת
63 הוּא דְּוָקָא בְּמִקְדָּשׁ, כֵּן
64 הוּא גַם בְּזִמְנֵי שֶׁהִגְלוֹי
65 הוּא דְּוָקָא בְּזִמְנִים
66 מְסִימִים, בְּזִמְנֵי
67 הַמוֹעֲדִים. וְהַטְעָם¹⁵
68 שֶׁהִגְלוֹי הוּא דְּוָקָא
69 בְּמוֹעֲדִים הוּא מִשּׁוֹם
70 שֶׁעֵינֵן הַמוֹעֲדִים הוּא
71 עֵינֵן הַשְׂמִיחָה, מוֹעֲדִים
72 לְשִׁמְחָה, אֲשֶׁר שְׂמִיחָה
73 בָּאָה מִדְּכָר הַגְּלוֹי דְּוָקָא.
74 וְכִידּוּעַ¹⁶ שֶׁאֵין שְׂמִיחָה
75 אֲלֹא בִּינֵי כְּמוֹ שְׂכָתוּב "וַיֵּין
76 יִשְׁמַח לִבִּי אֲנוֹשׁ", וְעֵינֵן הֵינִי
77 הוּא שְׂמִיחָה דְּכָר
78 הַנֶּעֱלָם¹⁷, כְּמֵאֲמָר¹⁸ נִכְנַס יֵינִי יֵצֵא סוֹד יוֹצֵא, שֶׁשְׂמִיחָה וְגִילוֹי
79 הַנֶּעֱלָם עֵינִים אֶחָד. וּלְפִיכָף הַגְּלוֹי אֲלֻקוֹת בְּבַחֲיִנַת רְאִיָּה הוּא
80 דְּוָקָא בְּזִמְנֵי הַמוֹעֲדִים, עַל דֶּרֶךְ¹⁹ מֵה שֶׁבְּמִלְכָּה בְּשׂוֹר וְדָם יֵשׁ

צח, ב. 12) סופרים א, ז. מגילה ט, א. וראה פירש"י ותוס' וחדא"ג שם. 13) ראה ספר הערכים-חב"ד ערך אומות העולם (כרך ב') ע' ערה. וש"נ. 14) שמו"ר פט"ו, א. 15) ראה סה"מ תר"ל שם ע' רסב. סה"מ תרע"ח שם ע' קעט. 16) פסחים קט. א. (צ"ל: "קט, א."). 17) ראה לעיל ד"ה ברוך שעשה נסים ע' סה ואילך (כמובן שעמידור זה ישתנה. שימו לבבכם על זה). וש"נ. 18) עירובין סה, א. 19) ראה מקומות שנשמנו בהע' 14. לקו"ת שמע"צ פח, ד. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זמנים שהוא לעצמו בהיכל מלכותו ויש זמנים שהוא מתגלה
2 לעם ומלך בפי תחזינה עיניך²⁰. מתבאר מכל זה, הסיבה שהיו
3 עולים לרגל ורואים גילוי אלוקי בשלושת הרגלים שאלו ימי שמחה המתבטאת
4 דווקא בהתגלות הנסתר.

וזהו הטעם שענין

שְׁבַמְלָךְ בְּשָׁר וְדָם יֵשׁ זְמַנִּים שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ וְיֵשׁ זְמַנִּים
שֶׁהוּא מִתְגַּלֶּה, וּמִלָּךְ בְּפִי תַחֲזִינָה עֵינֶיךָ²⁰.

וְזֶהוּ הַטֵּעַם שֶׁעֲנִין הָעֲלִיָּה לְרָגֶל הוּא בְּיוֹם טוֹב דְּוָקָא
וְלֹא בְּשַׁבָּת, דְּאָף שֶׁשַּׁבָּת הוּא לְמַעַלָּה מִיוֹם טוֹב
כַּנ"ל, מִפְּל מְקוֹם מִפִּינן שֶׁבְּשַׁבָּת מְאִיר בְּחִינַת הָעֲנָג,
וְקִרְאָתָּ לְשַׁבָּת עֲנָג²¹, דְּעֲנָג אֵין עֲנִינוּ עֲנִין הַגְּלוּי לְכֹן אֵין
בּוֹ גַּם הָעֲלִיָּה לְרָגֶל דְּעֲנִינוּ גְלוּי כַּנ"ל. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּיוֹם
טוֹב שֶׁהוּא עֲנִין הַשְּׁמִיחָה שֶׁעֲנִינָה גְלוּי, יִשְׁנוּ הָעֲלִיָּה
לְרָגֶל. וְכַמְבָּאֵר הָעֲנִין בַּמֶּאֱמָר בְּסִגְנוֹן הַקְּבֵלָה (וּבְאַרְוֵכָה
בְּהַמְשָׁף וְכֵכָה לִכ"ק אֲדָמוֹר מֵהַר"ש שֶׁהַשְּׁנָה הִיא שְׁנַת
הַמָּאָה לְהַסְתַּלְקוּתוֹ) דְּאִיתָא בְּפָרִי עֵץ חַיִּים²² דְּשַׁבָּת הוּא
בְּחִינַת מוֹחִין דְּאָבָא וְיוֹם טוֹב הוּא בְּחִינַת מוֹחִין דְּאָמָא,
אָבֵל הַמוֹחִין דְּאָבָא נִמְשָׁכִין עַל יְדֵי ב' לְבוּשִׁים בְּחִינַת
נַה"י דְּאָבָא וּבְחִינַת נַה"י דְּאִמָּא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מוֹחִין
דְּאָמָא הַמְשַׁכְּתֵן הִיא עַל יְדֵי לְבוּשׁ אֶחָד שֶׁהֵן נַה"י
דְּאָמָא, וּמִשּׁוֹם זֶה הַמְשַׁכְּת מוֹחִין דְּאִמָּא הִיא בְּגִלּוּי
יֹתֵר. וְלִכֵּן בְּשַׁבָּת הוּא עֲנִין הָעֲנָג וְלֹא עֲנִין הַשְּׁמִיחָה,
שֶׁאֵין עֲנִינוּ גְלוּי, דְּלִכֵּן אֵין בּוֹ עֲנִין הָרְאִיָּה (בְּעֲלִיָּה
לְרָגֶל) מַה שֶּׁאֵין כֵּן יוֹם טוֹב הוּא עֲנִין הַשְּׁמִיחָה, וְלִכֵּן
יֵשׁ בּוֹ הָעֲלִיָּה לְרָגֶל.

אֲמָנָם לְעֵתִיד לְבָא תְּהִיָּה הָעֲלִיָּה לְרָגֶל גַּם בְּשַׁבָּת וְרַאשׁ
חֹדֶשׁ, מְדִי חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ וּמְדִי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ,
מִשּׁוֹם שֶׁלְעֵתִיד לְבָא תְּהִיָּה תּוֹסֶפֶת אֹר וְגִלּוּי בְּרַאשׁ
חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת, דְּחֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ הֵינּוּ חֹדֶשׁ שֶׁל חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת
בְּשַׁבָּתוֹ הוּא שַׁבָּתוֹ שֶׁל שַׁבָּת²³, לְפִיכָף לֹא יִהְיֶה אֹז
הַסֵּתֵר הַלְבוּשִׁים, וְיִהְיֶה גְלוּי הָעֲנָן כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעַלָּה,
וְלִכֵּן יִהְיֶה אֹז גְלוּי בְּבְחִינַת רִאֲיָה, בְּשַׁבָּת וְרַאשׁ חֹדֶשׁ.
וְהִנֵּה בְּבִאֹר הַטֵּעַם שֶׁלֹּא נִזְכּוֹר עֲנִין הָעֲלִיָּה לְרָגֶל בְּג'
הַמוֹעֲדִים לְעֵתִיד לְבָא (בְּפֶסֶק זֶה וְהִיָּה מְדִי חֹדֶשׁ

6 הָעֲלִיָּה לְרָגֶל בּוֹמֵן שְׁבִית
7 הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה קִיִּים הוּא בְּיוֹם
8 טוֹב דְּוָקָא וְלֹא בְּשַׁבָּת,
9 דְּאָף שֶׁשַּׁבָּת הוּא לְמַעַלָּה
10 מִיוֹם טוֹב כַּנ"ל, מִפְּל
11 מְקוֹם מִפִּינן שֶׁבְּשַׁבָּת
12 מְאִיר בְּחִינַת הָעֲנָג,
13 וְקִרְאָתָּ לְשַׁבָּת עֲנָג²¹ [=] יוֹם
14 מִיִּחוּד לְהַתְעַנֵּג בּוֹ, דְּעֲנָג אֵין
15 עֲנִינוּ עֲנִין הַגְּלוּי כִּיּוֹן
16 שֶׁעֲנָג הִיא בְּפִינִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ
17 שְׁאִינָה מִתְגַּלֶּה כָּלִל לְזוּלַת לְכֹן
18 אֵין בּוֹ בְּשַׁבָּת גַּם הָעֲלִיָּה
19 לְרָגֶל דְּעֲנִינוּ גְלוּי כַּנ"ל.
20 מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּיוֹם טוֹב
21 שֶׁהוּא עֲנִין הַשְּׁמִיחָה
22 שֶׁעֲנִינָה גְלוּי, יִשְׁנוּ
23 הָעֲלִיָּה לְרָגֶל. וְכַמְבָּאֵר
24 הָעֲנִין בַּמֶּאֱמָר בְּסִגְנוֹן
25 הַקְּבֵלָה (וּבְאַרְוֵכָה
26 בְּהַמְשָׁף [=] סִידוֹת הַמַּאֲמִיר
27 הַמִּתְחַלֵּל בַּפֶּסֶק) וְכֵכָה
28 תֵּאֱכֹלוּ אוֹתוֹ (הַנֶּאֱמָר בְּקֶרֶן
29 פֶּסֶח) לִכ"ק אֲדָמוֹר
30 מֵהַר"ש שֶׁהַשְּׁנָה הִיא
31 שְׁנַת הַמָּאָה לְהַסְתַּלְקוּתוֹ
32 דְּאִיתָא [=] מוֹבָא בְּפָרִי עֵץ
33 חַיִּים²² דְּשַׁבָּת הוּא
34 בְּחִינַת מוֹחִין דְּאָבָא
35 [=] סְפִירַת הַחֲכָמָה וְיוֹם טוֹב
36 הוּא בְּחִינַת מוֹחִין דְּאָמָא
37 [=] סְפִירַת הַבִּינָה, אָבֵל
38 הַמוֹחִין דְּאָבָא נִמְשָׁכִין
39 עַל יְדֵי ב' לְבוּשִׁים א.
40 בְּחִינַת נַה"י דְּאָבָא
41 [=] מִידוֹת נֶצַח, הוֹד יִסוֹד
42 שְׁבַחכֶּמָּה. בַּח' 'חֲכָמָה' יוֹרֵת וּמִתְגַּלֵּית עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בַּבַּח' נַה"י
43 דְּחֲכָמָה, ב. וּבְחִינַת נַה"י דְּאִמָּא [=] נֶצַח, הוֹד יִסוֹד שְׁבַחכֶּמָּה, מַה

44 שֶׁאֵין כֵּן מוֹחִין דְּאָמָא הַמְשַׁכְּתֵן הִיא עַל יְדֵי לְבוּשׁ אֶחָד שֶׁהֵן
45 נַה"י דְּאָמָא, וּמִשּׁוֹם זֶה (שְׁכַח הַבִּינָה מִתְּלַבֵּשׁ רַק בְּלְבוּשׁ אֶחָד)
46 הַמְשַׁכְּת מוֹחִין דְּאִמָּא הִיא בְּגִלּוּי יֹתֵר. וְלִכֵּן בְּשַׁבָּת הוּא
47 עֲנִין הָעֲנָג שְׁבַחכֶּמָּה בְּנֶפֶשׁ וְלֹא עֲנִין הַשְּׁמִיחָה, שֶׁאֵין עֲנִינוּ שֶׁל
48 שְׁבִית גְלוּי, דְּלִכֵּן אֵין בּוֹ
49 עֲנִין הָרְאִיָּה (בְּעֲלִיָּה
50 לְרָגֶל) מַה שֶּׁאֵין כֵּן יוֹם
51 טוֹב הוּא עֲנִין הַשְּׁמִיחָה,
52 וְלִכֵּן יֵשׁ בּוֹ הָעֲלִיָּה לְרָגֶל.
53 לְסִיכּוּם, עֲנִין הָעֲלִיָּה לְרָגֶל הוּא
54 הַגְּלוּי, וְלִכֵּן הַסִּיכָה שֶׁלָּה הִתָּה
55 עַל-יָד לְרָגֶל בְּשַׁבָּת, לְמַרּוֹת
56 שְׁגוּבָהּ מַעֲלָתָה מִיוֹם טוֹב, כִּיּוֹן
57 שְׁבִית קְשׁוּרָה ב' עֲנָג' שְׁלִמְעֵלָה
58 מְגִלּוּי.

59 אֲמָנָם לְעֵתִיד לְבָא תְּהִיָּה
60 הָעֲלִיָּה לְרָגֶל גַּם בְּשַׁבָּת
61 וְרַאשׁ חֹדֶשׁ, כְּלִשׁוֹן הַפֶּסֶק:
62 מְדִי חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ וּמְדִי
63 שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ, מִשּׁוֹם
64 שֶׁלְעֵתִיד לְבָא תְּהִיָּה
65 תּוֹסֶפֶת אֹר וְגִלּוּי בְּרַאשׁ
66 חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת, דְּחֹדֶשׁ
67 בְּחֹדֶשׁ הֵינּוּ חֹדֶשׁ שֶׁל
68 חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ הוּא
69 שַׁבָּתוֹ שֶׁל שַׁבָּת²³ -
70 שֶׁהַשְּׁבִית שֶׁל עַכְשֵׁי נַחֲשַׁבַת
71 כְּחֹל לְגַבִּי הַשְּׁבִית שֶׁתִּתְּגַלֵּה
72 לְעֵתִיד וְכֵן רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ שֶׁל
73 עַכְשֵׁי לְגַבִּי רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ
74 שֶׁלְעֵתִיד. כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׁבִית וְרַאשׁ
75 הַחֹדֶשׁ בְּעֵתִיד יִהְיוּ בְּדִרְגָּה
76 גְּבוּהָה יֹתֵר מִעַכְשֵׁי עַד שֶׁהַשְּׁבִית
77 וְרַאשׁ הַחֹדֶשׁ שֶׁל הַיּוֹם יִיחַשְׁבוּ
78 כִּימֵי חוֹל לְגַבִּים, לְפִיכָף לֹא
79 יִהְיֶה אֹז הַסֵּתֵר
80 הַלְבוּשִׁים, וְיִהְיֶה גְלוּי
81 הָעֲנָן כְּמוֹ שֶׁהוּא
82 לְמַעַלָּה, וְלִכֵּן יִהְיֶה אֹז
83 גְלוּי בְּבְחִינַת רִאֲיָה, גַּם
84 בְּשַׁבָּת וְרַאשׁ חֹדֶשׁ.

85 וְהִנֵּה בְּבִאֹר הַטֵּעַם שֶׁלֹּא נִזְכּוֹר עֲנִין הָעֲלִיָּה לְרָגֶל בְּג'
86 הַמוֹעֲדִים לְעֵתִיד לְבָא (בְּפֶסֶק זֶה וְהִיָּה מְדִי חֹדֶשׁ גו'),

(20) ישע'י לח, יז. (21) שם נח, יג. (22) שער מקרא קודש ספ"א. הובא גם בלקו"ת שם. (23) ראה גם ד"ה זה בלקו"ת ברכה (צז, ג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מְבָאֵר בְּמֵאמָר שֶׁם שֶׁהוּא "מִפְּנֵי שְׁבָרָגְלִים הָיָה עָלָי לְרַגְלִי גַם
2 בְּזִמְנָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּלְעֵתִיד לְבֹא יִהְיֶה הַתְּחַדְּשוֹת שֶׁגַם
3 בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וּבִשְׁבַע יָבוֹאוּ לְרֹאוֹת פָּנֵי הַשְּׂכִינָה" וּמִפְּנֵי שֶׁאֵין
4 חִידוּשׁ בְּדַבַּר הָעֹלִי לְרַגְלִי בְּמוֹעֲדִים לֹכֵן לֹא הוֹכֵר בַּפְּסוּק. וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף

5 בָּזָה שְׁבַעֲצָם גַם בְּעֵנִין
6 הָרִאשִׁי שְׁבָג' רְגָלִים יִהְיֶה 1
7 חֹדֶשׁ לְעֵתִיד לְבֹא, אֲלֵא 2
8 שְׁעָקָר הַחֹדֶשׁ יִהְיֶה 3
9 בְּשַׁבָּת וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ. 4
10 וְהָעֵנִין הוּא, דְּהֵנָּה יָדוּעַ 5
11 (וּמוֹבָא בְּמֵאמָר זֶה) 6
12 שְׁשַׁבָּת נִקְרָא בְּשֵׁם קָדֵשׁ, 7
13 שַׁבָּת קָדֵשׁ, וַיּוֹם טוֹב 8
14 נִקְרָא בְּשֵׁם מִקְרָא קָדֵשׁ, 9
15 וּמִקְרָא מִלְשוֹן 'הַמִּשְׁכָּה' כֹּאדֵם 10
16 הַקּוּרָא לְחִבְרֹו לְבֹא אֱלֹי, 11
17 פִּירוּשׁ שֶׁמִּמְשִׁיכּוּ אֱלֹי, כִּן נִקְרָא 12
18 יוֹם טוֹב 'מִקְרָא קוֹדֵשׁ' מִשּׁוּם 13
19 שָׁבוּ קוֹרִין וּמִמְשִׁיכִין 14
20 בְּחִינַת הַקָּדֵשׁ דְּשַׁבָּת. 15
21 וּמִזֶּה מוֹכֵן, דְּכַשֵּׁם 16
22 שְׁבַעֲעֵנִין הַשַּׁבָּת יִהְיֶה 17
23 חֹדֶשׁ לְעֵתִיד לְבֹא, 18
24 שְׁיִהְיֶה אֲזַ גְּלוֹי בְּחִינַת 19
25 שַׁבָּתוֹ שֶׁל שַׁבָּת, עַל דֶּרֶךְ 20
26 זֶה יִהְיֶה חֹדֶשׁ גַּם בְּיוֹם 21
27 טוֹב שְׁעֵנִינוּ הוּא הַמִּשְׁכָּה 22
28 הַקָּדֵשׁ דְּשַׁבָּת וְכִיּוֹן שִׁיחַ 23
29 חִידוּשׁ בְּשַׁבָּת, יִהְיֶה חִידוּשׁ גַּם 24
30 בְּיוֹם-טוֹב הַמִּקְבֵּל מִשְׁבַּת. אֲךְ 25

31 הַהִפְרָשׁ בִּינֵיהֶם הוּא, 26
32 דְּהַחֲדוּשׁ בְּשַׁבָּת יִהְיֶה 27
33 חֹדֶשׁ מִעֲקָרָא 28
34 [=מִתְחִילתוֹ], עַל דֶּרֶךְ 29
35 חֹדֶשׁ הַבְּרִיאָה שֶׁהִיא חִידוּשׁ 30
36 יֵשׁ מֵאֵין, מִה שֶׁאֵין בֶּן 31
37 הַחֹדֶשׁ דְּיוֹם טוֹב הוּא וְ 32
38 בְּבִחִינַת חֹדֶשׁ הַיִּשְׁתַּחֲוֹת, 33
39 שֶׁגַם חֹדֶשׁ הַיִּשְׁתַּחֲוֹת 34
40 נִקְרָא בְּשֵׁם חֹדֶשׁ²⁵ אֲבָל 35
41 אֵין זֶה חֹדֶשׁ כָּל כֶּף כְּמוֹ 36
42 חֹדֶשׁ מִעֲקָרָא, שֶׁהוּא יֵשׁ 37
43 מֵאֵין. (חִידוּשׁ הַיִּשְׁתַּחֲוֹת – דַּבַּר 38
44 יֵשׁן שֶׁחַל בּו שִׁנוּי. חִידוּשׁ 39
45 מִעֲקָרָא – דַּבַּר חֹדֶשׁ שֶׁמְעוֹלֵם 40
46 לֹא הִיָּה כֹאן). וַיֵּשׁ לְוִמֵּר, 41

47 דְּמָה שְׁכָתוֹב בְּמֵאמָר שֶׁם שְׁלַעֲתִיד לְבֹא יִהְיֶה הַתְּחַדְּשוֹת
48 בְּשַׁבָּת וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ דּוֹקָא (שְׁמִזָּה מִשְׁמַע דְּבָג' רְגָלִים אֵין
49 בָּזָה חֹדֶשׁ לְעֵתִיד לְבֹא), הַכּוֹנֵה בָּזָה הִיא לְחֹדֶשׁ מִעֲקָרָא,
50 שֶׁזֶה יִהְיֶה בְּשַׁבָּת וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, מִה שֶׁאֵין בֶּן בְּרָגְלִים יִהְיֶה
51 חֹדֶשׁ הַיִּשְׁתַּחֲוֹת בְּלִבָּד וּלֹכֵן

52 לֹא מוֹחֲרִים שְׁלוֹשֶׁת הַרְגָלִים
53 בַּפְּסוּק.

54 וְזֶהוּ וְהָיָה מִדִּי חֹדֶשׁ
55 בְּחֹדֶשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת
56 בְּשַׁבָּתוֹ יָבוֹא כָּל בִּשְׁר
57 לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֵי אֱמֵר
58 ה', הִינוּ שְׁעֵנִין זֶה
59 (הַהִשְׁתַּחֲוָה) תִּהְיֶה גַם
60 בְּדִרְגָּא הַכִּי נִמּוּכָה, וְכִמוֹ
61 שְׁמִדִּיק בְּהֵמֵאמָר שֶׁם²⁶
62 שְׁאִפְלוּ כָּל בִּשְׁר (אִדֵּם)
63 שֶׁנִּמְשַׁךְ אַחֲרֵי תַּאוֹת הַגּוֹף)
64 יָבוֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת. וַיֵּשׁ
65 לְהוֹסִיף, שְׁהִדִּיק בָּזָה
66 הוּא דְּעֵנִין הַהִשְׁתַּחֲוָה,
67 שְׁקָשׁוּר עִם עֵנִין הָרִאשִׁי
68 [כִּנְ"ל שְׁעֵנִין לְהַשְׁתַּחֲוֹת
69 לְפָנֵי הוּא דְּגִמַּת עֲלִיָּה
70 לְרַגְלִי שְׁעָקָרָה הוּא רִאשִׁי,
71 כְּלִשּׁוֹן הַפְּסוּק: יִרְאֶה כָּל
72 זְכוּרִי], יִהְיֶה לֹא רַק
73 בְּעֵינֵי בִּשְׁר אֲלֵא גַם
74 בְּבִשְׁר עֲצָמוֹ. וְעֵנִין זֶה
75 [מִה שְׁבַחֲנִית בִּשְׁר גִּשְׁמִי
76 יָבוֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת] הוּא
77 מִצַּד עֵנִין הַבְּטוּל שָׁבוּ,
78 וְכִמוֹ שְׁכָתוֹב בְּהֵמֵאמָר
79 שְׁהִפִּירוּשׁ בְּבִשְׁר גַּם מִלְשוֹן
80 שֶׁהוּא רַךְ וְעֵנִי (בְּנִיגוֹד לִשָּׁם

וְזֶהוּ וְהָיָה מִדִּי חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבוֹא
כָּל בִּשְׁר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֵי אֱמֵר ה', הִינוּ שְׁעֵנִין זֶה
(הַהִשְׁתַּחֲוָה) תִּהְיֶה גַם בְּדִרְגָּא הַכִּי נִמּוּכָה, וְכִמוֹ
שְׁמִדִּיק בְּמֵאמָר שֶׁם²⁶ שְׁאִפְלוּ כָּל בִּשְׁר יָבוֹא
לְהַשְׁתַּחֲוֹת. וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁהִדִּיק בָּזָה הוּא דְּעֵנִין

הַהִשְׁתַּחֲוָה, שְׁקָשׁוּר עִם עֵנִין הָרִאשִׁי [כִּנְ"ל שְׁעֵנִין לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֵי הוּא דְּגִמַּת
עֲלִיָּה לְרַגְלִי שְׁעָקָרָה הוּא רִאשִׁי, יִרְאֶה כָּל זְכוּרִי], יִהְיֶה לֹא רַק בְּעֵינֵי בִּשְׁר אֲלֵא
גַם בְּבִשְׁר עֲצָמוֹ. וְעֵנִין זֶה [מִה שְׁבַחֲנִית בִּשְׁר גִּשְׁמִי יָבוֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת] הוּא מִצַּד
עֵנִין הַבְּטוּל שָׁבוּ, וְכִמוֹ שְׁכָתוֹב בְּמֵאמָר שְׁבַחֲנִית בִּשְׁר הוּא רַךְ וְעֵנִי. וְלֹכֵן, עִם

(24) ראה לקו"ת צו יב, א. (25) ראה סה"מ אתהלך לאזניא ע' קמב. קמח. ובכ"מ. (26) סה"מ תר"ל ע' רסג. סה"מ תרע"ח ע' קפ. וראה גם ד"ה זה בס' מאמרי אדה"ז הקצרים (ר"ע קסו. קסח). אוה"ת בראשית כרך ב' תלו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 'אדם' מלשון 'אדמה' שהיא קשה). וְלֹכֵן, עִם הָיִתוֹ דִּרְגָא תַּחְתּוֹנָה
2 בְּיֹתֵר (בְּשׁוֹר גְּשָׁמִי), מְכַל מְקוֹם, יֵשׁ כְּבִשׁוֹר גַּם אֶת תַּכְנוֹת הַבִּיטוּל
3 (הַמַּתְבַּטָּא בְּרִכּוֹת הַבִּשׁוֹר, בְּשׁוֹנָה מֵאֲדָמָה הַקֶּשֶׁה) מִצַּד הַבִּטּוּל שָׁבוּ,
4 תַּהֲיֶה בּוֹ גַּם הָרְאִיָּה וְהַשְׁתַּחֲוָא.
5 וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה גַּם עִם מָה
6 שְׁכָתוּב בְּרִישׁ פְּרָשְׁתָּנוּ²⁷ 1
7 וְאָרָא גּוֹ' לְתַת לָהֶם אֵת
8 אֶרֶץ כְּנַעַן אֶת אֶרֶץ
9 מְגוּרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ, 2
10 דָּעַל יְדֵי בְּחִינַת אֶרֶץ, 3
11 עֲנִין הַבִּטּוּל כִּי 'אֶרֶץ' שֶׁהָלַךְ 4
12 דּוֹרְכִים עָלֶיךָ כִּי כֹאשֶׁר הָאֵדָם 5
13 נִמְצָא בְּהַרְגֶּשֶׁת בִּיטּוּל, בָּאִים 6
14 לְוֹאֲרָא, עֲנִין הָרְאִיָּה. 7
15 וּבְזָה גּוֹפָא [=בְּבִיטּוּל עֲצָמוֹ] 8
16 יֵשׁ ג' עֲנִינִים, א' אֶרֶץ 9
17 כְּנַעַן ב' אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם ג' 10
18 אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ, שְׁמִבְּאָר 11
19 אֲמִמּוֹ"ר הַגָּאֹן הַמְּקוּבֵּל רַבִּי 12
20 לוֹיִי־צַחֲקָ ע"ה רַבֵּה שֶׁל 13
21 יִקְטְרִינוֹסֶלֶב בְּהַעֲרוֹתָיו לְזַהֵר 14
22 רִישׁ פְּרָשְׁתָּנוּ²⁸ שֶׁהָיָה ג' 15
23 עֲנִינִים כִּיֹּן שֶׁהַפְּסוּק אִינוֹ 16
24 מִסְתַּפֵּק בְּאוֹמְרוֹ "אֶרֶץ כְּנַעַן"
- אלא מוסיף "את ארץ מגוריהם אשר גרו בה", דִּישׁ לומר שג' עֲנִינִים
אלו הם ג' הַבְּחִינּוֹת הַמְּבֹאָרוֹת בְּתוֹרָה אִוֵּר בְּתַחֲלָתוֹ²⁹ עַל
הַפְּסוּק³⁰ אֶרֶץ אֶרֶץ אֶרֶץ שְׁמַעִי דָּבָר ה', ג' סוגי 'ארץ' - בִּיטּוּל
שֶׁהֵם כְּנַסֵּת יִשְׂרָאֵל וְתוֹרָה שְׁבַעל פֶּה וּמַצּוֹת.
וַיְהִי רָצוֹן, שְׁעַל יְדֵי
[עֲבוּדָה זֹו נְבוֹאָא אֶל]
קִיּוֹם פְּסוּק זֶה בְּמַעֲשֵׂה
בְּפוֹעֵל, דְּהַמַּעֲשֵׂה הוּא
הַעֲקָר³¹, וּבְכַפְּרָט
כְּשִׁלּוּמִדִּים אוֹתוֹ וְקוֹרִין
אוֹתוֹ בְּהַפְּטָרָה וּבְכַרְכָּה
לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ, וּבְכַפְּרָט
שְׁאוּמְרִים זֶה בְּסִיּוֹם
הַהַפְּטָרָה פְּעָמִים כְּדֵי
לְסַיֵּם בְּדָבָר טוֹב, בְּבִיאַת
מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, בְּשִׁמְחָה
וּבְטוֹב לֵבָב.
- הָיִתוֹ דִּרְגָא תַּחְתּוֹנָה בְּיֹתֵר (בְּשׁוֹר גְּשָׁמִי), מְכַל מְקוֹם,
מִצַּד הַבִּטּוּל שָׁבוּ, תַּהֲיֶה בּוֹ גַּם הָרְאִיָּה וְהַשְׁתַּחֲוָא.
וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה גַּם עִם מָה שְׁכָתוּב בְּרִישׁ פְּרָשְׁתָּנוּ²⁷
וְאָרָא גּוֹ' לְתַת לָהֶם אֵת אֶרֶץ כְּנַעַן אֶת אֶרֶץ
מְגוּרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ, דָּעַל יְדֵי בְּחִינַת אֶרֶץ, עֲנִין
הַבִּטּוּל, בָּאִים לְוֹאֲרָא, עֲנִין הָרְאִיָּה. וּבְזָה גּוֹפָא יֵשׁ ג'
עֲנִינִים, א' אֶרֶץ כְּנַעַן ב' אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם ג' אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ,
שְׁמִבְּאָר אֲמִמּוֹ"ר בְּהַעֲרוֹתָיו לְזַהֵר רִישׁ פְּרָשְׁתָּנוּ²⁸ שֶׁהֵם
ג' עֲנִינִים, דִּישׁ לומר שג' עֲנִינִים אֵלּוּ הֵם ג' הַבְּחִינּוֹת
הַמְּבֹאָרוֹת בְּתוֹרָה אִוֵּר בְּתַחֲלָתוֹ²⁹ עַל הַפְּסוּק³⁰ אֶרֶץ
אֶרֶץ אֶרֶץ שְׁמַעִי דָּבָר ה', שֶׁהֵם כְּנַסֵּת יִשְׂרָאֵל וְתוֹרָה
שְׁבַעל פֶּה וּמַצּוֹת.

וַיְהִי רָצוֹן, שְׁעַל יְדֵי [עֲבוּדָה זֹו נְבוֹאָא אֶל] קִיּוֹם פְּסוּק זֶה בְּמַעֲשֵׂה בְּפוֹעֵל,
דְּהַמַּעֲשֵׂה הוּא הַעֲקָר³¹, וּבְכַפְּרָט כְּשִׁלּוּמִדִּים אוֹתוֹ וְקוֹרִין אוֹתוֹ בְּהַפְּטָרָה
וּבְכַרְכָּה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ, וּבְכַפְּרָט שְׁאוּמְרִים זֶה בְּסִיּוֹם הַהַפְּטָרָה פְּעָמִים כְּדֵי לְסַיֵּם
בְּדָבָר טוֹב, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב.

(27) ו, ג ואילך. (28) ע' מט ואילך. (29) א, ג. (30) ירמ' כב, כט. (31) אבות פ"א מ"ז.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ז טבת, בו כותב שאינו מבין מה שכתבתי במכתבי הקודם כיון שהעצבות בא
לפי דעתו מהלימוד בספר דרך חיים וכו', הנה יעויין בזה בתניא פרק כ"ז וכו' ולא"א ובהיום יום לכ"ג סיון,
וירבה בעבודה בפועל בעצמו ובהשפעה על זולתו ובפרט בחבריו בישיבת נשיאנו הק' צוקללה"ה נבג"מ
זי"ע, והשי"ת יצליחו להוסיף אור גם בהנוגע לעצמו.

המחכה לבשו"ט ע"ד הענינים שכותב במכתבו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בס"ד. משיחות ש"פ וארא, ר"ח שבט ה'תש"נ.

35 "אלה" – מדבר על דבר הנראה ונגלה, שמראה
36 באצבע ואומר "אלה". ובנדוד"ד – "אלה הדברים אשר
37 דבר משה את כל ישראל" – שכל דברי התורה הם
38 בגילוי לכל בניי; והגילוי הוא בנוגע לכל חלקי
39 התורה, פשט רמז דרוש סוד, היינו, לא רק חלק הפשט
40 שבתורה, שבו התחלת הלימוד ד"בן חמש שנים
41 למקרא⁸, אלא גם חלק הרמז והדרוש ועד לחלק
42 הסוד – כי, ההלכה למעשה שהוא העיקר (שמתגלה
43 לכאור"א מישראל) מתאימה ומכוונת לכל חלקי התורה.
44 ובזה נכלל גם גילוי שלימות העבודה דבנ"י בכל
45 עניני התומ"צ, אשר, עיקר העבודה ושלימותה היא
46 בקו ד"עשה טוב", ומזכירים ברמז גם הקו ד"סור מרע"
47 (כמבואר בפרש"י⁹ "דברי התוכחות" . (ש)הזכירן
48 ברמז"), שהענינים הבלתי־רצויים שהיו בעבר נתקנו
49 כבר ע"י עבודת התשובה¹⁰, כיון שע"י ניתוסף עילוי
50 גדול יותר בעבודה ד"ועשה טוב".
51 ומזה מובן שענינו של ר"ח שבט בכל שנה ושנה
52 – שמשה רבינו שבדור¹¹, וניצוץ משה שבכאור"א
53 מישראל¹², מכריז, שכבר נשלמה העבודה בעניני
54 התומ"צ, ומוכנים להכניסה לארץ¹³ בגאולה האמיתית
55 והשלימה.
56 ג. ותוכן זה מודגש גם בפרשת השבוע – פרשת
57 וארא:
58 בהתחלת פרשת וארא משיב הקב"ה על טענת משה
59 (בסיום פרשת שמות¹⁴) "והצל לא הצלת את עמך",
60 ותוכן המענה, שהקב"ה מקבל טענתו הצודקת של
61 משה וגואל את בניי – "לכן אמור לבני ישראל אני
62 הוי' והוצאתי גו' והצלתי גו' וגאלתי גו' ולקחתי גו'
63 והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת

1 א. ענינו של ר"ח שבט – מפורש בקרא¹: "ויהי
2 בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש דבר
3 משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אותו אליהם .
4 . הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר" – שבו
5 ביום התחיל משה רבינו לומר לבנ"י ספר חמישי
6 שבתורה, "משנה תורה"², ע"ש שכולל גם ד' הספרים
7 שלפניו.
8 "והימים האלה נזכרים ונעשים"³ – ש"בעשתי
9 עשר לחודש באחד לחודש" מידי שנה בשנה "נזכרים"
10 ועי"ז "נעשים" הענינים שהיו ביום זה בפעם
11 הראשונה, ולא עוד אלא שמשנה לשנה הולך וניתוסף
12 עוד יותר – כהציווי (שהוא גם נתינת כח) "מעלין
13 בקודש"⁴.
14 וכידוע פתגם והוראת רבינו הזקן⁵ ש"צריכים
15 לחיות עם הזמן", לחיות עם עניני התורה השייכים
16 לזמן זה – לא רק פרשת השבוע, אלא גם (ואדרבה –
17 ביתר שאת ב)המפורש בתורה אודות ענינו של זמן
18 זה⁶, כבנדוד"ד, שמקרא מלא דיבר הכתוב "בעשתי
19 עשר חודש באחד לחודש וגו'".
20 ויש לבאר הלימוד וההוראה מהמפורש בקרא ע"ד
21 ר"ח שבט, וגם לבאר הקשר והשייכות לפרשת השבוע,
22 כדלקמן.
23 ב. התחלת דיבורו של משה רבינו בר"ח שבט –
24 "ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר
25 הזה פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי וגו' ארץ הכנעני
26 והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת", "ראה נתתי
27 לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ אשר נשבע ה'
28 לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם גו'".⁷
29 כלומר, בר"ח שבט מכריז משה רבינו שהגיע הזמן
30 להכנס לארץ, כיון שכבר נסתיים ונשלם הענין דמתן־
31 תורה ("בחורב") – כל ד' הספרים, ומתחילים ספר
32 החמישי, משנה תורה, ועם סיומו נכנסים לארץ.
33 ויש להוסיף בדיוק לשון הכתוב בהתחלת משנה
34 תורה – "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל":

(7) דברים שם, ר"ח.

(8) אבות ספ"ה.

(9) ר"פ דברים.

(10) כולל גם תיקון החטא הכי חמור – "די זהב", "הוכיח על העגל" (ר"פ דברים ובפרש"י) – כמש"נ "סלחתי כדברך" (שלח יד, כ. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 10. וש"נ).

(11) ראה תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א). ב"ר פנ"ז, ז. זח"ג רע"ג, א.

(12) שפועל בעבודת כאור"א מישראל שענין היראה נעשית אצלו "מילתא זוטרת" כמו אצל משה (ראה תניא פמ"ב).

(13) ואילו זכו – היתה הכניסה לארץ בפעם הראשונה באופן שאין אחרי גלות (ראה זח"ג רכ"א, א. וראה גם עירובין נד, א. שמו"ר רפ"ב. ועוד).

(14) ה, כג.

(1) דברים א, ג. שם, ה.

(2) ראה זח"ג רס"א, א. ועוד.

(3) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(4) ברכות כח, א. וש"נ.

(5) "היום יום" ב' חשון. ובכ"מ.

(6) והחידוש הוא שכן הוא גם בפרשת השבוע, שכיון שנקבע ע"פ תורה ללמוד ענין זה בזמן זה, עכ"ל, שיש קשר ושייכות ביניהם.

1 אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם
2 מורשה גו'¹⁵.

3 ומקדים לזה "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב
4 בא-ל שדי ושמי הוי' לא נודעתי להם"¹⁶, "לא נכרתי להם
5 במדת אמיטית שלי. . . הבטחתי (לתת את ארץ ישראל)
6 ולא קיימתי", "נדרתי להם ולא קיימתי"¹⁷, ועתה יקיים
7 תיכף הקב"ה את הבטחתו להביא את בני" לארץ
8 ישראל, אחרי ההקדמה ד"אמור לבני ישראל אני
9 הוי'":

10 מבואר בדרושי חסידות¹⁸ ש"אני הוי'" הוא הגילוי
11 דמתן-תורה, וזהו "וארא אל אברהם גו' ושמי הוי' לא
12 נודעתי להם", שלהאבות שהיו לפני מ"ת לא נתגלה
13 שם הוי' לאמיטתו כפי שנתגלה לבני" במ"ת, כהמשך
14 הכתוב "לכן אמור לבני ישראל אני הוי'".

15 ועפ"ז יש לבאר השייכות להכניסה לארץ (שכל זמן
16 ש"שמי הוי' לא נודעתי להם" לא נתקיימה ההבטחה
17 לתת להם את ארץ ישראל, ורק לאחר גילוי שם הוי'
18 במתן-תורה מתקיימת ההבטחה "והבאתי אתכם אל
19 הארץ") – כי, במתן-תורה בטלה הגזירה דעליונים לא
20 ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים¹⁹, ואז
21 יכולים בני" להכנס ל"ארץ כנען" ולעשותה "ארץ
22 ישראל", כולל גם כללות מעשינו ועבודתנו בביור
23 העולם, שהעולם כולו יהי' בבחינת "ארץ ישראל" –
24 דירה לו ית' בתחתונים²⁰.

25 ובכל שנה ושנה כשקורין פרשת וארא בציבור²¹ –
26 מתגלה מענה הקב"ה על טענתו של משה שבדור,
27 וניצוץ משה שבכא"א מישראל, שאף ש"מאז באתי
28 גו' לדבר בשמך", בני" מקיימים מאז התומ"צ, מ"מ
29 "הצל לא הצלת את עמך" (כמדובר בהתוועדות
30 שלפנ"ד²²) – שכיון שכבר הי' הגילוי דמתן-תורה,
31 וחזר ונשנה²³ ריבוי פעמים ב"זמן מתן תורתנו" בכל

שנה ושנה²⁴ (יותר מג' אלפים וג' מאות פעמים
שנים²⁵), יש לבני" כל עניני התומ"צ בשלימות,
ובאופן גלוי, "וארא"²⁶, ולכן מבטיח הקב"ה שתיכף
ומיד גואל את בני" מהגלות, "והוצאתי גו' והצלתי גו'
וגאלתי גו' ולקחתיו", ד' לשונות של גאולה²⁷,
והבאתי אתכם אל הארץ", לשון חמישית, שרומז על
הגאולה האמיטית והשלימה²⁸, גאולה שאין אחרי'
גלות²⁹.

ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו, ש"עשתי עשר
חודש באחד לחודש" חל בשבת פ' וארא – שגמר
ושלימות העבודה (מ"ת) וההכנה להכניסה לארץ
בגאולה האמיטית והשלימה מודגש הן בפרשת השבוע
והן בתוכנו של היום³⁰, כנ"ל.

ד. ויש לבאר כהנ"ל בפרטיות יותר:
בפ' וארא מדובר אודות כללות הענין דמתן-תורה,
(בעיקר) כפי שהוא מצד הגילוי מלמעלה – "וארא גו'",
"אמור לבני ישראל אני הוי'"; ועל זה ניתוסף "בעשתי
עשר חודש באחד לחודש" ש"הואיל משה באר את
התורה הזאת לאמר", "משנה תורה", ש"מפי עצמו
אמרן"³¹ (וברוח הקודש³²) – התגלות התורה כפי
שנתלכשה בדעתו ובהשגתו של משה³³, ועי"ז בדעתם
והשגתם של כל ישראל, היינו, שעיקר ההדגשה היא
שתורתו של הקב"ה נמשכת וחודרת למטה בשכלו של
האדם.

וענין זה מודגש גם בזמן אמירת משנה תורה –
ויהי בארבעים שנה":

(24) נוסף על הענין דמ"ת בכל יום, כמארו"ל (שו"ע אדה"ז או"ח סימן סו ס"ב) "בכל יום יהיו בענין כחדשים", ועד ל"חדשים" ממש (פרש"י תבוא כו, טז. ועוד).

(25) ראה קונטרס שיחת ד' אדר תשמ"ח ס"ב ואילך. וש"נ.
(26) וכפירוש רש"י: "וארא, אל האבות" – שבוה נרמזת השייכות לכא"א מישראל, שהגילוי ד"וארא" קשור (לא כ"כ עם מעלתם ועבודתם הפרטית של אברהם יצחק ויעקב, אלא) עם היותם "אבות" דכא"א מישראל, שמנחילים הענינים שלהם לבניהם אחריהם, "מעשה אבות סימן לבנים", היינו, שהגילוי שהי' אצל האבות נמשך לכא"א מישראל, ויתירה מזה – בתוספת גילוי שם הוי' שבמ"ת.

(27) ירושלמי פסחים פ"י ה"א. שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב סי"ד.
(28) ראה תו"ש עה"פ (סקל"ח), ובמילואים לשם (ע' קיא). וש"נ.
(29) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

(30) ולהעיר, שענין הגאולה מודגש גם מצד כללות ענינים של ר"ח ושבת (בכל ר"ח ובכל שבת): ראש חודש – שקשור עם חידוש הלכנה, ודוגמתו בישראל, ש"דומין ללכנה" "מונין ללכנה" (ראה סוכה כט, א. ועוד) – ש"עתידים להתחדש כמותה" (סנהדרין מב, א) בגאולה העתידה, ושבת – שהוא מעין ודוגמת "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (תמיד בסופה). ובהדגשה יתירה – בצירוף שניהם יחד.

(31) מגילה לא, ב.

(32) תוס' שם.

(33) נתבאר בארוכה בלקו"ש חלק לו (ר"ח שבט) ס"ה.

(15) ו, רח.

(16) שם, ג.

(17) פרש"י שם, ג-ד.

(18) תו"א פרשתנו נו, סע"א ואילך. ובארוכה – תו"ח שם פז, א ואילך. ובכ"מ.

(19) תנחומא פרשתנו טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(20) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(21) נוסף על קריאתה ביחיד – שחייב להשלים פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום (ברכות ח, סע"א. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רפה), בערב שבת (שם ס"ו), ועכ"פ קודם שיאכל בשבת שחרית (שם ס"ה).

(22) קונטרס משיחות ש"פ שמות ס"ח.

(23) ובאופן נעלה יותר – "מעלין בקודש".

ה' כמים לים מכסים⁴³.
 28 ובלשון הקבלה והחסידות⁴⁴ – שאות מ"ם רומזת
 על ספירת הבינה, שבה מתגלה בחי' עתיק⁴⁵ שלמעלה
 מסדר השתלשלות, עלמא דחירוי⁴⁶.
 31 ה. ובשנת הארבעים עצמה – "בעשתי עשר חודש
 32 באחד לחודש":
 33 מבואר בדרושי חסידות⁴⁷ ש"אחד עשר" רומז
 לפנימיות הכתר שלמעלה מעשר ספירות – "אנת הוא
 35 חד"⁴⁸.
 36 ויש לומר, שלאחרי העבודה (בשנת הארבעים
 עצמה) במשך עשרה חדשים, כולל גם חודש העשירי,
 38 "העשירי יהי' קודש"⁴⁹, שמורה על שלימות העבודה
 לגלות בכל דבר את הניצוץ קדושה' שבו, אות יו"ד
 40 (כמשנ"ת בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז⁵⁰) – באים
 41 ל"עשתי עשר חודש", חודש האחד עשר, שרומז
 42 לגילוי בחי' הכתר, "אנת הוא חד".
 43 ומתחיל מהגילוי בתורה – שלאחרי שבאים
 44 להשלימות דעשר בשנת הארבעים (שלימות ד'
 45 המוחין, "קאי איניש אדעתי' דרבי'"), אזי ניתוסף גם
 46 העילוי ד"אחד עשר" (פנימיות הכתר⁵¹) – "מיוחד
 47 שבעשרה". . שהוא ראש לכל עשר הדברות, אנכי⁵² ה'
 48 אלקיך⁵³, שנמשך ומתגלה וחודר בהשלימות דעשר.
 49

1 העילוי ד"ארבעים שנה" מפורש בכתוב (קרוב
 2 לסיום משנה תורה) – ש"נתן ה' לכם לב לדעת ועינים
 3 לראות ואזנים לשמוע"³⁴, ובלשון חז"ל³⁵ שב"ארבעין
 4 שנים. . קאי איניש אדעתי' דרבי'", היינו, שבמשך
 5 ארבעים שנה שהיו בני' במדבר נקלטו כל עניני
 6 מתן-תורה בשכלם ובהשגתם, ועי"ז הגיעו בגילוי
 7 להשלימות האמיתית דמ"ת³⁶ – לא רק מצד הגילוי
 8 מלמעלה, אלא גם מצד עבודת המטה³⁷.

9 ויש להוסיף, שמספר ארבעים רומז על שלימות
 10 המוחין – כמאד"ז³⁸ "בן ארבעים לבניה", ובפרטיות
 11 יותר – ד' מוחין, מוח החכמה, מוח הבינה, ומוח
 12 הדעת שנחלק לחסד וגבורה³⁸, כמרומו גם בלשון
 13 הכתוב "לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע":
 14 "לראות" – מוח החכמה, "לשמוע" – מוח הבינה,
 15 ו"לדעת" – מוח הדעת שנחלק לחסד וגבורה שהם
 16 שרשי המדות שבלב ("לב לדעת")³⁹.

17 והשלימות דמתן-תורה בשנת הארבעים היא
 18 ההכנה הכי קרובה להגאולה (כניסה לארץ), הקשורה
 19 אף היא עם מספר ארבעים⁴⁰ – כידוע⁴¹ שמ"ם סתומה
 20 רומז על הגאולה, כמ"ש⁴² לסרבה המשרה ולשלום אין
 21 קץ", מ"ם סתומה באמצע התיבה, כי, כאשר הגילוי
 22 דתורה חודר בד' המוחין (ועל ידם – בכל פרטי
 23 המדות, ועד למחשבה דיבור ומעשה), ה"ז מקיף
 24 וחודר כל מציאות האדם ללא אפשרות של פירצה,
 25 ודוגמתו גם בפעולה בעולם, שהגילוי דתורה נמשך
 26 ומקיף וחודר בכל ד' רוחות שבעולם ללא אפשרות של
 27 פירצה – מעמד ומצב דגאולה, "מלאה הארץ דעה את

(43) שם יא, ט. רמב"ם ה' מלכים בסופן.

(44) ראה ספר הערכים שם ע' קסא ואילך. וש"נ.

(45) סה"ע שם ע' רו. וש"נ.

(46) ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. ובכ"מ.

(47) יהל אור ע' מח. אוה"ת דברים ע' יט. סה"מ עטר"ת ע' תקנב.

תקפז. ועוד.

(48) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

(49) בחוקותי כז, לב.

(50) קונטרס משיחות ש"פ שמות ס"ג ואילך.

(51) והשייכות למוחין – כיון שהתגלות עתיק בבינה (כנ"ל ס"ד),
 לאחר השלימות ד"בן ארבעים לבניה". וגם: במנין הספירות
 בפנימיותן, שהכתר אינו נמנה במנין הספירות ("אנת הוא חד ולא
 בחושבן") – נמנה (במקום כתר) הדעת (ראה לקו"ת שלח מט, ג
 ואילך). ולהעיר, שגם התחלקות מוח הדעת לחו"ג הוא ע"י המשכה
 מבחי' הכתר (ראה סידור עם דא"ח שער התפילין ז, ב"ג).

(52) יתרו כ, ב.

(53) שמו"ר פמ"ב, א – בפירוש הכתוב "אחד עשר יום מחורב"
 שבהתחלת פ' דברים (הובא ונתבאר במקומות שבהערה 47. וראה
 קונטרס משיחות ערב י"א ניסן תשמ"ט הערה 52).

ועפ"ז יומתק המשך הכתובים בפרשה, "אחד עשר יום מחורב
 וגו'", "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש" – שפשטות הכתוב
 "אחד עשר יום מחורב גו'" הוא מדברי התוכחה, "אין לכם דרך קצרה
 . מהלך י"א יום ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים. . ובשביל
 שקלקלתם הסב אתכם. . מ' שנה" (פרש"י עה"פ), ואילו בפנימיות
 הענינים ה" זה כרי שהגילוי ד"אנכי", "אחד עשר", יומשך ויחדור
 בהם ע"י עבודת המטה במשך ארבעים שנה עד ל"עשתי עשר חודש"
 (ראה אוה"ת וסה"מ עטר"ת שם).

(34) תבוא כט, ג.

(35) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(36) זוהי הסיבה האמיתית* להעכבה במדבר במשך ארבעים
 שנה – שתהי' השלימות ד"קאי איניש אדעתי' דרבי'", הקליטה דמ"ת
 ע"י עבודת המטה.

(* כי הסיבה החיצונית, בגלל החטא – ננתקנה כבר ע"י עבודת
 התשובה, כנ"ל ס"א (וראה לקמן הערה 53).

(37) ראה גם סה"מ עטר"ת ע' תקנב.

(38) ראה גם אוה"ת דברים ע' יח.

(39) ראה בכ"ז – קונטרס משיחות ש"פ בא תשמ"ט. וש"נ.

(40) ראה גם זח"א קלו, סע"ב (במדרש הנעלם): "זמן גאולתם של
 ישראל בשנת הארבעים הוא". ולהעיר גם ממאד"ל (סנהדרין זט, א) אקח
 "מות המשיח ארבעים שנה, שנאמר ארבעים שנה אקוט בדור", "אקח
 את ישראל ואמלך עליהם. . ומסתמא היינו משיח ששינוין גדולים
 יהיו בדורו". ובחדא"ג מהרש"א שם: "קרא איירי במשיח דכתיב לעיל
 מיני' היום אם בקולו תשמעו וגו' דהיינו היום אתי משיח אם בקולו
 תשמעו כדאמרין לעיל".

(41) ראה ספר הערכים חב"ד מע' אותיות התורה מ"ם ע' רג ואילך.

וש"נ.

(42) ישע"י ט, ו.

1 והשייכות לגאולה (כניסה לארץ) – שע"י הגילוי
2 דבחי "אחד עשר" ("בעשתי עשר לחודש"), "אנת
3 הוא חד", נעשה מעמד ומצב של גאולה מכל ענין של
4 מיצר וגבול ("אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ
5 מצרים"⁵²), גאולה האמיתית והשלמה.
6 ולהעיר, שענין הגאולה מודגש גם בשם החודש
7 ב"שמות החדשים שעלו (ונגאלו) עמהם מבבל"⁵⁴ –
8 "שבט", ע"ש "וקם שבט מישראל"⁵⁵, "זה מלך
9 המשיח"⁵⁶.

10 ו. וענין זה (שהשלימות דמ"ת היא "בארבעים שנה
11 בעשתי עשר חודש באחד לחודש") מודגש עוד יותר
12 כשר"ח שבט חל בפ' וארא – כי, בקביעות זו מודגש
13 כבר בפ' וארא (התחלת הגילוי דמ"ת מלמעלה) שעיקר
14 השלימות היא "בארבעים שנה בעשתי עשר חודש
15 באחד לחודש" (כשהגילוי דמ"ת חודר בהבנה והשגה
16 דהאדם).

17 ויש לומר, שענין זה (שהגילוי מלמעלה צריך
18 להיות נמשך למטה דוקא) מרומז גם בפ' וארא עצמה:
19 "וארא", הגילוי מלמעלה – "אל אברהם אל יצחק
20 ואל יעקב", היינו, שנמשך בפרטי הענינים דג'
21 הקוין⁵⁷, ועד להשלימות דד'⁵⁸ – עי"ז שה"בנים"⁵⁹
22 ממשיכים ומוסיפים על האבות (שהן המרכבה⁶⁰) רגל
23 הרביעי דהמרכבה, דוד מלכא משיחא⁶¹.

24 וכן בהגילוי לבני, "לכן אמור לבני ישראל אני ה'
25 – שגילוי זה נמשך בד' לשונות של גאולה, שהם כנגד
26 ד' מוחין⁶², ועד שבאים ללשון חמישי שרומז על
27 הגאולה דלעתיד לבוא (כנ"ל ס"ג), שאז יהי' הגילוי
28 דדרגא החמישית⁶³, "חמישית לפרעה"⁶⁴, "דאתפריעו

(54) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. ב"ר פמ"ח, ט. ועוד.

(55) בלק כד, יז.

(56) רמב"ם הל' מלכים רפ"א.

(57) ראה ספר הערכים חב"ד מע' אבות בתחלתו. וש"נ.

(58) כמו במוחין – ששלימותם (לא רק ג' מוחין, אלא) ד' מוחין.
ולהעיר גם מהשייכות לתפילין (אודותם מדובר בפ' בא (יג, ט. טז)
שמתחילין לקרוא במנחה) – שעליהם נאמר "וראו כל עמי הארץ כי
שם ה' נקרא עליך" (תבוא כח, י"ד) אלו תפילין שבראש (ברכות ו,
א), ע"ד הענין ד"וארא", וחודר ונמשך בג' מוחין וד' מוחין, כמרומז
בתשרי שיש בהם שי"ן של ג' ראשין, כנגד ג' מוחין, ושי"ן של ד'
ראשין, כשמוח הדעת נחלק לחוג"ג (ראה פמ"ח שער התפילין פ"ב.
ובכ"מ).

(59) ולהעיר שבהמשך הפרשה (ו, יד ואילך) נימנו "ראשי בית
אבותם" – ג' שבטים ראשונים, ראובן שמעון ולוי, שהם כנגד ג'
מוחין.

(60) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ועוד.

(61) זהר ח"א רמח, ב. ח"ג רסב, ב. ובכ"מ.

(62) אזה"ת פרשתנו (כרך ד') ע' בתקפו. בתקצו.

(63) ראה אזה"ת שם ס"ע בתקפה.

(64) ל' הכתוב – ויגש מז, כד.

29 ואתגליין מיני' כל נהורין"⁶⁵ (שלימות הגילוי
30 ד"וארא"), ע"ד ובדוגמת הגילוי דבחי "אחד עשר"
31 ("בעשתי עשר חודש").

32 וביותר מודגש ענין זה, כאמור, בהחיבור דפ' וארא
33 עם ר"ח שבט, שבהתחלת הענין דמ"ת כבר מדגישים
34 שעיקר השלימות היא "בארבעים שנה בעשתי עשר
35 חודש", בהלימוד דמשנה תורה ש"משה מפי עצמו
36 אמרן", לאחר ש"נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות
37 ואזנים לשמוע", "קאי איניש אדעתי דרבי".

38 ז. ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בהחיבור דשבת
39 ור"ח – כי, שבת קשור עם ימי השבוע, ויהי ערב ויהי
40 בוקר, התלויים במהלך החמה, בחי' המשפיע, שזהו"ע
41 הגילוי מלמעלה, ור"ח קשור עם מהלך הלבנה, בחי'
42 המקבל, שזהו"ע עבודת המטה⁶⁶.
43 ומרומז גם בענינו של ר"ח – בראיית ובקידוש
44 החודש, אשר, בשיעור הרמב"ם⁶⁷ דשבת ר"ח זה
45 מסיימים הלכות קידוש החודש:

46 קידוש החודש הוא ע"י ראית הלבנה⁶⁸ – "החודש
47 הזה לכם"⁶⁹, "כזה ראה וקדש"⁷⁰, וגם ע"י החשבון –
48 שהרי "בית דין מחשבין כו"⁷¹, ככל פרטי החשבונות
49 דמולד הלבנה שנתבארו בהל' קידוה"ח להרמב"ם עד
50 לסיומם וחותמם: "הרי בארנו חשבונות כל הדרכים
51 שצריכין להם בדיעת הראי' ובחקירת העדים כדי
52 שיהי' הכל ידוע למבינים ולא יחסרו דרך מדרכי
53 התורה, ולא ישוטטו לבקש אחרי' בספרים אחרים,
54 דרשו מעל ספר ה' וקראו אחת מהנה לא נעדרה".

55 וענינם בעבודת ה' ⁷² – שראי' מורה על הגילוי
56 מלמעלה, והחשבון מורה על עבודת המטה באופן של
57 הבנה והשגה, ובמצות קידוש החודש – "מצוה ראשונה
58 שנצטוו ישראל"⁷³ – מודגשים שניהם יחדיו, ללמדך,

(65) זח"א רי, א. וראה לקו"ת ס"פ פינחס.

(66) ראה גם שיחת ליל ועש"ק פ' וארא, ער"ח שבט.

(67) ר"ת "רבות מופתי בארץ מצרים" – לשון הכתוב בפ' בא (יא,
ט) שמתחילין לקרוא במנחה, ותוכנו גם בפרשת וארא (ז, ג) –
"והרביתי את אותותי ואת מופתי בארץ מצרים".

(68) ע"י "סנהדרין שבארץ ישראל או ב"ד הסמוכים בארץ ישראל"
– כפי שהי' בזמן הבית, וכן לאחר החורבן עד זמן "סוף חכמי הגמרא
בעת שחברה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין קבוע" (רמב"ם הל'
קידוה"ח פ"ה ה"א-ג), וכן כשיקויים היעוד "ואשיבה שופטין
כבראשונה גו'" (ישעי' א, כו), ש"בטבריא עתידין (סנהדרין) לחזור
תחלה ומשם נעתקין למקדש" (רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הי"ב).

(69) בא יב, ב. – הפרשה שמתחילין לקרוא במנחת שבת זה.

(70) מכילתא ופרש"י עה"פ. ר"ה כ, א. רמב"ם ריש הל' קידוה"ח.

(71) רמב"ם שם ה"ו.

(72) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 66 ואילך.

(73) ועד ש"לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה
לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל" (פרש"י ר"פ בראשית).

1 שהגילוי מלמעלה (ראי') צריך לחדור בהבנה והשגה
2 (חשבון), "שיהי' הכל ידוע" (וגם בדרגא כזו שיש
3 מקום ש"שיוטטו לבקש אחרי' בספרים אחרים").
4 ולהעיר, שבקידוש החודש מודגש ביותר העילוי
5 דעבודת המטה דוקא – כיון שקביעות החודש היא ע"י
6 ב"ד של מטה דוקא (ועד שהקב"ה אומר למלאכי
7 השרת "אני ואתם נלך אצל ב"ד של מטה כו"ל⁷⁴),
8 ויתירה מזה – כדרשת חז"ל⁷⁵ "אתם (חסר) אתם אתם,
9 ג' פעמים, אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין⁷⁶,
10 אתם אפילו מוטעין".

* * *

11

12 ח. האמור לעיל שבר"ח שבט (ובפרט כשחל
13 בשבת פ' וארא) מודגשת השלימות דמתן-תורה
14 וההכנה להכניסה לארץ, שלימות מעשינו ועבודתנו
15 בקיום התומצ' וההכנה לגאולה האמיתית והשלימה –
16 מודגש ביותר בשנה זו.

(74) שמו"ר פ"ט, ב. דבר פ"ב, יד.

(75) ר"ה כה, א.

(76) ולהעיר שהרמב"ם (הל' קידוה"ח ספ"ב. וכן בסהמ"צ מ"ע
קנג) משמיט "מזידין"⁷⁷, וכותב "בין שוגגין בין מוטעין בין
אנוסים"⁷⁸ – כגירסת הספרא⁷⁹ (אמור כג, ב).

ובטעמו של הרמב"ם שפסק כגירסת הספרא ולא כגירסת הש"ס
– כתב בחסדי דוד (לתוספתא ר"ה רפ"ב) לשון התוספתא (ר"ה רפ"ב)
"אנוסין שוגגין מזידין ומוטעין", דלכאורה קשה דבקרא ליתא אלא
ג"פ אתם, "כי ע"כ מזידין דבגמרא אין הכוונה מזידין לעבור,
דחלילה לומר כן על ב"ד, וקשר רשעים הוא ואין בדבריהם ממש
[קשר רשעים אינו מן המניין], "אין השנה מתעברת על ידיהן"
(סנהדרין כו, א ובפרש"י). ומפרש מזידין דיודעין שלא נראה אלא
שצריכים בשביל איזה צורך כו"ל⁸⁰***, ולכן נתחכם הרמב"ם וכתב
אנוסין במקום מזידין, כלומר, שהם אנוסין ומוכרחים לעשות כן
(ועפ"ז מבאר גירסת התוספתא "אנוסין שוגגין מזידין ומוטעין" –
ש"ת גוויי אנוסין כו, והרמב"ם כלל להנך תרי מיני אונס בחדא).
(*) אבל בכ"מ הובא הלשון "מזידין" גם להלכה (ראה סמ"ג עשין
מו. שו"ע אדה"ז אר"ח סת"ר ס"ד. ועוד). וכן בכ"מ בדרושי חסידות
(ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תג. ועוד).

(**) בהגהות מיימוניות (הל' קידוה"ח שם) כותב "ולשון הגמרא
הוא אפילו מזידין, וכ"כ הסמ"ג, ושם טעות נפל בהעתקות". וכבר
העירו שדווקא לומר שנפל טעות הן בספר הי"ד והן בסהמ"צ, ובפרט
שמפורש כן בספרא.

(***) להעיר מ"ד מלאכי" (כללי הרמב"ם אות ט') שמביא
מכנה"ג (כללי הפוסקים אות כ"ח בשם תומת ישירים) ש"דרך הרמב"ם
ז"ל הפך שיטת הגמרא היכא שספרא או ספרי מוכיחים היפך שיטת
הגמרא, ועיי"ש שתמה על כלל זה. ואכ"מ.

(****) וראה גם ערוך לנר בהפירוש ד"מזידין" – ש"נודע להם
שגגו או שהטעו אותם העדים ויכולים לחזור מקידוש דהשתא
מזידין הם שיודעים שהקידוש בטעות". ולהעיר גם משו"ע אדה"ז
שם: "התקינו חכמים שלא יהיו הב"ד מקבלין את העדים אלא עד
המנחה וכשיבואו לאחר המנחה יהי' אותו היום מן חודש העבר למנות
אותו יום שלושים כו' שיש כח ביד ב"ד לעשות דבר זה, שנאמר אלה
מועדי ה' אשר תקראו אותם, אתם כתיב בלא וא"ו, אתם אפילו
מזידין" – שמוה משמע שהפירוש ד"מזידין" הוא כגון הא דבאו עדים
לאחר המנחה ואינם מקבלים אותם.

ובקהדמה:

17

18 מהענינים העיקריים במתן-תורה – גילוי פנימיות
19 התורה⁷⁷, שזהו תוכן הציווי שבפרשתנו⁷⁸ "וידעתם כי
20 אני הוי'" (בהמשך למ"ש בהתחלת ענין "אמור לבני
21 ישראל אני הוי'"), כדאיתא בזהר⁷⁹ "פקודא דא
22 קדמאה לכל פקודין . . למנדע לי לקב"ה כו", ידיעת
23 אלקות, "דע את אלקי אביך (ועיי"ז) ועבדהו בלב
24 שלם"⁸⁰, ע"י לימוד פנימיות התורה באופן של הבנה
25 והשגה בחכמה בינה ודעת⁸¹, שעיי"ז מביאים את
26 הגאולה האמיתית והשלימה ("והבאתי אתכם אל
27 הארץ"⁸²) – ולעת"ל "בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר
28 הזהר . . יפקון בי' מן גלותא ברחמי"⁸³, וכמענה מלך
29 המשיח על השאלה "אימת אתי מר" – "כשיפוצו
30 מעינותיך חוצה"⁸⁴.

31 ועיקר הגילוי דפנימיות התורה התחיל בזמנו של
32 האריז"ל שאמר ש"בדורות אלו האחרונים מותר
33 ומצוה לגלות זאת החכמה"⁸⁵, ועוד יותר לאחר שנת
34 הת"ק באלף הששי – התחלת הבוקר דיום (אלף)
35 הששי⁸⁶, או⁸⁷ חצות יום הששי⁸⁸ – בגילוי תורת
36 החסידות ע"י הבעש"ט⁸⁹, ובפרט בתורת חסידות
37 חב"ד ע"י רבינו הזקן⁹⁰, ובפרט לאחר הגאולה די"ט

(77) כמדובר בארוכה במק"א (לקו"ש ח"א ע' 150. ועוד) שבעת
מ"ת ה' מעשה מרכבה בגלוי ממש, כמפורש בקרא (משפטים כד,
י"ד) "ויראו את אלקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר
וכעצם השמים לטהר".

(78) ו, ז.

(79) כה, א – ברע"מ.

(80) דה"א כח, ט. וראה תניא (קו"א) קנו, ב. ובכ"מ.

(81) ראה לקוטי לוי"צ (פרשתנו ע' נו) בביאור לשון הזהר "קדמאה
. . ראשיתא קדמאה . . למנדע" – "קדמאה הא' הוא כתר, ראשיתא
קדמאה הוא ראשיתא חכמה קדמאה בינה . . למנדע דעת".

(82) ועפ"ז יומתק סדר הכתובים – "והוצאתי גו' והצאתי גו' והצאתי גו'
וגאלתי גו' ולקחתי גו'" (ד' לשונות של גאולה), "וידעתם כי אני
הוי'", ואז – "והבאתי אתכם אל הארץ", לשון חמישי שרומז על
הגאולה האמיתית והשלימה.

(83) זח"ג קכד, ב – ברע"מ. הובא ונת' באגה"ק סכ"ו.

(84) אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(85) אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

(86) אזה"ח הק' ר"פ צו. פינחס כו, יט. (ושם שבשנת ת"ק יתחיל
ניצוצי גילוי הגאולה" (וראה ס' מגדל עוז ע' תפו, תצה, וש"נ). ועד"ז

בד"ה ואת האלף לאדה"ז (מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ריש ע' תכא).
(87) להדעה שיומו של הקב"ה אלף שנה כולל י"ב שעות היום,
ואין הלילה בכלל זה (ראה פי' הרד"ל לפרד"א פ"ז אות נה).

(88) מק"מ לזח"א קיז, א. וכן משמע ברמב"ן ובחיי' בראשית ב, ג
(וכבר תמה ע"ז החת"ס בתשובותיו ח"ו סס"א).

(89) כת"י דא"ח – נדפס בסה"מ תרס"ג (בהוספות) ע' רנא ואילך.
ועיי"ש בנוגע לגילוי האריז"ל (לפני שנת ת"ק).

(90) להעיר, שיום ההיולא שלו (ש"כל מעשיו ותורתו ועבודתו
אשר עבר כל ימי חייו . . מתגלה ומאיר . . ופועל ישועות בקרב

ד"שאו את ראש בני ישראל" ע"י רבותינו נשיאנו
(נשיא מלשון נשיאות) עד לנשיא דורנו כ"ק מו"ח
אדמו"ר⁹⁸ – מזכירים ברמז בלבד, בשביל העילוי
דאתהפכא (כנ"ל ס"א).

ולכן – ממשיך משה רבינו שבדורנו, כ"ק מו"ח
אדמו"ר, בהכרותו – "פנו וסעו לכם גו' בואו ורשו את
הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם גו'" – הכניסה לארץ
בגאולה האמיתית והשלמה, שאז יהי' שלימות הגילוי
דבחי' אחד עשר⁹⁹, "אנת הוא חד", ובלשון הכתוב
בפרשת השבוע – "והבאתי אתכם אל הארץ", לשון
חמישית של גאולה, הקשור עם גילוי בחי' החמישית.
וכל זה – בהוספה על המעלה דשנת ה'תש"נ ("הי'
תהא שנת נסים"), אשר, ע"פ האמור לעיל בהחשבון
דשנת הת"ק לאלף הששי, נמצא, ששנת תש"נ היא
חצות יום השישי¹⁰⁰, או שנה שלישית אחר חצות,
בסמיכות ממש לכניסת השבת¹⁰¹ ("יום שכולו
שבט"¹⁰²).

* * *

י. ובאותיות פשוטות – בנוגע למעשה בפועל:
במשך כל שנות הגלות האמינו ומאמינים כל בני

1 כסלו שאז התחיל עיקר הענין ד"פוצו מעינותיך
2 חוצה⁹¹, והולך ומוסיף ע"י רבותינו נשיאנו מדור
3 לדור, עד לנשיא השמיני⁹², כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
4 דורנו, הן באופן נשיאותו בחיים חיותו בעלמא דין,
5 והן באופן נשיאותו לאחר ההסתלקות (ש"אשתכח
6 יתיר מבחיהו⁹³) כנשיא התשיעי דדור התשיעי
7 (מהבעש"ט), דור האחרון של הגלות ודור הראשון של
8 הגאולה – דור עשירי.

9 ט. ומעלה מיוחדת בשנה זו – "ויהי בארבעים שנה
10 בעשתי עשר חודש באחד לחודש":
11 בעשירי ל"עשתי עשר חודש" השתא ימלאו
12 ארבעים שנה להנשיאות דכ"ק מו"ח אדמו"ר כנשיא
13 התשיעי⁹⁴, שאז נעשית שלימות העבודה דדור התשיעי
14 – בכל עניני התומ"צ, כולל ובמיוחד בהפצת
15 המעיינות חוצה – באופן ש"נתן ה' לכם לב לדעת
16 ועינים לראות ואזנים לשמוע", "קאי איניש אדעתי'
17 דרבי".

18 ובעמדנו "בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד
19 לחודש", "ראש⁹⁵ חודש" שכולל כל ימי החודש⁹⁶,
20 וכולל ובפרט יום העשירי שבו (העשירי יהי' קודש) –
21 מכריז משה רבינו שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
22 דורנו, ועד"ז ניצוץ משה שבכאו"א מישאל:

23 "רב לכם שבת בהר הזה", "הרבה גדולה לכם ושכר .
24 קבלתם תורה כו"⁹⁷, כבר נשלמו כל מעשינו
25 ועבודתנו ובריבוי מופלג, ובאופן גלוי לעין כל, "אלה
26 הדברים", ולאידך, הענינים הבלתי-רצויים שהיו בעבר
27 – שבודאי נתתקנו ע"י התשובה, ובפרט ע"י הפעולה

(98 ומודגש בשמו (הראשון) – יוסף, ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר",
שמ"אחר" נעשה "בן", ובפרט ש"אחר" שנאמר בכתוב (בדברי רחל)
קאי על בנימין, היינו, "אחר" דקדושה, בערך יוסף, צדיק עליון,
ובנימין צדיק תחתון (זח"א קנג, ב).

(99 ועפ"ז יומתק שההכרזה על זה היא "בארבעים שנה בעשתי
עשר חודש" – לרמז על גילוי בחי' "אחד עשר" בגאולה העתידה.
ויש להוסיף ולהמתק עוד יותר – שהעבודה דדור התשיעי (לאחרי
הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר) מתחילה (בעיקר) מהיום שלמחרת יום
ההסתלקות (כי יום ההסתלקות עצמו שייך עדיין לתקופת חיותו
בעלמא דין) – י"א שבט, יום אחד עשר לחודש אחד עשר. ודוגמתו
בנוגע לשנים (ארבעים שנה) – שמתחיל (בעיקר) לאחר סיום שנת
ההסתלקות – בשנת תשי"א.

ולהעיר שמצינו דוגמתו גם בהכניסה לארץ בפעם הראשונה – לאחר
הכרות משה ב"ח שבט דשנת הארבעים "פנו וסעו לכם גו' בואו
ורשו את הארץ" (שאלו זכו היתה גאולה נצחית) – "והעם עלו מן
הירדן בעשור לחודש הראשון" (יהושע א, יא), ועפ"ז, היום הראשון
שבו מתחילה עיקר התקופה דהכניסה לארץ (שהרי היום שעלו מן
הירדן שייך גם לתקופה שלפניו) הוא יום י"א לחודש הראשון*.
(* להעיר משייכותו לחודש שבט – להדעות שמנין החדשים
מכוון למנין השבטים כסדרם בקרבנות הנשיאים (ראה לקר"ש חכ"ו
ע' 90. וש"נ).

(100 שאז מתחיל (בכמה ענינים) הגילוי דשבת (ראה פע"ח שער
השבת פ"ג. שעה"כ ענין ליל י'. שו"ע או"ח סרנ"א ובט"ז שם. ועוד).
(101 להעיר גם משיחת ליל א' דחגה"ש תש"ט (נדפס בסה"מ
תש"י ע' 245), שעכשיו (בשנת תש"ט) הוא ערב שבת אחר חצות.
ובאגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תקלא: ערב שבת לפני
הדלקת הנרות, פארגאנט.
(102 תמיד בסופה.

הארץ"*) (כלשונו באגה"ק סז"ך וכ"ח)) בכ"ד טבת – שייך לשבת
ר"ח שבט, הן מצד השבת, שבו נעשה העלי' והשלמות ("ויכולו")
דכל ימי השבוע שלפניו, החל מיום הראשון כ"ד טבת, והן מצד ר"ח
שבט – שמועד הלבנה "נעשה" ע"י המיעוט והחסרון, "נפקדת כי
יפקד", בחציו השני של חודש טבת, כולל גם כ"ד טבת.
(* להעיר מהשייכות לפרשת השבוע – "למען תדע כי אני ה' בקרב
הארץ" (ח, יח) – בתוך (תוקף) דארץ מצרים.
(91 סה"ש תר"ש ס"ע 112 ואילך.

(92 להעיר מהשייכות דשמיני לגאולה – "של ימות המשיח
שמונה" (ערכין ב, ב). ולהעיר ספירה השמינית (מלמטה מלמעלה)
היא בינה, וכוללת גם (חכמה ו) כתר (בחי' אחד עשר).
(93 זח"ג עא, ב. וראה אגה"ק ביאור לסי' זך.
(94 נוסף על השלימות דארבעים שנה בכל עניני עבודתו במשך
נשיאותו (שלשים שנה) בחיים חיותו בעלמא דין כנשיא השמיני.
(95 ראה לקר"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. עט"ר שער ר"ה בתחלתו.
ובכ"מ.

(96 ובהדגשה יתירה – כשחל ביום השבת, ש"כל מלאכתך
עשוי", כולל גם ה"מלאכה" דהתכללות והנהגת כל ימי החודש ב"ח
(כשחל בשבת).
(97 דברים א, ו ובפרש"י.

1 באמונה שלימה בביאת המשיח, ומצפים לביאתו,
2 "אחכה לו בכל יום שיבוא"¹⁰³.
3 וככל שמתארך גלות זה האחרון (גלות אדום)
4 שנתארך ביותר וביותר – הרי, אע"פ שלא מבינים כלל
5 וכלל הסיבה לאריכות הגלות¹⁰⁴ עד היום הזה, לאחר
6 שכבר נתקיימו כל הסימנים דעקבות משיחא (בסיום
7 מסכת סוטה וכיו"ב), וכבר בזמן הגמרא "כלו¹⁰⁵ כל
8 הקיצין"¹⁰⁶, וכן הקיצים שנאמרו ע"י גדולי ישראל
9 בדורות שלאח"ז¹⁰⁷ – לא נגרע ח"ו בשלימות ותוקף
10 האמונה דבנ"י בביאת המשיח. ואדרבה – אריכות
11 הגלות מוסיפה בהצטקה "עד מתי", ובהתביעה כביכול
12 להקב"ה "והצל לא הצלת את עמך", והבקשה
13 והדרישה לגאול את בנ"י תיכף ומיד ממש.
14 ועאכו"כ בבוא זמן מיוחד ומסוגל ביותר וביותר
15 לגאולה – "בארבעים שנה בעשתי עשר חודש גו'",
16 ההכנה הכי אחרונה וקץ הכי אחרון להכניסה לארץ
17 בגאולה האמיתית והשלימה – צריך כאו"א מישראל
18 לעשות כל התלוי בו לנצל זמן סגולה זה להביא את
19 הגאולה האמיתית והשלימה כפשוטה מממש¹⁰⁸, ע"י
20 חיזוק האמונה בביאת המשיח, הצפי' והבקשה
21 ודרישה לביאתו, ועוד ועיקר ע"י ההוספה בעניני
22 תומ"צ ובפרט בהפצת המעיינות חוצה, האנשים
23 והנשים¹⁰⁹ והטף, כל אחד ואחת לפי ענינו.
24 יא. ויש להתחיל בזה תיכף עתה ביום הש"ק,
25 "בעשתי עשר חודש באחד לחודש" – ע"י הוספה
26 בלימוד התורה, ובפרט פנימיות התורה, וקבלת
27 החלטות טובות, כולל בנוגע להענינים שעשייתם

28 בפועל היא לאחר השבת – "מפקחין על צרכי ציבור
29 בשבת"¹¹⁰.
30 ואני הקטן המתחיל – להודיע ע"ד השתתפות
31 במספר ארבעים מ"קופת רבינו" לכל המוסדות
32 העומדים תחת נשיאותו ועוסקים במילוי שליחותו בכל
33 ג' הקוין תורה עבודה וגמ"ח¹¹¹ כפי שחדורים כאו"א
34 בהפצת המעיינות חוצה, כדי להוסיף¹¹² עזר וסיוע
35 וברכת הצלחה (מיוסד על מארז"ל¹¹³ "כל הנוטל
36 פרוטה מאיוב מתברך") בכל פעולותיהם ביתר שאת
37 וביתר עוז באופן הראוי לתקופה ד"ויהי בארבעים
38 שנה", כולל ובמיוחד – פתיחת מחלקות חדשות, וגם
39 מוסדות חדשים – שיתוספו עכ"פ ארבעים מוסדות,
40 ומה טוב יותר ממספר ארבעים, ועד למספר אלף¹¹⁴,
41 הקשור גם עם הגאולה (כמו מספר ארבעים), כמ"ש¹¹⁵
42 "הקטן¹¹⁶ יהי¹¹⁷ לאלף גו' אני ה' בעתה אחישנה"¹¹⁸.

(110) ראה שבת קנ, א. רמב"ם הל' שבת פכ"ד ה"ה. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סש"ו ס"ו (סי"ב).

(111) כנגד ג' הקוין חג"ת. – ולהעיר מהשייכות למשה אהרן ומרים* שהם כנגד ג' הקוין: משה – תפארת, אהרן – חסד, ומרים – גבורה (ראה ספר הערכים חב"ד בערכו (ע' קפה ואילך). ויש"נ). ולהעיר ששלשתם שייכים לענין הגאולה – נוסף על משה ואהרן, "הם המדברים גו' להוציא את בני ישראל ממצרים" (פרשתנו ו, כז), גם מרים, כדאיתא במדרש (שמו"ר רפכ"ו) "גואל זו מרים ע"ש המירור", שבזכותה נגאלו מהגזירו ד"ומירו" (ראה חידושי הרד"ל ופי' מהרז"ו שם), באופן שאתהפכא מרירו למיתקא** (ראה אוה"ת שמות ס"ע ח ואילך. (כרך ד' ע' ב'תקא).

ולהעיר שגם משיח – גואל ראשון הוא גואל אחרון – הוא ממרים שממנה נולד דוד (שמו"ר פ"א, יז. וראה אוה"ת שם). * שנוצר אודותה בפרשה שלפנ"ז (שמות ב, ד ואילך) בקשר ללידת והצלת משה, גואלן של ישראל.

(**) ויש לומר ש"מר" (ד"מרים") הוא גם מלשון "מר מדלי", טפת גשמים, ועד לריבוי גשמים ("מר" באופן ד"ים"), הכוללים כל הברכות (ראה רמב"ן ר"פ בחוקותי).

(112) כמודגש בשמו (הראשון) של כ"ק מו"ח אדמו"ר – יוסף, מלשון הוספה. ושמו השני – יצחק – מורה על העבודה מתוך שמחה ותענוג, כמודגש ביותר ביום השבת – "וביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי בהעלותך יו"ד, יד), "וקראת לשבת עונג" (ישעי' נח, יג).

(113) כ"ב טו, סע"ב. ויש"נ. (114) להעיר שמספר אלף הוא שלימות המספר, ולאחריו מתחילים עוה"פ מהתחלת המספרים – אלף (התחלת האותיות) – באופן נעלה יותר. וענינו בעבודה – הוספה שבאי"ערוך, עד שנחשב לעבודה חדשה (מוסד חדש) ממש.

(115) ישעי' ס, כב.

(116) ענין הביטול – כמ"ש (עמוס ז, ה) "מי יקום יעקב כי קטן הוא", שמקטינים עצמם (ראה חולין ס, ב ובחדא"ג מהרש"א).

(117) שמורה על הנצחיות – כמארז"ל (קידושין נח, א. ועוד) "תהא בהווייתה תהיי".

(118) ובפרט לאחר אריכות הגלות עד עתה – לאחר שזומן היתה כבר צ"ל הגאולה "בעתה", ועאכו"כ באופן ד"אחישנה".

(103) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 394 ואילך.

(104) גם לאחר כל הביאורים שבוה, כידוע מאמרו של רבינו הזקן "להבין ענין גלות הזה שנתארך מאד" (מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תנב ואילך. ויש"נ), וכיו"ב.

(105) סנהדרין צז, ב.

(106) וי"ל הפירוש ד"כלו" – גם מלשון כל ושלמות, שכל עניני העבודה הקשורים עם ה'קיצין' היו בשלימות, ואעפ"כ, עדיין לא בא. (107) ולדוגמא – במאמרו הידוע של רבינו הזקן ד"ה ואת האלף (דלעיל הערה 86). ולהעיר גם מהמבואר במאמרו של רבינו הזקן בענין ריבוי והתאחרות הקיצים (מאמרי אדה"ז הקצרים ס"ע תקלט. ויש"נ).

(108) כדברי אדמו"ר מהר"ש – בהמשך לדברי הצ"צ שה"קין שנוצר במאמר הנ"ל נתקיים ע"י הדפסת ה"לקוטי תורה" – שצריכים ביאת המשיח כפשוטו ממש (לקו"ש ח"ו ע' 80 הערה 70. ועוד).

(109) והדגשה יתירה בנוגע לנשי ישראל – כמארז"ל (סוטה יא, ב) "בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים", וע"פ מ"ש בכתבי האריז"ל (ל"ת וסה"ל שמות ג, ד. ועוד) שדור האחרון של הגלות הוא לגול של הדור שיצא ממצרים, מובן, שהגאולה האמיתית והשלימה תהי' בשכר נשים צדקניות שבדורנו.

- 1 ומהנכון שכאו"א יעשה כן – להוסיף גם בנתינת
2 הצדקה במספר ארבעים, אשר, ההוספה בצדקה
3 (ובפרט במספר ארבעים הקשור עם גאולה) "מקרכת
4 את הגאולה"¹¹⁹ – צדקתו האמיתית של הקב"ה,
5 "ואתם"¹²⁰ תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹²¹,
6 "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹²², לארצנו
7 הקדושה¹²³, לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש.
- 8 ויה"ר שהדיבור וההחלטה טובה בכהנ"ל יביאו את
9 הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו תיכף
10 ומיד ממש – ביום הש"ק זה, "בעשתי עשר חודש
11 באחד לחודש", ויקויים תיכף ומיד היעוד בסיום
12 וחזרתם ההפטורה דשבת ר"ח: "והי' מידי חודש
13 בחדשו ומידי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות
14 לפני" ¹²⁴ – בביהמ"ק השלישי ובקדש הקדשים, תיכף
15 ומיד ממש.

(119) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(120) ישעי' כז, יב.

(121) נוסף על מ"ש בהפטורה דשבת ר"ח "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה'" (ישעי' סו, כ) – "הוא עצמו . . . אוהו בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל" (פרש"י נצבים ל, ג).

(122) בא יו"ד, ט.

(123) לא רק ארץ שבע אומות, כנגד ז' מדות, אלא גם ארץ קיני קניזי וקדמוני, כנגד ג' מוחין (ראה ד"ה אל תצר את מואב – מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו).
(124) ישעי' סו, כג.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחר שתיקתו הכי ארוכה, נעם לי לקבל מכתבו ממוצש"ק ויחי, ולקרות בו אשר עושה בשטח הדת, וכיון שזהו מהענינים החיונים בשביל כאו"א מישראל - בודאי שאינו מסתפק בהישגים שבעבר, אלא מחפש מה יש בידו לעשות בזה בכל יום ויום. וכדיוק הלשון עוסק בתורה עוסק במצות, שצ"ל כדוגמת עסק, שאין בעל העסק יושב בחדרי חדרים ומחכה עד שיבוא מי שהוא ויאמר לו שמעונין הוא לעשות עסק עמו, אלא אדרבה הוא הולך ומחפש חיפוש אחר חיפוש אפשר יש מי שהוא הזקוק לעניני עסק זה, ולא עוד - אלא שמדבר על לב הנמצאים בסביבתו להוכיח להם טיב העסק וגודל התועלת מזה בשביל כו' וכו'. והאריכות בזה אך למותר, ובפרט שנמצאים הם בסביבה, אשר, נוסף על הענינים שכל ישראל הם גוי קדוש - צריכה עוד להיות בהם קדושה מיוחדת, וכמ"ש והי' מנחך קדוש, בציווי נוסף. (במילא משתדל היצה"ר לסבב תחבולות שונות ומשונות ולהגדיל העלמות והסתרים ופתויים והסתות, כ"פ ככה - וצריכים לעמוד על המשמר ולהשתדל בזה ככל היכולת. ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה - אלא שכ"פ ככה - שהנצחון על הרע שבפנים האדם מביא נצחון על הרע שמבחוץ לאדם, שגם לזה זקוקים אנשי סביבה זו יותר מאחרים.)

מ"ש אודות הוראות בעבודה זו, הנה גם בהנ"ל ימצא איזו נקודות. והוראה כללית בזה - אשר לא כמו שטועים לאמר שעול בני אדם מקיל בעול מלכות שמים, אלא, אדרבה, כל פסיעה וענין של קב"ע בני אדם צריכה לעורר התבוננות, פשוטה וביחד עם זה עמוקה: ומה ציווי של בוי"ד, שגם הוא בריאה כמוני אף שבמשרה גבוה יותר, הנני מקיים מבלי לשאול מקודם הטעמים הפרטים ומקיים אותה בשלימותה, עאכ"כ בהנוגע לציווי של ממה"מ הקב"ה, שאין ערוך לו כלל וכלל, שצריך אני לקיים כל ציווי לטוב לי כל הימים...

בודאי למותר לעוררו על דבר בעתו בקשר עם יום ההילולא עשרה בשבט הבע"ל, לבאר לחבריו ולמושפעי עכ"פ איזה נקודות מעבודת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, תקוותיו שאיפותיו אשר קיווה לראות בכאו"א מבני ישראל.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל ולעבודה בהצלחה.

לקוטי שיחות פרשת וארא כך יא

וצריך להבין:

1 א. איתא בירושלמי¹: "מנין לד' כוסות (רמז מן
2 התורה)² ר"י בשם ר' בניי' כנגד ד' גאולות (לשונות
3 של גאולה שהוזכרו בפרשה כשנתבשרו על גאולת
4 מצרים)² לכן אמור גו' והוצאתי גו' והצלתי גו'
5 וגאלתי גו' ולקחתי גו' גו'".³

6 ועוד טעמים נאמרו שם: "ריב"ל אמר כנגד ד'
7 כוסות של פרעה וכו'. ר' לוי אמר כנגד ד' מלכיות.
8 ורבנן אמרי כנגד ד' כוסות של פורענות שהקב"ה
9 עתיד להשקות את אומות העולם. . . וכנגדן עתיד
10 הקב"ה להשקות את ישראל ד' כוסות של נחמות
11 וכו'".

12 בפשטות ההפרש בין הטעמים האחרונים להטעם
13 הראשון "כנגד ד' גאולות" הוא: להטעמים הנ"ל אין
14 בד' הכוסות זכר ושייכות גלויה לגאולת בני ישראל
15 (ממצרים)⁴, מה שאין כן להטעם "כנגד ד' גאולות"
16 הרי ד' הכוסות הם זכר (לשונות של) גאולה.

17 ועל פי זה יש לומר שפלוגתא הנ"ל בהרמז להד'
18 כוסות הוא נפקא מינה גם להלכה, ובהקדם:

19 כתב אדמו"ר הזקן בשולחן⁵, בדיני הסיבה:
20 "אימתי צריך להסב בשעת אכילת כזית. . . מצה. . .
21 ובשעת אכילת הכריכה. . . אכילת אפיקומן. . . ושתיית
22 ד' כוסות - לפי שכל דברים אלו הם זכר לגאולה
23 ולחירות, שהד' כוסות תקנו חכמים כנגד ד' לשונות
24 של גאולה האמורים בפרשת וארא, והוצאתי וגאלתי
25 ולקחתי והצלתי כו' לפיכך הם צריכין הסיבה דרך
26 חירות, אבל שאר כל הסעודה אם רצה לאכול ולשתות
27 בלא הסיבה הרשות בידו כו' אבל מכל מקום המיסב
28 בכל הסעודה הרי זה משובח ועושה מצוה מן
29 המובחר".

30 מסגנון לשונו מוכח שכוונתו לבאר טעם ההסיבה
31 הנצרכת בד' דברים אלו, והיינו משום ש"הם זכר
32 לגאולה וחירות - לפיכך הם צריכין הסיבה דרך
33 חירות".

(1) פסחים פ"י ה"א, וראה גם ב"ר פפ"ח. ה. אוה"ת וארא (ע')
קפה. ע' ב'תקצו).

(2) פני משה שם.

(3) פרשתנו ו, ו"ז.

(4) במאירי פסחים צט, ב: שענינם (של ד' כוסות של פרעה) הי'
טבה לגאולת מצרים. וראה ג"כ בקה"ע ופ"מ לירושלמי שם. ומפרשי
המדרש בב"ר שם - אבל מובן, שזה רק סבה לסבה דסבה כו' ושייכות
רחוקה לגאולה, משא"כ להטעם "כנגד ד' גאולות" הרי זה ענין
ה"גאולה" עצמה.

(5) או"ח סתע"ב סי"ד.

34

35 (א) בסימן זה (בסעיף קודם⁶) כבר ביאר טעם
36 ההסיבה: " . . . שישב בהסיבה דרך חירות כו' לפי
37 שבכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו
38 הוא עתה יוצא משעבוד מצרים כו' לפיכך צריך
39 לעשות כל מעשה לילה זה דרך חירות".

40 לפי זה הרי אין אנו זקוקים לנתינת טעם למה צריך
41 להסב בשעת אכילת הכזית וכו', כי כבר מבואר הוא
42 ממה שנאמר לפני זה; ואדדבה, בעיקר היה לו לבאר
43 הטעם למה אינו צריך (אלא ה"רשות בידו") להסב
44 ב"שאר כל הסעודה" (ולא משמע מסגנון לשונו שזוהי
45 כוונתו בביאורו זה)⁷?

46 (ב) למה כתב אדמו"ר הזקן שד' לשונות של גאולה
47 "אמורים בפרשת וארא" - והלא אין דרכו לציין בפנים
48 השולחן ערוך מקום הפסוקים שמביא.

49 (ג) בפרשת וארא נאמרו ד' לשונות אלו בסדר
50 שונה: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי [וכן הובא
51 הסדר בדרשת רז"ל (ירושלמי) הנ"ל]. ולמה שינה
52 אדמו"ר הזקן בסידורם⁸.

53 ב. ויובן כל הנ"ל בהקדים בירור כללי בגדר דין
54 הסיבה - דיש לומר בב' אופנים:

55 (א) הסיבה אינו חיוב בפני עצמו, אלא הוא פרט
56 ותנאי בהמצוה דאכילת מצה ושתיית ד' כוסות וכו',
57 והיינו כשם שישנם פרטים ותנאים בנוגע לכמותה
58 ואיכותה של אכילת המצה ושתיית הד' כוסות, כך יש
59 תנאי באופן האכילה והשתיה - צריך להיות דרך
60 הסיבה.

61 (ב) הסיבה היא מצוה כללית בפני עצמה - האדם
62 צריך להראות בליל פסח הנהגה דרך חירות, ומראה

(6) ס"ז.

(7) ועד"ז צ"ע גם ברמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז, שבהל' ו"ז כתב:
בכל דור ודור חייב אדם להראות כו' לפיכך כשסועד (סתם) אדם
בלילה זה צריך לאכול ולשתות (סתם) והוא מיסב דרך חירות. ואח"כ
בסוף ה"ח: ואימתי צריכין הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ושתיית
ארבע כוסות האלו כו'. דלכאורה הו"ל לקצר ולכתוב בתחלה (בה"ז):
לפיכך צריך אדם להסב בשעת כו' וכיו"ב.

(8) גם בפרש"ם (פסחים צט, ב) שכתבם ג"כ כסדר שבשו"ע
אדמוה"ז (וראה פרש"ם ב"ב נח, ב) קשה כנ"ל. ואף שמשמע שכן
היתה גרסתו בב"ר (שממנו העתיק דבריו, וכמו שכתב: ומצינו בב"ר
כו'), אינו מובן למה בחר בהגירסא שבב"ר, ולא בהגירסא
שבירושלמי? ואת"ל (ברדוק עכ"פ) שכן גרס גם בירושלמי, או שלא
הי' לפניו הירושלמי (כידוע השקו"ט בזה) - בכל אופן קשה כנ"ל -
כפי הגירסא שלו - בב"ר ובירושלמי.

1 זה על ידי ההסיבה, באכילה על ידי הסיבה ובשתיה
2 על ידי הסיבה - אינו יוצא ידי חובתה של הסיבה כי
3 אם באכילת כזית מצה ושתיית ד' כוסות וכו': זאת
4 אומרת שאכילה ושתייה זו הרי הם פרטים במצות
5 ההסיבה?

6 והנפקותא ביניהם: באם אכל את הכזית (לקיים
7 מצות אכילת) מצה בלא הסיבה, אם יצא ידי מצות
8 אכילת מצה או לא: אם נאמר שהסיבה היא תנאי
9 לעיכובא במצוה אכילת המצה, הרי אם לא היסב לא
10 קיים גם מצות אכילת מצה (מדרבנן¹⁰) מכיון
11 שההסיבה מעכבת בה; אבל אם אכילת הכזית מצה
12 היא פרט בהסיבה, הרי באם לא היסב בה לא קיים
13 מצות הסיבה, אבל אין חסרון בקיומה של מצות אכילת
14 מצה.

15 והנפקא מינה בין שתי סברות החיוב שבהסיבה
16 להלכה למעשה: באם אכל את הכזית בלא הסיבה שאז
17 צריך לחזור ולאכול בהסיבה¹¹, האם מחוייב הוא

(9) אלא שגם ע"פ ב"י זה חיוב הסיבה תקנוהו רק באכילת כזית מצה ושתיית ד' כוסות וכו'. והטעם י"ל - כי הסיבה ענינה הוא בכדי "להראות א"ע כאילו הוא עתה יוצא משעבוד מצרים... ויצאת לחירות" (רמב"ם שם ה"ו, שו"ע אדה"ז שם ס"ז). ולכן חיובה דוקא ב"דברים אלו (ש) הם זכר לגאולה ולחירות", (משא"כ שאר הסעודה היא רק ל"מצוה מן המובחר"). וראה לקמן הערה 11.
אבל אחכ"ז - עצ"ע לפי הסברא דהסיבה מצוה בפ"ע: באם אא"פ לאכו"ש (נמצא בבית האסורים וכיו"ב) היש חיוב בהסיבה לחוד שהרי מהא דאינו מיסב בפני רבו משמע דהסיבה גרידא ג"כ דרך חירות הוא. והא דלא הובא בפוסקים - י"ל מפני דלא שכיחא כלל, ולהעיר מדין סוכה עד"ז (ראה ט"ז סתרלט"ט סק"כ בסופו) אף שיש לחלק. ואכ"מ.
(10) דדוחק גדול לומר דבאכל בלא הסיבה אפקוה רבנן (שציוו להסב) מגדר אכילת מצוה ולא קיים מצות אכילת מצה מה"ת. וראה ארחות חיים סדר ליל פסח ס"ב שיש "סמך להסיבה מה"ת".
- ולחידודי יש להעיר מהדעות האם הפקעת קנין מדרבנן מהני בדאורייתא (פס"ד להצ"צ או"ח סתמ"ח ס"ג).

(11) שו"ע שם ס"ז. שו"ע אדה"ז שם סט"ו, וראה בתוד"ה כולהו - פסחים קח, א, שנסתפקו לענין ד' כוסות. וראה פר"ח סתע"ב סק"ז בטעם הספק. וראה שו"ת בית הלוי ח"ג ס"א אות ט בדעת הר"ן. ובדו"ח רעק"א כתבים ע' 176.

לכאורה אפשר להוכיח מדין זה עצמו (שצריך לחזור ולאכול בהסיבה) שהסיבה היא תנאי באכילת מצה, כי באם היתה הסיבה חובה בפ"ע, וכאשר אכל הכזית מצה שלא בהסיבה כבר קיים מצות מצה, מה מקום לחייבו לאכול עוה"פ את הכזית מצה בהסיבה, כיון שכבר קיים מצות מצה,
אבל אינו - כי עפ"י שהסיבה הוא חיוב בפ"ע, אין הפי' שחיובה חל כשמקיים מצות אכילת מצה, כ"א שתקנוה באכילה מצה כו', לפי שהם זכר לגאולה וחירות (כנ"ל הערה 9). וא"כ י"ל שאף שכבר קיים מצות מצה חייבוהו חכמים לאכול עוה"פ מצה זכר לגאולה וחירות, בהסיבה.

ולפי"ז צ"ל שמ"ש בירושלמי (פסחים שם) "אותו כזית שאדם יוצא בו בפסח צריך לאכלו מיסב" (וכן מ"ש בשו"ע אדה"ז שם סי"ד בתחלתו) הוא ע"ד הרגיל. אבל באם עבר ואכל בלא הסיבה - צריך לחזור ולאכול בהסיבה. וראה לקמן הערה 23.

18 לחזור ולברך "על אכילת מצה"¹²: אם החיוב לחזור
19 ולאכול הוא רק בכדי לקיים מצות הסיבה (אבל מצות
20 אכילת מצה כבר קיים בשלימות) - אין לברך שנית
21 "על אכילת מצה"; אבל אם חיוב אכילה השניה הוא
22 לקיים מצות אכילת מצה (שלא קיימה כאשר אכל בלא
23 הסיבה), צריך לחזור ולברך "על אכילת מצה".

ועוד יש לומר נפקא מינה למעשה: אם אכל את
הכזית מצה בלא הסיבה, ואחר כך נשתנה המצב
באופן ששוב אינו מחוייב בהסיבה - כגון שעכשיו
יושב הוא לפני רבו - אם צריך לחזור ולאכול שלא
בהסיבה: אם לא קיים מצות אכילת מצה כשאכל בלא
הסיבה (שדינו כאילו לא אכל מצה), הרי מחוייב הוא
עכשיו במצות אכילת מצה (אף שתהיה שלא בהסיבה,
מאחר שאינו מחוייב בהסיבה עתה) שלא יצא ידי
חובתה עדיין¹³; אבל אם בפעם הראשונה כבר קיים
מצות אכילת מצה, אלא שלא יצא ידי חובת הסיבה -
וממצוה זו הלא הוא פטור בשעה זו שהוא יושב לפני
רבו, אין מקום שיחזור ויאכל כזית מצה וכו'¹⁴.

ג. ויש להוכיח שחובת ההסיבה תנאי הוא באכילת
מצה מהא דאמרין בגמרא¹⁵: "השמש שאכל כזית
מצה כשהוא מיסב יצא, מיסב אין לא מיסב לא",
דמזה משמע שכשאכל מצה בלא הסיבה לא יצא ידי
חובת מצה; ודוחק גדול לומר שכוונת הגמרא למצות
הסיבה, דאם כן מאי קא משמע לן בלשון "מיסב אין
לא מיסב לא" - הרי פשיטא דכשלא היסב לא יצא ידי
חובת הסיבה.
ומפורש הדבר ברא"ש שם¹⁶, שנסתפק בשתה כוס
ג' או ד' שלא בהסיבה אם יש לחייבו לחזור ולשתות

(12) לפמ"ש הרמ"א (סתע"ב ס"ז. שו"ע אדה"ז שם סט"ו) דבכוס ג' וד' אם לא שתה בהסיבה לא יחזור וישתה וכדאי הוא ראב"ה לסמוך עליו דבזה"ז א"צ הסיבה במקום שיש חשש שנראה מוסיף על הכוסות - י"ל דה"ה שלא יצטרך לחזור ולברך בזה"ז, במקום שיש חשש ברכה לבטלה, ולפ"ז המבואר בפנים הוא "מעיקר הדין".

(13) אפ"ל דכיון שלא יצא י"ח מצה מדרבנן מפני שאכלה שלא בהסיבה, לא חייבוהו חכמים לחזור ולאכול כיון שגם עתה יאכל שלא בהסיבה "ולא ירויח כלום". ולהעיר מהדעות בנוגע ליעו"י, באם לא הזכיר יעו"י במנחה של ר"ח ובליילה אינו ר"ח האם צריך לחזור ולהתפלל ערבית שתים, אף שלא יאמר בה יעו"י, דכיון שלא יצא במנחה ה"ז כאילו לא התפלל כלל (ראה שו"ע אדה"ז סק"ח סי"ז. וש"נ).

(14) ואף את"ל שמכיון שכבר חל עליו חיוב הסיבה קודם שבא לרבו, מחוייב הוא לחזור אחר הזדמנות לקיים מצות הסיבה - נפק"מ באופן שא"א לו עוד לקיים מצות הסיבה, לילך מלפני רבו (כגון שרבו צריך לו וכיו"ב).

(15) פסחים קח, א.

(16) סימן כ.

1 בהסיבה מכיון ש"נראה כמוסיף על הכוסות. ומיהו
2 איכא למימר כיון ששתה שלא כתיקונו הוברר הדבר
3 שלא ממנין הכוסות היה ומה ששותה עתה הוא כוס
4 של חובה". הרי כתב להדיא שכוס זה שהוא שותה
5 שלא בהסיבה אינו ממנין הכוסות¹⁷, והוא הדין בכזית
6 מצה וכו'¹⁸.

7 לפלפולא היה אפשר לומר דכן משמע גם
8 בירושלמי¹⁹: "יוצאין במצה בין שכיוון בין שלא כיוון
9 . . מכיון שהיסב חזקיה כיוון". זאת אומרת, שיוצאים
10 מצות אכילת מצה גם אם בשעת האכילה ממש לא
11 כיוון לשם מצה, והטעם הוא, דמכיון שהיסב, חזקה
12 שכיוון בתחלה - אלא שאחר כך בשעת האכילה הסיח
13 דעתו ונשכחה ממנו כוונה זו²⁰ - ונגרר הוא אחר
14 מחשבתו הראשונה²¹. ואם נאמר שיוצאים מצות
15 אכילת מצה גם בלא הסיבה, מהי הודאות שהיסב שאז
16 "מכיון שהיסב כו" - הרי כמו שלא כיוון, אפשר
17 (ואדרכא - מסתבר) שגם לא היסב, והוה ליה למימר
18 "בין שלא כיוון אם היסב", וכיוצא בזה. ועל כן
19 צריך לומר שאין צורך לפרש בברייתא דמיירי בהיסב,
20 שהרי בלא הסיבה פשיטא שאינו יוצא ידי חובה,
21 ו"מכיון (דעל כרחך מיירי²²) שהיסב חזק" כיוון²³.

22 אבל יש לומר דאין צריך לפרש "אם היסב" - דזה
23 מובן מאמרו "מכיון שהיסב", ובפרט שהירושלמי
24 רגיל לקצר בלשונו.

25 ד. אולם לכאורה יש להוכיח גם להיפך - שהסיבה
26 היא מצוה בפני עצמה ואכילת מצה וכו' תנאי היא
27 בהסיבה - מהא ד"המיסב בכל הסעודה הרי זה משובח
28 ועושה מצוה מן המובחר"²⁴, דאם נאמר דכל ענינה

17 (ידווקא גדול לומר שזה עצמו הוא ספיקו של הרא"ש כדמוכח
בט"ז (סתע"ב סק"ה) וחק יעקב (שם סק"ד).

18 (ואין לחלק בין ד' כוסות ומצה - דבד' כוסות כיון שהוא
מדברנן מעכבת בה הסיבה דהם אמרו והם אמרו, משא"כ במצה שהוא
מה"ת - שהרי מקור דברי הרא"ש הוא מהמבואר בגמרא "מיסב אין
לא מיסב לא" - בנוגע למצה, כדמוכח ברא"ש שם, ואם בנוגע למצה
אין הסיבה מעכבת מנ"ל שמעכבת בד' כוסות. וכ"כ להדיא בראב"ן
כאן: ואינו יוצא ידי חובה, אלא באוכלה בהסיבה.

19 פסחים פ"י ה"ג, וראה צ"פ על הרמב"ם הל' חו"מ פ"ו ה"ג.
20 קרבן העדה שם.

21 ראה שו"ע אדה"ז סתקפ"ט ס"ט.

22 ראה בצפ"נ שם: בירושלמי כאן אמר דע"כ מיירי בהיסב.
23 ולפי"ז מובן היטב הא דמבואר בירושלמי (שבהערה 11)
דחייב הסיבה הוא ב"אותו כזית שאדם יוצא בו בפסח", שהרי ע"פ
משמעות הירושלמי כאן לא יצא י"ח מצה אם לא היסב. וראה הערה
הנ"ל.

24 וברמ"א כאן: ולכתחלה יסב כל הסעודה. וראה בט"ז סק"ו.
אבל בפר"ח סק"ז כ' ד"ליתא - דליכא אלא מצוה מן המובחר,

29 של הסיבה הוא רק תנאי באופן אכילת מצה של מצוה
30 וכו', מהו השבח ומצוה מן המובחר במה שמיסב בכל
31 הסעודה - כיון שבהסיבה מצד עצמה אין ציווי ואינה
32 אלא תנאי באכילת המצה וכו'. ועל כן צריך לומר
33 שבעצם ההסיבה יש מצוה - וחובה העיקרי הוא
34 באכילת מצה וכו' ובכל הסעודה הרי היא רק "מצוה
35 מן המובחר"²⁵.

36 אלא שיש לדחות הוכחה זו, כי ביום טוב הרי "כל
37 הסעודה" מצוה היא, ד"כשם שמצוה לכבד את השבת
38 ולענגה כך כל ימים טובים . . וירבה בבשר ויין
39 ומגדנות כפי יכלתו"²⁶ ואם כן יש לומר דכשם שיש
40 הסיבה שהיא תנאי לעיובא במצות אכילת מצה, כך
41 ישנה הסיבה שהיא תנאי ל"מצוה מן המובחר" במצות
42 עונג ושמחת יום טוב שבילילה זה²⁷.

43 אמנם טעם החיוב דהסיבה מוכיח שהסיבה ענין
44 בפני עצמו, דהרי כתב הרמב"ם²⁸ (ועל דרך זה לשון
45 אדמו"ר הזקן כנ"ל): "בכל דור ודור חייב אדם
46 להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה
47 משעבוד מצרים . . לפיכך²⁹ כשסועד אדם בלילה הזה
48 צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות". ומאחר
49 שענין זה ש"חייב להראות את עצמו כו", הוא ודאי
50 חיוב בפני עצמו, וממנו מסתעף החיוב לאכול ולשתות
51 בהסיבה, הרי על כרחך צריך לומר שגם ההסיבה היא
52 חובה בפני עצמה³⁰.

ובשו"ע אדה"ז שם הוסיף: ואין בידינו להצריכו להסב. אבל מ"מ
המיסב כו'.

וצ"ע בל' הרמב"ם בזה (פ"ז, ה"ח): ואימתי צריכין הסיבה בשעת
אכילת כזית מצה כו' ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב ה"ז משובח
ואם לאו אינו צריך - דלכאורה "ואם כו' צריך" - מיותר. ודווקא לומר
דכוונתו להורות דרק "שאר אכילתו" א"צ לחזור ולאכול, משא"כ כזית
מצה כו'. וראה לקמן הערה 31 בסופה.

25 ובפרט לפי מ"ש בפני משה בירושלמי (שם, ה"א) דפליגי
אמוראי שם אי צריך הסיבה בכל הסעודה או רק בכזית מצה וכו'.
ומשמע דלמ"ד בכל הסעודה, חייב להסב בכל הסעודה כמו בכזית
מצה.

26 שו"ע אדה"ז סי' תקטס ס"א וס"ד.

27 וכן במ"ש במאירי (פסחים קח, א): ארבע כוסות כולן צריכין
הסיבה, הן שתייתם, הן הדברים שהם מסודרים עליהם, ר"ל קידוש
וקריאת ההגדה וקריאת ההלל וברכת המזון - אפשר לדחות שהסיבה
הוא תנאי בדברים אלו, ואין להוכיח מזה דס"ל דהסיבה הו"ע בפ"ע.

28 הל' חו"מ פ"ז הל' ר"ז, וראה ירושלמי שם: אוכלין מסובין
להודיע שיצאו מעבודת לחירות.

29 וע"פ רוב אין דרכו של הרמב"ם ליתן טעם לפסקיו ולכן
משמע שכאן אין זה רק טעם לחובת הסיבה אלא שהוא ג"כ הלכה
וחיוב ש"חייב אדם כו", ומזה מסתעף ש"לפיכך (כשסועד אדם כו').
30 והרי זהו טעמו של הפני משה שבהע' 25 שכ' דלרב לוי בעי
הסיבה בכל הסעודה, לפי שמבאר הטעם, להודיע שיצאו מעבודת
לחירות.

1 והנה בכדי לתווך את הענינים הנראים כסותרים זה
2 את זה, יש לומר שישנם בהסיבה שני החיובים: (א)
3 מצוה בפני עצמו. (ב) תנאי במצות אכילת מצה וכו'.
4 וכשאוכל כזית מצה וכו' בהסיבה – מקיים הוא
5 המצוה דאכילת מצה כתיקונה ומצות הסיבה המיוחדת
6 בפני עצמה; ובמצות ההסיבה כמו שהיא בפני עצמה -
7 יש עיקר המצוה והוא באכילת כזית מצה ושתיית ד'
8 הכוסות, ו"מצוה מן המובחר" - בשאר כל הסעודה,
9 היינו הידור בהמצוה של הסיבה.

10 ה. ולפי זה מוסברים בטוב טעם דברי אדמו"ר
11 הזקן (בסעיף הקודם): "שישב בהסיבה דרך חירות כו'
12 לפי שבכל דור ודור וכו' (כלשון הרמב"ם הנ"ל)
13 לפיכך צריך לעשות כל מעשה לילה זה דרך חירות",
14 והיינו שזהו חיוב כללי להתנהג בדרך חירות בזה
15 הלילה. ועל פי זה מובן שמצות ההסיבה הנמשכת
16 מזה, אינה פרט במצות אכילת מצה וכו' אלא ענין בפני
17 עצמו.

18 ואחר כך (לאחר כמה סעיפים) ממשיך ומבאר
19 הדברים הצריכים הסיבה. כי בטעם וענין ההסיבה
20 שביאר לפני זה, מבוארת מצות הסיבה כחובה בפני
21 עצמה. וכאן כוונתו לבאר הענין הב' שבהסיבה - כפי
22 שהיא פרט ותנאי במצות אכילת מצה וכו', וכמו
23 שמסיים: "לפיכך הם צריכים הסיבה דרך חירות" (ולא
24 "לפיכך צריך להסב בהם" וכיוצא בזה), זאת אומרת
25 שמחמת הטעם המבואר כאן הרי "הם" - מצות אלו -
26 צריכים הסיבה.

27 והטעם: "לפי שכל דברים אלו הם זכר לגאולה
28 ולחירות" - היינו שתוכן ענינם הזה, "זכר לגאולה
29 ולחירות", הוא המצריך בהן חיוב הסיבה (דרך חירות)
30 כתנאי, בכדי שה"זכר לגאולה ולחירות" שלהן יהיה
31 שלם בכל הפרטים³¹.

(31) ועד"ז יש ליישב גם הקושיא בדברי הרמב"ם שבהע' 7,
שבתחלה כתב "צריך לאכול ולשתות (סתם) והוא מסיב דרך חירות"
וכו' - בהמשך למ"ש לפנ"ז: "בכל דור ודור חייב האדם להראות א"ע
וכו' לפיכך וכו'", להדגיש שהסיבה היא מצוה בפ"ע ואינה תלויה
במצות מצה וכו', ואח"כ לאחר שמבאר פרטי דיני הסיבה, ממשיך:
"ואימתי צריכים הסיבה וכו'", שבוה בא לבאר (לא רק אימת צריך
להסב מצד מצות הסיבה, אלא גם: שהסיבה היא תנאי במצות מצה
וכו'. ולכן המתין בזה עד לאחר שמפרט שאר דיני הסיבה, ורק כשבא
לבאר פרטי המצות (בהמשך הפרק) הקדים: ואימת צריכים כו' שיש
בזה ב' הענינים כו'.

ומה שלא כתב הרמב"ם שאם לא אכל הכזית מצה בהסיבה צריך
לחזור ולאכלו - אף שס"ל שהסיבה היא (גם) תנאי במצות מצה, י"ל:
(1) לא כל התנאים שבמצות הם לעיכובא. (2) מכללי הרמב"ם שאינו
מביא דינים שלא הוזכרו בש"ס וכו' (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב.
שד"ח כרך ט כללי הפוסקים ס"ג אות ה. ס"ה אות כג.) (3) ברוחק -
רמזה בפ"ז סוף ה"ח (כרלעיל הערה 24 בסופה).

32 וממשיך להוכיח בהדגשת הטעם (בשייכות להד'
33 כוסות): "שהד' כוסות תקנו חכמים כנגד ד' לשונות
34 של גאולה האמורים בפרשת וארא". ומזה, שמצוה זו
35 ענינה גאולה וחירות, ושעל כן היא צריכה הסיבה
36 כתנאי, מה שאין כן לפי טעמים האחרים לתקנת ד'
37 הכוסות: "כנגד ד' כוסות של פרעה. . כנגד ד' מלכיות
38 . . כנגד ד' כוסות של פורענות שהקב"ה עתיד
39 להשקות את אומות העולם. . וכנגדן עתיד הקב"ה
40 להשקות את ישראל ד' כוסות של נחמות", שלכל אלו
41 הטעמים הרי ד' הכוסות אינן זכר לגאולה וחירות של
42 ישראל³² - ולפיהם אינו מובן הטעם למה תהיה
43 ההסיבה תנאי במצות ד' הכוסות.

44 וזהו שמדגיש ואומר: "האמורים בפרשת וארא":
45 אין כוונתו לציין את המקור ללשונות אלו אלא לדייק
46 ולפרש דבריו הנ"ל [דרך על פי זה ש"ד' כוסות תקנו
47 חכמים כנגד ד' לשונות של גאולה, יתכן לומר שחיוב
48 ההסיבה הוא כתנאי בד' הכוסות (מה שאין כן
49 להטעמים "כנגד ד' כוסות של פרעה וכו'")] משום
50 שלשונות אלו "אמורים בפרשת וארא", שהמדובר
51 בפרשה זו הוא בגאולתם ויציאתם של בני ישראל
52 ממצרים, וכנגדן תקנו ד' כוסות בליל הגאולה (מה
53 שאין כן בד' כוסות של פרעה וכו', שאין בתוכן
54 הפרשיות בהן נזכרים כוסות אלו, שייכות ליציאת
55 מצרים³³).

56 ו. אמנם אכתי אין הענין מבואר כל צרכו, שהרי
57 "צריך לשתות הד' כוסות על הסדר. . דהיינו שבין

(32) ראה פסחים קיז, ב: ארבע כסי תיקנו רבנן דרך חירות כל חד
וחד ועבדי ב' מצוה. ובר"ן שם: דעיקר תקנתא משום חירות. ובשו"ע
אדה"ז סי' תעד ס"ב: ד' כוסות אלו תקנו חכמים לשתותם דרך חירות
וכל או"א הוא חירות ומצוה בפ"ע. אבל ברשב"ם שם גריס: ארבע
כסי תקנו להו רבנן (סתם) וכל חד וחד כו'. וא"כ י"ל דלטעמים אלו
גרסינן כמ"ש הרשב"ם. (ולהעיר מל' שו"ע אדמוה"ז ריש סי' תעט).
וראה שם קח, ב: שתאן חי. . ידי יין יצא, ידי חירות לא יצא.
ובפרש"י ורשב"ם: כלומר אין זו מצוה שלימה. ובשו"ע אדמוה"ז סי'
תעב סי"ז: ידי חירות לא יצא כלומר שלא קיים מצוה מן המובחר.
ולהמבואר בפנים דלדעת אדמוה"ז עיקר מצות ד' כוסות הוא משום
חירות מובן מה שהוזכרו לדייק: כלומר (שאין הכוונה כפשוטו שלא
יצא ידי חירות דא"כ לא ה' יוצא ידי יין ג"כ, אלא) שאין זו מצוה
שלימה והיינו שאינה מן המובחר. אבל באם ד' כוסות אינם משום
חירות מובן בפשטות שמה שלא יצא ידי חירות אינו ענין לחיוב ד'
כוסות, ולכן "ידי יין יצא".

וראה בר"ן (פסחים שם) בטעמו של ר"י דס"ל דא"צ לחנך
התנוקות בד' כוסות: דבכי הא לא שייך לחנכם במצות דכיון שאין
נהנין ושמחין בו אין להם דרך חירות. וי"ל דאזיל לשיטתו דס"ל
דעיקר התקנה הוא משום חירות כנ"ל. וראה ברשב"ם שם שפי' בענין
אחר.

(33) אף את"ל שגם לפי טעמים הנ"ל יש להכוסות שייכות לענין
ה"גאולה" - ראה לעיל הערה 4.

1 כוס ראשון לשני ובין שלישי לרביעי יפסיק באמירת
2 ההגדה וההלל ובין שני לשלישי יפסיק באכילת מצה
3 וברכת המזון³⁴, והיינו לפי "שכל כוס תקנו על דבר
4 מיוחד"³⁵, דמזה משמע שיש במצות ד' כוסות עוד
5 ענין חוץ מזה שהם זכר לגאולה וחירות. ועל כן צריך
6 לומר שכל כוס שייך גם לענין מיוחד שבשבילו תקנו
7 כוס פרטי זה, והרי דאין תקנת הד' כוסות משום ענין
8 החירות בלבד³⁶.

9 וזהו הטעם שאדמו"ר הזקן משנה את סדר ד'
10 הלשונות (והוצאתי וגאלתי ולקחתי והצלתי) מכפי
11 שנאמרו בכתוב (והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי) –
12 כי אם על פי סדר הד' כוסות – שבהם מדבר כאן כי
13 הד' לשונות הן הן הנותנין טעם לכל אחד מהד' כוסות
14 ולהענינים הנאמרים עליהם:

15 כוס ראשון אומר עליו קידוש היום³⁷, ובקידוש
16 אומר "זכר ליציאת מצרים" שזהו כנגד "והוצאתי".
17 "כוס שני קורא עליו את ההגדה"³⁷, והחידוש שבמצות
18 סיפור יציאת מצרים שבלייל פסח על מצות זכירת
19 יציאת מצרים שבכל יום הוא שבלייל פסח צריך להיות
20 סיפור דברים באריכות וביאור³⁸, שזהו כנגד
21 "וגאלתי", שבהמשך שלו מתאר הכתוב את גודל
22 הנסים והמופתים דיציאת מצרים וכמו שנאמר:
23 "וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים",
24 וחותמים בברכה "אשר גאלנו וגאל את אבותינו כו'
25 ברוך אתה ה' גאל ישראל". "כוס שלישי מברך עליו
26 ברכת המזון"³⁷, שבה נזכרת ההודיה על "תורתך
27 שלמדתנו", ואם לא הזכיר תורה בברכת המזון לא יצא
28 ידי חובה³⁹, וזהו כנגד "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי
29 לכם לאלקים" דקאי על מתן תורה כמו שכתוב⁴⁰
30 "היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך"⁴¹. "כוס רביעי
31 גומר עליו את ההלל ומברך עליו ברכת השיר"³⁷, שזה
32 שייך בעיקר להגאולה העתידה (שלכן מקדים ואומר

33 "שפוך חמתך אל הגוים כו"⁴²), והוא מרומז
34 ב"והצלתי" – דבלשון זו לא נתבארה ההצלה
35 בפרטיות, אלא (סתם) "והצלתי אתכם מעבודתם", כמו
36 כן הוא בנוגע לגאולה העתידה וכמו שכתב
37 הרמב"ם⁴³: "וכל אלו הדברים . . לא ידע אדם איך
38 יהיה עד שיהיו, שדברים סתומים הם אצל הנביאים".
39 ונמצא לפי זה שגם הענינים שנאמרו על הכוסות
40 מתאימים לד' לשונות של גאולה (בהסדר כאן –
41 בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן) ולתוכנה של גאולה
42 וחירות, הרי שכל התקנה של הד' כוסות הן בכללה והן
43 בפרטי הוא "זכר לגאולה וחירות".

44 ז. הביאור של החילוקים בסדר הד' לשונות
45 בפנימיות הענינים:

46 מבואר בלקוטי תורה⁴⁴ שיש ד' מדריגות בתשובה
47 והן מרומזות בכתוב⁴⁵ "סור מרע ועשה טוב בקש
48 שלום ורדפהו": "סור מרע" – "שלא יפגום בעוונות
49 גשמיים במחשבה דיבור ומעשה, וצריך לעשות
50 תשובה – להתחרט על העבר ולעקור את רצונו מן הרע
51 כו' שלא ירצה להפרד מיחודו ואחדותו יתברך" אלא
52 שיהיה גילוי אלקות בבחינת ממלא כל עלמין. "ועשה
53 טוב" – התשובה על "שהוא ממעט במצות ועשה טוב
54 לייגע את עצמו בתורה ותפלה" ו"כדי שיעשה תשובה
55 שיתמלא גם האור שחסר בביטול מצות עשה על זה
56 צריך לעשות תשובה עצומה . . להתקשר ולהדבק
57 בשם הוי' שהוא סובב כל עלמין ובחינת מקיף". וב'
58 בחינות תשובה אלו הם בחינת תשובה תתאה. "בקש
59 שלום" הוא בחינת תשובה עילאה שהוא על ידי
60 התורה ש"משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא
61 של מטה"⁴⁶ ו"דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום",
62 שעל ידי זה מגיע "לעצמות אור אין סוף שלמעלה
63 מסובב כל עלמין וממלא כל עלמין". ויש בזה ב'
64 בחינות, כנגד נגלה דתורה ופנימיות התורה⁴⁷.

65 והנה מבואר באור התורה⁴⁷, שהד' כוסות הם כנגד
66 ד' בחי' תשובה הנ"ל. ולפי זה הרי ד' הלשונות הן
67 כנגד ד' בחינות אלו: "והוצאתי אתכם מתחת סבלות
68 מצרים" (היציאה מטומאת מצרים) הוא ענין סור מרע.

(34) שו"ע אדה"ז סי' תעב סט"ז.

(35) ל' הבי' סתפ"ד – אלא שהוא סובר שסדר זה אינו מעכב.
אבל ראה פר"ח שם. שו"ע אדה"ז סתפ"ט סי' בחצ"ג ובהציון (על
הצד). וראה לעיל הערה 32.

(36) ואף שאי"ז קדושיא, שהרי מ"מ הואיל ועיקרם הו"ע של חירות
שייך שהסיבה תהי' תנאי בהם – מ"מ יומתק יותר באם נאמר שענינו
דכל כוס בפ"ע ג"כ שייך לגאולה וחירות, כדלקמן בפנים.

(37) ל' הרמב"ם שם ה"י.

(38) ראה במקומות שצויינו בהגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים
וביאורים ע' טו.

(39) ברכות מח, ב. מט, א. רמב"ם הל' ברכות פ"ב ה"ג. שו"ע
אדה"ז סי' קפז ס"ד.

(40) תבוא כז, ט.

(41) מדרש הגדול וארא שם. רבינו בחיי שם. ארחות חיים ליל פסח
סי"ג. מאירי פסחים צט, ב. ועוד.

(42) ראה ר"ן ר"פ ע"פ. בחיי וארא ו, ת. אבודרהם, ובשמחה"ר
להחיד"א בפסקא שפוך חמתך.

(43) הל' מלכים פ"ב ה"ב.

(44) בלק עג, ב ואילך. וראה גם ביאורים לאגה"ת פ"א (נרפס
בלקוטי ביאורים לס' התניא (להר"י שי' קארף) ח"ב ע' סב ואילך).

(45) תהלים לד, טו.

(46) סנהדרין צט, ב.

(47) אוה"ת וארא ק' קפה. ע' ב'תקצו. והם ב' הבחי' דפמליא
שלמטה ופמליא שלמעלה.

34 "כוס א' של קידוש נגד אצילות כו' כוס ב' סיפור
35 הגדה שאנו אומרים מתחלה עובדי עבודה זרה היו
36 אבותינו לכן אמר רשע נגד עשיה כו' כוס ג' בברכת
37 המזון בבריאה כו' כוס ד' ביצירה כו' 57.
38 ועל פי זה נמצא, דהסדר של הד' לשונות של
39 גאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי (שהם כסדר
40 הכוסות) הוא אצילות עשיה 58 בריאה יצירה.
41 והנה הטעם שבסדר ההגדה נסמך הרשע להחכם -
42 למרות שלכאורה אין זה לפי סדר מדריגתם שצריך
43 להיות הרשע לבסוף - הוא בכדי שהרשע יהיה סמוך
44 להחכם, כי דוקא החכם יכול לפעול עליו ולהחזירו
45 מרשעתו 59; ועל דרך זה בסדר העולמות, כמבואר
46 בפרי עץ חיים 57: "ולמה אצילות סמוך לעשיה לפי
47 שעשיה צריכה אור גדול כו' לכן המשיך לו מלמעלה
48 מן אצילות".
49 ולכן בסדר ההגדה, שענינה "והגדת לבנך" -
50 לפעול על כל הד' בנים - גם על הבן רשע - צריך
51 להיות הסדר: חכם, רשע, תם ושאינו יודע לשאול,
52 וכנגדם בסדר הכוסות והוצאתי והצלתי וגאלתי
53 ולקחתי. אמנם בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן מונה
54 אותם לפי מעלתם על פי שולחן ערוך, ועל פי זה,
55 הסדר (כד' הבנים) הוא: חכם, תם, שאינו יודע
56 לשאול, רשע. ובסדר הכוסות: והוצאתי, וגאלתי,
57 ולקחתי, והצלתי.
58 כתיב 60. "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"
59 - ועל ידי עבודתנו ב"והגדת לבנך" בכל הד' בנים,
60 שיהיו כולם בבחינת "בנים אתם לה' אלקיכם" 61, נזכה
61 לכל הד' לשונות של גאולה 62 - בגאולתנו האמיתית
62 והשלימה בקרוב ממש.

(משיחת חג הפסח ושבת פרשת שמיני תשכ"ט)

1 "והצלתי" הוא מלשון "צל" 48, שהוא בחינת המקיף -
2 אור הסובב כל עלמין שנמשך על ידי המצות כנ"ל,
3 שעל זה נאמר 49: "ובצל ידי כסיתך גו' 50". "וגאלתי"
4 הוא כנגד התורה כמאמר רז"ל 51: "אין לך בן חורין
5 אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", ובפרטיות - כנגד
6 נגלה דתורה כפשטות המאמר-חז"ל. "ולקחתי אתכם
7 לי לעם", היינו היחוד האמיתי באור אין סוף ברוך הוא
8 והוא ענין פנימיות התורה 52 (ד"ל כל מקום שנאמר "לי"
9 אינו זו לעולם 53, והיינו שזהו בבחינה שלמעלה
10 מהתחלקות ושינויים, וזוהי פנימיות התורה "דלית תמן
11 לא קושיא . . ולא מחלוקת כו' 54). ולהיות שהן ד'
12 בחינות בתשובה, שאופן עבודתה הוא מלמטה למעלה,
13 לכן גם ד' הלשונות הן בסדר של מלמטה למעלה.
14 אמנם, סדרן של הד' בחינות בעבודה הנ"ל תלוי
15 בהחשיבות דלימוד ועשיה. דאם לימוד חשוב ממעשה
16 הרי "וגאלתי ולקחתי" הם האחרונים בסדר ד' הבחינות
17 שנמנעין מלמטה למעלה; ואם מעשה חשוב מלימוד, אז
18 "והצלתי" בא באחרונה 55 להיותו למעלה מכולם.
19 ובזה יבואר טעם הסידור של הד' לשונות בשולחן
20 ערוך אדמו"ר הזקן ושינויו מהסדר שהם כתובים
21 בתורה: בתורה שבכתב (ובתורה שבעל פה במקום
22 שאינו חלק ההלכה שבה) באות בחינות "וגאלתי"
23 "ולקחתי", שהוא ענין התורה כנ"ל, באחרונה, כי מצד
24 התורה עצמה מורגשת ומודגשת מעלת התורה; אולם
25 בשולחן ערוך (אדמו"ר הזקן) ששייך לחלק ההלכה
26 והפסק דין והמעשה שבתורה, הרי ההכרעה היא
27 שהמעשה הוא העיקר מפני יתרון ומעלת המעשה, ולכן
28 באה באחרונה "והצלתי" שהוא ענין המעשה, כנ"ל.
29 ח. ועוד יש לבאר בזה באופן אחר:
30 איתא בפרי עץ חיים 56 שד' הכוסות הם כנגד
31 ה"ארבעה בנים", שאופן סידורם הוא: חכם, רשע, תם
32 ושאינו יודע לשאול; ובסדר העולמות: אצילות,
33 עשיה, בריאה ויצירה 57. ועל דרך זה סדר הד' כוסות:

(48) אוה"ת וארא ע' רלו.

(49) ישע"י נא, טו.

(50) לקו"ת במדבר ב, ד.

(51) אבות פ"ו מ"ב.

(52) ראה קונטרס עה"ח פ"ג ואילך.

(53) ויק"ר ב, ב. וראה תנחומא (באבער) תצוה ט. לקו"ת במדבר

ט, ג.

(54) זח"ג קכד, ב. הובא באגה"ק סי' כו.

(55) ומ"מ בחי' "והוצאתי" שהו"ע סור מרע בא בתחלה כי באיזה סדר שיהיו צ"ל סור מרע בתחלה (בסדר דמלמטה למע), "לאפרושי מאיסורא" ואח"ז תלוי סדר הענינים דאי מעשה חשוב או תלמוד חשוב.

(56) שער כא, פ"ה ופ"ז.

(57) פע"ח שם פ"ז.

(58) ראה פע"ח שם בפ"י דברי הרשע "מה העבודה הזאת כו'":
"פ"י עבודה ג"י אלקים ואין לי לבקש הרחמים, וכפר בעיקר השם
ובשורש שהוא הוי' כו'". ועפ"ז מובנת השייכות למש"נ "והצלתי
אתכם מעבודתם. (ראה פ"י השל"ה (הובא באוה"ת וארא ע' קפח):
פ"י והצלתי אתכם מעבודתם היינו מהשר של מצרים שהוא עבודתם
של מצרים שהם עובדים אליו כו').

(59) ראה לקו"ש ח"א ס"ע 249 ואילך.

(60) מיכה ז, טו.

(61) ראה יד, א.

(62) ראה ריש ס"א (בפנים): וכנגדן עתיד הקב"ה להשקות את ישראל ד' כוסות כו'. ובבחי' (שמות ו, ח): "ומצינו דוגמתן ארבע לשונות של גאולה לעתיד לבא, והוא שאמר הנביא (יחזקאל לד, יג) והוצאתים מן העמים וקבצתים מן הארצות והביאותים אל ארמתיים ורעיתים אל הרי ישראל".

יום ראשון כ"ד טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כא, ובוה יובן מ'ש... עד עמ' 42, כלל.

ליקוטי אמרים

1 ובוה יובן מה שכתוב בגמרא, ד'עובד אלהים' הינו מי
2 ששונה פרקו מאה פעמים ואחד, ו'לא עבדו' - הינו מי
3 ששונה פרקו מאה פעמים לבד. - שלבאורה: מדוע יש בפעם
4 המאה ואחת להכריע כל כך, כנגד המאה פעמים - שאם הוא לומד
5 מאה פעמים בלבד, אין הוא
6 נקרא "עובד אלקים" ובגלל
7 הפעם האחת הנוספת על
8 המאה - הוא כבר נקרא
9 "עובד אלקים"? אלא - כפי
10 שהוסבר, שכדי ללמוד יותר
11 מרגילותו, זקוק האדם
12 ל"עבודה" ולמלחמה עם
13 היצר-הרע, יובן הדבר
14 היטב, וכפי שה'תניא'
15 ממשיך: וְהִינוּ, מְשֻׁם
16 שְׂבִימָהֶם - בימי חכמי
17 התלמוד והגמרא, הָיָה
18 הָרְגִילוֹת לְשָׁנוֹת כָּל פֶּרֶק
19 מֵאָה פְּעָמִים, - ולכן, לא
20 נזקקו לשם כך ל"עבודה",
21 כיון שהיה זה דבר שבהרגל.
22 ואילו, כדי ללמוד פעם אחת
23 נוספת, על המאה הקודמת,
24 שזוהו יותר מרגילותם, היו
25 צריכים ל"עבודה" - ובגלל
26 פעם יחידה זו, הוא נקרא
27 "עובד אלקים". בְּרֵאשִׁיתָּה הָתָם בְּגִמְרָא - כמו שאנו מוצאים שם
28 בגמרא: מִשָּׁל מְשֻׁק שֶׁל חֲמִירִים שֶׁנִּשְׁכָּרִים לְעֶשֶׂר פְּרָסִי בְּזוּזָא
29 - המשכירים את עצמם בשכר של זוז אחד עבור מרחק של עשר
30 פרסאות, וְלֵאחֶר עֶשֶׂר פְּרָסִי בְּתֵרִי זוּזִי, - בשני זוזים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
31 - הפרסא הנוספת, יוֹתֵר מִרְגִּילוֹתָם, - לכן הם לוקחים עבור
32 הפרסא האחת הנוספת - זוז נוסף. אותו דבר גם במי שלומד מאה
33 פעמים ואחת - שכן, זהו יותר מכפי רגילותו, וְלִכְּן זֹאת הַפֶּעַם
34 הַמֵּאָה וְאַחַת, - פעם אחת ויחידה זו, הִתְרַחַץ עַל הָרְגִילוֹת שֶׁהִרְגֵּל
35 מִנְּעוּרָיו - שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל, וְעוֹלָה עַל גְּבִיהֶן - במעלתו, בְּיֹתֵר
36 שֶׁאֵת וְיֹתֵר עָז, לְהִיּוֹת נִקְרָא "עוֹבֵד אֱלֹהִים"; - וכל כך למה?
37 מִפְּנֵי שְׂבִי לְשָׁנוֹת טַבַּע הָרְגִילוֹת, צָרִיךְ לְעוֹרֵר אֶת הָאֱהָבָה
38 לָהּ, עַל יְדֵי שְׂמֵתִיבּוֹן בְּגִדּוֹלַת ה' בְּמֵחוֹ, - והתבוננות זו מביאה
39 אותו לְשֵׁלֵט עַל הַטַּבַּע שֶׁבְּחֻלָּל הַשְּׂמָאֲלִי - שבלב, מקומה של
40 הנפש הבהמית והיצר-הרע, הַמֵּלֵא דָם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
41 שְׂמֵתִיבּוֹן, שְׂמֵמָנָה הוּא הַטַּבַּע - ובכוח אהבה זו, יש בידו
42 להתגבר על הטבע. הרי, שהתגברותו על הטבע נגרמת כתוצאה
43 מאהבה הבאה מההתבוננות בגדולת הקב"ה. וְזוֹ - ההתגברות על
44 הנפש הבהמית הנגרמת כתוצאה מאהבה הבאה עלידי

45 ההתבוננות, הִיא עֲבוּדָה תְּמָה - עבודה מלאה ושלמה, לְבִינּוֹנִי.
46 או - דרך נוספת בעבודתו של ה'בינוני': לְעוֹרֵר אֶת הָאֱהָבָה
47 הַמִּסְתַּרֶת שֶׁבְּלִבּוֹ, - שלא תישאר מוסתרת בלבד, אלא לעוררה
48 ולגלותה, לְמִשָּׁל עַל יְדֵה עַל הַטַּבַּע שֶׁבְּחֻלָּל הַשְּׂמָאֲלִי, - שבלב,
49 שְׂוִי נִקְרָא גַם כֵּן עֲבוּדָה,
50 לְהִלָּחֵם עִם הַטַּבַּע וְהַיֵּצֵר,
51 עַל יְדֵי שְׂמֵעוֹרֵר הָאֱהָבָה
52 הַמִּסְתַּרֶת בְּלִבּוֹ. - אין זו
53 עדיין עבודה תמה, ברם, יש
54 כבר בכך משום "עבודה".
55 מֵה שְׂאִין בֶּן כְּשָׂאִין לוֹ
56 מִלְחָמָה כָּלָל - גם לא
57 מלחמה ועבודה לעורר את
58 האהבה המסותרת, שכן,
59 הוא לומד רק עד כמה
60 שהתמדדו הַטְּבַעִית
61 מכתיבה לו; ולמרות שגם
62 לימוד כזה, אי אפשר שיהיה
63 לו קיום תמידי, לולא
64 האהבה המסותרת (שכן,
65 בלי האהבה המסותרת לכל
66 הפחות, לא היתה עומדת לו
67 התמדדו הטבעית, משום
68 שאחרי ככלות הכול, הוא
69 אוהב יותר את גופו ואת
70 נדחיותו). ברם, מאחר שאין
71 אהבה זו באה לו מתוך יגיעה אִין אֱהָבָה זֹו מְצִד עֲצָמָה נִקְרָאת
72 עֲבוּדָתוֹ כָּלָל; - וממילא הוא נקרא "לא עבדו". כדי שיקרא "עובד
73 אלקים", עליו לעבוד ולהילחם עם יצרו הרע, או עלידי אהבה
74 הנגרמת כתוצאה מהתבוננות, או, עליכילפנים, עלידי הבאת
75 האהבה המסותרת שלו לידי גילוי.
76 בהקשר למה שלמדנו ש"בינוני" נקרא "עובד אלקים", מפני
77 שעליו להתייגע קשות ולהילחם בנפשו הבהמית - מן הראוי
78 להוסיף את הנאמר במאמרו של הרבי מוהרי"צ נשמתו ערך
79 מליובאוויטש, שהמלה "עבודה" היא מלשון "עורות עבדים". כדי
80 ליצור מעור עבה של בהמה, קלף לכתוב עליו ספר תורה - יש
81 צורך בעיבוד רב וממושך. כך גם בעבודתו של יהודי, דרושה
82 הרבה יגיעה, כדי להזדכך. מספרים על הרבי מהר"ש, שפעם
83 אחת נכנס אליו חסיד אחד, ובקש את ברכתו ל"עבודה", בבקשתו
84 התבטא: רבי, מה היא "עבודה" - אין אני יודע, אלא מהעובדה
85 שאין אני רוצה בה - אני מבין שזוהו דבר טוב... תורת החסידות
86 נתנה משקל רב לכך, שעניני תורה ויראת שמים יבואו כתוצאה
87 מ"עבודה", מיגיעה רבה עם עצמו. אך, יחד עם כך, מלמדת
88 אותנו חסידות, ש"עבודה" אין הכוונה להקים רעש והמולה. הרבי

1 מוהרש"ב נשמתו עדן מליובאוויטש שמע פעם בשם רבנו הזקן;
2 - ה"עולם" חושב ש"עבודה" צריכה להיות ברעש ובהמולה,
3 הדבר פשוט לגמרי: צריך להיות: "עלה בכבש" - כשמתעלים
4 במקצת ("כבש" היא כעין מדריגה על-ידיה עולים למעלה), "ופנה
5 לסובב" - והאדם מתבונן בהנעשה סביבו, "ובא לו לקרן דרומית"
6 - נהיה לו חם יותר (צד דרום רומז על חמימות, בארצות

הדרומיות חם יותר), "מזרחית" - נהיה אור יותר (מלשון זריחת
השמש), "מזרחית צפונית" - על-ידי כך מאירים גם את
היצירה הנקרא "צפוני", עד שהוא מגיע ל: "צפונית מערבית"
- עושים מהיצירה - טוב וקדושה, מהפכים אותו "ממירי
למתקא", ממר למתוק, שזהו משמעות המלה "מערבית" - מלשון
עריבות ומתיקות.

יום שני כ"ה טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 42, פרק טז וזה... עד עמ' כב, במבען].

13 **פֶּרֶק טז.** בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, ששני אופנים ישנם, בשינוי
14 הרגלי-הטבע של הנפש הבהמית, על-ידי עבודה: - התעוררות והתגלות
15 האהבה להקב"ה על-ידי ההתבוננות בגדולת הקב"ה - וזו נקראת "עבודה
16 תמה", עבודה שלימה; - התעוררות האהבה המסותרת שבלב כל אחד

מתדבק יהודי עם הקב"ה, כפי שהוסבר בפרקים הקודמים, לכן
מניעה אותו האהבה לקיים מצוות וללמוד תורה. כשאדם יוצר בלבו
אהבה רגשית להקב"ה (והיא מביאה אותו לקיום מצוות), ויראה
גלויה מזקב"ה במוחו (המונעת אותו מלעבור עבירות) - יש לו הרי,

כפי שהוסבר בפרק הרביעי,

אותן אהבה ויראה,

המביאות אותו לקיום

אמיתי, ולזהירות בתרי"ג

המצוות, והן השורש

וה"פנימיות" של קיום

מצוות-העשה ושל שמירת

מצוות-הלא-תעשה. ברם,

יתכן הדבר, שאדם מתעמק

ומתבונן בגדולת הוי' ואף

על-פיכך אין הוא יכול

ליצור בתוכו אהבה ויראה

גלויות ורגשיות להקב"ה. הן

נשארות מוסתרות במוחו

ובלבו - על כך אומר רבנו

הזקן להלן, שגם במקרה זה,

מתלבשות האהבה והיראה

- רבנו הזקן קורא להן

"תבונה" - במעשה המצוות,

כאילו קיים אותן על-ידי

אהבה ויראה גלויות

ורגשיות. וְיִתֵּר עַל כֵּן,

צָרִיף לִידַע כָּלֵל גָּדוֹל פְּעֻמַּת לְבִינֻנִים, שֶׁגַם אִם אֵין יָד - אֵין

כוח, שֶׁכֵּלֵו וְרוּחַ בִּינָתוֹ מִשְׁנָת - עד לידי כך, שיוכל להוליד

אַהֲבָת ה' בְּהַתְגַּלּוּת לְבוֹ, שִׁיחִיה לְבוֹ פִּנְעָר כְּרִשְׁפִּי אֵשׁ וְחִפְץ

בְּחִפְצָה וְחִשְׁקָה וְתִשְׁקָה מְרַגֶּשֶׁת כָּלֵב - שהלב ירגיש את

האהבה והתשוקה, לְדָבָקָה בּוֹ, - בהקב"ה. כך אכן צריך להיות,

שהלב ירגיש באהבה להקב"ה. ואילו אצלו - אין הדבר כך, אלא:

רַק הָאַהֲבָה - הנוצרת מהתבוננותו, מִסְתַּתֶּרַת בְּמִחוֹ וְתַעֲלוּמֹת

לְבוֹ, - הסיבה לכך, שאין האהבה באה אצלו בהתגלות בלב, אינה

מפני שחסר משהו בהתבוננותו, אלא, כפי שרבנו הזקן אומר

בהגהה, הסיבה לכך תלויה בשורש נשמתו: *וְהַסֵּפֶה לִזְוָה הִיא,

מִפְּנֵי הֵיכָן הַמִּחוֹן שֶׁלֹּו וְנִפְשִׁירוֹת־נִשְׁמָה שֶׁלֹּו מִבְּחִינַת עֲבוֹר

וְהַעֲלָם תוֹף הַתְּבוּנָה, וְלֹא מִבְּחִינַת לִידָה וְהַתְגַּלּוּת, כִּידוּעַ

לִידוּעִי (חן): - ליודעי תורת הקבלה. בסדר התהוותו של ה"מדות"

ליקוטי אמרים

פרק טז וזה כלל גדול בעבודת ה' לבינונים העיקר

הוא למשול ולשלוט על הטבע

שבחלל השמאלי ע"י אור ה' המאיר לנפש האלהית

שבמוחו לשלוט על הלב כשמתבונן במוחו בגדולת

א"ם ב"ה להוליד מבינתו רוח דעת ויראת ה' במוחו

להיות סור מרע דאורייתא ודרבנן ואפילו איסור קל של

דבריהם ח"ו ואהבת ה' בלבו בחלל הימני בחשיקה

וחפיצה לדבקה בו בקיום המצוות דאורייתא ודרבנן

ות"ת שכנגד כולן. ויתר על כן צריך לידע כלל גדול

בעבודה לבינונים שגם אם אין יד שכלו ורוח בינתו

משגת להוליד אהבת ה' בהתגלו' לכו שיהיה לכו בוער

כרשפי אש וחפץ בחפיצה וחשיקה ותשוקה מורגשת

בלב לדבקה בו רק האהבה מסותרת במוחו ותעלומות

לבו* דהיינו שהלב מבין

ברוח חכמה ובינ' שבמוחו

גדולת א"ם ב"ה דכולא

קמיה כלא חשיב ממש

אשר על כן יאתה לו יתב'

כדי שח"בינוני יוכל לשלוט

בתאוות הנפש הבהמית, הוא זקוק בבחינות מסוימות, להשתמש,

נוסף לענין "מוח שליט על הלב", גם באור האלקי שהנפש האלקית

מאירה - וגם עזרה זו מבחינת אור הוי', יכולה להיות, על-ידי

התעמקותו בגדולת הקב"ה, כְּשֶׁמִתְבּוֹנֵן בְּמִחוֹ בְּגִלְתֵּי אֵינְסוֹף

בְּרוּח־הוא, לְהוֹלִיד מִבִּינָתוֹ - מהבנתו בגדולת הקב"ה, רוּחַ דַּעַת

וְיִרְאָת ה' בְּמִחוֹ, - יראה זו משפיעה עליו, לְהִיּוֹת "סוֹר מֵרַע" -

מאיסורי דאורייתא ודרבנן, וְאִפְּלוּ אִסּוּר קָל שֶׁל דְּבָרֵיהֶם חֵם

וְשִׁלּוּם, - מכל סוגי האיסורים האמורים, מצילה אותו, אותה יראת

ה' שהוא מעורר במוחו; וגם יעורר על-ידי התבוננותו בגדולת

הקב"ה: וְאַהֲבָת ה' בְּלִבּוֹ בְּחִלָּל הַיָּמִי - מקומה של אהבה של

הנפש האלקית, בְּחִשְׁקָה וְחִפְצָה לְדָבָקָה בּוֹ בְּקִיּוּם - על-ידי

קיום, הַמִּצְוֹת דְּאִוְרִיתָא וְדִרְבָּנָן, וְתִלְמוּד תוֹרָה שְׂכַנְגָד בָּלֵן. -

שכנגד כל המצוות, שכן, על-ידי קיום המצוות ולימוד תורה,

1 מה"שכל" באדם – למשל: על-ידי הבנתו גדלות הקב"ה, "נולדת"
2 בתוכו מדת האהבה להקב"ה – יש שהמדות כבר "נולדות" ומתגלות
3 בלב, ויש שהמדות נמצאות עדיין ב"שכל". כלומר, לעת עתה קיימת
4 בשכל בלבד נטיה לדבר המובן – במגמה של אהבה או של יראה.

ליקוטי אמרים

כך גם למעלה, בספירות,
6 ישנן מדות שהן כבר
7 בהתגלות, וישנן מדות שהן
8 עדיין מוסתרות ב"בינה",
9 ומאחר שהנשמות באות
10 מהמדות שלמעלה – ישנן
11 נשמות שהן ממדת החסד,
12 ונשמות שהן ממדת הגבורה,
13 ישנן גם כזה שני אופנים:
14 נשמות ששורשן במדות כפי
15 שכבר התגלו – ולכן יכולים
16 בעלי נשמות אלו, ליצור
17 בלבם אהבה גלויה להקב"ה;
18 ונשמות ששורשן במדות כפי
19 שהן עדיין בהעלם ב"בינה"
20 – בעלי נשמות אלו אינם
21 יכולים ליצור בלבם אהבה
22 גלויה להקב"ה, אלא היא
23 נשארת בהעלם – כמו
24 שהדבר בשורש נשמתם.
25 על-כפינים מובן הרי,
26 שישנן כאלה שאהבתם
27 היא בהעלם במוחם
28 ומוסתרת בלבם, דהיינו
29 שהלב מבין ברוח חכמה
30 ובינה שפמחו – צריך

31 אמנם להיות, שהלב יריגש ויחדר בהתפעלות של אהבה; אלא
32 שאצלו המצב הוא ש"הלב מבין", שגם בלבו נקלטת ההבנה בלבד
33 בגדלת אינסוף ברוח-הוא, דכלא קמיה בלא חשיב ממש, –
34 כלפי הקב"ה נחשב הכל – כלום ממש. אשר על כן יאתה לו
35 יתברך שתכלה אליו נפש כל חי לדבק ולהכלל באורו; וגם
36 נפשו ורוחו אשר בקרבו כף יאתה להן – ראוי להן, להיות
37 כלות אליו – להקב"ה, בחשיקה וחפיצה, לצאת מנחתקו, הוא
38 הגוף, – הגוף הוא כמו נרתיק המחזיק בתוכו את הנשמה, לדבקה
39 בו, – כך הוא מבין, שעל הנפש להיות בתשוקה להקב"ה עד
40 ל"כלות הנפש", רק שבעל כרחו חיות הנה בתוך הגוף וצירורות
41 בו באלמנות חיות; – שאין להן היתר להינשא, מפני שבעליהן
42 שעזבו אותן, חיים עדיין. כלומר, בעצם היה מן הראוי לנשמה
43 שתהיה בה השאיפה לרצות לצאת מהגוף כדי להתאחד עם הקב"ה,
44 וההישארות בגוף תהיה אצלה כדבר כפוי, ולית מחשבה דלהון
45 תפיסא ביה כלל, – המחשבה של נפשם ורוחם (בהיותן בגוף) אינה
46 יכולה להשיג את הקב"ה, כי אם באשר – מחשבתן, תפיסא

הנהגה

(והסיבה לזה היא מפני היות
המוחין שלו ונר"ג שלו מבחי' עיבור
והעלם תוך התבונה ולא מבחי' לידה
והתגלות כידוע ל"ה):

ומתלבשת בתורה ומצותיה, – כשיהודי לומד תורה ומקיים
מצוות, הוא "תופס" ומשיג את רצונו וחכמתו של הקב"ה, שהן דבר
אחד עם הקב"ה עצמו. כמשל המחבק את המלך הנזכר לעיל;
– אף שהמלך לבוש בלבושיו, אין זה ממעט בחשיבות הנעלה של
חיבוק המלך; כך גם בענייננו:
אף שהתורה והמצוות
מלובשות בענינים גשמיים,
אך יש בכך משום רצונו
וחכמתו של הקב"ה, הרי זה
כאילו "תופס" בהקב"ה
עצמו כביכול. את כל
האמור, הוא מבין במוחו,
ומהמוח נקלטת הבנה זו
בלב – וזה יוצר בו את
ההחלטה: ואי לזאת, –
ולכן, יאתה להן – ראוי
לנפשו ולרוחו, לחבקו –
את הקב"ה, ככל לב ונפש
ומאד, – בשלשת הבחינות
של "בכל לבבך ובכל נפשך
ובכל מאדך". דהיינו קיום
התרי"ג מצות במעשה
ובדבור ובחשיבה, שהיא
– "ובמחשבה", השגת
וידיעת התורה – את
ההבנה בתורה מקבלים
בלבוש המחשבה, כנזכר
לעיל. – בפרקים הקודמים,
שעל-ידי לימוד תורה וקיום
מצוות "לוקחים" כביכול,

את הקב"ה עצמו. הרי, שמהתבוננות בגדולת הקב"ה, המשפיעה
על הנפש לרצות להתדבק בהקב"ה – ושאי אפשר להגיע לכך אלא
על-ידי קיום מצוות ולימוד תורה – נוצרת אצלו ההחלטה להתדבק
בהקב"ה על-ידי קיום התורה והמצוות. הנה, כששמעמיק בענין זה
בתעלומות תבונות לבו ומחו, ופיו ולבו שוין, – ההחלטה
הנוצרת בלבו, באה לידי ביטוי, במלוא העוצמה, בדיבור, שפמקום
כן בפיו כפי אשר נגמר – החלט, בתבונת לבו ומחו, דהיינו
להיות בתורת ה' חפצו ויהגה בה יומם ולילה בפיו, וכן הדין
ושאר אברים מקומים המצות כפי מה שנגמר בתבונת לבו
ומחו – הנה, כשהוא מבצע החלטה זו, הרי תבונה זו – כלומר,
האהבה והיראה השכליות, שאי אפשר לקוראן בשם אהבה ויראה
– כי אם "תבונה", מתלבשת במעשה דבור ומחשבת התורה
ומצותיה, להיות להם בחינת מחין וחיות – שה"תבונה" תשמש
להם כמוחין וחיות, ונדפין לפרחא לעילא, – כנפיים לתורה
ולמצוות, לפרוח בהן למעלה, שכן, כך נאמר ב"זוהר", ש"אורייתא
בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא" – תורה בלי אהבה ויראה,

– ולכאורה היה לומד תורה גם בלי ה"תבונה", אף-על-פי-כן אהב
את גופו יותר בטבעו]. – מאשר את לימוד התורה, וכתוצאה מכך
היה מתעסק בענינים אחרים המביאים תענוג לגופו. האהבה
להקב"ה – בעניננו, "במוחו ותעלומות לבו" – משפיעה עליו, להגביר

את טבע ההתמדה שלו על
אהבתו הטבעית הגופנית.

ולכן אהבה זו היא ה"חיות"
של התורה והמצוות שלו.
אם כי בפרק הקודם דובר,
שמי שבטבעו הוא מתמיד
בלימודו, נקרא: "לא עבדו",
כי אין הוא זקוק לשם כך
ל"עבודה" כלל, כיצד
איפוא, אומרים בפרק זה (בו)

מדובר אודות זה שעובד כפי הדרוש. ואף עוסק ב"עבודה תמה"
שגם מי שהוא בטבעו מתמיד בלימודו, צריך ל"תבונה" לשם
עבודתו? אלא, בפרק הקודם דובר במי שאינו מעורר את האהבה
כלל, ומה שטבע ההתמדה שלו מתגבר על הטבע של אהבת גופו –
הרי זה מהאהבה המסותרת בלבד, שאין היא נמצאת בו בגלל
עבודתו, הרי שאין כאן שום עבודה כלל. ואילו בעניננו שהתגברות
טבע ההתמדה שלו על אהבת גופו באה כתוצאה מה"תבונה" –
אהבה המתעוררת בו על-ידי התבוננות – הרי הדבר נקרא "עבודה",
ואפילו "עבודה תמה".

אינה עולה למעלה; הרי שהאהבה והיראה הן כמו "כנפיים" לתורה
ולמצוות, אף שאין ה"תבונה" מייצגת אהבה ויראה לבביות
אמיתיות, באלו עסק בהם – בתורה ובמצוות, ברחילו ורחימו –
ביראה ואהבה, ממש אשר בהתגלות לבו [בחיפה וחשיקה
ותשוקה מרגשת בלב
ונפשו הצמאה לה, מפני

רשפי אש אהבתו שבלבו, 1
בנוצר לעיל], – כל האמור 2
היה נכון כשהאהבה 3
והיראה היו בהתגלות בלב, 4
ולכן היו הן נעשות לחיות 5
ול"כנפיים" להעלות בהן את 6
התורה והמצוות למעלה; 7
ורבנו הזקן מחדש, שגם

בנידון דידן הדבר כך: תבונה זו, אף שאין היא מורגשת בלב, גם היא
נעשית ל"חיות" ול"כנפיים" לתורה ולמצוות. וכל כך למה? הואיל
והתבונה זו שבמוחו ותעלומות לבו היא המביאה לעסק בהם,
– בתורה ובמצוות, ולולי שהיה מתבונן בתבונה זו לא היה עוסק
בהם כלל, אלא – היה עוסק בצרכי גופו לבד – כפי טבעו הכללי
של האדם להתעסק בצרכיו הוא, וה"תבונה" היא זו שמנתקת אותו
מלהתעסק בצרכי גופו, ובמקומן להתעסק בעניני תורה ומצוות. לכן
נעשית ה"תבונה" – ה"חיות" וה"כנפיים" לתורה ולמצוות. שאת
קיומן הביאה "תבונה" זו. [וגם אם הוא מתמיד בלימודו בטבעו,

יום שלישי כ"ו טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כב, וזה רמזו... עד עמ' 44, באריכות.

יראה ואהבה, שבהתגלות לבו, הם המתלבשים במעשה המצוות
להחיותם לפרחא לעילא, – להכניס חיות במעשה המצוות,
שתעלינה למעלה. וכל כך למה? – כי הלב הוא גם כן חמרי,
בשאר אברים שהם בלי המעשה, – לכן, כשיש לו אהבה
מורגשת בלב, – כלומר,

הגילוי של הנפש המתבטא
ברגש של אהבה, בא לידי
הגשמה במדה כזו, שהוא
מורגש ב"חומר" הלב – יכול
כבר גילוי נפשי זה, האהבה,
להתקבל גם בשאר האברים
הגשמיים, ולהכניס בהם
חיות, כשהם עושים מה
שהלב רוצה. שכן, הלב הוא
ה"פנימיות" והחיות של כל

שאר האברים, כפי שה"תניא" אומר להלן: אלא שהוא – הלב,
פנימי וחיות להם, – לשאר האברים, ולכן יכול להתלבש בהם
– מחמת שהלב הוא בעצם קרוב לשאר האברים ויחד עם כך הוא
ה"חיות" שלהם, יכולה אהבת-הלב להתלבש במעשים שהאברים

זוה – מה שאנו אומרים, שה"תבונה" מתלבשת בתורה ובמצוות
ומעלה אותן למעלה, כאילו עסק בהן באהבה שבהתגלות הלב,
רמזו ר"ל באמרים: "מחשבה טובה תקדש-ברוך-הוא מצרפה
למעשה", – לפי הפירוש הפשוט בלבד, שהדברים אמורים לגבי מי
שחשב לעשות מצוה, ובגלל

סיבה, שאינה תלויה בו,
נמנע ממנו לעשותה, בכל
זאת מחשיב הקב"ה כאילו
עשה את המצוה – הרי,
והנה ליה למימר: – היה
עליהם לומר: "מעלה עליו
הכתוב באלו עשה". –
דברים מפורשים, שהתורה
רואה אותו כאילו ביצע
מחשבתו בפועל. מדוע,

איפוא, השתמשו רבותינו ז"ל בביטוי "מצרפה למעשה"? ביטוי
שמשמעותו שה"מעשה" קיים, אלא שאין לו שייכות ל"מחשבה",
והקב"ה מצרף את שני אלה, המחשבה והמעשה? אלא הענין, –
שאכן מתכוונים בכך לרמוז על מה שדיברנו, כי רחילו ורחימו –

ליקוטי אמרים

וזה רמזו

רז"ל באמרם מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה
והנה ליה למימר מעלה עליו הכתוב כאלו עשה.
אלא הענין כי רחילו ורחימו שבהתגלות לבו הם
המתלבשים במעשה המצוות להחיותם לפרחא לעילא
כי הלב הוא ג"כ חומרי כשאר אברים שהם כלי
המעשה אלא שהוא פנימי וחיות להם ולכן יכול

1 עושים, להיות להם גִּדְפִין – כנפיים, להעלותם. – להעלות את
 2 מעשה המצוות למעלה, כמו שאנו רואים במוחש, שבשעה שאדם
 3 עושה דבר מתוך אהבה, פועלות אז הידים ב"חיות" שונה ומיוחדת,
 4 שכן, כאמור, כשגילוי הנפש בא לידי הגשמה בצורה כזו שהוא
 5 מורגש בלב, הוא יכול
 6 להיות אז מורגש גם בכל
 7 שאר האברים, ולהכניס
 8 "חיות" באברים כשהם
 9 עושים את המעשה. אך
 10 הִדְחִילוּ וּרְחִימוּ – היראה
 11 והאהבה, שבתבונות מוח
 12 ותעלומות לבו הנוֹכַח
 13 לְעֵיל – גִּבְהוּ דְרַבְּקֵיהֶם
 14 לְמַעְלָה מַעְלָה מִבְּחִינֵי
 15 הַמַּעֲשֵׂה, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם
 16 – לאהבה ויראה
 17 ה"שכליות", לְהִתְלַבֵּשׁ
 18 בְּבִחִינֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת
 19 לְהִיּוֹת לָהֶם – למצוות,
 20 בְּחִינֹת מַחִין וְחִיּוֹת
 21 לְהַעֲלוֹת לְפָרְחָא לְעֵילָא,
 22 – להעלותן ("לפרוח")
 23 למעלה, שכן, העובדה
 24 שהאהבה באה לידי ביטוי
 25 במוח בלבד – והמוח עדין
 26 יותר משאר אברים אחרים

27 – משמעותה, שגילוי הנפש המתגלה במוח, לא התגשם עדיין כל
 28 כך, שיוכל להתפשט גם בשאר האברים שאינם עדינים כמו חומר
 29 המוח. כמו שאנו רואים במוחש, כשאין לאדם חשק בלב לעשות
 30 דבר מסוים, הוא אמנם עושה את הדבר, אלא שזהו מחמת שהוא
 31 מבין במוחו שעליו לעשות את המעשה – חסרה אז "חיות" במעשה
 32 זה. כך גם ביחס לאהבה ויראה שכן בבחינת "תבונה" בלבד, אין
 33 ביכולתן להחזיר ולתת את ה"חיות" הראויה במעשה המצוות,
 34 ועל-ידי כך להעלות את המצוות, אִם לֹא שֶׁתְּקַדּוּשׁ־כְּרוּךְ־הוּא
 35 מְצַרְפֵּן וּמַחֲבֵרֵן לְבִחִינֵי הַמַּעֲשֵׂה; – וכך יכולות הן לשמש
 36 כ"כנפיים" למעשה; וְהֵן – אותן אהבה ויראה שבמוח, נִקְרְאוּת
 37 בְּשֵׁם "מַחֲשָׁבָה טוֹבָה", – הן רק "מחשבה טובה", כִּי אֵינָן דְּחִילוּ
 38 וּרְחִימוּ – יראה ואהבה, מִשֵּׁם בְּהִתְגַּלּוּת לְבוֹ, כִּי אִם בְּתַבּוּנָה
 39 מֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ בְּנוֹכַח לְעֵיל. – ומפני שהן מתבטאות במוח,
 40 הן נקראות "מחשבה טובה" (מחשבה היא הרי במוח), שהקב"ה
 41 "מַצְרִפָּה לַמַּעֲשֵׂה" – למעשה המצוות שהאדם עושה באמצעות
 42 מחשבה טובה זו, שיוכלו לעלות למעלה. בכך יוסבר לנו הביטוי:
 43 "מַצְרִפָּה לַמַּעֲשֵׂה" – שכן, "מעשה" ישנו כאן ו"מחשבה" ישנה כאן,
 44 יש רק לצרף את המחשבה למעשה. כאן באה ב"תניא" הגהה,
 45 המציינת, שבתורת הקבלה מדובר על ענין זה כמו שהוא למעלה,
 46 בספירות – ומשם מבינים אותו גם למטה בעבודת האדם: * (וְכַמּוֹ)
 47 שְׂכָתוֹב בְּזֵכֶר וְעֵץ חַיִּים, דְּ"תַבּוּנָה" אוֹתִיּוֹת "בֵּן וּבֵת", שֶׁהֵן –
 48 "בן" ו"בת" בעבודה, הֵם: דְּחִילוּ וּרְחִימוּ. – יראה ואהבה. וְלַפְעָמִים
 49 תַּבּוּנָה יוֹרֶדֶת לְחִיּוֹת מַחִין בְּנוֹקְבָא דְ"זַעִיר אֲנִפִּין", שֶׁהֵן אוֹתִיּוֹת

ליקוטי אמרים

להתלבש בהם להיות להם גִּדְפִין להעלותם. אך
 הדחילו ורחימו שבתבונות מוחו ותעלומות לבו הנ"ל
 גבהו דרכיהם למעלה מעלה מבחי' המעשה ואי אפשר
 להם להתלבש בבחי' מעשה המצוות להיות להם בחי'
 מוחין וחיות להעלותן לפרחא לעילא אם לא שהקב"ה
 מצרפן ומחברן לבחי' המעשה והן נקראות בשם מחשבה
 טובה כי אינן דחילו ורחימו ממש בהתגלות לבו כי אם
 בתבונת מוחו ותעלומות
 לבו כנ"ל * אך צירוף זה
 מצרף הקב"ה כדי להעלות
 מעשה המצוות ועסק
 התורה הנעשים על ידי
 מחשבה טובה הנ"ל עד
 עולם הבריאה מקום עליית
 התורה והמצוות הנעשים ע"י דחילו ורחימו שכליים אשר
 בהתגלו' לבו ממש אבל בלא"ה נמי עולים לעולם היציר'
 ע"י דחילו ורחימו טבעיים המסותרים בלב כל ישראל
 בתולדות כמ"ש לקמן באריכות:

הגהה

(וכמ"ש בוורר וע"ה דתבונה
 אותיות ב"ן וב"ת שהן דחילו
 ורחימו ולפעמים התבונה יורדת
 להיות מוחין בגוף דזעיר אנפין שהן
 אותיות התורה והמצוות והמשכיל
 יבין):

התורה והמצוות. – ב"עבודה" זה רומז לאותיות התורה והמצוות.
 לפי הסדר הרגיל, צריך מ"תבונה" להימשך ל"ז"א" ("זעיר אנפין" –
 המושג הקבלי ל"מדות") – כמו שבאדם נמשך הכל מהשכל למדות –
 ולאחר מכן זה יכול להימשך ל"מלכות". אך, "לפעמים" הסדר הוא,
 שמ"בינה" נמשך ישר
 ל"מלכות" (כלי אמצעות
 ההעברה דרך "ז"א"),
 משמעות הדבר ביחס
 לעבודתו של האדם, היא:
 הסדר הנכון צריך להיות
 באופן כללי, שמהתבוננות
 תימשך ההבנה ב"מדות",
 לעורר אהבה ויראה,
 ומהאהבה והיראה באה
 ההשפעה לקיום תורה
 ומצוות. אך, לפעמים הסדר
 הוא בצורה אחרת,
 שמ"תבונה" נמשך באופן
 ישיר ללימוד וקיום התורה
 והמצוות. וְהַמְשָׁכִיל יֵבִין):
 – ה"הגהה" שזורה במושגים
 קבליים, ובהמשך הלימוד
 ב"תניא" יוסברו ביתר
 בהירות. להלן מסביר רבנו
 הזקן, שהחידוש במה
 שהקב"ה מצרף את
 המחשבה הטובה שמן ה"תבונה" למעשה המצוות, כדי שמעשה
 המצוות יוכלו לעלות לעולם הבריאה – הוא עולם ההשגה – בו
 עולות התורה והמצוות הנובעות מאהבה ויראה, הנוצרות
 מהתבוננות והשגה בגדולת הקב"ה. ברם, גם בלי צירוף זה, עולות
 התורה והמצוות לעולם היצירה – על-ידי האהבה והיראה הטבעיות
 להקב"ה, המסותרות בלבו של כל אחד מישראל. אִךְ צִרּוּף זֶה –
 שלמדנו שהקב"ה מצרף את המחשבה הטובה שמן ה"תבונה"
 למעשה המצוות, כדי שיעלו למעלה, מְצַרְפָּה הַקְדוּשָׁה־כְּרוּךְ־הוּא,
 כִּדִּי לְהַעֲלוֹת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת וְעַסְק הַתּוֹרָה הַנַּעֲשִׂים עַל יְדֵי
 "מַחֲשָׁבָה טוֹבָה" הַנוֹכַח לְעֵיל, – אותה "מחשבה טובה" הנובעת מן
 ה"תבונה", עַד עוֹלָם הַבְּרִיאָה, מְקוֹם עֲלִיַּת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת
 הַנַּעֲשִׂים עַל יְדֵי דְחִילוּ וּרְחִימוּ – יראה ואהבה, שְׂכָלִיִּים אֲשֶׁר
 בְּהִתְגַּלּוּת לְבוֹ מִשֵּׁם. אֲכַל בְּלָאוֹ הֵכִי – בלעדי זאת, נָמִי – גם כן,
 עוֹלָם – התורה והמצוות, לְעוֹלָם הַיְצִירָה, עַל יְדֵי דְחִילוּ וּרְחִימוּ
 טַבְעִיִּים – אהבה ויראה טבעיות, הַמְסֻתְרִים בְּלִבֵּי כָּל יִשְׂרָאֵל
 בְּתוֹלְדוֹתֵם, – לכל יהודי יש בטבע אהבה ויראה מוסתרות להקב"ה,
 ובאמצעות אהבה ויראה אלו, עולות המצוות לעולם היצירה, כְּמוֹ
 שֵׁיתְבָּאָר לְקֵמָן בְּאִרְיֹכּוֹת: – כמו שיוסבר בפרקים הבאים באריכות,
 מדוע מעלות האהבה והיראה הטבעיות, את המצוות לעולם היצירה.
 על-כל-פנים, מובן שגם מי שאינו יכול ליצור בתוכו אהבה ויראה
 בהתגלות הלב, כי אם בבחינת ה"תבונה", מספיק לו הדבר, להיות
 שלם, על ידן, בתורה ובמצוות, שגם הן תעלינה למעלה, כמו התורה
 והמצוות הנובעות מאהבה ויראה שבהתגלות הלב.

גם את מי שהאהוב אוהב. הקב"ה אוהב הרי את בני ישראל, 6
כתבו: "אהבתי אתכם אמר ה'", וכשאוהבים יהודים, שהם 7
אהוביו של הקב"ה, זה מוכיח שהאהבה להקב"ה היא אמיתית. 8
ורבנו הזקן סיים: – "ואהבת לרעך כמוך" היא כלי ל"ואהבת 9
את ה' אלקיך". 10

1 בהקשר למה שלמדנו על אהבת ה' המזרימה "חיות" ומעלה 1
את התורה והמצוות לעולם נעלה יותר, מן הראוי להוסיף: 2
חסידי רבנו הזקן התווכחו ביניהם, מה נעלה יותר, אהבת ה' 3
או אהבת ישראל? נכנסו אל רבנו הזקן ושאלוהו על כך, והוא 4
אמר להם: ההוכחה לאהבה אמיתית למישהו היא, שאוהבים 5

יום רביעי כ"ז טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 44, פרק יז ובוה יובן... עד עמ' כג, כלי המעשה.

הַדְּבָרִי לְחַפֵּץ לָבוֹ מִתְּאוּת עוֹלָם הֵיאָהֱבַת ה' בְּאַמֶּת, – 48
שכן, מטבעו נוטה הלב לתאוות, וכדי לעורר אהבה להקב"ה, על 49
האדם לשנות את הנטייה המציאותית שבלב, מקיצוניות אחת 50
לקיצוניות קוטבית – מתאוות העולם-הזה להקב"ה. שתי 51
אלה – תאוות העולם-הזה, 52
ואהבת ה', אינן יכולות, 53
בשום אופן, להיות ביחד. 54
כמאמר ה"חובת הלבבות" 55
שכשם שאש ומים אינם 56
יכולים "לדור" ביחד, כך לא 57
יכולות תאוות העולם-הזה 58
ואהבת ה' להיות ביחד בלב 59
האדם. אנו רואים, אם כן, 60
שלא "קרוב" ולא קל כל כך 61
לקבוע בלב האדם אהבת ה' 62

11 פֶּרֶק יז. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן כיצד צריך להיות סדר עבודתו של 1
12 "בינוני": עליידי התבוננות בגדולת הקב"ה, יעורר בהתגלות בלבו אהבת ה' 13
ויראת ה', וזאת כדי לשלוט ביצר-הרע. היראה תימנע אותו מלעשות עבירה, 14
והאהבה תניע אותו לקיים מצוות וללמוד תורה; ואם אין בכוחו לעורר, 15
על-ידי ההתבוננות, אהבה 16
ויראה כאלו, שתהינה 17
בהתגלות בלבו, אלא רק 18
מוסתרות במוחו ובלבו – גם אז 19
בכוח, להחזיק אותו במדרגת 20
ה"בינוני", ולהיות זהיר בכל 21
התורה והמצוות; כן, עולות גם 22
אז התורה והמצוות שלו 23
למעלה, כאילו למד תורה וקיים 24
מצוות באהבה ויראה 25
שבהתגלות הלב.

ליקוטי אמרים

פרק יז ובוה יובן מ"ש כי קרוב אליך הדבר מאד 1
בפיך ובלבבך לעשותו דלכאורה 2
הוא בלבבך נגד החוש שלנו [והתורה היא נצחית] 3
שאינן קרוב מאד הדבר להפך לבו מתאוות עוה"ז 4
לאהבת ה' באמת וכמ"ש בגמרא אטו יראה מילתא 5
זוטרתי היא וכל שכן אהבה. וגם אמרו רז"ל דצדיקים 6
דוקא לבם ברשותם. אלא דלעשותו ר"ל האהבה 7

ויראת ה'. וְכַמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּנִמְרוֹסֵי: "אֲטוֹ יִרְאָה מִלְּתָא זּוּטְרִיתִי 63
הִיא?" – וכי היראה (מהקב"ה) היא דבר קטן? על מה שאמר משה 64
רבנו: "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה", שואלת הגמרא: 65
"אטו יראה מילתא זוטרתי היא?" – "דמזה מוכח – דאדרבה, בכל 66
הדורות ואפילו בדורו של משה – אינו קרוב מאד" (לשון כ"ק 67
אדמו"ר שליט"א), ואם כך הדבר ביחס ליראה וְכָל שֶׁכֵּן אֶהְיָה. – 68
שכן, קשה יותר להגיע לאהבה מאשר ליראה, שלאהבה בודאי לא 69
כל כך קל להגיע. הרי, שנוסף לחוש שלנו, יש לנו ראייה גם מהגמרא, 70
שאין הדבר קל כל כך להגיע ליראת ה' ובמיוחד לאהבת ה'. כיצד, 71
איפוא, אומר הפסוק ש"קרוב מאד" הדבר? וְגַם אֲמָרוּ רַז"ל: 72
ד"צִדִּיקִים - יִרְאָה - לָבָם בְּרִשְׁוֹתָם". – לעורר בלבם תמיד אהבת 73
ה' ויראת ה'. ואילו מי שאינו "צדיק" – אין לבו ברשותו, "דמזה מוכח 74
דלא לבד שאינו קרוב בו", אלא אדרבה אינו שייך רק לצדיקים, 75
שמועטין הן וכו' (לשון הרבי), כיצד, איפוא, אומר הפסוק, שלכל 76
יהודי, "קרוב מאד", לקיים תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, כלומר: 77
שלבד ברשותו, תחת פיקוחו, להפוך את תאוות העולם-הזה לאהבת 78
ה' והרי התורה לא ניתנה רק לצדיקים? אֵלָּא ד"לְעִשְׂוֹתוֹ", – המלה 79
ל"עשותו" יש בה משום הסבר על "קרוב מאד בלבבך" – איזה 80
"בלבבך" קרוב מאד? הרי זה אותו "בלבבך" הנוגע ל"לעשותו" בלבד, 81
לקיים מצוות. שכן, בעצם, קשה הסדר בפסוק: "בפיך ובלבבך 82
לעשותו" רומזים, כאמור לעיל, על מחשבה, דיבור ומעשה – אך אין 83
הם מסודרים בפסוק, לא לפי הסדר שמלמעלה למטה, ולא לפי 84

26 וְכֵן – במה שלמדנו, שגם מי שאין בכוחו לעורר, על-ידי 1
27 התבוננות, אהבה ויראה רגשיות בלבו, אלא רק אהבה ויראה 28
המתבטאות בתעלומות מוחו ולבו בלבד – בכל זאת יש בכוחן 29
להביאו לזהירות ולשלימות בכל תרי"ג המצוות, להכניס בהן "חיות" 30
ולהעלותן למעלה, וְיִבֶּן מִזֶּה שֶׁכָּתוּב: "כִּי קָרֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָרִי 31
מֵאֵד, בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לְעִשְׂוֹתוֹ". – הפסוק אומר, שקל ליהודי 32
לקיים תורה ומצוות בשלשת לבושי: מחשבה, דיבור ומעשה – 33
"בפיך" – בדיבור, "בלבבך" – במחשבה, "לעשותו" – במעשה. ברם, 34
במובן פנימי ועמוק יותר, אין משמעותה של המילה "לבבך" 35
למחשבה בלבד, אלא גם על עניני האמיתי של הלב, והוא: אהבה 36
ויראה. שכן, מקומם של רגשות האהבה והיראה וכדומה, הוא בלב. 37
בהתאם לכך, הרי משמעותו של הפסוק היא: קרוב (קל) הדבר לכל 38
יהודי לקיים תורה ומצוות מתוך רגש פנימי של מורא מהקב"ה, 39
ומתוך רגש של אהבה להקב"ה. על כך שואל רבנו הזקן: דִּלְכַּאֲוָרָה, 40
הוא – בְּלִבְבְּךָ – רגשות הלב באהבה ויראה, נִגְדֵּי הַחֹשֶׁשׁ שֶׁלָּנוּ 41
– לפיו לא כל כך קל להגיע לאהבה וליראה מהקב"ה, [וְהִתְוַדָּה 42
הִיא נִצְחִית], – כל ענין בתורה עומד בתוקפו לנצח ולכל זמן. 43
כלומר: אי אפשר לבוא ולומר שמשם רבנו אמר זאת לבני ישראל 44
שבדור המדבר, שבדורותם דור דעה היה הדבר קל להם להגיע 45
למדריגות אהבה ויראה, ואילו לגבינו אין הדבר קל וקרוב כל כך. 46
אין הדבר כך. שכן, התורה היא נצחית ונאמרה לכל דור, לאו דוקא 47
לדור המדבר, אך, כאמור, במוחש אנו רואים: שְׁאִין "קָרֹב מֵאֵד

1 הסדר שמלמטה למעלה. אם מתחילים במדרגה העליונה יותר, היה
2 צריך להיות הסדר: "בלבבך" (מחשבה), לאחר מכן "בפיך" (דיבור),
3 ולאחר מכן "לעשותו" (מעשה), כי מחשבה היא למעלה מדיבור,
4 ודיבור למעלה ממעשה. ואם מתחילים במדרגה התחתונה, היה
5 צריך להיות הסדר:
6 "לעשותו", לאחר מכן
7 "בפיך", ולאחר מכן
8 "בלבבך". מדוע, אפוא,
9 מתחיל הפסוק ב"בפיך" –
10 דיבור, וממשיך "בלבבך" –
11 מחשבה, ולאחר מכן
12 "לעשותו" – מעשה? אלא,
13 המלה "לעשותו" נכתבה
14 מיד אחרי "בלבבך" מפני
15 שהיא באה להסביר ולפרש,
16 ש"בלבבך" האמור כאן,
17 הכוונה לאופן כזה שקשור
18 ל"לעשותו", לקיום המצוות.
19 רוצה לומר, האהבה המביאה לידי עשיית המצוות בלבד, –
20 הכוונה לאהבה "שבתעלומות לבו ומוחו", שעליה דיבר בפרק
21 הקודם, במדרגות אהבת ה', אין זו נקראת אהבה. רק שביחס לקיום
22 המצוות היא נקראת "אהבה", מפני שבכוחה להביא לקיום המצוות,
23 שהיא "רעותא דלפא" – רצון הלב, שבתעלומות לבו, גם כי אינה
24 בהתגלות לבו כרשפי אש. – ובכל זאת גם היא מביאה אותו לקיום
25 המצוות. ודבר זה – לעורר בתוכו אהבה כזו שבתעלומות לבו
26 בלבד, "קרוב מאוד" ונקל לכל אדם אשר יש לו מוח בקדקדו,
27 כי מוח ברשותו, – גם אם אין לבו ברשותו, ויכול להתבונן בו –
28 במוחו, ככל אשר יחפץ, וכשיתבונן בו בגדולתו אין סוף פרוץ
29 הוא – ממילא יוליד, במוחו על כל פנים, – אם לא בלבד, האהבה
30 לה' לדבקה בו – בהקב"ה, בקיום – על ידי קיום, מצותיו ותורתו.
31 וזה – העיקר והתכלית של כל האדם, – לקיים מצוות וללמוד
32 תורה, כי "היום לעשותם" כתיב,⁸ – המצוות ניתנו לעשותן

ליקוטי אמרים

המביאה לידי עשיית המצוות בלבד שהיא רעותא
דלבא שבתעלומות לבו גם כי אינה בהתגלות לבו
כרשפי אש ודבר זה קרוב מאוד ונקל לכל אדם אשר
יש לו מוח בקדקדו כי מוחו ברשותו ויכול להתבונן בו
ככל אשר יחפץ וכשיתבונן בו בגדולתו א"ס ב"ה
ממילא יוליד במוחו על כל פנים האהבה לה' לדבקה
בו בקיום מצותיו ותורתו וזה כל האדם כי היום לעשותם
כתיב שהיום הוא עולם המעשה דוקא ולמחר כו' כמ"ש
במ"א. והמוח שליט בטבעו ותולדתו על חלל השמאלי
שבלב ועל פיו ועל כל האברים שהם כלי המעשה

33 "היום", ש"היום" הוא עולם המעשה דוקא – "היום" רומז על
34 "עולם המעשה" דוקא, העולם הזה, האהבה להקב"ה בשלעצמה
35 איננה הדבר העיקרי. העיקר הוא קיומן המעשי של המצוות. אלא,
36 כדי לקיים מצוות כראוי, מתוך רגש נפשי פנימי, זקוק האדם לאהבת
37 ה'. אך, עיקרו של ה"היום",
38 הוא "לעשותם", "ולמחר" –
39 כלומר לעתיד לבוא, כו',
40 – יקבלו את השכר, כמז'
41 שנתבאר במקום אחר. –
42 דרגתה האמיתית של אהבת
43 ה', שהיא בשלעצמה יש בה
44 משום קיבול שכר חלקי,
45 אינה נוגעת בעת, כמו
46 שנוגע עצם המעשה של
47 תורה ומצוות. ולשם כך
48 מספיקה גם האהבה
49 שבתעלומות המוח והלב.
50 הרי שהמלה "לעשותו"
51 מסבירה את "ובלבבך": איזו אהבה "בלבבך" היא "קרוב מאוד" לכל
52 אדם – זוהי האהבה הבאה לידי ביטוי במוחו בלבד, ודי בה להביא
53 לידי "לעשותו", אהבה כזו יכול לעורר בתוכו, גם מי שאינו מסוגל
54 לעורר אהבה בהתגלות הלב. אהבה זו במוחו, תביא כבר את האדם
55 לקיום התורה והמצוות – כפי שיוסבר להלן: והפך שליט במוחו
56 ותולדתו, על חלל השמאלי שבלב, – מקומה של הנפש הבהמית
57 והיצר הרע, משם עלולות להתעורר תאוות, ולאחר מכן – מחשבות
58 רעות, ועל פיו, ועל כל האברים שהם כלי המעשה. – המוח
59 שליט עליהם. ומאחר שבמוחו, על-כל-פנים, תהיה לו האהבה
60 והרצון ללמוד תורה ולקיים מצוות, וכך ישלוט המוח, לאחר מכן,
61 על התאוה שבלב, ויניע את הפה ואת שאר האברים ללמוד תורה
62 ולקיים מצוות. לפי זה גם כאשר לבו אינו ברשותו, כפי שזה
63 ב"צדיק", הרי כיון שמוחו ברשותו – ביכולתו להשפיע על הלב ועל
64 שאר האברים,

יום חמישי כ"ח טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כג, אם לא מי שהוא... עד עמ' 46, במ"א.

75 לבו ברשותו, ואילו ה"בינוני", שהוא למטה במדרגה מ"צדיק" – אין
76 לבו ברשותו; ומצד שני נאמר, שדוקא רשעים הם "ברשות לבם",
77 ולפי זה מי שאינו בכלל של "רשע" – "בינוני" – לבו הוא אכן
78 ברשותו? אלא כפי
79 שהסברנו, יובן הדבר:
80 שלשה אופנים בדבר:
81 ה"צדיקים" – "לבם"
82 ברשותם, ובכל עת שהם
83 רוצים להתעורר באהבת ה', הם מתעוררים, מבלי שיצטרכו להזדקק
84 לכך שהמוח ישפיע על הלב; ה"רשעים" – לא זו בלבד שאין לבם

ליקוטי אמרים

אם לא מי שהוא רשע כמאור"ל שהרשעים
הם ברשות לבם ואין לבם

65 אם לא מי שהוא רשע כמאור"ל, – לא "בינוני" הנקרא "כרשע"
66 (כמוזכר בפרק י"ג), אלא רשע באמת, אצלו אין המוח "שליט על
67 הלב", כי אם אדרבה, כמאמר רז"ל⁸ ש"הרשעים הם ברשות
68 לבם", – אין באפשרותם
69 לשלוט על עצמם,
70 כשמתעוררת תאוה בלבם,
71 ואין לבם ברשותם כלל, –
72 אין למוח שום פיקוח
73 והשפעה על לבם. באמור לעיל, יוסבר דבר נוסף: לכאורה קשה,
74 מצד אחד נאמר ש"צדיקים לבם ברשותם", כלומר שרק ה"צדיק"

ברבנות: "ריח ניחוח להוי". ואילו בשייכות לשם אלקים – אינו נזכר
שום קרבן. מה, איפוא, משמש כקרבן לשם אלקים? – שבירת רוח
ה"סטרא אחרא"; זאת אומר הפסוק: "זבחי אלקים – רוח נשברה".
הרי, על-כל-פנים, שאכן אין ה"רשעים" יכולים להתחיל בעבודת ה',
מבלי שישברו תחילה את
לבם – והיא – שברון הלב
וההתמרמרות על החטאים,
שזהו חרטה על העבר, הם
בחינת תשובה תתא, –
תשובה תחתונה. שתי
בחינות בתשובה: "תשובה
תתא" ו"תשובה עילאה",
הבאות לידי ביטוי במילה
"תשובה", "תשוב ה'",
החזרת האות ה' משם הוי';
בשם הוי' – שתי ההי'ן: ה'
עילאה (העליונה), הה'
הראשונה שאחרי הוי"ד –
וה' תתא, הה' שאחרי
הוא"ו. – "תשובה עילאה"
היינו: החזרת ה' עילאה
לוי"ד של שם הוי'; ו"תשובה
תתא" היינו: החזרת ה'
תתא לוא"ו של שם הוי'.
התשובה אודותה מדובר כאן – היא תשובה תתא: לעלות ה'
תתא, – של שם הוי', להקימה מנפילתה שנפלה אל –
הקליפות, הנקראות החיצונים, שהיא – נפילת ה' תתא של שם
הוי' לידי החיצונים, סוד גלות השכינה, במאמר ר"ן¹⁰: "גלו
לאדם – שכינה עמהם", – בתוך הגלות, דחינו – בעבודה
הרוחנית של האדם, הכוונה: בשהאדם עושה מעשה "אדם" –
נכשל בעבירות רחמנא-ליצלן, מוריד וממשיך לשם – בתוך
הקליפות, בחינת וניצוץ אלהות המחיה את נפשו ונישמה
שלו, – "גלות השכינה" – הניצוץ האלקי שבו הוא בגלות; הגלות
מתבטאת בכך שהניצוץ האלקי הרי מחיה את נפשו, רוחו ונשמתו,
המלכשים בו בנפש הבהמית מהקליפה, שבלבו שפחלל
השמאלי, המולכת בו – הנפש הבהמית והקליפה שולטות בו,
בעודו רשע, – לפני שחזר בתשובה, ומושלת בעיר קטנה – הגוף,
שלו, – הרי שהנפש, רוח ונשמה נמצאות בגלות בתוך הקליפה,
יחד איתן ועליהן נמצא בגלות גם הניצוץ האלקי המחיה אותן,
ונפש-רוח-נישמה בבושים בגולה אצלה. – הנפש, הרוח והנשמה
עצמן, לא זו בלבד שהן נמצאות בגלות, הן גם "כבושות" בגלות –
מצב של שבי. השבוי לא רק שמאבד את חירותו לעשות פעולותיו
הוא, אלא גם כופים עליו לעשות פעולותיו של השונא שבידיו הוא
שבוי. ואילו הניצוץ האלקי עצמו נמצא רק בגלות – נעדרת
השפעתו הראויה לחיות את הנפש, רוח ונשמה, שתורגש בהן.

ברשותם, אלא אדרבה: הם ברשות לבם; וה"בינונים" – אמנם אין
לבם ברשותם, באותה מדה כפי שזה ב"צדיק". אך המוח משפיע בהם
על הלב. הרי שבמדה מסוימת, ב"בינונים", הלב הוא ברשותם, וזאת
בכל הקשור להשפעה המעשית במחשבה, דיבור ומעשה. לכן,
ב"רשעים" הוא אומר: "אין
לבם ברשותם כלל" – גם
באמצעות המוח, אין הם
יכולים להשפיע על הלב.
למדנו שהמוח שליט על
הלב בטבע מתולדתו של
האדם, אך מדוע אין אנו
אומרים כך גם ביחס
ל"רשעים", הרי, לכאורה,
גם בהם ישנו אותו טבע
מתולדתם? – מסביר רבנו
הזקן: וזה ענין על גדל
ועצם עוונם. – כעונש על
עוונותיהם נלקח מהם כוחו
של המוח לשלוט על הלב.
ברם, אם כך, נשאלת
השאלה: כיצד אפשר לומר
בהם שהדבר "קרוב מאד",
שגם ל"רשעים" קל הדבר
לקיים תורה ומצוות
ב"בלבבך"? – והתשובה היא: ולא דברה תורה במתים – אלו
שפחיתיהם קרוים מתים. – אין התורה – בה נאמר ש"קרוב אליך
וגו'" – מדברת ב"רשעים" שבחייהם נקראים מתים. כ"ק אדמו"ר
שליט"א העיר כאן: "הנה עפנה"ל (דהלב בטבעו רוצה גשמיות ולא
אהוי"ר אפי' לא שבתעלומות כו', והרשעים אפי' מוחם ברשות לבם)
א"כ (1) א"א בהם עבודת ה' (2) לעולם ח"ו (כי מי יעוררם כו'). ומבאר
(1) דבאמת במצבם א"א כו'. אבל (2) בידם לשנות מצבם (טבע הלב
ותוקפו) ע"י שבירת לבם כו". כי באמת, אי אפשר לרשעים
להתחיל לעבד ה' – שמשמעה לקיים תורה ומצוות מתוך רגש
הנפש, באהבה ויראה, בלי שיעשו תשובה על העבר תחלה,
לשבר הקליפות, שהם – הקליפות, שנוצרו מהעבירות שלהם, מסך
מבדיל ומחיצה של ברזל המפסקת בינם לאביהם שבשמים, –
כיצד, אם כך, ובמה, איפוא, שוברים את הקליפות? – על ידי
שבירת לבו ומיריות נפשו על חטאיו, – המרירות ושברון הלב
– שוברים את הקליפות. כמו שכתוב בזהר על פסוק: "זבחי
אלהים רוח נשברה, לב נשבר וגו'", – קרבן לשם אלקים, הוא
"רוח נשברה", כשרוח ה"סטרא אחרא" נשברה. כיצד ובמה נשברת
רוח ה"סטרא אחרא"? – שעל ידי לב נשבר – נשברה רוח הממאה
דסטרא אחרא [עין שם פרשת פינחס דף רמ ופרשת ויקרא
דף ח ודף ה עמוד א ובפרוש הרמ"ז שם]. – ב"זהר" שם מדובר,
שכל הקרבנות נזכרים בתורה בשייכות לשם הוי', כמו שכתוב תמיד

1 ועל־ידך בכל הגוף, "חיות" אלקית. וְשִׁנְשֵׁנְךָ לְבֹךְ קָרְבֹךְ, וְנִשְׁכְּרָה
2 רוּחַ הַטְּמָאָה וְסִטְרָא אַחֲרָא, וְיִתְפַּרְדּוּ – כוחות הקליפה וה"סטרא
3 אחרא", כו' – הִיא – האות ה' תתאה של שם הוי', שהיא השכינה,
4 קָמָה מִנְפִּילָתָהּ וְגַם נִצְבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר: – הרי,
5 שעל־ידי תשובה,
6 משתחררת, כביכול,
7 השכינה מגלותה. הניצוץ
8 האלקי שבאדם מתחיל
9 להשפיע בנפשו ובגופו, ורק
10 אז, הוא יכול להתחיל בעבודת ה'. כך הדבר ב"רשע". ואילו במי
11 שאינו רשע, מוחו "שליט על הלב", ולכן אומר הפסוק (שמדבר
12 באלה שאינם רשעים): "כי קרוב אליך הדבר מאד" – קל מאד
13 ליהודי לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" – באהבת ה' וביראת ה'.
14 בפרק זה למדנו אודות הענין של "מוח שליט על הלב", ועל־ידי

ליקוטי אמרים

לְבֹךְ בִּקְרָבֹךְ וְנִשְׁכְּרָה רוּחַ הַטְּמָאָה וְסִטְרָא וְיִתְפַּרְדּוּ כו' ¹
היא קמה מנפילתה וגם נצבה כמ"ש במ"א: ²

שאלו שוב הפרופסור: כיצד עושים זאת, מוח ולב הם הרי שני
עולמות שים גדול מפריד ביניהם! ענה לו הרבי: – אכן, בכך
מתבטאת עבודת האדם, להקים גשר בין שני חלקי עולם אלה, או
לכל הפחות למתוח חוטי טלפון אלקטרוניים ביניהם, כך שהאור
שבמוח יגיע ויאיר בלב.

יום שישי כ"ט טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 46, פרק יח ולתוספת... עד עמ' כד, גלגולים].

29 פָּרָק יח. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן את הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר
30 מאד בפך ובלבבך לעשות", שקרוב הדבר לכל אחד מישראל, לקיים תורה
31 ומצוות, "בלבבך" – באהבת ה' וביראת ה', על־ידי ענין "ההתבוננות",
32 ההתעמקות בגדולת הקב"ה. שכן, ה"מוח" הוא ברשותו של כל אחד מישראל
33 (גם כשלבנו אינו ברשותו, כפי
34 שזה ב"צדיקים" שלבם
35 ברשותם), וביכולתו להתעמק
36 במוחו בכל מה שהוא רוצה.
37 ובשיתעמק במוחו בגדולת
38 הקב"ה – "ויליד" בתוכו אהבה
39 להקב"ה ויראה ממנו. גם אם
40 מחמת סיבות שונות, אין
41 באפשרותו "ליצור" אהבה
42 ויראה גלויות ומורגשות בלב,

ליקוטי אמרים

פרק יח ולתוספת ביאור באר היטב מלת מאד ¹
שבפסוק כי קרוב אליך הדבר
מאד וגו' צריך לידע נאמנה כי אף מי שדעתו קצרה
בידיעת ה' ואין לו לב להבין בגדולת א"ס ב"ה להוליד
ממנה דחילו ורחימו אפי' במוחו ותבונתו לבד אעפ"כ
קרוב אליו הדבר מאד לשמור ולעשות כל מצות

43 אך, הוא יכול "ליצור" אותן במוחו ובתעלומות לבו. אהבה ויראה אלו די בהן
44 ל"לעשות" – להביא אותו לקיום תורה ומצוות. הן גם מתלבשות בתורתו
45 ובמצוותיו, להעלותן למעלה – כאילו למד תורה וקיים מצוות מתוך אהבה
46 ויראה גלויות ומורגשות בלב.
47 ברם, מאחר שאלו הן אהבה ויראה שנוצרו על־ידי "התבוננות" – טעונה
48 המלה "מאד" (שבפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד") הסבר, שכן, כדי
49 להתבונן בגדולת הקב"ה, צריך שיהיה לאדם במה להתבונן, צריך שתהיה לו
50 ידיעה בגדולת ה' ולהתבונן בידיעה זו. הוא גם צריך להיות בנוי ומתאים לענין
51 ההתבוננות. כיצד, איפוא, אפשר לומר על כך שזה "קרוב מאד"? – יסביר רבנו
52 הזקן, בפרק שאנו עומדים ללמוד, שגם מי שאין לו ידיעה בגדולת הקב"ה,
53 ואינו שייך לענין ההתבוננות – בכל זאת יכול גם הוא לקיים תורה ומצוות
54 "בלבבך", עם הלב, באהבת ה' וביראת ה'. וזאת, על־ידי ה"אהבה מסותרת"
55 להקב"ה שבלב כל אחד מישראל, שהיא ירושה לכל אחד מישראל מאבותינו.
56 לשם גילוי אהבה זו (הכוללת בתוכה גם יראה) אין האדם זקוק לענין

1 וְלַעֲשׂוֹת – לקיים, כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כָּל, 2 – שכן, לשלימות קיומן של מצוות העשה ולימוד תורה, נדרשת 3 אהבת ה' – הרי שבידו לקיים זאת, כִּפְּיוּ וּבְלִבּוֹ מִשָּׂא, – כלומר, 4 לא רק לפי פירושה הגלוי של המלה "בלבבך" – מחשבה, כי אם 5 גם לפי מושג האמיתי של 6 המלה בלבבך – ביראת ה' 7 ובאהבת ה'; בלב ממש, 8 מַעֲמָקָא דְּלֵבָא, – מעומק 9 הלב, כְּאֵמֶת לְאֵמֶת, 10 בְּדַחֲלוֹ וּדְחִימוֹ, – ביראה 11 ואהבה. לא 12 שבבחינת "תבונה", 13 שכשלעצמה אין היא 14 במדריגת אהבה אמיתית, 15 ונקראת בשם אהבה רק 16 ביחס ל"לעשותו", לקיומן 17 של המצוות. ואילו האהבה 18 והיראה, עליהן מדובר כאן, 19 הן אהבת ה' ויראת ה' 20 הנחשבות לכאלו במדריגות 21 של אהבה ויראה. אלא – 22 כיצד אפשר לו ליהודי כזה, 23 שאינו שייך להתבוננות, 24 שתהינה לו אהבת ה' ויראת ה' אמיתיות? – אומר על כך רבנו 25 הזקן: שְׂחִיָּא "אַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת" שְׂבֻלָּב בְּלִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׂחִיָּא 26 יִרְשָׁה לָנוּ מֵאַבְרָהָם. – כל אחד מישראל יש לו בירושה אהבה 27 זו, ואין הוא צריך "לצור" אותה. אלא, כדי שנבין כיצד אפשר לו 28 לקיים, באהבה זו, תורה ומצוות! במיוחד כשלקיום תורה ומצוות 29 נדרשת גם יראת ה' – ואילו כאן מדובר על אהבה מסותרת בלבד 30 – מסביר רבנו הזקן ענינה של אהבה זו, כדי שנדע איך לעורר 31 אהבה זו ולהביאה לידי ביטוי בשמירת התורה והמצוות, ואיך 32 כוללת אהבה זו גם יראת ה' – רק שְׂצָרִיף לְהַקְדִּים וּלְבָאֵר תַּחֲלָה 33 בְּאֵר הַיִּטֵּב, שְׂרֵשׁ אֲהֲבָה זו – באיזו בחינה, ובאיזה כוח בנפש, 34 מושרשת אהבה זו, וְעֵינֵינוּ, – מה משמעותה של אהבה זו: ישנה 35 אהבה המתבטאת ביצירת לחץ להתאחד עם הקב"ה, שהנשמה כפי 36 שהיא מלובשת בגוף שלה תתאחד עם הקב"ה; וישנה אהבה 37 הנושאת בתוכה כמיהה של "כלות הנפש", שהנפש מחפשת 38 להיכללות בהקב"ה, וכדומה. מהו, איפוא, ה"מבוקש" של 39 האהבה המסותרת? וְאִיךָ הִיא יִרְשָׁה לָנוּ, – כיצד יורשים אהבה? 40 וְאִיךָ נִכְלָל בָּהּ גַּם דְּחִילוֹ. – כיצד נכללת באהבה זו גם יראה? 41 שכן, כפי שלמדנו, כדי להישמר מעבירות, נדרשת הרי גם "יראה", 42 ומאחר שבאהבה (מסותרת) זו אפשר לקיים את כל התורה 43 והמצוות, הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה – ודבר זה עלינו 44 להבין, איך וכיצד כוללת אהבה זו גם יראה? וְהֵעֵנִינוּ, – הוא, כִּי 45 הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַבֵּה, – האבות היו בטלים לגמרי, בכל 46 עצמותם, להקב"ה, כמו "מרכבה" הבטלה ל"רוכב" בה, והיא 47 מונחגת רק לפי רצונו – כך, לא היה לאבות שום רצון אחר מאשר 48 רצונו של הקב"ה, וְעַל כֵּן – ולכן, זָכוּ לְהַמְשִׁיךְ נִפְשֵׁיהֶם לְנִשְׁמָה 49 לְבָנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם עַד עוֹלָם מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת דִּקְדוּשָׁה שְׂבָאֲרַבְעַ

ליקוטי אמרים

התורה ות"ת כנגד כולן בפיו ובלבבו ממש מעומקא דלבא באמת לאמיתו בדחילו ורחימו שהיא אהבה מסותרת שבלב כללות ישראל שהיא ירושה לנו מאבותינו רק שצריך להקדי' ולבאר תחלה באר היטב שרש אהבה זו וענינה ואיך היא ירושה לנו ואיך נכלל בה גם דחילו. והענין כי האבות הן הן המרכבה ועל כן זכו להמשיך נר"נ לבניהם אחריהם עד עולם מעשר ספירות דקדושה שבארבע עולמות אבי"ע לכל אחד ואחד כפי מדרגתו וכפי מעשיו ועל כל פנים אפי' לקל שבקלים ופושעי ישראל נמשך בזיווגם נפש דנפש דמלכות דעשיה שהיא מדרגה התחתונה שבקדושת העשיה ואעפ"כ מאחר שהיא מעשר ספירות קדושות היא כלולה מכולן גם מחכמה דעשי' שבתוכה מלובשת חכמה דמלכות דאצילות שבתוכה חכמה דאצילות

ישראל נמשך בזיווגם נפש הנפש דמלכות דעשיה, – "מלכות" של עולם העשיה. עולם העשיה הוא הרי העולם התחתון ביותר. ובעולם העשיה עצמו, "מלכות" היא הספירה האחרונה בעשר הספירות; וב"מלכות" עצמה, ישנן נפש, רוח ונשמה, והנפש היא האחרונה בין השלש; ול"קל שבקלים" או ל"פושעי ישראל", נמשכת "נפש" בלבד. כלומר, נפש הבאה מנפש של "מלכות" של עולם העשיה. היינו: אף ה"יחוד" (הזיווג) הנחות ביותר, מקבל, לפחות, נפש מהמדריגה התחתונה ביותר שבקדושה: שְׂחִיָּא מְדִרְגָּה תַּחְתּוֹנָה שְׂבֻלָּב שְׂחִיָּא. וְאִיךָ עַל־פִּיכּוֹ, – למרות שנפש זו היא מהמדריגה התחתונה, מֵאַחַר שְׂחִיָּא – הנפש, מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת קְדוּשׁוֹת, – קיים הרי "כלל", שכל דבר בקדושה הוא בהתכללות, שכל מדריגה כלולה מכל המדריגות, ולכן הִיא – גם המדריגה התחתונה ביותר בקדושה של עולם העשיה, בְּלִלּוֹת מְבֻלָּן, – מכל שאר המדריגות והספירות של "עשיה", גַּם מְחַכְמָה דְּעֵשֶׂיָּה, – שהיא הספירה העליונה ביותר בעולם העשיה, שְׂבֻלָּבָה – ב"חכמה דעשיה", מְלַבֶּשֶׁת חֲכָמָה דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת, – שכן, כפי שיוסבר להלן, בפרק נ"ב, ספירת ה"מלכות" של עולם האצילות, מתלבשת ומאירה בעולם העשיה. ומאחר שב"מלכות" דאצילות כלולות כל עשר הספירות, הרי שעשר הספירות של "מלכות" דאצילות, מתלבשות בעשר הספירות של עולם העשיה: "חכמה" של מלכות דאצילות – ב"חכמה" של עולם העשיה, "בינה" של מלכות דאצילות – ב"בינה" של עולם העשיה, וכך הלאה. הרי – שב"חכמה" של עולם העשיה, מתלבשת "חכמה" של "מלכות" דאצילות: שְׂבֻלָּבָה – ב"חכמה" של מלכות דאצילות, ישנה חֲכָמָה דְּאֲצִילוֹת, – שכן, עשר הספירות של עולם האצילות, כלולות אחת מהשניה, ממילא כלולה ב"מלכות" גם "חכמה" של עולם האצילות, שְׂבֻלָּבָה – ב"חכמה"

עולמות אצילות פריאה יצירה עשיה, – בגלל עבודתם, זכו האבות, אברהם יצחק ויעקב, שכל מי שהוא מזרעם תהיה לו נשמה קדושה, המורכבת משלש מדריגות: נפש, רוח ונשמה, הנובעות מעשר הספירות שבארבעת העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. אך, מאחר שלמעלה, בקדושה עצמה, ישנן כאמור, ארבע מדריגות ועולמות כלליים, ובכל עולם – עשר ספירות, הרי מאיזו מדריגה ומאיזה עולם באות ליהודי הנפש, הרוח והנשמה? הרי זה: לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מְדִרְגָּתוֹ וְכְּפִי מַעֲשָׂיו. – "כפי מדריגתו" – "כפי רום שורש נשמתו, "כפי מעשיו" – "כפי שהוא "עובד" ויוזך את עצמו לאחר מכן, כפי שכתוב ב"זוהר" כשאדם הופך את עצמו ל"טוב" – מעניקים לו מלמעלה מדריגה עליונה יותר של נשמה. וְעַל כָּל פְּנִים, אֲפִלּוּ לְקַל שְׂבֻלָּבָה וּפְּשָׁעִי יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁךְ בְּזוּוּגָם נִפְשָׁה דְּנִפְשָׁה דְּמַלְכוּת דְּעֵשֶׂיָּה, – "מלכות" של עולם העשיה. עולם העשיה הוא הרי העולם התחתון ביותר. ובעולם העשיה עצמו, "מלכות" היא הספירה האחרונה בעשר הספירות; וב"מלכות" עצמה, ישנן נפש, רוח ונשמה, והנפש היא האחרונה בין השלש; ול"קל שבקלים" או ל"פושעי ישראל", נמשכת "נפש" בלבד. כלומר, נפש הבאה מנפש של "מלכות" של עולם העשיה. היינו: אף ה"יחוד" (הזיווג) הנחות ביותר, מקבל, לפחות, נפש מהמדריגה התחתונה ביותר שבקדושה: שְׂחִיָּא מְדִרְגָּה תַּחְתּוֹנָה שְׂבֻלָּב שְׂחִיָּא. וְאִיךָ עַל־פִּיכּוֹ, – למרות שנפש זו היא מהמדריגה התחתונה, מֵאַחַר שְׂחִיָּא – הנפש, מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת קְדוּשׁוֹת, – קיים הרי "כלל", שכל דבר בקדושה הוא בהתכללות, שכל מדריגה כלולה מכל המדריגות, ולכן הִיא – גם המדריגה התחתונה ביותר בקדושה של עולם העשיה, בְּלִלּוֹת מְבֻלָּן, – מכל שאר המדריגות והספירות של "עשיה", גַּם מְחַכְמָה דְּעֵשֶׂיָּה, – שהיא הספירה העליונה ביותר בעולם העשיה, שְׂבֻלָּבָה – ב"חכמה דעשיה", מְלַבֶּשֶׁת חֲכָמָה דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת, – שכן, כפי שיוסבר להלן, בפרק נ"ב, ספירת ה"מלכות" של עולם האצילות, מתלבשת ומאירה בעולם העשיה. ומאחר שב"מלכות" דאצילות כלולות כל עשר הספירות, הרי שעשר הספירות של "מלכות" דאצילות, מתלבשות בעשר הספירות של עולם העשיה: "חכמה" של מלכות דאצילות – ב"חכמה" של עולם העשיה, "בינה" של מלכות דאצילות – ב"בינה" של עולם העשיה, וכך הלאה. הרי – שב"חכמה" של עולם העשיה, מתלבשת "חכמה" של "מלכות" דאצילות: שְׂבֻלָּבָה – ב"חכמה" של מלכות דאצילות, ישנה חֲכָמָה דְּאֲצִילוֹת, – שכן, עשר הספירות של עולם האצילות, כלולות אחת מהשניה, ממילא כלולה ב"מלכות" גם "חכמה" של עולם האצילות, שְׂבֻלָּבָה – ב"חכמה"

1 של עולם האצילות, מאיר אור־אין־סוף בְּרוּךְ־הוא מְמַשׁ,
2 בְּדִכְתִּיבִי: "ה' בְּחֶכְמָה יָסַד אֶרֶץ", — "ה' בחכמה" — אור אין סוף
3 מאיר ב"חכמה"; "בחכמה יסד ארץ" — "חכמה" מאירה ב"מלכות"
4 הנקראת "ארץ", שכן, "מלכות" כמו "ארץ", כל אחת בענינה, היא
5 המדריגה התחתונה ביותר;
6 וְכֵן בְּחֶכְמָה עֲשִׂיתָ³. —

7 מכאן, ש"חכמה" מאירה

8 ב"עשיה". וְנִמְצָא, כִּי אֵין

9 סוּף בְּרוּךְ־הוא מְלַבֵּשׁ

10 בְּבְחִינַת חֶכְמָה שֶׁנִּבְנֶשׁ

11 הָאֵדָם — יְהִי מִי שִׁיחָה

12 מִיִּשְׂרָאֵל, — בנשמתו של כל

13 אחד מישראל, מאיר אור

14 מהאין־סוף ברוך הוא. מדוע

15 הוא מאיר דוקא בבחינת

16 ה"חכמה" שבנשמה — יסביר

17 ה"תניא" להלן. וּבְחִינַת

18 חֶכְמָה שֶׁבָּתָּה, — שבנפש, עִם אור־אין־סוף בְּרוּךְ־הוא מְלַבֵּשׁ

19 בָּהּ, — ב"חכמה", מְתַפְשֶׁטֶת כָּל בְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ בָּלָה, לְחִיּוּתָהּ

20 — בחיות אלקית, מְבַחֶשֶׁת רֹאשָׁה עַד בְּחִינַת רַגְלָהּ, — מהמדריגה

21 העליונה ביותר שבנפש, הנקראת "ראש" של הנפש, עד למדריגה

22 התחתונה ביותר שבנפש, הנקראת "רגל" של הנפש. בְּדִכְתִּיבִי:

23 "חֶכְמָה תְּחִיָּה בְּעֲלִיָּה" — הנפש נקראת "בעליה", היא בעלת כוח

24 החכמה. [וְלַפְעָמִים מְמַשִּׁיכִים פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל — לילדיהם, נִשְׁמָוֹת

25 גְבוּהוֹת מֵאֵד שֶׁהָיוּ בְּעֶמְקֵי הַקְּלִפּוֹת, — ומפני היות נשמות גבוהות

ליקוטי אמרים

שבה מאיר אור א"ס ב"ה ממש כדכתיב ה' בחכמה
יסד ארץ וכולם בחכמה עשית ונמצא כי אין סוף ב"ה
מלוכש בבחי' חכמה שבנפש האדם יהיה מי שיהיה
מישראל ובחי' החכמה שבה עם אור א"ס ב"ה המלוכש
בה מתפשטת בכל בחי' הנפש כולה להחיותה מבחי'
ראשה עד בחי' רגלה כדכתיב החכמה תחיה בעליה
[ולפעמים ממשיכים פושעי ישראל נשמות גבוהות
מאד שהיו בעמקי הקליפות כמ"ש בספר גלגולים]:

על־ידי ההורים, ומתעלה למדריגה של "צדיק". כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
בְּסֵפֶר הַגְּלִילוֹת: הרי, שבמדריגות השונות שבנשמות, קורה
שדוקא בהורים "פושעי ישראל", נמשכת נשמה גבוהה כזו.
על־כִּלְפָּנִים, למדנו, שכל יהודי יש בו נשמה של קדושה,
ושבבחינת ה"חכמה" של הנשמה "שורה" אור אין סוף ברוך הוא.
להלן יוסבר טעמו של דבר, מדוע ההשראה מאור־אין־סוף היא
דוקא בבחינת "חכמה" של הנפש — כי "חכמה" היא כוח שלמעלה
מ"שכל" ומ"הבנה".

יום שבת קודש א' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כד, הנה החכמה... עד עמ' כד, וּמוֹבֵן.

51 הֵנָּה, חֶכְמָה הִיא מְקוֹר הַשִּׁכְלָה וְהַחֲבִנָּה, — ה"שכל" וה"הבנה"
52 נמצאים ב"כוח הבינה" ו"בינה" היא הכוח להבין כל דבר על כל פרטיו.
53 ואילו ה"חכמה" היא מקור ה"שכל" וה"הבנה". וְהִיא — ה"חכמה",
54 לְמַעַל מֵהַבִּינָה שֶׁהִיא — ה"בינה", הַכֹּחַ הַשִּׁכְלָה וְהַשְּׁגָתוֹ, וְהַחֲבִנָּה
55 הִיא לְמַעַל מֵהַחֲבִנָּה
56 וְהַשְּׁגָתָהּ, וְהִיא מְקוֹר לָהֶן.

57 וְזֶהוּ לְשׁוֹן — משמעות המלה

58 חֶכְמָה — "כֹּחַ מַח", —

59 "חכמה" היא כוח שממנו

60 נובע ה"שכל", והיא פועלת

61 בתור "כוח". ויחד עם כך —

62 היא בבחינת "מ"ה" — שהיא

63 לשון שאלה: "מה" היא? כפי

64 ששואלים על דבר שלא

65 משיגים אותו — שֶׁהוּא מֵה שְׁאִינוֹ מִשְׁגָּה וּמוֹכֵן, וְאִינוֹ נִתְפָּס בְּהִשְׁגָּה

66 עֲדֵין, וְלָכֵן מְתַלַּבֵּשׁ בָּהּ — ב"חכמה", אור־אין־סוף בְּרוּךְ־הוא דְּלִית

67 מְחַשְּׁבָה תְּפִיסָא בִּיה בְּלָל. — שאין מחשבה ושכל שבאפשרותם

ליקוטי אמרים

הנה החכמה היא מקור השכל וההבנה והיא למעלה
מהבינה שהוא הכנת השכל והשגתו והחכמה היא
למעלה מההבנה וההשגה והיא מקור להן וזהו לשון
חכמה כ"ח מ"ה שהוא מה שאינו מושג ומוכן ואינו
נתפס בהשגה עדיין ולכן מתלבש בה אור א"ס ב"ה
דלית מחשבה תפיסא ביה כלל ולכן כל ישראל אפילו

אלו בשבי, ברשות "עמקי הקליפות" — והרי "כלל" בידינו, ש"אין
הקב"ה בא בטרוננו עם בריותיו"⁵ — אין הקב"ה בא בדרישות מופרות
מבריותיו, לא מוציאים מידי הקליפות, שלא ברצון, דבר שנפל
ברשותן; הקליפות לא היו משחררות את הנשמות הגבוהות שנפלו

ברשותן, אלא במקרה של

זיווג "פושעי ישראל", כי אז,

הן מקוות, שאותה נשמה

גבוהה, בתור "ילוד" של

"פושעי ישראל", תושפע

מזה "לבושים" הגסים של

ההורים, ותהיה כמותם. ואז

יניקו הקליפות חיות במדה

מרובה יותר, מהנשמה

הגבוהה. ברם, בהיותה

נשמה גבוהה — היא

"שוברת" ופורצת את

הלבוש הגס בו הולבשה

על־ידי ההורים, ומתעלה למדריגה של "צדיק". כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב

בְּסֵפֶר הַגְּלִילוֹת: הרי, שבמדריגות השונות שבנשמות, קורה

שדוקא בהורים "פושעי ישראל", נמשכת נשמה גבוהה כזו.

על־כִּלְפָּנִים, למדנו, שכל יהודי יש בו נשמה של קדושה,

ושבבחינת ה"חכמה" של הנשמה "שורה" אור אין סוף ברוך הוא.

להלן יוסבר טעמו של דבר, מדוע ההשראה מאור־אין־סוף היא

דוקא בבחינת "חכמה" של הנפש — כי "חכמה" היא כוח שלמעלה

מ"שכל" ומ"הבנה".

ל"תפוס", להשיג ולהבין את אור אין סוף ברוך הוא. הכחות המהווים
את ה"שכל" וה"הבנה" אינם בגדר שבהם יתלבש אור אין סוף ברוך
הוא, שכן, "שכל" ו"הבנה" אינם יכולים להשיג את אור אין סוף שהוא
למעלה מ"הבנה". ואילו "כוח החכמה", מאחר שכאמור, הוא למעלה
מ"שכל" ו"השגה" — מתלבש

בו אור אין סוף. לשון כ"ק

אדמו"ר שליט"א: "מההמשך

ומהלשון משמע (ואולי גם

מוכח) דמדבר במדרי' אחת.

ומפרש כ"ח מ"ה — ג"כ ענין

אחד, — כח שאינו מושג.

ונקודת הביאור — דחב' היא

מקור השכל (ולכן מתפשט

בנפש, וכשמתגלה פועל אפי'

במחדו"מ כדלעיל וכדלקמן) אבל זהו מקור שאינו נתפס ונמצא למע'

כח ושאינו מושג, (ולכן אוא"ס מתלבש בו). וְלָכֵן, כָּל יִשְׂרָאֵל, אִפְּלוֹ

הַנָּשִׁים וְעַמֵּי הָאֶרֶץ, — אלה שאינם שייכים ל"שכל" ול"הבנה"

1 בגדולת הקב"ה, הם מאמינים בה', שהאמונה היא למעלה מן
2 הדעת וההשגה, — כוח האמונה "קולט" את מה שה"שכל"
3 וה"הבנה" אינם יכולים להשיג, כי "פתי יאמין לכל דבר, וערים יבין
4 וגו'", — הפתי תופס כל דבר עלידי האמונה בו. הרי, שתפסתו של

5 דבר שלא עלידי הבנתו
6 בשכל, היא עלידי אמונה.

7 ברם, כשמדובר על דבר
8 שהשכל מסוגל לתפוס, —
9 אלא שהוא, הפתי, אין לו
10 שכל והוא תופסו ב"אמונה" —
11 יש בכך משום חסרון. ואילו
12 כשמדובר אודות אלקות
13 שהיא למעלה לגמרי
14 מ"שכל", אין כל דרך אחרת
15 "להשיגה", אלא עלידי
16 אמונה בלבד. וכך אומר
17 ה"תניא": "ולגבי הקדוש"
18 ברוך הוא, שהוא למעלה
19 מן השכל והדעת, ולית
20 מחשבה תפיסא ביה כלל —
21 אין שום מחשבה ושכל
22 המסוגלים להשיגו כלל,
23 הכל בפתיים אצלו יתברך,
24 — כולנו כפתיים גמורים

25 לגביו, שכן ב"שכל" אי אפשר להשיגו, ומן ההכרח להשיגו עלידי
26 אמונה שלמעלה מזה"שכל", בדכתיב: "ואני בער ולא אדע,
27 בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך וגו'", כלומר שבוה שאני
28 "בער" ו"בהמות" — "אני תמיד עמך". — עם הקב"ה. ולכן, אפילו קל
29 שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה', על הרב,
30 וסובלים עניים קשים שלא לכפור בה' אחר. ואף אם הם בורים
31 ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה', וגם במעט שיוצאים — בגדולת

ליקוטי אמרים

הנשים ועמי הארץ הם מאמינים בה' שהאמונה היא
למעלה מן הדעת וההשג' כי פתי יאמין לכל דבר וערים
יבין וגו' ולגבי הקב"ה שהוא למעלה מן השכל והדעת
ולית מחשבה תפיסא ביה כלל הכל כפתיים אצלו ית'
כדכתיב ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני
תמיד עמך וגו' כלומר שבוה שאני בער ובהמות אני
תמיד עמך ולכן אפי' קל שבקלים ופושעי ישראל
מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב וסובלים עניים
קשים שלא לכפור בה' אחד ואף אם הם בורים ועמי
הארץ ואין יודעים גדולת ה'. וגם במעט שיוצאים אין
מתבונני כלל ואין מוסרי' נפשם מחמת דעת והתבוננות
בה' כלל. אלא בלי שום דעת והתבוננות רק כאלו
הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום
טעם וטענה ומענה כלל והיינו משום שה' אחד מאיר
ומחיה כל הנפש ע"י התלבשותו בבחי' חכמה שבה
שהיא למעלה מן הדעת והשכל המושג ומובן:

ה' אין — הם, מתבוננים כלל, — שיהיה מקום לומר שמסירות נפשם
נובעת מהבנתם בגדולת הקב"ה, ואין מוסרים נפשם מחמת דעת
והתבוננות בה' כלל, אלא בלי שום דעת והתבוננות, — הם מוכנים
תמיד למסור את נפשם, רק כאלו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור
בה' אחר, בלי שום טעם
ומענה ומענה כלל. בלי

שום מניע וסיבה הגיוניים,
שכן כל דבר שנובע מן
ה"שכל" הוא שקול ומדוד,
ויכולה להיות סברא לכאן
וסברא לכאן, ואם הנכונות
למסירות נפש היתה נובעת
מן ה"שכל" ומן ה"טעם", היה
כאן על-כל-פנים מקום
ל"טענות ומענות" בשכל.
למסור את הנפש או לא. אך
האמת היא, שבמסקנה
ההחלטית למסור את הנפש
— אין שום שקלא-וטריא,
אלא ההנחה המוחלטת, שאי
אפשר להיות אחרת! — דבר
זה אינו נובע מזה"שכל".
והיגו, — זהו מחמת, משום
שה' אחד מאיר ומחיה כל
הנפש, — של יהודי, על ידי התלבשותו בבחינת חכמה שבה,
שבנפש, שהיא — כוח החכמה, למעלה מן הדעת והשכל המושג
ומובן: — לכן גם באלה שאינם שייכים כלל ל"שכל" ול"הבנה", יש
בהם הכוח למסור את נפשם על קידוש השם. בכך, הובהר לנו שורשה
של האהבה המסותרת: היא מושרשת ב"כוח החכמה" של הנפש,
שלמעלה מ"שכל", ובו — ב"כוח החכמה" — מלוכש אור אין סוף ברוך
הוא. משם נובע בכל יהודי כוח האמונה ומסירות הנפש.

יום ראשון
תהלים:
מפרק קיג
עד פרק קיח

יום ששי

כד טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד.
תניא: יג. ובוה . . . החשך כנ"ל.

הסתלקות אדמו"ר הזקן בכפר פיענא במוצאי ש"ק פ' שמות תקע"ג. ומ"כ בעיר האדיץ.

אאזמו"ר שאל את הצ"צ: וואס האט דער זיידע געוואלט מיט דרכי החסידות, און וואס האט ער געוואלט מיט חסידות. ויענהו הצ"צ: דרכי החסידות איז, אז אלע חסידים זאלען זיין ווי איין משפחה ע"פ התורה באהבה. חסידות איז חיות. אריינטראגען א חיות און באלייכטען אלץ, אויך דעם לא טוב, מען זאל וויסען פון דעם אייגענעם רע ווי ער איז, אויף מתקן זיין עס.

הסתלקות אדמו"ר הזקן בכפר פיענא במוצאי שבת קדש פ' שמות תקע"ג. ומנוחתו כבוד [קבורתו] בעיר האדיץ.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] שאל את ה"צמח צדק": מה היתה מטרתו של הסבא ב'דרכי החסידות', ומה היתה מטרתו בחסידות? ויענהו ה"צמח צדק": 'דרכי החסידות' הן – שכל החסידים יהיו כמשפחה אחת, על פי תורה, באהבה. 'חסידות' היא חיות, להכניס חיות ולהאיר את הכל, גם את ה"לא-טוב", שיפירו את הרע האישי כמות שהוא, כדי לתקנו.

יום שני

שבת

כה טבת

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש שבט, אמירת כל התהלים בהשכמה, יום התעוררות.
הפטורה: הבאים ישרש.

שיעורים. חומש: שמות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: אך מאחר . . . כנגד כולן.

תהלים:
פרק קיט
אשרי . . .
עד פסוק צו
מצותך מאד.

משיחות אאמו"ר: יציאת מצרים איז דער ארויסגעהן פון מצרים וגבולים, און חסידות איז אויף ארויסגעהן פון די מצרים און גבולים פון וועלט. עס איז פאראן א הפרש: יצי"מ איז א ענין פון שבירה און עזיבה, דערפאר איז מען אוועק פון מצרים. יצי"מ פון חסידות איז בירור און תקון, יציאה פון מצרים און גבולים פון וועלט אבער אין וועלט. ד. ה. זייענדיג אין וועלט באדארפען זיין אין א יציאה פון מיצר וגבול פון וועלט. אראפנעמען דעם מיצר וגבול און דערהערען דעם אמת, אז וועלט אליין איז באמת גוט, ווייל דאס איז דאך רצונו ית', איז דאס דורך עבודה פון חסידות.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: יציאת מצרים היא היציאה ממצרים ומגבלות; וחסידות היא כדי לצאת מהמצרים והמגבלות של העולם.

ישנו הבדל: יציאת מצרים היא בתנועה של שבירה ועזיבה, לכן גרשו ממצרים; יציאת מצרים של חסידות היא ברור ותקון – יציאה ממצרי ומגבלות העולם, אך בתוך העולם. כלומר: עם ההמצאות בעולם, יש להיות ביציאה ממצר וגבול העולם. להסיר את המצר והגבול ולקלט את האמת, שהעולם עצמו הוא באמת טוב, מפני שהוא רצונו יתברך, הרי זה [משג] על ידי עבודת החסידות.

יום ראשון	כז טבת	ה'תש"ג
יום שלישי תהלים: פרק קיט מפסוק צו מה . . . עד סוף הפרק	שיעורים. חומש: וארא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: פרק יד. והנה . . . 38 לכפור האמת.	בברכת "ולמלשינים" מפסיקים קצת בין "ותמגר" לתבת "ותכניע", מתאים להפוגה, אשר "תעקר ותשבר ותמגר" הם נגד ג' קלפות שצריכים העברה לגמרי, "ותכניע" – לנגד קלפת נגה שצריכה הכנעה ויש בה ברור.

יום שני	כז טבת	ה'תש"ג
יום רביעי תהלים: מפרק כ עד פרק קלד	שיעורים. חומש: וארא, שני עם פירש"י. תהלים: קכ"ד. תניא: משא"כ . . . צדיקים כו' ע"ש.	רבינו הזקן אמר: אידישע גשמיות איז רוחניות, דער אויבערשטער גיט אונז גשמיות, מיר זאלען דערפון מאַכען רוחניות. אמאל אז עס איז לרגע ניט אזוי, דארפען געבען דעם אויבערשטען אפילו מנחת עני גיט ער א פולע.

רבינו הזקן אמר: גשמיות של יהודים היא רוחניות. הקדוש ברוך הוא נותן לנו גשמיות,
 כדי שנוצור ממנה רוחניות. לעתים, כאשר לרגע אין הדבר פן, יש לתת לקדוש ברוך הוא ולו
 מנחת עני, והוא נותן בשפע.

יום שלישי	כח טבת	ה'תש"ג
יום חמישי תהלים: מפרק קלה עד פרק קלז	שיעורים. חומש: וארא, שלישי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: ובזה יובן . . . תהי צדיק.	בספר החקירה (דרך אמונה) לה"צמח צדק" הנדפס – חסרים הרבה הגהות. ה"צמח צדק" חברו ביחס עם נסיעותיו לפטרבורג, ששם היה צריך לענות על כמה שאלות בענינים אלו.

יום רביעי	כט טבת	ה'תש"ג
יום שישי תהלים: מפרק קמ עד פרק קנ	שיעורים. חומש: וארא, רביעי עם פירש"י. תהלים: קמ"ק. תניא: פרק טו, ובזה . . . 40 חלל בקרבו.	אנן פועלי דיממא אנן. יום הוא אור, עבודתנו היא עבודת האור, מאכען ליכטיג די וועלט באור תורה. ומלבד כי צריכים לעמוד במעמד ומצב טוב בעז"ה בעצמו – אליין דארף מען זיין ווי עס דארף צו זיין – הנה כל העבודה היא לזכות להעמיד תלמידים גרונטיקע מענשען, אשר יהיו מסורים בלבם ודעתם אל הכוונה הפנימית. שאינו מספיק למוד תורה הנגלית וחיוב הקודש בשמירת המצות, כי אם צריכים גם עבודה שבלב.

אָנן פּוֹעֲלֵי דִימָמָא אָנן [=אנו, פועלי יום אנו]. יום הוא אור, עבודתנו היא עבודת האור,
 להאיר את העולם באור תורה. ומלבד כי צריכים לעמוד במעמד ומצב טוב, בעזרת ה', בעצמו
 – להיות בעצמו כפי שצריך – הנה כל העבודה היא לזכות להעמיד תלמידים אנשים יסודיים,

אשר יהיו מסורים בלבם ודעתם אל הפונה הפנימית. שאינו מספיק למוד תורה הנגלית וחבוב הקדש בשמירת המצות, כי אם צריכים גם עבודה שבלב.

שבת קודש

תהלים:
מפרק א
עד פרק ט

יום חמישי

א שבט, ר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: ובבינוני . . . כא מרגילותו.

אמירת תהלים האמור (בכל יום אחר התפלה) אין בזה שום הפרש בין בתי כנסיות של אנ"ש [אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] לשיחיו, או מתפללי נסח אשכנז או נסח פולין, ה' עליהם יחיו. ומצד אהבת ישראל... ובפרט לגדל הענין של אמירת תהלים בצבור וכוונתה הפנימית, הנוגע לכלל ישראל ממש בגשמיים, בבני חיי ומזונא, וברוחניות... עלינו להשתדל בכל מיני השתדלות אשר יקבע בכל בתי הכנסת מאיזה נסח שיהיה.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסה"צ

רבי עקיבא - רבו או תלמידו של רבי ישמעאל? יום ראשון, כ"ד טבת ה'תש"ע

עקיבא, ולא חברו.
ודבריו תמוהים:

אין יתכן לומר שרבי עקיבא היה תלמידו של רבי ישמעאל — הרי מצינו בגמרא (סנהדרין נא, ב) שרבי עקיבא קרא בשמו "ישמעאל אחי"? ואף הרמב"ם עצמו (בפיה"מ עדיות פ"ב, מ"ו) כתב שרבי ישמעאל תלמידו של רבי עקיבא (רש"י כלים פ"ב, מ"ב)? אלא הסבר דברי הרמב"ם הוא: הלכות אלו בעניני טומאה וטהרה לא נהגו בימי האמוראים. ודעת הרמב"ם היא (כמהרי"ק סו"ס קסה), שבדבר שלא נהג בימי האמוראים לא נאמרו כללי הפסיקה שבש"ס. אי לזאת, אף שבדרך כלל "הלכה כרבי עקיבא מחבירו", כאן ניתן לפסוק כרבי ישמעאל.

(נדע ביהודה תנינא אבהניו סי קמח)

הלכות כלים פרק י"ח, הל' י"ג: בְּמָה יִקָּבֵל הַחֶרֶשׁ, וְהָיָה מְקַבֵּל טָמְאָה? אִם הָיָה הַכֵּל בְּשִׁחְיָה שְׁלֵם מִכֵּיל כְּרִי סִיכָת אָדָם קָמָן, עַד חֲבִיטָה שֶׁהָיָה מְקַבְּלוֹת בְּטָמָה.

הלכה זו היא כדעת רבי ישמעאל, הסובר שיש לשער את שברי הכלים לפי מידת גודלם של הכלים בהיותם שלמים (כלים פ"ב מ"ב). בשונה משיטת רבי עקיבא, הקובע את שיעור שברי הכלים לפי המקומות בהם נוצרו הכלים ולפי צורתם, ולא לפי מידת גודלם.

שואל הכסף משנה: מדוע לא פסק הרמב"ם כרבי עקיבא, והרי הגמרא קובעת ש"הלכה כרבי עקיבא מחבירו" (עירובין מו, ב)?

ומתרג: הרמב"ם סבור, שרבי ישמעאל היה רבו של רבי

קשירת קרבן הפסח במשך הדורות יום שני, כ"ה טבת ה'תש"ע

חולין נד, ב, ד"ה לא).

וזה שהרמב"ם השמיט שימוש זה — קשירת קרבן הפסח — הוא משום שקשירה זו אינה לצורך המיטה, ואין זו סיבה שהחבל יהווה חיבור למיטה. והבאת ענין קשירת הפסח במשנה, באה בכלל לרמוז פרט אחר — שאורך החבל היוצא מן המיטה הינו עשרה טפחים. החשבון פשוט: קשירת הקרבן נלמדת מהפסוק "אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח", וגובה קרן המזבח היה חמשה טפחים (כלים פ"ז משנה י) — אם כן, צירוף גובהם של שתי קרנות ("קרנות המזבח") שווה עשרה טפחים.

הלכות כלים פרק כ"א, הל' ז': חֶבֶל הַיּוֹצֵא מִן הַמִּטָּה שֶׁהָיָה טָמְאָה - . . . מִתְחַלֵּת חֲמִשָּׁה וְעַד סוֹף עֶשְׂרֵה - טָמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁתּוֹלֵין בּוֹ אֶת הַמִּטָּה.

חבל שאורכו בין חמשה לעשרה טפחים מקבל גם הוא טומאה אם נטמאה המיטה, כי נחשב חיבור למיטה. והסיבה, מפני שמשתמשים בו לתליית המיטה.

במקור הדין, במשנה (כלים יט, ב), מוסבר שהשימוש בחבל זה לצורך המיטה הוא כפול: בו קושרים את הפסחים, וכן תולים את המיטות. כלומר: אף בפסחים שהקריבו בכל הדורות, נהגו לקשור את הקרבן לכרעי המיטה כזכר לפסח מצרים. כפי שנרמז בפסוק "אסרו חג בעבותים, עד קרנות המזבח" (מלאכת שלמה מרש"י

יום שלישי, כ"ו טבת ה'תש"ע

י"אוש' לענין קבלת טומאה

ויש לומר:

אכן ייאוש לבד אינו קונה. אלא שלענין טומאת הזב, יש לימוד מיוחד שדוקא קודם ייאוש אינו יכול לטמא משכב שאינו שלו, אבל לאחר ייאוש מטמא, ואף שעדיין לא קנהו. הסבר הדבר: כדי שהמשכב יוכשר לקבל טומאה אין צורך בבעלות, אך נדרשת מחשבה ורצון לטמא. וזה ההבדל בין קודם ייאוש ואחר הייאוש – קודם ייאוש, מוכן שרצון הבעלים מתנגד לקבלת הטומאה; מה שאין כן לאחר ייאוש, כבר אין הבעלים מקפידים, ולכן מועילה מחשבת הגולן לקבלת הטומאה.

(כ"י חמדה שמיני ט"ק ט. ד"ה אמנם מ"ש)

הלכות כלים פרק כ"ד, הל' ז': וְגַל מִשְׁכָּב וְדָרְס עָלָיו בְּלֹא נְגִיעָה, הָרִי זֶה טָהוֹר; וְאִם נִתְיָאֵשׁ הַכְּעָלִים, טָמֵא.

מקשה ה'לחם משנה' (הל' גזילה ואבידה פ"א, ה"א):

כאן משמע מדברי הרמב"ם שייאוש לבדו מקנה את החפץ לגנב. שלכן אם נתיאשו הבעלים, הרי זה נחשב 'משכבו' ומטמא מדרס, בהתאם לפסוק "והנוגע במשכבו טמא"; ואילו בהלכות גזילה ואבידה כתב הרמב"ם: "הגזילה שלא נשתנית, אלא הרי היא כמות שהיתה, אף על פי שנתיאשו הבעלים ממנה – הרי זו חוזרת לבעליה בעצמה". זאת אומרת, שייאוש כשלעצמו אינו מקנה את הגניבה לגנב.

יום רביעי, כ"ז טבת ה'תש"ע

מעשים טובים כתרס

גם בעבודת ה' יש כמה סוגי הגנה:

תריס הכפוף: מי שמרגיש כי הוא שרוי במלחמה אמיתית מול עניני העולם. ההתעסקות המרובה בענינים נחותים שכאלו, נותנת מקום לכל מיני 'טומאות' לחדור בו. שמשחקין בו בקמפון: אדם שחש כי מצד עצמו הוא מופרש מן העולם, והתעסקותו בעניני חולין נובעת אך ורק כי ה' רוצה שנפעל בתוך העולם. היות שסוף סוף העולם תופס מקום כלשהו כלפיו, אין הוא מחוסן לגמרי מטומאה. דיצת הערביים: זו הדרגה הגבוהה ביותר, המסמלת את עבודת פנימיות הנשמה. המלחמה היא, אפוא, בבחינת משחק בלבד, כך שאין כל חשש שעניני העולם יפגעו בקשר העצמי בינינו לה'.

(ספר השיחות תש"נ א. עמ' 65)

הלכות כלים פרק כ"ז, הל' ד': שְׁלֹשָׁה תְּרִיסִין הֵן: תְּרִיס הַכְּפוּף, טָמֵא מְדָרְס; וְשִׁמְשֻׁקִין בּוֹ בְּקָמְפוֹן, טָמֵא טָמֵא מֵת; וְדִיצַת הָעֶרְבִיִּים, טָהוֹרָה מְכֻלָּם.

מדובר כאן על שלושה סוגי מגן ('תריס'):

תריס הכפוף: מטרתו להגן במלחמה מכל הכיוונים, ולשם כך מכופפים אותו. היות שהוא משמש הן לשיבה והן לשכיבה, יכול הוא לקבל אפילו את טומאת מדרס; שמשחקין בו בקמפון: כלי המיועד לשימוש בעת האימונים של המתלמדים להילחם, כדי שלא יפגעו בחבריהם. מגן זה אינו כפוף, ואין דרך לשבת או לשכב עליו. הלכך הוא רק נטמא בטומאת מת; דיצת הערביים: מיועדת למשחק גרידא בעת האימונים, ואין לה ערך בשדה הקרב. מאחר שאין בה כל שימוש, היא טהורה.

יום חמישי, כ"ח טבת ה'תש"ע

אחיזת ידיים

מטבילים אדם או כלי באופן חד פעמי, יש לחשוש שמבלי משים יתפסם בחזקה, כאשר הם במים, מתוך בהלה שלא יישטמו מידיו.

בעל ה'גלות עליות' (פ"ח מ"ה, פסקא ג) עורך אבחנה אחרת: בדין שלפנינו, האוחז באדם או בכלים ומטבילים, הרי הם בטומאתם לא מדין חציצה בטבילה, אלא מפני שמקצת גוף האדם או הכלי לא טבל, כי החלק שהיה מכוסה ביד האוחז – כאילו לא טבל. ומכיון שבמקרה זה לא עלתה הטבילה מדין תורה – גזרו חכמים גם כאשר אחיזתו רפויה. ואילו בדין הקודם – תכשיטים המהודקים על גוף האדם – הטבילה אינה עולה מצד דין חציצה. היות שדין זה הוא מדרבנן, שהרי מן התורה לא עלתה טבילה רק "אם היה דבר החוצץ חופה את רוב האדם או רוב הכלי" (לעיל פ"א ה"ב), לכן לא גזרו "שמא לא ירפה".

הלכות מקוואות פרק ב, הל' י"א: הַאֲחִיזוּ בְּאָדָם וּבְבָלִים, וְהַמְכִּילוּ - הָרִי הֵן בְּטָמְאָתָן, וְאֵף עַל פִּי שְׂרָפָה יָדָיו . . . וְזָרָה, שְׁמָא לֹא יִרְפָּה.

אחיזת הידיים באדם או בכלי בשעת הטבילה חוצצת בינם לבין המים, ולכן הם נשארים בטומאתם. ואף אם יאחזו ברפיון – שאז המים נכנסים במקום האחיזה – בכל זאת טמאים, מגזירת חכמים "שמא לא ירפה". והנה, בהלכה קודמת (ה"ד) פסק הרמב"ם שתכשיטים המהודקים על גוף האדם חוצצים, אך כאשר מונחים ברפיון – אין הם חוצצים, ולא חוששים שמא יהיו מהודקים. ונשאלת השאלה: מדוע אצלנו כן חוששים שמא יהדק את אחיזתו? ה'בית חדש' (יו"ד קצח ד"ה לא) הסביר את ההבדל: התכשיטים מונחים בקביעות על גוף האדם, ולכן אין כל סיבה לחשוש שיכבאו להדקם בעת הטבילה. ואילו כאשר

מעיון לא יכול להיפסל

יום ששי, כ"ט טבת ה'תש"ע

שברגנשפורק – מעיון הוא".

בעקבות זאת היו שרצו להסיק, כי גם מעיון יכול להיפסל ממים שאובים אם אין בו ארבעים סאה. דעתם מתבססת על השיטה שגם מעיון צריך שיעור ארבעים סאה לטהרת אדם, ובפחות מזה עודנו 'מקוה חסר'.

כל האמור נוגע לפירוש ההלכה שלנו. מדובר כאן על בור מים שאובים, ולתוכו נכנסת תעלת מים ("אמה"), ובכל זאת הבור נשאר פסול. לכאורה, היות שלדעת הרמב"ם מעיון אינו נפסל בשאיבה, מדוע התעלה לא מכשירה את מי הבור?

אין לנו אלא להניח שלא מדובר במעיון, אלא בתעלת ניקוז של מי גשמים.

(נ"פ כסף משנה כאן, ובית יוסף יר"ד סימן רא)

הלכות מקוואות פרק ה, הל' ו': בור שחוא מלא מים שאובין, והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו - לעולם הוא פסול, עד שיתחשב שלא נשאר מן השאובין שהיו בבור שלשה לגין.

בתחילת הפרק למדנו שנפילת שלושה לוגים מים שאובים יכולה לפסול מקוה שמידתו חסרה, אך לא מקוה שלם. האם גם מעיון יכול להיפסל ממים שאובים?

רוב הראשונים תמימי דעים שמעיון אינו נפסל על ידי מים שאובים. הרמב"ם יכול לנמק זאת בצורה פשוטה: לדעתו מעיון מטהר אדם ב'כל שהוא', ללא ארבעים סאה, והלכך בכל כמות הוא מוגדר כ'מקוה שלם'.

אלא שה'מרדכי' מביא סיפור שאירע בעיר רגנשפורק לפני כאלף שנה. לתוך המקוה המקומי נפלו מים שאובים, והרב משה ב"ר חסדאי פסלו, "ולא נודעה הראיה מנין, שהרי מקוה

היהודי כחייט

שבת קודש, א' שבט ה'תש"ע

עולה הנשמה לדרגה נעלית אף יותר מזו שהיתה בטרם ירידתה, וזו היא 'מעלתה'.

והיה מוליך ומביא במים – עבודת ה' בתורה ומצוות צריכה להיות באופן של "רצוא ושוב", "מוליך ומביא". על ידי שני אופני עבודה אלו המנוגדים זה לזה – מחד, העליה מלמטה למעלה להידבק בה'; ומאידך, המשכת אור ה' בעולם למטה – מבטל האדם את טבע נפשו.

כיון שעבר עליה הגל, טהורה – הטבילה במים, עניינה ביטול מציאותו בתורה, שהיא "מי הדעת" (לשון הרמב"ם לקמן פ"א, הי"ב). וכאשר מציאותו מכוסה כולה בתורה, "עבר עליה הגל" – נעשית נשמתו טהורה בדרגה נעלית ביותר.

(תורת מנחם – הדריש על ה'רמב"ם ושי"ט, עמוד שסט)

הלכות מקוואות פרק ח', הלכה ג': מחט שהיתה נתונה על מעלות המקוה, ותייה מוליך ומביא במים – כיון ששכר עליה חגל, מטהרה.

בדרך החסידות מבוארת במשנה זו תכלית עבודת בני ישראל ומעלתה:

מחט – ענינו לתפור ולחבר שני דברים. גם עבודת ה', ענינה לחבר את העולם לאלוקות, ובכך לגלות אור ה' למטה כמו למעלה. כל זה נעשה באמצעות הנשמה, שירדה לגוף כדי לעשות דירה לו יתברך בתחתונים. 'מחט', אם כן, הוא כינוי לנשמה.

שהיתה נתונה על מעלות המקוה – אף שהנשמה ירדה למטה, ל"בירא עמיקתא" (בלשון המשנה: "על מעלת המערה", שהיא בעומק האדמה), הרי זו ירידה לצורך עליה. כי על ידי עבודתה,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

...לפלא שאינו מזכיר משיחותיו והשפעתו על שכניו, וכמו שכתבתי לו ועוררתיו על זה, זה איזה

פעמים, ובודאי עושה בזה, והרי חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, ובמילא יהיו בודאי פירות מזה. וגודל הזכות דלהוציא יקר מזולל כבר אמורה בדברי רז"ל בכמה מקומות ואדם אוכל מפירותיהם בעולם הזה בהטבת הבריות ובכלל בהמצטרך הן בגשמיות והן ברוחניות, וכיון שיום ההילולא עשרה בשבט ממשמש ובא, בטח ימצא אותיות המתאימות להסביר להשכנים שלו מעבודת הקדש של כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר עמל בה בחיים חיותו בעלמא דין, שאחד היסודות שלה היא אהבת ישראל שבמילא הביאה לקירוב בני ישראל מחוגים שונים למקור החיים והטוב הוא ה' אלקינו על פי הדרכים שהורנו בתורתו תורת חיים, והשי"ת יצליחו גם בזה.

בברכה לבשר טוב מהטבת בריאותו בקרוב ממש ובכל הנ"ל.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ד טבת-א' שבט ה'תש"ע

יום ראשון כ"ד טבת ה'תש"ע

הלכות פליים פֶּרֶק יח

א. כלי חרש אינו מקבל טמאה עד שיהיה מקבל, ועשוי לקבלה; אבל אם לא היה בו בית קבול, או שהיה מקבל ולא נעשה לקבלה - אינו מקבל טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. לפיכך, הפסא והספסל והמטה והשלחן והמנורה של חרש, וכל פיוצא בהן מפלים שאין להן תוף - אינן מקבלין טמאה. וכן הסילונות שהמים מהלכין בהן - ואף על פי שהן כפופין, ואף על פי שהן מקבלין - הרי הן טהורין, מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהן המים. וכן חבית של שיטין, וחבית הדפונה [- משמשת דופן] בשולי המחץ [כלי חרס גדול ולו בתי יד] - הואיל ונעשית כמו בית יד שנושאים בה המחץ, ולא נעשית לקבלה - אינה מקבלת טמאה. וכן כל פיוצא בהן. ב. פנס שיש בו בית קבול שמן, מקבל טמאה; ושאינו בו, טהור. וכן מגופת היוצאין [- עליה מייצרים כלים] שיש לה תוף, טמאה.

ג. משפך של בעלי בתים, טהור; ושל רוכלין, מטמא, מפני שהוא מטהו על צדו [וממלא בו טיפה שמון], ומריח בו ללוחת.

ד. פסויי בדי יין וכדי שמן, וכסויי החביות - טהורות, שלא נעשו לקבלה; ואם התקינו לתשמיש [- לקבל בהם], מטמאין.

ה. פסויי הלפס [קערה גדולה] - בזמן שהוא נקוב, ויש לו חדוד [בליטה] - טהור; ואם אינו נקוב, ואין לו חדוד - מטמא, מפני שהאשה מצננת לתוכו את הירק. זה הכלל: כל המשמש בכלי חרש כשהוא כפוי, טהור.

ו. טיטרוס [כלי השקיה מחורר] - אף על פי שהוא נקוב ומוציא פרוטות [טיפות], מטמא; שהרי המים מתכנסין בצדדין, והן צשוין לקבלה.

ז. הלפיד של חרש שמניחין מטליות הבגדים והשמן בתוכו, והוא דולק - מטמא. וכן כל כלי שמניחין תחת הנרות לקבל השמן, מטמא.

ח. גסטרָה [כלי לקבלת טפופי כלים אחרים] שמניחין תחת הכלים לקבל משקין הנוזלין מן הכלי, מקבלת טמאה.

ט. ספינה של חרש - אף על פי שהיא מקבלת, אינה מקבלת טמאה; שאין הספינה בכלל הכלים האמורין בתורה - בין שהיתה של חרש בין של עץ, בין גדולה בין קטנה.

י. כל הכלים שנשברו, ונפסדה צורתן - אין שבריהן מקבלין טמאה, אף על פי שאותן השברים ראויין לתשמיש; חוץ משברי כלי חרש - שאם היה חרש הראוי לקבל - הרי זה מקבל טמאה, שנאמר: "וכל כלי חרש"; מפי השמועה למדו, שזה לא בא, אלא לרבות שברי כלי חרש. במה דברים אמורים? בשהיה לחרש זה תוף לקבל

בו המשקין כשהיה החרש יושב לא סמוך [על משהו]; אבל אם אינו יכול לקבל אלא אם כן סומכין אותו, אינו מקבל טמאה.

יא. חרש שאינו יכול לישב כדי שיקבל מפני אָזְנוֹ [אוזן הכלי], או שהיה בו חדוד [בליטה] והחדוד מכריעו לצד אחד - הרי זה טהור; אף על פי שנטלה האָזְן או נשבר החדוד - הרי זה טהור; שכל כלי חרש שטהר שעה אחת, אין לו טמאה לעולם.

יב. כלי חרש ששוליהן [תחתיתן] חדין כמזרקות, שנשברו, והרי שוליהן מקבלין - אף על פי שאינן מקבלין אלא אם כן נסמכו, כגון שולי הקרפיות [ממקום ששמו קורפין] ושולי הכוסות, הרי אלו מקבלין טמאה; שכל כלי נעשו מתחלתן, שיהיו מקבלין בסמיכה או באחיזה.

יג. כמה יקבל החרש, ויהיה מקבל טמאה? אם היה הפלי כשהיה שלם מכיל כדי סיכת אדם קטן, עד חביות שהן מקבלות כסאה או קרוב לה, ונשברו, ונשאר בתרשים - בין מקרעיתיהן בין מדפניהן - חרש שהוא מקבל כשהוא יושב רביעית - הרי זה מקבל טמאה.

יד. היה הפלי מחבית המכילה כסאה עד חבית המכילה סאתים או יותר, ונשברה - אם היה בחרש הנשאר כדי לקבל חצי לג, הרי זה מקבל טמאה. היה הפלי מחבית המכילה סאתים עד חצבים גדולים, ונשברו - אם בחרש הנשאר חרש המקבל לג, הרי זה מקבל טמאה. היו החרשים מקבלין פחות משעורין אלו, אינן מקבלין טמאה. טו. כלי חרש קטן, כגון הפך וכיוצא בו, שנשבר, ונשאר מקרעיתו חרש המקבל כל שהוא כשהוא יושב, והיה חד ביותר שנמצא בכלי קטן - הרי זה מקבל טמאה. ואם נשאר מדפנותיהן חרש המקבל, אינו מקבל טמאה; לפי שדפנות כלים אלו וכיוצא בהן פשוין הן [כאילו הם ישרים], ואין להן תוף [- בית קיבול] הנפרד; ונמצאו כפשוטי כלי חרש.

טז. חזקת חרשים הנמצאין בכל מקום, טהורין; חוץ מן הנמצאים בבית היוצר, מפני שרפן גסטריות הן לכלים [מקבלים טפופי כלים אחרים], והגסטרָה מקבלת טמאה אף על פי שהיא משברי כלים.

הלכות פליים פֶּרֶק יט

א. כמה שיעור השבר שישבר כלי חרש ויטהר מטמאתו, אם היה טמא, או לא יקבל טמאה, אם היה טהור? העשוי לאכלין, משינאב במוציא יתים. והעשוי למשקין, משינאב במכנס משקין - כשמניחין אותו על המשקה, ונגס המשקה לכלי מן הנאב. העשוי לכה ולכה, מטילין אותו לחמרו, והרי הוא מקבל טמאה, עד שיינאב במוציא ית. ולא אמרו במוציא משקה אלא בגסטרָה [כלי לקבלת דליפות כלים אחרים] בלבד, לפי שהיא עשויה לקבל המשקין הנוזלים מן הכלים; ואם הוציאה משקין, הרי בטל תשמישה.

יא. כיצד מטמא במגע, ואין כנגדו מטמא באויר? שאם נגעו הטמא בגסטרה מתוכה, מטמא החדוד; נכנסה הטמא באויר הגסטרה – אפלו היתה כנגד החדוד, לא נטמא החדוד.

יב. וכיצד כנגדו מטמא באויר? שאם היתה הטמא באויר הגסטרה כנגד החדוד, נטמא החדוד עם הגסטרה. ועל דרך זו, היא בכל מקום שנאמר בכלי חרש ובתנור וכירים, 'מטמא במגע וכנגדו באויר', או 'אין מטמא כנגדו באויר'. וכן כל טמאת מגע האמורה בענין טמאת כלי חרש או תנור וכירים, הוא שתגע הטמא בהם מתוכם; וכל טמאת אויר, הוא שלא תגע הטמא בהן מתוכם כלל, אלא תכנס לאויר בלבד.

יג. חבית שנתרעצה, וטפלה [תיקנה] בגללים – אף על פי שהיא נוטל את הגללים, והחרשים נופלים – הרי זו מקבלת טמא, מפני שלא בטל שם כלי מעליה. נשברה, ודבק חרשיה אחר שפרשו, או שהביא חרשים ממקום אחר, וטפלים בגללים – אף על פי שהיא נוטל את הגללים, וחרשים עומדין – הרי זו טהורה, מפני שבטל שם כלי מעליה. הנה בהן [בין החרסים שהוסיף] חרש מחזיק רביעית – כנגד אותו החרש בלבד מטמא באויר, מפני שהוא כלי בפני עצמו; ושאר החבית אינו מטמא עד שתגע בה הטמא מתוכה, מפני שאינה כלי שלם.

יד. חבית שנקבה, וסתם את הנקב בצפת, ואחר כך נשברה – אם יש בחרש הסתום בצפת כדי להחזיק רביעית, הרי זה מקבל טמא; מפני שהוא משכרי החבית, ולא בטל שם כלי מעל החבית. אבל חרש שנקב אחר שפרש מן הכלי, וסתם הנקב בצפת – אף על פי שהוא מחזיק רביעית, טהור; שהחרש שנקב, בטל שם כלי שעליו וטהר; וכל שטהר בכלי חרש שעה אחת, אין לו טמא לעולם.

טו. קמקומוס שנקב, ועשהו [תיקנו] בצפת – טהור, שאינו יכול לקבל את החמין בצונו. וכן כלי הנפת והשערה וכיוצא בהן – טהורין, ואינן בכלל הכלים.

טז. משפך של חרש שפקקו [סתמו] בצפת – אינו מקבל טמא, שאין הנפת משים אותו כלי קבול; אבל משפך של עץ שסתמו – הרי זה כלי קבול, ומטמא.

הלכות כלים פ"ק כ

א. כבר בארנו, שכל ידות הכלים [דברים המחוברים אליהם ומשמשים אותם] שהכלי צריך לה בשעת תשמישו, הרי היא חשובה כגופו של כלי להטמא ולטמא. לפיכך, הטופל [ממחר] כלי חרש הבריא [חזק] – אם נטמא הכלי, הרי אכלין ומשקין הנוגעים בטפלה טהורין; שאין הכלי צריך לטפלה זו. אבל הטופל כלי חרש הרועע, הרי הטפלה חשובה כגוף הכלי. וכן מההדק [חזק] את הקדירה של חרש שדולין בה את המים – אם חפה אותה בעור או בקלף וכיוצא בהן – אם היתה רעועה, הרי הן כגופה.

ב. הטופל כלי חרש להיות מבשל בו, אינו חבור; טפל כלים להיות זופת בהן [מכין בהם זפת לזפת כלים אחרים], חבור.

ב. חמש מדות בכלי חרש: נקב במוציא משה – טהר מלהטמא משום גסטרה, ועדין כלי הוא חשוב לקדש בו מי חטאת. נקב בכוונת משה – אינו ראוי לקדש בו מי חטאת, ועדין כלי הוא חשוב להכשיר בו הורעים במשקין התלושין בו, כמו שבארנו. נקב כשרש קטן – אין המים שבתוכו מכשירין את הורעים, והרי הן כמי שאינן בכלי; ועדין כלי הוא לקבל בו זיתים, ומקבל טמא. נקב במוציא זיתים – טהר, והרי הוא בכלי גללים וכלי אבנים שאין מקבלין טמא; ועדין כלי הוא חשוב להציל בצמיד פתיל [כיסוי מהודק], עד שיפחת רבו, כמו שבארנו בטמאת מת.

ג. החבית, שעורה באגוזין. הלפס [קדירה גדולה] והקדירה, שעורן בזיתים. וכן צרכה של חרש, שעורה בזיתים; אפלו היתה גדולה ומחזקת ארבעים סאה בלח, ונפחתה במוציא זיתים – אף על פי שהיא מטה על צדה ולש בה, טהורה; שמתחלתה, לא לכה נעשית.

ד. הפך והטני [כלי שמוציא טיפין טיפין], שעורן בשמן. והצצור [כלי שתית מים], שעורו במים.

ה. גר שנטל פיו [מקום הפתילה], טהור; ושל אדמה שהסק פיו בפתילה [ולא בכבשן], אינו מקבל טמא, ואינו בכלל כלי חרש, עד שישק בלו בכבשן כלי חרש.

ו. חבית שנפחתה [נחסרה], וכשמיטין אותה על דפנה מקבלת, או שנחלקה כמין שתי ערבות – עדין היא מקבלת טמא. נתרעצה [נהייתה רעועה], ואינה יכולה להטיל בנצי קב גורגרות – טהורה.

ז. חבית שנטלו אוניה – הרי היא [דינה] כגסטרה [כלי המקבל דליפת כלים אחרים], אפלו און אחת; נסדקה למטה מאוניה – אפלו אוניה קטנות, היא כגסטרה. ואם מתחלה עשאה שלא באונים, נדונה כחבית.

ח. חבית שנסדקה בכבשן, ונמצאת שהיא כשתי גסטריה – אם משונקמה מלאכתה נסדקה, מקבלת טמא כל גסטרה מהן; ואם קדם שתגמר מלאכתה נסדקה, ואחר כך נשרפה בכבשן – טהורה. והיאף יודע דבר זה? אם היו שבריה שוין [מקום השבר חלק], ותוכה מאדים – עד שלא נגמרה מלאכתה נסדקה; אין שבריה שוין, ואין תוכה מאדים – בידוע שאחר שונקמה מלאכתה נשברה, ומקבלת טמא כשאר שברי כלי חרש הראויין לתשמיש.

ט. גסטרה שנתרעצה, ואינה מקבלת משקין – אף על פי שמקבלת אכלין, טהורה; שאינה עשויה אלא לקבל משקין הדולפין, כמו שבארנו. ואם היתה דולפת, אין עושין גסטרה לגסטרה. וכן גסטרה שנפחתה או שנחלקה לשתיים, טהורה; שלא אמרו שירים של שירים מטמאין, אלא שירי כלי חרש בלבד הן שמשמאין.

י. גסטרה שהיו חדודין [בליטות] יוצאין ממנה, בין שהיתה יושבת בין שהיתה מטה על צדה – כל המקבל מן החדודין זיתים [כל החידודים שמקבלים זיתים] כשיחמלא הגסטרה זיתים – מטמא במגע, וכנגדו מטמא באויר; וכל שאין מקבל עמה בזיתים – מטמא במגע, ואין כנגדו מטמא באויר.

ויד כל משמשי האור [כלים שנכנסים לאש], כגון השפודין והאספלאות [ברזלי צליה] - אפלו ארפין כל שהן, טמאין. יג. מקל שעשהו יד לקרדם, הרי זה חבור לטמאה בשעת מלאכה. ואם נגעה טמאה במקל כשהוא חורש או מבקע בו, נטמא הקרדם; ואם נגעה בקרדם, נטמא המקל. וכן הדיוסטר [כלי המורכב משני חלקים] שהן כשני פלים, והמסמר מחבר אותן להיות מסך [להתחבר כמסכת, השתי של האריגה] עליהן - הרי הן חבור בשעת מלאכה. קבע הדיוסטר בקורה - הרי זה [הדיוסטר, לא מתבטל לקורה ו] מקבל טמאה, ואין הקורה חבור לו [אינה מעבירה טומאה לדיוסטר]. עשה מקצת הקורה [חלק מה-] דיוסטר - כל שהוא מן הקורה לצרף הדיוסטר, חבור לדיוסטר; והנוגע בשאר הקורה - טהור, שאין כל הקורה חבור.

יד. עגלה [של חרישה] שנטמאת - הנוגע בעל [מוט היוצא מהעגלה לבין שתי הבהמות] ובקטרב [נעץ המונח על הבהמות המושכות] ובעצין [טבעת שסביב צוואר הבהמה] ובעבות [קורה המחברת בין המחרישה לעגלה] אפלו בשעת מלאכה, טהור; והנוגע בקרב [הנעץ שאוחז החורש] ובכרף [נעץ עקום] ובצינול [נהגה המחרישה] ובעצין [טבעת] של מתכת ובלחיים [שני עצים התחובין בעול] ובעיראין [עצים המסייעים למחרישה מצידיה], טמא. וכן מגרה [משור] שנטמאת - הנוגע בידה מכאן ומכאן [בשני ידותיו שבשתי קצותיו], טמא. והנוגע בחוט ובמשיחה [חבל] ובאמה [נעץ של המסור] ובסניפין [המותחין את הברזל] שלה - טהור, שאין אלו חבור לה. אכל הנוגע במלפן [מסגרת עץ] של מסר הגדול, טמא. טו. מכבש של חרש שנטמא הרמח [ברזל] שבו - הנוגע במכבש, טהור. מקדח שנטמא - הנוגע בקשטנית שהיא לפופה עליו - טהור, שאינה חבור. קשת שהיתה מתוחה, והחין משוף עמה, ונטמא החין - הנוגע ביהור [החבל המתוח על קצות הקשת] ובקשת - טהור, ואפלו כשהיא מתוחה. וכן מצודת האישות [מין עכבר] שנטמא החין שלה - לא נטמאת המצודה, אפלו כשהיא מתוחה. וכן מסכת נסוכה [כלי אריגה שכרוכים עליהם חוטי האריגה] שנטמאת בשעת האריג - הנוגע בכבד [חלק] העליון [של כלי האריגה], ובכבד התחתון, ובנירים [החוטים הארוגים על הקנים], ובקרוס [מסרק], ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן [לשומרו בעת האריגה], ובעירה [חוטים היוצאים משפת הבגד] שאינו עתיד להחזירה [אינו עתיד להשתמש בהן] - טהור; שכל אלו אינן חבור לכבד. אכל הנוגע בנפש המסכת [חוטי הערב שהוכנסו לשתי ולא הודקו], ובשתי העומד [בין העליון לתחתון], ובכפול [חוט כפול] שהעבירו על גבי ארגמן, ובעירה [חוטים היוצאים בשפת הבגד] שהיא עתיד להחזירה - טמא, שכל אלו חבורין לכבד.

טז. הנוגע בצמר שעל העימה ובאשוריה [סוגי מוטות שעליהם כרוכים חוטי הצמר], טהור. הנוגע בפסקה [אביזר שכרוכים עליו חוטי צמר] - עד שלא פרעה, טמא; משפרעה, טהור.

ג. חבית שנקבה, וצשאה בעבץ בזפת ובגפרית בסיד ובגבסים [גבס] - אינן חבור; ושאר כל הדברים, חבור.

ד. דברים הלחין המשוכין [- סמיכים], שטופלין בהן הפיטסין [כלי חרס גדול] של מים כדי שלא ידלף הכלי - הרי הן כגופו של כלי; אפלו נטמא הכלי מאורו, אכלין ומשקין הנוגעים בטפלה טמאין. וכן טפלו של תנור, הרי הוא כחרשו; והוא - שיהיה בעבי הטפלה עד טפח, שהוא צרכו של תנור; אבל יתר על טפח - אינו מצרף התנור, והנוגעין ביהור על טפח מעבירו טהורין. וטפלת הפירה, עביו שלש אצבעות.

ה. חבית שנקבה, וסתמה בזפת יותר מצרפה - הנוגע בצרפה, טמא; וביהור מצרפה, טהור. זפת שנטפחה על הקבית, הנוגע בה טהור.

ו. מחס שטפלו בחמר או בחרסית, ונטמא - הנוגע בחמר, טמא; והנוגע בחרסית - טהור, שאין החרסית מתחבר לכלי.

ז. מגופת [מכסה] הקבית שטפל בטיט עליה ועל הקבית - אינה חבור לה. ואם נגעו משקין טמאין בקבית, לא נטמאת המגופה; ואם נגעו במגופה, לא נטמאו אחרי הקבית.

ח. כלי נחשת שזפתם, אין הזפת חבור; ואם ליזן, הזפת חבור כגוף הכלי.

ט. הבצק שבסדקי הערבה שנגע בו שרץ - אם בפסח - הואיל ואסורו חשוב, חוצץ [נחשב כדבר בפני עצמו] ולא נטמאת הערבה. ואם בשאר ימות השנה - אם היה מקפיד עליו, הערבה טהורה; ואם רוצה בקיומו, הרי הוא כערבה, ונטמאת הערבה.

י. המשיחות [- חבלים] והרצועות שבמטפחות הספרים ושבמטפחות התינוקות - תפורות, חבור; וקשורות, אינן חבור. וכן שבמעדר ושבשק ושבפפה; אבל שבאזני כלי חרש - אפלו תפורות אינן חבור, שאין חבורין לכלי חרש. יא. יד קרדם [- גרזן] היוצא מאחוריו [מאחורי אגרופו כשמחזיקו] - שלש אצבעות, חבור; והיה על שלש, הנוגע בו טהור. יד הקרדם מלפניו [- בין כף ידו לברזל] - טפח הסמוך לברזל, חבור; יתר על כן, הנוגע בו טהור.

יב. שגרי הפרגל [- מחוגה], טפח. ויד מקבת [פטיש] של מפתחי [מסתחי] אבנים, טפח. יד קרנס [פטיש קטן] של זהבים, טפחים. ושל חרשים [נגרים], שלשה טפחים. שגרי מלמד [מוט ההכוונה של החרישה] הבקר, ארבעה טפחים סמוך לדרך [- ברזל החרישה]. יד קרדם שחופרין בו בדידין של מים [סביב האילנות], ארבעה טפחים. ויד קרדם של נכש [-ניכוש], חמשה. ויד בן פטיש [פטיש קטן], חמשה; ושל פטיש, ששה. וכן יד הקרדם של בקוע [עצים] ושל עדיר [עידור טרום חרישה], ששה. יד מקבת של סתתין, ששה. שגרי המרדע [דורבן ההכוונה של המחרשה] - הסמוך לחרחור של מתכת שבראש [בקצה של] המרדע, שבקעה טפחים. יד מגרפה של בעלי בתים, שמונה טפחים; ושל סדין, עשרה. וכל היותר על זה - אם רצה בקיומו, טמא.

מן הקשר ולפנים, טמא; מן הקשר ולחוץ עד שלש אצבעות, טמא – מפני שהן צרכו של קשר, הרי הן מכלל המטה. וחוץ לשלש אצבעות, טהור – שאינו מצטרף הפלי; שאפלו פסקו, אין הקשר נתר.

ז. חבל היוצא מן המטה שהיא טמאה – עד סוף ארבעה טפחים, הנוגע בו טהור; שאינו מצטרף המטה, לפי שאינו ראוי לכלום. מתחלת חמשה ועד סוף עשרה – טמא, מפני שתולין בו את המטות; מעשרה ולחוץ – טהור, מפני שהוא יתר על צרף המטה.

ח. אבנט של אריג שמקיפין אותו על המטה כדי לקבץ אבריה [להדק חלקיה], והוא הנקרא 'מזרן', שהיתה קצתו יוצאה מן המטה – עד עשרה טפחים, הרי הוא מצטרף המטה; יתר על כן, אינו מצטרף המטה. ומזרן שכלה – אם נשאר ממנו שבעה טפחים כדי לעשות ממנו חבק [שמניחין על המרדעת] לחמור, הרי זה מקבל טמאה.

ט. מטה שהיתה טמאה מדרס [מזב], ומזרן יוצא ממנה – עד עשרה טפחים, הרי הוא אב טמאה כמטה, והכל מדרס; מעשרה ולחוץ, הרי הוא כמגע מדרס. דרס הנזכר על המזרן היוצא – מעשרה ולפנים, הרי המטה פלה מדרס; מעשרה ולחוץ, טהורה. במה דברים אמורים? למדרס; אבל לשאר טמאות – אפלו מאה אמה, פלו חבור. כיצד? מזרן שהיה כרוף על המטה, והכניס קצתו לאהל המת, או שנגע שרץ בקצתו, או שנפלו משקין טמאין על קצתו – נטמאת המטה, ואפלו היה הקצה שנטמא יוצא מן המטה מאה אמה.

י. מטה שהיא טמאה מדרס, וכרוף לה מזרן [רצועת הידוק] – הכל טמא מדרס; הפרישו – המטה מדרס כשהיתה, והמזרן מגע מדרס. היתה טמאה טמאת שבעה, וכרוף לה מזרן – פלה טמאה טמאת שבעה; הפרישו – היא טמאה טמאת שבעה כשהיתה, והמזרן טמא טמאת ערב. היתה טמאה טמאת ערב, וכרוף לה מזרן – הכל טמא טמאת ערב; הפרישו – היא טמאה טמאת ערב כשהיתה, והמזרן טהור. יא. מטה שכרוף לה מזרן, ונגע בהן המת – הכל טמא טמאת שבעה; פרישו, טמאין טמאת שבעה. נגע בהן שרץ וכיוצא בו, טמאין טמאת ערב; פרישו, טמאין טמאת ערב. יב. פרע [נ-רגל המיטה] שהיתה טמאה מדרס, וחברה למטה – המטה פלה מדרס; פרישה – הפרע טמאה מדרס כשהיתה, והמטה מגע מדרס. וכן אם היתה הפרע טמאה טמאת שבעה, וחברה למטה – המטה פלה טמאה טמאת שבעה, כאלו נגע המת בפרע שלה [כשהוא מחובר]; ואם הנזע על המטה, טהרה הפרע בכללה. ואם פרישה קדם היתה – הפרע טמאה טמאת שבעה כשהיתה, והמטה טמאה טמאת ערב. היתה הפרע טמאה טמאת ערב, וחברה למטה – הכל טמא טמאת ערב. פרישה – היא טמאה טמאת ערב, והמטה טהורה; שאין הטמא טמאת ערב מן המת מטמא אדם, ולא כלים – מפני שהוא ולד, כמו שבאנו. וכן הדין בשן של מערע שנטמא במת ואחר כך חברו למעצר.

יז. החוט שהשילו [השחילו] למחט – אפלו קשור משני צדדין [ומונעין את המחט מלצאת], אינו חבור. הכניסו לבגד – החוט חבור לבגד, ואין המחט חבור לבגד. ואין החוט פלו חבור לבגד, אלא כל שהוא לצרף התפירה חבור; וכל שאינו לצרף התפירה, אינו חבור. החוט שפרש [נ-פרס] מן הבגד, אפלו מאה אמה – פלו חבור. חבל שקשור בחרם [נ-חרס], אפלו מאה אמה – פלו חבור. קשר בו חבל אחר – מן הקשר ולפנים, חבור; מן הקשר ולחוץ, אינו חבור. החבל שהוא קשור בקפה – אינו חבור, אלא אם תפר.

יום שני כ"ה טבת ה'תש"ע

הלכות פלים פרק כא

א. [נאמרות -] החוטין היוצאין מן האריג, והחוטין שבתחלת היריעה ושכסופה, והן הנקראין 'גימין' – במה שערין [להיחשב כחלק מהבגד]? של סדין, ושל סודרין [מטפחות גדולות], ושל סעיף [צעיף], ושל פליון [כובע] של ראש – שש אצבעות. ושל חלוק שהוא קרוע מתחלתו ועד סופו [פתוח לאורכו], ואחר שלובשין אותו מקבצין אותו בלולאות – שער חוטיו עשר אצבעות. הסגוס [בגד עבה] והרדיד [צעיף דק] והטלית, שלש אצבעות. וכל היותר על השערין האלו – הנוגע בו טהור, אף על פי שהבגד טמא במדרס [הזב] או בשאר טמאות; ואין צריך לומר, שאם נגע טמאה ביה, שהבגד טהור.

ב. גימי הכפח של ראש [של אשה], והמסוה שמניחין הערביים על פניהם, והקלקין [חגורות צמר] השזורין מן השער, והפגדה [גופיה] שלובש האדם על בשרו, והשמלה, והפגוד שמניחין על הפתחים כמו פרקת – גימיהן כל שהן.

ג. משקלת [חוט המשמש לבדיקת יושר הכתלים] שנטמאת, הרי שנים עשר טפח מן החוט שלה חבור לה; וכל הנוגע בחוץ לשנים עשר טפח, טהור. ומשקלת של חרשים [נגרים], שמונה עשר טפח; ושל בנאין, חמשים אמה. והיתר על מדות אלו – אף על פי שהוא רוצה בקיומו, טהור.

ד. ומשקלת של צדין ושל צירין – אפלו ארבין כל שהן, טמאין.

ה. חוט מאזנים של זקבים [מוכרי זחב], ושל פלס, ושל שוקלי ארגמן טוב, שאוחז השוקל בו ותולה המאזנים מידו – שלש אצבעות. קנה שלה וחוטין שלה – כל שהן. חוט מאזנים של מוכרי עששיות [גושים] של מתכות וכיוצא בהן, שלשה טפחים; קנה שלה וחוטין שלה, שנים עשר טפח. חוט מאזנים של חנונים ושל בעלי בתים – טפח; קנה המאזנים והחוטין שלה, ששה טפחים. חוט מאזנים של צמרים [מוכרי צמר] ושל שוקלי זכוכית – טפחים; קנה מאזנים והחוטין שלה, תשעה טפחים. והיתר על השערין האלו, אינו חבור.

ו. החבל שמסרגין [קושרים] בו המטות, מאימתי הוא חבור למטה? משיסרג בו שלשה בתים [נ-ריבועים]. והנוגע בחבל

י. כפח [כובע נשים] שנתנו על הספר [כיסה בו הספר], טהר מלקבל טמאת מדרס; אבל מטמא במת ובשאר טמאות. יא. העושה אספלונית [תחבושת], בין על הבגד בין על העור - אף על פי שיש בהן כשעור, טהורה. עשה להן מלגמא [תחבושת מתאנים] - על הבגד - אינו מקבל טמאה, שהרי נתלכלך ואינו ראוי; ועל העור - מקבל טמאה, מפני שהוא מתקנח וראוי למשכב.

יב. מאימתי קבל הבגד טמאה? משניארג בו שלש אצבעות על שלש אצבעות. וכל הכלים הנארגין במחט, כגון כיס ואנפליא [סוג נעל] - אין מקבלין טמאה, עד שתגמר מלאכתן.

יג. וכל הכלים הנעשין על גבי מחט, כגון מצודה - פיון שעשה בהן בית קבול מלאכתן, מקבלין טמאה.

יד. שבעה שמניחין הבנות בראשיהן - אם התחיל לעשות אותה מפייה [- משפתה] - אינה מקבלת טמאה, עד שיגמר קרקעיתה; ואם התחיל בה מקרקעיתה - אינה מקבלת טמאה, עד שיגמר את פיה. ושבים שלה [בד שעל השבכה] מקבל טמאה בפני עצמו, והחוטין שלה חבור להטמא ולטמא.

טו. ושבעה שנקרעה - אם אינה מקבלת רב השער של ראש, טהורה.

טז. חלוק של בגד, או של לבד, או של גזר - מאימתי הוא גמר מלאכתו? משניפתח את פיו [מקום הצוואר] - הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו. ואם נטמא החלוק, מאימתי היא טהורה? משיבילה, ואינו משמש מעין מלאכתו ראשונה. נשפיר בו רבו למעלה, עדן הוא בטמאתו; רבו מלמטה, טהור. ואם נקרע מבית פיו, טהור.

יז. העושה חגור מצדו של בגד, [או -] ומצדו של סדין - אינו מקבל טמאה, עד שימלל [יתפור] שפתותיו; עשהו מאמצע הבגד, ומאמצע הסדין - אינו מקבל טמאה, עד שימלל [גם -] מצדו השני.

יח. חגור שבלו צדדיו, ואמצעייתו קימת - טמא. יט. שפה שפרשה מן הבגד, והתקינה לחגור בה את מתניו - מקבלת טמאה, מפני שהיא כאבנט.

כ. טלית של עני שבלת - אם היו רב שפתותיה קימות - אף על פי שאין בה שלש על שלש בריא [חזק], הרי זו מקבלת טמאה. אין שפתותיה קימות - אם יש בה שלש על שלש חזק ובריא, מקבלת טמאה; ואם לאו, אינה מקבלת טמאה. וכן שאר בגדי עניים.

כא. מטליות שאין בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים, אינן מקבלות טמאה. ואם חשב עליהן והכינן [לשימוש] - מקבלות טמאה, עד שיהיו פחות משלש על שלש; שכל פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות אינו מקבל טמאה כלל, ואף על פי שהכינו.

כב. [בגד] פחות משלשה טפחים על שלשה טפחים שהתקינו לפקק בו את [החור שבקיר] המרחץ, ולנער [לערבב] בו את הקדירה, ולקנח [לנקות] בו את הרחים,

הלכות כלים פרק כב

א. כמה שעור הבגד להטמא? שלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס [סומאת הזב], ושלש אצבעות על שלש אצבעות מכונות עם המלל לטמאת המת או לשאר טמאות. כמה דברים אמורים? בבגדי צמר ופשתים. אבל בגדים של שאר מינין, אין מקבלין טמאה מכל הטמאות, אלא אם היה בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים או יותר, שנאמר: "או בגד" - מפי השמועה למדו, שפא הכתוב לרבות שלשה טפחים על שלשה טפחים בשאר בגדים. כמה דברים אמורים? בקרעים הבאים מן הבגדים. אבל האורג בגד בפני עצמו כל שהוא, הרי זה מקבל שאר טמאות - חוץ מטמאת מדרס, שאין מקבל אותה אלא הראוי למדרס. ב. הבגדים העבים ביותר, כגון הלבדין והנמטין הקשין, או הבגדים הרפין ביותר, כגון בגדי פשתן של מצרים שהבשר נראה מתחתן - אינן מקבלין טמאה, עד שיהיה בקרע שלשה טפחים על שלשה טפחים, בין למדרס, בין לשאר טמאות.

ג. כל הקליעות, מקבלות טמאה בבגדים - אחד הקולע חוטין ועשה אותן פיף [חגורה צרה], או האורג אותן ועשה אותן אבנט [חגורה רחבה] וכיוצא בו; חוץ מקליעה שעושין אותן הצמרין [מוכרי צמר] לקשר בה הצמר, שהיא טהורה. הקלע [כלי ירית אבנים] שבית קבול אכן שבה אריג או עור, מקבלת טמאה. נפסק בית אצבע שלה [מקום הנחת האצבע], טהורה; נפסק בית הפקיע שלה בלבד [מקום אחיזת היד השניה], עדן היא בטמאתה. המכמוראות [מלכודות] והרשתות, מקבלין טמאה. והחרס [רשת לצידת דגים] מקבל, מפני הוטי [כיס מזון לדגים], מפני שיעגי אותה השכבה [- הרווח שבין החוטים] דקין ביותר, והרי הוא בבגד. העושה בגד מן החרס, טהור; מן הוטי, מטמא.

ד. עשה חלוק מן המשמרת [מסננת] - אם יש בו שלשה על שלשה, מקבל טמאה.

ה. משמרת של זין שבלת [- בלתח] - אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה, טמאה; ואם לאו, טהורה.

ו. מטפחות הספרים המצירות - אינן מקבלות טמאה, מפני שאינן משמשי אדם; שהרי ציוורן מעיד עליהן, שלספר נעשו. ואינן מצירות - מטמאות בשאר טמאות, חוץ מטמאת מדרס, מפני שאומרין לו: [כביכול, לזב שעליה:] 'צמד, ונעשה מלאכתנו' [- היא מיועדת למלאכה אחרת], כמו שבארנו בענין משכב ומושב.

ז. וכסת הסבלין שמניחין על כתפיהם מפני המוט, מטמאה במדרס. ומשמרת של זין, אינה מטמאה במדרס.

ח. בגד שחשב עליו לצורות [לצייר עליו], אינו מקבל טמאה; בטל מחשבתו, הרי זה מקבל טמאה. בעל הבית שעשה מטפחות לחפות [לכסות] בהן כתלים ועמודים, אינן מקבלות טמאה.

ט. חלוק שהוא עשוי בסככה [כרשת] כדי לשחק בו לשותי שקר [כך היה דרכם של שתיינים], אינו מקבל טמאה.

זו טמא בכל שהוא; והוא, שלא יהיה פחות משלש אצבעות - שכל פחות משלש, טהור מכלום.

ד. המחבר שני טפחים מן הבגד וטפח מן השק, שלשה מן השק ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן המפץ - הרי זה טהור מן המדרס; אבל אם חבר חמשה טפחים מן המפץ ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן השק, שלשה מן השק ואחד מן הבגד - הרי זה טמא מדרס. זה הכלל: כל שהשלים שעורו בחמור ממנו, טמא; השלימו מן הקל, טהור.

ה. בלוי נפה וכברה שהתקינן לישיבה, טהורין; ואין מקבלין טמאה עד שיקצע [יסיר] אותם [את הרשת ממסגרתה], ואחר כך יהיו כמפץ.

ו. חלוק של קטן אינו מטמא במדרס, עד שיהיה בו כשעור שלשה טפחים על שלשה טפחים; ונמדד כפול כבריתו [כמו שהוא בעת תשמישו]. ואלו נמדדין כפולין: בגדים שמלבישין בהן על הרגלים, ועל השוקים, ואת הראש, והמכנסים, והכובע, וכיס של פגדה [חגורה]. ומטלית שטליה [תפרה] על השפה [שפת הבגד] - אם פשוטה, נמדדת פשוטה; ואם כפולה, נמדדת כפולה.

ז. הבגד שארג בו שלשה על שלשה, ונטמא במדרס, ואחר כך השלים את כל הבגד - הבגד פלו מדרס; נטל חוט אחד מתחתלו [- ממה שנשטמא בתחילה], טהור מן המדרס, אבל טמא מצע מדרס, והרי הוא ראשון ככלי שנגע במדרס. נטל חוט אחד מתחתלו, ואחר כך השלים את כל הבגד - כל הבגד טמא מצע מדרס. וכן בגד שארג בו שלש אצבעות על שלש, ונטמא במת, ואחר כך השלים עליו את כל הבגד - הבגד פלו טמא מת; נטל חוט אחד מתחתלו - טהור מטמא מת, אבל טמא מצע טמא מת. נטל חוט אחד מתחתלו, ואחר כך השלים את כל הבגד - הכל טהור. ולמה יהיה הכל טהור? מפני שאמר: שלש על שלש [אצבעות] שנתמצטה, טהורה מכלום. אבל שלשה על שלשה [טפחים] שנתמצטה - אף על פי שטהרה מן המדרס, הרי היא טמאה בכל הטמאות.

ח. מטלית שהיא מדרס, וטלאה [עסאה טלאי] על הקפה [סל] או על העור - נעשה הכל ראשון לטמאה; הפריש את המטלית - הרי הקפה או העור ראשון, מפני שנגעו במדרס. והמטלית טהורה - שכיין שטליה והפרישה, בטלה. טליה על הבגד או על השק - נעשה הכל מדרס, והרי הכל אב טמאה. הפרישה - הרי הבגד או השק ראשון, שהרי נגע במדרס; והמטלית אב טמאה כשהיתה, שאינה בטלה על האריג. תפר המטלית על הבגד - כשטליה מרוח אחת או משתי רוחות כמין גם [- ג' יונית] - אינה חבור, ולא נעשה הכל אב אלא מצע מדרס בלבד; תפרה משתי רוחות זו כנגד זו - הרי היא חבור, ונעשה הכל אב.

ט. שלשה על שלשה שנטמא במדרס, ואחר כך נחלק - טהר מן המדרס; ואין בקרעים אלו טמאה כלל, והרי הן כשברי כלי שנטמא. אבל בגד שנטמא במדרס, וקרע ממנו

וכיוצא באלו - אם השליכו באשפה, אינו מקבל טמאה. תלהו בבגדו או הניחו אחורי הדלת - הרי זה כמי שהניחו בתוך בגדיו, ועדין הוא חשוב אצלו, ומקבל שאר טמאות חוץ מטמאת מדרס, שהרי הוא פחות משלשה טפחים.

כג. שלשה טפחים על שלשה טפחים שהיה משלף באשפה - אם היה בריא כדי לצרר בו רבע הקב מלח גס, ולא יקרע - הרי זה מטמא במדרס; ואם לאו, אינו מטמא. אבל אם היה בבית - אם היה בריא, אף על פי שאינו יכול לצרר בו מלח, או שהיה צורך מלח, ולא היה בריא - הרי זה טמא מדרס.

כד. שלשה על שלשה שנקרע, ולא הבדלו הקרעים - אם נותנו על הפסא, וכשישיב עליו יגע בשורו בפסא - הרי זה טהור; ואם לא יגע, הרי זה מטמא במדרס.

כה. שלש אצבעות על שלש אצבעות שנתמה [נחלש] ממנו אפלו חוט אחד, או שנתמצא בו קשר, או שני חוטין מתאימין [- ואינם שתי וערב] - הרי זו טהורה.

כו. שלש אצבעות על שלש אצבעות שהשליכה על האשפה, טהורה; החזירה, מקבלת טמאה. לעולם השלכתה מטרתה, והחזרתה מטמאה; חוץ משל ארגמן ושל זהרית טובה, שאפלו היתה על האשפה - הרי היא מקבלת טמאה, מפני שהיא חשובה.

כז. שלש אצבעות על שלש אצבעות שנתנה בכדור, או שעשה כדור בפני עצמה - טהורה; אבל שלשה טפחים על שלשה טפחים שנתנו בכדור - הרי הוא כמות שהיה, ומטמא במדרס. עשהו כדור בפני עצמו - אינו מטמא במדרס, שהרי התפר ממעטו משלשה על שלשה.

הלכות פלים פרק כג

א. המפץ - הוא המחצלת שאורגין אותה מן התכלים ומן [קנה] [- הסוף והגמא [מין עשב] וכיוצא בהן]. ואין המפץ בכלל הפלים האמורין בתורה, ואף על פי כן מטמא הוא במדרס דין תורה - שהרי רבה הפתוב "כל המשכב", וזה ראוי למשכב ועשוי לו. וכן מטמא במת ובשאר טמאות מדבריהם, בכל פשוטי כלי עץ, כמו שבארנו; וזה כלל גדול, שכל המטמא במדרס - מטמא בשאר טמאות.

ב. כבר בארנו, שהבגד מטמא בשלש על שלש בשאר טמאות, ובשלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס.

ג. השק, שעורו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים; העור, חמשה על חמשה; המפץ, ששה על ששה - בין למדרס, בין לשאר טמאות. ופחות מכל השעורין האלו, טהורין מכלום. במה דברים אמורים? בקרע אחד מהם שנקרע בלא כונה. אבל הקוצץ בכונה וקצץ אפלו טפח על טפח למושב, או שלשה טפחים על שלשה טפחים למשכב - הרי זה מטמא במדרס, בין שהיה הטפח על טפח שהקציע או השלשה על שלשה, בגד או שק או עור או מפץ. וכן המקצע מאחד מהם לאחיה [- כפפה] כדי שיאחז בו בידו, בדרך שעושין קוצצי תאנים שלא יזקו אצבעותיהן - הרי

המחשבה מועלת בו, עד שתגמר מלאכתו; חוץ מהעור שמחפין בו המרכב [- מרכבה] מפני האבק - שמחשבה מועלת בו, אף על פי שלא נגמרה מלאכתו. במה דברים אמורים? בעורות בעל הבית; אבל עורות העבדנין [מעבדי עורות למכירה], שסתמן למכירה - אין המחשבה מטמאת, עד שיעשה בהן מצשה ויכין אותן למדרס.

ז. אין אדם מטמא במדרס משכב או מרכב שאינו שלו, שנאמר: "והנוגע במשכבו". גזל משכב ודרס עליו בלא נגיעה, הרי זה טהור; ואם נתיאשו הבעלים, טמא. גנב משכב, וישב עליו - הרי זה טמא; שחזקתו שנתיאשו הבעלים, שאינן יודעין מי גנבו. ואם ידוע שעדין לא נתיאשו הבעלים, הרי זה טהור. לפיכך, גנב שגנב עור, וחשב עליו לשכיבה - המחשבה מועלת לו, ומטמא במדרס; אבל הגזלן - אין מחשבתו מועלת, אלא אם נתיאשו הבעלים.

ח. עור שנטמא במדרס, והתחיל לקרעו רצועות - הרי הוא בטמאתו, עד שיעצמו פחות פחות מחמשה טפחים. ט. כל כלי עור שנטמא במדרס הנזב, ושנהו לכלי אחר - אם שנהו מן הפשוט [- כלי ללא בית קיבול] לפשוט, הרי הוא בטמאתו; שנהו מן הפשוט למקבל, ומן המקבל לפשוט - טהור. ובבגד, הכל טמא. ביצד? חמת [נוד] שעשה שטיח, ושטיח שעשה חמת - טהור; אבל חמת שנטמא במדרס, ועשה תרמל [ילקוט], או תרמל שעשה חמת - הרי הן מדרס פשוטה.

י. כר של בגד [- בד] שנטמא במדרס, ועשהו סדין, או סדין שעשהו כר או כסת, בגד שעשהו מטפחת, או מטפחת שעשהא כסת - הרי הן מדרס פשוטה.

יא. כלים שעקר עשייתן לקבלה ולמשכב כאחד, כגון כרים וכסתות והשקין והמרוצפין [שקים גדולים] - אם נפתחו - אף על פי שטהרו מלהטמא בכת ובשאר טמאות, מפני שאינן יכולין לקבל, הרי הן מטמאין במדרס, שעדין הן ראויין למדרס. אבל כלים שעקר עשייתן לקבלה בלבד, כגון החמת והתרמל - אם היו גדולים כדי שיהיו ראויין לישב עליהן - הואיל ויושבים עליהן מפני גדלן, הרי הם מטמאין במדרס כל זמן שהן שלמין. נפתחו, ואף על פי שאפשר עדין לישב עליהן - הרי אלו אין מטמאין במדרס; שעקר עשייתן לקבלה בלבד, והואיל ובטלו מלקבל, טהרו מלהטמא לא בשאר טמאות ולא במדרס. וכמה הוא שעורן ויהיו ראויין למדרס? החמת, שבצה קבין; והילקוט, חמשת קבין; והקלסטר [שק קטן] שתולין בה השעורין בראש הבמה, ארבעת קבין; והפרייתית [שק עור] שמעריץ בהן המים, סאה. ופחות מן השעורין האלו - אינן ראויין למדרס, ואין דרך העם לישב עליהן. נפתחו, וצרר [- קשר] מקום הפחת - הרי הן טהורין, וכאלו לא קשר מקום הפחת. וכל החמתות שנפתחו וצררן - טהורות, חוץ משל ערביים; מפני שפך הוא דרכן תמיד לצררן. וחמת חלילין [כלי זמר מעור] - אינה מתטמא במדרס, שהרי אינה ראויה למדרס.

שלש אצבעות על שלש אצבעות - אותו הקרע טהור מן המדרס, אבל טמא במגע מדרס; שבצעת פרישתו מן הבגד הגדול, נטמא במגעו.

י. סדין שנטמא במדרס, ואחר כך עשהו פרכת - טהור מן המדרס. ומאימתי היא טהרתו מן המדרס? משיקשר בו הלולאות שהוא נתלה בהן כשאר הפרוכות.

יא. טלית שהיא מדרס, והטבילה, וקדם שיעריב שמשא התחיל לקרע ממנה קרע - כיון שנקרע בה רבה, שוב אינה חבויר וטהרה בלה, אף על פי שעדין נשתיר בה כדי מעפרת [- סודר קטן] שלא נקרע, שהרי הוא נקרע והולך [סופו ליקרע כולו]. במה דברים אמורים? בטבילת יום [שהוטבלה היום]; כיון שלא חס עליה [שחמת תתקלקל] להטבילה, כך לא יחוס לקרע את בלה, ולפיכך טהרה בלה.

יום שלישי כ"ו טבת ה'תש"ע

הלכות כלים פרק כד

א. אלו עורות מטמאין במדרס: עור שחשב עליו לשטחו [- לשבת עליו], ועור שמניחין על המטות מלמעלה לישן עליו, ועור שמניחין על התמור תחת המשאוי, ועור שמניחין בערס תחת הקטן, ועור הכר, ועור הכסת. וכן עור שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו הפרורין, מפני שהוא נשען עליו ברגלו; ועור שחוגר החמר עליו, ועור שחוגר נופץ [חובט] הפשתן עליו בעת שנופץ, ועור שמניח הסבל על כתפו בעת שסובל, ועור שמניח הרופא על ברקיו בעת שמפסיד השחין [פותח מוגלה]; מפני שכל אלו העורות, יושב עליהן. וכן עור הלב של קטן, שריריו יורד עליו כדי שלא יפסיד [יקלקל] בגדיו; ועור שעשהו להיות נותנו על לבו בעת הקציר מפני השרב, ועור שלופפין [- כורכים] בו הפסות; ועור התפור כמו תבה שמניחין בו הבגדים - שכל אלו מתהפכין עליהן [הופכים ויושבים על צידם השני] ונשענין עליהן.

ב. וכל העורות המטמאות במדרס, אינן מטמאות עד שיהיו כשעור חמשה טפחים. ואלו עורות שאין מטמאין במדרס: עור שחוגר סורק הצמר בעת שסורק, ועור שלופף בו הצמר הסרוק, ועור שלופף בו הארגמן ועור התפור שמניחין בו הארגמן. וכלן מטמאות בשאר טמאות.

ג. עור שעשהו חפוי לכלים, טהור מכלום. עשהו חפוי למשקלת [חוט שבקצהו עופרת המשמש למדידת כתלים] - מקבל שאר טמאות, שהרי נעשה לקבלה; ואינו מטמא במדרס.

ד. עור שעשהו לעקבו ולפרסתו [לחלק התחתון של הרגל] - אם חופה את רב הרגל, מטמא; ואם לאו, טהור.

ה. מנעל שעל האמם [מקום הנחת הנעל בשעת מלאכה] - אף על פי שעדין לא לבשו אדם, הרי זה מטמא במדרס; שפכר נגמרה מלאכתו, כמו שבארנו.

ו. כל עור הראוי להטמא במדרס, ואינו חסר מלאכה - המחשבה מטמאתו; ואם חשב עליו להיות עור שלחן וכיוצא בו, הרי זה מטמא במדרס. ואם חסר מלאכה - אין

הלכות פלים פרק כה

א. כל פשוטי פלי עץ [נכלים ללא בית קיבול] העשויין לישיבה או לשכיבה או לרכיבה – מטמאין במדרס, כגון המטה והפסא וכיוצא בהן.

ב. המטה והפר והקסט של מת, וכסא של פלה, ומשבר של חיה, וכסא של פובס שהוא כורס עזלי את הפלים [עושה ערימה], וכסא של [ילד] קטן שיש לו רגלים אף על פי שאין בו גבה טפח – כל אלו מטמאין במדרס.

ג. פסא של פרזל שעושין בבית הפסא, והעור נתון עליו – הרי הוא מטמא במדרס ובשאר טמאות. הפריש העור המחפה על הפרזל – העור מטמא במדרס, והפרזל מטמא בשאר טמאות, אבל לא במדרס.

ד. טרסקל [סל קטן] של גמי וכיוצא בו המחפה בעור, מטמא במדרס ובשאר טמאות; הפריש העור מעליו – העור מטמא במדרס, אבל הטרסקל טהור מכלום, שהרי נעשה כשברי פלים.

ה. ספסלין שבמרחץ, ששתי רגליו של ספסל של עץ – מטמא במדרס. היתה אחת של עץ, ואחת של שיש טהור. ו. נסרים של מרחץ ששגמן [החליקס] – טהורין; שאינן עשויין לישיבה, אלא כדי שיהיו המים מהלכין תחתיהן. ז. הסל והכלפלה שמלאן תבן או מוכין [אגודות צמר] – אף על פי שהתקנין לישיבתו – אינן מקבלין טמאת מדרס; שאינן ראויין לישיבה. ואם סרגן [תפרס] בגמי או במשיחה על פיהן [שלא יצאו המוכין], הרי אלו מטמאין במדרס.

ח. קורת בית הבד [שבה טוחטין הזיתים] שעשה ראשה האחד פסא [חלק מקום ישיבה] – אינו מטמא במדרס, מפני שאומרין לו: [כביכול, לזב שיושב עליה:] 'צמד, ונעשה מלאכתנו' [אין תכליתה לשבת עליה]. אבל אם קבע את הפסא [המוכין] בקורת בית הבד, הפסא מטמא מדרס; ואם דרס הנזב על הקורה, לא נטמא הפסא. וכן אם קבע הפסא בקורה גדולה. עשה ראש הקורה הגדולה פסא – אין טמא אלא מקום הפסא בלבד, ושאר הקורה טהורה. וכן הדין בפסא שקבעו בערכה, שהוא טהור.

ט. קצת [נ קצה] הקורה שממקן אותו המסתת את האבן להיות יושב עליו, הרי מקום ישיבתו מטמא במדרס. מקום ישיבה שאחורי הקרון – טהור, שאינה אלא ישיבת צער. י. ראשי פלונסות [קורות גדולות] שהאמנין יושבין עליהם, ושפין את האבנים וכיוצא בהן – טהורין. וכן כפת [חתיכת עץ עבה] של תמרה שהוא יושב עליו – אפילו גבה טפח – טהור, שאין זה פלי. וכן בול של עץ – אף על פי שסרקו [צייר ציורים] וכרפמו [צבעו] ועשהו פנים [חזית לגוי] לשער וכיוצא בו, אינו פלי; ולא מקבל טמאה, עד שיחזק [יחקוק] בו.

יא. ראשי פלונסות שהן חקוקין [מקום ישיבה] – אם חקקן לדעת, מקבלין טמאה. מצאן חקוקין – אם חשב עליהן, מקבלין טמאה מכאן ולהבא; אם חשב עליהן חרש שוטה וקטן, או אדם שאינן שלו – טהורות. וכן כל פיוצא בהן מדרסים שאינן מקבלין טמאה אלא במחשבה; שאין להן מחשבה מועלת, אלא מחשבת בעלים שהן בגי דעה.

יב. העושה כפה [גוש] מן השאור, ויבשה ויחדה לישיבה – הרי בטלה מתורת אכל, ומטמאה במדרס; שהרי היא משמשת תשמישי העץ.

יג. מחצלת הקש, מטמאה במדרס; ומחצלת הקנים ושל חלף [מין עשב] – טהורה, מפני שאינה ראויה למדרס. ושאר המחצלות – אם עשאה לשכיבה, מקבלת טמאה; עשאה לסכוף, טהורה. עשאה סתם – אם היתה גדולה, סתמה לסכוף; והקטנה, סתמה לשכיבה.

יד. ומחצלת שעשה לה קנים לארפה – טמאה מדרס, שעדין ראויה לשכיבה; עשאה כמין גם [ג' יוונית], טהורה. עשה קנים לרחבה – אם אין בין קנה לקנה ארבעה טפחים, טהורה. נחלקה לרחבה, עדין מקבלת טמאה. נחלקה לארפה, ונשתירו בה שלשה מצדנים [קשרים] של ששה טפחים – עדין היא ראויה למדרס, ומטמאה; פחות מכאן, טהורה. וכן אם התיר ראשי מצדנים, טהורה. ואף טמאת מדרס לא תקבל המחצלת, עד שתגמר מלאכתה ותתקנב [יחתוך הבולט בקצוות], כמו שבארנו.

טו. תבה שפתחה מלמעלה – טהורה מן המדרס, שאינה ראויה לישיב עליה; ומקבלת שאר טמאות. ושפתחה מצדה – טמאה במדרס ובשאר טמאות.

טז. עגלה של קטן – מטמאה במדרס, שהרי נשען עליה. יז. מקל של זקנים – טהור מכלום, שאינו אלא לסייע.

יח. סנדל של סדין, והוא סנדל של עץ – מטמא במדרס, מפני שהסדין פצעים מטיל בו עד שמגיע לביתו.

יט. קב [רגל תותבת] של קטע [חיגר] שיש בו בית קבול כתיבתן [שארית רגל] – מטמא בשאר טמאות, מפני בית קבולו, ומטמא במדרס, שהרי נשען עליו.

כ. ואלו טמאין משום מרכב: מרדעת של חמור, וטפיטן של סוס [מקום הנחת רגלי הרוכב], וכר הגמל, ואפף של נאקה [גמל לבן], וכל פיוצא בהן. הלוחות שמניחין על גבי החמור, ואחר כך נוהגין עליו המשוי – טהורות; ואם היתה ראויה למרכב, טמאה.

הלכות פלים פרק כו

א. פלי עץ הראוי למדרס שקבעו [במסמרים] בכתל בתוך הבנין – קבעו ולא בנה על גביו, או בנה על גביו ולא קבעו – עדין הוא מטמא במדרס כשהיה; קבעו במסמרים ובנה עליו – טהור. וכן מפץ [מחצלת] שנתנו על גבי הקורות [מקום יציקת המעביבה] – קבעו ולא נתן עליו את המעזיבה [שכבת הטיט], או שנתן עליו את המעזיבה ולא קבעו – עדין הוא מטמא במדרס; קבעו ונתן עליו את המעזיבה – טהור.

ב. ספסל שנטל אחד מראשיו [נ רגליו] – עדין הוא ראוי למדרס; נטל השני, טהור. ואם יש בו גבה טפח, מטמא במדרס.

ג. פסא של פלה שנטלו חפויין [כיסויין], טהור; ואם לא היו חפויין יוצאין [בולטים], ונטלו – עדין הוא ראוי למדרס, שכן דרכו להיות מטהו על צדו ויושב עליו.

יב. מטה שהיתה טמאה מדרס, או בשאר טמאות, ונגב חציה או אבר, או שחלקיה אחין או שתפין - הרי זו טהורה, שהרי זו ככלי שנשבר. החזירוה, מקבלת טמאה מכאן ולהבא. למה זה דומה? לעושה פלי אחד משברי כלי שנשבר - שהוא טהור, ומקבל טמאה להבא.

יג. מטה שנתפסקו אבריה - אם נשאר ארפה ושתי פרעים, או קצרה ושתי פרעים - הרי אלו מטמאין, מפני שראויין לסמכן לפתל ולישן עליהן.

יד. ומטה שנשמטת כלה - אם הטבילה אברים אברים, טהורה.

טו. המפרק את המטה להטבילה - הנוגע בהטבילה, טהור.

יום רביעי כ"ז טבת ה'תש"ע

הלכות פלים פרק כז

א. שלש תבות הן: תבה שפתחה מצדה, טמאה מדרס; פתחה מלמעלה, טמאה טמא מת; והבאה בכדה [מחזיקה מ' טאה], טהורה מכלום.

ב. שלש ערכות [קערות] הן: ערכה משני לגין ועד תשעת קבין שנסדקה, טמאה מדרס; ושלמה, טמאה טמא מת; והבאה בכדה, טהורה מכלום.

ג. שלש עגלות הן: העשויה פקתדה [- כסא], טמאה מדרס; והעשויה כמטה, טמאה טמא מת; ושל אבנים, טהורה מכלום.

ד. שלשה תריסין [מגיני מלחמה] הן: תריס הכפוף, טמא מדרס; ושמשחקין בו בקמפון [- שדה אימונים], טמא טמא מת; ודיצת הערביים [שמשחקין בו הילדים], טהורה מכלום - לפי שהיא עשויה לצורה בלבד, ואינה ממשמשי אדם, וכל כלי שאינו ממשמשי אדם, אינו מקבל טמאה כל עקר.

ה. שלשה תרבוסיין [- משטחים] של עור הן: של ספרים, טמא מדרס; ושל אכלין שאוכלין עליו, טמא טמא מת; וששוחטין עליו הזיתים, טהור מכלום - לפי שאינו ממשמשי אדם.

ו. שלש בסיסות הן: שלפני [- לרגלי] המטה ושלפני הסופרים, טמא מדרס; ושל שלחן, טמא טמא מת; ושל מגדל [- מתחיתו], טהור מכלום - לפי שהוא כמו קצת המגדל, וצורתו מוכחת עליו.

ז. שלש מטות הן: העשויה לשכיבה, טמאה מדרס; ושל זגגין שנותנין בה פלי זכוכית, טמאה טמא מת; ושל סרגין [אורגים] שמסרגין עליה את הסככות, טהורה מכלום - לפי שאינה ממשמשי אדם.

ח. שלש משפלות [סלים גדולים] הן: של זבל, טמאה מדרס; של תבן, טמאה טמא מת; והפחלץ [רשת מחבלים עבים] של גמלים, טהור מכלום - לפי שהחבלים שלו קשים ביותר ועבים ואינו ראוי לישיב עליו, ועיני שבכים [החלל שבין חבל לחבל] רחבים הרבה ואינו ראוי לקבל תבן וכיוצא בו, ונמצא שאין עליו תורת פלי, אלא חבלים בלבד.

ט. שלשה מפצין [מחצלות] הן: העשוי לשיבה, טמא מדרס; ושל צבעין שמניחין בו הפלים, טמא טמא מת; ושל

ד. כסא שנטלו חפוייו, ועדין הוא ראוי לשיבה - מטמא; נטלו שנים מחפוייו זה בצד זה, טהור.

ה. שדה [קרון בו שני מפלטי ישיבה] שנטל העליון שלה - טמאה, מפני התחתון שהוא ראוי לדרס; נטל התחתון - טמאה, מפני העליון שהוא ראוי. נטלו העליון והתחתון - הרי הדפנים טהורין.

ו. תבה שנפתחה מצדה [בדפונה] - מטמאה במדרס כשאר טמאות, מפני שהיא ראויה אף לשיבה והכל יושבין עליה. נפתחה מלמעלה - טהורה מן המדרס, שהרי אינה ראויה לשיבה; ומתטמאה בשאר טמאות, שעדין היא מקבלת. נפתחה מלמטן - טהורה מכל טמאה, אף על פי שאפשר לישיב עליה ככסא, מפני שעקר מעשיה לקבלה, וכבר בטל העקר; והמגורות [מגירות] שלה מטמאות, ואינן חבורות לה. וכן משפלת [סל אשפה] שנפתחה מלקבל רמונים - אף על פי שהיא ראויה לדרס, הרי היא טהורה מכלום; מפני שעקר מעשיה לקבלה, והואיל ובטל העקר, בטלה הטפלה.

ז. ערכה של עץ שמגבלין [מערבבים] בה הבנאין את הגביסין [- גבס] - אף על פי שמקבלת שאר טמאות, אינה מטמאה במדרס. ערכה של עץ שלשין בה הצצק, שהיא מחזקת משני לגין ועד תשעת קבין, שנסדקה עד שאינו יכול לרחץ בה רגלו אחת מפני הסדק - הרי זו מטמאה במדרס; שסתמה שהוא כופה אותה ויושב עליה [- מיועדת גם לכר], לפי גדלה וסדק שלה. הניחה בגשמים עד שנתפתחה, ונסתם הסדק - אינה מטמאה במדרס, שהרי היא ראויה ללוש בה, ותחלת מעשיה ללוש בה; ומקבלת שאר טמאות. תור והניחה בקדים [- רוח מזרחית לייבשה], ונתפתח הסדק - חזרה לקבל טמא מדרס, וטהורה משאר טמאות.

ח. ערכה גדולה שהיא מחזקת יתר על תשעה קבין, שנפתחה מלקבל רמונים, והכינה [התכוון שתשמש] לשיבה - הרי זו טהורה אף מטמאת מדרס עד שיקציע [יחתוך הקצוות]; שאין המחשבה מועלת בערכה גדולה שנפתחה, עד שיעשה בה מעשה. עשיה אבוס לבהמה - אף על פי שקבעה בכחל, טמאה בכל הטמאות.

ט. מטה שננטלו ארכות [דפנות האורך] שלה אחר שנשמטת, ועשה לה חדשות, ולא שנה את הנקבים [חריצים שבהם מונחים הארוכות], ונשתברו החדשות - עדין היא בטמאתה; נשתברו הישנות - טהורה, שהכל הולך אחר הישנות.

י. מטה שהיתה טמאה מדרס, ונטלה קצרה [דופן הרחב] ושתי פרעים [רגלי המיטה] - עדין היא בטמאתה, שעדין צורת המטה עומדת; נטלה ארכה ושתי פרעים, טהורה.

יא. קצץ שתי לשונות של מטה [- קרשים שבהם תחובים דפנות המיטה] באלכסון [כגון מזרחית דרומית ומערבית צפונית], או שקצץ שתי פרעים טפח על טפח באלכסון, או שמעטן [קצץ כל רגליה] פחות מטפח - הרי זו נשברה וטהורה. נשברה ארכה, ותקנה - עדין היא אב טמאה כשהיתה; נשברה הארכה השניה, ותקנה - טהורה מן המדרס, אבל טמאה מנע מדרס. לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנשברה השניה - טהורה.

הלכות פלים פרק כח

א. כל הפלים שיש להן בית קבול, שנטמאו אחוריהן במשקין – לא נטמא תוכן לתרומה, ולא הגניהם (שפתיהם), ולא אגניהם (בית יד שלהם), ולא ידיהם (כגון יד מחבת), ולא מקום האצבע השוקע בשפת הפלי; נטמא תוכו של פלי, נטמא פלן. נפלו משקין טמאין על פני הפלים, או על הגניהם, או על אגניהם, או על ידות הפלים המקבלין – הרי זה מנגבן, וטהורין; ואפלו אחורי הפלי פלו, לא נטמאו.

ב. אחד פלי השק, כגון השקין והמרוצופין (שקים גדולים), או פלי העור, כגון הפרים והקסות, ואחד פלי העץ, אפלו קפות ומשפלות (סלים גדולים) – אם נטמאו אחוריהן במשקין, לא נטמא תוכן.

ג. פשוטי (ללא בית קיבול) פלי שטף (המיטהרים במקווה) שאינן ראויין למדרס, כגון השלחן והטבלה שאין לה דפן (מסגרת) – הואיל ואין מקבלין טמאה מן התורה – אם נטמאו אחוריהן במשקין, לא נטמא תוכן. אבל פשוטי פלי שטף הראויין למדרס – כגון המטה, והעור שישנים עליו, והפסא, וכיוצא בהן – אין להן אחורים ותוף; אלא בין שנגעו משקין בהן מתוכן, או מאחוריהן – נטמא הפלי פלו. וכן מדות יין ושמן, וזומי ליסטרה (מחלג עליה), ומסננת של חרדל, ומשמרת של יין – אין להן אחורים ותוף; אלא אם נפלו משקין על מקצתן, נטמאו פלן כמו הבגדים.

ד. המרדע, והוא המלמד (מוט הכוונת החרישה) – יש לשני קצותיו אחורים ותוף. כיצד? נפלו משקין על התרחור (החלק שנכנס לעומק האדמה) – לא נטמא מן העץ הסמוך לתרחור אלא שבועה טפחים בלבד, ושאר העץ טהור; וכן אם נפלו משקין על הדרבן (הברזל החורש), לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכין לדרבן. נפלו חוץ לשבועה וחוצץ לארבעה – הרי זה פלי קבול שנגעו משקין באחוריו, ולא נטמא אלא ממקום מגעו ולחוץ.

ה. כיס בתוף כיס, שננטמא אחד מהן במשקין – לא נטמא חברו. במה דברים אמורים? בשקיו שפותחיהן שוין. אבל אם היה החיצון עודף, ונטמא הפנימי – נטמא החיצון; נטמא החיצון, לא נטמא הפנימי. ובשרץ – בין כף ובין כף – אם נטמא אחד מהן, לא נטמא חברו.

ו. החוקק רבע (הקב) וחצי רבע בעץ אחד, ונטמא אחד מהן במשקין – לא נטמא השני, אף על פי שהן עץ אחד. כיצד? נגעו משקין טמאין בתוף הרבע – הרבע ואחוריו טמא, וחצי הרבע ואחוריו טהור; נגע בחצי הרבע מתוכו – חצי הרבע ואחוריו טמאים, והרבע ואחוריו טהורין. וכשהוא מטביל, מטביל את הכל. נטמאו אחורי הרבע, או אחורי חצי הרבע במשקין – הרי אחורי הכל טמא; שאין חולקין את האחורים.

ז. קמקומוס (קומקום) שהיו אחוריו טמאין, והיה מרתית – אין חוששין שמה יצאו משקין מתוכו ונגעו באחוריו וחרורו לתוכו, אלא הרי המשקין שבתוכו טהורין לתרומה.

בריה רחמנא דסייען

גתות שנותנין עליו ענבים ומחפין (מכסים) בו, טהור מכלום – שאינן ממשמשי אדם.

י. שלש חמתות (נודות עור) הן, ושלשה תרמלין (ילקוטים) הן: המקבלין בפשעור, טמאין מדרס; וכמה שעורן? החמת ארבעת קבין, והתרמל חמשת קבין. ושאין מקבלין בפשעור, טמאין טמא מת; ושל עור הדג, טהורות מכלום.

יא. שלשה עורות הן: העשוי לשטיח, טמא מדרס; והעשוי לתכריך (לכרוך בו כלים), טמא טמא מת; ושל רצועות ושל סנדלין, טהור מכלום – לפי שאין עליו צורת פלי.

יב. שלשה סדינין הן: העשוי לשכיבה, טמא מדרס; והעשוי לפרכת, טמא טמא מת; ושל צירות (צוירים) שעושין אותו כדי שיתלמד ממנו הרוקם, טהור מכלום – לפי שאינו ממשמשי אדם.

יג. שלש מטפחות הן: של ידים, טמאה מדרס; ושל ספרים, טמאה טמא מת; ושל תכריכי המת ושל נבלי בני לוי, טהורה מכלום – לפי שאינן ממשמשי אדם.

יד. עור העשוי כמו יד, שמכניסין בו היד והאצבעות מפני הצנה (כפפות) וההזק וכיוצא בהן, והוא הנקרא 'פרקלים'; ושלשה פרקלימין הן: של צידי תיה ועור, טמא מדרס – שהרי נשען עליו; ושל חגבים, טמא טמא מת – מפני שנותנין בו את החגבים; ושל קוצין (קוטפי פירות) שמקיצין בו הפרות, טהור מכלום – לפי שאינו ממשמשי אדם.

טו. שלש סככות (בגד עבה) הן: של ילדה (שמורידה אותה לפעמים ויושבת עליה), טמאה מדרס; ושל זקנה (אינה מורידה אותה), טמאה טמא מת; ושעושין לצחק בה לשותי שכר (שתיינים), טהורה מכלום – לפי שאינה ממשמשי אדם.

טז. שלשה סנדלין הן: של אדם, טמא מדרס; של מתכת ושל בהמה, טמא טמא מת; של שעם (עור רך) ושל צפירה (גומי), טהור מכלום. פללו של דבר: כל פלי שאינו ראוי למשכב או למרכב, או שהוא ראוי ולא נעשה לכך אלא למלאכה אחרת – הרי הוא טהור מן המדרס. נעשה למלאכה אחרת ומשמש עמה (גם) את הישיבה, כגון הטלית והרדיד – מטמא במדרס; וכל המטמא במדרס, מטמא במת. ויש שמטמא במת ואינו מטמא במדרס, כמו שבארנו. וכל המטמא במת – מטמא בשאר אבות הטמאות, בין אבות של תורה בין של דבריהם; ומטמא במשקין.

יז. שלש קפות (שקים) הן: מהויה (בלויה) שטליה (עשאה טלאי) על הבריאה, הולכין אחר הבריאה (לענין טומאה); קטנה על הגדולה, הולכין אחר הגדולה. היו שתייהן שוות, הולכין אחר הפנימית; כיצד הולכין אחריה? שאם נקבה במוציא רמון, שתייהן טהורות.

יח. שלש פנקסיות (לוחות) הן: האפיפירין (לוחות כתיבה) שמניחין עליו הספרים, טמא מדרס; ויש בו בית קבול שערה, טמא טמא מת; וחלקה, טהורה מכלום – לפי שאין עליו צורת פלי, ואינו ראוי למדרס.

ט. הכופת ידיו ורגליו, וישוב לו באמת המים – אם נכנסו מים דרך בלו, טהור. הקופץ לתוך המקנה, הרי זה מגנה [ו- לא נראה שטובל לשם מצווה]. והטובל פעמים במקנה, הרי זה מגנה [כנ"ל]. והאומר לחברו: 'כבש ירך עלי במקנה', הרי זה מגנה [כנ"ל].

י. בית הסתרים [מקומות בגוף שאינם נראים] ובית הקמטים, אינן צריכין שיבואו בהן המים, שנאמר: "וידיו לא שטף במים", אברים הנראין בלבד. ואף על פי כן צריכין להיות ראויין שיבואו בהן המים, ולא יהיה דבר חוצץ. לפיכך אמרו חכמים: 'לעולם ילמד אדם בתוך ביתו, שתהיה אשה מדיחה קמטיה במים ואחר כך תטבל'. האשה טובלת בדרך גדילתה באורגת, וכמניקה את בנה [כעמידתה בעת אריגה או הנקה].

יא. אשה אינה טובלת בנמל, מפני שמחבישת מבני אדם ואינה טובלת פהגן; ואם הקיף לה מפץ [מחצלת] וכיוצא בו כדי להצניעה, טובלת בנמל. ולא תטבל על גבי כלי חרש או סל וכיוצא בהן, מפני שהיא מפחדת ולא תעלה לה טבילה.

יב. אחד האדם ואחד הפלים, לא יהיה דבר חוצץ בינם לבין המים; כגון שהיה בצק או טיט מדבק על בשר האדם או על גוף הפלי – הרי זה טמא כשהיה, ולא עלתה להם טבילה. דבר תורה, אם היה דבר החוצץ חופה [מכסה] את רב האדם או רב הפלי – לא עלתה להם טבילה. והוא שהיה האדם מקפיד עליו, ורוצה להעבירו; אבל אם אינו מקפיד עליו, ולא שם אותו על לב בין עבר בין לא עבר – אינו חוצץ, ואף על פי שהוא חופה את רבו. וכן אם היה חופה מעוטו – אינו חוצץ, אף על פי שהוא מקפיד עליו. מדברי סופרים, שכל דבר שהוא חוצץ – אם היה מקפיד עליו – לא עלתה לו טבילה, אף על פי שהוא על מעוטו; וגוה, משום רבו. וכל דבר החוצץ – אם היה חופה את רבו – לא עלתה לו טבילה, אף על פי שאינו מקפיד עליו; וגוה, משום רבו המקפיד עליו. נמצאת אומר, שאם היה על בשר האדם או על גוף הפלי דבר מדברים החוצצין, כגון בצק וזפת וכיוצא בהן – אפלו טפה פחדל, והוא מקפיד עליה – לא עלתה לו טבילה; ואם אינו מקפיד עליה – עלתה לו טבילה, אלא אם כן היה חופה את רב הפלי או רב האדם, כמו שבארנו.

יום חמישי כ"ח טבת ה'תש"ע

הלכות מקוות פָּרָק ב

א. אלו חוצצין באדם: לפלוף [ליחת העין] שחוצץ לעין [שנדבקת מחוץ לעין], וגלד [ליחת פצע] שעל גבי המכה, וסם [חומר רפואי] יבש שעל גבי המכה, והרטיה שעליה, וגלדי צואה שעל בשרו, ובצק או טיט שתחת הצפרן, והמלמולין [שיירי בצק] שעל הגוף, וטיט הזון [ו- עבה], וטיט היוצרין [יוצרי כלי חרס], וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפלו בימות החמה – כל אלו חוצצין. ושאר כל הטיט – כשהוא לח – אינו חוצץ, שהרי נמחה במים; וכשהוא יבש, חוצץ.

הלכות מקוות

מקוות עשה אחת, והיא שיטבל כל טמא במי מקנה ואחר כך יטהר. ובאור מצוה זו – בפרקים אלו.

הלכות מקוות פָּרָק א

א. כל הטמאין – בין אדם, בין בלים, בין שנטמאו בטמאה מתורה של תורה, בין שנטמאו בטמאה של דבריהם [מדברבן] – אין להם טהרה, אלא בטבילה במים הנקוין בקרקע. ב. כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכבוס בגדים מן הטמאות, אינן אלא טבילת כל הגוף במקנה; וזה שנאמר בנב "וידיו לא שטף במים", כלומר שיטבל גופו. והוא הדין לשאר הטמאות, שאם טבל כלו חוץ מראש אצבעו הקטנה, צדין הוא בטמאתו. וכל הדברים האלה – אף על פי שהם מפי השמועה [ממשה רבינו], הרי נאמר "במים יבא וטמא עד הערב"; בגין אב [ו- לימוד] לכל הטמאים, שיבואו במים.

ג. כל הפלים שנטמאו – יש להן טהרה במקנה, חוץ מפלי חרש וכלי זכוכית; וכן המפץ [ו- מחצלת]. וכלי חרש, נאמר בו "ואתו תשברו" – אין לו טהרה אלא שבירה. אפלו חברו בקרקע, ואפלו קבעו במסמר, ואפלו מלאהו סיד או גבסים [גבס] – הרי הוא כמות שהיה, עד שישבר. וכלי זכוכית, ככלי חרש עשאוהו בדבר זה.

ד. המפץ אינו בכלל הפלים המקבלים שאר כל הטמאות; לפי שאינו כלי קבול, אינו בכלל כלי עץ האמורין בתורה; והואיל והוא ראוי למשכב, נתרבה לטמאת מדרס [חזב] בלבד דין תורה; וכיון שאין לו טמאה ולא טהרה בפרוש, ונתרבה לטמאה – לא יתרבה לטהר במקנה, שאין מטהר במקנה אלא הפלים האמורין בתורה. ואין למפץ טהרה אלא קריעתו, עד שישאר פחות מששה טפחים על ששה טפחים.

ה. הזב – אין לו טהרה אלא במעין [שממיו זורמין], שהרי נאמר בו "במים חיים"; אבל הזב והשאר הטמאין, בין אדם בין בלים – טובלין אף במקנה.

ו. כל חיבי טבילות, טבילתן ביום – חוץ מנדה ויולדת, שטבילתן בלילה, כמו שבארנו בענין נדה. ובעל קרי טובל והולך כל היום בלו, מתחלת הלילה – שנאמר: "ויהיה לפנות ערב, ירחץ במים", מלמד שטובל והולך מתחלת הלילה עד הערב שמש.

ז. כל הטובל, צריך שיטבל כל גופו כשהוא ערם, בבת אחת. ואם היה בעל שער, יטביל כל שער ראשו; והרי הוא כגופו, דין תורה. וכל הטמאין שננטבלו בבגדיהן, עלתה להן טבילה – מפני שהמים באין בהם [עוברים דרכם], אינן חוצצין. וכן הנדה שטבלה בבגדיה, מתרת לבצלה.

ח. כל הטובל צריך להתפנו לטבילה; ואם לא נתפנו, עלתה לו טבילה לחלין [ולא לקדשים]. אפלו נדה שטבלה בלא פנוה, כגון שנפלה לתוך המים או ירדה להקר – הרי זו מתרת לבצלה; אבל לתרומה וקדשים – אינה טהורה, עד שתטבל בכנוה.

ונמצאת ראשון לטמאה, כמי שנגע ברק הנדה. וכן הדין בזב.

יד. ואלו שאין חוצצין באדם: קלקי [סבר שערות] הראש ובית השחי ובית הסתרים שבאיש, ולפלוף [ליחה] שבעין, וגלד שהעלת המכה, ולכלוכי צואה שעל בשרו, וצואה שפתחת הצפרן, וצפרן המדלדלת, וכשות הקטן, והוא השער הדק שעל בשרו [של ילד קטן] - כל אלו אין חוצצין. **טו.** שתי שערות או יותר שהיו קשורין באחת קשר אחד - אינן חוצצין, מפני שהמים באין בהן. ושערה אחת שנקשרה, חוצצת; והוא, שיהיה מקפיד עליה; אבל אם אינו מקפיד עליה, עלתה לו טבילה, עד שיהיה רב שעריו קשור, נימא נימא בפני עצמה. כזה הורו הגאונים. ויראה לי, ששעריו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה, ואינו כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רב השער; אלא אף על פי שכל שער ראשו קשור נימא נימא - אם אינו מקפיד עליו, עלתה לו טבילה, אלא אם כן נצטרף לחוצץ אחר על גופו, כמו שבארנו. ואחד הנדה, ואחד שאר הטמאין שיש בראשם שער.

טז. תקנת עזרא היא, שתהיה האשה חופפת שער, ואחר כך תטבל; ואם אפשר לה לה לחף בלילה ותטבל מיד, תכף לתפיפה - הרי זה משבח. ובשעת הדחק, או מפני החלי - חופפת אפלו בערב שבת, וטובלת למוצאי שבת.

יז. טבילה ועלתה, ונמצא עליה דבר חוצץ - אם באותו היום שחפפה טבילה, אינה צריכה לחף פעם שניה, אלא חוזרת וטובלת בלבד. ואם לאו, צריכה לחף פעם שניה ולטבל.

יח. לא תחף אשה בנדה [אבן חפירה], מפני שהוא מקטף [מנתק] את השער, ולא באהלה [אלוה], מפני שהוא מסרף [- מסבר] את השער; אלא בחמין, ואפלו בחמי חמה [- שמש] - מפני שהחמין מישרין את השער ומסלקין [מפרידים] אותו. אבל הצונין מקבצין את השער, ומקבלין אותו ומתקשר.

יט. נדה שנתנה תבשיל לבנה, וטבילה - לא עלתה לה טבילה, מפני השמנונית שעל נדה.

כ. שרטה בשנה והוציאה דם, וטבילה - בתוך שלשה ימים, אין מקום השריטות חוצץ; לאחר שלשה ימים, הרי מקום השריטות חוצץ, מפני שהדם קופה שם, כגלד שעל גבי המפה. וכן לפלוף שבעין - אינו חוצץ. אם היה יבש, והוא שהתחיל להוריק [- צבע ירוק], חוצץ בנדה.

כא. כחל שבעין [צבע כחול שנותנת בעין], אינו חוצץ; שעל גבי העין, חוצץ. ואם היו עיניה פורחות [עוצמת ופותחת תמיד], אף על גבי העין אינו חוצץ.

כב. פתחה עיניה ביותר, או ששעמה עיניה ביותר - לא עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענין טהרות; אבל להתיירה לבעלה, מתרת. אף על פי שנתנה תבשיל לבנה, או שהיה בה שרט ישן, או שהיה על גב עיניה כחל, ובין פתחה עיניה או ששעמה אותן - הרי זו מתרת לבעלה; שכל הדברים האלו וכיוצא בהן אינן אלא מדבריהם,

ב. הדיו, והדבש, והחלב, והדם, ושרף התות, ושרף התאנה, ושרף השקמה, ושרף החרוב - יבשין, חוצצין; לחין, אינן חוצצין. ושאר כל השרפין - בין לחין בין יבשין, חוצצין. והדם שנסרף [נדבק] בבשר - אפלו לח, חוצץ. האבר והבשר המדלדלים [נחלשו מהגוף אך לא נפרדו], חוצצין.

ג. בית הסתרים באשה - חוצץ, עד שתדיח תחלה; שהנצה שם תמיד, והאבק מתקבץ וחוצץ. במה דברים אמורים? בנשואה; אבל בפנויה - הואיל ואינה מקפדת, אינו חוצץ. **ד.** האגד [תחבושת] שעל גבי המכה, והשקששין [מתכות] שעל גבי השבר, והשירים [שרשראות] והנזמים והקטליות [מחרוזות] והטבעות - בזמן שהן חזקין ודבוקין בבשר, חוצצין; ובזמן שהן רפין, אינן חוצצין.

ה. חוטי הצמר, וחוטי פשתן, והרצועות שקושרות הנשים על ראשיהן לנואי - חוצצין, מפני שהן מדילין בין המים ובין הגוף. אבל חוטי שער - אין חוצצין, מפני שהמים באין בהם אף על פי שאינן רפין.

ו. חוטין שבצנור - אין חוצצין, אפלו של פשתן; לפי שאין אשה חונקת עצמה בהן. אבל חבקי [תכשיטים] שבצנור, כגון קטליות וענקים - חוצצין; לפי שהיא חונקת עצמה בהן, כדי שתראה בעלת בשר.

ז. שער שעל הלב שנתקשר ונעשה קלקין [- סבר], וכן קלקי הנזק - חוצצין.

ח. חץ שהוא מחוב באדם - בזמן שהוא נראה, חוצץ; ובזמן שאינו נראה - טובל ואוכל בתרומתו לערב, אף על פי שהוא חץ טמא. וכן מי שבלע טבעת טמאה, וטבל - הרי זה טהור; ואם הקיאה אחר שטבל, נטמא במנצה; שכתב בארנו, שכל הבלועים כגוף חס, אינן מטמאין ולא מטמאין. נכנסו צורות [רגבי אדמה] וקיסמין בסדקי רגליו מלמטה, חוצצין.

ט. אספלונית, מלוגמא, ורטיה [מיני תחבושות] שעל בית הסתרים - חוצצין; אף על פי שאינו צריך שיכנסו המים, צריכין שיהיו ראויין ולא יהיה עליהן דבר חוצץ, כמו שבארנו. היתה בו שערה או שתי שערות חוץ למכה וראשן מדבק למפה, או שהיו מדבקים בטיט או בצואה, או שהיו בו שתי שערות בריסי עיניו מלמעלה - הרי אלו חוצצין. **י.** לא יטבל אדם בעפר שעל רגליו; ואם טבל, אינו חוצץ. **יא.** האוחז באדם ובכלים, והטבילן - הרי הן בטמאתן, ואף על פי שרפה ידיו עד שבאו בהן המים; גזרה, שמא לא ירפה. ואם הדיח ידיו במים תחלה, עלתה לה טבילה. **יב.** המפשלת בנה לאחוריה, וטבילה - לא עלתה לה טבילה; שמא טיט היה ברגלי התינוק או בידו, ונדבק באשה בשעת טבילה, וחצץ, ואחר שעלתה נפל.

יג. נדה שנתנה שער בפייה, או שקפצה [הידקה] נדה, או שקרצה בשפתותיה [הדביקם זו לזו בחזק], או שנמצא בצק בשפתותיה, או שנמצא עצם בין שניה - כאלו לא טבילה. וכן שאר הטמאים. נתנה מעות בפייה, וירדה וטבילה - טהרה מטמאת נדה, והרי היא טמאה על גב [- מחמת] רקה;

לפיכך, אם היה רב הפלי חפוי בנפת או בחמר וכיוצא בהן - לא עלתה לו טבילה, כמו שבארנו, אף על פי שאינו מקפיד. ואין בדבר זה הפרש בכלי מן הפלים, אלא כל הפלים שוין בדבר זה.

יא. כל ידות הפלים שהן תוללין שהכניסן שלא בדרך - והמים לא נכנסים לתוכן, או שהכניסן בדרך ולא מרקן ולא הכניסם לגמרי, או שהיו של מתכת ונשברו - לא עלתה להן טבילה.

יב. כלי שהפך פיו למטה, והטבילו - כאלו לא טבל, מפני שאין המים נכנסין בכלו. היה בו מקום שאינו נכנסין בו עד שיטנו - לא עלתה לו טבילה, עד שיטנו על צדו.

יג. כלי שהוא צר מכאן ומכאן, ורחב מן האמצע - אינו טהור, עד שיטנו על צדו.

יד. צלוחית שפיה שוקע - אינה טהורה, עד שיטנה על צדה.

טו. קלמרי (כלי לדיו) - אינה טהורה, עד שיקבנה מצדה כדי שיכנסו המים לעקמומית שבה.

טז. בהמה שהיה השיר (תכשיט) עליה רפוי ונטמא, מטבילין אותו במקומו (בצווארה).

יז. ולא יטביל את הקמקמוס (קומקום) בפחמין שבו, אלא אם כן שפשו.

יח. כלי שהוא מלא משקין, והטבילו - כאלו לא טבל. היה מלא מים, והטבילו - הרי המים והכלי טהורין כאחת, מפני שהמים יש להן טהרה, כמו שבארנו בטמאת אכלין ומשקין. היה הפלי מלא מי רגלים, רואין אותו כאלו הן מים. היה בו מי חטאת (פרה אדומה) - אם היה רב הפלי פנוי, כדי שירבו מי מקנה על מי חטאת שבתוכו - הרי זה טהור; ואם לאו - צדין הוא בטמאתו, וכאלו הן שאר משקין שחוצצין בין גוף הפלי ובין מי המקנה.

יט. כלי שתוכו טהור וגבו טמא, והיה מלא מים לכן או חלב, והטבילו - הולכין אחר הרב: אם היה רב הפלי פנוי, כדי שירבו המים בתוכו - טהור, מפני שטמאתו מדבריהם (מדברנן). אבל אם היה בו מים או אדם או שאר משקין, לא עלתה לו טבילה.

כ. לגין (כד) שהוא מלא מים טמאין, ונתן על פיו טיט טופח (לח), והיה הטיט שוקע במים, והטבילו - טהור; ואם היה טיט הין (עבה) וכיוצא בו, כאלו לא טבל, וכן טבעת שנתנה בלבנה של טיט טופח, והטבילה - טהורה; ואם היה טיט יון, כאלו לא טבילה.

כא. אלו שאין צריכין שיכבאו המים בהן: סתם קשרי בגדי עניים; ואם הקפיד עליהן, חוצצין, וקשרי בגדי בעלי בתים, סתמן חוצצין; ואם אינו מקפיד על הקשרים, אינן חוצצין. וקשרי גימי הבגדים (בשפת הבגד) שנקשרו מאליהן, ותבט (לולאה) הסנדל, ותפלה (תפילין) של ראש בזמן שהקציצה דבוקה עם הרצועה בבית הרצועה שלה ותחזקה, ותפלה של זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת (רצועתו אינה זזה), ואזני החממת (נוד) ואזני התרמל (ילקוט), וכל פיוצא באלו מקשרים ותפרים שאינו עתיד להתירן.

ולענין טהרות גזרו, לענין בעילה לא גזרו. וכל החוצץ בגדה לטהרות - חוצץ בשאר טמאות לענין טהרות, (והוצין בגר בשעת טבילה) וחוצץ בבגד בשעת טבילה.

כג. מי שטבל, ועלה, ונמצא עליו דבר חוצץ - אף על פי שנתעסק באותו המין כל היום, הרי הוא בטמאתו, עד שיאמר: "זרע אני בודאי שלא היה זה עלי קדם טבילה"; הואיל והחזק טמא, העמד טמא על טמאתו, עד שתדע בודאי שטהר.

הלכות מקוות פרק ג

א. ואלו חוצצין בכלים: הנפת, והחמר, וכיוצא בהן. הנפת שבכוס ושבצלוחית - מתוכן (בתוכן), חוצצין; ומאחוריהן, אינן חוצצין. במה דברים אמורים? מבית האמן; אבל מבצלוחית - בין מתוכן בין מאחוריהן, חוצצין. הנפת שבתמחוי (קערה גדולה) ושבקערה - בין כך ובין כך, בין מבצלוחית בין מבית האמן - חוצצין.

ב. המר (מין בושם) והקומוס (אחד ממרכיבי דיו) - בין בכוס וצלוחית בין בתמחוי וקערה, בין מבצלוחית בין מבית האמן, בין כך ובין כך - חוצצין. היה זפת או חמר וכיוצא בהן על הטבילה, ועל השלחן, ועל הדרגש (כסא קטן) - אם היו נקיים - חוצצין, מפני שהוא מקפיד עליהן; ועל הבלוסין (מלוכלכים) - אינן חוצצין, מפני שאינו מקפיד עליהן.

ג. היו על מטות בעל הבית, חוצצין; ועל של עני, אינן חוצצין. ועל אכף בעל הבית, חוצץ; ועל של זקקין (נודות עור), אינו חוצץ. על המרדעת (של חמור) משני צדדין (החציצה היא לכל אורכה), חוצץ.

ד. היה זפת או חמר וכיוצא בהן על בגדי תלמידי חכמים - אפלו מצד אחד חוצץ, מפני שהן מקפידין על מלבושן להיות נקיי. על בגדי עמי הארץ - משני צדדין, חוצץ; מצד אחד, אינו חוצץ.

ה. היו על מטפחות של זפתין, ושל יוצרין, ושל מפסלי אילנות (כורתי ענפים) - אינן חוצצין.

ו. טבח שהיה דם על בגדו - אינו חוצץ, מפני שאינו מקפיד. ז. מוכר רכב (כל דבר שנבלע בבגד) שהיה רכב על בגדו, אינו חוצץ; וכן כל פיוצא בזה. היה הטבח מוכר רכב, והיה על בגדו דם ורכב - הרי זה ספק אם חוצץ, מפני שהם שנים מקפיד, או אינו חוצץ, שהרי מלאכתו היא ואינו מקפיד.

ח. היה הנפת או החמר וכיוצא בהן על הסנדל מתוכו - מלמעלה, חוצץ; ומלמטה, אינו חוצץ. על הספסל - מלמעלה או מן הצדדין, חוצץ; מלמטה, אינו חוצץ.

ט. לכלוכי צואה שבכסא ושבקתדרה המקבשין (יבשים) - בין מתוכן בין מאחוריהן, בין מלמטן בין מן הצדדין - אינן חוצצין, מפני שהמים מעבירין אותם. אבל לכלוכי שמרים שבכוס ושבצלוחית, והמוף שבשיר (תכשיט) ושבזוג (פעמון), והטיט והבצק שעל יד (קת) הקרדס ושעל יד המגרפה - חוצצין.

י. דבר ברור הוא, שכל מקום שאמרנו בנפת ובחמר וכיוצא בהן שאינן חוצצין בכלים, מפני שאינו מקפיד עליהן.

כשרים לטבילה, ואף על פי שכל המים האלו היו בכלים, שהרי לא מלאן בידו. לפיכך, אם הגביה הקנקנים, והערה אותן – הרי כל המים שבהן שאובין.

ד. המניח כלים תחת הצנור תמיד בכל עת ובכל זמן, אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים, אפילו כלי אבנים וכיוצא בהן מכלים שאינן מקבלין טמאה, ונתמלאו מי גשמים – הרי אלו פסולים. ואם כפזן על פיהן, או שברן – המים הנקוין מהם כשאובין לכל דבר, שהרי לדעתו נתמלאו; שחזקת הצנור לקלח מים. ואפילו שכח הכלים תחת הצנור, פסולין – גזרו על השוכח, מפני המניח. וכן המניח את הכלים בחצר בעת קשור עבים [התאסף העננים לקראת גשמים], ונתמלאו – המים שבהן פסולים, שהרי לדעתו נתמלאו. וכן גזרו על השוכח בחצר בשעת קשור עבים, משום מניח. הניחן בחצר בשעת פזור עבים, וכאו עבים, ונתמלאו – הרי אלו כשרין, כמו שהניחן בראש הגג לנגבן. וכן אם הניחן בשעת קשור עבים, ונתפזרו, וחרזו ונתקשרו, ונתמלאו – הרי אלו כשרין. ואם שברן או כפזן, המים הנקוין מהם כשרין.

ה. הסיד ששכח עציץ במקוה, ונתמלא מים – אף על פי שלא נשאר במקוה אלא מעט, והרי העציץ יש בו רב המקוה – הרי זה ישר את העציץ במקומו, ונמצא המקוה פלו כשר. וכן המסדר את הקנקנים בתוך המקוה, כדי לחסמן [למלאותם], ונתמלאו מים – אף על פי שכלע המקוה את מימיו, ולא נשאר שם מים כלל אלא מים שבתוך הקנקנים – הרי זה ישר הקנקנים, והמים הנקוין מהם מקוה כשר.

ו. כיצד פוסלין המים השאובין את המקוה בשלש לגין? שאם היה במקוה פחות מארבעים סאה, ונפלו לו שלש לגין והשלימוהו לארבעים – הרי הכל פסול. אבל מקוה שיש בו ארבעים סאה מים שאינן שאובין, ושאב בכד, ושפף לתוכו כל היום פלו – הרי זה כשר. ולא עוד, אלא מקוה עליון שיש בו ארבעים סאה מים כשרין, והיה ממלא בכלי ונותן לתוכו עד שרבו המים, וירדו למקוה תחתון ארבעים סאה – הרי התחתון כשר.

ז. מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוננת [בדיוק], ונתן לתוכו סאה מים שאובין, ונטל אחר כך ממנו סאה – הרי זה כשר; וכן נותן סאה ונטל סאה, והוא כשר – עד רבו. אין המים השאובין פוסלין את המקוה בשלש לגין, עד שיפלו לתוך המקוה מן הכלי; אבל אם נגזרו [על הקרקע] המים השאובין חוץ למקוה, ונמשכו וירדו למקוה – אינן פוסלין המקוה, אלא עד שהיה מחצה למחצה; אבל אם היה רב מן הכשרים, המקוה כשר. כיצד? מקוה שיש בו עשרים סאה ומשהו מים כשרין, והיה ממלא ושואב חוץ למקוה, והמים נמשכין ויורדין למקוה – בין שהיו נמשכין על הקרקע, או בתוך הסילון וכיוצא בו מדברים שאינן פוסלין את המקוה – כשר, ואפילו השלימו לאלף סאה; שהשאובה שהמשיכה [שאוובין שנגררו למקוה] – כשרה, אם היה שם רב ארבעים סאה מן הכשר. וכן ג

כב. ואלו שהן צריכין שיבואו בהן המים: הקשרים שבפתי החלוק שהם עשויין בלולאות, וכן קשרי לולאות שבפתח, ושפה של סדין צריך למתח, ותפלה של ראש בזמן שאינה ברצועה, ושל זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת, ושנן [רצועה] של סנדל, וקשרי נימי הבגדים שקשר אותן, וכן כל כיוצא באלו ממקומות שהוא עתיד לגלותן ולמתחן. הפלין של גת [בית היין] ושל בד [בית השמן] – אם היו חזקים, צריך לחטט [לנקותם]; ואם היו רפים, צריך לנער. הכר והפסת של עור, צריכים שיבואו המים בהן.

כג. כסת עגלה, והפדור, והאמנים [עוד ממזל בדים], והקמיע, והתפלה – אינן צריכין שיבואו בהן המים לחללן. זה הכלל: כל שאין דרכו להכניס ולהוציא, טובל סתום.

כד. המטביל בגדים כשהן מכבסין [ועדיין רטובים], צריכין שיכנסו בהן המים עד שיבעבעו; הטבילן נגובין, עד שיבעבעו ויגורו מבבעבען.

כה. כל ידות הכלים שהן ארפין יתר מצרפן, ועתיד לקוצן – מטבילן עד מקום המדה [שצריך לה]. כיצד? שלשלת דלי גדול [מדתה] – ארבעה טפחים, וקטן – עשרה; מטביל מן השלשלת עד מדה זו בלבד, והשאר טהור.

כו. כלי טמא שנתן בתוכו כלים אחרים, והטביל הכל – עלתה להן טבילה, אף על פי שפי הכלי צר ביותר; שהרי המים נכנסין לו, ומתוך שעלתה טבילה לכלי הגדול, עלתה טבילה לכלים שבתוכו. ואם הטביל – לא עלתה להן טבילה, עד שיהיה פיו רחב כשפופרת הנוד. וכן אם היה הכלי טהור, ונתן לתוכו כלים טמאים, והטבילן – לא עלתה להן טבילה, עד שיהיה פיו רחב כשפופרת הנוד. במה דברים אמורים? לתרומה. אבל לקדשים – אין מטבילין כלים בתוך כלים טהורין כלל, ואפילו היו בסל או בקפה [שק גדול] כמו שבארנו.

הלכות מקוות פרק ד

א. דין תורה, שכל מים מכבסין, טובלין בהן – שנאמר: "מקוה מים", מכל מקום. והוא, שיהיה בהן כדי להעלות טבילה בהן לכל גוף האדם בבת אחת; שערו חכמים, אמה על אמה ברום שלש אמות; ושעור זה הוא מחזיק ארבעים סאה מים, בין שאובין בין שאינן שאובין.

ב. ומדברי סופרים, שהמים השאובין פסולים לטבילה; ולא עוד, אלא מקוה מים שאינן שאובין, שנפל לתוכן שלש לגין מים שאובין – פסלו הכל. אף על פי שפסול מים שאובין מדברי סופרים, למדוהו בהקש; שהרי הוא אומר: "אף מעין ובור מקוה מים, יהיה טהור" – המעין אין בו תפוסת [התערבות] יד אדם כלל, והבור פלו בידי אדם, שהרי פלן מים שאובין; אמרו חכמים: המקוה לא יהיה פלו שאוב כבור, ואינו צריך להיות פלו בידי שמים כמעין, אלא אם יש בו תפוסת יד אדם, כשר.

ג. כיצד? המניח קנקנים בראש הגג לנגבן, וירדו להן גשמים ונתמלאו – אף על פי שהיא עונת הגשמים, הרי זה ישר הקנקנים או יכפה [יהפוך] אותן, והמים הנקוים

לג ומחצה, ולזה לג ומחצה, ונתעברו שני המקוות - פשרין; מפני שלא נקרא על אחד מהן שם פסול. אבל מקנה שאין בו ארבעים סאה, שנפל לתוכו שלשת לגין מים שאובין, ואחר כך נחלק לשנים, ורבה מים פשרים על כל אחד מהן - הרי אלו פסולין; שכל המקנה כלו שנפסל כמים שאובין הוא חשוב, וכאלו כל מימיו שצבו בכלי.

ו. בור שהוא מלא מים שאובין, והאמה [תעלת מי גשמים] נכנסת לו ויוצאה ממנו - לעולם הוא בפסולו, עד שיתחשב שלא נשאר מן השאובין שהיו בבור שלשת לגין. מקנה שנפל לתוכו מים שאובין ונפסל, ואחר כך רבה עליו מים פשרים עד שנמצאו הפשרים ארבעים סאה - הוא בפסולו, עד שיצאו כל המים שהיו בו, ויפחתו השאובין משלשת לגין. כיצד? מקנה שיש בו עשרים סאה מי גשמים, ונפל לתוכו סאה מים שאובים, ואחר כך הרבה עליו מים פשרים - הרי זה בפסולו, עד שידע שיצאו ממנו עשרים סאה שהיו בו ונמשות קבין ויותר מרביע הקב, ולא ישאר מן הכל שנפסל חוץ מפחות משלשת לגין. וכן אם עשה מקנה שיש בו ארבעים סאה מים פשרים, וערב אותו עם המקנה הזה הפסול - טהרו אלו את אלו.

ז. המסנן [מסלק] את הטיט לצדדיו, ונמשכו ממנו שלשת לגין למקנה - הרי זה פשר; הנה תולש הטיט ומגביהו בידיו, והכדילו מן המקנה לצדה, ונמשכו ממנו שלשת לגין - הרי אלו פסולין.

ח. גיס [זבא] העובר ממקום למקום, וכן בהמה העוברת ממקום למקום, ולפני ידיהם וברגליהם שלשת לגין למקנה - הרי זה פשר. ולא עוד, אלא אפלו עשו מקנה בתחלה [כל המי סאה מרגליהם] - הרי זה פשר.

ט. מקנה שאין בו ארבעים סאה, ונפל לתוכו פחות משלשת לגין מים טמאין שאובין - הרי זה פשר לחלה ולתרומה ולטל מהן לידים, ופסולין להקות עליהן [למקווח]. ירדו עליהן גשמים, ורבו עליהן - הרי אלו פשרים להקות עליהן. נפלו לתוכו שלשת לגין מים שאובין טמאים - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו לידים, ופסול להקות עליו. ירדו גשמים ורבו עליהן - פשרין לחלה ולתרומה ולידים, ופסולין להקות עליהן, עד שיצאו כל המים הראשונים שנעשו בלן בשאובין, ולא ישאר מהן אלא פחות משלשה לגין. וכן מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר דינר [כמות מים קטנה], ונפלו לתוכו שלשת לגין מים שאובין טמאין - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו לידים, ופסולין להקות עליהן. נפל לתוכו פחות משלשת לגין, אפלו בלן טמאין, ואחר כך נפל לתוכו משקל דינר מי גשמים להשלימו - פשם שטהר לטבילה, כך טהר לכל דבר.

הלכות מקוות פָּרָק ו

א. כל הכלים המקבלין שהלכו המים עליהן, או שנפלו לתוכם - הרי אלו שאובין, ופסולין את המקנה; והוא, שיעשו לקבלה. אפלו היו כלים שאין מקבלין טמאה, כגון כלי אבנים וכלי אדמה - הרי אלו פסולין.

שהיה בראשו עשרים סאה ומשהו מי גשמים, ומלא בכפתו ונתן לתוכו פחות מעשרים, שנמצא הכל פסול, ופתח הצנור ומשכו הכל למקום אחד - הרי זה מקנה פשר; שהשאובה שהמשיכוה פלה - פשרה, הואיל והיה שם רב פשר. וכיוצא בזה.

ט. הורו מקצת חכמי מערב ואמרו: הואיל ואמרו חכמים 'שאובה שהמשיכוה פלה טהורה', אין אנו צריכין שיהיו שם רב מים פשרין; וזה שהצריך רב והמשכה, דברי יחיד הן, וכבר נדחו, שהרי אמרו בסוף 'שאובה שהמשיכוה פלה טהורה'. ולפי דבר זה - אם היה ממלא בכלי ושופה, והמים נזחלין והולכין למקום אחד, הרי זה מקנה פשר. וכן כל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקוות פשרין, שהרי כל המים שבהן שאוב שנמשך הוא. ומעולם לא ראינו מי שעשה מעשה בדרך זה.

י. מי גשמים ומים שאובין שהיו מתערבין בחדר, ונמשכין ויורדין לעוקה [גומא] שבתוך, או שהיו מתערבין על מצלות [מדריגות] המערה, ויורדין למערה - אם רב מן הפשר, פשר; ואם רב מן הפסול, פסול; מחצה למחצה, פסול. אימתי? בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקנה, ונמשכין ויורדין. אבל אם היו הפשרין והפסולין מקלחין לתוך המקנה - אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים פשרין עד שלא ירדו לתוכו שלשת לגין מים שאובין, פשר; ואם לאו, פסול.

יום שישי כ"ט טבת ה'תש"ע

הלכות מקוות פָּרָק ה

א. מקנה שנפלו לו שלשה לגין מים שאובין מפלי אחד, או משנים או משלשה כלים - מצטרפין; והוא, שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון. מארבעה כלים, אין מצטרפין. במה דברים אמורים? בזמן שלא נתפנו לרבות; אבל אם נתפנו לרבות את מי המקנה - אפלו נפל משקל דינר בכל שנה, מצטרף לשלשת לגין. ובין שקדמו השאובין את הפשרים, בין שקדמו פשרים את הפסולין, או שהיו השאובין והפשרין נופלין למקנה כאחת - בינו שנפלו שלשת לגין שאובין לתוך ארבעים סאה או לפחות - נפסל הכל ונעשה שאוב.

ב. שנים הפילו זה לג ומחצה, וזה לג ומחצה, והסוחט כסותו והגביהה [מעל המים], והרי המים שבה נופלין ממקומות הרבה, וכן המערה מן הצרצור [כוס שבשפתה רשת], שמטיל ממקומות הרבה - הרי אלו פסולין.

ג. המטביל פרו או כסת של עור במקנה שיש בו ארבעים סאה מכונות - בינו שהגביה שפותחיהן מן המים, נמצאו המים שבתוכם שאובין. כיצד יעשה? מטבילן, ומעלה אותן דרך שוליהן [כשהם הפוכים]. אבל השק והקפה - מטבילן ומעלה אותן בדרך, ואינו חושש.

ד. מקנה שיש בו שלש גמות של מים שאובין, לג בכל גמה, ונפל לתוכו מים פשרים - אם ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים פשרים עד שלא יגיעו לגמה השלישית, פשר; ואם לאו, פסול.

ה. שני מקוות, אין בכל אחד מהן ארבעים סאה, ונפל לזה

י. חבית מלאה מים שנפלה לים, אפלו לים הגדול – הטובל שם [בחבית], לא עלתה לו טבילה; אי אפשר לשלש את הגין שלא יהיו במקום אחד. וכפר של תרומה שנפל לשם – נטמא במים השאובין, שהרי המים עומדין שם. אבל הנהרות וכיוצא בהם – הואיל והן נמשכין, הרי זה טובל שם.

יא. מים שאובין שהיו בצד המקנה – אף על פי שהמים נוגעין במי המקנה, לא פסלוהו; מפני שהן במקנה סמוך למקנה. היו השאובין באמצע, פוסלין את המקנה.

יב. שתי ברכות זו למעלה מזו, וכתל ביניהן, והעליונה מלאה מים פשרים, והתחתונה מלאה שאובין, ונקב בפתל שבין העליונה לתחתונה – אם יש כנגד הנקב שלש אתגין מים שאובין, נפסלה העליונה; מפני שהנקב כאלו הוא באמצע העליונה, לא בצדה.

יג. כמה יהיה הנקב, ויהיה בו שלש אתגין? הכל לפי הברכה: אם היתה הברכה התחתונה ארבעים סאה, צריך שיהיה הנקב אחד משלש מאות ועשרים לברכה. היתה עשרים סאה, צריך להיות הנקב אחד ממאה וששים לברכה. וצא וחשב לפי חשבון זה – שהסאה ששת קבין, והקב ארבעת אתגין.

יד. שלש מקוות זה בצד זה, בכל אחד מהם עשרים סאה מכוונות, ואחד מהם שאוב מן הצד, וירדו שלשה וטבלו בשלש אתגין ונערכו המים [עלו על גדותיהם] מכלן ונתערבו מלמעלה – המקוות פשרים, והטובלים טהורים; שהרי נעשה הכל ששים סאה, מהן ארבעים פשרים זה בצד זה, ואין המים השאובים פוסלין מקנה שיש בו ארבעים סאה, כמו שבארנו. הנה השאוב באמצע, וירדו וטבלו בהן, ונערכו המים ונתערבו המקוות – המקוות כמות שהיו, והטובלין טמאין כשהיו; שהרי לא נתערבו ארבעים סאה הפשרים – לפי שאינן זה בצד זה, שהשאוב מבדיל ביניהן.

הלכות מקוות פָּרָק ז

א. אין המקנה נפסל לא בשנוי הריח ולא בשנוי השעם, אלא בשנוי המראה בלבד. וכל דבר שאין עושין בו מקנה לכתחלה, פוסל את המקנה בשנוי מראה. כיצד? היין או החלב והדם וכיוצא בהם ממי כל הפרות – אינן פוסלין את המקנה בשלש אתגין, שלא אמרו אלא מים שאובין; ופוסלין בשנוי מראה. אפלו מקנה שיש בו מאה סאה, ונפלו לו לג' יין או מי פרות, ושנה מראיו – פסול. וכן מקנה שיש בו עשרים סאה מים פשרים או פחות מזה, ונפל לתוכו סאה יין או מי פרות, ולא שנו את מראיו – הרי אלו פשרים כשהיו, ואין הסאה שנפלה עולה למדת המקנה. ואם נוסף על העשרים, עשרים אחרים מים פשרים – הרי זה מקנה פשר.

ב. יש מעלין [משלימים למי סאה] את המקנה ולא פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין.

ג. ואלו מעלין ולא פוסלין: השלג, והברד, והכפור [שלג דק], והגליד [קרח], והמלח, וטיט שגורק [דר]. כיצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, ונפל לתוכו סאה מאחד

ב. כל כלי שלא נעשה לקבלה [אין זה תשמישו] – אף על פי שהוא מקבל, אינו פוסל את המקנה; כגון הסילונות [צינורות] שהמים נמשכין בהן – אף על פי שהן רחבין באמצע ומקבלין – אין פוסלין את המקנה, בין שהיו של מתכת או של חרש.

ג. השקת [חקיקת מים] שבפסלע – אינה פוסלת את המקנה, לפי שאינה כלי. אבל כלי שחברו בסלע – פוסל את המקנה, אף על פי שחברו בסיד. נקבה מלמטה, או מן הצד כשפופרת הנוד – כשרה, ואינה פוסלת את המקנה.

ד. הלוקח כלי גדול, כגון חבית גדולה או ערבה גדולה, ונקבו נקב המטהר אותו, וקבעו בארץ, ונעשה מקנה – הרי זה פשר. וכן אם פקק [סתם] את הנקב בסיד ובכנף, אינו פוסל; והמים הנקוין בתוכו, מקנה פשר. סתם הנקב בסיד ובכבסים – עדין פוסל הוא את המקנה, עד שיקבעו בארץ או יכנה. ואם הוליכו על גבי הארץ ועל גב הסיד, ומרח בטיט מן הצדדין – הרי זה פשר.

ה. המניח טבלה תחת הצנור, והרי המים נמשכין על הטבלה ויורדין למקנה – אם היה לטבלה דפן [מארבע צדדיה], הרי זה פוסלת המקנה; ואם לאו, אינה פוסלת. וקפה תחת הצנור כדי להדיחה – אף על פי שיש לה דפן – אינה פוסלת, שהרי לא עשיה לקבל.

ו. החוטט [חוקק] בצנור מקום לקבל בו הצורות [אבנים קטנות] המתגלגלין במים, כדי שלא ירדו עם המים – אם היה הצנור של יצן וחרב בו כל שהוא, פוסל המקנה; שהרי כל המים שיורדין באין מתוך כלי שנעשה לקבלה – והוא שיקבעו אחר שחקק בו, הואיל והיה עליו תורת כלי כשהיה תלוש. אבל אם קבעו בפרקע, ואחר כך חקק בו בית קבול – אינו פוסל. ואם היה צנור של חרש, אינו פוסל עד שיהיה בחקק כדי לקבל רביעית. אף על פי שנתמלא המקום החקוק שבצנור צורות המתחלקלין בתוכו – הרי הוא בפסולו, ואינו כסתום. ירד לתוך המקום שחקק עפר, וסתמו – הרי זה פשר.

ז. הספוג והדלי שהיו בהן שלש אתגין מים, ונפלו למקנה – לא פסלוהו; שלא אמרו אלא שלש אתגין שנפלו, לא כלי שנפל ובו מים שאובין.

ח. השדה והתבה שבים – אין מטבילין בהן, אלא אם בן היו נקובים כשפופרת הנוד; ואם היו שק או קפה, מטבילין בהן. וכן המניח שק או קפה תחת הצנור, אין המים הנמשכין מהן פוסלין את המקנה.

ט. גסטרך [כלי חרס שבור] טמא שהיא בתוך המקנה, ושפתה למעלה מן המים, והטביל בה בלים – טהור משטמא. אבל כשיגביה אותו מן המים עד שהן באויר הגסטרך, משטמא המים שעל גבן מאויר הגסטרך, וחוזר ומטמא אותו. וכן מעין שהוא יוצא מתחת התנור הטמא, וירד וטבל לתוכו – הוא טהור, וירדו טמאות מאויר התנור, אלא אם בן היו המים למעלה מן התנור ברום ידיו, שנמצא כשטבל – ידיו למעלה מן התנור; שאין כלי חרש מטהרין במקנה, כמו שבארנו.

ב. חררי המערה (ובמערה יש מקווה) וסדקי המערה - מטבילין בהן, אף על פי שאין המים שבהן מערבין עם מי המקנה אלא בכל שהוא.

ג. מחט שהיתה נתונה על מעלות [מדריגות] המקנה [חזק למים], והיה מוליך ומביא במים - בין שעבר עליה הגל, טהורה.

ד. עוקה [חפירה] שבתוף [- מתחת] המקנה - אם היתה הקרקע המבדלת בין העוקה ובין המקנה בריאה, ויכולה להעמיד עצמה - אין מטבילין במים שבעוקה, עד שיהיו מערבין עם המקנה בכשופרת הנוד; ואם אינה יכולה להעמיד עצמה - אפלו אינן מערבין אלא בכל שהוא, מטבילין בה.

ה. כהל שביין שני מקוות שנסדק לשתי [מלמעלה למטה], מצטרפין; ואם היה בשניהם ארבעים סאה, מטביל בכל אחד מהן. ואם נסדק ערב [ימין לשמאל] - אין מצטרפין, עד שיהיה במקום אחד כשופרת הנוד. נפרץ הכהל מלמעלה - אם נתערבו המים למעלה מן הכהל קלפת השום על רחב שפופרת הנוד, מצטרפין.

ו. כמה הוא שעור הנקב שהוא כשופרת הנוד? כרחב שתי אצבעות בינוניות של כל אדם, וחזרות [מסתובבות] בו; ואינן בגודל, אלא שתי אצבעות ראשונות מן הארבע שפסס היד. כל שיעמד כשופרת הנוד [בחלל הנקב] - ממעט, ואפלו דברים שהן מבריתו של מים. ספק יש בנקב כשופרת הנוד, ספק שאין בו - אין מצטרפין; מפני שעקר הטבילה מן התורה, וכל שעקרו מן התורה, אף על פי ששעורו הלכה [למשא מטיני], ספק שעורו להחמיר.

ז. מטבירין את המקוות העליון מן התחתון, והרחוק מן הקרוב. כיצד? מביאין סילון של חרש או של אבר [עופרת] וכיוצא בהן, שאין הסילונות פוסלין את המקנה, ומניח ידו תחתיו [סותם פתחו התחתון] עד שיהיה מתמלא מים, ומושכו ומשקו, עד שיתערבו המים שבסילון עם מי המקנה האחר אפלו כשערה דיו, והרי שני המקוות שהסילון ביניהן כמקנה אחד.

ח. שלש גמות שבנחל, התחתונה והעליונה של עשרים עשרים סאה, ואמצעית של ארבעים, ושטף של גשמים עובר בתוף הנחל - אף על פי שהוא נכנס לתוכן ויוצא מתוכן, אין זה ערוב, ואין מטבילין אלא באמצעית; שאין המים הנזחלין מערבין, אלא אם בן עמוד.

ט. טיט רף שהפירה שוחה ושוחה ממנו, הרי זה נמדד עם המקנה; היה עבה עד שאין הפירה שוחה ושוחה ממנו, אינו נמדד.

י. מקנה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט, מטבילין בטיט ובמים. באיזה טיט מטבילין? בטיט זה הרף, שהמים צפין על גביו. היו המים מצד אחד, והטיט הרף מצד אחר - מטבילין במים, ואין מטבילין בטיט.

יא. כל שתחלת ברייתו מן המים, כגון יבחושין [תולעים] אדמין - מטבילין בו; ומטבילין בעינו של דג [עין כריש] שנמחתה במים.

מאלו - הרי זה עולה למדתו, והרי המקנה כשר ושלם; נמצאו מעלין ולא פוסלין. אפלו הביא ארבעים סאה שלג פתחלה, והניחן בעוקה [- גומא], ורסקו שם - הרי זה כשר. ד. ואלו פוסלין ולא מעלין: מים שאובין בין טהורין בין טמאים, ומי כבשים [כבש בהם מיני מאכל], ומי שלקות [שימשו לבישול], והתמך [מים עם שמרים] שלא התמין, והשכר. כיצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר משקל דינר, ונפל מאחד מאלו משקל דינר לתוכן - אינו עולה למידת המקנה, ולא השלימו; ואם נפל מהן שלשת לגין, פוסל את המקנה.

ה. ואלו לא פוסלין ולא מעלין: שאר המשקין, ומי פרות, והציר [- של דגים], והמורקס [שומן דג מלוח], והתמך משהתמין. כיצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל מאחד מאלו סאה לתוכן - לא העלהו, והרי המים כשרים כשהיו; שאין אלו פוסלין, אלא בשנוי מראה, כמו שבארנו. ו. ופעמים שאלו מעלין את המקנה. כיצד? מקנה שיש בו ארבעים סאה, ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו, וחזר ולקח סאה ממנו - הרי הארבעים ששוארו, מקנה כשר. ז. מקנה שהדיח בו סלי זיתים וצנבים, ושנוי מראיו - כשר. ח. מי הצבע - פוסלין את המקנה בשלשת לגין, ואין פוסלין אותו בשנוי מראיו.

ט. מקנה שנפל לתוכו יין או מנח [- יזעת זיתים] או שאר מי פרות, ושנוי את מראיו נפסל - כיצד תקנתו? זמתין עד שיירדו גשמים, ויחזרו מראיו למראה מים. ואם היה במקנה ארבעים סאה מים כשרים - ממלא ושואב לתוכו, עד שיחזרו מראיו למראה מים. נפל לתוכו יין או מנח וכיוצא בהן, ונשתנה מראה מקצתו - אם אין בו מראה מים שלא נשתנה כדי ארבעים סאה, הרי זה לא יטבל בו; והטובל במקום שנשתנה, לא עלתה לו טבילה. אפלו חבית של יין שנשברה בים הגדול, ומראה אותו מקום כמראה יין - הטובל באותו מקום, לא עלתה לו טבילה.

י. שלשת לגין מים שאובין, שנפל לתוכן אפלו משקל דינר יין ושנה מראהו, והרי הפל מראה יין, ונפלו למקנה - לא פסלוהו, אלא אם שנו מראיו.

יא. שלשת לגין חסר דינר מים שאובין, שנפל לתוכן משקל דינר חלב או מי פרות, והרי מראה הכל מראה מים, נפלו למקנה - לא פסלוהו; עד שיפלו עליהם שלשת לגין מים שאובין שאין בהן תערובת משקה אחר, ולא מי פרות. יב. מקנה שנשתנה מראה מימיו מחמת עצמו, ולא נפל לו דבר - הרי זה כשר; ולא אמרו אלא שנשתנה מחמת משקה אחר.

יום שבת קודש א' שבט ה'תש"ע

הלכות מקוות פרק ח

א. כל המערב למקנה [מים הסמוכים למקווה] - הרי הוא כמקנה, ומטבילין בו. גמות הסמוכות למי המקנה, ומקום רגלי פרוסת בהמה שהיו בהן מים - אם היו מערבין עם מי המקנה כשופרת הנוד, מטבילין בהן.

למען, שהוא מטהר בכל שהוא - שהמען אין למימי שער, אפלו כל שהן מטהרין.

ז. למעלה מזה - המען שלא נתערב בו מים שאובין, אבל מימי מין; כגון שהיו מימי מים או מלוחין - שהרי הוא מטהר בזוחלין, והם המים הנגזרין ונמשכין מן המען.

ח. למעלה מזה - המען שמימי מים חיים - שבהם בלבד טובלין הזבים הנזכרים, ומהם לוקחין לטהרת המצרע, ולקדש מי חטאת. מה בין מען למקנה? המקנה אינו מטהר אלא בארבעים סאה, והמען מטהר בכל שהוא. המקנה אינו מטהר אלא באשברן, אבל המים הנזחלין ממנו אין מטהרין; והמען מטהר בזוחלין. המקנה, לא תעלה בו טבילה לזבים; והמען - אם היו מימי מים חיים, הזב טובל בהן.

ט. מען שהיו מימי יוצאין ונמשכין לתוך השקת [כלי לשותיה], ואחר כך יוצאין מן השקת ונזחלין - הרי כל המים שבשקת ושבחין לשקת פסולין. היו מקצת המים נמשכין על שפת השקת, אפלו כל שהוא - הרי המים שחוזן לשקת כשרין; שהמען מטהר בכל שהוא. היו מימי נמשכין לתוך ברכה שהיא מלאה מים, ונקוין שם - הרי אותה הברכה כמקנה; הנה יוצא חוץ לברכה - הרי זה פסול לזבין ולמצרעין ולקדש מי חטאת, עד שיבדע שיצאו כל מי המקנה שהיו בתוך הברכה.

י. מען שהיו מימי נמשכין על גבי הפלים שאין להם בית קבול, כגון שלחן וספסל וכיוצא בהן - הרי זה כמקנה, ובלבד שלא יטביל [כשהמים] - על גבי הפלים.

יא. מען שהיו אמות [תעלות] קטנות נמשכות ממנו, ורבה עליו מים שאובין לתוך המען עד שגברו המים שבאמות ושטפו - הרי הן כמען לכל דבר. היו מימי המען עומדין, ואין נמשכין, ורבה עליו מים, עד שמשכו ממנו אמות המים - הרי המים שמשכו שוין למקנה לטהר באשברן בלבד, ושיוין למען לטהר בכל שהוא.

יב. כל הימים - מטהרין בזוחלין, ופסולין לזבין ולמצרעין ולקדש מהן מי חטאת.

יג. המים הזוחלין מן המען, הרי הן כמען לכל דבר. והמנטפין מן המען [טיפין טיפין] - אף על פי שהן טורדין [נוטיפים בציפות], הרי הן כמקנה, ואין מטהרין אלא בארבעים סאה עומדין, ופסולין לזבין ולמצרעין ולקדש מהן מי חטאת. היו הזוחלין מן המען מתערבין עם הנוטיפין ממנו - אם רבו הזוחלין על המנטפין, הרי הכל כמען לכל דבר. ואם רבו הנוטיפין על הזוחלין, וכן אם רבו מי גשמים על מי הנקה - אין מטהרין בזוחלין, אלא באשברן; לפיכך, צריך להקיף מפץ [מחצלת] וכיוצא בו באותו הנקה המערב עד שיקו המים, ויטבל בהן.

יד. נוטיפין שעשין זוחלין, כגון שסמך למקום המנטף טבילה של חרש חלקה, והרי המים נזחלין ויורדין עליה - הרי אלו כשרין; וכל דבר המקבל טמא, ואפלו מדברי סופרים - אין מזחלין בו.

יב. מקנה שיש בו ארבעים סאה מכונות, ויורדי שנים וטבולו זה אחר זה - אף על פי שרגליו של ראשון במים, הראשון טהור והשני בטמא; שהרי חסרו המים מארבעים סאה. הטביל בו תחלה סגוס [בגד צמר] עבה וכיוצא בו, והגביהו - אם הנה מקצת הסגוס נוגעת במים, הרי הטובל באחרונה טהור; שהרי המים בלן מערבין. הטביל בו המטה וכיוצא בה - אף על פי שדחק רגליו המטה בטיט עבה שבקרקע המקנה עד שצפו המים עליה למעלה, הרי זו טהורה; שהרי לא נטבעו, עד שיטבולו במים תחלה. הטביל בו יורה גדולה, הרי זו טמאה כשהיתה, מפני שהמים נתזין ויוצאין חוץ למקנה, ונמצא חסר מארבעים. כיצד יעשה? מורידה דרך פיה [מוטת על צידה], והופכה במקנה, ומטבילה; ומעלה אותה דרך שוליה [כשהיא הפוכה] - כדי שלא יהיו המים שבתוכה שאובין, ויחזרו למקנה ויפסלו אותה.

יג. מקנה שמימי מרדדין [נמוכים] - כובש [מניח אבנים] אפלו [על] חבילי קש וחבילי קנים בתוך המים ומן הצדדין, עד שנערמו המים למעלה; ויורד וטובל לתוכן.

הלכות מקוות פקט

א. שש מעלות [דרגות טהרה] במקוות, זו למעלה מזו. הראשון - מי גבאים [שלוליות], ומי בורות [עגול ועמוק] שיחין [מרובע ארוך וצר] ומערות [בור מקורה], וכיוצא בהן ממים המכנסין בקרקע. אף על פי שהן שאובין, ואף על פי שאין בהן ארבעים סאה - הואיל ואין מטמאין אלא לרצון [ברצון האדם], כמו שבאנו - הרי הן בחזקת כשרין, וטהורין לעשות מהן עסה הטבולה לחלה, ולטל מהן לידים, והוא שיטל מהן בכלי, כמו שיתבאר.

ב. למעלה מהן [דרגה גבוהה יותר] - מי תמצית [גשמים הזורמים מההרים] שלא פסקו, אלא צדין הגשמים יורדין וההרים בצין [מבעבעים], והם נמשכין ונקוין, ואין שאובין, אבל אין בהן ארבעים סאה - הרי הם כשרים לתרומה ולטל מהם לידים, ומטבילין בהן את המים שנטמאו. פסקו הגשמים ולא פסקו ההרים מלהזחיל, צדין הם מי תמצית; פסקו ההרים ואין בצין, הרי אלו כמי גבאים.

ג. החופר בצד הים ובצד הנקה ובמקום הבצין, הרי הן כמי תמצית שלא פסקו.

ד. החופר בצד המען - כל זמן שהיו באין מחמת המען, אף על פי שפוסקין [לפעמים] וחוזרין ומושכין - הרי הם כמי מען; פסקו מלהיות מושכין, הרי הן כמי גבאים.

ה. למעלה מהן - מקנה שיש בו ארבעים סאה מים שאין שאובין, שבו טובל כל אדם טמא, חוץ מן הזב הנזכר [נצריך מעיין]. ובו מטבילין כל הכלים הטמאין, ואת הידים שמשבילין אותן לקדש, כמו שבאנו.

ו. למעלה מזה - המען שמימי מועטין, והרבו עליו מים שאובין: שנה למקנה, שאין מטהרין במים הנמשכין ממנו אלא במים הנקוין ועומדין באשברן [משקע]; ושנה

[כרכים] לפנים מן המפתח [- שער העיר] - בחזקת פסולין; שאנשי המדינה מכבסין בהן ומטבילין בהן ומטילין לתוכן מים שאובין תמיד. וכל המקוות הנמצאות בארץ ישראל חוץ לפתח - בחזקת טהרה, שחזקתן מן הגשמים.

ו. הטמא שירד לטבל, ספק טבל ספק לא טבל; ואפלו טבל, ספק יש בו ארבעים סאה ספק שאין בו; שני מקוות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, וטבל באחד מהן ואין ידוע באיזה מהן טבל - ספקו טמא; לפי שהטמא בחזקתו, עד שיודע שטבל בראוי. וכן מקוה שנמדד ונמצא חסר, בין שהיה ברשות הרבים בין ברשות היחיד - כל הטהרות שנעשו על גביו [- על סמוך טבילה בו] למפרע טמאות, עד שיודע זמן שנמדד בו והיה שלם. במה דברים אמורים? בשהיתה הטבילה מטמאה חמורה [- אב הטומאה]. אבל אם טבל מטמאה קלה, כגון שאכל אכלין טמאין, או שתה משקין טמאין, או בא ראשו ורבו במים שאובין, או נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין מים שאובין - הואיל ועקר דברים אלו מדבריהן [- מדברנן], הרי ספקו טהור, כמו שבארנו; ואף על פי שנסתפק לו אם טבל או לא טבל, אם שנמצא המקנה חסר לאחר זמן וכיוצא בספקות אלו - הרי זה טהור.

ז. שני מקוות, אחד כשר ואחד פסול, וטבל באחד מהן מטמאה חמורה, ועשה טהרות - הרי אלו תלויות [טמאות מספק]. טבל בשני, ועשה טהרות - הראשונות תלויות כשהיו, והשניות טהורות; ואם נגעו אלו באלו - הראשונות תלויות, והשניות ישרפו. וכן אם נטמא באמצע טמאה קלה, וטבל בשני ועשה טהרות. אבל אם טבל באחד מהן מטמאה קלה, ועשה טהרות, ונטמא טמאה חמורה, וטבל בשני ועשה טהרות - הראשונות טהורות, והשניות תלויות; ואם נגעו אלו באלו - ישרפו הראשונות, והשניות תלויות כשהיו. היה באחד מהן ארבעים סאה, ואחד בלו שאוב, וטבלו בהן שנים, אחד מטמאה חמורה ואחד מטמאה קלה, ועשו טהרות - הטובל מטמאה חמורה, טהרותיו תלויות; והטובל מן הקלה, טהרותיו טהורות. היה אחד טמא ויירד לטבל, והשני ירד להקר [להתקור] - זה שירד לטבל באחד מהן, טהרותיו תלויות, כמו שבארנו. וזה שירד להקר, טהור כשהיה; שזה ספק מים שאובין הוא, שטמא בשאוב טבל כשהקר, ונטמא.

ח. שני מקוות של עשרים עשרים סאה, אחד שאוב ואחד כשר, הקר באחד מהן, ועשה טהרות - הרי אלו טהורות; הקר בשני, ועשה טהרות - הרי אלו ישרפו, שהרי בודאי בא ראשו ורבו במים שאובין [- שטמא מדברנן], כמו שבארנו.

טו. זוחלין שקלחן [שפר אותם] בעלי [קליפין] אגוז - כשרין כשהיו; שאין עלי האגוז הלח שהוא צובע חשוב בכלים. טז. מי גשמים הבאין מן המדרון, והרי הן נזחלין ויורדין - אף על פי שהיו מתחלחן ועד סופן ארבעים סאה - אין מטבילין בהן כשהן נזחלין, עד שיקוו וינוחו באשבון ארבעים סאה. הרי שהקרי כלים ועשה מהן מחיצות, עד שנתקבץ ביניהן ארבעים סאה ממים הנזחלין מן הגשמים - הרי זה טובל בהן; וכלים שעשה מהן הגדר, לא עלתה להן טבילה.

יז. גל שנחלש מן הים, ונפל על האדם או על הכלים - אם יש בו ארבעים סאה, הרי אלו טהורין לחלין; שאין הטובל לחלין צריך פונה, כמו שבארנו. ואם נתפון, והיה מצפה עד שיפל הגל - עלתה לו טבילה לדבר שנחפון לו. יח. אין מטבילין בגל כשהוא באור קדם שיפל על הארץ, אף על פי שיש בו ארבעים סאה - לפי שאין מטבילין בזוחלין, קל וחמר באור. היו שני ראשי הגל נוגעין בארץ, מטבילין בו; ואין מטבילין בפפה שלו [גג הגל], מפני שהוא באור.

הלכות מקוות פרק י

א. ספק מים שאובין שטהרו חכמים ביצר? מקוה שנסתפק לו אם נפלו לתוכו מים שאובין או לא נפלו, ואפלו יודע בודאי שנפלו, ספק יש בהן שלשת לגין ספק אין בהן, ואפלו יודע בודאי שהיה בהן שלשת לגין, ספק שהיה במקוה שנפלו בו ארבעים סאה ספק שלא היה - הרי זה כשר.

ב. שני מקוות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו - נפלו שלשת לגין מים שאובין לאחד מהן, ואין ידוע לאיזו מהן נפלו - ספקו טהור, מפני שיש לו במה יתלה [- אפשר לתלות שנפלו למ' סאה]. היו שניהן פחותין מארבעים סאה, ונפלו לאחד מהן, ואין ידוע איזה הוא - כל אחד משניהן פסול, שאין לו במה יתלה; אם לזה נפלו, נפסל, ואם לזה נפלו, נפסל.

ג. מקוה שהניחו ריקן, ובא ומצאו מלא - כשר, מפני שזה ספק מים שאובין למקוה זה.

ד. צנור שהיה מקלח למקוה, והמכתשת [כלי עם מים] נתונה בצדו - ספק מן הצנור למקוה, ספק מן המכתשת למקוה - הרי זה פסול, מפני שהפסול מוכיח [- נראה לעינינו]; ואם יש במקוה רבו מים כשרים, הרי זה כשר, שזה ספק מים שאובים הוא, שהרי יש שם כשר קבוע.

ה. כל המקוות הנמצאות בארץ העמים - פסולין, שחזקתן שאובין. וכל המקוות הנמצאות בארץ ישראל במדינות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ד טבת-א' שבט ה'תש"ע

יום ראשון כ"ד טבת ה'תש"ע

הלכות גרושין פרק ד

א. אין כותבין את הגט אלא בדבר שרשומו [כתבו] עומד [מתקיים], כגון דיו וסקרמא [טיט אדום] וקמוס [שרף אילן] וקלקנתוס [מין גפרית] וכיוצא בהן; אבל אם כתבו בדבר שאינו עומד, כגון משקין ומי פרות וכיוצא בהן – אינו גט. כתבו באבר [עופרת] בשחור ובשיחור [כלי ברזל וגחלים], פשר; ואין כותבין בהן לכתחלה.

ב. כותבין במי עפצין [מי פרי האלוה] לכתחלה על גבי הנזיר והעור וכיוצא בהן, אבל לא על גבי מגלה עפוצה [מעובדת במי עפצין], מפני שאינו נכר [צבע הקלף והדיו שוים]; ואם כתב, אינו גט. וכן כל פיוצא בו. על הכל כותבין את הגט, אפלו על אסורי הנאה; וכותבין על דבר שיכול להזדוה, והוא שינתו לה בעדי מסירה.

ג. פיוצא? כותב לה על הנזיר המחוק [שנמחק כתבו], ועל הדפתרא [עור בלתי מעובד כל צרכו], ועל החרש [חרס], ועל העלין, ועל ידו של עבד, ועל קרן הפנה; ומוסר לה העבד והפנה או הנזיר המחוק והדפתרא וכיוצא בו, בפני עדים. ד. היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתבת קצקע, והיה יוצא [נמצא] מתחת ידה, והיו העדים חקוקים על ידו – הרי זו מגרשת, אף על פי שאין לה עדי מסירה, שהרי אין יכול להזדוה. אפלו היו מחזקין בעבד שהוא שלו, וגט חקוק על ידו, והוא יוצא מתחת ידה, והיא אומרת: 'בעדים נמסר לי' – הרי זו ספק מגרשת; שמה מעצמו נכנס לה, שהגזירות [בעלי חיים] אין להן תוקף [אין הימצאותם בידי מישוהו מהווה הוכחה על בעלותו עליהם].

ה. היה הגט חקוק על הטבלה [לוח], והעדים עליו, והוא יוצא [נמצא] מתחת ידה – אף על פי שהם מחזקין בטבלה שהיא שלה, הרי זו מגרשת, שהאשה עצמה כותבת [מותר לה לכתוב] גטה, שאין קיום הגט אלא בחותמי אם אין שם עדי מסירה.

ו. חקק הגט על הלוח, או על האבן, או על טס של מתכת – אם חפר נרכי [גופי] האותיות, פשר; שזה כתב הוא – הרי הוא אומר: "כתיבה בעט ברזל", כלומר שהוא חופר [חורט]. וקראו הכתוב כותב. וכן אם חקק הירכות מאחורי הטס עד שבלטו בפני הטס. אבל אם חפר תוף האות, עד שיראו הירכות גבוהות [בולטות] מכאן ומכאן, פכתב דיגרי הזקה – אינו גט, שאין זה כתב.

ז. המקרע [חורט] על העור תבנית כתב [ללא דיו], או שרשם על העור תבנית כתב – הרי זה פשר. כותבין את הגט בכל כתב ובכל לשון. גט שכתוב בכתב מן הלשונות, ועדיו חותמין בכתב אחר – פשר, והוא שיהו מפירין לשון הכתב וכתבה.

ח. אחד מן העדים חתם בכתב, והעיד השני בכתב לשון

אחרת – פשר; אבל אם היה מקצת הגט פתוח בלשון אחת, ומקצתו בלשון אחרת – פסול.

ט. כל לשון שכתב בה הגט, צריך שיזהר הסופר בדברי הגט, שלא יהיה משמען שני ענינות, עד שנמצא הקורא אומר: 'שמה לכך וכך נתפנו, שאין משמעו לשון גרושין, או שמה לענין זה נתפנו שמשמעו לשון גרושין'; אלא יהיו דברים שאין בהן ספק באותה הלשון, אלא משמעו ענין אחד, שגרש ושלח פלוני לפלונית.

י. וכן צריך שיהיה הכתב מבאר היטב באותו הכתב שכתב, עד שיגיע לקרותו הקטנים שמפירין אותו כתב, שאין לא נבונים ולא סכלים [טפשים] בקטנים, אלא בינוניים; ולא יהיה כתב מעקם ומבלבל, שמה תדמה אות לאות, ונמצא הענין משתנה.

יא. היה בו משמע שני ענינות, או שהיה בכתבו עקום או בלבוש עד שאפשר שיסקרא ממנו ענין אחר – הואיל ונקרא לענין הגרושין יוש בו משמע גרושין, הרי זה פסול. כבר נהגו ישראל כלם לכתב הגט בלשון ארמי ובגסס זה, אף על פי שמתר לכתבו בכל לשון לכתחלה.

יב. וזה הוא גסס הגט: בכך בשבת, בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך לזיכרה או לשטרות למניאנא די רגילנא למימני בה [למנין שרגילים אנו למנות בו] במקום פלוני, איך אנא פלוני בן פלוני דמקום פלוני וכל שום אחרון וחניכה דאית לי ולאבתי ואלאתרי ולאבתי ואלאתרי וכל שם אחר וכינוי שיש לי ולאבתי ולמקומי ולמקום אבותי, צביתי ברעות נפשי כיד לא אניסנא [רציתי ברצון נפשי, בלא אונס], ופטרתי ושבקתי ותרוכית יתיכי ליכי, אנת אנתתי [פטרתי ועזבתי וגרשתי אותך לנפשך] פלונית בת פלוני דמקמא [מעיר] פלונית וכל שום אחרון וחניכה דאית ליכי ולאבתי ואלאתרי ולאבתי ואלאתרי וכל שם אחר וכינוי שיש לך ולאבתיך ולמקומך ולמקום אבותיך, די תיית אנתתי מקדמת דנא [שהיית אישתי מכבר], וכדו פטרתי ושבקתי ותרוכית יתיכי ליכי, די תהייין רשאה ושלטאה בנפשיכי למיהך להתנסבא לכל גבר די תצביין, ואנא לא ימחה בדייכי מן שמי מן יומא דנן ויעלם [נוכעת פטרתי ועזבתי וגרשתי אותך לנפשך שתהיי רשאית ושלטת בנפשך, לילך ולהנשא לכל אדם שתוצי, ואיש לא ימחה בידך, מיום זה ועד עולם], והרי את מתרת לכל אדם, ודן דיהני ליכי מני ספר תרוכין [זה יהיה לך ממני ספר גירושין] וגט פטורין ואגרת שבוקין [עזובין] פדת משה וישראל. והעדים חותמין למטה, כמו שבארנו.

יג. כשיכתב הגט בלשון זה ובגסס זה, לא יכתב 'ודין' ביד – שמה קרא הקורא 'ודין', כלומר משפט יהיה ביני ובינך; ולא יכתב 'ואגרת' ביד – שמה קרא הקורא 'ואגרת', כלומר אם זנית; ולא יכתב 'לימחה' ביד – שמה קרא הקורא 'לימחה', כלומר לי שחוק; ולא יכתב 'תהייין'

בתוך הגט, וכתב: 'פלוני גרש פלונית ופלוני גרש פלונית ופלוני גרש פלונית' - הרי אלו כשרים.

כ. כתב שני גטין בשני דפין [טורים] במגלה אחת זה בצד זה - אם יש שני עדים נקראין בסוף גט זה ושני עדים בסוף גט זה - הרי זה כשר; וכל שתצא מגלה זו מתחת גדה, מגרשת.

כא. היו שני עדים בלבד באים מתחת זה למחת זה [שחתיתמן מתחילה מתחת לגט הראשון ומסתיימת תחת השני] - אם יצא מתחת יד אשה שהעדים [תחילת חתימתם] נקראין עם גטה - הרי זה כשר; ואם יצא מתחת יד השניה שאין העדים נקראין עמו - אינו גט, עד שימסר לה בעדים.

כב. כתב שני גטין בשני דפין זה למעלה מזה, והעדים בין שני הגטין, שנמצאו בסוף הראשון ולמעלה מן השני - אם היה יוצא מתחת יד שהעדים נקראין בסוף גטה, הרי זה כשר. וזו שהעדים נקראין בראש גטה למעלה אינה כשרה; שהעדים שחתמו בראש הדף של גט, או מצדו, או מאחוריו - אינו גט. ואם נמסר לה בעדים - כשר.

כג. הקיף [חיבר] ראש דף [גט] זה לראש דף זה [כתב גט אחד מאמצע הגליון עד למטה וגט שני מאמצע לכיוון מעלה] והעדים [חתמו] באמצע, שנמצאו העדים בראש שני הגטין - שניהן בטלין; ואם נמסרו להן בעדים - שניהן כשרים. כד. שיר מקצת הגט וכתבו בדף השני, והעדים מלמטה בסוף הדף השני - כשר; והוא שיהיה נכר במגלה שלא נחתכה, ושלכך נתפזר הסופר שישלים בדף השני. אבל אם אינו נכר - אף על פי שנמסר בעדים, הרי זה ספק מגרשת; שמא שני גטין היו, ונתתם מקצת זה מסוף הדף, ומקצת השני מראש הדף.

כה. הרי שכתב את הגט, ואחר שגמר כתב: 'שאלו בשלום פלוני', או 'שלום עליך פלוני רעי' וכיוצא בזה, וחתמו העדים מלמטה, והרי גט זה יוצא מתחת גדה - הרי זה ספק מגרשת, שמא לא חתמו אלא על שאילת שלום. אבל אם כתב: 'ושאלו בשלום פלוני', או 'ושלום עליך רעי' וכיוצא בזה, שהרי לזה [צירף] דברים אלו על דברי הגט, ועל שניהן חתמו - הרי זה כשר. ואם נמסר לה בעדים - בין כך ובין כך, הרי זה גט כשר.

יום שני כ"ה טבת ה'תש"ע

הלכות גרושין פרק ה

א. זה שנאמר בתורה 'ונתן גידה' - אין ענין הכתוב אלא שניגע הגט לה; ואחד גדה, או חיקה, או חצרה, או שלוחה שעשת ידו גידה - הכל אחד הוא. ואחת חצרה הקנויה לה, או חצרה המשפחה או השאולה לה - הכל רשונה היא; ומשניגע גט לרשונה, נתגרשה.

ב. הזרק גט לאשתו לתוך חצרה - אם היתה עומדת שם בצד חצרה, נתגרשה; ואם לאו, לא נתגרשה עד שתעמד בצד חצרה, ואף על פי שהיא חצר שישתמר הגט בתוכה - שחובה היא לה הגרושין, ואין חבין לאדם אלא בפניו.

ו'תצביין' בשתי ידין - שמא יקרא הקורא 'תהיין' ו'תצביין', כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים, ונמצא שאינו מגרש לזו, אלא לשתיים אחרות. וכן יאריך לזו ד'וכדי' - שמא תדמה לזו, ויהיה משמע 'וכדי', כלומר בתנאי זה אפטר אותך; וכן יאריך לזו ד'תרכין' ו'שבוקין' - שמא תדמה לזו, ויהיה משמעו 'תרכין' ו'שבוקין', כלומר שהוא אומר לה שהיא שבה ונגרשה אותו. ועל דרך זה צריך להזהר בכל לשון ובכל כתב שיכתב - שלא יהיה בו משמע שני ענינות.

יד. הרי שכתב בנסח זה, ולא יאריך וזין אלו, או לא כתב הידין היתרות, או שכתב הידין שאמרנו שלא יכתבו - הרי זה גט פסול. וכן כל כיוצא בזה בכל לשון - פסול. טו. גט שמחק בו אות או תבה, או שתלה בין השיטין [השורות] - אם מטפס הגט [הנוסח הכללי והפחות חשוב], הרי זה כשר. ואם מן התרף [נוסח העיקרי והפרטים המשתנים], אינו גט; ואם החזיר ופרש בסוף הגט שאות פלונית תלויה או על מחק, אפלו מתרף הגט - כשר, כשאר שטרות. וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב, שהוא קרע של בית דין - הרי זה גט בטל, כשאר השטרות; אבל אם נקרע, ואינו קרע של בית דין - כשר.

טז. נמוק, או שהרקב, או שנעשה ככברה [מחורר] - כשר. נמחק או נטשטש, וכבואה [רושם הכתב] שלו קנימת - אם יכול להקרות, כשר; ואם לאו, אינו גט.

יז. במה דברים אמורים? בשניה הגט יוצא מתחת גדה בעדי חתמה, ואין שם עדי מסירה. אבל אם יש שם עדים שנמסר לה הגט בפניהם, והיה כשר - הרי זה כשר, אף על פי שהיה תרף הגט על המחק, או בין השיטין, או שהיה קרוע שתי וערב כשנתן לה בפניהם.

יח. חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהם - אם כתבוהו בכלל [נוסח אחד לכלן], כגון שכתבו: 'בכך בשבת גרש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית, וכך אמר כל אחד מהן לאשתו, ליכי די תהיין', וכל טפס הגט, ושני עדים חותמין מלמטה - הרי זה כשר, וינתן לכל אחת מהן בעדי מסירה; ואם אין שם עדי מסירה - כל שתצא מגלה זו מתחת גדה, מגרשת. אבל אם כתב: 'בכך בשבת גרש פלוני לפלונית' והשלים הגט, והתחיל תחתיו גט אחר באותה מגלה, וכתב: 'וביום זה או בכך בשבת גרש פלוני לפלונית' והשלים הגט השני, וכן עד שהשלים כל הגטין, והעדים מלמטה - אם נתנה מגלה זו לכל אחת מהן בעדי מסירה, הרי כלן מגרשות. ואם אין שם עדי מסירה, והיתה מגלה זו יוצאה מתחת יד אחת מהן - אם היתה זו שגטה באחרונה שהעדים נקראין עמו, הרי זה כשרה; ואם היתה המגלה יוצאה מתחת יד אחת מן הראשונות, הרי זה ספק מגרשת.

יט. כתב: 'אני פלוני ופלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלונית ופלונית', והשלים הגט - אף על פי שנמסר לכל אחת מהן בעדים, אינו גט; שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד - שנאמר: "ונכתב לה", לא לה ולחברתה. חזר ופרטן

פי שדיורין [שכנים] חלוקין למעלה [בגג] כשם שהם חלוקין למטה [בדירות], אין בני אדם מקפידין על מקום פיוצא בזה. יב. היתה ידה קטפרס [מוטה כלפי מטה], וזרק הגט על ידה, ונפל לארץ – אם נפל לתוך ארבע אמות שלה ונח, הרי זו מגרשת; ונפל לתוך הים או לתוך האש, אינה מגרשת – והוא שהיתה עומדת על גבי המים או סמוך לאש, שמתחלת נפילתו לאבוד היה עומד.

יג. זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם – קרוב לו, אינה מגרשת; היה הגט מחצה למחצה, וממחצה למחצה עד שהיה קרוב לה – הרי זו ספק מגרשת; הנה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו – הרי זה פסול, עד שיעצב גט לידה, ואחר כך תנשא בו לכתחלה.

יד. כיצד הוא קרוב לו? הנה הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו – זה הוא קרוב לו; שניהן יכולין לשמרו, או שניהן אין יכולין לשמרו – זה הוא מחצה למחצה.

טו. בא הוא תחלה ועמד, ואחר כך עמדה היא כנגדו, וזרקו לה – אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו – אינה מגרשת, אף על פי שאם תשוח ותטלנו. עמדה היא תחלה, ובא הוא ועמד כנגדה, וזרקו לה – אף על פי שהוא מחצה למחצה, הואיל והוא בתוך ארבע אמות שלה, הרי זה פסול, עד שיעצב גט לידה.

טז. זרק הגט לידה, והיה קשור במשיחה [חבל דק] וקצת המשיחה בידו – אם יכול לנתקו [להוציא הגט מידה במשיכת החבל] ולהביאו אצלו – אינה מגרשת, עד שתפסק [תיחתך] המשיחה; ואם אינו יכול לנתקו, הרי זו מגרשת.

יז. נתן את הגט ביד עבדה, והוא געור והיא משמרתו – אם היה כפות, הרי זה גט, וכאלו הגיע לחצצה שהיא עומדת בצדה; ואם אינו כפות, אינו גט. נתנו ביד העבד, והוא ישן והיא משמרתו – הרי זה פסול; ואם היה כפות, הרי זה מגרשת.

יח. כתב גט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו – פיון שזכת בעבד זכת בגט ונתגורשה, אם היה כפות. ואם אינו כפות וגעור, קנת העבד, ואינה מגרשת עד שיעצב הגט לידה. וכן אם נתן הגט בחצרו, ומכר לה החצר או נתנה לה – פיון שקנת החצר בשטר או בכסף או בחצקה, נתגורשה.

יום שלישי כ"ו טבת ה'תש"ע

הלכות גרושין פ"ק ו

א. השליח שעושה האשה לקבל לה גטה מיד בעלה, הוא הנקרא 'שליח קבלה'; ומשיגה הגט לידו, תתגרש באלו הגיע לידה. וצריכה לעשותו בפני שני עדים. וצריכה שני עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שלוחה; ואפילו הן הראשונים [אותם שמינתה בפניהם השליח], או אחד מן הראשונים ואחד [אחר] – הרי זו עדות גמורה.

ב. במה דברים אמורים? בשאבד הגט או נקרע. אבל אם היה הגט יוצא מתחת ידי שליח הקבלה, אינו צריך עדים, בין שנמסר לו בעדים, בין שנתנו לו הבעל בינו לבינו – יציאתו [הימצאותו] מתחת ידו, יציאתו מתחת ידי האשה.

ג. היתה עומדת בראש הגג שלה, והוא מלמטה בחצרו, וזרקו לה למעלה – פיון שהגיע לאויר מחיצות המצקה, או לפחות משלשה סמוך לגג – נתגורשה, ובלבד שנינוח [על הגג]. אבל אם נמחק או נשרף קדם שיעצב לה – אף על פי שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע לפחות משלשה סמוך לגג, כגון ששזכה הרוח והעלתו ונמחק או נשרף – הואיל ואינו הולך לנוח, אינו גט ולא נתגורשה.

ד. היה הגט שלו, והוא מלמעלה בו, והיא מלמטה בחצר שלה, וזרק לה גטה – פיון שיעצב הגט ממחיצות הגג והגיע למחיצות מקומה שהיא עומדת בו – נתגורשה.

ה. זרקו לרשותה לתוך האש ונשרף, או לתוך המים ואבד – אינו גט; אבל אם הגיע לרשותה, ואחר כך באה אש ושרפתו – הרי זה גט.

ו. זרקו על גבי קנה או רמח הנעוצים ברשותה, אינו גט – עד שנינוח במקום המשפער בו. שתי חצרות זו לפנים מזו, הפנימית שלה והחיצונה שלו, וכתלי החיצונה גבוהות על הפנימית, בין שזרק הגט לתוך אויר החיצונה, נתגורשה; שהפנימית בכתלי החיצונה משתמרת, מה שאין כאן בקפות.

ז. כיצד? שתי קפות [סלים] זו לפנים מזו, הפנימית שלה והחיצונה שלו, וזרק לה גטה לתוכן – אפילו הגיע לאויר הפנימית, אינה מגרשת עד שנינוח על צד הקפה הפנימית. במה דברים אמורים? בשתיקה מטה על צדה ואין לה שולים [תחתית], אבל יש לה שולים – אפילו נח בקרקעיתה, אינה מגרשת; שכליה של אשה ברשות הבעל אינו קונה לה הגט, אלא אם כן אינו מקפיד על מקומו.

ח. זרק לה גטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו – אינה מתגורשת עד שיעצב הגט לידה או לחיקה, או לכלי מן הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומן, כגון צלוחית או קפיה [ס] קטנה וכיוצא בהן. וכן אם הגיע למטה שלה שהיא יושבת עליה, והיתה גבוהה עשרה טפחים – הרי זו מגרשת, שהרי חלקה רשות לעצמה, ואין הבעל מקפיד על מקום כרעי המטה.

ט. השאילה הבעל מקום בחצרו ולא יחדו [לא ציין מקום מדויק], וזרק לה הגט והגיע לארבע אמות שלה שהיא עומדת בהן – הרי זו מגרשת. נתגלגל ונפל על גבי קורה או סלע רחוק ממנה – אם המקום שנפל עליו אין בו ארבע אמות על ארבע אמות, ואינו גבוה עשרה, ואין לו שם לוי [נוסח] – הרי זה לא חלק רשות לעצמו, וכאלו היא והוא [האשה והגט] במקום אחד. ואם יש שם אחד משלשה דברים אלו – חלק רשות לעצמו, ומקום אחד השאיל לה, שני מקומות לא השאיל לה, ואינה מגרשת עד שיעצב לה הגט. י. זרק לה גטה לרשותה, ועבר בתוך רשותה שהיא עומדת בה, ונפל חוץ לרשותה – אף על פי שעבר בפחות משלשה סמוך לארץ, אינה מגרשת, עד שנינוח ברשותה.

יא. היתה עומדת על גגה, וזרקו לה, ונפל בגג אחר סמוך לו – אם יכולה לפשט ידה ולטלו, הרי זו מגרשת; שאף על

יב. אמר השליח לבצע: 'שליח הבאה אני', ואמר לו: הבצע: 'הא לך כמה שאמרה', והביא את הגט, ואמרה לו: 'שליח קבלה שמתיד' – בין שהגיע הגט לידיה, מלגשת; שהרי לא עקר שליחות שאמרה, אלא גרע אותה [הטריחה להתגרש רק בקבלת הגט], שהרי היא אומרת לקבלה, והוא אומר לבצע להבאה בלבד.

יג. הבצע ששלח גט לאשתו, בא שליח לתנו לה, לא נטלתו אלא אמרה לו בפני עדים: 'היה לי גט זה פקדון אצלך', או שאמרה לו: 'הרי את שליח לקבלו לי' – הרי זו מגרשת בספק, עד שיגיע גט לידיה; ומשיגיע גט לידיה, תתגרש ודאי.

יד. שליח שהביא גט – כשהוא נותנו לה, נותנו בפני שנים, ואותן השנים צריכין לקרותו, ואחר כך יתן לה בפניהם; שדין השליח עם האשה כדין הבצע עמה, שתחתיו הוא קם. לפיכך אם נתנו השליח לה, ולא קראוהו עדי מסירה, ונטלתו וזרקתו לים – הרי זו ספק מגרשת.

טו. עבר השליח ונתן הגט בינו לבניה – יטלנו ממנה, ויחזור ויתנו בפני שנים; ואם מת, הואיל והגט יוצא מתחת ידה ומקנים בחותמיו [העדים מעידים שחתמותיהם נכונות] – הרי זה פשר.

טז. שליח שנטל את הגט, וקדם שיגיע ליד האשה חזר הבצע ואמר לו: 'גט ששלחתי עמך בטל', או שקדם ואמר לאשה: 'גט ששלחתי לך בטל', או ששלח שליח אחר לבטל, או שאמר לאחרים: 'גט ששלחתי לאשתי בטל' – הרי זה בטל, ואף על פי שהגיע גט לידיה. וכל המבטל בפני אחרים, צריך לבטל בפני שנים. ואם אחר שהגיע גט לידיה או ליד שליח קבלה – אינו יכול לבטלו; ואף על פי שחזר בתוך כדי דבור ובטלו, הואיל ואחר שהגיע לידיה או ליד שליח קבלה או לחצרה בטלו – אינו בטל, והרי זה גט פשר.

יז. היה מחזר ומבקש השליח כדי לבטלו, או שהיה מבקש שנים שיבטלו בפניהם, ובין שהוא מחזר ורודף הגיע הגט לידיה, ואחר כך בטל – אינו בטל, ואף על פי שהיה מחזר לבטלו קדם שיגיע לידיה.

יח. אמר לעשרה: 'כתבו גט ותנו לאשתי' – יכול לבטל זה שלא בפני זה, ואפלו בפני שנים אחרים. שלח הגט בפני שנים, הרי זה יכול לבטלו זה שלא בפני זה; ואפלו היו עשרה, משבטלו בפני אחד מהן, בטל הגט.

יט. וכן מי שאמר לשנים: 'גט שאני כותב לאשתי בטל הוא', וכתב אחר בן גט, ונתנו לה בפני שנים אחרים – הרי זה גט בטל; וזו היא מסירת המודעא על הגט. וכן אם יאמר להם: 'כל גט שיקתב לי פלוני בטל', או 'כל גט שאכתב בבית דיני של פלוני הרי הוא בטל', או 'כל גט שאכתב מהיום עד עשרים שנה בטל' – הרי זה בטל. וכן אם אמר לשנים: 'כל גט שאכתב לפלונית אשתי בטל הוא, וכל דבר שאכתב בו מודעא זו, הרי הוא בטל', וכתב אחר בן גט ונתנו לה – אף על פי שבטל המודעא קדם שיקתב הגט, הרי הגט בטל.

ואף על פי כן לא יתן לו הגט לכתחלה אלא בעדי מסירה, כמו האשה עצמה.

ג. הבצע אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו; אבל נותן הגט לשליח להוליך הגט לאשתו, וזה הוא הנקרא 'שליח הולכה'.

ד. וכן האשה שולחת שליח להביא לה גטה מיד בעלה, וזה הוא הנקרא 'שליח הבאה'. ואין שליח הולכה והבאה צריך עדים.

ה. ואין האשה מתגרשת בגט ששלח הבצע, או שהביא לה שליח הבאה, עד שיגיע גט לידיה. וכל מקום שנאמר בענין הגטין 'שליח' סתם, הוא שליח הולכה או שליח הבאה.

ו. הכל פשרים לשליחות הגט, בין שליח קבלה בין שליח הולכה והבאה, חוץ מן הממשה – הנכרי, והחרש, והעבד, והשוטה, והקטן; ואם קבל או הביא אחד מהן גט, אינו גט.

ז. אבל הנשים והקרובים, פשרים; ואפלו הפסולין מדברי סופרים בעברה, פשרין לשליחות. אבל הפסולין בעברה מדברי תורה, פסולין להבאת הגט; ואם הביאו, הרי זה פסול. במה דברים אמורים? בשנותקים הגט בחותמיו [העדים העידו על חתימותיהם]; אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי פסול מן התורה בעברה – אינו גט.

ח. היה השליח קטן כשנתן לו הגט וגדל כשהביאו, חרש ונתפקח, שוטה ונשתפה [חזרה דעתו], נכרי ונתגר, עבד ונשתחרר – הרי זה בטל; אבל אם נתן לו הגט והוא פקח ונתחזרש וחזר ונתפקח, היה שפוי כשנתן לו ונשתפה וחזר ונשתפה כשהביאו ליד האשה – הרי זה גט פשר, מפני שתחתיו וסופו בדעת.

ט. האשה שעשת שליח בעדים, ואמרה לו: 'טל לי גטי, והא לי בידך' – הרי זה שליח קבלה, וכאלו אמרה לו: 'התקבל לי גטי'. ויש לאשה לעשות שליח קבלה לקבל לה גטה מיד שלוחו של בעלה. וקטנה אינה עושה שליח לקבלה, אף על פי שהצרה קונה לה גטה כגדולה, מפני ששליח קבלה צריך עדים, ואין מעדין על הקטן שאינו בן דעת גמורה.

י. האשה שעשת שליח לקבלה, ואמר לו הבצע: 'אין רצוני שתקבל לה, אלא הרי זה גטה, הולך אותו לה' – הרשות ביד הבצע, ונעשה זה שליח הולכה, לא שליח קבלה; אבל אם אמר לו: 'התקבל לה', או 'זכה לה', או 'הא לך' – לא עקר שליחות הקבלה. אמר לו: 'הולך לה' – עקר שליחות הקבלה, ונעשה שליח הבצע; וכן אם אמר לו: 'הולך ותן לה' – עקר שליחות הקבלה.

יא. שליח האשה שבא לטל גט מן הבצע, ואמר לו: 'שליח קבלה אני', ואמר לו הבצע: 'הילך גט זה כמו שאמרה', כלומר: 'אני עוקר שליחותה, אלא בין שעשת אותך שליח קבלה או שליח הבאה, הרי אתה כמה שאמרה', והביא את הגט, ואמרה לו: 'לא שמתיד אלא שליח הבאה' – אפלו הגיע הגט לידיה, אינה מגרשת; שהרי עקר השליח השליחות שאמרה היא, ואמר לבצע: 'מעולם לא נעשיתי שליח הבאה לה'.

גרושין, שאין גט לאחר מיתה. וכן עיר שהקיפה החיל והיא במצור, וספינה המטפסת [מיטלטלת] בים, והיוצא לדון [בדיני נפשות] - הרי אלו בחזקת חיים; ואם היה גט אחד מהם ביד השליח - נותנו לאשתו, ותהיה בחזקת מגרשת.

כט. אבל עיר שפכשה הגיס והבקעה, וספינה שאבדה בים, והיוצא להרג מבית דין של גויים, ומי שגורתו חיה, או שטפו נהר, או נפלה עליו מפלת - נותנין עליהן חמרי חיים וחמרי מתים. ואם היה גט אחד מהן ביד השליח, אינו נותנו לאשתו; ואם נתנו לה, הרי זו ספק מגרשת. ואם נודע שמת הפעל קדם שיגיע גט לידה, אינו גט.

ל. הפעל ששלח גט לאשתו, הרי הוא חיב במוזנותיה ובכל תנאי כתובה, עד שיגיע הגט לידה או ליד שליח קבלה.

יום רביעי כ"ז טבת ה'תש"ע

הלכות גרושין פרק ז

א. שליח שהביא גט ממקום למקום בארץ ישראל - אף על פי שלא ראה כתיבת הגט ולא ידע מי הן עדיו, אלא נתן לו הפעל גט ואמר לו: 'תן גט זה לאשתי' - הרי זה נותנו לה בפני שנים, ואף על פי שאין עדיו [עדי החתימה] ידועין [מוכרים] אצלנו, ותהיה מגרשת, ותנשא בו.

ב. בא הפעל וערער ואמר: 'לא גרשתי מעולם, וגט זה שהובא לה מזנף הוא' - נתקם בחותמיו [יעידו העדים על נכונות חתימתם]. ואם לא נתקם, או לא נודעו עדיו כלל - תצא, והולך ממזר, שהרי אינה מגרשת. אבל הגט, הרי זו ספק מגרשת. לפיכך נשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו, אינן נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו - שמא מזנף הוא, ותתפזן לקלקל אותה, כדי שתנשא ותאסר על בעלה. **ג.** ואילו הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו: חמותה; וכת חמותה; וצרתה [אשתו השניה של בעלה], אפלו היתה הצרה נשואה [כעת] לאחר; ויבמתה [אשת אחי בעלה], אפלו היתה אחותה; וכת בעלה. אבל שאר כל הנשים כפשוטן.

ד. המביא גט ממקום למקום בארץ ישראל, וחלה או נאנס - משלחו ביד אחר; וכן השני, אם חלה - משלחו ביד אחר; אפלו מאה. ואינו צריך עדים לעשות שליח בפניהם. והאחרון שיגיע הגט לידו נותנו לה בפני שנים ותתגרש בו, אף על פי שמת השליח הראשון.

ה. שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה לארץ, או מארץ ישראל לחוצה לארץ, או מחוצה לארץ לארץ ישראל - אם היה השליח עומד שם בשעת כתיבת הגט וחתימתו, הרי זה אומר בפני שנים 'בפני נכתב ובפני נחתם', ואחר כך ינתן לה בפניהם, ותתגרש בו; ואף על פי שאין עדיו ידועין [מוכרים] אצלנו, ואפלו היו עדיו כשמות הגויים, אין חוששין להן.

ו. בא הפעל וערער, אין משגיחין בו; לפיכך אף הנשים ששונאות זו את זו, נאמנות להביא גט זה ולומר 'בפני נכתב ובפני נחתם'.

כ. אם בן, מה תקנת דבר זה? שיאמרו לו העדים קדם כתיבת הגט: 'אמר בפנינו, שכל הדברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל גט זה, הרי הן בטלים', והוא אומר: 'הן'; ואחר כך אומר להן לכתב ולחתם ולתן לה; ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה, כדי שלא יצא ויבטלו. ואין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנן [סודר].

כא. השולח גט לאשתו ביד שליח, ובטל הגט - הרי זה חוזר ומגרש בו כשירצה, שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות. לפיכך אם היה הגט ביד הפעל ובטלו, כגון שאמר: 'גט זה בטל הוא' - אינו מגרש בו לעולם, והרי הוא כתרש, ואם גרש בו אינה מגרשת. וכן אם פרש בעת שבטלו, והוא ביד השליח, ואמר: 'גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט' - אינו מגרש בו לעולם.

כב. באיזה לשונות מבטל הגט? אמר: 'בטל הוא', 'אי אפשי [אין רצוני] בו', 'גט זה לא יועיל', 'לא יעזב', 'לא ישלח', 'לא יגרש', 'הוא כתרש', 'הוא תרש', 'הרי הוא כתרש' - אם אמר אחד מאלו ומן הדומה להן - הרי זה בטל.

כג. אבל אם אמר: 'גט זה אינו גט', 'פסול הוא', 'אינו מועיל', 'אינו מתיר', 'אינו משלח', 'אינו מגרש', 'תרש הוא' - לא אמר כלום; שאין זה לשון מבטל, אלא לשון מודיע אמתת הדבר; והרי הודיע לנו דבר שאינו כן [נאמינו נכון] - פמי שאמר על דבר האסור שהוא מתר, או על השמא שהוא טהור.

כד. אמר: 'גט זה בטל', שמשמעו פעל שעבר, כגון: 'חמק עבר' - הרי זה ספק; לפיכך אם נתגרשה בגט זה, הרי היא ספק מגרשת.

כה. מי ששלח גט לאשתו, ובא השליח ואמר לו: 'לא מצאתיה', או 'לא רצת לקח הגט', ואמר הפעל: 'ברוך הטוב והמטיב', או פיוצא בדיכרים האלו שמשמען שאין בידעתו לגרשה, שהרי הוא שמת בעצבו הגט - לא בטל הגט, אלא יתן ותהיה מגרשת, עד שיאמר לו בפרוש 'לא תתן', או יבטל בפרוש.

כו. מי ששלח גט לאשתו, וחזר ובטלו בפני שנים אחרים, וכן מי שמסר מודעא על הגט - מפני אותו מפת מרדות [מלקות מדבונן], מפני שגורם להיות הפנים ממזרים, שהרי יגיע גט לידה ותנשא בו, ואחר זמן יצאו העדים שבטל בפניהן או שמסר מודעא בפניהן קדם שיכתב הגט, ונמצא הולך [שנוגד ממי שהחתתה עימו] ממזר.

כז. שליח שהביא גט ונתנו לאשה - אין אומרים שמא בטלו הפעל, אלא נותנין אותו לה בחזקת שהוא כשר, ותנשא בו. ואם נמצא אחר כן שבטלו, תצא והולך ממזר. וכן הכותב גט ונתנו לאשתו, אין אומרים שמא מסר מודעא על גט זה, אלא הרי הוא בחזקת כשרות, ותנשא בו.

כח. וכן המביא גט, והניח [השליח] הפעל חולה או שהיה זקן - נותנו לה בחזקת שהוא קים. אבל אם הניחו גוסס, רב הגוססין למיתה, ואף על פי שנתנו לה - הרי זה ספק

נחתם, אפלו שנים אומרים 'בפנינו נכתב' ואחד אומר 'בפני נחתם' - הואיל ואינו יוצא מתחת יד שניהן, לא ינתן לה, עד שיתקיים בחותמי.

טז. אומר אחד 'בפני נכתב', ושנים אומרים 'בפנינו נחתם' - כשר, אף על פי שאינו יוצא מתחת ידם; שהרי נתקיים בחותמי.

יז. שלית שהביא גט בחוצה לארץ, ונתנו לה בינו לבינה [ולא עדים], או שנתנו בפני שנים ולא אומר 'בפני נכתב' ובפני נחתם' - אף על פי ששאת, נוטלו ממנה וחזרו ונתנו לה בפני שנים ואומר בפניהן 'בפני נכתב' ובפני נחתם; ואם לא נוטלו ממנה - הרי זה פסול, עד שיתקיים בחותמי.

יח. נתנו לה ולא הספיק לומר 'בפני נכתב' ובפני נחתם' עד שנשפתק - הרי זה נתקיים בחותמי, ואחר כך ינתן לה. יט. הסוימה אינו יכול להביא גט זה של חוצה לארץ, מפני שאינו יכול לומר 'בפני נכתב' ובפני נחתם; לפיכך אם נכתב ונחתם לפני כשהיה פתח [כשהיה רואה], ונסתמא [נתעורר] - הרי זה אומר בפני שלשה 'בפני נכתב' ובפני נחתם, ונתנו לה. וכן האשה שהביאה גט זה של חוצה לארץ, צריכה שלשה לומר בפניהם 'בפני נכתב' ובפני נחתם' - שלא אמרו 'בפני שנים' אלא בזמן שהשליח כשר לעדות, שהרי הוא מצטרף עם השנים, ונמצא מפלל השלשה שקימו גט זה בדבריו; שהעד נעשה דין בדבר שהוא מדבריהם [מדברבן].

כ. חלה השליח או נאנס - בא לבית דין ואומר להן: גט זה בפני נכתב ובפני נחתם, והן משלחין אותו ביד שליח אחר; ואין האחרון צריך לומר 'בפני נכתב' ובפני נחתם', אלא אומר 'שליח בית דין אני', ונתנו לה בפני עדים.

כא. חלה השני או נאנס - עושה שליח אחר בבית דין, אפלו מאה; והאחרון אומר: 'שליח בית דין אני', ונתנו לה, אף על פי שמת השליח הראשון. ומפני מה צריך בית דין? מפני שהוא צריך לומר 'בפני נכתב' ובפני נחתם; אבל אם נתקיים הגט בחותמי - אף על פי שנתנו שליח לשליח, ואפלו מאה בינו לבין עצמן, עד שהגיע הגט לידה - הרי זה כשר. ואף על פי שלא פרש הבעל ולא אמר לו 'שלחו ביד אחר', אם חלה או נאנס - הרי זה משלחו.

כב. כל העושה שליח, אינו צריך שיהיה השליח עמו בבית דין, אלא אומר להן: 'הרי פלוני שלוחי', ואפלו שלא בפניו. וכן השליח עושה שליח אחר שלא בפניו, אפלו הן מאה.

כג. האיש שנתן גט לאשתו, ונכתב ונחתם בפניה, ואמר לה: 'הרי את שלוחה להולכה עד בית דין פלוני, והם יעמידו שליח ויתנו לך גט זה ותתגרשי בו' - הרי זה נאמנת לומר בפניהן 'בפני נכתב' ובפני נחתם, והן נוטלין אותו ונותנין אותו לשליח לתנו לה, כמאמר הבעל.

כד. במה דברים אמורים? בשהתנה עליה הבעל תנאי זה; אבל אם לא התנה עליה, אלא נתן לה גטה, והרי הגט יוצא מתחת ידה - אינה צריכה לומר כלום; והרי היא בחזקת

ז. וכן שלית שהביא גט בארץ ישראל ואמר: 'בפני נכתב' ובפני נחתם, אף על פי שאינו צריך - אם יבוא הבעל ויערער, אין משגיחין בו. ואם אין השליח עומד בשעת פתיקה ותתימה, לא ינתן לה אלא אם כן נתקיים בחותמי [יעידו עדים על כשרות החתימות]; ויש [מותר] לשליח להיות מפלל השלשה שקימו אותו בחותמי. ואם לא נתקיים ונתן לה - הרי זה פסול עד שיתקיים; ואם בא הבעל ויערער ולא נתקיים - אינה מגרשת. אבל הגט, הרי זה ספק מגרשת.

ח. ומפני מה הצריכו לומר 'בפני נכתב' ובפני נחתם' בחוצה לארץ? כדי שלא תהיה האשה צריכה לקימו אם יבוא הבעל ויערער, מפני שאין העדים מצויין לקימו במקום למקום בחוצה לארץ.

ט. בעל שהביא ראיה ברורה, שגט זה שנאמר בו 'בפני נכתב' ובפני נחתם' מציף [הוכיח שהשליח שיקר] - הרי זה בטל; שלא האמינו דבריו של אחד שאמר 'בפני נכתב' ובפני נחתם', אלא לרחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה; אבל במקום עדים שמכחישין אותו, לא האמינוהו.

י. הנזירות שבארץ ישראל, והנזנים [איים] שבבים הגדול שבתוך התחום של ארץ ישראל, הרי הן בארץ ישראל; ושחורן לתחום, בחוצה לארץ. ובהלכות תרומות יתבאר תחומי ארץ ישראל; ובכל בארץ ישראל לגטין.

יא. גט שכתבו בארץ וחתמו בחוצה לארץ - צריך שיאמר 'בפני נכתב' ובפני נחתם; כתבו בחוצה לארץ וחתמו בארץ - אינו צריך לומר 'בפני נכתב' ובפני נחתם'.

יב. נכתב מקצת הגט לפניו, ונחתם כלו בפניו - אם מקצתו הראשון הוא, הרי זה אומר 'בפני נכתב' ובפני נחתם; אפלו לא נכתב בו אלא שטה אחת בפניו, ואפלו שמע קולמוס פותב, וחתמו העדים בפניו - הרי זה אומר 'בפני נכתב' ובפני נחתם. וכן אם יצא הסופר לשוק וחזר והשלים את הגט - אינו חושש שמה אחר מצאו ואמר לו ולשם איש אחר פתבו, אלא אומר 'בפני נכתב' ובפני נחתם'.

יג. אומר 'בפני נכתב' אבל לא בפני נחתם', 'בפני נחתם' אבל לא בפני נכתב', 'בפני נכתב' וחתם עד אחד אבל לא העד השני', אפלו היה הוא העד השני - הרי זה נתקיים בחותמי ונחתם בפניו. ואם העיד הוא ואחר על העד השני שלא חתם בפניו, הרי זה כשר ונתן לה; ואין צריך לומר, אם העידו שנים אחרים על כתב ידי העד השני, שזה כשר.

יד. שנים שהביאו גט בחוצה לארץ - אף על פי שלא נכתב ונחתם בפניהם, הואיל ונתנו להם הבעל לתנו, לאשתו, הרי אלו נותנין לה, ותהיה מגרשת; שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה, אף על פי שאינו מקיים - שהרי שלוחיו הן עדי, שאלו אמרו השנים 'בפנינו נתגרשה', הרי זה מגרשת, אף על פי שאין שם גט.

טו. במה דברים אמורים? בזמן שהגט יוצא [נמצא] מתחת ידי שניהן [שניהם שלוחים]; אבל בזמן שאינו יוצא מתחת ידם [רק אחד שליח], צריכין לומר 'בפנינו נכתב' ובפנינו לפיכך אם אומר אחד 'בפני נכתב' והאחר אומר 'בפני

לומר שלא יכתב בתוך הגט 'על תנאי זה גרש פלוני את פלוני', אלא ביצד עושה? אומר לסופר לכתב ולעדים לחתם, וכותבין גט כשר בלא שם תנאי בעולם; ואחר כך נותן לה הגט ואומר לה: 'הרי זה גטך', או 'הרי את מגרשת בזה על מנת כך וכך', או 'אמר להם, או לשליח: 'תנו לה גט זה על מנת כך וכך'.

ד. כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתב תרף הגט [עיקר הגט: הפרטים האישיים של האיש והאשה] - הרי זה כשר, בין שכתבו קדם חתימת העדים, בין שכתבו אחר חתימת העדים. אבל אם כתבו קדם התרף, אפילו כתב 'על מנת כך וכך' - הרי זה ספק גרושין, שהרי נשאר לו זכות בגופו של גט; וכן אם התנה בפה קדם כתיבת התרף, הרי זה ספק גרושין.

ה. המגרש את אשתו, והתנה עליה, בין בכתב אחר התרף, בין על פה אחר התרף, ואמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ מאיש פלוני', או 'אלא לאיש פלוני', ונתן לה הגט על תנאי זה - אם היה אותו האיש גוי או עבד, או אסור עליה משום ערוה, כגון אביה ואחיה או אביו ואחיו - הרי זה גט כשר. ואם היה אותו האיש יש לו בזה [חלים ביניהם -] קדושין - אף על פי שהוא מחייב לאוין, ואף על פי שהוא קטן - אינו גט; שהרי שיר בגט, ואין זה כריתות. היה בעל אחותה, שאף על פי שהוא היום אסור עליה משום ערוה, אם תמות אחותה יהיה מתר לה - הרי זה ספק מגרשת. ו. אמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ ממי שילד שאינו עתה בעולם', או 'חוץ מזונתך', כלומר תהיה מתרת להנשא לכל אדם, אבל לזנות הרי את באסור אשת איש, או 'הרי את מתרת לכל מי שיבוא עליך בדרך כל הארץ, אבל שלא בדרךך הרי את באסור', או 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ ממקדש בשטר', כלומר שהיא מתרת להתקדש בכסף ובביאה, אבל בשטר הרי את באסור אשת איש, או 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ מהפרת נדרך', כלומר שלא נשאר לי עליך שום אישות כלל חוץ מהפרת נדרך, שאף אשתי לענן הפרת נדרים, או לענן אכילת תרומה, או לענן גרשה, שאם מתה יירשנה - בכל אחד מאלו, הרי זה ספק מגרשת.

ז. אמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון', וחזר ואמר לה: 'הרי את מתרת לראובן ושמעון' - הרי זה מגרשת; שהאנשים שהתנה בהן, היתירם ובטל התנאי.

ח. אמר לה: 'הרי את מתרת לראובן' - הרי זה אינה מגרשת, שהרי לא בטל תנאו של שמעון. אמר לה: 'הרי את מתרת לשמעון', או 'הרי את מתרת אף לשמעון' - הרי זה ספק גרושין; שמא לא היתירה אלא לשמעון, וראובן באסורו עומד, וזה שאמר 'לשמעון', כלומר לכל אדם אף לשמעון, או שמא היתירה לכל, וזה שאמר 'אף לשמעון' והוא הדין לראובן, ששמעון סמוך היה לראובן בתנאו.

ט. התנה עליה ואמר: 'היום אין את אשתי, ולמחר את אשתי' - אינה מגרשת, ואף על פי שפרת בינו לבינה היום; לפיכך כותבין בגטין 'מן היום ולעולם'.

מגרשת, הואיל וגט שבידה כתוב בהלכתו והעדים חותמין עליו. ואף על פי שאין אנו מפירין כתב העדים, ולא נתקנים - אין חוששין לה שמא זיפה אותו, שהרי אינה מקלקלת על עצמה; ועוד, שהעדים החותמין על הגט, הרי הן כמי שנתקנה עדותן בבית דין, עד שיהיה שם מערער. לפיכך נצמיד הגט בחזקתו ותנשאו בו, ואין חוששין שמא ימצא מזיף, כמו שנצמיד הגט בחזקת כשר, כשיביא אותו השליח - עד שיערער הבעל, או עד שביא ראיה שהוא מזיף או בטל. שאם תבוא לחש לזכרים אלו וכיוצא בהן, כך היה לנו לחש לגט שיפתן אותו הבעל בפנינו, שמא בטלו ואחר כך נתנו, או שמא עדים פסולין חתמו בו והרי הוא כמזיף מתוכו, או שמא שלא לשמה נכתב. וכשם שאין חוששין לזה וכיוצא בו, אלא נצמידו על חזקתו עד שיודע שהוא בטל, כך לא נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת ידה, שאין דיני האסורין כדיני הממונות.

יום חמישי כ"ח טבת ה'תש"ע

הלכות גרושין פרק ח

א. המגרש על תנאי - אם נתקנים התנאי, הרי זה מגרשת; ואם לא נתקנים התנאי, אינה מגרשת. וכבר בארנו בפרק ששי מהלכות אישות, משפטי התנאין כלן; ושם נתבאר, שהמגרש על תנאי - כשינתקנים התנאי - תהיה מגרשת בשעה שנתקנים, לא בשעת נתינת הגט לידה; לפיכך יש לבעל לבטל הגט, או להוסיף על תנאו, או להתנות תנאי אחר - כל זמן שלא נתקנים התנאי הראשון, אף על פי שהגיע הגט לידה. ואם מת הבעל, או אבד הגט, או נשרף, קדם שיתקנים התנאי - אינה מגרשת. ולכתחלה לא תנשא עד שיתקנים התנאי; ואם נשאת - לא תצא אלא אם כן לא נשאר בידה לקימו, שהרי בטל הגט. ושם נתבאר, שאם אמר לה: 'הרי את מגרשת מעכשיו', או 'מהיום', 'על תנאי כך וכך', או 'שאמר לה: 'הרי את מגרשת על מנת כך וכך' - כשינתקנים התנאי, תהיה מגרשת משעת נתינת הגט לידה; לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע הגט לידה. ואם אבד או נשרף, אפילו מת הבעל, קדם שיתקנים התנאי - הרי זה מקימת התנאי אחריו מותו, וכבר נתקשה משעת נתינת הגט לידה. ויש לה להנשא לכתחלה, אף על פי שעדיין לא נתקנים התנאי; ואין חוששין שמא לא יתקנים, הואיל והיה התנאי ב'מעכשיו' או ב'על מנת'.

ב. כל המגרש על תנאי - בין שאמר 'מעכשיו', בין שאמר 'אם יהיה ואם לא יהיה' - הרי זה לא יתיחד עם אשתו כל זמן שלא נתקנים התנאי אלא בפני עד, אפילו עבד אפילו שפחה, חוץ משפחתה או בנה הקטן, מפני שאינה בשה מלשמש בפניהם. והדבר ידוע שאם יתיחד עמה לבידה בפני שני עדים כאחד, אפילו לאחר שנתקנים התנאי - הרי זה ספק מגרשת, שמא נבעלה ובטל הגט, כמו שיתבאר בהלכות אלו.

ג. ביצד מגרש אדם על תנאי? לא שיאמר 'כתבו גט לאשתי על תנאי', או 'כתבו ותנו לה על תנאי', ואין צורך

ש'לש מאות וזו - כ'כר בטל תנאי של מאתים, וצריכה לתן שלש מאות. וכן כל פיוצא בזה.

יט. התנה עליה שתעשה דבר זה סתם, הרי זה כמפרש יום אחד, הואיל ולא פרש כמה זמן תעשה. כיצד? אמר לה: 'הרי זה גטף על מנת שתעשי עמי מלאכה', 'על מנת שתשמיש את אבא', 'על מנת שתניק את בני' - אם עשת עמו מלאכה יום אחד, או ששמה את אביו יום אחד, או שהניקה את בנו יום אחד בתוך הזמן שהבן יונק בו והוא בתוך ארבעה וצערים חדש - הרי זה גט. מת הבן או האב קדם שתניק או תשמש - אינו גט.

כ. אמר לה: 'על מנת שתניקי את בני', או 'תשמיש את אבא', 'שתי שנים' - הרי זו משלמת הזמן שפרש; מת הבן או האב בתוך הזמן, או שאמר האב אין רצוני שתשמישני - אינו גט, שהרי לא נתקיים התנאי. וכן כל פיוצא בזה.

כא. 'הרי זה גטף על מנת שתתני לי מאתים וזו מכאן ועד שלשים יום' - נתנה בתוך שלשים יום מדעתו [בהסכמתו], הרי זו מגרשת; לאחר שלשים יום, אינה מגרשת. נתנה לו בעל כרחו, והוא אינו רוצה לקבל - הרי זה גט פסול, עד שתתן מדעתו. חזר ואמר לה בתוך השלשים יום: 'הרי הן מחולין לך', אינה מגרשת, שהרי לא נעשה התנאי; מת בתוך השלשים יום, הואיל ושלמו השלשים יום ולא נתנה - {אינה} מגרשת.

כב. אמר לה: 'הרי זה גטף על מנת שתתני לי מאתים וזו, ולא קבע זמן, ומת קדם שתתן - אינה יכולה לתן ליורשיו, שלא התנה עליה אלא שתתן לו; ולא בטל הגט, שהרי לא קבע זמן. לפיכך, אף על פי שאבד הגט או נקרע קדם שימות - הרי זו מגרשת, ולא תנשא לזר עד שתחליץ [ליבמה].

כג. 'הרי זה גטף על מנת שתתני לי כלי פלוני או בגד פלוני, ואבד אותו כלי או נגנב - אף על פי שנתנה לו אלה בדמיו - אינו גט, עד שתתן אותו כלי עצמו, או עד שייבטל התנאי.

כד. מי שנתגרשה על תנאי, וקדשה אחר קדם שיתקיים התנאי - אם נתקיים התנאי הרי זו מקדשת; ואם לא נתקיים התנאי, ובטל הגט - אינה צריכה גט משני, שהרי אין קדושין תופסין בה. אבל אם נשאת, ולא נתקיים התנאי ובטל הגט - צריכה גט משני, כמו שבארנו.

יום שישי כ"ט טבת ה'תש"ע

הלכות גרושין פרק ט

א. המקגרש את אשתו לאחר זמן קבוע [הרי גיטך ותתגרשי לאחר ל' יום], הרי זו מגרשת כשיגיע הזמן שקבע. והרי זה דומה לתנאי, ואינו תנאי: דומה לתנאי - שהיא מתגרשת כשיגיע הזמן שקבע; ואינו תנאי - שהמגרש על תנאי, הרי גרש [נתן לה בתורת גירושין], וזה עדין לא גרש עד שיגיע אותו זמן. לפיכך: המקגרש על תנאי - צריך לכפל תנאו [נשיהו בו כל דיני התנאי]; וזה - אינו צריך לכפל דברו, ולא לשאר משפטי התנאין שבארנו.

י. 'הרי זה גטף על מנת שלא תשתי יין כל ימי חייך' - אינו גט, שאין זה בריתות [ניתוק מוחלט]; 'כל ימי חיי', או 'כל ימי חיי פלוני' - הרי זה גט, שהרי פרת בינו לבינה, ולא ישאר לו עליה רשות כשימות אותו פלוני.

יא. 'הרי זה גטף על מנת שלא תלכי לבית אביך עד שלשים יום' - הרי זה גט; 'שלא תלכי לבית אביך לעולם' - אינו גט, שאין זה בריתות. לפיכך האומר לאשה: 'הרי זה גטף על מנת שלא תאכלי בשר זה לעולם', 'על מנת שלא תשתי יין זה לעולם' - אינו גט, שאין זה בריתות; 'עד שלשים יום', הרי זה גט.

יב. 'הרי זה גטף על מנת שלא תנשאי לפלוני' - אינו גט; הא למה זה דומה? לאומר לה: 'על מנת שלא תשתי יין זה לעולם', או 'שלא תלכי לבית אביך לעולם', או 'כל ימי חייך'. אבל אם אמר לה: 'על מנת שלא תנשאי לפלוני עד חמשים שנה' - הרי זה גט, ולא תנשא לו כל זמן שהתנה; ואם נשאת, בטל הגט למפרע. ונת עמו - הולד ממנו כשר, והגט כשר; שלא התנה עמה אלא על הנשואין.

יג. 'הרי זה גטף על מנת שתנשאי לפלוני' - אם נשאת לו, הרי זה גט כשאר כל התנאים; אבל אמרו חכמים: לא תנשא לא לאותו פלוני ולא לאחר. לאותו פלוני לא תנשא, שמא יאמרו נשיהן נותנין זה לזה במתנה; ולאחר לא תנשא, שאינו גט אלא בקיום התנאי. עברה ונשאת לאותו פלוני, לא תצא. נשאת לאחר, קדם שתנשא לו - בטל הגט, ותצא והולד ממזר; וצריכה גט משני.

יד. 'הרי זה גטף, והגיר שלי' - אינה מגרשת, שאין זה בריתות; 'על מנת שתתני לי את חניך', הרי זה גט ותתן. **טו.** חקק הגט על טס של זהב, ונתנו לה ואמר לה: 'הרי זה גטף וכתבתך' [דמי כתובתך] - כשר, ונתקבלה כתבתה אם יש בטס כדי כתבתה; ואם אין בו, ישלים לה כתבתה. **טז.** כל המקגרש על תנאי שמבטל את הגט, כגון שהתנה עליה שלא תשתי יין כל ימי חייך, או שתהיה מתרת לכל אדם חוץ מפלוני, או שהתנה שאר תנאים קדם כתיבת התרף - אם היה התנאי כתוב בגט, וחזר ומחקו ונתנו לה - הרי זו ספק מגרשת; ואם היה התנאי על פה - הרי זה נוטל הגט ממנה, וחזר ונתנו לה בתנאי כשר, או בלא תנאי כלל.

יז. כיצד? הרי שנתן הגט לאשתו ואמר לה: 'הרי את מגרשת בזה ומתרת לכל אדם חוץ מפלוני' - אם נטלו ממנה וחזר ונתנו לה ואמר לה: 'הרי את מתרת בו לכל אדם', או 'הרי זה גטף' - הרי זו מגרשת. וכן כל פיוצא בזה.

יח. הנותן גט לאשתו על מנת שתתן לו מאתים וזו, וחזר והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים, שתשמש אביו שתי שנים - לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים, אלא הרי זה כאומר לה: 'עשי אחד משני התנאים'; רצת משמשת רצת נותנת, ואין אחד מן [העדים] הראשונים [על התנאי הראשון] ואחד מן האחרונים [העדים על התנאי השני] מצטרפין [להעיד שהיה כאן תנאי]. אבל אם התנה עליה שתתן לו מאתים וזו, וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו

יִרְאֵנָה] שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהָיָה הוֹלֵךְ וְכֹא [וְרֹאֶה אוֹתָהּ] הוֹלֵךְ
וְכֹא וְלֹא נִתְיַחַד עִמָּה - כְּשִׁילֵךְ וְיִשְׁקָה שְׁלֹשִׁים יוֹם, תִּהְיֶה
מִגֶּרֶשֶׁת; וְאִם עַל פִּי שְׁהִיָּה הוֹלֵךְ וְכֹא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם,
הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַחַד עִמָּה, הָרִי הֵגֵט כְּשֵׁר. בְּמָה דְּכָרִים
אֲמֹרִים? בְּשִׁהֲתָנָה וְאָמַר: 'הָרִי הִיא נֶאֱמָנָה עָלַי לֹמַר שֶׁלֹּא
פִּסְתִּי אוֹתָהּ'. אָכֵל אִם לֹא הֶאֱמִינָה, חוֹשֵׁשִׁין שְׂמָא פִּיס
אוֹתָהּ כְּשִׁהֲתָנָה הוֹלֵךְ וְכֹא, וּמִחֲלָה לֹו הִתְנַאי, וּבִטֵּל הֵגֵט
כְּשִׁפְסִיסָה; וּמִפְּנֵי חֲשָׁשׁ זֶה, יִהְיֶה הֵגֵט פֶּסוּל אַחֵר הַשְּׁלֹשִׁים
יוֹם. וְכֵן הָאֹמֵר לֹאשָׁה: 'הָרִי זֶה גִטָּה לְאַחֵר שְׁנַיִם עֶשֶׂר
חֳדָשׁ', וְהָיָה עִמָּה בְּמִדְּיָנָה - חוֹשֵׁשִׁין שְׂמָא פִּיס אוֹתָהּ, עַד
שִׂיאֵמַר: 'נֶאֱמָנָה עָלַי שֶׁלֹּא פִּסְתִּי'.

י. וְכֵן כָּל הַתְּנָאִין שֶׁהֵן תְּלוּיִין בְּרִצּוֹנָהּ, וְאִם רָצָה וּבִטְלָה
אוֹתָהּ, בִּטֵּל הֵגֵט - חוֹשֵׁשִׁין לֹו שְׂמָא פִּיס, עַד שִׂיאֵמַר
'נֶאֱמָנָה עָלַי'. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּמִתְגַּרְשֵׁת מִן הַנְּשׂוֹאִינִין,
שֶׁלְּבֹו גַם [מְוֹרָגֵל] בָּהּ [אֵינוֹ מְתַבֵּישׁ בַּפְּנִיָּה]; אָכֵל הַמִּתְגַּרְשֵׁת
מִן הָעָרוּסִין, אֵין חוֹשֵׁשִׁין לֹו שְׂמָא פִּיס.

יא. 'הָרִי זֶה גִטָּה מִעֲכָשׁוֹ, אִם לֹא בָּאֵתִי מִכָּאן [מִהוּיּוֹם] וְעַד
שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֳדָשׁ' - אֵין חוֹשֵׁשִׁין שְׂמָא כֹּא בִּסְתֵר, שְׂאִין דְּרָךְ
בְּגִי אָדָם לְבֹא בְּצִנְעָה; וְאִם תַּם הַזְּמַן שֶׁקָּבַע וְלֹא בָּא, הָרִי
זֶה מִגֶּרֶשֶׁת. מֵת בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֳדָשׁ - אִם עַל פִּי שְׂאִי
אֲפֹשֶׁר שִׁבּוּא, וְהָרִי הִיא מִגֶּרֶשֶׁת, לֹא תִנְשָׂא בְּמָקוֹם יָכֵם עַד
אַחֵר שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֳדָשׁ, כְּשִׁיִּתְקַנֵּם הַתְּנָאִין.

יב. בְּרִיא שֶׁהִתְנָה שִׁיִּהְיֶה זֶה גִט אִם מֵת, אוֹ חֲלָה שֶׁהִתְנָה
שִׁיִּהְיֶה זֶה גִט אִם מֵת מִחֲלִי זֶה - לֹא אָמַר כָּלִים;
שֶׁמִּשְׁמַעוֹת 'אִם מֵתִי', לְאַחֵר מִיתָה; וּמִשְׁמַעוֹ [גַם], מַעֲתָה.
לְפִיכָךְ אִם אָמַר 'אִם מֵתִי', הָרִי זֶה כְּאֹמֵר 'לְאַחֵר מוֹתִי' -
וְאֵין גִּט לְאַחֵר מִיתָה.

יג. אָמַר לָהּ: 'הָרִי זֶה גִטָּה מִעֲכָשׁוֹ אִם מֵתִי, אוֹ מִהוּיּוֹם
אִם מֵתִי' - הָרִי זֶה גִט, וְכִשְׁמַעוֹת תִּהְיֶה מִגֶּרֶשֶׁת.

יד. אָמַר לָהּ: 'הָרִי זֶה גִטָּה מִעֲכָשׁוֹ, אוֹ מִהוּיּוֹם', לְאַחֵר
מִיתָתִי, וּמֵת - הָרִי זֶה סֶפֶק מִגֶּרֶשֶׁת; שְׂמָא אַחֵר שְׂאֵמַר
'מִעֲכָשׁוֹ חֲזֹר בּוֹ, וְסִמְכָה דַּעְתּוֹ עַל לְאַחֵר מִיתָה' - שְׂאִין גִּט
לְאַחֵר מִיתָה.

טו. 'הָרִי זֶה גִטָּה לְכִשְׁתַּצָּא חֲמָה, וּמֵת בְּלִילָה - אֵינוֹ גִט;
'עַל מִנֵּת שֶׁתִּזְרַח חֲמָה, וּמֵת בְּלִילָה' - הָרִי זֶה מִגֶּרֶשֶׁת,
וְכִשְׁתִּזְרַח חֲמָה יִתְקַנֵּם הַתְּנָאִין. הַתְּנָה עָלֶיהָ שְׂאֵם וְזָרְחָה חֲמָה
יִהְיֶה גִט וְאִם לֹא וְזָרְחָה לֹא יִהְיֶה גִט, וּמֵת בְּלִילָה - אֵינוֹ
גִט; שֶׁהָרִי לֹא נִתְקַנֵּם הַתְּנָאִין עַד שְׁמָת, וְאֵין גִּט לְאַחֵר
מִיתָה.

טז. שְׂכִיב מְרַע [חֲלָה הַנוֹטָה לְמוֹת] שֶׁכָּתַב גִּט לֹאשָׁתוֹ
וְגִרְשָׁהּ, וְעַמֵּד [הַבְּרִיא] - אֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ, שְׂאִין גִּטוֹ
כְּמִתְנָתוֹ [שֶׁמִּתְנָתוֹ חֲזֹרָת בְּכֹחַ מִקְרָה]; שְׂאֵם תֹּאמַר יִחְזֹר בּוֹ,
יֹאמְרוּ [בִּטְעוֹת]: 'גִּטוֹ לְאַחֵר מִיתָה יִגְרֹשׁ' - כְּמוֹ מִתְנָתוֹ,
שִׂיאֵינָה קוֹנֶה אֵלָּא לְאַחֵר מִיתָה.

יז. 'הָרִי זֶה גִטָּה מִהוּיּוֹם, אִם מֵתִי מִחֲלִי זֶה', וְנִפְל עָלָיו בֵּית
אוֹ נִשְׁכּוֹ נָחַשׁ אוֹ טָרְפוֹ אֲרִי וְכִיּוֹצֵא בִּזְוָה, וּמֵת - אֵינוֹ גִט.
יח. אָמַר לָהּ: 'אִם לֹא יַעֲמֵד מִחֲלִי זֶה', וְנִפְל עָלָיו בֵּית אוֹ
נִשְׁכּוֹ נָחַשׁ אוֹ טָרְפוֹ אֲרִי - הָרִי זֶה סֶפֶק מִגֶּרֶשֶׁת. 'הָרִי זֶה

ב. כִּיצַד? הָאֹמֵר לֹאשָׁתוֹ: 'הָרִי זֶה גִטָּה, וְלֹא תִתְגַּרְשִׁי בּוֹ
אֵלָּא לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם' - אֵינָה מִתְגַּרְשֵׁת אֵלָּא לְאַחֵר
שְׁלֹשִׁים יוֹם; וְאִם מֵת הַבַּעַל, אוֹ אָבִד הֵגֵט אוֹ נִשְׁרַף, בְּתוֹךְ
שְׁלֹשִׁים, אֵינָה מִגֶּרֶשֶׁת.

ג. הִלְכָה וְהִנִּיחָתוֹ בְּצִדֵּי רִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְנִגְנַב אוֹ אָבִד מִשֵּׁם
לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה מִגֶּרֶשֶׁת, הוֹאִיל וְהָיָה הֵגֵט קִנְיָן
בְּיוֹם שֶׁהִיא מִתְגַּרְשֵׁת בּוֹ, וְיִתְדָה אוֹתוֹ [הַקְצָתָה לֹו מִקּוֹם]
בְּמָקוֹם שְׂאֵינוֹ רִשּׁוֹת הָרִבִּים, שֶׁצִּדֵּי רִשּׁוֹת הָרִבִּים אֵינֶן
כְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.

ד. וְכֵן אִם תָּלָה הַגְּרוּשִׁין בְּמַעֲשָׂה, דִּינוֹ כְּדִין מִגֶּרֶשֶׁת אַחֵר
זְמַן. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁאָמַר לֹאשָׁה: 'הָרִי זֶה גִטָּה, וְלֹא תִתְגַּרְשִׁי
בּוֹ עַד שֶׁתִּתְּנִי לִי מֵאֲתִים זֹז' - הָרִי זֶה מִתְגַּרְשֵׁת אַחֵר שֶׁתִּתֵּן;
וְאֵינוֹ צְרִיךְ לְכַפֵּל תְּנָאוֹ, וְלֹא לִשְׂאֵר מִשְׁפָּטֵי הַתְּנָאִין שֶׁבְּאַרְנוֹ
- שֶׁהָרִי לֹא גִרֵשׁ עַל תְּנָאִי, אֵלָּא עַדִּין לֹא גִרֵשׁ זֶה, אֵלָּא
תָּלָה הַגְּרוּשִׁין בְּעִשְׂתִּי כָּךְ וְכָךְ, וְאַחֵר כָּךְ תִּתְגַּרֵּשׁ.

ה. וְמָה בֵּין הַמִּגֶּרֶשׁ עַל תְּנָאִי, לְזֶה שֶׁקָּבַע זְמַן לְגְרוּשִׁין אוֹ
תָּלָן בְּמַעֲשָׂה? שֶׁהַמִּגֶּרֶשׁ עַל תְּנָאִי - יֵשׁ שֵׁם גְּרוּשִׁין, וְאֵינֶן
גְּמוּרִין עַד שִׁיִּתְקַנֵּם הַתְּנָאִין. לְפִיכָךְ, כְּשִׁיִּתְקַנֵּם הַתְּנָאִין,
נִתְגַּרְשָׁה אִם הָיָה הֵגֵט קִנְיָן, אִם עַל פִּי שְׂאֵינוֹ כְּרִשּׁוֹתָהּ;
וְאֵינָה צְרִיכָה לְחֹזֵר וְלִטְלוֹ אוֹ לְהִיּוֹתוֹ כְּרִשּׁוֹתָהּ אַחֵר
שֶׁנִּתְקַנֵּם הַתְּנָאִין, שֶׁהָרִי הִגִּיעַ לְיָדָהּ תִּחֲלָה בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין.
וְאִם נִשְׁאֵת קִדָּם שִׁיִּתְקַנֵּם הַתְּנָאִין - לֹא תִצָּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.
אָכֵל הַתּוֹלָה גְּרוּשִׁין בְּזְמַן אוֹ בְּמַעֲשָׂה - לֹא הִגִּיעַ גִּט לְיָדָהּ
בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין, אֵלָּא בְּתוֹרַת פְּקוּדוֹן עַד הַזְּמַן שֶׁקָּבַע אוֹ עַד
שֶׁתַּעֲשֶׂה הַמַּעֲשָׂה. לְפִיכָךְ, כְּשִׁיִּגִיעַ הַזְּמַן, צְרִיכָה לְהִיּוֹת הֵגֵט
כְּרִשּׁוֹתָהּ, אוֹ תִחְזֹר וְתִטְלֶנָּה, אוֹ שִׁיִּהְיֶה בְּמָקוֹם שִׁיִּתְדָה אוֹתוֹ
בּוֹ אִם עַל פִּי שְׂאֵינוֹ רִשּׁוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; וְאַחֵר כָּךְ
תִּתְגַּרֵּשׁ בּוֹ. וְאִם נִשְׁאֵת קִדָּם שִׁיִּגִיעַ הַזְּמַן שֶׁקָּבַע, אוֹ קִדָּם
שֶׁתַּעֲשֶׂה הַמַּעֲשָׂה שֶׁתָּלָה בּוֹ הַגְּרוּשִׁין - תִּצָּא, וְתוֹלֵד מִמֶּזֶר;
שֶׁעַדִּין הִיא אֲשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה, וְאֵין כָּאֵן שֵׁם [שׁוּם] גְּרוּשִׁין.
ו. הַנּוֹתֵן גִּט בְּיַד אֲשֶׁתוֹ וְאָמַר לָהּ: 'אִם לֹא תִתְּנִי לִי מֵאֲתִים
זֹז, אֵין זֶה גִט', אוֹ 'אֵין אֶת מִגֶּרֶשֶׁת' - הָרִי זֶה לֹא גִרֵשׁ
כָּלֵל, וְאֵין כָּאֵן גִּט לֹא עַל תְּנָאִי וְלֹא תְלוּי בְּמַעֲשָׂה. וְכֵן כָּל
כִּיּוֹצֵא בִּזְוָה.

ז. הַרּוֹצֵה לְגִרֵשׁ עַל תְּנָאִי, וְיִהְיֶה עֲנִין תְּנָאוֹ שֶׁלֹּא תִתְגַּרֵּשׁ
עַד זְמַן פְּלוּגִי - הָרִי זֶה מוֹצִיא עֲנִין זֶה בְּלִשׁוֹן תְּנָאִי, וְיִתְנָה
הַתְּנָאִי בְּכִיּוֹתוֹ בְּזְמַן קְבוּעַ אוֹ בְּהִילִיכְתּוֹ. כִּיצַד? כְּגוֹן
שִׂיאֵמַר לָהּ: 'אִם לֹא בָּאֵתִי מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, הָרִי זֶה
גִט, וְאִם בָּאֵתִי בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, לֹא יִהְיֶה גִט', וְנוֹתֵן הֵגֵט
בְּיָדָהּ; אוֹ יֹאמַר לָהּ: 'הָרִי זֶה גִטָּה מִעֲכָשׁוֹ, אִם לֹא בָּאֵתִי
מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם', אוֹ 'הָרִי זֶה גִטָּה, עַל מִנֵּת שֶׁלֹּא
אָבִיא לְמִדְּיָנָה זֹז עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם', וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בִּזְוָה.

ח. הַתְּנָה עָלֶיהָ שִׁיִּהְיֶה גִט אִם לֹא בָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם
לְמִדְּיָנָה זֹז, וְהָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְחֲלָה אוֹ
עָכְבוּ נֶהָר וְלֹא בָּא עַד אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה גִט, אֲפִלּוּ
עוֹמֵד וְצוֹרֵחַ 'הָרִינִי אָנוּס'; שְׂאִין אָנוּס בְּגִשּׁוֹן, וְאִם עַל פִּי
שֶׁגִּלָּה דַּעְתּוֹ שְׂאִין רִצּוֹנוֹ לְגִרֵשׁ.

ט. הַתְּנָה עָלֶיהָ שֶׁתִּתְגַּרֵּשׁ כְּשִׁיעֵבֵר מִכְּנֶגֶד פְּנֵיָהּ [שֶׁלֹּא

[בנוכחות] בלן. 'הולכי גט זה לאשתי' - מוליכו אחד מהן על ידי בלן; 'בלכם הולכי גט זה לאשתי' - מוליכו אחד מהן במצמד בלן.

כז. אמר לעשרה: 'כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי' - אחד מהן כותב, ושנים מהן חותמין, ואחד מהן נותנו לה; ואפלו היה הכותב הוא אחד משני העדים שחתמו בו, והוא השליח שנתנו לה - הרי זה פשר. אמר להם: 'בלכם כתובו' - בלן חותמין; ואם מנאן, בין שמנה בלן בין שמנה מקצתו, ואמר להן 'כתובו' - הרי זה כאומר 'בלכם', ושנים שחותמין בתחלה, הן משום צדים; והשאר, משום תנאי. לפיכך אם היו השאר פסולין, או חתמו זה היום וזה למחר, אפלו לימים הרבה - הרי זה פשר. מת אחד מהן קדם חתימה, הרי זה גט בטל. היה אחד משנים הראשונים פסול, הרי זה גט פסול - שמא יאמרו: 'עד פסול פשר בעדות שאר שטרות, בעת שיהיו העדים רבים'; ולא הכשירוהו בגט שעדי רבים, אלא מפני שעדי מסירה [שרואים מסירת הגט לאשה] הם העקר.

כח. תקנו חכמים שהאומר לרבים לכתב גט, או לחתם, או להוליך גט לאשתו, אם לכתובה - אומר להם: 'כל אחד מכם יכתב גט לאשתי'; וכן להולכה - יאמר: 'כל אחד מכם יוליך'; ואם לחתימה - יאמר להם: 'כל שנים מכם יחתמו בגט זה ותנו לאשתי'.

כט. ולמה אמרו חכמים 'עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה'? גזירה, שמא יאמר לרבים 'בלכם חתמו'; אם תאמר חותמין זה שלא בפני זה - שמא יעידו שנים, ותטל הגט בידה, ותחשב שפכר העידו בו, ועדין לא נחקים התנאי.

ל. אמר לשלשה: 'שנים מכם יכתבו גט לאשתי ויחתמו ויתנו לה', והיה בהן אב ובנו, בין שחתם האב עם האחר, בין שחתם הבן עם האחר - הרי זה פשר, שהאדם עושה בהן שליח במקום האב.

לא. אמר לשנים: 'כתבו וחתמו ותנו לפלוני שיוליך לאשתי', או 'תנו לשליח שיוליך לה' - אחד מהן כותב, ושניהן חותמין ונותנין לשליח; ואם הולכי הן בעצמן ונתנו לה - אינו גט, שלא עשה אותן שליח לגרושין. כיצד יעשו? יטלו אותו ממנה, ויתנוהו לשליח, וחוור ונותנו לה בפניהם, או בפני אחרים. ורבתי הורו בגט זה בדבר שאינו נראה, מפני שבוש שהיה בנסיחאות שלהן.

לב. אמר לסופר: 'כתב לי גט לאשתי', כתבו ונתנו לבעל בלא צדים, ונטלו הבעל ונתנו לשליח ואמר לו: 'תן גט זה לאשתי בפני צדים', והלך השליח ונתנו לה בפני צדים - הרי זה ספק מגרשת; שאין השליח נאמן להתיר הערוה, אף על פי שהוא עד אחד, אלא מפני כתב העדים שחתמו על הגט, שהן כמי שנתקרה עדותן, עד שיהיה שם מערער, כמו שבארנו. ואם היו שם שני צדים שיעידו שגט זה הבעל נתנו לשליח לגרשה בו - הרי זה מגרשת.

לג. האומר לשליח: 'תן גט זה לאשתי במקום פלוני', ונתנו לה במקום אחר - אינו גט; 'הרי היא במקום פלוני',

גט מעכשו, אם מתי מחלי זה, ועמד והלך בשוק, וחלה ומת - אומדין אותו: אם מחמת חלי הראשון מת, הרי זה גט; ואם לאו, אינו גט. ואם נתק [עבר] מחלי לחלי ולא עמד [התחלך] בשוק - הרי זה גט, ואינו צריך אמר [ודאי מחולי ראשון מת].

יט. ובכל אלו התנאים, כל הימים שמנתינת הגט עד שימותו ויתקיים התנאי - הרי היא מגרשת לכל דבר, ובכלבד שלא יתחד עמה, כמו שבארנו.

כ. חולה שרצה לגרש אשתו על תנאי פשימות, כדי שלא תפל לפני יבם, ואם עמד לא תהיה מגרשת, ולא רצה לגרשה מעכשו, כדי שלא תשרף ודעו - כך הוא כותב בגט אחר שכותב התרף [עיקר הגט], או אומר לה כשנותן הגט: 'אם לא מתי לא יהיה גט, ואם מתי יהיה גט, ואם לא מתי לא יהיה גט'; כדי שיהיה תנאי כפול, והן ["אם מתי"] קודם ללאו ["אם לא מתי"], ולא יפתח פיו תחלה לפרענות ["אם מתי"]. ואם מת, תהיה מגרשת פשימות - והוא שייגיע הגט לידה קדם מיתה.

כא. בעל שנתן גט לאחד ואמר לו: 'זכה בגט זה לאשתי כדי שלא תפל לפני יבם' [שלא תזדקק לייבום], ומת הבעל קדם שייגיע הגט לידה - הרי זה ספק מגרשת; שרוב הנשים זכות היא להן שלא יפלו לפני יבם; ולפיכך תהיה ספק מגרשת, אף על פי שלא הגיע גט לידה, הואיל וזכה לה בו אחר.

כב. אמר לעדים: 'לאחר שנים עשר חדש כתבו גט ותנו לאשתי', או 'שמא להם: 'כתבו ותנו גט לאשתי לאחר שנים עשר חדש' - הרי אלו כותבין אחר הזמן שקבע, ונותנין לה; ואם כתבוהו בתוך הזמן, אף על פי שנתנוהו לאחר זמן שאמר - אינו גט. כתבוהו אחר הזמן כשאמר, ומת קדם שניתן לה - אינו גט; ואם לא נודע אם מיתה קדמה לנתינת הגט, או נתינת הגט קדמה למיתה - הרי זה ספק מגרשת.

כג. אמר להם: 'כתבו ותנו לה אחר השבוע' [שמיטה זו] - אין כותבין אלא אחר שנה מאחר השבוע [בשנה שמינית]; אמר להן 'לאחר השנה' - כותבין לאחר חדש משנה שניה; אמר להן 'לאחר החדש' - כותבין לאחר השבת מחדש שני; אמר להן 'לאחר השבת' - כותבין מאחר יום השבת עד סוף יום שלישי; אמר להן: 'כתבו ותנו לה קדם השבת' - כותבין מיום רביעי ועד סוף יום ששי, ונותנין לה.

כד. הרי שאחרו אחר הזמן שאמר, ואחר כך כתבו ונתנו לה, כגון שאמר להם 'לאחר החדש', וכתבו ונתנו לה לאחר שתי שבתות מחדש שני - הרי זה פסול.

כה. נתיחד עמה אחר שאמר להם לכתב ולחתם ולתן לה, הרי אלו לא יכתבו; וקל וחומר הדברים: אם הגט שנתן לה לידה כשנתיחד עמה, נפסל הגט שמא בעל קל וחומר לזה, שלא נכתב. ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתיחד עמה, אינו גט.

כו. אמר לעשרה: 'כתבו גט לאשתי' - אחד כותב על ידי [בשביל] בלן; 'בלכם כתובו' - כותב אחד מהן במצמד

יום שבת קודש א' שבט ה'תש"ע

הלכות גרושין פרק י

א. כל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט בטל, או אינו גט, או אינה מגרשת - הרי זה גט בטל מן התורה, וצדין היא אשת איש גמורה; ואם נשאת, תצא והולך [מהנישואין השניים] ממזר. ואם היה בעלה כהן, לא נאסרה עליו משום גרושה - חוץ מן המקרה שאת אשתו ואמר לה 'הרי את מגרשת ממני, ואין את מתרת לכל אדם'; שאף על פי שאין זה גט, הרי זו פסולה לכהנה מדבריהן, שנאמר: "ואשה גרושה מאישה"; אמרו חכמים: אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולא התרה לכל, נאסרה לכהנה - וזהו ריב הגט, שפוסל בכהנה מדבריהן.

ב. וכל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט פסול - הרי זה פסול מדברי סופרים בלבד; ונפסלה בו מן הדין מדברי תורה. ולכתחלה לא תנשא, ואם נשאת לא תצא והולך כשר. וכותבין לה גט אחר כשר, ונותנין לה והיא [בעודה] תחת בעלה [השני]. ואם אי אפשר לכתב אחר, והיה הבעל [השני] ותיק [ישר ובעל מידות] וגרש מעצמו - הרי זה משבח, אם אין לו בנים; ואכל אם יש לו בנים - לא יוציא מפני פסול הגט, שמא יוציא לעז [שם רע] על בניו [שהם ממזרים].

ג. וכל מקום שאמרנו בחבור זה 'הרי זה ספק גרושין', או שהיא ספק מגרשת - לא תנשא. ואם נשאת, תצא; והולך ספק ממזר, מפני שהיא ספק ערוה. ויבין שגרש את אשתו בגט פסול, או שהיתה ספק מגרשת ורצה להתזירה - הרי זו מתרת לבעלה; ואינו צריך לחדש הנישואין ולברך שבע ברכות ולכתב כתובה, עד שתתגרש גרושין גמורין.

ד. כל מי שנשאת בגט בטל, הרי זו צריכה גט מבעל שני מדבריהן - כדי שלא יאמרו: 'אשת איש יוצאה בלא גט'; וצריכה גט מן הראשון להתירה לשאר העם. ונאסרה על שניהם לעולם אף על פי שנבעלה בשנייה, כדי שלא יאמרו: 'החזיר זה גרושתו אחר שנשאת'; ואם עבר אחד משניהן והחזירה, יוציא.

ה. וכן הדין באשה שבאו לה עדים שמת בעלה ונשאת, ואחר כך בא בעלה, בין שהיה בעלה פקח, בין שהיה חרש, בין שנשאת לפקח, בין שנשאת לחרש שאין קדושי קדושיין גמורין - תצא משניהן, וצריכה גט משניהן, ונאסרה על שניהן עולם.

ו. הרי שנתקדשה, ואחר כך בא בעלה, או נמצא הגט בטל - הרי זו מתרת לבעלה, ואינה צריכה גט משני, שאין קדושיין תופסין בעריות; ואין חוששין שמא יאמרו 'אשת איש יוצאה בלא גט' - פיין שלא נשאת [אלא], יאמרו: 'תנאי היה בקדושיין ולא נתיקם'.

ז. האשה שנשאת, ואחר כך נמצא הגט בטל, או בא בעלה אחר ששמעה שמת - אין הבעל הראשון והשני זכאין לא במציאתה, ולא במעשה ידיה, ולא בהפר נדריה. וכל פרות [מנכסיה] שאכלו שניהן אחר שנשאת, אין מוציאין מהן; ואין לה כתובה, ולא תנאי מתנאי כתובה, ולא מזונות - לא

ונתנו לה במקום אחר - כשר, מפני שמראה מקום הוא לו [מציין מקום הימצאה לידעה, ואינו מקפיד לגרשה דווקא שם].

אמר לו: 'אל תתנהו לה אלא בבית', ונתנו לה בעלה, 'אל תתנהו לה אלא בימין', ונתנו לה בשמאל, 'תנהו לה ביום פלוני', ונתנו לה בתוך [לפני] הזמן - אינו גט; 'אל תתנהו לה אלא ביום פלוני', ונתנו לה מלפניו או מאחוריו - אינו גט, שהרי הקפיד על עצמו של יום. וכן כל כיוצא בזה.

לד. וכן האשה שאמרה לשלוחה: 'התקבל [קבל] לי גטי במקום פלוני', וקבלו לה במקום אחר - אינו גט; 'הבא לי גטי למקום פלוני', והביאו לה למקום אחר - כשר.

לה. האומר לשלוחה: 'הולך גט זה לאשתי', בין שאמר לו 'הולך', בין שאמר לו 'את [אתה] הולך', וחלה או נאנס - משלחו ביד אחר. ואם אמר לו: 'טל ממנה חפץ פלוני, ותן לה גט זה' - הרי זה לא ישלחו ביד אחר; ואם שלחו ביד אחר, ויצאת האשה לקראת השליח ונתנה החפץ בתחלה, ואחר כך נתן לה הגט - הרי זו מגרשת.

לו. נתן לה הגט, ואחר כך נתנה החפץ - אפילו מיד השליח הראשון, אינו גט; שהרי עבר על דברי הבעל בדבר שסתם בני אדם מקפידין עליו, שהרי הבעל אמר לו: 'טל החפץ ותן לה', והוא נתן ואחר כך בטל.

לז. אמר לו: 'תן לה הגט, וטל ממנה חפץ פלוני' - הרי זה לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר; ואם שלחו ביד אחר - הרי זה גט, בין שנתנה החפץ בתחלה, בין שלא נתנה אלא בסוף.

לח. נתן הגט לשליח ואמר לו: 'אל תתנהו לה אלא אפה', ונתנו לאחר, ונתנו לה - אינו גט; וכן אם אמר לו: 'אל תתנהו לה אפה', אלא תנהו לפלוני, והוא תננו לה, ונתנו לה השליח הראשון - אינו גט, לפי שלא עשהו שליח לגרושין.

לט. נתן לו הגט ואמר לו: 'הולך גט זה לאשתי', אמר לו השליח: 'איני מכירה', אמר לו הבעל: 'תנהו לפלוני, והוא מכירה' - הרי זה שליח שלא נתן [לו ייפוי כוח] לגרושין, ואינו נותן הגט אלא לפלוני שאמר הבעל; ואותו הפלוני הוא שליח הגרושין, והוא שמולכו לה, או משלחו ביד אחר אם חלה או נאנס.

מ. נתן הגט לשליח ואמר לו: 'אל תתנהו לה עד שלשים יום', וחלה או נאנס בתוך השלשים - משלחו ביד אחר; שאף על פי שאינו עכשו שליח לגרושין, הואיל ולאחר השלשים יום יהיה שליח גרושין, עושה שליח אחר בתוך השלשים.

מא. במה דברים אמורים? בשלא היה בעלה עמה במדינה, או שהיתה מתגרשת מן הארוסין. אבל מתגרשת מן הנישואין ובעלה עמה במדינה, חוששין לו שמא פיס [אותה], ואינו עושה שליח בתוך השלשים אלא אם כן אמר 'נאמנת עלי שלא פיסתי'; אבל נותן הגט לה לאחר השלשים - וחוששין לה כמו שבארנו, עד שיאמר 'נאמנת עלי שלא פיסתי'.

ובפני נחתם - הרי זה לא ישאנה, שאנו חוששין שמא ענינו נתן בה ולפיכך העיד לה; וכן עד אחד שהעיד לאשה שמת בעלה, ונשאת על פיו - הרי זה לא ישאנה; וכן החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה - הרי זה לא ישאנה; וכן הנטען על השפחה [יצא קול שבא עליה] ונשתחררה, על הנכרית ונתגירה - הרי זה לא ישאנה; וכן גוי ועבד הבא על בת ישראל, אף על פי שחזר הגוי ונתגיר, העבד ונשתחרר - הרי זה לא ישאנה. וכלן, אם עברו ונשאו - אין מוציאין מידם.

טו. וכלם [דלעיל בהלכה הקודמת] שהיו להן נשים, ומתו נשותיהן, או שנתגרשו והיו הנשים הן שהרגילו [גרמו] את בעליהן לגרשן - הרי אלו מתרות להנשא להם לכתחלה; וכן אם הלכו נשים אלו ונשאו לאחרים, ונתאלמנו או נתגרשו [מנישואיהן השניים] - הרי אלו מתרות להנשא להן לכתחלה.

טז. וכל אחת מהן מתרת להנשא לכן העד שהעיד לה, או לכן החכם שאסרה על בעלה, או לכן הנטען עליה, או לשאר קרוביה - שאין אדם חוטא כרי שיהנה אחר; ומתרת האשה להנשא לאחד מעדי גרושיה, או מעדי מאניה [קטנה שהשיאו אחיה שדי לה במיאון לבטל נישואיה], או לאחד מן הדינים שחלצה בפניהם [היבמה] - שאין חוששין אלא לעדות אחד. ולעולם יתרחק אדם מעדות מאן [שנאמת תחרט על מיאונה], ויתקרב לחליצה. יז. המגרש את אשתו, וחזר ובעלה בפני צדים קדם שתנשא לאחר, בין שגרשה מן הנשואין, בין מן הארוסין - הואיל ואשתו היתה, הרי זו בחזקת שהחזירה, ולשם קדושין בעל, לא לשם זנות, ואפילו ראו אותה שנתן לה מעות; שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות, והרי בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך הרי זו בחזקת מקדשת קדושי ודאי, וצריכה ממנו גט שני.

יח. נתיחד עמה בפני צדים - אם היתה מגרשת מן הנשואין, חוששין לה שמא נבעלה, והן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאה; שכל המקדש בביאה, אינו צריך לבעל בפני צדים, אלא יתיחד בפניהן ויבעל, כמו שבארנו. לפיכך צריכה גט מספק, והרי היא ספק מקדשת. ואם היתה מגרשת מן הארוסין - אין חוששין לה, שהרי אין לבו גם [מורגל] בה.

יט. הורו מקצת הגאונים, שכל אשה שתבעל בפני צדים, צריכה גט - חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. והגדילו והוסיפו בדבר זה שיעלה על דעתם, עד שהורו שמי שיש לו בן משפחתו, חוששין לו, ולא תתיבם אשתו [אם ימות בלא בנים] - שמא שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה; ויש מהן שהורה שוודאי שחרר, שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וכל הדברים האלו - רחוקים הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה, ואין ראוי לסמוך עליהן; שלא אמרו חכמים חזקה זו, אלא באשתו שגרשה בלבד, או במקדש על תנאי ובעל סתם, שהרי אשתו היא, ובאשתו הוא שחזקתו שאינו עושה בעילתו בעילת זנות,

על זה ולא על זה. ואם נטלה מזה או מזה - תחזיר. וכל מה שבלה [נשחק] או אבד מנכסיה, אפילו מנכסי צאן ברזל [נכסי האשה שהבעל מקבל עליהן אחריות] - אין מוציאין אותן לא מזה ולא מזה. והולד מן השני ממזר; ואם בא עליה הראשון קדם שיגרש השני, הרי הולד ממזר מדבריהם. גרשה השני ונטלה ממנו בתבה, ואחר כך בא בעלה או נמצא הגט בטל - אין מוציאין מידה מה שנטלה, לא מן המזונות ולא מן הכתבה.

ח. וכן הדין באחיו שקדש אשה והלך, ושמע בו שמת, ויבם אשתו, ואחר כך בא - תצא מזה ומזה, וצריכה גט מזה ומזה; וכל הדרכים [הדינים] האלו בה. וכן אם קדש אשה, והלכה למדינה אחרת, ושמע שמתה, ונשא אחרתה, ואחר כך נודע שלא מתה - צריכות גט ממנו שתיהן, וכל הדרכים האלו בהן.

ט. אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת, ושמע שמתה, ונשא אחרתה, ונמצאת אשתו קימת - אין אחרתה צריכה ממנו גט, ואשתו מתרת לו; וכן שאר העריות שנסאן בחזקת הטר, ונמצאו ערוה - אינן צריכות גט, שאין קדושין תופסין בעריות.

י. ומפני מה הצריכו אבות ארוסתו גט - שמא יאמרו: 'תנאי ה'ה בארוסין, וכדת נשא אחרתה'; והואיל ויצאה אחרתה בגט, אחרתה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה, כדי שלא יאמרו: 'נשא אחרת גרושתו'.

יא. כתב הסופר, וטעה ונתן גט לאיש ושובר [שטר פרעון הכתובה] לאשה, או שטעו הן ונטל הבעל הגט, ונטלה היא השובר, וכמדומה להם שנתגרשה, ולאחר זמן והרי הגט יוצא מתחת ידי האישה - אם לא נשאת, הרי זו אינה מגרשת, ונתגלה הדבר שעדיין לא נתגרשה, ויתן לה הגט בפנינו, ותהיה מגרשת משעת נתינתו. ואם נשאת, ואחר כך הוציא הבעל את הגט ואמר: 'עדין לא נתגרשה', שהרי הגט בידו ולא הגיע לידה' - אין שומעין לו לאסרה על בעלה, אלא הרי זו בחזקת גרושה, ונפל הגט מידה ומצאו זה, והרי בא לאסרה על בעלה השני.

יב. המוציא את אשתו משום שם רע [שם שזינתה], או משום שהיא פרוצה בנדרים [נודות הרבה] - אומרין לו: 'הודיעה שמפני זה אתה מוציאה, כדי ליסרה; ודע שאין אתה מחזיר אותה לעולם'. ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם? גזירה, שמא תנשא לאחר, ותעשה תשובה ותהיה צנועה תחתיו, ויאמר הראשון: 'אלו הייתי יודע שכן הוא, לא הייתי מגרשה', ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים, שנמצא הגט בטל למפרע. לפיכך אומרין לו: 'גמר בלבך לגרשה, שאין זו חזרת לך לעולם'; ואם עבר והחזיר, לא יוציא.

יג. וכן המוציא את אשתו משום אילונית [עקרה], או משום שרואה דם בכל עת תשמיש - הרי זה לא יחזיר לעולם; שמא תנשא לאחר, ותלד האילונית ותתרפא הנדה, ויאמר: 'אלו הייתי יודע שכן הוא, לא הייתי מגרש' - ונמצא הגט בטל והבנים ממזרים; ואם עבר והחזיר, לא יוציא. יד. שליח שהביא גט בחוצה לארץ ואמר 'בפני נכתב

מָצָא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר" וגו'. ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה; אבל שניה, אם שנאה ושלחה.

כב. אשה רעה בדעותיה [מדותיה], ושאנה צנועה כבנות ישראל הכשרות - מצוה לגרשה, שנאמר: "גרש לך, ויצא מדוך". ואשה שנתגרשה משום פריצות - אין ראוי לאדם פשוט שישאנה, שאין זה מוציא רשעה מביתו וזה מכניסה לתוך ביתו.

כג. מי שנתגרשה אשתו - הרי זה מגרשה בגט, ונתנה מגרשת. אבל אם נשפתת - אינו מוציאה עד שתכריא; ודבר זה תקנת חכמים הוא, כדי שלא תהיה הפקר לפרוצים, שהרי אינה יכולה לשמוע עצמה. לפיכך מניחה ונושא אחרת, ומאכילה ומשקה משלה [על חשבונה]. ואין מחיבין אותו בשאר כסות ועונה, שאין כח בכך דעת לדור עם השוטים בבית אחד; ואינו חייב לרפותה, ולא לפדותה. ואם גרשה, הרי זו מגרשת; ומוציאה מביתו, ואינו חייב לחזור ולהטפל בה.

עד שיפרש שהיא בעלת זנות, או פרש שצל תנאי הוא בועל. אבל בשאר הנשים - הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות, עד שיפרש שהוא לשם קדושין. ואין צריך לומר בשפחה או גויה שאינה בת קדושין, שאין חוששין להן כלל, והרי הן מהן בחזקת גוי ועבד, עד שיעדע בודאי שנשתחררה אמו או נתגררה.

כד. מי שהחזקה אשת איש, בין מן הנשואין בין מן הארוסין, ויצא שמה בעיר מגרשת, אפלו רב העיר או כלן מעבירין קול שנתגרשה - אין חוששין לה, והרי זו בחזקתה; אבל אם יצא שמה בעיר מקדשת, והחזק הקול בבית דין, שהרי היא מקדשת בספק כמו שבארנו, ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקדושין - הרי זו מגרשת, שקול אסרה וקול התירה.

כה. לא ישא אדם אשה וידעתו לגרשה; ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה. ולא יגרש אדם אשתו ראשונה, אלא אם כן מצא בה ערות דבר, שנאמר: "כי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד טבת-א' שבט ה'תש"ע

בכלל) מצות לא-תעשה, אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה מטמא באפן כזה, למי שנגע בו — מצות עשה, כלומר: דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו אומרים שהנוגע בדבר פלוני באפן כזה נטמא; ואם הוא במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא (פרשת שמייני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) — "יכול אם נגע אדם בגבלה ילקה ארבעים? תלמוד לומר: "ולאֵלֶּה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם גבלה ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא תגעו", הא כיצד? הרי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה נטמא ונעשה טמא וחיב בכל-חייבי הטמאים: לצאת חוץ למחנה שכינה (מעזרת ישראל שבמקדש ופנימה) ושלל לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם היה בקרבנו באפן כזה. וזכור ענין זה בכל-מין ממייני הטמאה.

יום ראשון כ"ד טבת ה'תש"ע

מצות עשה קו.

המצוה הק"ו — הצווי שנוצטוינו להיות זכה מטמאה, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא נעשית זכה, ואיך מטמאה וזולתה אחר שנעשתה זכה.

יום שני כ"ה טבת ה'תש"ע

מצות עשה קד.

המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הזב מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם היא נעשה זב, ובאיזה אפן הוא מטמא לזולתו.

יום שלישי כ"ו טבת ה'תש"ע

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-שיזכר לקמן ממייני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים כל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו חייבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזכירים מלהטמא בה, עד שיהיו (או)

יום רביעי כ"ז טבת ה'תש"ע

יום חמישי כ"ח טבת ה'תש"ע

יום שישי כ"ט טבת ה'תש"ע

יום שבת קודש א' שבט ה'תש"ע

הַמִּצְוָה הַק"ט — הַצּוּי שְׁנֻצְטוּיָנו לְטָבֹל בְּמִי מִקְּנָה וְאֵז נִטְהָר מִכָּל-מִין מִמִּינֵי הַטִּמְאָה שֶׁנִּטְמָאנוּ בוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְרָחֵץ בְּמִים אֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ" (ויקרא טו, טז), וְכֵן בְּקִבְלָהּ (ספרא פרשת מצורע): "מִים שֶׁכָּל-בְּשָׂרוֹ עוֹלָה בָּהֶם וְהוּא שְׁעוֹר מִקְּנָה", אֲלָא אִם הָיוּ מִים נוֹבְעִים (ממעין), שֶׁלֹּהֶם אֵין שְׁעוֹר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת מִצְוָה זוֹ (הלכות מקואות). וּמִתְנַאֲיָה, שֶׁהֵזָב בְּלִבָּד יִהְיוּ הַמִּים שִׁיטְהָר בָּהֶם נוֹבְעִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בּוֹ הַפְּתוּב: "בְּמִים חַיִּים" (שם, יג). וְאֵין הַפְּתוּבָה בְּאִמְרָנוּ שֶׁהַטְּבִילָה מִצְוָה עֲשֵׂה, שֶׁכָּל-טִמְאָה חֵיב לְטָבֹל בְּהִכָּרַח, כְּדֶרֶךְ שֶׁכָּל-הַמַּתְעַטֵּף בְּטָלִית חֵיב לַעֲשׂוֹת צִיצִית, אוֹ שֶׁכָּל-מִי שִׁישׁ לוֹ בֵּית חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה — אֲלָא כְּוָנְתִי בְּכֵן לְדִין טְבִילָה שֶׁאֲנוּ נִצְטוּיָנו שֶׁכָּל-הַרוּצָה לְהִטְהָר מִטִּמְאָתוֹ לֹא יִתְכַּן דְּבָר זֶה אֲלָא בְּטְבִילָה בְּמִים, וְאֵז

יִטְהָר. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אחרי מות): "וְרָחֵץ בְּמִים, יָכוֹל גְּזֵרַת מִלֵּךְ (הקדוש ברוך הוא, ללא טעם) תִּלְמוּד לֹאמַר: וְאַחֵר יָבֹא אֶל הַמִּחְנָה — מִפְּנֵי הַטִּמְאָה". הִרְיָהּוּ רוּמְזוֹ לְכָלֵל הַזֶּה שֶׁבְּאַרְתִּי לָךְ: שֶׁזֶּה דִּין בְּלִבָּד לְמִי שֶׁרוּצָה לְהִטְהָר שִׁיעֲשֶׂה-כֵּן — וְדִין זֶה הוּא הַמִּצְוָה; אֲבָל לֹא שֶׁנִּחְיָבָהּוּ טְבִילָה דְּוָקָא, אֲלָא הַרוּצָה לְהִשָּׂאָר בְּטִמְאָתוֹ וְלֹא יִכְנַס לַמִּחְנָה שֶׁכִּינָהּ (מעזרת ישראל שבבית המקדש ולפנים) אֵינָה זְמַן — רִשְׁאִי. וְכִבְרָ בְּאֵר סִפְרָא הָאֵמֶת ("ספר התורה") שֶׁכָּל-מִי שֶׁנִּטְמָא וְטָבַל שֶׁהוּא טָהוֹר, אֲלָא שֶׁאֵין טְהָרְתוֹ שְׁלֵמָה עַד שִׁיעָרִיב שְׁמִשׁוֹ (שתשקע השמש ביום הטבילה). וְכֵן כָּא גַם בְּפִרוּשׁ הַמִּקְבָּל, שֶׁצָּרִיךְ לְטָבֹל וְגוֹפּוֹ עָרוֹם נוֹגֵעַ בְּשִׂטַח הַמִּים. אָמְרוּ (עירובין ד:): "כָּל-בְּשָׂרוֹ — שֶׁלֹּא יִהְיֶה דְּבָר חוּצָץ בֵּינוֹ וּבֵין הַמִּים". הֵנָּה נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁמִּצְוָה זוֹ — וְהִיא מִצְוַת טְבִילָה — כּוֹלֶלֶת דִּינֵי הַמִּקְנָה וְדִינֵי הַחֲצִיצָה וְדִינֵי טָבֹל יוֹם (זה שטבל ועדיין לא העריב — שקעה — שמשו). וּמִצְוָה זוֹ מְבִאֶרֶת בְּמַסְכַּת מְקַנְאוֹת וּבְמַסְכַּת טָבֹל יוֹם.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מדי' שמות פ"נ. הנה אקראהו בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ויהי"ר שימולא משאלות לבבו ולבב זוגתו שיחי לטובה בהקדם וכמו שכותב במכתבו ועוד יותר מזה. כן ירחיב לו השי"ת בפרנסתו שתהי' במנוחה ובכבוד.

ומי"ש שאחד העובדים עמו הוא איש הפקר כו' וכו', צריך לדבר עמו בניחותא ולעורר נקודת היהדות אשר בו אשר כפי עצת חכמינו ז"ל על כל אחד מבני ישראל נאמר אני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה לתורתו ולמצותיו, וכבר ידוע ביאור כ"ק מו"ח אדמו"ר בזה שהחילוק בזה הוא אם הבאר מים חיים נמצא ע"פ הארץ בעומק מעט או בעומק יותר אבל ברור שנמצא הוא וכשיחפרו כדי הצורך יתגלה מן ההעלם אל הגילוי ואל הפועל, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל הנ"ל.

בברכה.

שמואל-א ד יח-כב

יח וַיְהִי כִּהְזָכִירוּ אֶת-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיִּפֹּל מֵעַל-הַכֶּסֶּא אַחֲרָיוֹת בְּעֶד וַיֵּד הַשָּׁעַר וַתִּשָּׁבֶר מִפְּרָקָתוֹ וַיָּמָת כִּי-זָקֵן הָאִישׁ וְכִבְדּוֹ וְהוּא שָׁפַט אֶת-יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה: יט וּבִלְתֹּי אִשְׁת־פִּינָחָם הָרָה לָלֶת וַתִּשְׁמַע אֶת-הַשְּׂמוּעָה אֶל-הַלֵּקֶחַ אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וּמָת חֲמִיָּה וְאִישָׁהּ וַתִּכְרַע וַתֵּלֶד כִּי-נִהְפְּכוּ עָלֶיהָ צָרִיהָ: כ וּבִקְעַת מוֹתָהּ וַתִּדְּבַרְנָה הַנְּצֻבוֹת עָלֶיהָ אֶל-תִּירָאִי כִּי בֶן יִלְדָתָּ וְלֹא עָנָתָה וְלֹא-שָׁתָה לְבָבָהּ: כא וַתִּקְרָא לַנָּעַר אֵי כְבוֹד לְאֹמֶר גָּלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל אֶל-הַלֵּקֶחַ אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאֶל-חֲמִיָּה וְאִישָׁהּ: כב וַתֹּאמֶר גָּלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל כִּי גָלָח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים: פ

שמואל-א ה א-ג

ה א וּפְלִשְׁתִּים לָקְחוּ אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיָּבֹאוּ מֵאֲבֵן הָעֶזְרֹה: ב וַיִּקְחוּ פְלִשְׁתִּים אֶת-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיָּבֹאוּ אֹתוֹ בֵּית דָּגּוֹן וַיִּצְיִגּוּ אֹתוֹ אֵצֶל דָּגּוֹן: ג וַיִּשְׁכְּמוּ אֲשֻׁדּוּדִים מִמַּחֲרָת וַהֲנִה דָּגּוֹן נָפַל לִפְנֵי אֶרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה וַיִּקְחוּ אֶת-דָּגּוֹן וַיִּשְׁבּוּ אֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ:

רש"י

(יח) מפרקתו. אפרקותיה, עצם הצואר: (יט) ללת. על כרחו 'ללדת' פירושו, ואין לו דמיון. ומנחם חברו בחלק 'ללה', לפי שחבלי לידתה ביללה באו לה, ויסוד יללה, אין אות ביסודה אלא למ"ד לבדה: נהפכו. נשתנו מכדרכן, לכך מתה: צריה. צירי דלתי בטנה, קרדוני"ל בלע"ז: (כא) אי כבוד. אין כבוד, וכן (איוב כב ל): ימלט אי נקי, אין נקי: אל הלקח. כמו על הלקח, ואין צריך לזוזו מלשון אל, למי שידוע להבין דברו: אל הלקח. איטויר"ש לאישטריפו"ש בלע"ז: ואל חמיה. ואל הרעה הזאת, שמת חמיה ואישה: (ב) אצל דגון. דמות עשוי כדמות דג:

מצודת דוד

מצודת ציון

(יח) אחרונית. לאחריו: בעד. נגד: מפרקתו. הוא עצם הצואר, על שם שעשוי פרקים פרקים: (יט) ללת. רצה לומר ללדת, ובא בחסרון הדל"ת, לפי שילדה ביללה: ותכרע. נפלה על ברכיה: נהפכו. ענין סבוב וגלגול, על כי בעת הגלגול מתהפך הדבר מצד אל צד, וכן (שופטים ז יג): מתהפך במחנה מדין: צריה. הם חבלי הלידה, הבאה מהשטת קשרי הרחם התקועים זה בזה, והוא מושאל מן צירי הדלתות, וכן (ישעיהו יג ח): צירים וחבלים יאחזון: (כ) ענתה. השיבה: שתה. שמה, כמו (שמות י א): למען שיטי: (כא) אי כבוד. כמו אין כבוד, ותחסר הנו"ן, כמו (איוב כב ל): ימלט אי נקי. והיא בחיר"ק, ודוגמתו (לקמן כא ט): ואין יש פה, שהיא בחיר"ק: (ב) דגון. שם עבודה זרה: ויצִיגּוּ. העמידו:

(יח) בעד יד השער. נגד מקום השער: כי זקן האיש וכבוד. רצה לומר: לפי שהיה זקן וכחו תש והיה בעל בשר, לזה לא היה יכול להתחזק בעת נפלו להטות עצמו על צדו: (יט) הרה ללת. רצה לומר: נשלם ימי הריונה ללדת: כי נהפכו. מחרדת השמועה, נהפכו ונתגלגלו עליה פתאום חבלי הלידה: (כ) וכעת מותה. וכאשר בא עת מותה על ידי הלידה הפתאומית: אל תראי. היות חשבו שמתפחדת שלא תמות גם היא בעבור רוע המזל, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (שבת קה ב): אחד מן המשפחה שמת, ידאגו וכו', ולזה אמרו לה, דעי כי בן ילדת, ושוב אין לך לפחד, כי אם נולד בן זכר, נתרפאת כל המשפחה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי מועד קטן ג א): ולא שתה לבה. אל דבריהן: (כא) לאמר. רצה לומר: השם יורה, אשר בעת שנולד, גלה כבוד מישראל וכו': (כב) ותאמר. וחזרה ואמרה, עיקר גלות הכבוד, הוא בעבור כי נלקח הארון: (ג) לפניו ארצה. על פניו, כי חשבו שבמקרה נפל:

דברי הימים ב כד זיא

ז כי עתליהו המרשעת בניה פרצו את־בית האלהים וגם כל־קדשי בית־יהוה עשו לבעלים: ח ויאמר המלך ויעשו ארון אחד ויתנהו בשער בית־יהוה חוצה: ט ויתנו־קול ביהודה ובירושלם להביא ליהוה משאת משה עבד־האלהים על־ישראל במדבר: י וישמחו כל־השרים וכל־העם ויביאו וישליכו לארון עד־לכלה:

רש"י

מאתים חסר אחת ואותן שנים יותר שחיה יואש לאחר חזקת הבית נמצא שלא הוצרכו לחזק את בדק הבית אם לא עתליהו המרשעת ובניה פרצוהו: כי עתליהו וגו'. לכן אין תימה אם צריך מהרה כל כך חזוק וגם אל תתמה שלא היה כסף וזהב של הקדשות באוצרות בית ה' עד שהוצרכו ליתן קול ביהודה ובירושלים להביא משאת כי גם כל קדשי בית ה' עשו לבעלים: (ח) ויעשו ארון אחד. ובמלכים (ב) יב) כתיב ויקוב חור בדלתו ע"י אותו חור היו זורקין בארון ההקדשות ולא לפתוח הדלת פן יבא רמאי ויגנוב ממנו: ויתנהו בשער בית ה' חוצה. כדי שיוכלו לבא אליו כל נדיב לב לתת בו את תרומת ה':

(ז) כי עתליהו המרשעת בניה פרצו. הוצרך לומר כי מחדש בנאו שלמה בנין חזק כי משבנאו שלמה עד יואש לא היו רק קכ"ה שנה וכבר ה' נפרץ שאם לא שפרצו עתליהו ובניה עדיין היה קיים שהרי מיואש עד יאשיהו יותר ממאתים שנה ולא הוצרכו לחזקו עד יאשיהו ואעפ"כ לא עשאו יואש חדש כבתחילה ומגמר הבית עד יואש קכ"ה כיצד שלמה מלך מ' שנה וד' שנה למלכותו התחיל לבנותו וד' שנה עיכב בכנינו הרי י' שנה ונשאר ל' ורחבעם מלך י"ז הרי מ"ז ואביה ג' הרי נ' ואסא מ"א הרי צ"א ויהושפט כ"ה הרי קי"ו יהורם ח' הרי קכ"ד ואחזיה א' הרי קכ"ה ומיואש עד יאשיהו כיצד אמצ' מלך כ"ט שנים עזיהו נ"ב יותם ט"ז אחז ט"ז חזקיה כ"ט מנשה נ"ה ואמון ב' הרי

מצודת ציון

(ז) פרצו. שברו: (ח) ארון. ארגז:

מצודת דוד

(ז) בניה. שהיו לה מאיש אחר הם פרצו את בית האלהים אם כן מהצורך לתקן וגם כסף הקדשים שהיה בבית ה' עשו לבעלים ואפס א"כ הכסף ולכן מהצורך לקבץ כסף מאת הקהל על צורך התקון: (ח) חוצה. בהעבר שכלפי החוץ: (ט) ויתנו קול. ר"ל הכריזו ברבים: על ישראל. מה שצוה על ישראל בהיותם במדבר והם הכספים האמורים למעלה: (י) וישמחו. ר"ל הביאו הכסף בשמחה: עד לכלה. ר"ל הביאו יום יום עד שכלו כולם להביא איש לא נעדר:

הגמרא רוצה להעמיד את דברי המשנה כשאין מקנה האב לולד את מתנתו כעת, אלא לאחר שיצא הולד לאויר העולם. מקשה הגמרא: וְלִיָּמָא לִיהָ רב הונא שמשנתו מדברת דְּאָמַר האב לְבִשְׁתָּלָד אשתי אז יקנה הולד את מתנתו.

מתרצת הגמרא: שרב הונא אינו יכול לפרש כך את דברי המשנה, כיון שרַב הוּנָא לְמַעֲמִיָּה, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָף אַם אַמְר לְבִשְׁתָּלָד לֹא קִנְהָ. ואמר זאת במחלוקתו עם רב נחמן. דְּאָמַר רַב נַחְמָן, הַמְזִיגָה חֲפִץ לְעוֹבָר, לֹא קִנְהָ. אבל אם אמר המזכה, לְבִשְׁתָּלָד אשתי יקנה העובר, משיצא לאויר העולם קִנְהָ. וְרַב הוּנָא אָמַר, אָף אַם אַמְר לְבִשְׁתָּלָד, לֹא קִנְהָ. וְרַב שְׁשֵׁת אָמַר, אָחֵד זֶה וְאָחֵד זֶה – בֵּין אִם יִזְכֶּה חֲפִץ לְעוֹבָר כְּשֶׁהוּא בְּמַעֲי אִמּוֹ, וּבֵין אִם אַמְר שִׁזְכֶּה בְּחֲפִץ כְּשִׁילוֹד, קִנְהָ. ומכאן שלדעת רב הונא אף אם אמר 'לכשתלד' לא קנה.

רב ששת מבאר מנין למד שהמזכה לעובר אפילו קודם שנולד קנה: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, מִנָּא אָמִינָא לֹה – מִנֵּין לְמִדְתֵּי דִין זֶה, מִהָא דְתִנְיָא, גַּר שְׁמַת, וּסְתָם גַּר אֵין לוֹ יוֹרְשִׁים שְׁהֵי קִטְן שְׁנוֹלד הוּא, וּבִזְבוּזֵי – בְּזוּזֵי יִשְׂרָאֵל אַתְּ נִכְסִיו, וְאַחַר שֶׁתִּפְסוּ אַתְּ הַנִּכְסִים, שְׁמַעוּ שְׁשֵׁשׁ לוֹ בֶּן שְׁנוֹלד לוֹ אַחֵר שֶׁהִתְגִּיר, אִי שְׁהִיתָה אֲשֶׁתוֹ מְעוֹבָרָת, תִּיבִין לְהַחֲזִיר אַתְּ הַנִּכְסִים וְלִהְיוֹת לְיֹרֶשׁ. ואם הִחֲזִירוּ חֲבֵל, וְאַחַר כֵּךְ שְׁמַעוּ שְׁמַת בְּנֵי שֶׁל הָגַר, אִי שְׁפִילָה אֲשֶׁתוֹ אַתְּ עוֹבְרָה, וְנִמְצָא שְׁדֵין הַנִּכְסִים כְּהַפְקָר, הַחֲזִיק בְּשִׁנְיָה – מִי שֶׁעָשָׂה קִנְיָן נוֹסֵף אַחֵר שִׁיִּצְאָה הַשְּׁמוּעָה שֶׁמֶת הָבֵן, קִנְהָ אַתְּ הַנִּכְסִים, וּבְרָאשׁוֹנָה – אֲבָל מִי שֶׁעָשָׂה קִנְיָן רַק בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁמֶת הָגַר, לֹא קִנְהָ אַתְּ הַנִּכְסִים.

ומבאר הגמרא את ראיית רב ששת מדין נכסי הגר: וְאִי סִלְקָא דְעֵתֵיד – ואם תעלה בדעתך לומר, שְׁעוֹבָר לֹא קִנְיָ, ואינו יכול לזכות בחפץ קודם שיצא לאויר העולם, לָמָּה לְהוֹ לְאוֹתָם אֲנָשִׁים שֶׁתִּפְסוּ בַּנִּכְסִים לְאַחֲזוֹקֵי בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה, הָא אֲחִיזְקוֹ לְהוֹ חֲדָא זִמְנָא – הרי כבר החזיקו פעם אחת בהם. אלא ודאי שהעובר קנה את נכסי אביו, ולכן לא היה קנינם קנין, והיו צריכים לקנות פעם שניה את הנכסים לאחר מותו. ומכאן הוכיח רב ששת שאפשר לזכות לעובר.

אביי דוחה את ראיית רב ששת מנכסי הגר: אָמַר אָבִי, יְרוּשָׁה הִפָּחָה מֵאִלֵּיָּה שְׁאֵי – שוּנָה הוּא דִין יְרוּשָׁה שְׁאֵין אָדָם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה כְּדִי לְקַנּוֹתָהּ, אֲלֹא הוּא זֹכֶה בָּהּ מֵעַצְמוֹ, וְלֹכֵן גַּם עוֹבֵר יִכּוֹל לְקַנּוֹתָהּ, וּמִפְּנֵי כֵךְ זֹכֶה הָעוֹבֵר בַּנִּכְסִי אֲבִיו הָגַר. אבל מתנה שצריך לעשות בה קנין אין העובר

יכול לקנותה.

רבא דוחה את ראיית רב ששת מטעם אחר: רַבָּא אָמַר, באמת אין חילוק בין ירושה למתנה, ואת שניהם אין יכול העובר לקנות, אלא הטעם שחזקה ראשונה של האנשים בנכסי הגר לא הועילה אינו משום שהעובר ירש, אלא שְׁאֵי הָתָם בַּנִּכְסִי הָגַר, כִּיּוֹן דְּרַפְּזֵי מְרַפְּיָין בְּיָדֵיהוּ מְעִיקְרָא – שכשהחזיקו לראשונה כשמת הגר לא היתה חזקתם ברורה כיון שהיו מסופקים אם יש לגר יורש, אלא רק רצו לתפוס את הנכסים, ולא התכוונו לזכות בקנין גמור אלא אחרי שיתברר להם אם יש יורש אחר, ולכן רק מי שהחזיק חזקה שניה לאחר מות העובר זכה בנכסים.

הגמרא מבררת אם יש חילוק דין בין סברת אביי לרבא. שואלת הגמרא: מֵאִי בִּינְיָיָה – מה החילוק בין סברת אביי לרבא. משיבה הגמרא: אִיכָא בִּינְיָיָה, כשהחזקה הראשונה שהחזיקו האנשים היתה אחר שְׁשִׁמְעוּ בֵּי – על העובר שְׁמַת, והאמת היתה שכשהחזיקו עדיין לֹא מָת, וְרַק אַחֵר כֵּךְ מָת. לדעת רבא הועילה חזקתם, שכיון שסברו שהוא מת היתה כוונתם לחזקה גמורה ולכן קנו. אך לדעת אביי, שעובר זוכה בירושה, אם כן כל זמן שהיה קיים הוא היה בעל הנכסים וחזקתם לא הועילה להם, ורק מי שעשה קנין אחר מות העובר זכה בנכסים.

הגמרא מקשה על דברי רב ששת ממשנה: תָּא שְׁמַע, מה ששינוי במשנה (נדה מג) תִּנְיָן בֶּן יוֹם אָחֵד, נִזְחַל וְנִמְחַל – נזחל ירושה, ואם מת מנחיל לאחרים את מה שירש. ומדייקת הגמרא: בֶּן יוֹם אָחֵד אֵין – דוקא אם היה בן יום אחד אז הוא יורש, אבל אם מת בעודו עוֹבָר לֹא, ומשמע שאין העובר יורש ושלל כדעת רב ששת.

דוחה הגמרא: שאי אפשר להוכיח מהמשנה שם שעובר אינו יורש. דְּהָא אָמַר שֶׁם רַב שְׁשֵׁת ופירש את דברי המשנה כך, 'נזחל' אין הכוונה בנכסי האב, כי בנכסי האב אין חילוק אם היה קיים העובר או לא היה קיים כלל, כיון שאם לא ירשו האחים את חלק העובר ירשו חלק זה מן האב עצמו, אלא 'נזחל' הוא בַּנִּכְסִי הָאֵם, לְהַנְחִיל לְאַחֵין מִן הָאֵב – שאם מתה אמו, אין אחיו מן האב יורשים אותה, שהרי לא אמנם היא. אבל כשהוא ירש את אמו ומת, יורשים אחיו מאביו אותו. ואומרת המשנה, שְׁדִּיקָא אִם מֵת בֶּן יוֹם אָחֵד, אֲבָל אִם מֵת כְּשֶׁהִיָּה עוֹבָר, וגם אמו מתה כשהיה עובר, לֹא יורש את אמו כדי להנחיל לאחיו. מֵאִי מְעָקָא – ומה הטעם שאינו יורש כדי להנחיל,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מ"יז טבת.

ובהנוגע למסחרו הנה ידוע מ"ש וברכך ה"א בכל אשר תעשה. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, לעשות כלים טבעיים. וכפי המבואר בכ"מ בדא"ח שכן הוא השפעת עוה"ז, ברובא דרובא, שצ"ל לבוש טבעי, וכנראה ומכמה ידיעות שהניי מקבל הנה מוזנח אצלו זה במדה גדושה, ואף שמבואר שכא"א מבנ"י הנה כל אוצרות תבל אינם מספיקים לשלם המגיע לו, וכמובא הבין אב ממה שנפסקה מלוכה ג' דורות בשביל שעשה ג' פסיעות לכבוד השי"ת, הרי לאחכ"ז ואעפ"כ – נאמר בכל אשר תעשה, והובאו כל הביאורים בהנ"ל. וממה שמבואר במקומות הנ"ל, שאין צ"ל לבוש יותר מהמדה, ודוקא וגלחה את ראשה ועשתה את צפרני, הרי מזה עצמו מובן ג"כ שאין צ"ל הלבושים קצרים יותר מדאי. ובפרט כשנוגע לפרנסת ב"ב של אדם – שזהו מצוה מן התורה. מובן שאין כוונתי בצעקה על העבר, אלא נסיון להבין המצב ולעוררו בהנוגע להבא...

בברכה.

וְלִימָא – רב הונא: מתניתין – דאמר "אם תלד אשתי זכר תנו ליה מנה לכשתלד", דלא זכי ליה כלום עד שיוולד, ואין זה מוכה לעובר דאמרין לעיל דלא קנה. ומשני: רב הונא דאמר איני יודע מי שנאה, ולא אוקמה כשתלד – לטעמיה, דאמר רב הונא: אף המזכה לעובר בכהאי גזונא דאמר "לכשתלד", כלומר "נכסי להאי

דמיעברא לכשיוולד" – לא קנה. דכיון

דבשעת הקנהא עובר הוא ואינו יכול לזכות

– לא יקנה לכשיוולד, על ידי אמירה דאמר

"לכשתלד". לכשתלד קנה – אף על גב

דפליג רב נחמן בהמוכר פירות דקל לחבירו,

דאמר: אף משבאו לעולם יכול לחזור בו.

דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם –

הכא גבי עובר מודי, דחשיב ליה כישנו

בעולם, וגם הנכסים שנותן לו הרי הן בעולם.

אלא שצריך לחקן לשונו, ולומר: נכסי להאי

עובר לכשתלד, דאז ראוי לקנות לגמרי.

ובבבא – החזיקו כל איש ואיש מה שמצא

בבזו איש לוי. חייב להחזיר – כיון דאשתו

מעוברת – עובר יורש הוי, אלמא, המזכה

לעובר קנה. או שהפילה אשתו – וחזרו

ישראל והחזיקו בנכסיו. החזיק בשניה –

אחר שמת הבן או העובר – קנה, דהשתא

ליכא עוד שום יורש. בראשונה לא קנה –

דאיגלאי מילתא שהיה לו בן או עובר, ואף

על גב דסוף סוף מת העובר בבטן, ולא יצא

לאויר העולם – כירש גמור חשיב ליה.

ומרע לחזקת מחזיקי ראשונה. אלמא: עובר

יורש, כרב ששת. ורבא אמר – לעולם אימא

לך: לא שנא המזכה לעובר, לא שנא ירושה

הבאה מאיליה – לא קנה כלל. ושאינה הם גבי המחזיק בראשונה, האי דלא קנה

– לאו משום עובר הוא, דהא אין עובר יורש. אלא מעיקרא, כשהחזיקו – רפוי

מרפין בידיהו. כשמת הגר ובבבא נכסיו החזיקו – לא נתבבאו להחזיק לגמרי, דהא

מספקא להו אם יש לירשין אם לאו, כמו שהוכיח סופו על תחלתו, ששמעו לבסוף

שהיה לו בן, או אשתו מעוברת, ושמא לא תפיל. ולכן לא הויה חזקתו חזקה אלא

אם בן חזרו החזיקו אחר מיתת הבן והעובר. ולעולם אימא לך עובר אינו יורש, וגם

המזכה לו לא קנה. מאי בינייהו – בין לאבי בין לרבא חזקה ראשונה לאו כלום

היא, מה לי משום דעובר יורש לאביי, מה לי משום דרפוי מרפאי לרבא. מאי נפקא

לן מינה: איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואחר כך מת – לשונות רבים

שמעתי, ולא ישרו בעיני. אמנם בן צריך לפרש: איכא בינייהו בין אבי לרבא בכהאי

גזונא: גר שמת, ובבבא ישראל נכסיו החזיקו, ואחר כך שמעו שאשתו מעוברת,

ושמעו אחרי כן שמת העובר, ועדיין היו מוחזקים. אי נמי שהחזיקו אחר ששמעו בו

שמת, ולא היה מת כששמעו, אלא אחר כך מת. לאביי דאמר עובר יורש משום דהוי

ירושא הבאה מאיליה, המחזיקים ראשונה קודם מיתת עובר לא החזיקו, אלא

מחזיקי אחר מיתתו. ולרבא, דתלי טעמא ברפוי, המחזיקים ראשונה ששמעו בו

שמת – הויה חזקתן חזקה. ואף על פי שנודע לבסוף שעדיין לא מת, מכל מקום לא

מרפאי בידיהם, כיון ששמעו בו שמת, והעובר לא יצא לאויר העולם ולא זכה לירש,

דלרבא אינו יורש עד שיצא לאויר. והמחזיק בשניה אחר מיתת העובר – לא הוי

חזקתן חזקה. כן נראה בעיני, ועיקר. לשון קצרה: איכא בינייהו ששמעו בו שמת

העובר ואחר כך החזיק, והוא לא מת, אלא אחר כך מת, ובאו אחרים להחזיק.

לרבא – חזקתו ראשונה לא מרפאי, שהרי שמעו שמת ונתבבאו להחזיק לגמרי,

וקנו, דסוף סוף העובר לא יצא לאויר העולם ולא יירש מידי. ולאביי – אחרונים

קנו. ושמע – דתנן במסכת נדה בפרק "יורא דופ" (מד, א): תינוק בן יום אחד

מטמא בגנעיה עד דנחל ומנחיל. ופרכין בגמרא: נחל ממאן – מאביו, מנחיל למאן –

נפקא לן מינה בהאי תינוק? אפילו כי לא בא לעולם היתה ירושה נופלת לפני אלו האחים ומשנינן: אמר רב ששת נחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב – דמיניה קא

ירתי. כגון רחל שילדה את יוסף, ומתה רחל ביום שנולד יוסף, וירש את אמו, שהרי בן יום אחד נחל. ואחר כך מת, ומנחיל לראובן ושמעון בני יעקב שזן אחיו מאביו.

דמיניה דיוסף ירתי, ולא מרחל, שהרי אינה אמם. הכי איתא במסכת נדה. והכא הכי הוא דפרכין: תא שמע: תינוק בן יום אחד נחל ומנחיל, בן יום אחד – אין, עובר –

לא. אלמא עובר אינו יורש ירושה דממילא, וכל שכן דהמזכה לעובר לא קנה, וקשיא לרב ששת ומשני, אמר רב ששת: נחל בו, והאי שינויא במסכת נדה איתיה משום

קושיא אחריית, כדפרישית לעיל. ונראה בעיני דהכי גרסינן: האמר רב ששת נחל בנכסי האם בו, הלכך, כיון דההוא יומא דאתיליד מתה אמו – משום הכי זייקין: דוקא

בן יום אחד שנולד ויצא לאויר העולם ואחר כך מתה אמו, ואחר כך מת הוא, והוריש לאחיו מן האב, אבל עובר – לא, אינו יכול לירש אמו בעדו בבטנה

וְלִימָא ליה: דְּאָמַר "לְכַשְׁתְּלַד" - רַב הוּנָא לְטַעְמִיהּ,

דְּאָמַר רַב הוּנָא: אָף "לְכַשְׁתְּלַד" - לֹא קָנָה, דְּאָמַר רַב

נַחְמָן: הַמְּזַכֵּה לְעוֹבֵר לֹא קָנָה, "לְכַשְׁתְּלַד" - קָנָה; וְרַב

הוּנָא אָמַר: אָף "לְכַשְׁתְּלַד" - לֹא קָנָה; וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר:

אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה - קָנָה. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מָנָא אָמִינָא

לְהָ? דְּתַנִּי: גַּר שֶׁמָּת וּבִבְבָּא יִשְׂרָאֵל נִכְסֵיו, וְשִׁמְעוּ שֵׁשֶׁת

לֹא בֵּן אוֹ שְׁהִיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעוּבֶרֶת - חֵיבִין לְהַחְזִיר. הַחֲזִירוּ

הַכֵּל, וְאַחֲרַיָּךְ כִּדְ שִׁמְעוּ שֶׁמָּת בְּנוֹ אוֹ שְׁהִפִּילָה אִשְׁתּוֹ,

הַחֲזִיק בְּשֵׁנִיה - קָנָה, וּבְרֵאשׁוֹנָה - לֹא קָנָה; וְאִי סֵלָא

דְּעֵתִיד עוֹבֵר לֹא קָנִי, לְמָה לְהוֹ אֲחֻזְקִי בְּשֵׁנִיה? הֵא

אֲחֻזְקוֹ לְהוֹ חֲרָא וְיִמְנָא אָמַר אֲבִי: יְרוּשָׁה הַבָּאָה מֵאִילֵיהּ

שְׂאֵנִי. רַבָּא אָמַר: שְׂאֵנִי הֵתָם, דְּרַפּוּי מַרְפְּאִין בִּידֵיהּ

מְעִיקְרָא. מָאִי בִּינִייהוּ? אִיכָא בִּינִייהוּ: שִׁשְׁמַעוּ בּוֹ שֶׁמָּת

וְלֹא מָת, וְאַחֲרַיָּךְ כִּדְ מָת. תָּא שִׁמְע: תִּינוּק בֵּן יוֹם אֶחָד

נוֹחַל וּמִנְחִיל; בֵּן יוֹם אֶחָד - אֵין, עוֹבֵר - לֹא - הֵא אָמַר

רַב שֵׁשֶׁת: נוֹחַל בְּנִכְסֵי הָאִם לְהַנְחִיל לְאַחִין מִן הָאָב.

וְדוֹקָא בֵּן יוֹם אֶחָד, אֶבֶל עוֹבֵר - לֹא, מָאִי מְעַמָּא?

דהוא

"אלמנה" (שם) דלרבנן אוכלין בשביל כל המשפחה. דסבר שמואל דלרבנן לית ליה זכייה

לעובר. והשתא ניהא הא דקאמר לעיל רב ששת: מנא אמנא לה? דתניא גר שמת בו, ולא

דחי דרך ברייתא כרבי יוסי. דרבנן נמי לא פליגי, אלא דלא חיישי למיעוטא, כדפרישית.

ואם תאמר: לעיל דאמר: החזיק בשניה קנה, בראשונה לא קנה, אמאי לא קנה המחזיק

בראשונה, כיון דלסוף הפילה? דהא בפרק "אלמנה" (שם סו, א) אמרינן דזכרים הוי מיעטא

משום מיעוטא דמפילות, ואין לעובר שסופו להיות נפל חלק בעבדים ויש לומר: דהתם

תלינן שמא כבר בשעת אכילת העבדים מת העובר בבטן, ולית ליה זכייה.

נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב – תימה: דמה עלה על דעת המקשה? דהא

על כרחך צריך לומר כדמשני רב ששת: נחל בנכסי האם. דאי לאו הכי – דקשה

ליה, דאחין, אי בעו – מיניה לירתו, אי בעו – מאביו לירתו, דהכי זייק בפרק "יורא דופ"'

ויש לומר: דהא ידע המקשה שפיר דנוחל בנכסי האם קאמר, אלמא ליה קנה המחזיק

מייתא ברישא. ורב ששת משני דהוא מיית ברישא. ולא הוצרך רב ששת לומר נחל בנכסי

האם, אלא לפי שלא פירש המקשה – מפרש לה רב ששת. ובפרק קמא דערכין (ו, א)

דפרק' לשמואל מרב ששת, דאמר דהוא מיית ברישא – הוה מצי למימר דשמואל סובר

כמו מקשה דהבא, דהיא מייתא ברישא. אף על גב דשמואל סובר כרב ששת דאמר: המזכה

לעובר קנה, לקמן בסמוך, מכל מקום אין צריך לתרץ כרב ששת, דיכול לתרץ כמר בריה

דרב יוסף שאין ממעט בחלק בכורה, אלא דניחא ליה להעמיד שמואל כרב ששת. ועוד יש

לומר: דמעיקרא סלקא דעתך דנוחל בנכסי האב, ובגון שלא היה לו אלא העובר לבד,

והקנה נכסיו לאחרים אם לא ירשנו זה. וקתני דדוקא בן יום אחד נחל מאביו כדי להנחיל

ליורשין מאביו, אבל עובר – לא. והכי נמי הוה מצי לשנוי בפרק "יורא דופ"'

(נדה מד, א). אי נמי, יש לומר: דהמקשה סבר כמר בריה דרב יוסף, לומר ששמעט בחלק בכורה בלא

דרשה דיליולו לוי, דדוקא בן יום אחד ממעט בכורה, אבל עובר לא.

דהוא

מאביו, מנחיל למאן – לאחין מן האב. אחין, אי בעו – מיניה לירתו, אי בעו – מאביו

נפקא לן מינה בהאי תינוק? אפילו כי לא בא לעולם היתה ירושה נופלת לפני אלו האחים ומשנינן: אמר רב ששת נחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב – דמיניה קא

ירתי. כגון רחל שילדה את יוסף, ומתה רחל ביום שנולד יוסף, וירש את אמו, שהרי בן יום אחד נחל. ואחר כך מת, ומנחיל לראובן ושמעון בני יעקב שזן אחיו מאביו.

דמיניה דיוסף ירתי, ולא מרחל, שהרי אינה אמם. הכי איתא במסכת נדה. והכא הכי הוא דפרכין: תא שמע: תינוק בן יום אחד נחל ומנחיל, בן יום אחד – אין, עובר –

לא. אלמא עובר אינו יורש ירושה דממילא, וכל שכן דהמזכה לעובר לא קנה, וקשיא לרב ששת ומשני, אמר רב ששת: נחל בו, והאי שינויא במסכת נדה איתיה משום

קושיא אחריית, כדפרישית לעיל. ונראה בעיני דהכי גרסינן: האמר רב ששת נחל בנכסי האם בו, הלכך, כיון דההוא יומא דאתיליד מתה אמו – משום הכי זייקין: דוקא

בן יום אחד שנולד ויצא לאויר העולם ואחר כך מתה אמו, ואחר כך מת הוא, והוריש לאחיו מן האב, אבל עובר – לא, אינו יכול לירש אמו בעדו בבטנה

להנחיל

בן יום אחד נחל ומנחיל אבל עובר לא אמר רב ששת בו' – הקשה רבנו אפרים: דלפרוך

ליה מרישא דרך משנה, דקתני ירשא בפרק "יורא דופ"'

(נדה מג, ב): בן יום אחד מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה. דוקא בן יום אחד, אבל עובר – לא, אלמא המזכה

לעובר לא קנה. וקשיא לרב ששת, דהשתא לא מצי לשנוי כדמשני אסיפא ועוד קשה

לרבינו יצחק על ההיא ד"יורא דופ"'

דקאמר: הלת: מאי איריא בן יום אחד? אפילו עובר נמי

פוסל ואמר רב ששת: הכא בכון שיש לו שתי נשים, אחת גרושה ואחת שאינה גרושה, ויש לו

בנים משאינה גרושה וכן אחד מהגרושה, דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה. ולאפוקי מדרבי

יוסי דאמר עובר נמי פוסל – קא משמע לן: בן יום אחד אין, אבל עובר לא. ולמה לי למנקט

שתי נשים? לוקמה באשה אחת גרושה ויש לו בן ממנה, דוקא בן יום אחד פוסל, אבל עובר – לא,

ואבלי העבדים בשביל כל המשפחה כולה, לרבנן דרבי יוסי, כדאמרין ביבמות בפרק

"אלמנה" (סו, א) ונראה לרבינו יצחק: דסבר רב ששת דלרבנן דרבי יוסי נמי עובר אית ליה זכייה.

וטעמא דעובר אינו פוסל – משום דסמון מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות, והווי להו

זכרים מיעוטא, ולמיעוטא לא חיישין כדחיש רבי יוסי. ולכחי אוקי התם בכון שיש לו שתי

נשים ויש לו בנים משאינה גרושה, דכיון דיש לו בנים – לא פוסל עובר אף על גב דיש לו זכייה,

דלא חיישין למיעוטא דזכרים, כדפרישית. אבל אם אין לו בנים – פוסל עובר גם לרבנן, דמכיון

ליה זכייה, דבין הוא זכר בין היא נקבה – הרי חן שלה. ופליג רב ששת אשמואל, דאמר בפרק

"אלמנה" (שם) דלרבנן אוכלין בשביל כל המשפחה. דסבר שמואל דלרבנן לית ליה זכייה

לעובר. והשתא ניהא הא דקאמר לעיל רב ששת: מנא אמנא לה? דתניא גר שמת בו, ולא

דחי דרך ברייתא כרבי יוסי. דרבנן נמי לא פליגי, אלא דלא חיישי למיעוטא, כדפרישית.

ואם תאמר: לעיל דאמר: החזיק בשניה קנה, בראשונה לא קנה, אמאי לא קנה המחזיק

בראשונה, כיון דלסוף הפילה? דהא בפרק "אלמנה" (שם סו, א) אמרינן דזכרים הוי מיעטא

משום מיעוטא דמפילות, ואין לעובר שסופו להיות נפל חלק בעבדים ויש לומר: דהתם

תלינן שמא כבר בשעת אכילת העבדים מת העובר בבטן, ולית ליה זכייה.

נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב – תימה: דמה עלה על דעת המקשה? דהא

על כרחך צריך לומר כדמשני רב ששת: נחל בנכסי האם. דאי לאו הכי – דקשה

ליה, דאחין, אי בעו – מיניה לירתו, אי בעו – מאביו לירתו, דהכי זייק בפרק "יורא דופ"'

ויש לומר: דהא ידע המקשה שפיר דנוחל בנכסי האם קאמר, אלמא ליה קנה המחזיק

מייתא ברישא. ורב ששת משני דהוא מיית ברישא. ולא הוצרך רב ששת לומר נחל בנכסי

האם, אלא לפי שלא פירש המקשה – מפרש לה רב ששת. ובפרק קמא דערכין (ו, א)

דפרק' לשמואל מרב ששת, דאמר דהוא מיית ברישא – הוה מצי למימר דשמואל סובר

כמו מקשה דהבא, דהיא מייתא ברישא. אף על גב דשמואל סובר כרב ששת דאמר: המזכה

לעובר קנה, לקמן בסמוך, מכל מקום אין צריך לתרץ כרב ששת, דיכול לתרץ כמר בריה

דרב יוסף שאין ממעט בחלק בכורה, אלא דניחא ליה להעמיד שמואל כרב ששת. ועוד יש

לומר: דמעיקרא סלקא דעתך דנוחל בנכסי האב, ובגון שלא היה לו אלא העובר לבד,

והקנה נכסיו לאחרים אם לא ירשנו זה. וקתני דדוקא בן יום אחד נחל מאביו כדי להנחיל

ליורשין מאביו, אבל עובר – לא. והכי נמי הוה מצי לשנוי בפרק "יורא דופ"'

(נדה מד, א). אי נמי, יש לומר: דהמקשה סבר כמר בריה דרב יוסף, לומר ששמעט בחלק בכורה בלא

דרשה דיליולו לוי, דדוקא בן יום אחד ממעט בכורה, אבל עובר לא.

דהוא

מאביו, מנחיל למאן – לאחין מן האב. אחין, אי בעו – מיניה לירתו, אי בעו – מאביו

נפקא לן מינה בהאי תינוק? אפילו כי לא בא לעולם היתה ירושה נופלת לפני אלו האחים ומשנינן: אמר רב ששת נחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב – דמיניה קא

ירתי. כגון רחל שילדה את יוסף, ומתה רחל ביום שנולד יוסף, וירש את אמו, שהרי בן יום אחד נחל. ואחר כך מת, ומנחיל לראובן ושמעון בני יעקב שזן אחיו מאביו.

דמיניה דיוסף ירתי, ולא מרחל, שהרי אינה אמם. הכי איתא במסכת נדה. והכא הכי הוא דפרכין: תא שמע: תינוק בן יום אחד נחל ומנחיל, בן יום אחד – אין, עובר –

לא. אלמא עובר אינו יורש ירושה דממילא, וכל שכן דהמזכה לעובר לא קנה, וקשיא לרב ששת ומשני, אמר רב ששת: נחל בו, והאי שינויא במסכת נדה איתיה משום

קושיא אחריית, כדפרישית לעיל. ונראה בעיני דהכי גרסינן: האמר רב ששת נחל בנכסי האם בו, הלכך, כיון דההוא יומא דאתיליד מתה אמו – משום הכי זייקין: דוקא

בן יום אחד שנולד ויצא לאויר העולם ואחר כך מתה אמו, ואחר כך מת הוא, והוריש לאחיו מן האב, אבל עובר – לא, אינו יכול לירש אמו בעדו בבטנה

להנחיל

דהוא מיית ברישא – והיינו טעמא, כדאמר בפרק קמא דערכין (ו, א): דאידי דוטרט חיותיה – עיילא ליה טיפתא דמלאך המות ומחטבא ליה לסימנין. והא דאמר בפרק "ברמא המקשה" (חולין עד, א): השוחט בהמה ומצא בה בן תשעה חי כו' – היינו דוקא כששחטה או הרגה, שאז היא מתה תחלה, כדאמרין בפרק קמא דערכין (א, א). והא דאמר ב"השוחט" (חולין לב, ב) דמתה אמו והורר

ילדתה – היינו מתה על ידי אדם, אי נמי על ידי מלאך המות ובגון שנעקר הולד לצאת. דאז אין הולד מות, כדמשמע בפרק קמא דערכין (ו, א). ואם תאמר: כיון דבהיגה או נעקר לצאת היא מייתא ברישא ולא הולד – אם כן אמאי נקט בן יום אחד? עובר נמי נחל ומנחיל ויש לומר: דבן יום אחד פסיקא ליה, אבל בעובר לא פסיקא ליה למיתני נחל ומנחיל.

ופרכס תלתא פרסוי – ואית דגרס: עד תלתא פרסי. פירוש: מהלך שלש פרסאות.

בכור שגולד אחר מיתת האב אין נוטל בחלק בכורה מאי טעמא כיכר בעינן – קשה לרבינו יצחק: דאמאי לא מפיק ליה מ"וילדו לו" דלעיל: דבפרק "יש בכור" (בכורות מז, א) דריש ליה נמי גבי בכור, דדריש מיניה: בכור שיצא דרך דופן – אין נוטל בחלק בכורה ויש לומר: אי לא ידיענן בכור מקרא אחרינא – לא הוה מוקף

האי קרא בפשטו אלא בבכור. וכן בפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קכו, א) דמפיק מ"וילדו לו" בניס' דטומטום אין ממעט בחלק בכורה, ומידיה הבן הבכור" מפיק דבכור טומטום אין נוטל פי שנים – הית נמי, אי לאו ידיענן בכור מקרא אחרינא – לא הוה מוקף קרא ד"וילדו לו" בניס' בפשטו, אלא בבכור. והשתא אתי שפיר, דלא תקשי: אמאי לא נימא דיוצא דופן אינו ממעט בחלק בכורה מ"וילדו לו", כדממעטין

בבכורות מינה דאין בכור יוצא דופן נוטל פי שנים? אלא ודאי, כל כמה דליכא תרי קראי – לא מוקמי אלא אבכור, ולא אפשר. **והלכתא** המוכה לעובר לא קנה – פירש רבינו יצחק בן מרדכי: דבירושא

הבאה מאיליה יכול להיות דהלכה כרבי יוסי, דאמרין בפרק "אלמנה" (יבמות סו, א) דהורו לו חבמים לרב יוסי, דמסתבר טעמיה. אף על פי שלא חזרו בהם נראה דהלכתא כוותיה, כיון דמסתבר טעמיה.

רב

דהוא מיית ברישא, ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב. – **למימרא**, **דהוא מיית ברישא? והא הוה עובדא ופרנס תלתא פרנסוי אמר מר בר רב אשי: מידי דהוה אונב הלטאה שפמרפסת. מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר: לומר, שפמרפסת בחלק בכורה. ודוקא בן יום אחד, אבל עובר – לא, מאי טעמא? "וילדו לו" אמר רחמנא; דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: בן שגולד לאחר מיתת אביו – אינו ממעט בחלק בכורה, מאי טעמא? "וילדו לו" אמר רחמנא, והא ליכא. כסורא מתנו הכי. בפומבדיתא מתנו הכי, אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: בכור שגולד לאחר מיתת אביו – אינו נוטל פי שנים, מאי טעמא? "יביר" אמר רחמנא, והא ליתא דיכיר. והלכתא ככל הני לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: המוכה לעובר – לא קנה. ואם תאמר: משנתנינו – הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו. אמר ליה שמואל לרב חנא פגדתאה: פוק אייתי לי בי עשרה, ואימר לך באפיוהי: המוכה לעובר – קנה. והלכתא: המוכה לעובר – לא קנה. והוא דאמר לרביה: נכסי לבני דיהוה לי מיניה, אתא בריה קשישא אמר ליה: ההוא גברא מאי תיהי עליה? אמר ליה: זיל קני פחד מפרא; הנה – ודאי לא קנו, דאפתי ליתנהו. הא, אית חולק למליא במקום בנאי, או לית ליה חולק למליא במקום בנאי? רבי אבין ורבי מיישא ורבי ירמיה דאמרין: אית חולק למליא במקום בנאי; רבי אבהו ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא דאמרין: לית חולק למליא במקום בנאי. אמר ליה רבי אבהו לרבי ירמיה: הלכתא כוותן או הלכתא כותיבין? אמר ליה: פשיטא דהלכתא כוותן, דקשישא מינייכו, ולא הלכתא כוותיכו, דרדדקי אתון. אמר ליה: מידי בקשישותא תליא מילתא?**

בטעמא תליא מילתא. – וטעמא מאי? – זיל לגביה דרבי אבין דאסברתה ניהליה וברכיש

להנחיל ממונו לאחיו מן האב. ולא בהדיא תנן לה, אלא מדוקיית דרך דתנן לקמן (קנה, ב): נפל הבית עליו ועל אמו כו'. כדמשמע דאם מת קודם אמו – אין יורש הבן יורשין ממנו האם. וב"ש נחל"ן" נמי דייקנן לה ממתניתין דהאשה את בנה והאשה את בעלה, מה האשה את בעלה – אין הבעל יורש את אשתו בקבר, אף האשה את בנה – אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל

לאחיו מן האב. אבל אילו מתה אם תחלה, ואחר כך מת עובר – היה מנחיל לאחין מן האב, דלעולם אימא לך דעובר יורש. **ופרכס** – העובר, אחר יציאת נפשה. **ומשני: מידי דהוה אונב הלטאה** – שפמרפסת אחר שחתכה מן הלטאה, ואין בה חיות. מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר – לעולם אימא לך: וימנן דהיא מייתא ברישא ואחר כך עובר, ומנחיל העובר לאחין מן האב, דעובר יורש הוא. ואף על גב דתריץ רבא לעיל: שאני התם דמעיקרא רפוי מרפויי בידיה, ואתא למימר דעובר אינו יורש – שיטת התלמוד הוא זה: אויל הכא וקא מדחי ליה, ואויל הכא וקא מדחי ליה. ולעולם דך משנה דבן יום אחד נחל ומנחיל לאו למעוטי עובר מדין ירושה, אלא למעוטי דאינו ממעט בחלק בכורה, וכדמפרש ואזיל, שבא לומר דבן יום אחד ממעט בחלק בכורה. כגון, יעקב שמת והניח שני בנים, ראובן ושמעון, והניח שנים עשר מנה – ראוי הבכור לטול פי שנים כאחד מן אחיו, ויטול ראובן משנה מנים ושמעון ארבעה מנים. נולד לוי בחי יעקב, ומת יעקב בו ביום אחרי לידת לוי – נמצא נוטל ראובן ששה, ושמעון שלשה. ולוי שלשה. ומת לוי בו ביום אחרי מיתת אביו, דהוה ליה בן יום אחד, ומנחיל לאחיו שלשה מנים הראויין לו, ובאילו לא טיול ראובן חלק בכורה כנגד שמעון – שיהי מבח אחיו לוי הוא יורש. נמצא ראובן נוטל שבעה מנן וחצי ושמעון ארבעה מנן וחצי, נמצא שמעונו לידת לוי לראובן חצי מנה מחלק בכורתו. ודוקא בן יום אחד, אבל אם היה לוי עובר כשמת אביו יעקב ואחר כך נולד לוי – אינו ממעט בחלק בכורה אלא בחלק פשיטות. כיצד? מת אביו – נוטל ראובן מן השנים עשר מנים ארבעה מנים בחלק בכורה כאילו אין העובר בעולם, שיהי לא הניח יעקב בנים ילודים אלא ראובן ושמעון. ושמה מנים הנותרים יחלקו בין שלשתן, ראובן ושמעון ולוי, כל אחד טיול שלש מנים חסר שלש. וגם אם יחזור וימות לוי – טיול

אחיו בחלקו. נמצא ראובן נוטל ארבעה מנים של חלק בכורה, ושלשה מנים חסר שלש חלק פשיטות, ומחצית של חלק לוי דהיינו מנה ושליש – סך הכל שמונה מנן. ואם היו עשרה אחין – יחלקו חלק לוי לעשרה חלקים, חלק בכורה לא יזוז מקדמותו. וילדו לו בעינן – כשנולדו לאב בחייו אמר רחמנא לתת לו פי שנים חלק בכורה על אחיו שכם אחד, אבל עובר הנולד לאחר מיתתו של אב – לא קרינא ביה "וילדו לו", ולגבי חלק בכורה כמאן דליתא דמי, ויטול הבכור חלק בכור גדול לפי חשבון אותן אחין הנולדים בחייו אביו. **בכור הנולד לאחר מיתת האב** – כגון ילדה תאומים, או היו ליעקב נשים הרבה, ונולד ראובן אחר מיתתו מלאה, ויוסף מרחל. **יביר בעינן** – ובין דגולד בחייו, אפילו לא יאדאו אביו ולא אחיו מימיה, והואיל רואי להיכרא – אז יחכרא מעבדתו, כדריב יזיר דכל תרתי הארי בלילי כו'. (בבא בתרא פא, א). בפירוש רבינו חננאל, **ואם תאמר משנתנינו** – דאיתיהיב רב נחמן לרב חונא דלעיל: האומר "אם ילדה אשת" כו'. קריובה **אצל בנו** – וגמר ומקנה בכל לבו. אבל לעובר אחר, לא קנה. **גדתאה** – דמן בגדד, עיר שגולד בה. ובכתבי רב שרייא היא נזכרת. **בי עשרה** – לפרסומי למילתא. והלכתא המוכה לעובר לא קנה – כרבי יוחנן. ובגון שאינו בנו, אבל המוכה לעובר שבמעי אשתו – קנה, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו. נכסי לברי דיהו לך מינאי – ולא היתה אשתו מעוברת. הלכך לא קנה, כדלקמן. דכהאי גוונא לא אמרין דעתו של אדם קרובה אצל בנו, אלא היכא דמוכר לעובר שנתעברה אשתו כבר. ושוב מצאתי כן בפירוש רבינו חננאל. בריה קשישא – מאשתו ראשונה. יקנה **כחד ברא ב'** – יקנה כאחד מן הבנים העתידיים להולד מאשה זו. **אית חולק למליא במקום בנאי** – דאף על גב דבנאי לא קנו בכח מתנה זו אפילו חלק אחד, דהא ליתנהו אפילו עובר דינמא דעתו של אדם קרובה אצל בנו, ולא יקנו אלא בתורת ירושה במיתת אביהם – אפילו הכי בריה טליא קנה בכח מתנה זו חלק אחד מלבד חלקו שיוורש עם אחיו. **אית חולק למליא כנגד אחד מן** – אילו קני. דהכי קאמר: ויקנה אחד מברא ידיו לה מינאי, ואף על פי שלא יקנו – רואין כמה בנים ידיו לה, אם הן שולש בנים מלבד הקשיש – חולקין בארבעה חלקים, ויטול זה חלק אחד מהן. וחורוין וחולקים שלשה חלקים הנותרים לארבעה, ויטול כל אחד חלק אחד בתורת ירושה. **טליא** – תינוק גדול, כדאמר בפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא צא, ב) דאמר רב נחמן: נהירנא כי הוה מטיילין טליא וטלייתא כבר שב סרי בשוקא ולא הוה חטא. **במקום בנאי** – כשיירשו הבנים את אביהן – אית חולק לטליא עמהם, לבר ירושתו כדפרישית. **לית חולק למליא** – אלא חלק ירושה בלבד. כדמפרש לקמיה, ד"קני בחמור" הוא. דקאמר ליה: קני כאחד מן הבנים שיהיו לי, וכי יחכי דאיניהו לא קנו, שיהי לא היו עדיין אפילו עובר בשעת מתנה – איהו נמי לא קנה, שנתלית מתנתו במתנת הבנים. וברכיש

מסכמת הגמרא: וְהִלְכֵתָּא, כָּכָל הֲנִי לִישְׁנִי – ככל אותן לשונות דאמר מר
 בריה דרב יוסף משמיה דרבא. כלומר, שיש לעובר דין יורש ויורש ששתן
 ורק מחלק בכורה אינו ממעט, ושכן הנולד אחר מיתת אביו אינו ממעט
 מחלק בכורה, ושכבוד הנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים.
 הגמרא מסכמת את דין המקנה לעובר: אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 הַמְּזַכֵּה לְעוֹבֵר לֹא קָנָה. וְאִם תֹּאמַר – ואם תקשה ממשנתינו שאמר
 שאדם שאומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, ונולד זכר נוטל מנה. אין זה
 קושיא הוֹאֵל וְדַעְתּוּ שֶׁל אָדָם קְרוֹכָה אֲצֵל בְּנוֹ, וגומר בדעתו ומקנה לו
 בכל לבו, אבל בעובר אחר שאינו בנו אם אמר כן לא קנה, ומשנתינו בעובר
 שהוא בנו.
 הגמרא מביאה ששמואל חולק על רבי יוחנן, ומסיימת כמי ההלכה: אָמַר
 לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב הֵנָּה בְּנֵדְתָּהּ – מהעיר בגדד, שוק אִיְיָתִי לִי בִּי עֲשֶׂה
 – צא והבא לי עשרה אנשים, וְאִמַר לֶךְ בְּאַפְיִיהוּ – ואומר לך בפניהם שכן
 הוא הדין, הַמְּזַכֵּה לְעוֹבֵר קָנָה. מסיימת הגמרא: וְאִם הִלְכָה כְּשֵׁמוּאֵל,
 אלא הִלְכֵתָּא, הַמְּזַכֵּה לְעוֹבֵר לֹא קָנָה.
 הגמרא מביאה מעשה באחד שהקנה את נכסיו לבנו גדול יחד עם עוברים
 שעדיין לא נוצרו: הָהוּא דְאָמַר לְרַבִּיתָּהּ – לאשתו, נָכְסִי הֵיוּ לְבְנִי דִּיהוּ
 לִי מִיָּנִיךְ – לבנים שהיו לי ממך, ועדיין לא היתה מעוברת. ובעודו מדבר
 אָתָּא בְּרִיהּ קְשִׁישָׁא – בא בנו הגדול, מאשתו הראשונה, אָמַר לִיה בְּנוֹ,
 הָהוּא נָכְרָא – אותו אדם. כלומר, אני, מֵאֵי תִיְהוּ עָלֶיהָ – מה יהיה אתו,
 ואיזה ירושה אקבל, אָמַר לִיה אֲבִי, וְלִי קֵנִי כְּחַד מִבְּרָא – לך תקנה בנכסים
 חלק שזה כאחד מן הבנים האחרים שבדעתי ליתן להם את נכסי.
 הגמרא מבררת את דינו של אותו בן בנכסים. אומרת הגמרא: הֵנָּה – אלו
 הבנים שנתעברה בהם אמם לאחר שאמר האב לתת את נכסיו, וְדִיא לֹא קֵנִי
 חלק בנכסים, דְאָבֵתִי לִיתְנָהּ – שבשעה שאמר האב ליתן להם מנכסיו לא
 היו קיימים. אבל מסתפקת הגמרא, כשימות האב ויחלקו הבנים את
 הירושה, הֵאֵי אֵית חוֹלֵק לְמַלְיָא – אותו הנער, הוא הבן הגדול מאשתו
 הראשונה, האם יש לו חלק נוסף, בְּמִקְוִם בְּנֵיָא – יחד עם הבנים. או לִית
 לִיה חוֹלֵק לְמַלְיָא – או שאין לו חלק לנער בְּמִקְוִם בְּנֵיָא – יחד עם הבנים,
 אלא יקבל חלק שזה בנכסי האב כשאר הבנים היורשים.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדן זה: רַבִּי אֲבִין וְרַבִּי מִיִּשָּׁא וְרַבִּי
 יְרֵמְיָה דְאָמְרִי – אמרו שלשתם, אֵית חוֹלֵק לְמַלְיָא – יש חלק נוסף לנער
 בְּמִקְוִם בְּנֵיָא – יחד עם הבנים. רַבִּי אֲבָהוּ וְרַבִּי חֲנִינָא בְּרַ פְּפִי וְרַבִּי יִצְחָק
 נִפְתָּא דְאָמְרִי, לִית חוֹלֵק לְמַלְיָא – אין חלק נוסף על הירושה לנער בְּמִקְוִם
 בְּנֵיָא.
 הגמרא מביאה את סברות האמוראים והטעם שפסקו כך: אָמַר לִיה רַבִּי
 אֲבָהוּ, הַסוֹבֵר שֶׁאֵין חֵלֶק נוֹסֵף לְנֵעֵר, לְרַבִּי יְרֵמְיָה, שֶׁסוֹבֵר שֶׁישׁ חֵלֶק נוֹסֵף
 לְנֵעֵר. הִלְכֵתָּא בְּיוֹתֵן – הלכה כמותנו, או הִלְכֵתָּא בְּיוֹתֵיבּוֹ – כמותכם.
 אָמַר לִיה רַבִּי יְרֵמְיָה, פְּשִׁימָא דְהִלְכֵתָּא בְּיוֹתֵן – כמותנו, דְקָשִׁישָׁנָא
 מִיְיָיבּוֹ – שאנו קשישים מכם, וְלֹא הִלְכֵתָּא בְּיוֹתֵיבּוֹ, משום דְדִרְדְּקִי
 אֲתוֹן – שצעירים אתם. אָמַר לִיה רַבִּי אֲבָהוּ, מִידִּי בְּקָשִׁישׁוֹתָא תִּלְיָא
 מִילְתָּא – האם בקשישות תלויה ההלכה, הרי בְּטַעְמָא תִּלְיָא מִילְתָּא, ומי
 שנותן טעם לדבריו, כמותו ראוי לפסוק. אמר לו רבי ירמיה, וְטַעְמָא מֵאֵי –
 ומזה הטעם לדבריכם. אמר לו רבי אבהו, וְלִי לְגַבִּיהּ וְלִי לְפָנֵי דְרַבִּי אֲבִין,
 דְאִסְבְּרֵתָּהּ נִיחָלִיה – שהסברתי לפניו את טעם הדברים,

משום דְכַשְׁמַתָּה הָאֵם וְעוֹבְרָה, הוּא מִיִּית בְּרִישָׁא – העובר מת ראשון, וְאֵין
 הֵבֵן יוֹרֵשׁ אֶת אָמִו בְּקֶבֶר – לאחר מותו, לְהִנְחִיל אֶת יְרוּשָׁתָה לְאַחֵין מִן
 הָאֵב. אבל אם היתה האם מתה קודם העובר, היה העובר יורש את נכסיה
 ומנחילם לאחיו מאביו.
 הגמרא מבררת באשה מעוברת שמתה, מי מת ראשון האם או עוברת.
 מקשה הגמרא: לְמִיִּרְאָא – האם דעת רב ששת שמשנתינו באה לומר, דְהוּא
 מִיִּית בְּרִישָׁא – שבשעמערברת מתה, העובר מת ראשון, וְהָא הִנֵּה עוֹבֵדָא,
 שמעוברת מתה, וְיִפְרָכָם וְהַתְנוּעָה העובר אחר שמתה האם, הִלְכֵתָּא
 פְּרִכּוּסִי – שלשה פרכוסים. הרי שהעובר יכול לחיות אחר מות אמו.
 רב אשי מתרין: אָמַר מַר בַּר רַב אֲשִׁי, אֵין פְּרִכּוּס הוֹלֵד מוֹכִיחַ עַל חֵיתוֹ,
 אלא מִיִּדִּי דְהָהּ אֲזַנְבָּהּ הִלְטָהּ שְׁמַפְרִכְסָתָא – פרכוסו הוא כלטאה שחתכו
 את זנבה, שהזנב מפרסס זמן מה אחר שחתכו אותו, ואין זה מורה על חיותו
 בפני עצמו.
 מר בריה דרב יוסף דוחה את ראיית הגמרא מהמשנה בנדה שעובר אינו
 יורש באופן אחר מרב ששת: מַר בְּרִיהּ דְרַב יוֹסֵף מְשַׁמִּיָּה דְרַבָּא אָמַר,
 באמת אפשר לומר שעובר יורש, ויתכן גם שיכול לחיות אחרי מות אמו,
 ומה שאמר המשנה (נדה מג) תינוק בן יום אחד נחל ומנחיל, אינו בא
 למעט שעובר אינו נחל, אלא לְוִיָּר שְׁדוּקָא תינוק שנולד מְמַעַט בְּחֵלֶק
 בְּבִזְרָה – שאם אביו של התינוק מת כשהוא בן יום אחד, נחל התינוק בנכסי
 אביו, ומנחיל לאחיו את חלקו, ואין הבכור באחים נוטל בירושה זו שמוריש
 להם התינוק כפליים משאר אחיו, אלא מקבל חלק בירושה זו כשאר
 האחים. ונמצא שתינוק בן יום אחד ממעט מן הבכור את חלק בכורתו.
 וְדִקְוָא תינוק בן יום אחד ממעט בבכורה, אָכֵל אִם מֵת אֲבִיו בְּעוֹדוֹ עוֹבֵר,
 אף שהוא יורש בנכסי אביו לא ממעט מחלקו של הבכור.
 שואלת הגמרא: מֵאֵי טַעְמָא – ומה הטעם שהעובר יורש, ואילו מחלק
 הבכורה אינו ממעט. משיבה הגמרא: וְיִלְדוּ לוֹ אָמַר רַחֲמָנָא – אמרה
 תורה בפרשת ירושת הבכור (דברים כא טו) 'כִּי תִהְיֶין לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת
 אָהוּבָה וְהָאֶחָת שְׁנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָּנִים' וגו' ומיילדו לוֹ דורשים שדווקא אם
 כבר נולד הוא ממעט מן הבכורה, אבל לא כשהוא עובר.
 הגמרא מביאה שכן דרש רבא שעובר אינו בכלל פרשת הבכורה: דְאָמַר מַר
 בְּרִיהּ דְרַב יוֹסֵף מְשַׁמִּיָּה דְרַבָּא, בֵּן שְׁנוּלֵד לְאַחֵר מִיִּית אֲבִיו, אֵינוֹ מְמַעַט
 בְּחֵלֶק בְּבִזְרָה, מֵאֵי טַעְמָא, וְיִלְדוּ לוֹ בָּנִים' אָמַר רַחֲמָנָא, ומשמע מן
 הפסוק שנולדו לו בחייו, וְהָא לִיבָא – ואין מתקיים הפסוק כשנולד אחר
 שאביו מת. ולכן לגבי חלק בכורה אין הוא נחשב כאחד מן האחים היורשים
 ויחלקו היורשים את הנכסים כאילו אותו ולד אינו קיים, ויטול הבכור
 בירושה כפליים כנגד האחים שהיו קיימים כשאביהם מת.
 הגמרא מביאה שהיו שדרשו משמו של מר בריה דרב יוסף דרשה שונה:
 בְּסוֹרָא מִתְּנֵי הָבִי – בסורא אמרו משמו של מר בריה דרב יוסף כמו שהובא
 לעיל, שכן הנולד אחר מיתת אביו אינו ממעט מחלק בכורה. אבל
 בְּפִימְבְּרִיתָא מִתְּנֵי הָבִי – למדו הלכה אחרת משמו, וכך אמרו, אָמַר מַר
 בְּרִיהּ דְרַב יוֹסֵף מְשַׁמִּיָּה דְרַבָּא, בְּבִזְרָה שְׁנוּלֵד לְאַחֵר מִיִּית אֲבִיו, וכגון,
 שנולדו תאומים לאחר מיתת אביהם, או אם היו לאחד כמה נשים מעוברות
 וילדו לאחר מותו, הבכור מביניהם אֵינוֹ מְמַעַט בְּחֵלֶק לְשָׁנִים בְּנִכְסִים, מֵאֵי
 טַעְמָא, והרי הוא בכור, אלא 'כִּידִי' אָמַר רַחֲמָנָא, (שם פסוק יז) 'כִּי אֶת הַבְּכֹר
 בֵּן הַשְּׁנוּאָה יָבִיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנִים כָּכָל אֲשֶׁר יִצְעָא לוֹ, וְהָא לִיָּתָא – ואינו
 מתקיים דין דְיָבִיר כשהבן נולד אחר מיתת אביו.

וְכָרְבִישׁ בֵּית יִרְמְיָהּ – ונענע לי בראשו כמסכים לדברי בבי מִדְרָשָׁא. אִזְלָא
לְבִיָּהּ – הלך רבי ירמיה לרבי אבין, ושאלו מה טעמו של רבי אבהו. אִמְרָא
לֵיהּ – רבי אבין, אִילּוּ הִקְנָה אדם לחמור חלק בנכסיו, וְאִמְרָא לֵיהּ לחבירו
קֵנִי בנכסי בְּחֻמּוֹר – כמו שקנה החמור, מִי קֵנִי, ודאי שלא קנה, שהרי גם
החמור לא קנה. וכן כשהקנה האב לבנים שלא באו לעולם, ואמר לבנו
הגדול קנה כמו שקנו אלו, שלא קנה הבן כלום.

הגמרא מביאה ראייה לסברת רבי אבין שקני בחמור לא קנה: דְּאִתְקַמַר, קֵנִי
בְּחֻמּוֹר לֹא קֵנָה. אבל אמר לחבירו, קנו נכסי אִתְּ וְחֻמּוֹר, רַב נַחֲמָן אָמַר,
קֵנָה אותו אדם מִחֻצָה מן הנכסים. וְרַב הִמְנֻנָא אָמַר, לֹא אִמְרָא כְּלוּם, ולא
קנה כלום. וְרַב שִׁשְׁתִּי אָמַר, קֵנָה הַכֹּל.

רב ששת מביא ראייה שאם אמר קני את וחמור קנה הכל: אִמְרָא רַב שִׁשְׁתִּי,
מִנָּה אֲמִינָא לֹא – מנין למדתי זאת. מדיני תרומה, דְּתִנִּינָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר,
אֵין לָךְ חֶלֶק מִן הַקִּישוּת, אֲלֵא פְּנִימִי שְׂבֹו. ואמרו חכמים (תרומות פ"ב מ"ז)
'תורם מן היפה על הרע אבל לא מן הרע על היפה', לְפִיכָה, בְּשִׁחּוּא תוֹרֵם
את הקישות, ולקח בידו קישות אחד כדי להפרישו על ארבעים ותשע
אחרים, מוֹסִיף כְּשִׁיעוֹר בִּיצָה מְקִישוֹת אַחֲרָת, עַל הַחִיצוֹן שְׂבֹו – שבקישות
זו, וְתוֹרֵם. ומכאן שאם אמר 'קני את וחמור' קנה הכל. שאם לא קנה, אֲמִינָא
– מדוע תרומתו תרומה, הרי זה כאילו אמר קני אִתְּ וְחֻמּוֹר הוּא, שכשם
שאם צירף את החמור לקני הנכסים, הקנין מתבטל כיון שאין החמור ראוי
לקנות, כך כשצירף להפרשת התרומה את מה שאינו ראוי, תתבטל
ההפרשה כולה. ומכאן שאם אמר 'קני את וחמור', קנה הראוי לקנות את
כל הנכסים.

הגמרא דוחה את ראיית רב ששת: שְׁאֵינִי הֵתֵם – בתרומה, דְּמִדְרָאִיִּיתָא מי
שהפריש מן המתוק על המר תְּרוּמָה מְעִלְיָתָא הִיא. דְּאִמְרָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר,
מִנִּין לְתוֹרֵם מִן הָרָע עַל הַיֶּפֶה שְׁתִּירוּמָתוֹ תְּרוּמָה, שְׁנֵאמַר בַּהֲפִרְשָׁת
תרומות ומעשרות (מגדבר יח לב) 'וְלֹא תִשָּׂאוּ עָלָיו חֶמֶא בְּהִרְמִיכֶם אֶת
חֶלְבֹו מִמֶּנּוּ', שאם תפרישו מחלב ו–המשובח) התבואה והפירות לא תהיה
עבירה בידכם, משמע שאם תפרישו מהגרוע שבכם, תהיה עבירה בידכם,
וְאֵם תֵּאמַר שֶׁהִמְפִּירֵשׁ מֵהָרָע עַל הַטוֹב אֵינֹו קִדְּשׁ – אין תרומתו תרומה,
נִשְׂיָאוֹת חֶמֶא לָמָּה, והרי מעשיו כלל לא הועילו, אלא מִכָּאן, לְתוֹרֵם מִן
הָרָע עַל הַיֶּפֶה שְׁתִּירוּמָתוֹ תְּרוּמָה, ומעשיו הועילו, ולכן העבירה בידו.
ובכן נדחית ראיית רב ששת מתרומה. שבתרומה הפרשת הגרוע על הטוב
מועילה, ואילו קני החמור אינו כלום.

הגמרא מבררת כמי ההלכה בקני את וחמור: אִמְרָא לֵיהּ רַב מִדְרָבִי לְרַב
אֲשֵׁי, מְתִיב רַב אֲוִיָּה תְּיוֹבָתָא, על רב המנונא ורב נחמן הסוברים שאם
אמר קני את וחמור לא קנה הכל, ממה שאמרו במשנה (קדושין ג)
בְּחֻמּוֹשׁ נָשִׁים וּבְחֵן שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת, וְלִיקַח אדם אֶחָד, בְּלִפְלָה ו–סל) שֶׁל
תַּאֲנִינִים, וְשִׁלְחָן הִיתָה, שאותם תאנים גדלו בשדה שלהן, וְשֶׁל שְׂבִיעִית
הִיתָה – שגדלו התאנים בשנת השמיטה והם הפקר, ולכן זכה בהם, וְאִמְרָא
אותו אדם לחמש הנשים, הִרִי בּוֹלְכָן מְקוֹדְשוֹת לִי בְּכָל־כֶּלֶךְ זֹאת, וְקִבְּלָהּ
אֶחָת מֵהֶן את הכלכלה לשם קידושין על יָדִי ו–בשביל) בּוֹלְכָן, אִמְרָו חֲכָמִים
אֵין שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת מְקוֹדְשוֹת, שהרי אין אדם יכול לישא שתי אחיות.
ומדברי המשנה משמע שדווקא אֲחִיּוֹת הוּא דְּאֵין מְקוֹדְשוֹת, הָא נִבְרָאוֹת
– שאר נשים שאינן קרובות זו לזו מְקוֹדְשוֹת, וְאֲמִינָא – ומדוע הן מְקוֹדְשוֹת,
והרי אִתְּ וְחֻמּוֹר הִיא – הרי זה כאומר קני את וחמור, וכשם שאין אדם קונה
עם החמור, כך אין הנכריות יכולות לקנות את קידושיהן עם מי שאינן
ראויות. ומשמע כרב ששת שאמר בקני את וחמור שהראוי לקנות קונה
הכל. רב אשי מתרץ את קושיתו של רב אריא: אִמְרָא לֵיהּ רַב אֲשֵׁי לְרַב
מִרְדִּכִּי, הֵינִי דְּחֻזָּא – זהו הטעם שראיתי את רַב הוֹנָא בְּרַ אֲוִיָּה בְּחֶלְמָא
ו–בחלומי. והוא משום מה שאמרת לי, דְּמִתְיָב רַב אֲוִיָּה תְּיוֹבָתָא – שרב
אויא הקשה קושיא זו. וְלֹא מִי אֲוִיָּהִינָא – אבל האם לא פירשנו את

המשנה, דְּאִמְרָא אותו אדם לחמש הנשים, הִרְאִינָה מִכָּם לְבִיָּהּ תִּתְקַדֵּשׁ
לִי, ובוזה הוציא את שתי האחיות מכלל הנשים שמקדש, שהרי גם אם
יחולו הקדושין על אחת משתיהן לא תהיה ראויה לביאה, כיון שאי אפשר
לדעת את מי משתיהן קידש, ונמצא שלא קידש אותו אדם אלא את שלש
הנשים הנכריות. ולכן קנו את קידושיהן, לפי שאין דומה מעשה החמש
נשים לקני את וחמור, שהרי לא קידש כלל את האחיות.

הגמרא מביאה מעשה נוסף באדם שחילק את נכסיו ודנים איך היתה
כוונתו: הָהוּא שָׂכִיב מֵרַע דְּאִמְרָא לָהּ לְדִבְתָּהּ – לאשתו, נִכְסֵי יֵהִי לִי
וְלִבְנִיָּהּ, והיו לה כמה בנים, ואותו אדם מת, ואין ידוע האם היתה כוונתו
שהאשה תטול חלק בשאר בניה או יותר. אִמְרָא רַב יוֹסֵף, הֵיא שְׂבִינָה מְרֻבִּים
וְהִיא יְחִידָה, קִנְתָּהּ הָאִשָּׁה מִחֻצָה בנכסים. וְאִמְרָא רַב יוֹסֵף, מִנָּה אֲמִינָא לָהּ
– מנין למדתי דבר זה, מזה דְּתִנִּינָא, רַבִּי אֲוִיָּה, נֵאמַר בַּפִּרְשָׁת לַחֵם הַפְּנִים
(ויקרא כד ט) 'וְהָיְתָה לְאֶחָדָן וְלִבְנָיו', השווה הכתוב ביניהם, לומר, מִחֻצָה
מככרות לחם הפנים לְאֶחָדָן, וּמִחֻצָה לְבְנָיו. ומכאן שאם הזכיר נותן מתנה
את שם היחיד אצל הרבים, היחיד נוטל מחצית מן המתנה כנגד כל הרבים,
והוא הדין כשאמר לאשתו נכסי לך ולבניך, כיון שהזכיר את אשתו בנפרד
ולא כללה עם בניה, נוטלת מחצית ממתנתו.

אבי דוחה את ראיית רב יוסף: אִמְרָא לֵיהּ אֲבִי רַב יוֹסֵף, בְּשִׁלְמָא הֵתֵם –
בחלוקת לחם הפנים, אֶחָדָן נוטל מחצה, משום שְׂבִר חֲלֻקָה הוּא, וגם אם
לא היה מזכירו הכתוב לבדו, אלא היה אומר והיתה לכהנים, היה אחרון
נוטל חלק בשאר הכהנים. אלא ודאי לְחָבִי פֶּרֶט בֵּית רַחֲמָנָא את שמו
בנפרד, לְמִשְׁקָל פֶּלְגָא – ללמדך שיטול מחצה. אבל אֲשָׁה לֹאִי בֵּית רִיחָשָׁה
הִיא, שהרי אשה אינה יורשת, וְהִיא שְׂתוּטָל בְּאֶחָד מִן הַבָּנִים, ולכן
הזכירה בעלה כדי שתטול אף היא חלק בנכסים כשאר יורשים, ולא כדי
שתטול מחצה. ואם כן אין ראייה ממתנת לחם הפנים לאדם הנותן מתנה
שאם הזכיר אחד מן הרבים לבדו יטול מחצה.

מקשה הגמרא על דברי אבין: אֵינִי – והאם כך הוא, שלא תטול האשה
מחצה, וְהָא עוֹבְדָא הָהּ בְּנִתְרָעָא, ששכיב מרע חילק את נכסיו ליורשיו
והזכיר את אשתו לבדה, וְאֲנִיָּה שְׂמוּאֵל פֶּלְגָא – ופסק שמואל שאשת
המת תגבה מחצה מהנכסים. וכן היה מעשה בְּמִבְרָיָא, וְאֲנִיָּה רַבִּי יוֹחָנָן
פֶּלְגָא. וְתו – ועוד מעשה דומה לזה, כִּי אֶתָּא – (כשבא) רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף
אָמַר, הָהוּא דְּמִי בְּלִילָא – דמי הכתר דְּשָׂרוּ דְּבִי פֶלְגָא – שהטילו מאת
המלך את דמי קנייתו אֲאִבּוּלִי וְאֲאִסְטְרוּגִי – על העשירים ועל השרים,
וְאִמְרָא רַבִּי, אף שהאבולי ממזנם רב יותר מהאיסטרוגי, לא יתנו יותר עבור
דמי הכתר, אלא נִיתְבו – יתנו אֲבּוּלִי פֶלְגָא ו–מחצית) וְאִסְטְרוּגִי פֶלְגָא.
ומכאן ראייה שבכל מקום לענין ממון כיון שהזכירו היחיד והרבים הרי הם
כמחצה על מחצה. דוחה הגמרא: הָכִי הִשְׁתָּא – האם כך אתה אומר, הֵתֵם
– במעשה דמי הכתר מְעִיקָרָא – מתחילה כִּי הוּוּ בְּתָבִי – כשהיו כותבים
מאת המלך לשלם מסים, אֲאִבּוּלִי הוּוּ בְּתָבִי – היו כותבים את החיוב על
האבולי, וְאִסְטְרוּגִי הוּוּ מְסִיעִי בְּהִדְיָהּ – ואיסטרוגי היו מסייעים
לאבולי, וְהָדָע מִלְכָּא דְּהוּוּ קָא מְסִיעִי, אבל הִשְׁתָּא – עכשיו, [מֵא] דְּקָא
בְּתָבִי, המלך הטיל את דמיו בפירוש אֲאִבּוּלִי וְאֲאִסְטְרוּגִי, כדי לחייבם
יותר ממה שנתנו תמיד, כדי שיתנו מחצית.

רבי זירא מקשה על דברי רב יוסף שבכל מקום שנאמר בו חלוקה לשנים
חולקים מחצה על מחצה. מבררת הגמרא: לְמִיָּמָא – האם נאמר שבכל
מקום שנאמר בחלוקה לשנים הכוונה לומר דְּחִנִּי פֶלְגָא וְהִנִּי פֶלְגָא – שכל
אחד משניהם יטול מחצית. מְתִיב רַבִּי יוֹרָא, ממה ששנינו בדין הבאת
המנחות, הָאוֹמֵר הִרִי עָלִי, להביא נדבה לבית המקדש, קִרְבֵּן מִנְחָה
בשיעור מֵאָה עֶשְׂרֹן סוּלָת, וְלִהְיָא בְּשָׁנִי כְּלוּם. מִכֵּיא שְׁשִׁים עֶשְׂרֹן בְּכָלִי
אֶחָד, וְאַרְבָּעִים בְּכָלִי אֶחָד, שאין מביאים בכלי אחד יותר מששים
עשרונים,

בבא בתרא. פרק תשיעי – מי שמת דף קמג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" פא רשב"ם

וכרביש – הודה לדבריי. קני בחמור מי קנה – כמו שהחמור לא קנה – כן הוא לא קנה. הכא נמי, כי היכי דבנים העתידיים לבא בעולם לא קנו – איהו נמי לא קנה. את וחמור – את ובהמה זו תקנו נכסיו. קנה מחצה – דהכי אמר ליה: אתה וחמור תקנו שניכם, הוא מחצה ואתה מחצה, ולא אבד האיש חלקו בשביל החמור, שלא תלאן זה בזה. לא קנה ולא כלום – דכיון

וכרביש בה רישיה בי מדרשא. אול לנביה, אמר ליה: אילו אמר ליה "קני בחמור", מי קני? דאיתמר: "קני בחמור" – לא קנה. "את וחמור" – רב נחמן אמר: קנה מחצה, ורב המנונא אמר: לא אמר כלום, ורב ששת אמר: קנה הכל. אמר רב ששת: מנא אמינא לה? דתניא, רבי יוסי אומר: אין לך מר פקישות אלא פנימי שבו, לפיכך בשהוא תורם – מוסיף על החיצון שבו ותורם; אמאי? "את וחמור" הוא – שאני התם, דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא; דאמר רבי אילעאי: מנן לתורם מן הרע על היפה שתורמתו תרומה? שגאמר: "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממונו", ואם אינו קדוש – נשיאות חטא למה? מפאן לתורם מן הרע על היפה שתורמתו תרומה. אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, מתיב רב אשי תיובתא: מעשה בתמש נשים ובהן שתי אחיות, ולקט אחד פלפלה של תאנים, ושלחן היתה, ושל שביעית היתה, ואמר: "הרי פולקן מקודשות לי בכלפלה זאת", וקבלה אחת מהן על ידי פולקן – אמרו חכמים: אין אחיות מקודשות; אחיות הוא דאין מקודשות, הא נבריות מקודשות; ואמאי? "את וחמור" היא אמר ליה: היינו דחזאי רב הונא בר אביא בחלמא דמותיב רב אשי תיובתא, לאו מי אוקימנא דאמר: "הראויה מכם לביאה תתקדש ל?" – ההוא דאמר לה לדיבתה: "נכסי לך ולבניך", אמר רב יוסף: קנתה מחצה. ואמר רב יוסף: מנא אמינא לה? דתניא, רבי אומר: "והיתה לאהרן ולבניו" – מחצה לאהרן מחצה לבניו. אמר ליה אביי: בשלמא התם – אהרן בר חלוקה הוא, להכי פרט ביה רחמנא למשקל פלגא, אשה לאו בת ירושה היא, דיה שתטול באחד מן הבנים – איני?

והא עובדא הוה בנהרדשא ואגביה שמואל פלגא, בטבריא – ואגביה רבי יוחנן פלגא ותו, כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר: ההוא דמי פליא דשרי דבי מלכא אאבולי ואימסרונג, אמר רבי: ניתבו אבולי פלגא ואימסרונג פלגא – הכי השתא? התם מעיקרא כי הוו פתבי – אאבולי הוו פתבי, ואימסרונג הוו כסיעי בהדיהו, וידע מלכא דהו קא כסיעי; השתא, מאי דקא פתבי אאבולי ואאימסרונג – למימרא דהני פלגא והני פלגא. מתיב רבי ירמיה: האומר "הרי עלי מנחה מאה עשרון להביא בשני כלים" – מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואם

חמור? הוא, הרי מקדש בכלכלה זו כולן, חמש נבריות ואחיות. וכי היכי דאחיות לא קנו – נבריות נמי לא יקנו אלא שמע מינה, מה שיש בידו כח לקנות – יקנה הכל, כרב ששת. היינו דחזאי רב הונא בר אביי בחלום – ומשום דאמרת לי דמותיב רב אבי תיובתא נתקיים חלומי. מיהו, לאו קושיא הוא, דלאו מי אוקימנא כו? בתמיה. הראויה מכם – ואין אחיות בכלל. ואביי הוא דמוק לה הכי בקדושין. וקיימא לן כרב נחמן, דאמר ד"את וחמור" – קנה מחצה, והמוכה לעובר לכשתלד – קנה, כרב נחמן. בפירוש רבינו חננאל. קני פלגא – כנגד הבנים, היא מחצה והם מחצה. והיתה לאהרן וגו' – בלחם הפנים כתיב. "אחרן" – זה כהן גדול, מחצה לכהן גדול ומחצה למשמרת כהנים. ודך ברייתא במסכת יומא בפרק ראשון (ו, ב), דתנן התם גבי כהן גדול: מקריב חלק בראש ונטול חלק בראש, ותיא בגמרא: ונטול חלה אחת משתי חלות של עצרת, ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים. רבי אומר: לעולם חמש, שנאמר "והיתה לאהרן ולבניו" – מחצה לאהרן ומחצה לבניו. והתם מפרש למה אינו נטול שש, דהאיגב שתי עשרה חלות, שתיים מערכות שש המערכת. ומכאן אנו למדין דהמזכיר יחיד אצל מרובין לענין מתנה – נטול כנגד המרובין. חלוקה הוא – בכלל שאר כהנים. אף על גב דלא גלי ביה קרא, שלא כתב אחרין אלא "והיתה לכהנים" – היה חולק עמון. דמי כלילא – כתר מלכות. דשרי בי קיסר – הטילו על אלו לעשות. אבולי ואימסרונג – עשירים ושרים, כדגרסינן (במגילה טו, א) במדרכי והמן: זה בא בפרחובלי וזה בא בפרחובטי "נציבים" רמזב פלשתיים מתרגמינן איסטרטיגי (שמואל א יד, מלכים א ד). ואימסרונג פלגא – אף על גב דאבולי עשירים יותר. אבולי הוו כתיבי – בכתב של מלך ליתן הכל, אלא איסטרטיגי מסייעי להו פורתא. השתא דקא כתיבי כו' – להוסיף על מה שדיו רגילין ליתן נכתבו עתה. מתיב רבי ירמיה – לרב יוסף. האומר הרי עלי מנחה מאה עשרון להביא בשני כלים מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד כו' – הרי

אם

אם הביא דיעבד אין לכתחלה לא – תימה לרבינו יצחק: דמאי קשיא ליה; וכי אין פשוט לו באומר "נכסי לשני בני אדם" שיהיו שוים; ואפילו הכי במנחה לכתחלה לא, ואם כן על כרחך משום דלקרבן גדול קא מבין ואומר רבינו יצחק, דהכי פריך: דהא סברא היא שלא תטול אשתו אלא באחד מן הבנים, ואפילו הכי קאמר רב יוסף דנטולת מחצה. אם כן

הבא נמי, אף על פי שמסבא יש לנו לומר דלקרבן גדול קא מבין – לא היה לנו ללכת אחר הסברא. **תא** שמע ובני דן חושים – ואם תאמר: דבין דקרו אינשי לברא "בני", אם כן למה הוצרך לומר "נכסי לבני"? פשיטא שהוה לבנו ויש לומר: דאצטריך, שאם מצא דייחיק או מתנה – שלא יהיה בה כלום. **שהיו** לו בנים כחושים של קנה – ואף על פי כשישיר למצרים עדיין לא היו לו בנים כל כך – מכל מקום נקרא כן על שם העתיד. כדדרש "אשר שם שמות" – אל תקרי שמות, אלא שמות (ברכות ז, ב).

והשביחו גדולים השבח לאמצע – פירש רבינו יצחק בן מרדכי דהוא הדין גדולים וגדולים, אלא אורחא דמילתא נקט. ולא דמי ליורד לתוך שדה של חבירו ונטעה שלא ברשות, ואין לשותף שהוא כוירד ברשות. ודשותף אינו מוחל טרחו לחבור, אבל אחי מחלי אהרדי. **ואם** אמר ראו מה שהניח כו' – פירש רבינו שמואל: ראו מה הניח לנו אבינו, ומוזמנים אנו לחלוק, ומה שנשביח – נשביח מחלקנו. משמע שרצה לומר שאנו משביח אלא מחלקו המוגיע, ואין לא אלא שבח המוגיע לחלק. ואין נראה, מדאמר: רב ספרא שבק אבא, וזו שקלינהו רב ספרא – משמע דשקלינהו לכולהו. ועוד: אם לא לקח אלא המוגיע לחלק, מה היה יכול לתבעו? הא אמר ב"איהו נשך" (בבא

מציעא טז, א) דזוי כמאן דפליגי דמי ועוד: כשיחלק, אם מניח חלק האחד לחלק – אם כן נמצא שלא היה השבח שלו על כן נראה לרבינו יצחק כפירוש רבינו יצחק בן מרדכי: דשבח שהשביח מכל הנכסים היו שלו. ולא דמי ליורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות, שאין לו אלא שבר טרחו עם הציאה, או ושותף, דהו כוירד ברשות ונטע בארס – היינו משום דיוכלים להריותו על כנו זה ולא מחלי. אבל הכא, אם הגדולים לא ירדו – הקטנים לא ירדו בהם. וכן צריך לומר באחי דרב ספרא, דקטנים היו ולא היו יכולין להריות, ולהכי כיון דגברא רבה הוא ולא שבק גריסיה וטרח לאחרני, אף על פי שלא אמר "ראו" – כאילו אמר "ראו", ומחלי ליה הקטנים. והא דאמר בריש "אלו מציאות" (שם כב, ב) גבי תמר דזקא, דיתמי לאו בני מחילה ניהו, הכא דאין מפסידין, ולא בא בידם הדיח – מחלי שפיר.

בתוספתא גריסין: אם אמרו יתומים ובני בית דין ראו מה שהניח כו' – ולא ידע רבינו יצחק אמאי נקט גבי בנים בפני בית דין. אי משום דגלי אדעתיה דלא מחל להם – אפילו בפני עדים נמי גלי דעתיה ושמו להכי בפני בית דין – כדי שיתעצמו בדבר לתקן להם שטירח בשבילם, ומדלא תקנו להם – ודאי לא מצאו להם תקנה לחלק, ומחלו הכל. ורב ספרא נמי ידע היה לבית דין, אף על פי שלא אמר. ומיהו, רבנו שמואל בן מאיר פירש דהוא הדין בפני עדים.

השביחו לעצמן – ואף על גב דב"המפקיד" (שם מ, א) בעובדא דמרי בר איסק, אמרין דבין דשלא ברשות נחת, דהא אין מורידין קרוב לנכסי קטן, השבח לאמצע – הכא לית לן למימר הכי, דההא איבא למיחש שמו יחזיק הקרוב בנכסי קטן שאינו כאן, אבל הכא – ליכא למיחש, שהקטנים עם הגדולים ביחד אין יכולין להחזיק זה על זה. **לא** שנו אלא ששבו נכסים מחמת נכסים – פירש בקונטרס: שלא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום, אלא מנכסי אביהם שכרו פועלים. ומחמת עצמן – היינו שכרו פועלים משלהם. משמע שרצה לומר, דטעמא דבין דשכו משל אביהם – היו לאמצע.

דאי

ואם הביא חמשים בכלי אחד וחמשים בכלי אחד – יצא; אם הביא – אין, לכתחלה לא; ואי סלקא דעתך כל כי האי גוונא פלגא ופלגא הוא, אפילו לכתחלה נמי – הכי השתא? התם אגן סהדי דהאי גברא מעיקרא לקרבן גדול קא מבין, והאי דקאמר בשני כלים – ידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד, כמא דאפשר לאתויי מיתנין. והלכתא פוותיה דרב יוסף בשדה, ענין ומחצה. ההוא דשדר פיסקי דשיראי לבייתיה, אמר רבי אמי: הראויין לבנים – לבנים, ראויין לבנות לבנות. ולא אמרן אלא דלית ליה פלגא, אבל אית ליה פלגא – לכלתיה שדר; ואי בנותיה לא נסבין, לא שבק בנותיה ומשדר לכלתיה. ההוא דאמר להו: "נכסי לבני", הוה ליה ברא וברתא; מי קרו אינשי לברא "בני", ולסלוקן לברתא מעישור קאתי. או דלמא לא קרו אינשי לברא "בני", ולמושבה לברתא במתנה קאתי? אמר אביי, תא שמע: "ובני דן חשים". אמר ליה רבא, דלמא ברתא דבי חזקיה: שהיו מרובין פחושים של קנה אלא אמר רבא: "ובני פלוגא אליאב". רב יוסף אמי: "ובני איתן עוריה". ההוא דאמר להו: "נכסאי לבנאי", הוה ליה ברא ובר ברא, קרו אינשי לבר ברא "ברא", או לא? רב חביבא אמר: קרו אינשי לבר ברא "ברא", מר בר רב אשי אמר: לא קרו אינשי לבר ברא "ברא". תניא פוותיה דמר בר רב אשי: המויד הנאה מבנים – מויד בבני בנים. משנה הניח בנים גדולים וקטנים, השביחו גדולים את הנכסים – השביחו לאמצע; אם אמרו: "ראו מה שהניח אבא, הרי אנו עושין ואוכלים" – השביחו לעצמן. וכן האשה שהשביחה את הנכסים – השביחה לאמצע; אם אמרה: "ראו מה שהניח לי פעלי, הרי אני עושה ואוכלת" – השביחה לעצמה. **גמרא אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא: לא שנו אלא ששבו נכסים מחמת נכסים, אבל שבו נכסים מחמת עצמן – השביחו לעצמן. – איני? והא אמר רבי חנינא: אפילו לא הניח להם אביהם אלא**

אוריין

הרי זה שפירש מאה עשרון בשני כלים, כגון זה שאמר "לך ולבניך". ולא קתני חמשים בכלי וחמשים בכלי אלא דיעבד, אבל לכתחלה לא, אלא מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, וקשיא לרב יוסף דאמר: מחצה ופריך: **התם אגן סהדי** דלקרבן גדול קא מבין – לא אתויי בכלי אחד, והאי דקאמר שני כלים ולא קאמר מאה עשרון להביא בכלי אחד – משום דידע ולא אפשר לאתויי בכלי אחד יותר מששים עשרון. דתנן בפרק "המנחות והנסכים" (מנחות קג, ב): מתנבב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד, ואם אמר "הרי עלי ששים ואחד" – מביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחד, שכן הצבור מבאין ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת שאחד, דיו ליחיד שיהא פחות מן הצבור אחד. אמר רבי שמעון: והלא אלו לכבשים ואלו לפרים, ואינן נבללין זה עם זה. אלא עד ששים יכולין לבלול כו'. והלכתא בותיה דרב יוסף בשדה כו' – משום דבבולי תלמוד רבה ורב יוסף הלכתא כרבה, איצטריך למימר דהלכתא כרב יוסף בהני תלת. בשדה – בפרק "השותפין" (בבא בתרא יב, ב) גבי ההוא גברא דובן ארעא אמצרא דבי נשא, ותלת מילי קאמר רב יוסף התם. ענין – בפרק "ש נחללין": קנן אימתי חוור? רב יוסף אמר: כל זמן שעסקים באותו ענין, ואית דגוס: קנן, ומחצה – היינו חך דאמר רב יוסף: קנאי פלגא. פיסקי דשיראי – תחיתוכ מעיל, וסתם שלח לחלק לבני ביתו. הראויין לבנים – מלוכני זכר. לבלתיה שדר – ולא בנותיו. ודוקא דאינסיבא בנותיה, שאינה מוטלת עליה. ירושלמי ברי, "שני דיני גזירות": מי ששלח למדינת חם, ואמר: יתנו אלו לבני – בנותיו בכלל, ואם בשעת מיתה אמר "אלו לבני" – אין הבנות בכלל. ההוא דאמר להו – בשעת מיתה. **נכסי לבני** – ולא היה לו אלא בן אחד זכר, וגם בנות היו לו. ובעי גמרא: מי קרו אינשי לברא יחידא "בני" לשון רבים, ואם כן כל נכסיו נתן לבנו ואין הבנות בכלל. או לא, ויחלקו הבנות עמו? ובני דן חושים – אלמא בן אחד קרי לשון רבים. כחושים של קנה – שגדלים הרבה ביחד, בלעז "טרקוש". אי נמי, עלי קניא או קשרי הקנים קרין כן. ובר ברא – בן של אותו בן, או של אחר שמת. מי קרו אינשי לבר ברא ברא – ולפיכך אמר "נכסי לבני" לשון רבים, ויחלקו ביניהם. או לא קרו ליה ברא, והאי דקאמר לשון רבים – היינו כדאמרן לעיל "ובני פלוגא אליאב". מויד בבני בנים

– אבל לענין פריה ורביה חשיבי בבנים, בפרק "חבא על יבמות" (סב, ב). **משנה** השביחו הגדולים את הנכסים – סתם, בערן בפרסות הית, השביחו לאמצע – ויטלו קטנים כגדולים, וכדמפרש בגמרא ששבו הנכסים מחמת נכסים. **ואם אמרו גדולים לקטנים** – בפני עדים, או אמרו לבית דין, או בצבור: ראו מה שהניח לנו אבא, ומוזמנים אנו לחלוק, ומה שנשביח – נשביח מחלקנו. ונתעצלו בית דין לחלוק – או השביחו לעצמן. וכן **האשה** – שמת בעלה. ובגמרא מוקי לה באשה יורשת. **ואם אמרה ראו מה שהניח לי פעלי הריני עושה ואוכלת** השביחה לעצמה – והוא דלא שקלה מווגי. דאי שקלה מווגי – לא, דתנן: אלמנה נזונה מנכסי יתומין, ומעשה ידיה שלהן (כתובות צה, ב). **גמרא** לא שנו – דהשביחו לאמצע. אלא ששבו נכסים מחמת נכסים – לא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום, אלא מנכסי אביהם שכרו פועלים. והשביחו הנכסים. מחמת עצמן – שחפרו ונטעו ושכרו משלהם ולא משל אביהם – או השבח לעצמן, אוריין

וְאִם הָבִיא חֲמִשִּׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי אֶחָד וְחֲמִשִּׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי אֶחָד, וְיָצָא.
ומדייק רבי זירא: אִם הָבִיא אֶין – בדיעבד אכן יצא, אבל לְכַתְּחִלָּה, לֹא
יבִיא. וְאִי סִלְקָא דְעֵתְהָ, שְׁכָל כִּי הָאִי נוֹנָא שְׂאֵדס אומר על דבר שיחולק
לשנים, פִּלְגָא וּפִסְלָא הוּא – כוונתו שיחולק מחצה ומחצה, אֲפִילוּ
לְכַתְּחִלָּה נְפִי יבִיא מחצית בכל כלי. ומכך שאינו יכול להביא מחצה
ומחצה, קשה על רב יוסף הסובר שהאשה ובניה יחלקו היא ובניה מחצה
ומחצה.

הגמרא דוחה את קושיית רבי זירא: הֲכִי הִשְׁתָּא – וכי כך אתה מקשה, והרי
שונים המקרים, הֲתָם בִּקְרִבֵּן מִנְחָה, אֲנִי סֵהָרִי – אנו עדים וברור לנו דִּהְיָא
נִבְרָא, מַעֲיָקְרָא וּ–מתחילה) לְקִרְבָּן גְּדוֹל קָא מְבִינִין – כוונתו היתה להביא
מנחה גדולה ככל האפשר בכלי אחד, וְהָאִי דְקֶאָמֵר להביא שְׁנֵי כִלִּים,
משום דְדָעָה דְלֹא אֲפִשֵּׁר לְאֵתוּנִי וְ–להביא) בְּכָלִי אֶחָד, ולכן אמרו חכמים
שְׂכַל בְּמָה דְאֲפִשֵּׁר לְאֵתוּנִי בכלי אחד מִיֵּיתוּנִי – מביא. אבל דברי רב יוסף
נאמרו במקרה שיש להסתפק בכוונתו, ובוזה אמר שחולקים מחצה על
מחצה.

הגמרא מסכמת כמי הלכה במחלוקת זו: וְהִלְכְתָּא כְּוֹתִינָה דְרַב יוֹסֵף
במחלוקתו עם רבה, בְּשִׁדְרָה – מי שקנה שדה סמוכה לאחת משדות אביו,
ומת אביו ורוצה לקבל את חלקו בשדה הסמוכה לשדהו, ולעיל (יב) נחלקו
רבה ורב יוסף בדין זה. עֲנִין – שנים שעשו קנין ביניהם, עד מתי יכול לחזור
בו המקנה מהקנאתו, ונחלקו בזה לעיל (קד). רבה ורב יוסף, ולדעת רב יוסף
כל זמן שעסקין באותו ענין יכול המקנה לחזור בו. וּמִחֲצָה – הוא הענין
הנידון בסוגייתנו, מי שאמר לאשתו נכסי לך ולבניך ואמר רב יוסף האשה
יורשת מחצה מן הנכסים.

הגמרא מביאה מעשה נוסף באחד שנתן מתנות לאנשי ביתו ולא פירש למי
מהם, ומבררת מה הדין בזה: הֵהוּא דְשִׁדְרָה וּ–ששלחו) פִּסְכִּי דְשִׁרְאִי
לְבִיתֵיהּ – חתיכות מעיל לביתו, ולא פירש למי מאנשי ביתו שלחו, אֲמַר
רַבִּי אֲמִי, החתיכות הִרְאִיוּ לְבַגְדֵי הַנְּכָסִים יהיו לְנָכְסִים, וְהִרְאִיוּ לְבַגְדֵי
הַנְּבוֹת יהיו לְנָבוֹת. וְלֹא אֲמַר, אֱלָא דְלִית לֵיהּ – שאין לו בְּלָתָא וּ–אשה
הנשואה לבנו, אֲבָל אִית לֵיהּ – יש לו בְּלָתָא, לְכַלְתִּיהּ שִׁדְרָה. אבל, וְאִי
בְּנִיתֵיהּ לֹא נִסְכִּין – אם בנותיו עדיין לא נישאו, לֹא שִׁבְק וּ–מניחו) אדם
בְּנִיתֵיהּ, וּמִשְׁדֵּר לְכַלְתִּיהּ, ולכן הבגדים הראויים לבנות יהיו לבנות ולא
לכלה.

הגמרא מביאה מעשה נוסף באחד שנתן מתנות לילדיו ולא פירש למי מהם,
ומבררת מה הדין בזה: הֵהוּא שְׂכִיב מֵרַע דְאֲמַר לֵהוּ, נִכְסֵי יהיו לְנָכְנִי ומת,
הָיָה לֵיהּ בְּרָא וּ–בן) וּבְרָתָא וּ–ובת). ומסתפקת הגמרא: מִי קָרוּ אִינְשֵׁי –
האם דרך האנשים לקרוא לְבְרָא – לבן אחד, בְּנִי – בלשון רבים (וּלְסִלְוִי
לְבְרָתָא מַעֲיָשׁוֹר קָאִתִּי), וכוונתו לתת את כל נכסיו לבנו, ובנותיו לא ירשו
מנכסיו. או דְלָמָא, לֹא קָרוּ אִינְשֵׁי לְבְרָא בְנִי – בלשון רבים, וּלְמוֹשְׁבָּה
לְבְרָתָא בְּמִתְנָה קָאִתִּי – וכוונתו אותו אדם לתת גם לבנותיו חלק מנכסיו
בתורת מתנה.

האמוראים מביאים ראיות לפשוט את הספק של הגמרא: אֲמַר אֲבִי, תָא
שְׁמַע, כתוב בפסוק (בראשית מו כג) 'וְכִנִּי דִן חֲשִׁים', מכאן שאפילו שהיה לִדִן
רק בן אחד ושמו חושים, קראו הכתוב בלשון רבים, הרי שכן אחד נקרא
בלשון רבים. אֲמַר לֵיהּ רַבָּא, דְלָמָא מה שאמרה תורה 'ובני דן חושים'
בלשון רבים, הוּא בְּרִיתָא דְכִי חִזְקִיָה, שְׁהִיוּ בְנֵי מְרֻבִּין בְּחוֹשִׁים שְׁל קְנָה
– כחבילות של קנים. אֱלָא אֲמַר רַבָּא, אמר הכתוב (במדבר כו ח) 'וְכִנִּי פִלּוּא
אֱלִיאָב', ומכאן שאפילו שהיה לפלוא רק בן אחד ושמו אליאב, נקרא בן

זוה בלשון רבים. רַב יוֹסֵף אֲמַר, נאמר בכתוב (דברי הימים א' ב ח) 'וְכִנִּי אִתָּן
עֲנִיָּה', הרי שכן אחד ושמו עזריה נקרא בלשון רבים. ומכאן שעשוי אדם
לקרוא לבן אחד בלשון רבים, ואם אמר נכסי לְנָכְנִי, כוונתו היתה לתת את
נכסיו לבנו ולא לבתו.
הגמרא מביאה מעשה נוסף באחד שנתן את נכסיו לילדיו ואין לשונו
מבורר: הֵהוּא דְאֲמַר לֵהוּ, נִכְסֵאִי לְבְנָאִי – נכסי לְנָכְנִי. הָיָה לֵיהּ בְּרָא וּ–בן)
וְכִי בְרָא וּ–ונכדו). ומסתפקת הגמרא: קָרוּ אִינְשֵׁי לְבִי בְרָא בְרָא – האם
דרך האנשים לקרוא לנכד בן, וכשאמר נכסי לְנָכְנִי כוונתו גם על נכדו,
ויחלקו מנכסיו בנו ונכדו. או לֹא, ויירש בנו את כל נכסיו.
ונחלקו בזה האמוראים: רַב חֲבִיבָא אֲמַר, קָרוּ אִינְשֵׁי לְבִי בְרָא בְרָא. אבל
מִר בִּר רַב אֲשִׁי אֲמַר, לֹא קָרוּ אִינְשֵׁי לְבִי בְרָא בְרָא.
הגמרא מביאה ראיה לדברי מִר בִּר רַב אֲשִׁי: תִּנְיָא כְּוֹתִינָה דְמִר בִּר רַב
אֲשִׁי, בהלכות נדרים, הַמּוֹדֵר הַנָּאָה מְכַנִּים – מי שנדר לאסור עליו הנאה
מבנים של איזה אדם, מוֹדֵר בְּכִנִּי הַנְּכָסִים של אותו אדם. ומכך שלא חילק
התנא אם היה לו לאותו אדם בן אחד או הרבה בנים, והתיר את הנאתו
מנכדיו בכל ענין, משמע שאף אם היה לאותו אדם בן אחד ואמר בלשון
רבים אין כוונתו לנכדו, מכאן שאין הנכד חשוב כבן.

משנה

משנה זו דנה ביורשים שלא חלקו את הירושה, וחלק מהיורשים מוציאים
מהירושה רוחצים, למי שייר הרווח.
אב שמת וְהִנִּיחַ בָּנִים גְּדוּלִים וְקָטָנִים, ולא חלקו ביניהם את הירושה, אם
הִשְׁבִּיחוּ הַגְּדוּלִים אֶת הַנְּכָסִים, הִשְׁבִּיחוּ לְאִמָּצֶע – השבח מתחלק בין כל
האחים. וְאִם אֲמָרוּ הַגְּדוּלִים לְקָטָנִים בפני עדים, או שאמרו לבית דין או
בציבור, רָאוּ מָה שֶׁהִנִּיחַ לֵנו אָבָא יְרוּשָׁה, ואנו רוצים לחלקה בינינו, ואם
לֹא הָרִי אֲנִי עוֹשִׂין – עוסקים בירושה להשביחה, וְאוֹכְלִים את השבח
שהשבחנו מחלקנו, ולא חלקו האחים את הירושה, הִשְׁבִּיחוּ לְעֶצְמָן, ואינם
חולקים עם היורשים האחרים את השבח.
וְכֵן הָאִשָּׁה שִׁירְשָׁה נְכָסִים וְהִשְׁבִּיחָה אֶת הַנְּכָסִים, הִשְׁבִּיחָה לְאִמָּצֶע –
השבח מתחלק בין כל היורשים. ואלמנה שבעלה השאיר ירושה שאין בה
כדי כתובתה, ובית דין עדיין לא נתנו לה את כתובתה, אִם אֲמָרָה ליתומים,
רָאוּ מָה שֶׁהִנִּיחַ לִי בַּעֲלִי, וְהָרִי אֲנִי עוֹשָׂה – מתעסקת בירושה להשביחה,
וְאוֹכְלִת את השבח שהשבחתי, הִשְׁבִּיחָה לְעֶצְמָהּ, ואינה חולקת עם
היתומים את השבח.

גמרא

הגמרא מבארת באיזה אופן אם השביחו הגדולים את הנכסים, השביחו
לאמצע: אֲמַר רַב חֲבִיבָא בְרִיהּ וּ–בנו) דְרַב יוֹסֵף בְּרִיהּ דְרַבָּא, מִשְׁמִית
דְרַבָּא, לֹא שָׁנִי שאם השביחו הגדולים את הנכסים השביחו לאמצע, אֱלָא
שִׁשְׁבָּחוּ הַנְּכָסִים מִחֲמַת נִכְסִים – על ידי נכסי אביהם, דהיינו ששכרו
פועלים מנכסי אביהם כדי להשביח את הנכסים, אֲבָל אם שִׁבְּחוּ נִכְסִים
מִחֲמַת עֶצְמָן – על ידי נכסי האחים, דהיינו שהאחים טרחו או הוציאו
מממונם כדי להשביח את הנכסים, הִשְׁבִּיחוּ לְעֶצְמָן, ואין השבח מתחלק
בין כל האחים.
מקשה הגמרא: אִנִּי – האם כך הוא, וְהָאִי – והרי אֲמַר רַבִּי חֲנִינָא, שֶׁאֲפִילוּ
אם לֹא הִנִּיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם כְּלוֹם בִּירוּשָׁה, אֱלָא רַק

1 אוֹדְיָיִי – בור וכיסויו, ששוכרים אותו כדי להשקות ממנו שדות, והשכירוהו
2 האחים הגדולים, הַשֹּׁכֵר לְאַמְצַע – מתחלק בין כל האחים. וְהָאֻדְיָיִי
3 דְּמַתְּמָת עֲצָמוֹ [הוא] – והרי עסק הבור הוא כדין 'שבונו נכסים מחמת
4 עצמן, כיון שהאחים צריכים לעמוד על גביו ולשמור שלא יקחו ממנו מים
5 בלי לשלם, ואף על פי כן השכר לאמצע. מתרצת הגמרא: שְׂאֵנִי אוֹדְיָיִי –
6 שונה דין הבור דְּלִנְיָרוּתָא הוּא דְּעִבְדִּיָא – שכל מלאכתו היא רק השמירה
7 עליו, וְאִפִּילוּ הַקְטָנִים נָמִי מְצֻוּ מִנְיָרִי לָהּ – יכולים לשומרו, ויכולים
8 הקטנים לומר לגדולים אין אנו צריכים את שמירתכם. אבל בשאר נכסים
9 ששבחו מחמת האחים, כגון שהוציאו עליהם ממון משל עצמם, או מלאכה
10 שאין הקטנים יכולים לעשותה, השכר לעצמם.
11 שנינו במשנה (לעיל קמג): אֲמָרוּ רָאוּ מַה שֶּׁהָנִית אָבָא, הָרִי אָנוּ עוֹשִׂין
12 וְאוֹכְלִין, הַשְּׁבִיחוּ לְעַצְמָן.

13 הגמרא מביאה מעשה באופן שלא אמרו בפירוש 'ראו מה שהניח אבא': רַב
14 סְפָרָא, שֶׁבֶב אֲבוֹתָ וּזְוִי – השאיר אביו מעות בירושה, שֶׁקָּלִינְהוּ – נטלן רב
15 ספרא וְעִבְדֵּי בְהוּ עִסְקָא – עשה בהם עסק והוריות. אֲתוּ אֲחִי – באו אחיו
16 וְהִקְטְנוּהוּ בְּדִינָא קְמִיָּה דְּרַבָּא – לדין לפני רבא, שיתן להם את חלקם ברווח.
17 אָמַר לְהוּ רַבָּא, רַב סְפָרָא נִגְרָא רַבָּה – אדם גדול הוא, וְלֹא שֶׁבִיב גִּירָסִיהּ
18 – ואינו מניח את תלמודו וְיָטַרְח לְאַהֲרִינִי – וטורח עבור אחרים, והיה
19 עליכם לדעת שאם הניח את תלמודו ועסק במסחר, בשביל עצמו עשה
20 זאת, והרי זה כאילו אמר 'ראו מה שהניח אבא והרי אני עושה ואוכל'.
21 ולמדנו ממעשה זה שאדם גדול כרב ספרא אף שלא אמר שלעצמו הוא
22 עושה, הרי זה כמו שאמר, והשבח לעצמו.

23 שנינו במשנה (לעיל קמג): הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׁבִּיחָה אֶת הַנְּכָסִים, הַשְּׁבִיחָה
24 לְאַמְצַע.

25 הגמרא מבררת כיצד הגיעו הנכסים לידי האשה. שואלת הגמרא: אִשָּׁה
26 שמת בעלה, בְּנִכְסֵי יְתִמִּי מֵאִי עִבְדִּיתָהּ – מה מעשיה בנכסי היתומים, הלא
27 אינה יורשת את בעלה, וודאי שאינה נוטלת את השבח שהשביחה. משיבה
28 הגמרא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, מדובר בְּאִשָּׁה יוֹרֶשֶׁת, כגון שאמר בעלה
29 שאשתו תיטול מנכסיו כאחד מן הבנים.

30 מקשה הגמרא: אם כן, פְּשִׁטָא – פשוט הדבר שהיא מקבלת את השבח.
31 מתרצת הגמרא: מָהוּ יְתִמִּיָא – שמה תהא סבור לומר בִּין דְּלֹא – שאין
32 דְּרַבָּה שֶׁל אִשָּׁה לְמַתְרָה – לטרוח בנכסים, לכן אף עַל גַּב דְּלֹא פְרִישׁ –
33 שלא פירשה ואמרה 'ראו מה שהניח לי בעלי' וכו', כְּמוֹ דְּפָרִישׁ דְּמִי – יהיה
34 הדין דומה כאילו פירשה, שהרי לא מסתבר שתטרוח בשביל היורשים
35 האחרים, קְמַשְׁמַע לָן שאשה יורשת שלא פירשה, השכר לאמצע.

36 שנינו במשנה: וְאִם אֲמָרָה רָאוּ מַה שֶּׁהָנִית לִי בְּעָלִי הָרִינִי עוֹשָׂה וְאוֹכְלָתָּ,
37 הַשְּׁבִיחָה לְעַצְמָהּ. דין זה שהאשה אמרה 'ראו מה שהניח לי בעלי' אינו
38 מדבר באשה יורשת כמו הדין הקודם, אלא באלמנה שבעלה השאיר
39 ירושה שאין בה כדי כתובתה, ובית דין עדיין לא נתנו לה את כתובתה, ואם
40 אמרה ליתומים 'ראו מה שהניח לי בעלי והריני עושה ואוכלת', השביחה
41 לעצמה, ואינה חולקת עם היתומים את השבח.

42 הגמרא מבררת מה החידוש באשה יותר מאחים. מקשה הגמרא: פְּשִׁטָא –
43 דין זה פשוט, שהרי היא יכולה לגבות מהנכסים את דמי כתובתה, וממילא
44 כל זמן שלא נתנו לה את דמי הכתובה, הרי היא והבנים ככל יורשים שלא
45 חילקו את הירושה ביניהם, שאם אמרו האחים הגדולים 'ראו מה שהניח
46 לנו אבא הרי אנו עושים ואוכלים', השבח לעצמן. מתרצת הגמרא: מָהוּ
47 דְּתִימָא – שמה תהא סבור לומר שִׁבְיָן דְּשִׁבְיָא לָהּ מִלִּיתָא – שדבר זה
48 הוא שבח עבורה, דְּאָמַר קָא מְרָחָא קְמִי יְתִמִּי – שבני אדם אומרים שהיא
49 טורחת בשביל היתומים, ומחמת זה אֲחֻלִּי אֲחֻלָּה – מחלה על השבח,

וזכרה בה ממה שאמרה 'ראו מה שהניח לי בעלי' וכו', קָא מְשַׁמַּע לָן שכיון
שאמרה בפירוש שהשבח לעצמה, אינה מוחלת.
הגמרא מביאה דין מחילת נכסים בבן שאביו משיאו בביתו: אָמַר רַבִּי
חֲנִינָא, הַמְּשִׂיא אִשָּׁה לְבְנוֹ גְדוֹל בְּבִית שְׁלוֹ, קָנָא הֵבֵן אֶת הַבֵּית, שמרוב
שמחתו של האב הוא מקנה לבנו את הבית שידור בו. וְדוֹקָא לְבְנוֹ הַגְּדוֹל,
שאו שמחתו מרובה. וְדוֹקָא כְּשֵׁנוּשָׁא הֵבֵן אִשָּׁה בְּתוּלָה, שיש לאב שמחה
יותר מאשר כשנושא אלמנה. וְדוֹקָא כְּשֵׁנוּשָׁא אֶת אִשְׁתּוֹ הַרְאָשׁוֹנָה,
וְדוֹקָא כְּשֶׁהִשְׂיָא אֲבִיו רָאשׁוֹן מִבֵּין בָּנָיו.

הגמרא מבררת מה נכלל בהקנאה זו: פְּשִׁטָא – פשוט הדבר שאם ייחד לו
אֲבִיו בֵּית וְעַל גִּבּוֹ עָלְיָהּ, את הבית קָנָה אבל את הַעֲלִיָּה לֹא קָנָה,
משום שאינה חלק מהבית. אבל אם ייחד לו אביו בֵּית וְהִיתָה לִפְנֵי
אֲבִיבָהּ – מרפסת שיש בה חלונות ודרכה נכנסים לבית, מָהוּ – האם
האבסדרה נחשבת כחלק מהבית משום שדרכה נכנסים לבית וקנה אותה,
או שלא. ואף אם תאמר שאבסדרה היא כחלק מהבית, אם היו לאב שְׁנֵי
בָתִּים זֶה לְפָנִים מָהוּ, והשיא את בנו בבית הפנימי, מָהוּ – האם קנה גם
הבית החיצוני או לא. מסיימת הגמרא: תִּיקוּ – תעמודנה שאלות אלו
בספק, שלא נפשטו.

הגמרא מקשה על רבי חנינא: מִיִּתְיָבִי, ששנינו בברייתא, ייחד לו אֲבִיו
לשמחת הנישואין בֵּית וּכְלִי בֵּית בתוכו, את כְּלִי הַבֵּית הֵבֵן קָנָה, ואת
הַבֵּית לֹא קָנָה. ומבואר שאינו קונה את הבית. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי
יְרֵמְיָה, בברייתא מדובר בְּגוֹן שְׁהָתָה אוֹצְרוֹ שֶׁל אֲבִיו מוֹנֵחַ שָׁם, שכיון
שהאב משתמש בבית, ודאי לא התכוין להקנות לבנו את הבית.

הגמרא מבארת בגלל איזה שימוש אין האב מקנה את הבית: נְתַרְדְּעִי
אָמַרְי, אִפִּילוּ אם יש לאב בבית זה שוֹבְקָא דְיוֹנִי – שובך של יונים, אינו
מקנה את הבית לבנו. רַב יְהוֹדָה וְרַב פִּפְי אָמְרִי, אִפִּילוּ אם יש לאב בבית
זה עֲצִיצָא דְהֶרְסָנָא – כלי מלא דגים קטנים מטוגנים בשמן, אינו מקנה את
הבית לבנו.

הגמרא מביאה שנהגו אמוראים כהלכה זו: מַר זוּטְרָא אֲנָסְכִיָּה לְבָרִיהּ –
השיא את בנו בבית, וְתֵלָא לִיה סְנִדָּלָא – ותלה בבית סנדל, כדי שהבית
ישאר בחזקתו ולא יקנה אותו בנו. רַב אִשִּׁי נִסְכְּיָה לְבָרִיהּ – השיא את בנו,
הגמרא מביאה דינים נוספים שתקנו חכמים בדומה לדין זה: אָמַר מַר

זוּטְרָא, הֵנִי תֵלָת מִיָּלִי – שלשה דברים אלו שיבוארו, שְׁוִינְהוּ רִבְבָן –
קבעום חכמים להלכה אף שאינם דין תורה, כיון שהם ממידת בני אדם, והם
בְּהִלְכָתָא בְּלֹא טַעְמָא – כאילו קיבלם משה הלכה מסיני שאין צריך לתת
בהם טעם. הָרָא – האחר, הָא – דין זה שהמשיא אשה לבנו גדול בבית, הֵבֵן
קנה את הבית, ואף שלא עשה קנין והאב לא כתב לו שטר מתנה.

אִידָךְ – הלכה אחרת, דְּאָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הַבּוֹתֵב כָּל נִכְסָיו
לְאִשְׁתּוֹ בלשון מתנה, ומת, לֹא עֲשָׂאָה אֵלָא אֶפְסוֹרָפּוֹס – אפסטרופוס על
הנכסים, כיון שאין אדם עוקר את ירושת בניו ונותן הכל לאשתו, ובודאי
התכוין רק שיחלקו לה בניה כבוד מתוך שיהיו כפופים לדעתה, ואף שכתב
בשטר במפורש שנותן לה את כל הנכסים.

אִידָךְ – הלכה אחרת, דְּאָמַר רַב, האומר לחבירו מָנָה לִי בִּירָךְ – שהפקדתי
אצלך, אל תחזירוהו לי אלא תִּנְהוּ לְפָלוּגִי, אם אמר כן בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן –
המפקדי, הנפקד ומקבל המתנה, קָנָה מקבל המתנה את המתנה, והנפקד
חייב לחיות לו אף שלא עשו קנין, כיון שהוא דבר שכיח שאדם ירצה לתת
ממון הנמצא אצל חבירו לאדם אחר, וכדי להקל עליהם שלא יצטרכו
לעשות דבר זה בקנין ובעדים.

בבא בתרא. פרק תשיעי – מי שמת דף קמד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" פה רשב"ם

אודייני – בור וכסיו, ושוכרין אותו להשקות שדות ממזמיו. מחמת עצמו הוא – שמשמרין אותו הגדולים, וצריכין לעמוד על גביו, פן יהיה הפקר לכל שואבי מים. דלגמיריותא עבירא – אינן צריכין להוציא משלחן כלום עליו, אלא לשמרו, וגם הקטנים יכולין לשמרו. עבד בהן עיסקא – וחשיב ליה שבח נכסים מחמת נכסים, הואיל ואין צריך טורח כל כך אלא לקנות ולמכור. לא שביק גירסיה וטרה לאחריני – ובמי שאמר "ראו מה שהניח לנו אבא" דמי. ושמעינן מהבא דכל היבא דמאן דהוא כמו רב ספרא. אף על גב דלא אמר "לעצמי אני עושה" – כמאן דאמר דמי, והשביח לעצמו.

אשה מאי עבדיה – או תטול כתובתה ותלך לה, או תטרח קמי יתמי ותדיה ניוזנה, ומעשה ידיה שלהן. ואין לה להשתכר בממון הירשים באשה יורשת – כגון שנשא ראובן בת שמעון, ומתו, וירשו בני ראובן ובת שמעון את נכסי יעקב אבי אביהן. או כגון בת בין הבנות, או בת הבן בין הבנים – דינה כדן האחין. או שאמר בעלה: תטול אשתי כאחד מן הבנים. אם השביחה את הנכסים, פירשה – לעצמה, לא פירשה – השבח לאמצע. ואלמנה שאמרה בבית דין "ראו מה שהניח לי בעלי, הריני עושה ואוכלת" – השביחה לעצמה. והוא דלא שקלא מזוני, דאי שקלא מזוני – תאן: אלמנה ניוזנה מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן. הלכך, אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטין שאין בהן כדי כתובתה, אם אמרה "ראו מה שהניח לי בעלי", ונתעצלו בית דין או יורשין להשביעה על כתובתה, אפילו השביחה אלף ככר – השביחה לעצמה. אבל אם השביחה הנכסים סתם – טורחן כתובתה, והמותר ליורשין, ואף על פי שלא נשתתף במעלה אפילו רביע כתובתה. אחולי אחלה – וחזרה בה ממה שאמרה תחלה "הריני עושה ואוכלת" – קא משמע לן. קנאו – הבן לאותו הבית. תקנת חכמים היא. והלכתא בלא טעמא, כדלקמן. ובמסכת גיטין מוקמין לה – כגון שיש לאביו בעיר בית אחר לדור בו. ודוקא גדול בו' – דבכי האי גוונא חזיב ליה טפי, וגמר ומקני ליה. ייחד לו בית ועלייה – כלומר ייחד לו האב לבנו בית שיש עלייה על גביו. אכסדרה – לפני הבית, ופותחין בו הלונות, ודרך אכסדרה נכנסים לבית. שני בתים בו' – אם תמצא

לומר בית ואכסדרה קנה – היינו משום דאכסדרה משועבד לבית, אבל שני בתים זה לפנים מהו? אוצרו בתוכו – הלכך בית לא קנה, דכיון דמשתמש האב בבית – לא הוציאו מחזקתו, ולא מקני ליה לבנו. עציצא דהרסנא = כלי מלא דגים מטוגנים בשמן. אשישא דמשחא = כוס מלא שמן. שווינהו רבנן – הם תקנו את הדברים כך, אף על פי שאינו דין תורה, כי מדה ומדה הם. חורא הא – המשיא אשה לבנו. ותקנת חכמים היא לכבוד התחת, שגנאי הדבר לשאת אשה ואין מקום לדור בו. אפטרופא – דאנן סהדי דלא עקר נחלת הבנים. ולא נתבין אלא שיכבדו הבנים, מתוך שאוכלין על ידה. במעמד שלשתן – נפקד ומפקדי ומקבל מתנה. קנה – כך תקנו חכמים, לפי שהדבר תדיר הוא בין הבריות, ולא חזקין חכמים להקנות בקנין ובעדים.

בהלכתא בלא טעמא – קצת טעם יש, דכיון שפניה את הבית – סמכא דעתיה דבן. וגם אין לו אנה לדור, סברא הוא שנתנו לו. וכן הכותב כל נכסיו לאשתו או לבנו – מסתמא לא ליתן לה נתבין, אלא לכבדה, שלא היה מניח בניו בולא כלום. ובמעמד שלשתן לא רצו חכמים להטריח להביא עדים ולעשות קנין, דמסתמא כיון שאמר לו במעמד שלשתן – הקנה לו לגמרי, ונראה לרבינו יצחק, דבמעמד שלשתן, אם חזר ומחול – אינו מחול, ומפורש בכמה מקומות. הניח בנים גדולים עד במעמד שלשתן קנה – עד כאן שיטת רבינו אלעזר וזכרנו לברכה.

אודייני – השכר לאמצע; והא אודייני דמחמת עצמו הוא – שאני אודייני, דלגמיריותא הוא דעבדיה, ואפילו קטנים נמי קצו מנכרי לה. "אמרו: ראו מה שהניח אבא, הרי אנו עושין ואוכלין" – השביחו לעצמן. רב ספרא שביק אבואה וזיו, שקלניהו, עבד בהו עיסקא; אתו אחי תבעוהו בדינא קמיה דרבא, אמר להו: רב ספרא גברא רבה הוא, לא שביק גירסיה וטרה לאחריני. "אשה שהשביחה את הנכסים – השביחה לאמצע". אשה בנכסי יתמי מאי עבדיה? אמר רבי ירמיה: באשה יורשת. – פשיטא – מהו דתימא: פיון דלאו דרבה לממרת, אף על גב דלא פריש – כמאן דפריש דמי, קמשמע לן. "ואם אמרה: ראו מה שהניח לי בעלי, הריני עושה ואוכלת" – השביחה לעצמה. פשיטא – מהו דתימא: פיון דשביחא לה מילתא, דאמרי: קא מרחא קמי יתמי – אחולי אחלה, קא משמע לן. אמר רבי חנינא: המשיא אשה לבנו גדול בבית – קנאו. ודוקא גדול, ודוקא בתולה, ודוקא אשתו ראשונה, ודוקא שהשיאו ראשון. פשיטא, ייחד לו אביו בית ועליה – בית קנה, עליה לא קנה; בית ואכסדרה, מהו? שני בתים זה לפנים מזה, מהו? תיקו. מיתבי: ייחד לו אביו בית וכלי בית – פלי בית קנה, בית לא קנה. אמר רבי ירמיה: פגון שהיה אוצרו של אביו מונח שם. נהרדעי אמרי: אפילו שוכבא דיוני. רב יהודה ורב פפי אמרי: אפילו עציצא דהרסנא. מר זוטרא אנסביה לבריה, ותלא ליה סנדלא. רב אשי נסביה לבריה, ותלא ליה אשישא דמשחא. אמר מר זוטרא: הני תלת מילי שווינהו רבנן בהלכתא בלא טעמא: חורא – הא; אידך – דאמר רב יהודה אמר שמואל: הפותח פל נכסיו לאשתו – לא עשאה אלא אפטרופא; אידך – דאמר רב: "מנה לי בידך, תנהו לפלוני", במעמד שלשתן – קנה.

משנה

בבית דין – אין לה מוזנות. אבל זו שלא לקחה כלום מכתובתה, אלא נכסי מלוג שלה, או מה שירשה או מה שנתן לה בעלה כאחד מן הבנים – לא הפסידה מוזנות. ואפילו מכרה מקצת כתובתה אמרינן בפרק "אלמנה" (כתובות צח, א) דלית דחש ליה לדריב שמעון דאמר: מקצת כסף ככל כסף, ולא הפסידה מוזנות – כל שכן נכסי מלוג, דלא שייכי כלל לכתובתה. וגם מה שפירש, שאם נתעצלו בית דין להשביעה מה שהשביחה לעצמה – לא ידע רבינו שמעון בן אברהם מגליה, דלעולם היא בחזקת יורשים עד שישביעה בית דין, דאין לה כח לגבות כתובתה אלא בבית דין, והבא מיירי דוקא באשה יורשת. בית ואכסדרה מהו? דנוה דעליה לא קנה, אכסדרה שייכא טפי לגבי בית, ואם תמצא לומר לא קנה, משום דאין בו תשמיש בית – שני בתים זה לפנים מזה מהו? דבבית אחד דמי, ולפירוש הקונטרס הוה ליה להקדים בעיא דשני בתים לבית ואכסדרה.

בהלכתא בלא טעמא – קצת טעם יש, דכיון שפניה את הבית – סמכא דעתיה דבן. וגם אין לו אנה לדור, סברא הוא שנתנו לו. וכן הכותב כל נכסיו לאשתו או לבנו – מסתמא לא ליתן לה נתבין, אלא לכבדה, שלא היה מניח בניו בולא כלום. ובמעמד שלשתן לא רצו חכמים להטריח להביא עדים ולעשות קנין, דמסתמא כיון שאמר לו במעמד שלשתן – הקנה לו לגמרי, ונראה לרבינו יצחק, דבמעמד שלשתן, אם חזר ומחול – אינו מחול, ומפורש בכמה מקומות. הניח בנים גדולים עד במעמד שלשתן קנה – עד כאן שיטת רבינו אלעזר וזכרנו לברכה.

דאי הוה אמרי גדולים "ראו מה שהניח לנו אבנו" – היו אהובי הקטנים או קרוביהם משכירים להם פועלים משל אביהם בשבילם, ומדלא אודעינהו – אחולי אחילו גבייהו. ובעובדא דמרי בר איסק (בבא מציעא לט, ב) דאמר ליה אחיה: לפלוני לי נמי מפרדיסי ובסותני דשתל, ואמר ליה רב חסדא: שפיר קאמר לך, דתנן: הניח גדולים וקטנים בו השבח לאמצע – לא שתלם בעצמו, אלא השכיר פועלים ממנות הירושה, ואותו האח נמי היה מוצא קרובים דהוי שותלי ליה. וכן אחי דרב ספרא היו מוציאין שיתכרו במעותיהן, דאין טורח למכור ולקנות, אי לאו דהוי כאומר לון "ראו", ופריך מאודייני, דמחמת עצמו הוא, שלא היו מוצאין שיעשה להם אותה שמירה, לפי שצריך לעמוד שם זמן מרובה, ומשני, דקטנים גופיהו מנטרי, ואם היו מודיעין להם – היו עושין. ועוד יש פירוש רבינו חם, ופירוש רבינו יצחק בן מרדכי, ולא ישרו בעיני רבינו יצחק. אודייני – פירש בקונטרס: בור וכסיו. ואין נראה לרבינו חם. אלא מפרש שהוא כלי גבוה, שעומדים עליו שומרי שדות וזכרמים לראות מעליו למרוחק, וגם הוא ראוי לישן עליו, כדאמרינן בפרק בתרא דמועד קטן (כו, א). ישן על גבי מטה או על גבי פססל או על גבי אודייני. ויש ספרים שכתוב בהן "אידיוני", כמו: דוי להבא ולחבא (תמיד כו, ב). ובשבת לה, א.

באשה יורשת – פירש בקונטרס: כגון ראובן שנשא בת שמעון אחיו, ומת יעקב אביהם, ואחר כך מתו ראובן ושמעון, שאז יורשין בני ראובן ובת שמעון מאביהן. וקצת קשה לישנא ד"ראו מה שהניח לי בעלי" – דמשמע דירשה מבעלה, ולא מיעקב. ופירש רבינו יצחק בן מרדכי: אשה יורשת – שנשא ראובן בת שמעון אחיו ומת, והיו לו לראובן אחים קטנים או בני אחים קטנים והיו יתומי, ויהי היא יורשת את בעלה עם הקטנים, שהיא במקום אביה. ומידו קשה דקאמרינן בסמוך דטרחא קמי יתמי, דמשמע בני בעלה על כן נראה לרבינו יצחק כפירוש הקונטרס, דכיון שבעל אוכל פירות וירשתה כל ימי חייו כדן – שייך שפיר "ראו מה שהניח לי בעלי". אי נמי כלשון אחר שפירש בקונטרס, שאמר הבעל: תטול האשה כאחד מן הבנים. ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי – פירש בקונטרס: וכיון דאמרה הכי – לית לה מזוני. ואין נראה לרבינו שמעון בן אברהם. ודוקא אם מכרה כתובתה או לקחה כתובתה

בבית דין – אין לה מוזנות. אבל זו שלא לקחה כלום מכתובתה, אלא נכסי מלוג שלה, או מה שירשה או מה שנתן לה בעלה כאחד מן הבנים – לא הפסידה מוזנות. ואפילו מכרה מקצת כתובתה אמרינן בפרק "אלמנה" (כתובות צח, א) דלית דחש ליה לדריב שמעון דאמר: מקצת כסף ככל כסף, ולא הפסידה מוזנות – כל שכן נכסי מלוג, דלא שייכי כלל לכתובתה. וגם מה שפירש, שאם נתעצלו בית דין להשביעה מה שהשביחה לעצמה – לא ידע רבינו שמעון בן אברהם מגליה, דלעולם היא בחזקת יורשים עד שישביעה בית דין, דאין לה כח לגבות כתובתה אלא בבית דין, והבא מיירי דוקא באשה יורשת. בית ואכסדרה מהו? דנוה דעליה לא קנה, אכסדרה שייכא טפי לגבי בית, ואם תמצא לומר לא קנה, משום דאין בו תשמיש בית – שני בתים זה לפנים מזה מהו? דבבית אחד דמי, ולפירוש הקונטרס הוה ליה להקדים בעיא דשני בתים לבית ואכסדרה.

בהלכתא בלא טעמא – קצת טעם יש, דכיון שפניה את הבית – סמכא דעתיה דבן. וגם אין לו אנה לדור, סברא הוא שנתנו לו. וכן הכותב כל נכסיו לאשתו או לבנו – מסתמא לא ליתן לה נתבין, אלא לכבדה, שלא היה מניח בניו בולא כלום. ובמעמד שלשתן לא רצו חכמים להטריח להביא עדים ולעשות קנין, דמסתמא כיון שאמר לו במעמד שלשתן – הקנה לו לגמרי, ונראה לרבינו יצחק, דבמעמד שלשתן, אם חזר ומחול – אינו מחול, ומפורש בכמה מקומות. הניח בנים גדולים עד במעמד שלשתן קנה – עד כאן שיטת רבינו אלעזר וזכרנו לברכה.

ברכת הבית ברובה – פירש רבינו חננאל: נר לאחד נר למאה. ויש מפרשים: דמלא דבי תרי עדיף. וקשה, מדפריך בסמוך: ליתבו לפי ברכת הבית. וכי ידעין כמה הוי וכמה נתברך הבית בגלגל? ואומר רבינו תם: אין הכי נמי, יכולין לידע כמה הוציאו בשנה ראשונה, וכמה הוציאו בזו. ואין נראה לרבינו יצחק, שהרי אין כל השנים שרים במזל אחד. **חלה** ונתרפא בו – ותניא בתוספתא (פרק י):

במה דברים אמורים – ברפואה שיש לה קצבה, במה רפואה שאין לה קצבה – הרי היא בכלל מוזנות, ויתרפא מן האמצע. וכן בכתובות (נב, ב) גבי אלמנה, אומרה רפואה שיש לה קצבה – הרי היא בכלל כתובה, ושאין לה קצבה – הרי היא כמוזנות. ובאנס דהבא אין חילוק בין אין לה קצבה ליש לה קצבה, כן תירץ הרב רבינו יצחק.

אבל חלה באונס נתרפא מן האמצע – ולא דמי להא דתנן לעיל (קלט, א) אין הקטנים נוזנים על הגדולים. הבא הוי באקראי בעלמא, אבל התם – לעולם כן הוי, שהקטנים מופסידים יותר ממוזנות. **הכל** בידי שמים חוץ מצנים פחים – פירושו: אינא ונגבי הבאים על האדם – הכל נגזר בידי שמים, אבל צנים פחים – מזה לא נגזר עליו, כלומר יכול לשמור. אבל דקא, אם רוצה לאבד עצמו באש או בנהר – יכול לאבד עצמו אף על פי שלא נגזר כלום. ולא דמי להא דאמר: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. דהתם מיייר במדות של אדם מה דהיה – גבור או חלש, עשיר או עני, ארוך או קצר, וחכם או טפשו, כדאייתא בגדה בפרק "כל היד" (טז, ב). אבל הבא מיייר במאורעות הבאות על האדם. **חוץ** מצנים פחים – דהיינו קור וחום, כדמשמע ברש"י מסכת עבודה זרה (ג, ב). והא דאמרין ב"המקבלי" (בבא מציעא ק, ב) "והסיד ה' ממך כל חולי" – זו צינה, הכי פירושו: שיתן לך דעת לשמור מן הצינה, ליתן לך בגד ללבוש. ובירושלמי אמר שאנטונינוס היה לו לילך בדרך, אמר ליה לרבי: צלי עלי. אמר ליה: ידא רעא דתשתויב מן צנתא. אמר ליה: דא צלותא? בתמיה. יתיר חד כסו וצנתא אולא. אמר ליה: יתא רעא דתשתויב מן שרבא. אמר ליה: הא דאי צלותא. כדכתיב "ואין נסתר ממוחתי". **האחין** שעשו למקצת שושבינות – שכן היה מנהג, כשהבא היה עושה חופה לבנו היו שושבינים מביאין דורות לבדו החופה ונותנין לבנו, ועל האב היה לפרוע כשהיו נושאים גם הם נשים. ולכן חזורת מן האמצע, שהרי היה על האב לפרוע.

משנה אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות – נפל לאמצע; חלה ונתרפא – נתרפא משל עצמו. **גמרא** תנא: האי אומנות – לאומנות המקלד. תנו רבנן: אחד מן האחין שמינוגור גבאי או פולמוסטוס, אם מחמת האחין – לאחין, אם מחמת עצמו – לעצמו. אם מחמת אחין לאחין, פשיטא – לא צריכא, דחורף מפיי מהו דתימא: חורפיה גרים ליה, קא משמע לן. תנו רבנן: אחד מן האחין שנפל מאתים וזו ללמוד תורה או ללמוד אומנות, יכולין האחין לומר לו: אם אתה אצלנו – יש לך מוזנות, אם אין אתה אצלנו – אין לך מוזנות. – וליתבו ליה כל היכא דאיתיה מסייע ליה לרב הונא, דאמר רב הונא: **ברכת הבית ברובה**. – וליתבו ליה לפי ברכת הבית – הכי נמי. **"חלה ונתרפא"** – נתרפא משל עצמו. שלח רבין משמיה דרבי אלעאי: לא שנו אלא שחלה בפשיעה, אבל באונס – נתרפא מן האמצע. היכי דמי בפשיעה? פירכי הנינא, דאמר רבי הנינא: הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים, שנאמר: "צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם". **משנה** האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב, חזרה שושבינות – חזרה לאמצע, שהשושבינות נגבית בבית דין, אבל השולח לחבירו פדי וין וכדי שמן – אין נגבית בבית דין, מפני שהן גמילות חסדים. **גמרא** ורמינא: שלח לו אביו שושבינות, פשהיא חוזרת – חוזרת לו; נשתלחה לאביו שושבינות, פשהיא חוזרת – חוזרת מן האמצע. אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כי תנן נמי מתניתין, נשתלחה לאביו תנן. – והא "אחין שעשו מקצתן שושבינות" קתני – תני: "למקצתן". – והא "חזרה שושבינות" קתני – הכי קאמר: חזרה לגבות – נגבית מאמצע. רבי אסי אמר, לא קשיא: פאן בסתם, פאן במפרש; פרתניא: שלח לו אביו שושבינות, פשהיא חוזרת – חוזרת לו; שלח אביו שושבינות סתם, פשהיא חוזרת – חוזרת לאמצע. ושמואל אמר: הקא ביבם עסקינן, שאינו נוטל בראוי ככמוחוק. – מפלל דאידיד ורבי

משלם? לימא: "תנו לי שושביני ואשמוח עמו" מי לא תניא: מקום שנהנו להחזיר קדושין – מחזירין, מקום שנהנו שלא להחזיר – אין מחזירין, ואמר רב יוסף בר אבא אמר מר עוקבא אמר שמואל: לא שנו אלא שמתה היא, אבל מת הוא – אין מחזירין, מאי טעמא? יכולה היא שתאמר:

תנו

משנה הכי גרסינן בסדר המשנה: אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות – אומנות המקלד. שמחמת אביו נפל לאומנות זו, שכן מנהג המקלד, מעמיד מבית זו מוכס חרש אחד ומבית זו חרש אחד, וכן מכל בתי העיר. **נפל לאמצע** – כל זמן שקנו בתפוסת הבית הריח לאמצע, שזרזיה זה באומנותו. חלה – בפשיעה, כדמפרש בגמרא. **גמרא** תנא אומנות המקלד – וטעמא דפרישית, אבל אומנות אחרת שנפל בה מעצמו – הריח שלו. או פולמוסטוס = שוטר. ורבינו חננאל פירש: פולמוסטוס – לוחם מלחמות בלשון יון. מחמת אחין – כמנהג העיר לקחת מכל בית שוטר אחד לפי הזמן הקבוע, או לחדש או לשנה. מחמת עצמו – מחמת חשיבותו ומחמת חריפותו. **ברכת הבית ברובה** – שאילו היה דר עמון היה הבית מתברך בגלגל. וליתבו ליה – קצת מוזנות, ויפחתו לו לפי חסרון ברכת הבית בגלגל, שאין דר עמון. צנים פחים – לישנא דקרא. "צנים פחים בדרך עקש" – הצנה והקור פח ומוקש בדרך עקש, כי בידי הדבר תלוי להשמר מן הצנה. ויש מפרשים: "צנים פחים" – קור וחום. משנה הכי גרסינן: האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב – ששלח האב את אחד מבניו לשמוח את החתן, ויבדו דורות. שכן דרך שושבינות: נוטל דורן לשמחת חופת חבירו ואוכל עמו, וזה יחזיר לו כמו כן כשישא אשה, כדתינא לקמן (קמא, א). חמשה דברים נאמרו בשושבינות. "רעה דוד" (שמואל ב טו) מתרגמין: שושבינא דדוד. חזרה שושבינות – כשיחזור זה הבן וישא אשה, וזה יחזיר שושבינותו – חזרה לאמצע. נגבית בבית דין – כדון מלוה אביהם. ובגמרא פריך עלה, ומשני לה: נגבית בבית דין כדון מלוה. אבל השולח לחבירו – בלא חופה. אי נמי בחופתו, ואינו הולך לאכול שם ולשמוח עמו בחופתו – אין זה דין שושבינות, אלא מתנה בעלמא וגמילות חסד, ואינה נגבית בבית דין. **גמרא** ורמינא: שלח לו אביו שושבינות, פשהיא חזרה – חזרה לאמצע. דהא לקמן מפליג שהוא יאכל וישמוח עמו. דהא לקמן מפליג בין שלח אביו שושבינות לשלח לו אביו שושבינות. חזרת לו – לאותו הבן, ולא לאמצע כדקתני מתניתין, וקשיא למתניתין. דסבירא ליה לאהי תנא דכיון דשלח האב על יד זה הבן – חפץ הוא שישלח לבדו יחזיר שושבינות, ולא לשאר בניו. חזרת מן האמצע – דמצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן. נשתלחה לאביו תנן – כדמתרץ לה ואיל. ויחזרת לאמצע" דמתניתין – היינו חזרת מן האמצע, כדמפרש ואיל, אבל היכא דשלח אביו

שושבינות על ידי בנו לאחרים – מודה תנא דמתניתין דחזרת לאותו הבן לבדו, כברייתא. חזרה – לגבות. רבי אסי אמר – לעולם מתניתין כדקתני, שהאב שלח שושבינות לאחרים, וכשהיא חזרת חזרת לאמצע וכו'. וברייתא דקתני חזרת לאותו הבן לבדו – לא קשיא; מתניתין – בסתם, ששלח סתם על ידי אחד מבניו ולא פירש ולדעת בן זה שלח, הלכך חזרת לאמצע. אבל הברייתא – במפרש השושבינות תחזור לאותו הבן, הלכך חזרת לו, ואינה חזרת לאמצע. **דרמינא** שלח לו אביו שושבינות – כלומר, נתן לו אביו מעות ושלוה לעשות שושבינות. כשהחזרת – חזרת לו לבדו. אבל שלח אביו שושבינות סתם, ולא ייחד לאחד מבניו, אף על פי שעל ידי אחד מבניו שלח – אינה חזרת לו לבדו, אלא לאמצע. ושמואל אמר – לעולם כדקתני ברייתא, דהאב השולח שושבינות על ידי אחד מבניו – חזרת לאותו הבן לבדו. ומתניתין דקתני: חזרת לאמצע – הני מילי שמת הבן שנשתלחה שושבינות על ידו, ורוצה היה לחזור לו אלא שמת, ויבס אחד מן האחים את אשתו. ורממנא אמר "קום על שם אחיו" לנחלה. ודינו היה ליטול השושבינות במקום אחיו אי לאו דקרייה רחמנא "בכור" כדכתיב "זהה הבכור" וגו', ואין הבכור נוטל בראוי בכמוחוק, ואמרין לקמן דאין בכור נוטל פי שנים. הלכך חזרת לאמצע לכל האחין. ומקשה התלמוד: מכלל דאידך – אותו שנשתלחה לו שושבינות על ידי זה הבן שמת, בעי שלומי? בתמיה, וכי יש לו לשלם שושבינות ליורשי שושבינו שמת? והלא יכול לומר: תנו לי שושביני ואשמוח עמו ואוכל בחופתו, כמו ששמוח גם הוא ואכל בחופתו, וכיון שמת – נפטרי מלשלם. שכן מנהג שושבינות להביא דורן ולאכול עמו בחופתו. מקום שנהנו להחזיר קדושין – אחר מיתת האשה בימי אירוסין, כדמפרש ואיל, תנו

בבא בתרא דף קמד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) פז

משנה

משנה זו דנה באחים השותפים בירושה שירשו, אלו מההוצאות והרווחים של אחד מהאחים שייכים לכל האחים, ואלו שייכים רק לאחד מהוצאות או הרווחים.
אחין השותפין בירושה, ולא חילוקה ביניהם, **שנפול** – שנבחר אחד מהן **לאומנות** – לעבודת המלך, לגבות מסים מהתושבים, שכן היה מנהג המלך לקחת כל חודש אחד מבעלי הבתים שיהיה מוכס, השכר שמקבל תמורת עבודה זו אינו שלו, אלא **נפל הרווח לאומצע** ומתחלק בין כל האחים. אבל אם אחד מהם **חלה ונתרפא**, אינו גובה את הוצאות הרפואה מכל האחים, אלא **נתרפא משל עצמו**.

גמרא

הגמרא מפרשת באיזה אומנות מדובר במשנה: **תנא, האי אומנות** – דין אומנות זו שנאמר במשנה, הוא רק כשנלקח **לאומנות המלך** כגון גביית המסים מבעלי הבתים, שכיון שהמלך שכרו לעבודה זו מחמת בית אביו, לכן הרווח לכל האחים. אבל אם נשכר לעבודה אחרת, מה שהרוויח שייך לעצמו.
הגמרא מבארת באיזה אופן הרווח לאמצע: **תנו רבנן, אחד מן האחין שמינהו מהמלכות להיות נכבא** – גובה מס המלך, או **פולמוקטום** – שוטר, **אם מינהו מהמלכות האחין**, כמנהג העיר לקחת כל זמן מסוים מוכס מבית אחד, השכר גם **לאחין**, שהרי כל האחים שותפים בבית זה, אבל **אם מינהו מהמלכות עצמו** – מחמת חשיבותו או חריפותו, השכר רק **לעצמו**.
מקשה הגמרא: דין זה שאם מינהו מהמלכות אחין השכר **לאחין**, **פשיטא** ואין הברייטא צריכה להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: **לא צריכא** אלא במקרה דחריף ספי – שהוא חריף במיוחד, מהו דתיקא – שמה תהא סבור לומר, חורפיה גרים ליה – שחריפותו גרמה שישכרוהו, ולכן יהיה השכר רק לו, **קא משמע לן** שכל זמן שלא אמרו שלוקחים אותו מחמת חריפותו, אנו אומרים שלקחוהו מחמת הבית, ומתחלק בשכר עם כל האחים.
תנו רבנן, אחד מן האחין השותפים בירושת אביהם, שנפול מאתים זו מממון הבית **ללמוד תורה**, או **ללמוד אומנות** כדי להתעסק בה ולהרוויח לעצמו, **יכולין האחין לומר לו, אם אתה אצלנו והרווח מאומנונוך יהיה לכולנו, יש לך מונוות**, אבל **אם אין אתה אצלנו** אלא אתה הולך לעסוק ולהרוויח לעצמך, **אין לך מונוות** משל כולנו. שואלת הגמרא: **ליתבו ליה** – שיתנו לו כל ה**נא דאיתיה** – היכן שהוא נמצא, ומה החילוק אם הוא נמצא בביתם או לא. אלא **מסייע ליה לרב הונא, דאמר רב הונא, פרבת תבית בריקה** – הבית מתברך כפי ריבוי האנשים שבו, ואם היה דר אתם היה הבית מתברך יותר, ולכן יכולים לומר לו, כיון שאתה מפסידנו עליך לפרנס את עצמך. שואלת הגמרא: **ליתבו ליה** – שיתנו לו האחים מונוות וימעטו לו **לפי חסרון פרבת תבית**, ומדוע אינם צריכים לתת לו כלל. משיבה הגמרא: **הכי נמי** – אכן אינם פוחתים ממנו את כל מונוותיו אלא לפי כמה שנחסרה ברכת הבית.

שנינו במשנה: **חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו**. הגמרא מבררת כיצד חלה: **שלח רבין משמיה דרבי אלעא, לא שנו שנתרפא משל עצמו, אלא כשחלה בפשיעה, אבל אם חלה באונס, נתרפא מן האומצע** – כל האחים צריכים להשתתף בהוצאות רפואתו. מבררת הגמרא: **הכי דמי בפשיעה**. משיבה הגמרא: **בדרבי חנינא, דאמר רבי חנינא תכל בירי שמים, חוין מצינן פחים** – ממחלת הצידה וההתקררות אצל האדם, שאינה גזירה מן השמים ובידו להשימם ממנה, **שנאמר** (משלי כב ה) **צנים פחים בדרך עקש** **שומר נפשו ירחק מהם**, ואם היא גזירה מן השמים איך שומר נפשו יכול להתרחק מהם.

משנה

דרך הבחורים היה שהנושא אשה חבירו באים ואוכלים עמו שבעת ימי המשתה או מקצתם, ואחר אכילתם היו נותנים לו מתנות. וכשהם היו נושאים נשים, הוא היה שולח לכל אחד מהם כפי מה ששלחו לו, ואוכל ושותה ושומח עמהם. ודבר זה הוא הנקרא 'שושבינות' שפירושו מריעות, ודין הלוואה יש לו, שאם אחד שלח לחבירו שושבינות, ואחר כך נשא אשה, ולא חזר חבירו ושלו לו, יכול לתובעו על כך בבית דין. משנה זו דנה

בשולח שושבינות לחתן על ידי אחד מבניו, ומת האב, מי זכאי לקבל את השושבינות כשאותו אחד מחזיר. ומתי נחשב הדורון כשושבינות, ומתי כסתם מתנה.
האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב – אב ששלח על ידי חלק מבניו שושבינות לאחר, ומת האב, אם חזרה שושבינות מאותו אחד לאחים ששלחו לו, כשנשאו הם נשים, חזרה לאמצע וכל האחים מתחלקים במתנות. מפני שהשושבינות נגבית בבית דין כדין הלוואה, ודרי זה כמלוה שהאב הלוה. **אבל השולח לחבירו בדי יין ובדי שמן**, בלא שהוא נושא אשה, או שהמקבל נושא אשה אבל השולח אינו בא לסעוד ולשמוח עמו, אם אחר כך השולח נושא אשה, אין השושבינות נגבית בבית דין, **מפני שהן כנגמילות חסדים** וסתם מתנה.

גמרא

הגמרא מבררת באיזה אופן השושבינות חוזרת לאמצע: **ורמינהי**, שנינו בברייטא, **הבן ששלח לו** – על ידו **אביו שושבינות** לאחר שנשא אשה, **בשהיא חוזרת בשעה שהבן נושא אשה, חוזרת לו** – לבן בלבד, ואינה מתחלקת לשאר האחים. אבל אם **נשתלחה לאביו שושבינות** כשהשיא את אחד מבניו, והאב מת, **בשהיא חוזרת מהאב**, עבור אותו אחד ששלח, שעתה הוא נושא אשה, חוזרת מן האמצע, וכל האחים מחזירים לאותו אדם שושבינות, שהרי היא כהלוואה שלוח אביהם, ומצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם. ומבואר בברייטא, שאם האב שלח שושבינות על ידי אחד האחים, השושבינות חוזרת רק לבן זה, ואילו במשנה שנינו שחוזרת לאמצע. מתרצת הגמרא: **אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, כי תנן נמי מתניתין** – גם מה שנינו במשנה 'חזרה לאמצע', **נשתלחה לאביו תנן** – מדובר שהשושבינות נשתלחה לאביו, כמו במקרה השני בברייטא.
מקשה הגמרא: **וקא** – והרי **אחין שעשו מקצתן שושבינות קתני**, דהיינו שהאחים שלחו לאחרים שושבינות ולא שהאב קיבל. מתרצת הגמרא: **תני** – שנה במשנה **למקצתן** ולא 'מקצת', דהיינו שמקצתן קיבלו שושבינות. מוסיפה הגמרא ומקשה: **וקא** – והרי **חזרה שושבינות לאמצע קתני**, ובהכרח שבתחילת המשנה מדובר שהם שלחו שושבינות, ולא שקיבלו. מתרצת הגמרא: **הכי קאמר, חזרה לזבות** – כשמוגיע הזמן להחזיר את השושבינות, **נגבית מאמצע**. כלומר, ש'חזרה' פירושו חזרה לגבות, וגובים 'מהאמצע' דהיינו מכולם, וכדברי הברייטא.
רב אסי עצמו מתרץ באופן אחר: **רבי אסי אמר, לא קשיא, כאן** – במשנתנו מדובר **בסתם** – שהאב לא פירש שתחזור השושבינות לבן זה, ו**כאן** – בברייטא מדובר **במפרש** שהשושבינות תחזור לבנו, ולכן היא חוזרת לבן זה דווקא. **בדתנא, שלח לו** – על ידו **אביו שושבינות** לאחר, **בשהיא חוזרת בשעה שכן זה נושא אשה, חוזרת לו** – לבן זה, אבל אם **שלח אביו על ידי אחד מבניו שושבינות סתם** ולא פירש שתחזור לבן זה דווקא, **בשהיא חוזרת, חוזרת לאמצע** ומתחלקת בין האחים.
שמואל מפרש את דברי המשנה באופן אחר: **ושמואל אמר, הבא** – במשנתנו, **בכנס עסקינן** – מדובר במקרה שמת הבן שהיה השליח, ואחיו ייבם את אשתו, וכיון שיבם יורש את אחיו המת, לכן הוא ראוי לירש גם את השושבינות שחייבים למת, אלא **שאינו נוטל בראוי בבמחזק** – שיבם יורש את אחיו המת רק במה שהיה מוחזק, דהיינו נכסים שנמצאים כבר ברשותו, אבל אינו יורש דבר שהאב היה רק 'ראוי' לקבלו, ולכן אין היבם מקבל את כל השושבינות.
הגמרא מדייקת מדברי שמואל: **מכלל** – משמע מכך, **דאידך** – שמי שקיבל את השושבינות מהמת **משלם** – חייב הוא לשלם שושבינות ליורשיו, אלא שהנדון הוא למי ישלם, ומקשה הגמרא, מדוע הוא חייב בכלל לשלם אותם, **לימא** – שיאמר, **תנו לי שושביני ואשמיח עמו**, שהרי כן דרך השושבינות, שבתחילה השושבין משמח את החתן וסועד עמו ורק אחר כך הוא נותן את השושבינות, וכאן **לא תניא** לגבי קידושין, שאם מתה האשה אחר אירוסה, **במקום שנהגו לתחורר את מעות הקדושין, מחזירין את המעות לאיש**, ובמקום שנהגו **שלא לתחורר, אין מחזירין, ואמר רב יוסף בר אבא אמר רב עוקבא אמר שמואל, לא שנו** שמחזירים, **אלא שמתה היא** – הכלה אחר האירוסין, **אבל אם מת הוא** – החתן, אחר האירוסין, ומשפחתו תובעת את המעות מהאשה, **אין מחזירין, מאי מעמא**, מפני ש**יכולה היא שתאמר למשפחת האיש**,

תָּנוּ לִי בַעְלִי וְאַשְׁמַח עִמּוֹ, וְכִין שְׂאִינִי מַעֲבַבְתָּ, אִינִי חֵיבַת לַחֲזוֹר אֶת
מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין, הָכָא נִמְיָ גִימָא – וְכִן כָּאן יֵאמֹר זֶה שְׂחִיב אֶת הַשּׁוֹשְׁבֵינֹת,
תָּנוּ לִי שׁוֹשְׁבֵינִי וְאַשְׁמַח עִמּוֹ, וְכִין שְׂאִינִי מַעֲבַבְתָּ אִינִי חֵיב לְשֹׁלֵם. מִתְרַצָּת
הַגְמָרָא: אֲמַר רַב יוֹסֵף, הָכָא בְּמֵאָה עֶסְרִין, בְּגוֹן שְׁשֻׁמָּח עִמּוֹ שְׂכִיכָה יִמִּי
מִשְׁתָּה כְּשֹׁנָא אֲשֶׁה, וּמִכִּין שְׂמַח עִמּוֹ, הַתְּחִיב לְשֹׁלֵם לוֹ אֶת
הַשּׁוֹשְׁבֵינֹת, וְלֹא הִסְפִּיק לְפֹרְעוֹ עַד שְׁמַת הַחֶתָּן, וְלִכּוֹן אִינוּ יִכּוֹל לִוְמֹר תָּנוּ
לִי שׁוֹשְׁבֵינִי וְאַשְׁמַח עִמּוֹ, שְׂהָרִי שְׂמַח עִמּוֹ.

הַגְמָרָא מִבְּרִית הָאֵם נַחֲלֹקוּ תְנָאִים בְּטַעֲנָתָא תָּנוּ לִי בַעְלִי וְאַשְׁמַח עִמּוֹ: לִימָא
– הָאֵם נִאֲמַר שְׁהִטְעֵנָה תָּנוּ לִי בַעְלִי וְאַשְׁמַח עִמּוֹ, תְּנָאִי הִיא – מַחֲלֹקֶת
תְנָאִים הִיא, הָאֵם הִיא מוֹעִילָה אוֹ לֹא. דְּתִנְיָא בְּבִרְיָתָא, הַמְאָרִם אֶת הָאִשָּׁה
וְכַתֵּב לָהּ כְּתוּבָה, וּמַת אוֹ גִירָשָׁה קוֹדֵם שְׁנִשְׂאָהָ, אִם הִיא בְּתוּלָה, גִּזְכָּה
מֵאִתָּהּ זֶה, שְׁהֵם דְּמִי כְּתוּבַת בְּתוּלָה, וְאִם הִיא אֶלְמָנָה, גִּזְכָּה מִנָּה – מֵאֵה
זֶה, שְׁהֵם דְּמִי כְּתוּבַת אֶלְמָנָה. וְאֵת מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין שְׂקִיבָהָ, בְּמָקוֹם שְׁנִינָהּ
לְהַחְזִיר אֶת מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין אִם לֹא נִישְׂאוּ לְבִסּוּף, מְחֻזְרִין, וּבְמָקוֹם שְׁנִינָהּ
שְׁלֹא לְהַחְזִיר קִדּוּשִׁין, אִין מְחֻזְרִין, דְּבָרֵי רַבִּי נֶתָן. רַבִּי יְהוֹדָה תְּנִישְׂא
אוֹמֵר, בְּאִמַּת אֲמִירוֹ שְׂבִימָקוֹם שְׁנִינָהּ לְהַחְזִיר מְחֻזְרִין, וּבְמָקוֹם שְׁנִינָהּ
שְׁלֹא לְהַחְזִיר אִין מְחֻזְרִין.

הַגְמָרָא מִפְּרִשְׁתָּא אֶת הַבְּרִיָּתָא, וּבְתַחֲלִילָה מַקְשָׁה: רַבִּי יְהוֹדָה תְּנִישְׂא תִינְיָ
תְנָא קָמָא וּבְמֵה נַחֲלֹקוּ. וְלֹא לֹא, אִם הָאִשָּׁה יִכּוֹלָה לִוְמֹר, תָּנוּ לִי בַעְלִי
וְאַשְׁמַח עִמּוֹ, אִיכָא בִּינְיָהוּ – בּוֹה נַחֲלֹק, וְחִסּוּרִי מְחַסְרָא וְהִכִּי קָתְנִי –
וְחִסּוּרָה הִיא הַבְּרִיָּתָא וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּהּ מִלִּים, וְכִן יֵשׁ לְשֹׁנוֹת בָּהּ, הַמְאָרִם
אֶת הָאִשָּׁה, וּמַת אוֹ גִירָשָׁה, בְּתוּלָה גִּזְכָּה מֵאִתָּהּ, וְאֶלְמָנָה גִּזְכָּה מִנָּה.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמִירוֹ, שְׂמַקְבֵּלַת כְּתוּבָתָהּ נִסּוּסָא לְדְּמִי הַקִּדּוּשִׁין, דְּהָרִד בֵּיהּ
אִיחָו – שְׁהַבֵּעַל חוֹר בּוֹ וְרוֹצָה לְגִרְשָׁה אוֹ שְׂמַת, אֲכָל אִם הִיא מֵתָה, בְּמָקוֹם
שְׁנִינָהּ לְהַחְזִיר מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין מְחֻזְרִין, וּבְמָקוֹם שְׁנִינָהּ שְׁלֹא לְהַחְזִיר אִין
מְחֻזְרִין, וְדִקּוּמָא שְׁמַתָּה הִיא, אֲכָל מַת הוּא אִין מְחֻזְרִין כֻּלָּם מָקוֹם, מֵאִי
מַעְמָא, מִשּׁוּם שִׁיבּוּלָה הִיא שְׂתֵּאמֹר תָּנוּ לִי בַעְלִי וְאַשְׁמַח עִמּוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי
נֶתָן. וְאֵתָּה – וּבֵא רַבִּי יְהוֹדָה תְּנִישְׂא לִימִיר – לִוְמֹר, בְּאִמַּת אֲמִירוֹ בִּין מַת
הוּא וּבִין מֵתָה הִיא, בְּמָקוֹם שְׁנִינָהּ לְהַחְזִיר מְחֻזְרִין, וּבְמָקוֹם שְׁנִינָהּ שְׁלֹא
לְהַחְזִיר אִין מְחֻזְרִין, וְלֹא מִצִּיא אֶמְרָה – וְאִין הָאִשָּׁה יִכּוֹלָה לִוְמֹר
כְּשִׁבְעָה מַת, תָּנוּ לִי בַעְלִי וְאַשְׁמַח עִמּוֹ. נִמְצָא שְׂנַחֲלֹקוּ תְנָאִים הָאֵם יִכּוֹלָה
אֲשֶׁה לִוְמֹר תָּנוּ לִי בַעְלִי וְאַשְׁמַח עִמּוֹ.

דּוּחָה הַגְמָרָא פִּירוּשׁ זֶה: לֹא נַחֲלֹקוּ הַתְנָאִים בְּדִין זֶה, אֲלֹא דְבִלְיָ עֲלִמָא
סוֹבְרִים אֲשֶׁה יִכּוֹלָה שְׂתֵּאמֹר תָּנוּ לִי בַעְלִי וְאַשְׁמַח עִמּוֹ, וּמִמִּילָא, בִּאּוּפֵן
דְּמִית הוּא – שְׂמַת הַמִּקְדֵּשׁ, בּוֹלִי עֲלִמָא לֹא פִלְגִי – שְׁנִינָהּ מוֹדִים שְׂאִינָה
חֵיבַת לַחֲזוֹר, כִּי פִלְגִי – אֲלֹא נַחֲלֹקוּ כְּשִׁמְתָּהּ הִיא וְהַבֵּעַל תּוֹבַע מִיּוֹרְשָׁה
אֶת מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין, וְהָכָא בְּקִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִתְּנוּ קָא מִפְּלִגִי –
וּמַחֲלֹקֶתם כָּאן הִיא, הָאֵם קִדּוּשִׁין נִתְּנוּ עַל מִנַּת שִׁדְיָו אֲבוּדִים מִנוֹתָם
וְלֹא יַחֲזִירוּ אֵלָיו לְעוֹלָם אִף אִם תָּמוּת וְלֹא יֵשׁ אוֹתָהּ, אוֹ שְׂהוּא רוצָה
לְקַבֵּלם בַּחֲזָרָה אִם לֹא נִישְׂאוּ, רַבִּי נֶתָן סָבַר, קִדּוּשִׁין לֹא לְטִיבּוּעִין נִתְּנוּ,
וְלִכּוֹן אִם נִמְנָה הַמָּקוֹם לַחֲזוֹר, מַחֲזִירִים, וְרַבִּי יְהוֹדָה תְּנִישְׂא סָבַר, קִדּוּשִׁין
לְטִיבּוּעִין נִתְּנוּ, וּפְטוּרִים מִלְּהַחְזִיר.

מַקְשָׁה הַגְמָרָא: אִיךָ אֲפֹשֶׁר לִוְמֹר שְׂרִי יְהוֹדָה הַנִּשְׂא סוֹבֵר שְׂקִדּוּשִׁין
לְטִיבּוּעִין נִתְּנוּ, וְהָאֵם מָקוֹם שְׁנִינָהּ לְהַחְזִיר מְחֻזְרִין קָתְנִי ו־שְׁנִינָהּ, וְאִם
מַעוֹת קִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִתְּנוּ מִדּוּעַ חֵיבִים לַחֲזוֹר בְּמָקוֹם שְׁנִינָהּ לַחֲזוֹר.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: הִכִּי קָאמֵר, אֶת מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין אִין יוֹרֵשִׁי הָאִשָּׁה צְרִיכִים
לַחֲזוֹר, כִּין שְׂקִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִתְּנוּ, וְסְבִלְנוֹתָם שְׁהֵם מִתְנוֹת שְׂהוּאֵרֹס
שׁוֹלָה לְאִירוּסָתָּהּ בִּין זֶמַן הַקִּדּוּשִׁין לְנִישְׂאוֹ, וְדֵאִי שְׂבִימָקוֹם שְׁנִינָהּ לְהַחְזִיר,
מְחֻזְרִין אוֹתָם, מִשּׁוּם סְסִבְלוֹנוֹת לֹא נִתְּנוּ לְטִיבּוּעִין.

הַגְמָרָא מִבִּיָּא מַחֲלֹקֶת תְנָאִים נּוֹסֶפֶת בְּעִנְיָן זֶה: וְהִנֵּי תְנָאִי – תְנָאִים אֵלּוּ
בְּבִרְיָתָא לְפָנֵינוּ, מַחֲלֹקֶתם בְּהִנֵּי תְנָאִי – מַחֲלֹקֶת הַתְנָאִים בְּבִרְיָתָא
לְעִיל, דְּתִנְיָא בְּבִרְיָתָא, קִדְּשָׁה אֶת הָאִשָּׁה בְּכָכָר כֶּסֶף הַשּׁוֹה שְׁשִׁים מָנָה,
בְּתוּלָה גִּזְכָּה מֵאִתָּהּ, וְאֶלְמָנָה גִּזְכָּה מִנָּה, בְּנוֹסָף לְדְּמִי הַקִּדּוּשִׁין, דְּבָרֵי רַבִּי
מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר, בְּתוּלָה גִּזְכָּה מֵאִתָּהּ, וְאֶלְמָנָה מִנָּה בִּלְבָד, לֹא
דְּמִי הַקִּדּוּשִׁין, וְגִזְכָּה אֶת הַכְּתוּבָה מִתּוֹךְ הַכִּיכָר שְׂקִיבָהָ, וּמִחֻזְרָתָהּ לֹא אֵת
הַשָּׂרָר מִהַכִּיכָר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִם קִדְּשָׁה בְּעֶשְׂרִים, נִתְּנָה לָהּ שְׁלֹשִׁים

הַצָּאִין, וְאִם קִדְּשָׁה בְּשֹׁלֹשִׁים, נִתְּנָה לָהּ עֶשְׂרִים הַצָּאִין.
מִבְּרִית הַגְמָרָא אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִיָּתָא: בְּמֵאָה עֶסְרִין, אִילִימָא – אִם תֵּאמֹר
שְׂמַתָּה בִּין הָאִירוּסִין לְנִישְׂאוֹ, וְלִכּוֹן אֲמַר רַבִּי יְהוֹדָה שְׁנוֹתָ לֹא אֶת כְּתוּבָתָהּ
וְהַנּוֹתֵר מִכֶּסֶף קִדּוּשִׁיהָ חוֹזֵר, מִי אֵית – וְכִי יֵשׁ לָהּ בְּתוּבָה, הִלָּא אִינוּ חֵיב
לְשֹׁלֵם לְיִוְרְשָׁהָ אֶת כְּתוּבָתָהּ. וְאֶלָּא נִבְאָר שְׂמִדּוּבֵר שְׂמַת הוּא – הַמִּקְדֵּשׁ,
וְלִכּוֹן גִּזְכָּה הָאִשָּׁה אֶת כְּתוּבָתָהּ כְּדִין אֲשֶׁה שְׂנַתְּאֵלְמָנָה, אִם כֵּן אֲמַאי – מִדּוּעַ
סוֹבֵר רַבִּי יְהוֹדָה שְׂמִחֻזְרָתָהּ לֹא אֵת הַשָּׂרָר, וְנִימָא – הִלָּא הִיא יִכּוֹלָה לִוְמֹר,
תָּנוּ לִי בַעְלִי וְאַשְׁמַח עִמּוֹ, כְּמִבּוּאָר לְעִיל. וְאֶלָּא צְרִיךְ לִוְמֹר שְׂעִידִין בַּעֲלָה
קִיָּם, וּבְאִשְׁתִּי יִשְׂרָאֵל אֲרוּסָה שְׂוִינָתָהּ וְחֵיב לְגִרְשָׁה, וְכְּשִׁמְגִרְשָׁה נִתְּנָה לָהּ
כְּתוּבָה, וּמִכָּל מָקוֹם סוֹבֵר רַבִּי יְהוֹדָה שְׂחֵיבַת לַחֲזוֹר לוֹ אֶת שְׂאֵר מַעוֹת
הַקִּדּוּשִׁין.

שׁוֹאֵל הַגְמָרָא: וְכִמָּאי – בִּיָּזִיה אִופֵן מִדּוּבֵר, אִי – אִם זִינְתָה בְּרִצְיוֹן, מִי
אֵית – וְכִי יֵשׁ לָהּ בְּתוּבָה, הִלָּא בַּעֲלָה מוֹצִיאָה וְאִינוּ צְרִיךְ לְתַת לָהּ
כְּתוּבָתָהּ, וְאֶלָּא נִבְאָר שְׁוִינָתָה בְּאִינָם, גַּם זֶה לֹא יִתְּכֵן, שְׂהָרִי אִם אֲשֶׁה
נִאֲנָסָה, מִיִּשְׂרָאֵל שְׂרִיאָ לִיה – הִיא מוֹתֵרֶת לְבַעֲלָהּ, וּמִדּוּעַ צְרִיכָה לַחֲזוֹר
אֶת מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין כְּשִׁבְעָלָה מִגִּרְשָׁה שְׁלֹא כְּדִין, וְאֶלָּא צְרִיךְ לִוְמֹר
שְׂמִדּוּבֵר בְּאִשְׁתִּי בִּתְּנָן שְׂנַתְּאֵלְמָנָה וְאֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ וּמִגִּרְשָׁהּ, וּמִכָּל מָקוֹם אֶת
כְּתוּבָתָהּ לֹא הִפְסִידָה מִשּׁוּם שְׂנַבְעָלָה בִּאֻנָּס, וּבְקִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִתְּנוּ
קְמִיפְלִין, רַבִּי מֵאִיר סָבַר, קִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִתְּנוּ, וְלִכּוֹן אִינָה מַחֲזִירָה אֶת
כֶּסֶף הַקִּדּוּשִׁין, וְרַבִּי יְהוֹדָה סָבַר, לֹא לְטִיבּוּעִין נִתְּנוּ, וְלִכּוֹן צְרִיכָה
לַחֲזוֹר אֶת כֶּסֶף הַקִּדּוּשִׁין, וְרַבִּי יוֹסִי, מְסַפְקָא לִיה – הַסְּתַפֵּק אִי – הָאֵם
קִדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִתְּנוּ אִי לֹא, וּמַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין הֵם מִמּוֹן הַמִּטְּל בְּסַפֵּק,
וְיַחֲלֹק בֵּינֵיהֶם אֶת הַמַּעוֹת, וְהִלְכָּהּ – וְלִכּוֹן אִם הִיתָה אֶלְמָנָה, וּקְדִשָּׁה
בְּעֶשְׂרִים שְׁקִלִים, שְׁהֵם שְׂמוּנִים זֶה, נִתְּנָה לָהּ שְׁלֹשִׁים הַצָּאִין – חֲצֵאֵי שְׁקִלִים,
שְׁהֵם שִׁישִׁים זֶה. שְׂהָרִי בְּשִׁמוּנִים זֶה שֶׁל כֶּסֶף הַקִּדּוּשִׁין הֵם חוֹלְקִים, וְאִם כֵּן
יֵשׁ בִּידָה אַרְבַּעִים זֶה, וְהוּא צְרִיךְ לְהַשְׁלִים לָהּ כְּתוּבָתָהּ שְׂהִיא מֵאֵה זֶה, וְנוֹתֵן
לָהּ עוֹד שִׁישִׁים זֶה. וְאִם קִדְּשָׁה בְּשֹׁלֹשִׁים שְׁקִלִים, שְׁהֵם מֵאֵה וְעֶשְׂרִים זֶה,
נִתְּנָה לָהּ עֶשְׂרִים הַצָּאִין – עֶשְׂרִים חֲצֵאֵי שְׁקִלִים שְׁהֵם אַרְבַּעִים זֶה. שְׂהָרִי
מַחֲלֹקֶת כֶּסֶף הַקִּדּוּשִׁין שְׁהֵם מֵאֵה וְעֶשְׂרִים זֶה נִשְׂאָר בִּידָה שִׁישִׁים זֶה, וְהוּא
צְרִיךְ לְהַשְׁלִים כְּתוּבָתָהּ וְנוֹתֵן לָהּ עוֹד אַרְבַּעִים זֶה. נִמְצָא שְׂנַחֲלֹקוּ הַתְנָאִים
הָאֵם מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין לְטִיבּוּעִין נִתְּנוּ אוֹ לֹא.

הַגְמָרָא מִבְּרִית הָאֵם לְהַלְכָה צְרִיךְ לַחֲזוֹר אֶת כֶּסֶף הַקִּדּוּשִׁין וְהַמַּתְנוּת:
אֲמַר רַב יוֹסֵף בְּרַם מִיּוֹמֵי אֲמַר רַב נַחֲמָן, כָּכָל מָקוֹם שְׁנִינָהּ לְהַחְזִיר אֶת
מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין כְּשִׁמְתָּהּ הָאִשָּׁה, מְחֻזְרִין, וְתִרְגּוּמָא – וּפִירוּשׁ 'בְּכָל מָקוֹם'
הִינֵנוּ תִּתְרַדְּעָא. מִבְּרִית הַגְמָרָא: שָׂאָר כָּכָל מֵאִי. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: רַבָּה וְרַב
יוֹסֵף דְּאִמְרֵי תִרְוִיחָהּ, מוֹתְרִי – הַמַּתְנוּת שְׁלַח לְאַחַר הַקִּדּוּשִׁין, הִרְרִי –
חֲזוֹרוֹת אֵלָיו, אֲבָל קִדּוּשִׁי – מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין לֹא הִרְרִי – אִינָם חוֹזְרִים.
אֲמַר רַב פִּפְסָא, הִלְכָּתָא, בִּין שְׂמַת הוּא וּבִין שְׂמַתָּה הִיא, וְכִן אִם הָרִד
בֵּיהּ הוּא – חוֹר בּוֹ הַמִּקְדֵּשׁ וּגִירָשָׁה, מוֹתְרִי הִרְרִי – הַמַּתְנוּת חוֹזְרוֹת אֵלָיו,
וְאִילוּ קִדּוּשִׁי לֹא הִרְרִי – מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין אִינָם חוֹזְרִים, אֲבָל אִם הִרְרָא בָּהּ
אִיחִי – הִיא חוֹרָה בָּהּ וְאִינָה רוצָה לְהִנִּישָׂא, אֲפִילוּ קִדּוּשִׁי נִמְיָ הִרְרִי – גַּם
מַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין חוֹזְרִים אֵלָיו. אֲמַיִמִר אֲמַר, קִדּוּשִׁי לֹא הִרְרִי – מַעוֹת
הַקִּדּוּשִׁין אִינָם חוֹזְרִים אִף כְּשִׁהִיא חוֹרָה בָּהּ, גְּזִירָה שְׂמַת יִאֲמִירוֹ הַעוֹלָם
שְׂכִין שְׂמַעוֹת הַקִּדּוּשִׁין חוֹזְרִים אֵלָיו, הִרִי שְׁלֹא הִיתָה מְקוּדָּשֶׁת לוֹ, וְאִם כֵּן
קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּאַחֲזָתָהּ – מוֹתֵר לוֹ לְשַׂאת אֶת אַחֲזָתָהּ, וְיַעֲבֵרוּ עַל אִיסוּר
תוֹרָה. רַב אֲשִׁי אֲמַר, אִין לַחֲשׁוֹשׁ לְטַעוֹת, כִּין שְׁנִינָה מוֹכִיחַ עָלֶיהָ שְׁהִיתָה
מֵאוּרְסָתָהּ לוֹ.

דּוּחָה הַגְמָרָא אֶת דְּבָרֵי רַב אֲשִׁי: וְהָאֵם דְּרַב אֲשִׁי בְּרוּתָא – טַעוֹת הִיא,
דְּאִיכָא – שְׂהָרִי יִתְּכֵן שִׁישׁ מִי דְּשִׁמְעָה בָּהָא – שְׂהַחֲזִירָה לוֹ אֶת כֶּסֶף
הַקִּדּוּשִׁין, וְלֹא שְׁמַע בָּהָא – שִׁישׁ בִּידָה גַּט.

שְׁנִינָה בְּמִשְׁנָה: שְׂהַשּׁוֹשְׁבֵינֹת נִגְבִּית בְּבִית דִּין.
הַגְמָרָא מִבְּאֵרֶת אֶת דִּינֵי הַשּׁוֹשְׁבֵינֹת: תָּנוּ רַבָּנָן, תְּמַשָּׁה דְּבָרִים נְאֻמֵּי
בְּשׁוֹשְׁבֵינֹת. נִגְבִּית בְּבִית דִּין – מִי שִׁקְבֵּל שׁוֹשְׁבִינָתָהּ וְאִינוּ מַחֲזִירָה אֲפֹשֶׁר
לְתוֹבַע בְּבִית דִּין. וְחֻזְרָתָהּ בְּעֻנְתָּהּ – אִין מִקְבֵּל הַשּׁוֹשְׁבֵינֹת חֵיב לַחֲזוֹרָהּ
אֲלֹא בִּזְמַן שְׁנוֹתָ הַשּׁוֹשְׁבֵינֹת נִשְׂאָה, אֲבָל לֹא קוֹדֵם לָכֵן. וְאִין בָּהּ
מִשּׁוּם רִבִּית – אִם הוּא מַחֲזִיר לוֹ יוֹתֵר מִמָּה שִׁקְבֵּל אִין בּוֹה רִיבִית.

בבא בתרא. פרק תשיעי – מי שמת דף כמה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" פט רשב"ם

1 תנו לי בעלי – כלומר, אני מזומנת להשלים תנאי קדושי, דהיינו נשואין, ואין
2 העיכוב תלוי בי. **אמר רב יוסף** – בעלמא אמרין "תנו לי שושביני ואשמח עמו"
3 כדקאמרת. אבל הכא במאי עסקין – כגון ששמה ואכל עם המת בחופתו אותו
4 שחיב לו השושבינות, ונתחייב השושבין מיד לפרעו אחרי ששחם עמו. אלא שמת,
5 וייבם אחיו את אשתו. ושושבינות זו ראויה
6 היא, ותחזור לאמצע. דרך שושבינות –
7 אוכל עמו, ואחר כך מביא הדורון. **לימא תנו**
8 **לי בעלי ואשמח עמו תנאי היא** – למר
9 מחזירין קדושין אם מת הארוס, ולמר אין
10 מחזירין. בתולה גובה מאתים – אם מת או
11 גירשה, ובדכתב לה מן האירוסין, דהיא
12 דלא כתב לה – בעיא היא בכתובות (פט, ב),
13 ולא אפשטא. מקום שנחגג להחזיר קדושין
14 מחזירין – לקמיה מפרש לה ואילו. **רבי**
15 **יהודה הנשיא אומר בו** – לקמן פריך עלה.
16 **הדר ביה איהו** – חזרו בה, ורוצה לגרשה.
17 הלכך תטול כתובתה מלבד קדושין. והוא
18 חזין אם מת הוא, כדמפרש ואילו. ומשום
19 דמיבעי ליה לפרושי באנפי נפשיה טעמא
20 דמת הוא, משום "תנו לי בעלי ואשמח עמו",
21 נקט הכא לישנא דהדר ביה איהו. **דמית הוא**
22 **כולי עלמא לא פליגי** – דאינה מחזרת
23 קדושין, ומציא אמרה: "תנו לי בעלי ואשמח
24 עמו", כדאוקמה רב יוסף בר אבא לברייתא
25 דלעיל. לטיבועין ניתנו – שאם תמות ולא
26 יזכה לישאנה – יהיו אבודין, ולא יחזרו לו.
27 **ופריכין: והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין**
28 **קתני** – במילתיה דרבי יהודה הנשיא, והכי
29 מוקמת לה לדידיה דלטיבועין ניתנו? **הבי**
30 **אמר** – רבי יהודה. סבלונות **ודאי** –
31 בההוא מדינא לך בדמנהגא תליא מילתא.
32 והוא תבשיתין ששולח לארוסתו לאחר
33 שקדשה. אבל קדושין – ודאי לטיבועין
34 ניתנו. והני **תנאי** – דלקמן, כי הני תנאי
35 דלעיל דפליגי בקדושין לטיבועין ניתנו. בכבר
36 – כסף, היינו עשרים וחמשה מנה. בתולה
37 גובה **בו** – לקמן מפרשא כולה. בתולה
38 גובה **מאתים** וזו – דהיינו שני מנין, ודהיינו
39 תבשיתין שקל כמזרח הבתולות, מלבד קדושין
40 – תטול כתובתה. **כבר** – עשרים וחמשה
41 מנינים. מנה – עשרים וחמשה שקלים. שקל
42 – ארבעה דינר, דהיינו ארבעה זוזים. **רבי**
43 **יהודה אומר** בתולה גובה מאתים – מן
44 הכבר של קדושין, ומחזרת השאר לארוסה.
45 **רבי יוסי אומר** – לקמיה מפרש לה. **אלימא**
46 **שמתה** – היא, ומשום הכי קאמר רבי יהודה
47 מחזרת לו את השאר – דקדושין לאו
48 לטיבועין ניתנו. אלא בשמת הוא – והלכך
49 גובה בכתובתה כדן אלמנה. ואמאי קמחזרת
50 לרבי יהודה את השאר? והא אוקימנא לעיל:
51 יכולה היא שתאמר "תנו לי בעלי ואשמח
52 עמו" שזינתה – תחת ארוס (שלה), ובכא
53 לגבות בכתובתה כשיגרשנה בעלה. **מישרא שריא** ליה –
54 תחזיר (לו) את השאר; **שנאנסת** – ואסורה לו, כדנפקא לן (כתובות נא, ב) מ"זחיא לא נתפשח; הא יש לך אחרת, אף על פי שנתפשח – אסורה. ואיזו – זו אשת כהן. וכיון
55 ולא פשעה – לא הפסידה בכתובתה לדברי הכל, אבל בקדושה פליגי. **רבי יוסי מספקא** ליה – והוה קדושין ממון המוטל בספק, וחולקין. ומחזרת לו את החצי, או חושבת
56 בכתובתה ותטרופ ממנו מותר בכתובתה. הלכך, קדשה לאלמנה בעשרים שקלים דהיינו שמונים זוזים – הארבעים זוזים צריכה להחזיר לו, וחושבת בכתובתה, והוא נותן לה
57 שלשים חצאי שקלים דהיינו ששים זוז – הרי נתקבלה האלמנה מאה זוז, דהיינו מנה בכתובתה. קדשה בשלשים שקלים – דהיינו מאה ועשרים זוז – חצית תחשוב
58 בכתובתה, דהיינו ששים זוז. וארבעים החסרים לה הוא יתן – עשרים חצאי שקל, דהיינו ארבעים זוז. **נראה בעיני דהכי גריסינן:** אמר בר מנימו **אמר רב** נחמן
59 **בבל** מקום שנהגו להחזיר מחזירין – היכא דמתה אשה. מוהרי **הדרי** – ששולח אחר קדושין, וזן סבלונות, הדרי במיתת האשה. ונראה בעיני דתרי גונוי ניהו, מוהרי
60 וסבלונות, דהא גבי סבלונות נמי הכי פסקין לה לקמן גבי מתניתין דסבלונות, ותרי זימני למא לי? ויש לומר: דמזרח הוא ממון שמקדים לה עתה בימי אירוסין, שיהא כותב
61 בכתובתה שנתשאל לו, ולחכי מקרי מוהרי. **גזירה שמה יאמרו** – קדוש טעות דהו, ולכך חזרו, ונמצאו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו. **איכא דשמע** – בהחזרת קדושין.
62 **ולא שמע בהא** – בגט. הלכך קדושין לא הדרי. וחזרת בעונתה – כשישא זה אשה – יחזיר לו שושבינות, ולא קודם. ואין בה משום רבית – אם הרבה לו בדורין יותר.
ואין

1 **ורבי** יהודה הנשיא אומר באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר קדושין בו – לא גריסין
2 הכא "קדושין", דלקמן מוקי לה בסבלונות.
3 **ורבי** יהודה סבר באמת אמרו בו – ואין לומר: דלמא רבי יהודה סבר (דבמות) היא יכולה
4 לומר בו, דתנא בתרא לטופי קאי אתי.
5 **נותן** לה שלשים חצאים – שכן היו רגילין
6 לעשות חשבון מחצאי סלעים. כדקאמר
7 לקמן בפרק "גט פשוט" (קסו, ב). ספ"ל מלמעלה
8 וספ"ל מלמטה בו, ומפרש רבינו יעקב: ספ"ל –
9 ס' פלגי, קפ"ל – ק' פלגי.
10 **ורבי** יוסי מספקא ליה קדושין אי לטיבועין
11 נתנו אי לאו לטיבועין נתנו – ואם
12 תאמר: ולמה חולקין הוה ליה למימר: המוציא
13 מחזירו עליו הראיה, כדן כל ממון המוטל
14 בספק, כרבנן דסומכוס ולעיל ב"המוכר את
15 הבית" (סב, ב) פירשתי לה.
ואין

1 **שנהגו שלא להחזיר** – אין מחזירין. **רבי יהודה הנשיא** היינו תנא קמא אלא לאו, "תנו לי
2 בעלי ואשמח עמו" איכא בינייהו, וחפורי מחפרא והכי קתני: המאמר את האשה – בתולה
3 גובה מאתים, ואלמנה מנה, במה דברים אמורים – דהדר ביה איהו. אבל מתה, מקום שנהגו
4 להחזיר – מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר – אין מחזירין, ודקא שמתה היא, אבל מת
5 הוא – אין מחזירין, מאי טעמא? יכולה היא שתאמר: "תנו לי בעלי ואשמח עמו". ואתא
6 **רבי יהודה הנשיא למימר**, באמת אמרו: בין מת הוא ובין מתה היא, מקום שנהגו להחזיר
7 מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר – אין מחזירין, ולא מציא אמרה: "תנו לי בעלי ואשמח
8 עמו" – לא, דכולי עלמא – יכולה שתאמר: "תנו לי בעלי ואשמח עמו", ודמית הוא – כולי
9 עלמא לא פליגי. כי פליגי – שמתה היא, והכא בקדושין לטיבועין ניתנו קא מיפלגי, **רבי נתן**
10 **סבר:** קדושין לאו לטיבועין ניתנו, ורבי יהודה הנשיא סבר: קדושין לטיבועין ניתנו. והא
11 מקום שנהגו להחזיר – מחזירין קתני – הכי קאמר: וסבלונות, ודאי מקום שנהגו להחזיר –
12 מחזירין. והני תנאי קתני תנאי: דתנאי: קדשה בכבר – בתולה גובה מאתים, ואלמנה מנה, **דבר**
13 **רבי מאיר**; **רבי יהודה אומר:** בתולה גובה מאתים, ואלמנה מנה, ומחזרת לו את
14 **השאר**; **רבי יוסי אומר:** קדשה בעשרים – נותן לה שלשים חצאין, קדשה בשלשים – נותן
15 **לה עשרים חצאין**. במאי עסקין? אילימא שמתה, מי אית לה כתובה? ואלא שמת הוא,
16 **אמאי מחזרת לו את השאר?** וגימא: "תנו לי בעלי ואשמח עמו" ואלא באשת ישראל
17 שזינתה; ובמאי? אי ברצון, מי אית לה כתובה? ואלא באונס, מישרא שריא ליה ואלא,
18 באשת כהן שנאנסה, ובקדושין לטיבועין ניתנו קמיפלגי, **רבי מאיר סבר:** קדושין לטיבועין
19 ניתנו, ורבי יהודה סבר: לאו לטיבועין ניתנו. ורבי יוסי מספקא ליה אי לטיבועין ניתנו אי
20 לא, והלכך קדשה בעשרים – נותן לה שלשים חצאין, קדשה בשלשים – נותן לה עשרים
21 חצאין. **אמר רב יוסף** בר מנימו **אמר רב נחמן:** בכל מקום שנהגו להחזיר – מחזירין, ותרנומא:
22 **נהדרעא**. שאר בכל מאי? רבה ורב יוסף דאמרי תרנויהו: מוהרי הדרי, קדושי לא הדרי.
23 **אמר רב פפא**, הלכתא: בין שמת הוא בין שמתה היא והדר ביה הוא – מוהרי הדרי, קדושי
24 לא הדרי, הדרא ביה איחי – אפילו קדושי נמי הדרי. אמרי **אמר:** קדושי לא הדרי, גזירה
25 שמה יאמרו קדושין תופסין באחותה. רב אשי **אמר:** גיטא מוכיח עליה. והא דרב אשי
26 **בדותא** היא, דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא. "שהשושבינות נגבית בבית דין". תנו רבנן,
27 **כמשה דברים נאמרו בשושבינות:** נגבית בבית דין, וחזרת בעונתה, ואין בה משום רבית,
28 ואין

1 לגבות בכתובתה כשיגרשנה בעלה. **מישרא שריא** ליה –
2 תחזיר (לו) את השאר; **שנאנסת** – ואסורה לו, כדנפקא לן (כתובות נא, ב) מ"זחיא לא נתפשח; הא יש לך אחרת, אף על פי שנתפשח – אסורה. ואיזו – זו אשת כהן. וכיון
3 ולא פשעה – לא הפסידה בכתובתה לדברי הכל, אבל בקדושה פליגי. **רבי יוסי מספקא** ליה – והוה קדושין ממון המוטל בספק, וחולקין. ומחזרת לו את החצי, או חושבת
4 בכתובתה ותטרופ ממנו מותר בכתובתה. הלכך, קדשה לאלמנה בעשרים שקלים דהיינו שמונים זוזים – הארבעים זוזים צריכה להחזיר לו, וחושבת בכתובתה, והוא נותן לה
5 שלשים חצאי שקלים דהיינו ששים זוז – הרי נתקבלה האלמנה מאה זוז, דהיינו מנה בכתובתה. קדשה בשלשים שקלים – דהיינו מאה ועשרים זוז – חצית תחשוב
6 בכתובתה, דהיינו ששים זוז. וארבעים החסרים לה הוא יתן – עשרים חצאי שקל, דהיינו ארבעים זוז. **נראה בעיני דהכי גריסינן:** אמר בר מנימו **אמר רב** נחמן
7 **בבל** מקום שנהגו להחזיר מחזירין – היכא דמתה אשה. מוהרי **הדרי** – ששולח אחר קדושין, וזן סבלונות, הדרי במיתת האשה. ונראה בעיני דתרי גונוי ניהו, מוהרי
8 וסבלונות, דהא גבי סבלונות נמי הכי פסקין לה לקמן גבי מתניתין דסבלונות, ותרי זימני למא לי? ויש לומר: דמזרח הוא ממון שמקדים לה עתה בימי אירוסין, שיהא כותב
9 בכתובתה שנתשאל לו, ולחכי מקרי מוהרי. **גזירה שמה יאמרו** – קדוש טעות דהו, ולכך חזרו, ונמצאו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו. **איכא דשמע** – בהחזרת קדושין.
10 **ולא שמע בהא** – בגט. הלכך קדושין לא הדרי. וחזרת בעונתה – כשישא זה אשה – יחזיר לו שושבינות, ולא קודם. ואין בה משום רבית – אם הרבה לו בדורין יותר.
ואין

ואין השביעית משמטתה — דלא קרי ביה "לא יגוש". מכאן היה מביא רבינו תם ראיא דקימא לן כלשונא בתרא דפרק קמא דמכות (ג, ב) דאמר רב יהודה אמר שמואל: המלוה את חבירו לעשר שנים — אין שביעית משמטתו. ואף על גב דאית ליה "לא יגוש" — השתא מיהא לא קרינן ביה "לא יגוש". דחכי נמי משמע הכא, דכיון דלא קרינא ביה שושבינות — לא שייך ביה למימר דשביעית

משמטתה. ועל ידי כן מניח רבי יעקב מה שסיד הפייט רבי אליהו הזקן: "זמן עשר כסף כי יליתו בחצי ימיו יעובנו", ולשונא קמא דפרק קמא דמכות (שם) אית ליה דהמלוה לחבירו לעשר שנים שביעית משמטתו. ואין רבינו תם פוסק כן. אלא כלשונא בתרא, דאית ליה אין שביעית משמטתו, ומגיה: "זמן עשר כסף כי יליתו ולא במשפט בחצי ימיו יעובנו". ואין נראה לרבינו יצחק ראיא מכאן, דלא שייכא כלל שושבינות למלוה, שהרי מכמה דברים הם חלוקים זה מזה, כדמשמע הכא. והכא הכי פירוש: אין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה "לא יגוש" — ושנא לעולם לא יבא ליה "לא יגוש", שיכול לומר לו: בבתולה אני עושה עמך. או פירוש: לא יגוש אשה. אבל מלוה, שלבסוף בא ליה "לא יגוש" — שביעית משמטתה.

ואין הבכור נוטל פי שנים דהוא ליה ראי בר — ואפילו למאן דאמר לעיל בפרק "יש נוחלין" (קבר, ב) מלוה לא הוי ראי — שושבינות מיהא הוי ראי, כי שמא לא יפרע לו לעולם.

עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתיים — פירושו: שפרע לו בשתי נשים, בכל אחת חצי, שרוצה לישא זו אחר זו — יכול לומר: באחת אני עושה עמך כדרך שעשית עמי, ולא אטרח בשתיים. והרב רבינו יצחק בר מרדכי פירש דגרסינן איפכא: עשה עמו בשושבינות בשתי נשים, ובקש שיעשה עמו באשה אחת — יכול לומר לו: כשתשא אשה אחרת אבאי לך בשתיים, פירושו: ולא אתן לך הכל בואת האשה. ומיהו, גירסת הספרים אתי שפיר, כדפרישית. סבלנות

משמיה דרבא, מאי דכתבי: "מפי' אבנים יעצב בהם בוקע עצים יספן בם"? "מפי' אבנים יעצב בהן" — אלו בעלי משנה, "בוקע עצים יספן בם" — אלו בעלי תלמוד. רבי חנינא אמר: "כל ימי עני רעים" — זה שיש לו אשה רעה, "וטוב לב משתה תמיד" — זה שיש לו אשה טובה. רבי ינאי אמר: "כל ימי עני רעים" — זה איסמנים, "וטוב לב משתה תמיד" — זה שדעתו יפה. רבי יוחנן אמר: "כל ימי עני רעים" — זה רחמן, "וטוב לב משתה תמיד" — זה אכזרי. ורבי יהושע בן לוי אמר: "כל ימי עני רעים" — זה שדעתו קצרה, "וטוב לב משתה תמיד" — זה שדעתו רחבה.

עמך — בשמחה יתירה אני חפץ, כמו שעשיתי לך, וכן כל הנך דמפרש ואיל. לכשתשא אשה אחרת — לא אשמך יותר ממה ששמחתי, שאני חפץ בשמחה יתירה. תנו רבנן עתיר בנכסין — עשירי משרות וכו' ויתים הנראין לבריות, וגם עתיר פומבי — עושר הגלוי, כגון רוב בהמות שהכל יודעים בהן. זהו בעל אנרה — שדורש בכל מקום ברבים בבתי משתאות, שדורש בימים טובים והכל נאספין לשמוע, ויש לו קול חממה. ובא להשמיעו שמתוך שאין אגדות צריכות עין — יכול לדורש בכל מקום. עתיר סלעין — שולחני משתכר תמיד במיני מטבעות. עתיר תקוע — יש מפרשין: שיש לו בתים הרבה ומשתכר בהן תדיר, ומיקרי הכי על שם "ויעקב תקע את אהלו" (בראשית לא). ולי נראה — כדאמרין במנחות (פה, ב) תקוע אלפא לשמן. עיר היא. ומשם היו מביאים שמן למנחות. ודימה למטבעות ולשמן את הפלפול, על שם שמוריה יום יום תדיר בלפולו טעמים הרבה, כשאר המטבעות וטעמי השמן שבמדיאן מתקוע. עתיר משה — (במדרש ג') מחרגמין: איניש משון, עתיר דברר המודר, כגון תבואה, שאין משתכרין בה תדיר, אלא מכניסין אותה לאוצר, ולכשתגיע עת מכירה או ימכרנה ויחשכר, והיינו נמי "עתיר כמס", כמו "כמס עמדי חתום באוצרות" (דברים לג) — דבר שמכניסין לאוצר. זהו בעל שמועות — שידוע הלכות ומימרות האמוראין, ולכשיגיע עת הזרעה — יגלה שמועותיו. תלמוד — סוגיית תלמוד ותרצוי משניות וברייתות. זהו עיקר התלמוד, שאם לא התלמוד — אין למדין הלכה מתוך משנה, כדאמרין: תהניא מבלי עולם (סוטה כב, א). זה בעל תלמוד — שמתים עצמו לכון הלכות ולתריץ הוויות. רבא אמר איפכא — כל ימי עני רעים" — זה בעל משנה, שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו, וגם כי כשחולקתו זו על זו אינו יכול לתריץ. "וטוב לב" — זה בעל התלמוד, שידוע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהם, ויש בידו כח להורות הלכה למעשה. יעצב — לשון תמימות. כמו "ותיה" "בעצבון תאכלנה" (בראשית ג). זה בעל משנה — ששונה משניות כל היום, ואין לו אלא צער, שמתקשה בטעמיהן ואינו יודע לפשר. יספן — לשון תמימות. כמו "ותיה למלך סוכנת" (מלכים א). כלומר שנהנה מהן. זה איסמנים — מי שדעתו קצה ולבו נמאס בכל דבר מגונה שהוא רואה. יפה — שסובל הכל, דאינו מוסיף לו שום כלכלך ושום דבר מיאוס. קצרה — כמו עצרן וקפדן, עינו רעה בשלו ובשל אחרים. זה רחמן — כמה ענינים הוא רואה וכמה מאורעות שלבו בוכה תדיר עליהן.

ואין שביעית משמטתה — אם עברה שביעית ביתיים, קודם שחזר זה ונשא גם הוא אשה. ואין בכור נוטל פי שנים — היכא דחזרת לאמצע, כדתינא לעיל. נגבית בבית דין מאי טעמא מפני שהיא כמלוה — הכי גרסינן לה. ובספרים כתוב נגבית בבית דין וחזרת בעונתה, מאי טעמא מפני שהיא כמלוה. דלדעת כן

הלווהו שיחיר לו בעונת שמחתו, ופרעון הולך אחר קביעות זמן שקבע לו המלוה. דלאו אדעתא דרביה יחיב ליה — שאם רצה פוחת לו, אלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון. דלא קרינא ביה לא יגוש — שאינו יכול לדחוק בבית דין בשביעית, שהרי לא הגיע זמנו עד שישא הוא אשה ויחזיר לו או, דאינה נגבית אלא בבית דין בעונתה, כדאמרין במסכת מכות (ג, ב): המלוה את חבירו לעשר שנים — אין שביעית משמטתו. אף זה, לא הגיע זמנו עד לאחר שביעית, הלכך בשביעית — אחתי לא מטא ומניה שיוכל לנוגשו, דעדיין לא נשא אשה. דהוי ליה ראי — ופסקין להלכתא בפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קבה, ב) אין הבכור נוטל פי שנים במלוה, בין שגבו קרקע בין שגבו מעות. הוה כמלא — אותו שעליו להחזיר שושבינות הוה בעיר כשנשא שושבינו אשה ולא בא לשמחתו. איבעי ליה למיני — ונגבית בבית דין. קול טבלא — *אשקלניא בלעז, שהיו משמיעין קול לבא לשמח עם החתן. איבעי ליה לאודועי — ומדלא אודיעה — תרעומות אית ליה עליה, כדמפרש ואיל, אבל שלומי מיהא משלם. עד כמה — דהא דאי צריך לנכות דמי אכילתו, שהרי לא אבל עמו. עד וזאת בו — וזאת היה אוכל, הלכך וזאת פוחת מדמי שושבינות. אית דגרסי: עד וזאת אייתיה בכפיה אכלי בכסיה — בבטנו, כמו בית הכסות. אי נמי בכרסיה. עד ארבע — אם נתייב ארבעה זווים משושבינות. משלם פלגא — דכיון דמביא ארבעה — רגילין להאכילו בריח עד שני זווים, וכיון דלא אכל — יפחות שנים מה הארבעה. כחשיבותיה — לפי מה שהוא חשוב. ובמדיא — הרבה ורגילין לכבדו במיני מעדנים — יפחתו לו מדמי שושבינותו כפי מה שהיה אוכל. עשה עמו בפומבי — בגלוי, שמחה מפורסמת. זה שחזר ונשא גם הוא אשה — בקש לעשות חופות בצניעות, או לפי שעת צרה היא, או שרוצה לצמצם סעודתו ואינו חושש להרבות אוכלין. בפומבי אני עושה

עמך — בשמחה יתירה אני חפץ, כמו שעשיתי לך, וכן כל הנך דמפרש ואיל. לכשתשא אשה אחרת — לא אשמך יותר ממה ששמחתי, שאני חפץ בשמחה יתירה. תנו רבנן עתיר בנכסין — עשירי משרות וכו' ויתים הנראין לבריות, וגם עתיר פומבי — עושר הגלוי, כגון רוב בהמות שהכל יודעים בהן. זהו בעל אנרה — שדורש בכל מקום ברבים בבתי משתאות, שדורש בימים טובים והכל נאספין לשמוע, ויש לו קול חממה. ובא להשמיעו שמתוך שאין אגדות צריכות עין — יכול לדורש בכל מקום. עתיר סלעין — שולחני משתכר תמיד במיני מטבעות. עתיר תקוע — יש מפרשין: שיש לו בתים הרבה ומשתכר בהן תדיר, ומיקרי הכי על שם "ויעקב תקע את אהלו" (בראשית לא). ולי נראה — כדאמרין במנחות (פה, ב) תקוע אלפא לשמן. עיר היא. ומשם היו מביאים שמן למנחות. ודימה למטבעות ולשמן את הפלפול, על שם שמוריה יום יום תדיר בלפולו טעמים הרבה, כשאר המטבעות וטעמי השמן שבמדיאן מתקוע. עתיר משה — (במדרש ג') מחרגמין: איניש משון, עתיר דברר המודר, כגון תבואה, שאין משתכרין בה תדיר, אלא מכניסין אותה לאוצר, ולכשתגיע עת מכירה או ימכרנה ויחשכר, והיינו נמי "עתיר כמס", כמו "כמס עמדי חתום באוצרות" (דברים לג) — דבר שמכניסין לאוצר. זהו בעל שמועות — שידוע הלכות ומימרות האמוראין, ולכשיגיע עת הזרעה — יגלה שמועותיו. תלמוד — סוגיית תלמוד ותרצוי משניות וברייתות. זהו עיקר התלמוד, שאם לא התלמוד — אין למדין הלכה מתוך משנה, כדאמרין: תהניא מבלי עולם (סוטה כב, א). זה בעל תלמוד — שמתים עצמו לכון הלכות ולתריץ הוויות. רבא אמר איפכא — כל ימי עני רעים" — זה בעל משנה, שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו, וגם כי כשחולקתו זו על זו אינו יכול לתריץ. "וטוב לב" — זה בעל התלמוד, שידוע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהם, ויש בידו כח להורות הלכה למעשה. יעצב — לשון תמימות. כמו "ותיה" "בעצבון תאכלנה" (בראשית ג). זה בעל משנה — ששונה משניות כל היום, ואין לו אלא צער, שמתקשה בטעמיהן ואינו יודע לפשר. יספן — לשון תמימות. כמו "ותיה למלך סוכנת" (מלכים א). כלומר שנהנה מהן. זה איסמנים — מי שדעתו קצה ולבו נמאס בכל דבר מגונה שהוא רואה. יפה — שסובל הכל, דאינו מוסיף לו שום כלכלך ושום דבר מיאוס. קצרה — כמו עצרן וקפדן, עינו רעה בשלו ובשל אחרים. זה רחמן — כמה ענינים הוא רואה וכמה מאורעות שלבו בוכה תדיר עליהן.

1 ואין השביעית משמטתה – אם עברה שנת השמיטה ולא פרע חובו, אין
2 השביעית משמטת את החוב. ואין הפבור נופל בה פי שנים כשהחזירו
3 שובינות לאב אחרי שמת, אלא כל בניו מתחלקים בה בשוה.
4 הגמרא מפרשת את הברייתא: הדין הראשון, נגבית בבית דין, מאי טעמא,
5 מפני שהשובינות כמלול דמא – נחשבת כהלואה, שאדם שולח מתנה
6 כזו לחבירו על מנת שבשיש הוא אשה חבירו יחזיר לו כמו שנתן לו. הדין
7 השלישי, ואין בה משום רבית. והטעם, משום דלא אדעתא דהכי דהב
8 ליה – שלא נתן לו יותר ממה שקיבל ממנו בכוחה להוסיף לו בפרעון, אלא
9 הרבה לו משום שמחתו בשמחת חבירו. הדין הרביעי, ואין השביעית
10 משמטתה. והטעם, משום דלא קרינא ביה – שאין אני קורא על
11 השובינות את הפסוק (דברים טו ז) לא יגש את רעהו ואת אחיו שממנו
12 לומדים דין שמיטת כספים, שהיא שיטת שמואל (מכות ז) שהמלוה את
13 חבירו לעשר שנים, השמיטה שחלה באמצע אינה משמטת את החוב, כיון
14 שבשנת השמיטה אינו יכול לנוגשו להחזיר את החוב, שלא הגיע עדיין זמן
15 הפרעון. וכן לענין שובינות, כיון שעדיין לא נשא אשה אינו יכול לתובעו
16 להחזיר לו את השובינות, ולכן אף אם חלה שנת השמיטה לפני נישואי
17 הנותן, אינה משמטת את חוב השובינות. הדין החמישי, ואין הפבור נופל
18 פי שנים. והטעם, משום דהנה ליה – שהשובינות היתה דבר הראוי
19 לקבלו, אבל אביהם לא היה מוחזק בזה, ואין הפבור הורש את נכסי אביו
20 נופל לו שנים פנכסים שהיה אביהם ראוי לקבל, פנכסים שהיה אביהם
21 מוחזק בהם.
22 הגמרא מפרשת את דיני תשלומי השובינות כשלא השתתף בשמחתו:
23 אמר רב בהנא, כלל לא שובינותא – כלל בדיני שובינות, הנה פקתא
24 – אם האדם שחייב את השובינות היה בעיר בזמן הנישואין, איכע ליה
25 למיתא – היה צריך לבוא לשמחתו ולהביא את השובינות, ואם לא הביא
26 יכול לתובעו בבית דין. ואף אם היה סמוך לעיר ושמע קל מכלא – קול
27 פעמון שהיו משמעים כדי לקרוא לאנשים לבוא לשמחת החתן, איכע ליה
28 למיתא – היה צריך לבוא לשמחתו. ואם היה רחוק ממקום השמחה ולא
29 שמע קל מכלא, איכע ליה לאודועיה – היה צריך החתן להודיע
30 לשוביניו על שמחתו, ואם לא הודיעו לתרעומת אית ליה – יש לשובין
31 על שלא הודיעו לסעודתו, אבל שלומי משלם את השובינות.
32 הגמרא מבררת כמה דמי שובינות משלם זה שלא היה בשמחת הנישואין.
33 שואלת הגמרא: ועד כמה משלם, הרי ודאי צריך להוריד מדמי השובינות
34 את שווי הסעודה שלא אכל בשמחת חבירו. משיבה הגמרא: אמר אביי,
35 נהגו בני גנא – האנשים שבאים לחופה, אם דמי שובינותו שהיה מביא
36 בידו, הוא עד וזוהי – זוהי אינו צריך לשלם כלום, שכן איתא בפסיה אכליה
37 בברסיה – את מה שהביא בידו אכל בברסו, כלומר, זוהי שהביא היה
38 אוכלו אילו היה משתתף בשמחתו, שכן שווי האכילה הוא זה. ואם היו דמי
39 שובינותו עד אדכעה וזוים, משלם פלגא – מחצית מהשובינות, שזה
40 שני זוים, כיון שאדם שמביא ארבעה זוים דמי שובינות, נודהים להאכילו
41 ברווח בשווי שני זוים. אבל מכלאן ואילך – אם הביא לו שובינות יותר
42 מארבעה זוים, איניש איניש בתשיבותיה – אדם אדם כפי חשיבותו, שכפי
43 שהיה מאכילים אותו כך מורידים לו מהשובינות.
44 הגמרא מביאה דין נוסף בדיני השובינות, שאם שמחת השני אינה
45 כשמחת הראשון יכול השני לסרב להשתתף: תנו רבנן, עשה עמו פומבי
46 – אם בעל השמחה הראשון שמח עם השובין את שמחת נישואיו
47 בפרסום, ובקש לעשות עמו – ועתה מבקש השובין מבעל השמחה
48 הראשון שישמח בשמחתו בפנעא, יכול לומר לו, אם תעשה את השמחה
49 בפומבי, אעשה עמך – אשתתף בשמחתך ואתן לך שובינות כדרך
50 שעשית עמי, אבל אם אינך עושה את השמחה בפרסום איני נותן לך דמי
51 השובינות. וכן עשה עמו בבתולה – אם השובין השתתף עם בעל
52 השמחה הראשון כשנשא בתולה, ובקש – ועתה מבקש השובין מבעל
53 השמחה הראשון לעשות עמו באלמנה – לשמח עמו כשהוא נושא
54 אלמנה, יכול לומר לו, בבתולה אעשה עמך – הייתי שמח איתך ונתן לך
55 שובינות כדרך שעשית עמי, אבל כיון שאתה נושא אלמנה ואין זה כל

56 כך שמחה, איני רוצה לשמח עמך ולתת לך שובינות. וכן עשה עמו – אם
57 השובין השתתף עם בעל השמחה הראשון בפנניה – כשנשא אשה שניה,
58 ובקש לעשות עמו בראשונה – ועתה מבקש השובין מבעל השמחה
59 הראשון לשמח עמו כשהוא נושא אשה ראשונה, יכול לומר לו,
60 לבשתשא אשה אחרת – שניה, אעשה עמך כדרך שעשית עמי, שאני
61 רוצה בשמחה יתירה, שבנישואי אשה ראשונה יש יותר שמחה מנישואי
62 אשה שניה. וכן עשה עמו – אם השובין השתתף עם בעל השמחה
63 הראשון באת – כשנשא אשה אחת, ובקש לעשות עמו בפתים – ועכשיו
64 מבקש השובין מבעל השמחה הראשון לשמח עמו שהוא נושא שתי
65 נשים זו אחר זו, ורוצה שיתן לו מחצית דמי השובינות עבור כל אחת,
66 יכול לומר לו, באת – כשהינא אשה אחת אעשה עמך – אשמח איתך
67 ואתן לך שובינות, כדרך שעשית עמי, אבל איני רוצה לטרוח בשמחתך
68 בשתי נשים.
69 הגמרא מביאה ענין נוסף שמוכר בו 'פומבי': תנו רבנן, כדרך שיש אופני
70 עשירות בממון כך יש בתורה, עתיר – עשיר בנכסין – בכרמים ושדות,
71 ועתיר פומבי – עשיר בעושר גלוי, כגון בהמות הרועות בחוץ והכל רואים
72 אותן, מי הוא עשיר כעין זה בתורה, זה הוא בעל התורות, שדורש בכל
73 מקום בדברי אגדה, בבתי משתאות ובימים טובים, שהרי דברי אגדה אינם
74 צריכים עיון ויכול לדרוש אותם בכל עת, ויש לו שם שהוא חכם. עתיר
75 סלעים – עשיר במטבעות, הוא השולחני שמשתכר על ידי שפורט מיני
76 מטבעות, ועתיר תקיע – עשיר בשמן, זהו בעל פלפול, שמרויח כל יום
77 טעמים הרבה, שכבר המטבעות ובטעמי השמן. עתיר משח – מדה, כלומר,
78 עשיר בדבר המדוד, כגון תבואה שאין מוכרים אותה כל הזמן אלא היא
79 שמורה בביתו ומוכרה כשמוגיע זמן מכירתה, ועתיר כסם – עשיר בדבר
80 הכמוס, שיש לו זהב וכסף גנוזים באוצרותיו, זהו בעל שמועות, ששמע
81 הרבה מדברי האמוראים, ואינו מחזיר כל כך לפלפל בהם, אבל כשיגיע
82 זמן שיצטרכו להם הבריות, יפרסם שמועותיו. ומכל מקום, תכל צריבין
83 למרי חפאי – כולם צריכים לבעל החטים, שאין אדם יכול לחיות בלא
84 החטה, וכמו כן כולם צריכים את זה שלמד גמרא, שהיא פירוש וטעמי
85 המשניות, שבלא זה לא יוכלו להורות הלכה.
86 הגמרא ממשיכה לעסוק בענין בעל משנה ובעל גמרא, ואגב כך עוסקת
87 בענינים נוספים הנדרשים מאותם פוסקים: אמר רבי ירמיה אמר רב, מאי
88 דכתיב (משל טו טז) 'כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד', כל ימי עני
89 רעים' זה בעל תלמוד, שממית עצמו על לימודו ועוסק בקושיות ותירוצים,
90 'וטוב לב משתה תמיד' זה בעל משנה, שאינו טורח בקושיות ותירוצים.
91 רבא אמר, אפכא – להיפך, כל ימי עני רעים' זה בעל משנה, שאינו יכול
92 להורות הלכות מתוך משנתו, וכשהמשניות חולקות זו על זו אינו יכול
93 לתרצן, 'וטוב לב משתה תמיד' זה בעל גמרא, שמתיישבים לו דברי
94 המשנה, והוא בקי בטעמי המשניות ויודע לפסוק הלכה למעשה. ותינו
95 דאמר רב משרשיא משמיה דרבא, מאי דכתיב (קהלת ט) 'מסיע אגנים
96 יעצב פהם פוקע עצים יסכן כס', 'מסיע אגנים יעצב פה' אלו בעלי
97 משנה, שהשונה כל ימיו רק משניות אין לו אלא צער, כיון שמתקשה
98 בטעמי המשניות ואינו יודע לפרשן, 'פוקע עצים יסכן כס' אלו בעלי
99 תלמוד, ש'יסכן' הוא לשון חמימות, ובעלי הגמרא מתחממים ושמים
100 בלימודם שמבינים אותו.
101 רבי חנינא אמר, כל ימי עני רעים' זה מי שיש לו אשה רעה, 'וטוב לב
102 משתה תמיד' זה מי שיש לו אשה מוכה. רבי ינאי אמר, כל ימי עני
103 רעים' זה איסמנים, שדעתו קצה ולבו נאמס מכל דבר מגונה שהוא רואה,
104 'וטוב לב משתה תמיד' זה מי שדעתו נפה, שלא מזיק לו שום לכלוך ודבר
105 מיאוס. רבי יוחנן אמר, כל ימי עני רעים' זה רחמן, שדואר כשרואה
106 צרותיהם של בני אדם, 'וטוב לב משתה תמיד' זה אכזרי. ורבי יהושע בן
107 לוי אמר, כל ימי עני רעים' זה מי שדעתו קצרה, שהוא קמצן וקפדן,
108 ועינו רעה בשלל ובשל אחרים. 'וטוב לב משתה תמיד' זה מי שדעתו
109 רחבה.

הגמרא מפרשת את פשוטו של הפסוק 'כל ימי עני רעים': **וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי**, מהו שכתוב **כָּל יָמֵי עֲנִי רָעִים**, **וְהָאֵיכָא** – והרי יש שבתות וימים טובים, שהם ימים טובים לעני, כיון שאו היו מחלקים מזונות לעניים. אלא צריך לומר **כְּדִשְׁמוּאֵל**, **דְּאָמַר שְׁמוּאֵל**, שְׁנוֹי וְסָת – שינוי הרגל האכילה, הוא תחלת חולו, והעני שכל ימות השבוע אוכל פת חריבה ובשבת אוכל בשר, נחלה מזה, ונמצא שאף שבתות וימים טובים הם ימים רעים עבורו.

הגמרא מביאה שלא רק ימי העני רעים, אלא אף לילותיו: **בְּתֵיב בְּסִפְרָא בֶן סִירָא**, אמר שלמה המלך **כָּל יָמֵי עֲנִי רָעִים**, וכן **סִירָא אָמַר**, אף לילות העני רעים, כיון שבשפיל נגים גנו – גנו נמוך מגגות אחרים, שאין לו כסף להגביהו, ומתוך כך **מְטַר נְגִים לָגַו** – הגשם נשפך מגגות האחרים לגגו, ואין לו מנוחה אף בלילה. וכן **בְּרוּם הָרִים בְּרָמֹז** – הכרם שלו נמצא במקום גבוה על ההר, מקום סלעים ואבנים, שאין לו כסף לקנות כרם במדרון שהיא קרקע טובה, ו**מַעְסַר בְּרָמֹז לְכַרְמִים** – וכשהוא מביא ובל לרשן את כרמו, הרוח מוליכו לכרמים של האחרים הנמוכים יותר.

משנה

משנה זו דנה בדין הסבלנות, הם המתנות ששולח הארוס לארוסתו לאחר הקידושין, האם כשלכסוף לא נישאו צריכה הארוסה להחזיר מתנות אלו: **הַשּׁוֹלֵחַ סְבָלוֹנוֹת לְבֵית חָמוּי, וְאֶחָד מֵהֶן גִּירָשׁ אֶת כְּלוּתוֹ, או שמת אחד משניהם, ועתה הוא דורש ואו יורשו, במקרה שהוא מת, את הסבלנות בחזרה.** אם שלח לשם אפילו בשווי מאה מנה, **וְאָכַל שֵׁם סְעוּדַת חֶתָן אֶפִּילוּ בְּשׁוּי דִּינָר, אִינְן נִגְבִּין בחזרה**, שמחמת חיבת שמחת האכילה שאכל עמהם, מחל ונתן להם את הסבלנות במתנה גמורה, אבל אם לא **אָכַל שֵׁם סְעוּדַת חֶתָן, חָרִי אֵלֹו נִגְבִּין**. דין נוסף בסבלנות: **שָׁלַח סְבָלוֹנוֹת מְרוּבֵּין לארוסתו, ופירש ששולחם על מנת שִׁיחְזְרוּ עִמָּה לְבֵית פְּעֻלָּה לאחר נישואיה, וגירשה או מת אחד מהם, חָרִי אֵלֹו נִגְבִּין**. אבל אם שלח סבלנות מועטין, ופירש ששולחם כדי שִׁתְּשַׁמְשׁוּ בֵּהֶן בְּבֵית אִבִּיהֶן, אִינן נִגְבִּין, כיון שמחל עליהם.

גמרא

הגמרא מבארת את דין המשנה, שאם אכל סעודת חתן בשווי דינר, אין הסבלנות נגבים: **אָמַר רַבָּא**, מה ששינוי שאם אכל בדינר מחל על הסבלנות, הוא דְּרָבָא אִם אכל בשווי דינר, אָכַל אִם אכל בשווי פחות מדינר, לא מחל על הסבלנות. שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא**, הרי 'דינר' תנן – שינוי במשנה. מיישבת הגמרא: **מָהוּ דְּרַבָּא** – שמא תהא סבור לומר, הוא הדין וְאֶפִּילוּ אִם אכל פחות מדינר מחל על הסבלנות, וְהָאִי דְּקִתְנִי – ומה שכתבה המשנה דינר, אִירְחָא דְּמִלְתָּא קִתְנִי – המשנה כתבה את דרך העולם שאוכלים סעודה בדינר, קָא מְשַׁמְעֵ לָן שאכל בדינר דווקא, אבל אם אכל בפחות מדינר לא מחל.

הגמרא מבררת באיזה אופנים מחל מחמת סעודה זו. מסתפקת הגמרא: **כַּשְׁאָכַל תֵּנָן** – שינוי במשנה שמחל על הסבלנות, שְׁתָּה מָאִי – מה הדין אם שתה בשווי דינר, האם מחל או לא. עוד מסתפקת הגמרא: **כַּשֶּׁהוּא עֲצֻמָּא אַכְל תֵּנָן** – שינוי במשנה שמחל על הסבלנות, שְׁלֹוּחַ מָאִי – מה הדין אם שלח שליח להביא את הסבלנות והשליח אכל שם עמהם, האם מחל או לא. עוד מסתפקת הגמרא, **כַּשְׁאָכַל שֵׁם** – בבית חמוי תֵּנָן – שינוי במשנה שמחל על הסבלנות, שְׁנָר לֹו מָאִי – מה הדין אם לא אכל שם אלא חמוי שלח אליו סעודה ואכלה בביתו, האם מחל או לא.

הגמרא מביאה ראייה לפשוט כמה מהספיקות הללו: **תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, מַעֲשֶׂה בְּאֶדָם אֶחָד שֶׁשָּׁנַר לְבֵית חָמוּי מֵאָה קְרוֹנוֹת שֶׁל בְּרִי יוֹן וְשֶׁל בְּרִי שָׁמֹן וְשֶׁל בְּרִי כֶּסֶף וְשֶׁל בְּרִי זָהָב וְשֶׁל בְּרִי מִלֵּת – בגדים העשויים מצמר נקי. וְרַבָּב על סוסו בְּשִׁמְחָתוֹ על ששלח הון רב לבית חמוי, וְהֵלֵךְ וְעָמַד עַל פֶּתַח בֵּית חָמוּי וְהוֹצִיאוּ לוֹ כּוֹס שֶׁל יַיִן מְזוּג בְּחָמִי וְשָׁתָה, וְיָמָּה אַחַר כֵּךְ, קוֹדֵם הַנִּישׁוּאִין. וְזוֹ הִלְכָה הַעֲלָה רַבִּי אֲחָא שֶׁר הִבְדִּיר לִפְנֵי חֲכָמִים לְאֻשָּׁא, וְאָמְרוּ, הַסְבָּלוֹנוֹת הָעֲשׂוּיִן לִיבְלוֹת – להתבלות קודם הנישואין כגון כדי יין, אִינן נִגְבִּין. וְשֶׁאִין עֲשׂוּיִן לִיבְלוֹת קוֹדֵם הַנִּישׁוּאִין, כְּגוֹן תַּכְשִׁיטִי זָהָב וְכֶסֶף, נִגְבִּין. וְשָׁמַע מִינָהּ שְׁאֶפִּילוּ אִם רַק שְׁתָּה, מחל על הסבלנות העשויים ליבלות. ועוד שְׁמַעְתָּ מִינָהּ – אתה לומד ממה שפסקו חכמים, שְׁאֶפִּילוּ אִם שתה בְּפִחוֹת מְדִינָר מחל על**

הסבלנות, שהרי כוס מזוג בחמין מן הסתם אינו שוה דינר, ומוכח שלא כרַבָּא שאמר שמחל דווקא אם אכל בדינר. **אָמַר רַב אֲשִׁי**, במעשה זה אין ראייה כנגד רבא, כי **מָאִן לִימָא לָן** – מי יאמר לנו דְּלֹא שְׁחָקִי לִיָּה – שלא טחנו והניחנו בכוסו מְרֻנְנִיתָא דְּשׁוּיָא אֶלְפָא זֹוּי – מרגלית ששוה אלף זוז וְאֻשְׁקִיָּה – והשקו אותו בזה, בדרך הישים שהיו שותים כך לרפואה, וידע החתן מכך, ולכן מחל. ועוד שְׁמַעְתָּ מִינָהּ, שְׁאֶפִּילוּ אִם שְׁנָר לֹו – שלחו לו לביתו ואכל, מחל על הסבלנות, שהרי אותו חתן שתה את כוס החמין מחוץ לבית חמוי. דוחה הגמרא: אין ראייה לפשוט ספק זה, דְּלָמָּא – שמא **כָּל פֶּתַח בֵּית חָמוּי בְּבֵית חָמוּי דְּמִי**, וכיון ששתה החתן שם את כוסו, הרי זה כאילו שתה בתוך בית חמוי, והגמרא הסתפקה באופן ששלחו לו את הסעודה לביתו.

הגמרא מסתפקת עוד בדין הסבלנות: **אִיבְעִיָא לָהּ** באופן שאכל סעודה השוה פחות מדינר, **מָהוּ שְׁיִשְׁלֵשׁ** – האם יחלק את ממון הסבלנות כנגד מה שאכל. כגון אם אכל בשווי חצי דינר, האם מחל על חצי מהסבלנות שנתן, או שאם אכל בפחות מדינר לא מחל כלום. עוד הסתפקו, במקרה שחורים הסבלנות לבית החתן, שָׁכַח סְבָלוֹנוֹת מָהוּ – אם השביחו הסבלנות בשעה שהיו בבית חמוי ואכלו את הסבלנות ושכחו, כגון ששלח להם בהמות וילדו ואכלו אותן ואת וולדותיהן, האם צריכים להחזיר לו גם את השבת, **כִּינן דְּאִי אִתְּנִהוּ לְרִידִיָּה** – שאם הסבלנות היו קיימים, הָרִידִי – היו חוזרים הם ושבהם, נמצא שְׁבִרְשׁוּתִיהָ שָׁכַח – שהסבלנות השביחו ברשותו, וחייבים לשלם לו את הסבלנות והשבת. או **דְּלָמָּא כִּינן דְּאִי אֲבָדִי או מְנַגְבִי** – כיון שאם היו הסבלנות נגנבים או נאבדים קודם שהשביחו, בְּעִי שְׁלֹמִי לִיָּה – היו צריכים לשלם לו רק את הסבלנות, נמצא שכשהשביחו הסבלנות, בְּרִשׁוּתָא דִּידָהָ שָׁכַח – ברשות האשה השביחו ואינם חייבים לו את השבת אלא את הסבלנות בלבד. מסיקה הגמרא: תִּיקוּ.

הגמרא מסתפקת בדין סבלנות העשויים ליבלות ולא בלו: **בְּעִי רַבָּא**, אבל החתן סעודה בשווי דינר ונשתיירו בבית חמוי סבלנות העשויין ליבלות, **וְלֹא בָלוּ עד שעת החזרת הסבלנות שאינם עשויים ליבלות, מָהוּ**, האם כיון שלא בלו, דינם כסבלנות שאינם עשויים ליבלות ויחזרו לחתן, או שמחל עליהם, וגם אם לא בלו אינם חוזרים. מביאה הגמרא ראייה לפשוט את הספק: **תָּא שְׁמַע**, ששינוי למעלה במעשה החתן ששתה כוס חמין בפחת בית חמוי, וְזוֹ הִלְכָה הַעֲלָה רַבִּי אֲחָא שֶׁר הִבְדִּיר לִפְנֵי חֲכָמִים בְּאֻשָּׁא, וְאָמְרוּ, סְבָלוֹנוֹת הָעֲשׂוּיִן לִיבְלוֹת, אִינן נִגְבִּין. וְשֶׁאִין עֲשׂוּיִן לִיבְלוֹת, נִגְבִּין. ומדייקת הגמרא, **מָאִי לָאוּ** – האם אין הדין שסבלנות העשויים ליבלות אינם חוזרים אף על גב דְּלֹא בָלוּ, ומוכח שסבלנות העשויים ליבלות ולא בלו אינם חוזרים. דוחה הגמרא: **לֹא** מדובר בסבלנות שלא בלו, אלא דְּבָלוּ – שכבר בלו.

הגמרא מביאה ראייה נוספת לפשוט את הספק: **תָּא שְׁמַע**, ששינוי במשנה, נתן לה החתן סבלנות מוּעָטִין כדי שִׁתְּשַׁמְשׁוּ בֵּהֶן, וְהָאִי – כשהיא בְּבֵית אִבִּיהָ, וחזר בו החתן, אִינן נִגְבִּין. ומשמע שאין חילוק אם הסבלנות בלו או לא, אלא עיקר החילוק אם נתן לה כדי שתשתמש בהם בבית אביה או כדי שתביא אותם לבית בעלה. דוחה הגמרא: **תִּרְנְנָהָ רַבָּא** – פירש רבא את המשנה בְּרִיבָא וְסִכְכָּתָא – במיני צעפים וקישוטי שער, שהחתן שולח לארוסתו ומוחל עליהם בין אם בלו בין אם לא בלו, כיון שהם דברים קטנים שאינם חשובים.

הגמרא מביאה מעשה באדם ששלח סבלנות, ומה שיש ללמוד ממנו: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַעֲשֶׂה בְּאֶדָם אֶחָד שֶׁשָּׁנַר סְבָלוֹנוֹת לְבֵית חָמוּי, יוֹן חֲדָשׁ – מענבים חדשים, וְשָׁמֹן חֲדָשׁ – מוֹיָתִים חֲדָשִׁים, וְכָל פְּשִׁתָּן חֲדָשׁ, בְּעֶצְרָת – בתקופת שבועות, על אף שעדיין אין בתקופה זו ממינים אלו חדשים. שואלת הגמרא: **מָאִי קָא מְשַׁמֵּעַ לָן רַב יְהוּדָה במעשה זה**. משיבה הגמרא: **אִיבְעִית אִימָא, חִשְׁבּוּתָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** שאדמתה ממזרה להוציא פירות קָא מְשַׁמֵּעַ לָן, וְאִיבְעִית אִימָא, רַב יְהוּדָה בֹא ללמדנו דְּאִי מְעָין – שאם חתן טוען ששלח לבית חמוי יין חדש ושמן חדש בעצרת, מַעֲנִיתָה מְעָנָה, ואין אנו אומרים שהוא רמאי.**

הגמרא מביאה מעשה נוסף שאמר רב יהודה בשם רב: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַעֲשֶׂה בְּאֶדָם אֶחָד שֶׁאָמְרוּ לוֹ על אִשְׁתּוֹ שְׁתוּרְתִּיתָּ הִיא – שאינה יכולה להריון, וְנִכְנָם אֲחֵרָהּ לְחֻרְבָּה הסמוכה לגליל כדי לְבִזְיוֹקָהּ** אם יכולה להריון או לא, והטמין בתוך חיקו צנון, **אָמַר לָהּ, רִיתִי צָנוֹן אֲנִי מִרִית בְּגִילָה**,

בבא בתרא. פרק תשיעי – מי שמת דף קמו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי – כְּתִיב "כֹּל יָמַי עֲנִי רַעִים", וְהָאֵיכָא שְׁבָתוֹת וַיְמִים טוֹבִים, שִׁישׁ לֹ מְנוֹת וּמִזְנוֹת שְׁדִיּוֹ מַחְלִיקִין לְעֵנִים מִעֵרֵב שְׁבַת לְעֵרֵב שְׁבַת אֵלָא כְּשִׁמוּאֵל אֵתָא קָרָא לְאַשְׁמֻעִינָן, וְכֹלֵל רַבִּי יְהוֹשֻעַ קָאָמַר לֵהּ. שִׁינִי וּוְסָת = חֹק, כְּמוֹ עֲנִי, שְׂכַל יְמוֹת חֲחוּל אוֹכֵל פֶּת חֲרִיבָה, וּבִשְׁבַת אוֹכֵל בִּשְׂרָה. הֲכִי גִרְסִינָן: תַּחֲלַת חוּלִי – מִתּוֹךְ כֶּךְ מִתְחִיל לְחֻלּוֹת. וְאִיתָא דְגִרְסִי: חוּלִי מַעֲיִים.

בְּתִיב כִּסְפָּר בֶּן סִירָא – שְׁלֵמָה כְּתִב "כֹּל יָמַי עֲנִי רַעִים", אֲבָל בְּלִילֹת כְּשִׁישָׁן – יֵשׁ לוֹ מִנְחָה. וְבֶן סִירָא אָמַר: אָף הִלִּילוֹת אֵין לוֹ מִנְחָה, כִּי בִשְׁפַל גָּגִים גָּגוֹ, וְנִמְצָא דִלָּף טוֹרְדוֹ בְּיוֹם סִגְרִיר. מַעֲרָב כִּרְמוֹ לְכִרְמִים – זָכַל וְאִשְׁפָּה שֶׁהָבִיא לְכִרְמוֹ נִשְׁפָּר לְכִרְמִים אַחֲרִים, שְׁהוּא בְּמִקּוֹם רַעוּת בְּהָרִים וּבְסַלְעִים, בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין עֹשִׂיר חֶפְצָן בּוֹ – נִפְּלָה לְמַטָּה, בְּכִרְמִים שֶׁל עֲשִׂירִים, שְׁהֵם בְּמִקּוֹם טוֹב וּמִדְרֹן וְנוֹחַ לְעֶסֶק בָּהֶן. **מִשְׁנָה** הַשּׁוֹלַח סְבֻלוֹת – מִנְהַג חֲתָנִים לְאַחֵר קִדּוּשֵׁין, לְמַחֲרַת שׁוּלַח לְבֵית חָמִיו לְכַבֵּד אִשְׁתּוֹ תְּכַשִּׁיטִין וַיְמִינִי פִירוֹת וְכִדִּי יֵין וְכִדִּי שִׁמְן, וְפַעֲמִים אוֹכֵל שֵׁם עֵמָה. **אֵינִן נִגְבִין** – אֵם מֵת הוּא אוֹ שְׁמַתָּה הִיא, אוֹ שְׁחֹר בֶּן וְרוּצָה לְגִרְשָׁה. שְׁמַחֲמַת חֵיבַת שְׁמַחַת אֲבִילָה שֶׁאֲבָל וְשִׁתָּה וְשִׁמְחָה עִמָּהּ – מִחַל סְבֻלוֹת הָעֵשׂוֹן לִיבְלוֹת. אֲבָל אֵין עֹשׂוֹן לִיבְלוֹת – הָדָרִי, אָף עַל פִּי שֶׁאֲבָל וְשִׁתָּה עִמָּהּ, כְּדִנְתָא בְּגִמְרָא. וּבְסֻבֻּלוֹת סַתֵּם מִיֵּירִי, דְּהָא לִקְמָן מִפְּלַג סְבֻלוֹת שְׁשֵׁלַח כִּדִּי שִׁיבָאוֹ עֵמָה לְבֵית בַּעֲלָה לְסְבֻלוֹת שְׁשֵׁלַח כִּדִּי שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּבֵית אֲבִיהֶן, וְהִנְהוּ לֹא תֵּלוּ בְּאֲבִילַת חֲתָן – מְכַלֵּל דְּרִישָׁא בְּסַתֵּם סְבֻלוֹת, וְהִנְהוּ תֵּלוּן בְּסַעֲדוֹת חֲתָן, אֵם אֲבָל עִמָּהּ – מִחוּלִין, וְאֵם לֹא – נִגְבִין. שֵׁלַח סְבֻלוֹת מְרוֹבִין – וּפִירִשׁ: כִּדִּי שִׁיבָאוֹ עֵמָה לְבֵית בַּעֲלָה. וְהוּא הָדִין לְמוֹעֲטִים אֵם שִׁלּוֹן לֶכֶךְ, אֵלָא אִירָחָא דְּמִילְתָא נִקְטָה, מְרוֹבִים רִגְלִי לְשִׁלּוֹחַ וּלְפִירִשׁ כִּדִּי שִׁיבָאוֹ עֵמָה לְבֵית בַּעֲלָה, וּמוֹעֲטִין – כִּדִּי שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן בְּבֵית אֲבִיהֶן. **גִּמְרָא** אָמַר רַבָּא דּוּקָא – אֲבָל שֵׁם סַעֲדוֹת חֲתָן בְּדִירָה תֵּנָן אֵין נִגְבִין, אֲבָל פָּחוֹת מְדִירָה – לֹא מִחַל מִיֵּירִי. אִירָחָא דְּמִילְתָא קִתְּנִי – שִׁיעוֹר אֲבִילַת אֹדֶם בְּדִירָה, כִּדְאֲמַרְהִין: עַד זֹחַא אֲבִילִי בְּכִרְסִיהִי. הוּא תֵּנָן – דְּקִתְּנִי: אֵם אֲבָל שֵׁם, דְּמִשְׁמַע הוּא עֲצֻמוֹ. שִׁינִי לֹ – לְחַתָּן מִן סַעֲדוֹתָם בְּבֵיתוֹ, מֵאֵין וּרְכִבָּה בְּשִׁמְחָתוֹ – מִתּוֹךְ שְׁמַחַת הוּן רַב שְׁשֵׁלַח לְבֵית חָמִיו שִׁתָּה עַל סוֹס, וְמֵת אַחֵר כֶּךְ קוֹדֶם נִשְׁאוּן. **בְּאִישָׁא** – כְּשֶׁהִיָּתָה סְנַהֲדֵרִין לִשְׁם. דְּאוּשָׁא הִיא אַחַת מִעֵשֶׂר גְּלוּיֹת שְׁגִלְתָּה סְנַהֲדֵרִין, כִּדְאִיתָא בְּמַסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (לֹא, א). סְבֻלוֹת הָעֵשׂוֹן לִיבְלוֹת – קוֹדֶם נִשְׁאוּן – אֵין נִגְבִין, דְּהִנְהוּ מִחוּלִין בְּסַעֲדוֹת חֲתָן בְּדִירָה, כְּדִרְשִׁיתָא בְּמַתְנִיתִין. וְשִׁאֵין עֹשׂוֹן לִיבְלוֹת – כִּגוֹן כִּגוֹן תְּכַשִּׁיטִי וְזָכַר וּכְסָף. הֲכִי גִרְסִינָן: שְׁמַע מִינָה אֲפִילוֹ פָּחוֹת מְדִירָה – וְתַקְשִׁי לְרַבָּא. מֵאֵין לִימָא לֵן דְּלֹא שְׁחִיקִי לִיָּת מְרַנְגִּיתָא – בְּכּוֹס הַחֲמִין, שְׁכֵן דֶּרֶךְ הַשְּׂרִים שׁוֹתִין אוֹתוֹ לְרַפּוּתָא. אֲפִילוֹ שִׁינִי נִמִּי – שְׁהִירִי שִׁתָּה כְּשִׁהוּא רֹכֵב סוֹס לְפָנֵי פֶתַח בֵּית חָמִיו. בְּבֵית חָמִיו דְּמִי – אֲבָל שְׁגִירוֹ לֹ בְּבֵיתוֹ אִיבְעִיא לֵן. שְׁבַח סְבֻלוֹת מְהוּ – הִיכָא דְּהִדְרִי סְבֻלוֹת, מִי הָדָרִי שְׁבַח שְׁהִשְׁבִּיחוּ: כִּגוֹן שֵׁלַח לְבֵית חָמִיו צָאן וּבִקֵּר, וְיִלְדוּ. כְּעִי רַבָּא סְבֻלוֹת הָעֵשׂוֹן לִיבְלוֹת – דְּאֲמַרְהִין דְּלֹא הָדָרִי. אֵם לֹא בְּלֹו בִּשְׁעַת חוּרָה, אוֹתוֹן שֶׁאֵין עֹשׂוֹן לִיבְלוֹת מִי הָדָרִי עִמָּהּ אוֹ לֹא? תָּא שְׁמַע סְבֻלוֹת מוֹעֲטִין שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְהִיא בְּבֵית אֲבִיהֶן אֵין נִגְבִין – בְּשִׁלְמָא הֵךְ קְמִיתָא, כִּיִן דְּקִתְּנִי עֲשׂוּיֹת לִיבְלוֹת – מִצִּית לְאוּקְמָה בְּדִבְלוֹ. אֲבָל הִכָּא מִילְתָּא דְּפִסְקִיא קִתְּנִי: שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּבֵית אֲבִיהֶן, אָף עַל פִּי שִׁישְׁנָן בְּעִין. וּמִיָּהוּ, הוּא מִצִּי לְתַרְצִי (כְּשֶׁאֵין עֹשׂוֹן לִיבְלוֹת אוֹ) כְּשֶׁעֹשִׂין לִיבְלוֹת וּבְלוּ. אֵלָא רְבוּתָא אֲשִׁמְוִעִין, אֲפִילוֹ כְּשֶׁעֹשִׂין לִיבְלוֹת וְלֹא בְלוּ. כִּגוֹן בִּיבָא וְסִיבְכָתָא – מִנִּי צַעֲיִפִים וְקִישׁוּרֵי נִשִּׁים, שְׁדָן דְּבִר מוֹעֵט, וּמִחַל לְהוֹ לְגִמְרִי, לֹא שָׂא בְלוֹ וְלֹא שָׂא לֹא בְלוּ. אֲבָל תְּכַשִּׁיטִין חֲשׁוּבִין תִּיבְעִי לֵן. מִצָּתָתִי נִירָמָא בְּפִירִישׁ רִבִּינוֹ הִנְנָאֵל: שְׁאִינָה בְּסִפְרִים שִׁלְטָן. הָא דְּאֲמַר רַבָּא: דּוּקָא דִּירִי, כְּלוּמַר שֶׁאֵם אֲבָל בְּבֵית חָמִיו מִחַ שְׁשׁוֹת דִּירִי, אוֹ שִׁתָּה יֵין, אֲבָל פָּחוֹת מְדִירָה – לֹא. וְעֵלָה אֲמִירִין: מְהוּ שִׁישְׁלַח בְּסֻבֻּלוֹת. וְעֵלָתָה בְּתִיקוֹן. פִּירִישׁ: אֵם שֵׁלַח סְבֻלוֹת בְּמֵאָה מִנָּה וְאֲבָל בְּבֵית חָמִיו בְּדִירָה – זָכַר בְּבֵית חָמִיו כִּבְלֵי הַסְבֻּלוֹת, וְהִשְׁתָּא דְּאֲבָל בְּחִצִּי דִּירָה יִזְכֹּר לְחִצִּי הַסְבֻּלוֹת, וְהוּא הָדִין לְשִׁלִּישׁ וְלִרְבִּיעִי? וְזֹחַא פִּירִישׁ "מְהוּ שִׁישְׁלַח בְּסֻבֻּלוֹת", וְעֵלָתָה בְּתִיקוֹן. וְכִלִּי פִּשְׁתָּן – כְּלִים מִפְּשֵׁתָן חֲדָשׁ. שְׁבָחָא דְּאֲרִין יִשְׂרָאֵל – שְׁמַחֲרַת לְבִשְׁל פִּירוּתִיהָ בְּעִצְרָתָה. דְּאֵי מַעֲיָן מַעֲנִיתָה מַעֲנָה – אֵי הָדָרִי סְבֻלוֹת, וְטַעֲמִין יֵין וְשִׁמְן שִׁלְחָתִי לֶךְ בְּעִצְרָתָה – לֹא הוֹחֹק בְּדִאי בִּכְךָ, וְהָדָרִי לִיָּה. שְׁאֲמַרְהִין לֹ אִשְׁתּוֹ אֲשִׁתּוֹ תוֹתִירִיתִי הִיא – חוּלִי הוּא. שְׁאִינָה יִכְוֹלָה לְהִירָה, וְמוֹם שְׁבַסְתֵּר הוּא. וְחֵן בְּ"הַמְדִיר" בְּכַתּוּבָת (עֵב, ב): הַמְדִקָּשׁ אֵת הָאִשָּׁה עַל מִנְתָּ שֶׁאֵין בָּהּ מוֹמִין וְנִמְצָאוּ עֲלֶיהָ מוֹמִין – אִינָה מְקוּדֶשֶׁת. כִּנְסָה סַתֵּם וְנִמְצָאוּ בָּהּ מוֹמִין – תִּצָּא שְׁלֹא בְּכַתּוּבָה כֹּו, עַד וְכַחֲמִים אוֹמְרִים: בְּמֵה דְּבִרִים אֲמֹרִים – בְּמוֹמִין שְׁבַסְתֵּר כֹּו. וְזֹה הָאִישׁ לֹא קֵבֵל עֲלֵיו אֵת הַמּוֹמִין, וְאֵם קִדְשָׁה סַתֵּם וְכִנְסָה סַתֵּם וְנִמְצָאוּ בָּהּ מוֹמִין – תִּצָּא בְּלֹא כְּתוּבָה. וּמִיָּהוּ, גִּט עֵינִי, כְּדִמְפִּירִשׁ בְּגִמְרָא בְּפִרְק "הַמְדִיר". נִכְנָס אַחֲרֵיהָ לְחוּרְבָה לְכּוּדְרָה – שֵׁם, וְנִשָּׂא עִמּוֹ בְּתוֹךְ חִיקוֹן, צִנּוֹן, לְכַסּוֹתָהּ אֵם תִּרְחִי, וְיֵשׁ מְפִרְשִׁים: כּוֹתֶבֶת נִטֵּל בְּתוֹךְ חִיקוֹן, וְלֹא צִנּוֹן, וְקוֹרֵב לְגִלְלִי הִיא מַעֲשָׂה. אָמַר לֵה רִיחַ צִנּוֹן אֲנִי מִרִּיחַ בְּגִלְלִי – לְנִסּוֹתָהּ אֵם תִּרְחִי. שְׁמוֹתֵךְ דְּבִרִי נִיכָר אֵם תִּרְחִי. וְעַל הַצִּנּוֹן שְׁבַתוֹךְ חִיקוֹן אָמַר. וְלִישָׁנָא דְּמִפְרָשׁ שְׁכּוֹתֶבֶת הִיא עִמּוֹ, לֶכֶךְ אָמַר לֵה רִיחַ צִנּוֹן, לְדַעַת אֵם תִּשְׁיבֵנוּ דְּבַר לֵאמֹר: רִיחַ כּוֹתֶבֶת אֲנִי מִרְחִיחָה, וְלֹא רִיחַ צִנּוֹן. אֲמַרְהִי

נכנס

אחריה לחורבה לבדוקה – פירש רבינו יעקב: בדארוסה מיירי, ובא לראות אם היא תותרנית אם לא, ואם אינה תותרנית – ישאנה. ואמרו חכמים: הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבדוקה, ולא לשם נישואין נכנס, ולכן אם מתה – לא יירשנה. אבל אם לא נכנס אחריה לבדוקה – היה יורשה. וכגון שהחורבה שלו, בדאמר בכתובות פרק "נערה" (מת, ב): לעולם היא ברשות האב, היה לו חצר

בדרך ונכנסה עמו – יורשה, דחצר ידידה לנשואין. ופירשו זה לא היתה תותרנית, אלא כתובות היו בחוק כמו שאמרה, או היתה יודעת שצנן היה, ולכן אמרה מאן יהיב לן מכותבות לאכול עם הצנן. ורבינו שמואל פירש: ששאה כבר ונמצאת תותרנית, שהיה בדעתו לגרשה. ומיהו קשיא, דלא הוה ליה למימר: הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבדוקה, אלא הוה ליה למימר: הואיל ונכנס אחריה לבדוקה ומה שפירש רבינו שמואל מכח דף, דהא שאם היה בדעתו לגרשה שוב אין לו פירות – לאו ראייה היא, כדפירשית, שהרי לאו נשואה היתה. ומזהה דגישן (יה, א) נמי אין ראייה, דהא בין רבי יוחנן ורש לקש דפק שני דגישן (ו, ב) לא סבירא להו הכי, אלא לרבי יוחנן מציצין פירות משעת ונתינה. ולרש לקש משעת כתיבה. ולמאי דמפרש רבינו יצחק התם) אית ליה לרש לקש משעת כתיבה, דהא איכא נמי בין רבי שמעון ורבנן פירי משעת כתיבה עד שעת כתימה. **מיכלא** ומשתיא לא דריי סבלנות דהרי – מוהרי דהרי, ודיינו סבלנות. ודרי גונו מהרי, כדפירש רבינו שמואל בן מאיר לעיל. **מאן** תנא דאזיל בתר אומדנא כו' – צריך עיון אי שייכא דף מילתא בדברים שכלב אינם דברים. ובפרק שני קדושין (נט, ב) הארכינה. **רבי** שמעון שזורי היא – והוא דריי היה יכול לומר רבנן ידידה. אלא לרבי שמעון מחלוקתו קאמר. אי נמי, משום דרבי שמעון שזורי אית ליה טפי דאזלינן בתר אומדנא יותר מדברנן ידידה, להכי נקט רבי שמעון שזורי. מנין

מאי טעמא לא מוקים לה פרישית דהרי שותיה חולה ומופל במוטה, ואמרו לו: נכסיד למי? ואמר להן: להא דתנו רבנן: הרי שותיה חולה ומופל במוטה, ואמרו לו: נכסיד למי? ואמר להן: דומה

הדרא – אגודה של ירק. אבל קדושין לא דריי, כדאמרין לעיל: גזירה שמא יאמרו כו'. ושמין להן הכשר בול – כשיחורו לו אוכל ומשקה שהאכלים והשקם – ישומו בול, כדמפרש לקמיה, לפחות שליש מדמיו. שבענין זה שמין כל מחזירין אוכלים הנאכלים מתחלה שלא לדעת חורה, שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו. ומיהו, בול מיהא מחזיר. והכי נמי אמרו (בבא קמא כ, א) גבי אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית – דמי עמיז בול, או דמי שיעורים בול. וכן (כתובות לד, ב) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה שחטוה ואכלוה – משלמן דמי בשר בול. ומזהבא פשטינן לכל בול, דהיינו כל הדמים חסר שליש; כל זוזא חשבינן ואמרין לשלומי בארבעה דנקי – ארבע מעות, דהיינו שני חלקי דינר. שהרי שש מעה כסף דינר, ודנקא היא מעה. **משנה** שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים – והוא הדין אם חילק על פיו בלא כתיבה, שאמר "נכסיו לפלוני", כדנתיא לקמן (קנו, ב) באבן של בני רוכל שמתה, וקיימו חכמים את דבריה. וכגון שהיו עדים שהיה שכיב מרע שככתב או נתן מתנה זו, או שכתב בשטר "כד קציר ורמי בערסיה", כדאמרין לקמן בגמרא. **שייר** קרקע כל שהוא – כשיעור המפורש בגמרא. מתנתו מתנה – דמתנת שכיב מרע במקצת, אם עמד מחליו – אינו חוזר. וכגון שכתוב בו קנין, כדפסקין לקמן בגמרא: והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין. אף על גב דמית. ומצוה מחמת מיתה במקצת לא בעי קנין. והוא דמית, ואכל אדם עמד – חוזר, אף על גב דקנו מיניה, הואיל ומדאגת מיתה צוה מתנה זו. מתנתו מתנה – והואיל ושייר לעצמו הרי היא כמתנת בריא. הלכך, בין עומד מחליו בין מת – מתנתו קיימת, דשלא מדאגת מיתה נתן. לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה – ואם עמד – חוזר, אפילו קנו מידו. שרנאין דהריבס שמחמת מיתה נתן, ועל מנת שאם לא ימות לא יתקיים מתנה. דמדלא שייר מיד, אמרין: לאו אדעתא דהכי יחב בלא כתיבה, שאמר "נכסיו לפלוני", כדנתיא לקמן (קנו, ב) באבן של בני רוכל שמתה, וקיימו מתנה, בין שייר בין לא שייר, כדמוכח בגמרא. אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, ואין אדם מחלק מת קנו בולין, וזאבין לא קנו מידו – קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מיד, דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו. וטעמא מפרש בגמרא. דוקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו סתם ולא צוה מחמת מיתה, ולא הזכיר דברי מיתה בשעת צוואה. אבל מצוה מחמת מיתה, אפילו שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה – אין מתנתו מתנה, אלא אם עמד – חוזר, כדפסקין לקמן בגמרא. וכדפירשית. **גמרא** מאן תנא – דסבירא ליה דאזלינן בתר אומדנא דדעתא דנותן מתנה, אף על פי שלא פירש – כמי שפירש דמי? דקתני: היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים, ולהכי לא שייר, ואדעתא דהכי יחב, שאם ימות – תתקיים המתנה, ואם יעמוד – תחזור לו, ולא תתקיים המתנה. ועמד וכתב נכסיו לאחרים – כששמע שמת בנו, אך לא פירש שבשביב מיתת בנו הוא עושה, אלא סתם נתן. **מתנתו מתנה** – אחרי שלא פירש וחלה במיתת בנו, דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה. ומתניתין רבי שמעון בן גמסיא היא, דקתני הכא: לא שייר – אין מתנתו מתנה, דאמרין דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחליו זה לא היה נותן כל נכסיו. **הוצא בקולר** – ליהרג, ואין דעתו מיושבת עליו כל כך, וכשאמר "כתב" – על מנת לתת לאשתו אמר, אלא מתוך טרדו ודאגתו שכח ולא אמר "תנו". **המפרש** – מיבשה לים. **אף המסוכן** – קרוב למיתה, שדעתו שיכתבו ויתנו, לפטור את אשתו מן הייבום נחבין. **שאי** התם **דאמר כתב** – גלי דעתיה שרוצה לתת גט, דאי לאו לגרשה – כתיבת גט מה צורך **אומדנא** דמוכח **שאי** – שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד ששמע שמת. אבל חולה, כיון דרוב חולין לחיים, והוא לא צוה מחמת מיתה – ליכא אומדנא דמוכח כולי האי דומה

אמרה ליה – דרך שחוק. מאן יהיב לן מכותבות דיריחו – שחן מתוקים, ונאכל עם הצנן שהוא חד. שכן היה דרכן לאכול תמרים עם הצנן, שזה חד וזה מתוק, ומתוך זה את זה. ולפי שהבינה שלנסותה נחבין השיבתו דרך שחוק כך, וללישנא דאמרין שנטל עמו כתבת, אמרה: כתובות דיריחו אני מריח, ולא צנן. ויריחו נקראת עיר התמרים, והיינו כותבות. נפלה עליה חורבה ומתה – ובא הבעל לפני בית דין, והיה רוצה לירש את אשתו. ואמרו חכמים: הואיל ולא נכנס עמה לבא עליה, אלא לבדוקה ולגרשה, ומתה בתוך כך – אינו יורשה. אית דגרסי הכי, ומוקי לה בארוסה. ולא נהירא לי, דאפילו בא עליה בימי אירוסין קודם הכנסתה לחופה – לא ירית לה, כדנתי חנן בר אמי: אשתו ארוסה לא אונן כו'. מתה אינו יורשה, דאין הבעל יורש את אשתו עד שתכנס לחופה, כדנפקא לן (בבא בתרא קט, ב) ירושת הבעל מ"שאר

הקרבן אליו ממשפחתו וירש אותה" – דהיינו לאחר שנכנסה לחופה. הלכך בנשואה מוקמינן לה, והכי גרסינן: ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבדוקה, מתה אינו יורשה. וכיון דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום, ובתוך כך מתה קודם שנתפייס – אינו זוכה בירושה. ומזהבא שמעין שמי שמתה אשתו מתוך קטטה, שיש בדעתו לגרשה – שוב אינו יורשה. כדאמרין במסכת גיטין (יה, א): משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות. וייתב וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא והרי כה – איהו, ומגרש לה. סבלנות דהרי – כגון סבלנות שאין עשוי ליבלות, סבלות סתם. אבל אוכלא ומשתיא ששלו בבית חמיו – לא דריי מסתמא, אם אבל מסעדת חתן שם בדינר, דהיינו עשוי ליבלות, הלכך מחליין כדנתיא לעיל. אבל אם פירש "על מנת שיחורו לי" – דהרי, לא שניא סבלנות מרובין ולא שניא סבלנות מועטין, כדמפרש במתניתין. אבל אי הדרא בה אידי – אפילו כישא דירקא

הדרא – אגודה של ירק. אבל קדושין לא דריי, כדאמרין לעיל: גזירה שמא יאמרו כו'. ושמין להן הכשר בול – כשיחורו לו אוכל ומשקה שהאכלים והשקם – ישומו בול, כדמפרש לקמיה, לפחות שליש מדמיו. שבענין זה שמין כל מחזירין אוכלים הנאכלים מתחלה שלא לדעת חורה, שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו. ומיהו, בול מיהא מחזיר. והכי נמי אמרו (בבא קמא כ, א) גבי אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית – דמי עמיז בול, או דמי שיעורים בול. וכן (כתובות לד, ב) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה שחטוה ואכלוה – משלמן דמי בשר בול. ומזהבא פשטינן לכל בול, דהיינו כל הדמים חסר שליש; כל זוזא חשבינן ואמרין לשלומי בארבעה דנקי – ארבע מעות, דהיינו שני חלקי דינר. שהרי שש מעה כסף דינר, ודנקא היא מעה. **משנה** שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים – והוא הדין אם חילק על פיו בלא כתיבה, שאמר "נכסיו לפלוני", כדנתיא לקמן (קנו, ב) באבן של בני רוכל שמתה, וקיימו חכמים את דבריה. וכגון שהיו עדים שהיה שכיב מרע שככתב או נתן מתנה זו, או שכתב בשטר "כד קציר ורמי בערסיה", כדאמרין לקמן בגמרא. **שייר** קרקע כל שהוא – כשיעור המפורש בגמרא. מתנתו מתנה – דמתנת שכיב מרע במקצת, אם עמד מחליו – אינו חוזר. וכגון שכתוב בו קנין, כדפסקין לקמן בגמרא: והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין. אף על גב דקנו מיניה, הואיל ומדאגת מיתה צוה מתנה זו. מתנתו מתנה – והואיל ושייר לעצמו הרי היא כמתנת בריא. הלכך, בין עומד מחליו בין מת – מתנתו קיימת, דשלא מדאגת מיתה נתן. לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה – ואם עמד – חוזר, אפילו קנו מידו. שרנאין דהריבס שמחמת מיתה נתן, ועל מנת שאם לא ימות לא יתקיים מתנה. דמדלא שייר מיד, אמרין: לאו אדעתא דהכי יחב בלא כתיבה, שאמר "נכסיו לפלוני", כדנתיא לקמן (קנו, ב) באבן של בני רוכל שמתה, וקיימו מתנה, בין שייר בין לא שייר, כדמוכח בגמרא. אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, ואין אדם מחלק מת קנו בולין, וזאבין לא קנו מידו – קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מיד, דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו. וטעמא מפרש בגמרא. דוקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו סתם ולא צוה מחמת מיתה, ולא הזכיר דברי מיתה בשעת צוואה. אבל מצוה מחמת מיתה, אפילו שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה – אין מתנתו מתנה, אלא אם עמד – חוזר, כדפסקין לקמן בגמרא. וכדפירשית. **גמרא** מאן תנא – דסבירא ליה דאזלינן בתר אומדנא דדעתא דנותן מתנה, אף על פי שלא פירש – כמי שפירש דמי? דקתני: היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים, ולהכי לא שייר, ואדעתא דהכי יחב, שאם ימות – תתקיים המתנה, ואם יעמוד – תחזור לו, ולא תתקיים המתנה. ועמד וכתב נכסיו לאחרים – כששמע שמת בנו, אך לא פירש שבשביב מיתת בנו הוא עושה, אלא סתם נתן. **מתנתו מתנה** – אחרי שלא פירש וחלה במיתת בנו, דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה. ומתניתין רבי שמעון בן גמסיא היא, דקתני הכא: לא שייר – אין מתנתו מתנה, דאמרין דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחליו זה לא היה נותן כל נכסיו. **הוצא בקולר** – ליהרג, ואין דעתו מיושבת עליו כל כך, וכשאמר "כתב" – על מנת לתת לאשתו אמר, אלא מתוך טרדו ודאגתו שכח ולא אמר "תנו". **המפרש** – מיבשה לים. **אף המסוכן** – קרוב למיתה, שדעתו שיכתבו ויתנו, לפטור את אשתו מן הייבום נחבין. **שאי** התם **דאמר כתב** – גלי דעתיה שרוצה לתת גט, דאי לאו לגרשה – כתיבת גט מה צורך **אומדנא** דמוכח **שאי** – שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד ששמע שמת. אבל חולה, כיון דרוב חולין לחיים, והוא לא צוה מחמת מיתה – ליכא אומדנא דמוכח כולי האי דומה

36 דְּאִלְיָן בְּתַר אֲמִידָא – מיהו התנא הסובר שיש ללכת על פי אומדן דעתו
37 של הנותן אף שלא פירש.
38 משיבה הגמרא: אָמַר רב נחמן, שיטת רבי שמעון בן מנסיא היא, דְּתַנָּא
39 בתוספתא (כתובות פ"ד ה"ו) הָרִי שֶׁחֶלֶף בְּנֹו לְמִדִּינַת הַיָּם, וְשָׁמַע שְׁמַת בְּנֹו,
40 וְעָמַד וְכָתַב כָּל נִכְסָיו לְאַחַר כִּיּוֹן שְׁהִיָּה בְּטוֹחַ שְׁבִנו מֵת, וְאַחֲרַי כֶּךָ הַתְּבַר
41 שהשמועה לא היתה נכונה וְכֹא בְּנֹו, כיון שלא התנה בפירוש את מתנתו
42 בכך שמת בְּנֹו, מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה, זו שיטת חכמים. אבל רבי שמעון בן מנסיא
43 אָמַר אֵין מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה, משום שמסתבר (שאלמלא) [שְׁאֵלְמַלִּי] הָיָה
44 יוֹדֵעַ שֶׁבְּנֹו קִיָּים, לֹא הָיָה כּוֹתֵב – לא היה מקנה את נכסיו לאחר, והיינו
45 כמבואר במשנתנו שהולכים אחרי אומדן דעת הנותן.
46 רב שֶׁשֶׁת אָמַר, משנתנו כשיטת רבי שמעון שְׁוֹרִי הִיא, (רתניא) [דְּתַנָּן]
47 במשנה (גיטין סה), בְּרִאשׁוֹנָה –[בתחילה] הָיוּ אֲמִידִים חֲכָמִים, אִדָּם הָיוּצֵא
48 בְּקוֹלָר לִיהָרֵג עַל יַד הַמַּלְכוּת, וְאַמֵּר בְּתַבּוֹ גִּט לְאִשְׁתִּי כְּדִי שֶׁלֹא תִצְטָרַח
49 להתייבם, הָרִי אֵלֹו יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ גִט לַאֲשֶׁתוֹ, אף על פי שלא אמר 'כתבו
50 ותנו', ומבואר בגיטין (סו) שבריא שאמר רק 'כתבו' אין נותנים כיון שלא
51 פירש שיתנו ותולים שאמר כן כיון שרצה לשחק בה. מכל מקום ביוצא
52 בקולר כותבים, משום שאנו אומדים שדעתו של הבעל היא שיתנו לה, אלא
53 שמפני שהיה טרוד לא פירש. הָרִי וְ–הוסיפו לְאָמַר דִּין זֶה אֵף בָּאִם
54 הַמַּפְרָשׁ מִן הַיִּבְשָׁה לִים, וְהָיוּצֵא בְּשִׁירָא לַמְּדַבֵּר. רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁוֹרִי אָמַר,
55 אֵף הַמַּסְכֵּן – חולה הקרוב למות, שאמר 'כתבו גט' אף שלא אמר תנו,
56 כותבים ונותנים לאשתו, כיון שמסתבר שדעתו של הבעל שיתנו לאשתו
57 את הגט כדי לפטרה מהיבום, אלא שמחמת שהיה טרוד בחליו, לא פירש,
58 ועל כל פנים במשנה זו מבואר שאף שלא פירש הבעל 'תנו' מכל מקום
59 סומכים על אומדן הדעת שרצונו ליתן. ויש ללמוד מכך לשאר מקומות
60 שיש ללכת אחר ה'אומדנא'.
61 שואלת הגמרא: וְרַב נְחֲמָן שֶׁהֶעֱמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסִּיא,
62 מֵאִי טַעְמָא לֹא מוֹקִים לֶה רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁוֹרִי, כפי שהעמיד רב ששת.
63 משיבה הגמרא: שְׁאֵנִי הָתָם – הדבר שונה לענין גט, דְּכִיּוֹן שֶׁאֵמַר 'בְּתַבּוֹ'
64 גילה דעתו שרצונו לגרשה, שאם לא כן לאיזה צורך ציוה לכתוב לה, מה
65 שאין כן במשנתנו שהנותן לא גילה את דעתו שרצונו ליתן מחמת מיתה.
66 שואלת הגמרא: וְרַב שֶׁשֶׁת שֶׁהֶעֱמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁוֹרִי, מֵאִי
67 טַעְמָא לֹא מוֹקִים לֶה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסִּיא כפי שהעמיד רב נחמן.
68 משיבה הגמרא: אֲמִידָא דְּמוֹכָה שְׁאֵנִי – הדבר שונה בדינו של רבי שמעון
69 בן מנסיא, כיון שיש שם אומדנא מוכחת שאילוי היה יודע שבנו קיים לא
70 היה נותן כל נכסיו לאחרים, שהרי לא נתן בחיי בְּנֹו, אלא רק לאחר ששמע
71 שמת.
72 מבררת הגמרא: מֵאֵין תֵּנָא לְהָא דְּתַנֵּי רַבָּנִן – איזה תנא שנה את הברייתא
73 דלהלן, הָרִי שֶׁהָיָה חוֹלָה וְמוֹטֵל בְּמַטָּה, וְאַמֵּר לֹו נִכְסִיךָ לִּי – למי הוא
74 רוצה להקנות את נכסיו, וְאַמֵּר לְהָן

1 אָמַרָה לִּיה אֲשֶׁתוּ בְּדֶרֶךְ שְׁחוֹק, מֵאֵין יָהִיב לָן מְבוֹתָבוֹת דִּירִיחוֹ – מי יתן
2 לנו מהתמרים הגדלים ביריחו, וְאַכְלֵנָא בֵּיה – ונאכל יחד עם הצנון,
3 שהצנון החריף והתמר המתוק טובים זה עם זה. ובתוך כך נִפְלַע עֵלָה – עליה
4 הַחוֹרְבָה וְמִתָּה, ובא הבעל לפני בית דין וביקש ליורשה. אָמַרְו חֲכָמִים,
5 הוֹאִיל וְלֹא נִכְנַם אַחֲרֶיהָ אֵלֹא לְבוֹדָקָה אִם הִיא מְרִיחָה, שאם אינה מריחה
6 יגרשנה, וְכִתְּהָ קוֹדֵם שֶׁהִתְפַּיֵּס עִמָּה, אֵינִי יוֹרְשָׁה.
7 שנינו במשנה: שלח לה סְבֻלוֹנוֹת מוֹעֲטִין שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּבֵית אִכְיָה וכו',
8 אין נגבין. הגמרא מבררת את פרטי דין זה: יָתִיב – ישב רבין סְבָא קָמִיה –
9 לפני רַבִּי פִּפְסָא, וְיָתִיב וְקָאָמַר, שלח החתן סבלונות, ולבסוף לא נישאו,
10 בֵּין שְׁמִיתָה הִיא וּבֵין שְׁמִיתָה הוּא, או תָּרַד הוּא – שחזר בו מן הנישואין
11 וגירשה, בין אם אבל סעודת חתן ובין אם לא אבל, סְבֻלוֹנוֹת הָרִי –
12 הסבלונות חוזרים אליו, אבל סבלונות ממיני מֵאָכָל וְשִׁתָּה לֹא הָרִי –
13 אינם חוזרים, אם אבל סעודת חתן בבית חמיו, מפני שמן הסתם מחל עליהם
14 כיון שהם עשויים ליבלות. אבל הָרִי, בֵּיה אִיְהִי – אם היא (והאשה) חזרה
15 בה מהנישואין, הָרִי – מחזירה אִפִּילוּ בִּישָׁא דִּירְקָא – אגודה של ירק,
16 ואף שהוא דבר העשוי ליבלות. אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְחִישָׁע, ואף על
17 פי שמחזירים את הסבלונות, אין גובים מהם את השווי של מה שאכלו,
18 אלא שְׁמִין לְהָן דְּמִי בְּשָׂרָא בּוֹלָה, שהרי אם היו יודעים שהיו צריכים
19 להחזיר לא היו אוכלים, וְעַד בְּמָה בּוֹלָה, עַד תִּלְתָּא – עד שליש פחות
20 משוויו הרגיל של אותו מאכל, כלומר, משלמים שני שליש ממנה שאכלו.

משנה

21 שכּיב מרע שציוה את נכסיו לאחרים, וניכר שעשה כן מחמת שסבר שעומד
22 למות, אף שלא פירש כן, הרי זה כמצוה מחמת מיתה ומקנה באמירה בלבד
23 אף בלא קנין. משנתנו מבארת את דין מתנת שכּיב מרע כשאינו מצוה
24 מחמת מיתה.
25 שְׁכִיב מֵרַע – אדם השוכב במיטתו מחמת חולי, שֶׁכָּתַב אֶת כָּל נִכְסָיו
26 לְאַחֲרָיָם שְׁאִינָם יוֹרְשֵׁיו, וְשִׁירִי לַעֲצֻמוֹ קֶרֶקַע כָּל שְׁהוּא, מִתְּנָתוֹ קִיָּמָה
27 ואינו יכול לחזור בו אף אם יבריא, שמכך שהשאייר לעצמו קרקע, מוכח
28 שסבר שיבריא, ולא התכוין שתחול המתנה רק אם ימות, והרי זו מתנה
29 גמורה. אבל אם לֹא שִׁירִי קֶרֶקַע כָּל שְׁהוּא, מוכח שמתנתו היתה על דעת
30 שימות לבסוף, שהרי אם היה חושש שיבריא היה משאיר לעצמו מעט
31 נכסים, כדי שלא יצטרך לבריות, ולפיכך אם עמד מחליו אֵין מִתְּנָתוֹ קִיָּמָה
32 וחוזר בו.

גמרא

33 במשנתנו מבואר ששכּיב מרע שהקנה את כל נכסיו, אומדים דעתו שכל
34 מתנתו היתה רק על דעת כן שימות לבסוף, אף על פי שלא התנה כן
35 במפורש, הגמרא מבררת מיהו התנא שסובר כן. שואלת הגמרא: מֵאֵין תֵּנָא

דומה – חשבתי שיש לי בן ירשני, אך עקשיו שהתברר שאין לי בן, אני מקנה את נכסי לפלוני, וכן אם היה חולה ומופל במוטה, ואמר לו, נכסי למי, ואמר לה, דומה הייתי שאשתי מעופרת והנולד ממנה הוא ירשני, אך עקשיו שהתברר שאין אשתי מעופרת, אני מקנה את נכסי לפלוני, ולבסוף נודע שיש לו בן, או שהייתה אשתי מעופרת, אין מתנתו מתנה, כיון שאם היה יודע את האמת, לא היה נותן את נכסיו לאחר.

מבררת הגמרא: למה – האם נאמר שברייאת זו כרבי שמעון בן מנסיא היא, שהולכים אחר אומדן דעת הנותן לבטל מתנתו, ולא כרבינן. דוחה הגמרא: אפילו תימא שהברייאת כרבינן, משום ש'דומה' שאני – שונה הדבר כשפירש ואמר 'דומה שיש לי בן, עכשיו שאין לי בן נכסי לפלוני'. שואלת הגמרא: ודקארי לה מאי קארי לה – ומה היה הצד של השואל להעמיד את הברייאת דווקא כרבי שמעון בן מנסיא. והרי פשוט שאף חכמים מודים באופן זה, שאמר 'דומה'. משיבה הגמרא: מהו דתימא שאין כוונתו להתנות את המתנה במיתת בנו, אלא צעריה הוא דקא מפרך – רצונו להזכיר את צערו על בנו שמת, ולפיכך אין כאן אלא אומדנא שאם היה יודע שבנו קיים לא היה נותן ואם כן ברייתא זו כשיטת רבי שמעון בן מנסיא, קא משמע לן – לכך הוצרכו להשמיע לנו שדין זה הוא לדברי הכל.

בשביב מרע יש דין שמקנה את נכסיו באמירה בלבד, ואינו צריך קנין, הגמרא מבררת מדוע המקור לכך: אמר רבי יודא אמר רב, מנין למתנת שביב מרע שהיא קונה בן, תהורה באמירה בלבד, שפאמר (במדבר כ ח) 'איש בן ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו', ויכלה התורה לכתוב רק 'נחלתו לבתו', ומתיבת 'והעברתם' שהיא מיותרת, יש לדרוש שיש לה העברה אחרת שהיא כזו – דומה לירושה, ומועילה בלא קנין, ואי זו היא, זו מתנת שביב מרע שנקנית באמירה.

דרשה נוספת: רב נחמן אמר בשם רבה בר אבבה, מהבא (במדבר כ ט) 'ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו' ומתיבת 'ונתתם' שהיא מיותרת שהרי אפשר לכתוב 'נחלתו לאחיו', דורשים יש לה נתינה אחרת שהיא כזו – כירושה, שאינה צריכה קנין, ואי זו היא, זו מתנת שביב מרע.

הגמרא מבארת מדוע כל אמורא למד מפוסק אחר. שואלת הגמרא: ורב נחמן שדרש מתיבת 'ונתתם' המיותרת, מאי טעמא לא אמר מ'והעברתם' כדרך שדרש רבי יודא. משיבה הגמרא: תהוא מיבעי ליה לכרדכי – תיבה זו נצרכת לדרשתו של רבי, דתינא, רבי אומר, בכזון – בכל שאר הירושות נאמרה בהן לשון 'נתינה', ואילו כאן, בירושת הבת, נאמרה לשון 'העברה', ויש לדרוש משינוי הלשון שאין לה מי שמעביר נחלה משביב לשביב אלא בת הירושה, הואיל ובה ובעלה שהן משבט אחר יורשין אותה, ולומדים מכאן שבעל יורש את אשתו וכן את אמו.

שואלת הגמרא: ורב יודא שדרש מהתיבה המיותרת 'והעברתם', מאי טעמא לא אמר מ'ונתתם' כדרך שדרש רב נחמן. משיבה הגמרא: אורחיה דקרא הוא – אין כאן ייתור, כיון שכך דרך התורה לכתוב.

הגמרא מביאה דרשה ממקור נוסף: רב מנשיא בר יודא אמר, דין מתנת שביב מרע נלמד מהקרא, נאמר בפסוק (מלכים ב' כ א) העוסק בענין חוליו של המלך חזקיהו, 'במים חלה חזקיהו למות ויבא אליו שפיהו בן אמוין הנביא ואמר אליו בה אמר ה' צו לבייך בי מות אתה ולא תחיה' וממה שהנביא לא אמר לחזקיהו לעשות קנין על צאתו אלא רק 'צו לביתך' דהיינו בצואה בעלמא, יש ללמוד שמתנת שביב מרע אינה צריכה קנין.

הגמרא מביאה דרשה נוספת: רבי בר יוחנאל אמר מתנת שביב מרע נלמדת מהקרא, נאמר בפסוק (שמואל ב' י כג) שלאחר שיעץ אחיתופל לאבשלום, הפר חושי הארכי את עצתו, 'ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור וילך אל ביתו אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק', וממה שלא נאמר בפסוק שעשה קנין משמע שהיה זה בצואה בעלמא. אגב זו שהזכירה הגמרא את צוואתו של אחיתופל מביאה הגמרא מימרא בענינו: תנו רבנן, שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו, אל תהיו במחלוקת, ואל תמדרו במלכות בית דוד שהרי גם מרדכי לא הצליחה, ויום טוב של עצרת (שבעות) ברור – צח ולא מעונן, ורעו חמים כשיגיע זמנם, שסימן שצילחו באותה שנה. מר וזמרא אמר, הסימן הוא, אם יום טוב של עצרת יהיה בלול – מעורב, דדיינו יום המעונן.

הגמרא מבארת המחלוקת בענין זה: איתמר, אמרי נהרדעי משמיה דרבי יעקב, לא 'ברור' שאמרו בברייאת הכוונה ליום ברור ממש, ללא שום

עננים, ולא 'בלול' שאמרו בברייאת הכוונה לבלול ממש, שהיה כולו יום המעונן, אלא אפילו בלול – מעונן, ורוח צפונית מנשבתו – פורה את העננים זה הוא הנקרא ברור, שסימן שצילחו החיטים.

הגמרא מביאה שיש סימן אחר לתבואה של השנה: אמר רבי אבא לרב אחי, אמן אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה שחכל תלוי בהג הסוכות, שאז נידונים על המים, ודלא בברייאת שנתנה סימן בעצרת. דאמר רב יצחק בר אבדימי, מוצאי יום טוב האחרון של חג הסוכות היינו מוצאי שמיני עצרת, שנגמר בו הדין על המים, הכל צופין – כל האנשים מתבוננים לעיני העולה מאש המערכה שעל גבי המזבח, לראות להיכן הוא נוטה, כדי להבין ממנו איך נחתם גור דינם על גשמי השנה הבאה, כי כאשר העשן נוטה לצד מסוים סימן שהרוח נושבת מוצד השני ושכך יהיו הרוחות מנשבות במשך השנה, ולכן אם העשן נטה כלפי צפון מפני שרוח דרומית מנשבת, היו העניים שמחים, ובעלי בתים העשירים עצבים, מפני שרוח דרומית גורמת לכך שגשמי שנה יהיו מרובין, וממילא הפירות שבאוצרות של בעלי הבתים מרובין מהלחות המרובה, ומוכרחים להוציאם מן האוצרות ולמכרם בזול. ואם העשן נטה כלפי צד דרום משום שנשבה רוח צפונית, היו עניים עצבים, ובעלי בתים היו שמחים, מפני שרוח צפונית גורמת לכך שגשמי שנה יהיו מועטין, ופירות המונחים באוצרותיהם של בעלי בתים משתמרין להרבה זמן, ואין בעלי הבתים מוציאים הפירות למכירה עד שיתייקרו, ולפיכך העניים עצבים. ואם נטה העשן כלפי צד מזרח משום שרוח מערבית נושבה בו, הכל שמחין, מפני שרוח מערבית מתונה, ואין יורדים הרבה גשמים הפירות שבאוצרות ולכן אינם נמכרים בזול, ומצד שני אינם יכולים להשתמר כמו שיש גשמים מועטים, ולכן אינם נמכרים ביוקר. ואם נטה העשן כלפי מערב מפני שנשבה בו רוח מזרחית, הכל עצבים מפני שרוח מזרחית מונעת מטר, ופירות הקרקע אינם צומחים, וגורמת לרעב לבוא לעולם.

הגמרא מקשה על דברי רבי יצחק בר אבדימי מברייאת: ורמינהי – יש להקשות על דברי רבי יצחק בר אבדימי מהברייאת דהלל, רוח מזרחית לעולם יפה, ורוח מערבית לעולם קשה. רוח צפונית יפה לחמים שבשדות בשעה שהביאו שליש – שכבר גדלו שליש מגידולם ואין צריכים למטר, וקשה לזיתים בשעה שניצו – שחונטים, שצריכים עדיין לגשמים מרובים, ורוח דרומית גורמת לגשמים מרובים, קשה לחמין שבשדות בשעה שהביאו כבר שליש מגידולם, ויפה לזיתים בשעה שניצו. כדרך אגב מביאה הגמרא סימן לזכור את פרטי הברייאת: ואמר רב יוסף, ואיתמא – ויש אומרים שאמר זאת מר וזמרא, ואיתמא רב נחמן בר יצחק, וסימנך – הסימן בשבילך לזכור איזה רוח מועילה לחיטים ואיזו לזיתים הוא, שכלן שעליו הניחו את לחם הפנים היה עומד בצפון, ומנורה שבה הדליקו שמן זית עמדה בדרום, האי מרבי דידה והאי מרבי דידה – זה מגדל את שלו, וזה מגדל את שלו, כלומר השולחן בצד צפון הוא סימן לרוח צפונית המגדלת חיטים שראוי לשולחן, ואילו המנורה שעמדה בצד דרום היא סימן לרוח דרומית המגדלת זיתים הראוי למנורה. על כל פנים קשה מברייאת זו על רבי יצחק בר אבדימי, שהרי כאן מבואר שמורחית יפה ומערבית קשה.

מתרצת הגמרא: לא קשיא, משום שאכן לדברי כולם רוח מערבית מביאה גשמים מרובים ורוח מזרחית גורמת לגשמים מועטים, אלא דהא לן – דברי הברייאת נאמרו לגרים בבבל, שהאדמה לחה מחמת שהיא נמצאת במקום נמוך ואינם צריכים אלא לגשמים מועטים, ולפיכך רוח מערבית שמביאה הרבה גשמים וגורמת ללחות מרובה קשה להם, ואילו רוח מזרחית טובה להם. והא להו – דברי רבי יצחק בר אבדימי נאמרו לענין הגרים בארץ ישראל, שארצם גבוהה וצריכים להרבה גשמים, ולפיכך רוח מזרחית קשה להם שממעטת את הגשמים, ואילו רוח מערבית טובה להם שהיא מרבה את הגשמים שצריכים להם.

הגמרא מביאה ברייתא בענין: תניא, אבא שאיל אומר, אם יום טוב של עצרת ברור – צח ולא מעונן, סימן יפה לכל השנה בולה. הגמרא מביאה עוד דבר שהוא סימן לכל השנה: אמר רב זכדי, האי יומא קמא דריש שתא – היום הראשון של ראש השנה, אי חמים – אם הוא יהיה חם, בולה שתא חמימא – סימן הוא שרוב השנה הבאה תהיה חמימה, ואי קריר – ואם יהיה קר, בולה שתא קרירא – סימן הוא שרוב השנה הבאה תהיה קרירה. שואלת הגמרא: למאי נפקא מיהא – לאיזה צורך יש לדעת בתחילת השנה מה תהיה השנה הבאה.

בבא בתרא. פרק תשיעי – מי שמת דף קמוז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"

רשב"ם תוספות

דומה – כלומר, במדומה הייתי שיש לי בן, עכשיו שנודע לי שאין לי בן. אין מתנתו
מתנה – דאילו היה יודע שיש לו בן, או שאשתו מעוברת – לא היה נותן. דלמא
צערית קמירב – ולא תלה טעם מתנתו במיתת בנו, אלא כמתאונן על בנו שמת.
ולפי שכן ראוי לירש נכסי אביו. וזה אין לו בן לירש, ומתוך כך נזכר צער מיתת בנו
בשעת חילוק נכסיו. וליכא אומדן דעתיה כל
כך, דאיכא למימר רבי שמעון בן מנסיא היא
ולא רבנן, דליכא חבא אומדן מוכיח כל כך
– קא משמע לן דדוקא קאמר, וכדמפרש
ותולה מתנתו במיתת בנו דמי, ודברי הכל
היא. מנין למתנת שכיב מרע – שקונה
דבור בלא קנין סודר. כגון מצוה מחמת
מיתה, דפסקינן לקמן (קנא, ב) דלא בעי קנין
אפילו במקצת והוא דמית. אי נמי, שכיב
מרע שחלק כל נכסיו בלא שיו, ומית.
שנאמר והעברתם את נחלתו – דהוה מצי
למכתב: איש כי ימות וכן אין לו – נחלתו
לבתו וכו', "והעברתם" יתירא הוא. ורבינו
גנאל פירש: מדכתיב "את נחלתו" לקמן:
ברביא הוא. ולא נהירא. דהא אמרינן לקמן:
ההיא מיבעי ליה לכדתניא רבי אומר כו',
והעברתם" דריש ולא דריש "את", אלמא
לעיל נמי דריש איך מלשון העברה. ואית
דמפרשי: מדשני קרא בדבריה, דמצי
למכתב "ונתתם" כדכתיב באינך. ולא נהירא
נמי האי לינשא, דהא "ונתתם" נמי חשיבין
מיותר באותו סוגיא, דהכי הוה ליה למכתב:
איש כי ימות וכן אין לו נחלתו לבתו, ואם אין
לו בת נחלתו לאחיו. וכן כולם. הלכך כל
והעברתם" ונתתם" מיותרים הם, כן נראה
בעיני. שהיא כוז – ברשות הבה, שהיא בלא
קנין. ונתתם את נחלתו כו' – קרא יתירא
הוא. דמצי למכתב: ואם אין לו בת (ונתתם)
נחלתו לאחיו, וכן כולם. הואיל ובנה או
בעלה – שהן משבט אחר, יורשין אותה.
ודבי אחא קרא לאשמועינן: והעברתם את
נחלתו משבטו – על ידי בתו שתיירשנו.
ושמא תינשא אחרין כן לאיש משבט אחר,
ותמות ויירשנה. צו ליתך – אלמא צואת
שכיב מרע בעלמא קונה. שלשה דברים צוה
אחיתופל – הכי הוה קים להו. ואל תמרדו
במלכות בית דוד – שלא אירע לו יפה ויום
טוב של עצרת – דהיינו שבעות, אם
תראוהו ברור – צו, ולא יום המעונן – זרעו
חטים, שמצליחין באותה שנה. כ"עצם
השמים לטוהר" (שמות כד) מתרגמינן:
לברירו. כלול – מעורב, יום המעונן. ורוח
צפונית מנשבת בו – שמפזרת את העבים,
כדכתיב (איוב לו) "מפזר זרב יאתה" – רוח
צפונית מאיר את היום כזהב. און אירב
יצחק בר אבדימי תתנינן לה – סימני תבואות אם יצליחו אם לאו – אדרב יצחק סמכין, ולא אסימני עצרת, בשביל שבחן נידונין על המים. כלפי צפון – רוח דרומית
מנשבת בו ומטוהר כלפי צפון. ופירותיהן מריבין – ומתוך שאינן יכולין לחשור – נמכרין כולם. כלפי דרום – רוח צפון מנשבת בו. מפני שנשמי שנה מועטין – ובאומים
הנשמים מתברכין הפירות הנורעין, ושבאוצרות משתמרין ונמכרין ביוקר – הרי ריוח לעשירים ועצב לעניים. למזרח כולם שמים – שמערבית ממזרח במדה, ופירות
אינן ביוקר. כולם עצבין – שמזרחית מנועת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול, ופירות קרקע אינן צומחים. אלמא מזרחית קשה ומערבית יפה. ורמינא – מהך ברייתא דקתני
איפכא. בשעה שהביאו שליש – דאין צריכין למטר. שולחן בצפון – כדכתיב (שמות כו) "והשלחן תתן על צלע צפון", והמנורה בדרום כדכתיב (שם) "זאת המנורה נכח
השלחן". האי מרבי ידיה כו' – כל אחד מגדל את שלוה לחם וטחין על השלחן בצפון – וצפונית יפה לחטים, שמן וזית מוליקין במנורה שברום – ודרומית יפה לזיתים.
הא לן – לבני בבל השוכנים במצולה, וארצנו מלוחלת ואינה צריכה למטר כל כך – לידן מיתניא ברייתא בתרייתא שמערבית קשה, לפי שממטרת יותר מדאי לבני
בבל, ומזרחית יפה. וברייתא קמייתא דמתניא איפכא – להו, לבני ארץ ישראל שארצם גבוהה, וצריכין למטר הרבה. כולה שותא חמיטא – כלומר, רוב השנה.
לתפלתו

לתפלתו

והסתלק המוכר מהחוב, ושוב אין יורשו יכול למחול, מה שאין כן בסתם
מכירות שטרות שאין המכירה מועילה מן התורה, יכול המוכר למחול.
אָלָא אִי אֲמַרְתָּ שמתנת שכיב מרע דַּרְבָּנָן הִיא ומן התורה עדיין לא
הסתלק הנותן מהחוב, קשה אֲמַאי הירוש אינו יכול לִמְחול.
מתרצת הגמרא: אכן מתנת שכיב מרע אינה שֶׁל תּוֹרָה, וְאִלֵּם עֲשָׂאוֹהָ
חכמים בְּשֶׁל תּוֹרָה כדי שלא תטרף דעתו, ולכך אין הירוש יכול למחול.
הגמרא מביאה דברים שאינם נקנים אף במתנת שכיב מרע: אֲמַר רַבָּא אֲמַר
רַב נַחֲמָן, שְׂכִיב מַרְעֵ שְׂאֵמֶר 'דִּדּוּר פְּלוֹנִי בְּבֵית זָה', כלומר שהקנה לו רק
את זכות הדיוור בבית ולא את הבית עצמו, וכן אם אמר 'אֲכַל פְּלוֹנִי פִּירוֹת'
דָּקֵל זָה', שהקנה לו רק את פירות הדקל וְשֵׁאִינָם קִיִּימִים עֲדִיין ולא את
הדקל עצמו, לֹא אֲמַר בְּלוֹם, כיון שאי אפשר להקנות זכות דיוור, שאין בה
ממש. וכן בפירות דקל אינו יכול להקנות, כיון שהפירות אינם קיימים ואין
אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ובמקום שאין קנין מועיל בבריא, אף
בשכיב מרע אין אמירתו מועילה כלום, עַד שִׂיאֲמַר הִנֵּנוּ בֵּית זָה לְפָלוֹנִי
וְדִדּוּר בּוֹ, שכיון שהקנה לו זכות בגוף הבית מועילה הקנאתו, וכן עד
שיאמר הִנֵּנוּ דָּקֵל זָה לְפָלוֹנִי וְיֵאכֹל פִּירוֹתָיו, שכיון שהקנה לו את הדקל
לפירותיו, מועילה הקנאתו.
מקשה הגמרא: לְמִיָּמְרָא – האם יש ללמוד מכאן דַּרְבָּנָן רַב נַחֲמָן, מִיָּלְתָּא
דְּאִיתָא בְּבֵרִיא – שרק הקנאה שמועילה אצל אדם בריא, אִיתָא וְ–ישנה
בְּשִׂכִיב מַרְעֵ, אולם הקנאה דְּלִיתָא בְּבֵרִיא – שאינה מועילה בבריא, כגון
בדבר שאין בו ממש, לִיתָא וְ–אינה בְּשִׂכִיב מַרְעֵ, כיון שאין השכיב מרע
עדיף מן הבריא, אלא שאמירתו במקום קנין של בריא, ובמקום שאין קנין
מועיל בבריא, אף בשכיב מרע אין אמירתו מועילה כלום. וְהָא וְ–והרי אֲמַר
רַבָּא, אֲמַר רַב נַחֲמָן,

לְתַפְּלָתוֹ שֶׁל בִּהְיוֹ בְּיוֹם הַכּוֹפְרִים שהיה מתפלל על השנה שתהיה
גשומה או חמה, ולפי מה שיראה ביום הראשון של ראש השנה יתפלל,
שאם רואה שהשנה תהיה חמה יתפלל שלא תהיה חמה יותר מדאי, ואם
רואה שתהיה קרה יתפלל שלא תהיה קרה יותר מדאי.
לעיל הביאה הגמרא שיש אמוראים שדרשו מפסוקים שמתנת שכיב מרע
מועילה בדיבור בלבד, עתה מביאה הגמרא את שיטת רבא שמתנת שכיב
מרע שהיא בדיבור בלבד אינה מועילה אלא מדרבנן: וְרַבָּא אֲמַר בְּשֶׁם רַב
נַחֲמָן, מִתְּנַת שְׂכִיב מַרְעֵ אינה מועילה מן התורה, אלא מִדְּרַבָּנָן בְּעֻלְמָא
הִיא, ותקנו זאת חכמים מפני שחששו שִׂמְרָא אם לא יוכל להקנות בקלות
תְּמַרְתָּ דַּעְתּוֹ עָלָיו מוחמת צערו, כשידע שאינו יכול להקנות למי שרוצה,
ולא יקיימו בניו את צוואתו.
מקשה הגמרא: וְיָמִי אֲמַר רַב נַחֲמָן הָכִי, שמתנת שכיב מרע אינה מועילה
אלא מדרבנן, וְהָא וְ–והרי אֲמַר רַב נַחֲמָן, אִף עַל גַּב דְּאֲמַר שְׂמוּאֵל דִּין
זֶה, מלוח המוכר שְׂמֶר חֹב לְחִבְרֵי וּמַעְתָּה הַקּוֹנָה את השטר הוא זה
שצריך לגבות את החוב, וְחֹזֵר המלוה לאחר המכירה וּמְחָלוֹ – מחל את
החוב ללוח, החוב מְחָלוֹ, מפני שהלוח לא התחייב מאומה לקונה השטר,
אלא שהקונה רוצה לגבות את המעות מכוחו של המלוה, ומאחר שהמלוה
עצמו מחל את החוב ללוח, שוב אין לקונה השטר שום פתחון פה על הלוח,
וְאִפְּלוּ הַיּוֹרֵשׁ של המלוה, מְחָלוֹ – יכול למחול על החובות שחייבים
לאביו, מכל מקום מִיָּדָה שְׂמוּאֵל שָׂאֵם נִתְּנוּ – נתן המלוה את שטר החוב
לאדם אחר בְּמַתְנַת שְׂכִיב מַרְעֵ, דְּהִיּוֹרֵשׁ אִינוּ יָכוֹל לְמַחְלוֹ ללוח.
מסיימת הגמרא את השאלה: אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר אם נאמר
שרב נחמן סובר שמתנת שכיב מרע מועילה מִדְּאִוְרֵיָתָא, מְשֻׁם הָכִי אִינוּ
יָכוֹל לְמַחְלוֹ, שכיון שהמתנה חלה מהתורה נמצא שהיתה זו נתינה גמורה,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט טבת, תשט"ו

ברוקלין.

ש"ב הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר עזריאל זליג שי

שלום וברכה!

לפלא שעד עתה לא נתעוררו בירושלים עיה"ק ת"ו לארגן באופן המתאים נשי ובנות חב"ד, וכבר
מלתי אמורה בכמה פעמים ובכמה מכתבים שבכגון דא, כשכותבים חב"ד אין לדייק ולהקפיד ח"ו, ואדרבה
להמשיך לחוג זה ככל האפשרי ובפרט שהרי סו"ס יקוים היעוד ומלאה הארץ דעה את ה', שזהו ענין תורת
החסידות חב"ד דוקא, וכיון שלכל עת, הנה כדאי לעוררו ולנצל את ההזדמנות דיום ההילולא דיו"ד שבת
הבע"ל (או היום שלפניו ואחריו כו' כפי המתאים לתנאי המקום) שביום ההילולא בעל ההילולא מתעלה
לעולם עליון יותר וכל המקושרים וההולכים בעקבותיו בדרך ממילא מתעלים ג"כ, ויה"ר שיה"י זה גם
בגלוי ובהגרש הלב ועכ"פ בהבנת המוח, וכיון שאינני יודע על מי להטעין ההתחלה בענין זה, ובטח התנאים
בעיה"ק ירושלים שונים הם מאשר במקום אחר שבאה"ק ת"ו כותב הנני אליו בזה, ויתייעץ עם אלו
שימצא לנכון בכגון דא וחפץ ד' בידם יצליח להביא הדבר מהכח אל הפועל בהקדם ובהרחבה.

ומוסג"פ המכתב כללי לסניפי ארגון נשי ובנות חב"ד שיוכל לפרסמו באופן המתאים.

המחכה לבשו"ט ובברכת הצלחה בכלל ובהנ"ל בפרט.

שְׂכִיב כְּרַע שְׂאֵמֶר תִּנּוּ הַלְוֹאֲתִי שְׂפֻלְנִי חַיִּיב לִי בַּמְלָאָה עַל פֶּה לְפֻלְנִי, וּמַעֲתָה יִתְחַיֵּב הַלֹּהֶּ לְפָרֹעַ לְאוֹתוֹ פְּלוּנִי בַּמְקוּמִי, דִּיבּוּרוֹ הוֹעִיל, וְהַלְוֹאֲתִי קְנוֹיָה לְפֻלְנִי, וְאַף עַל גַּב דְּהִקְנָאָה זֶה לִיתִּיהָ – אֵינָה שׁוֹכֶת כְּאִדָּם בְּרִיאָה, שְׁבִירָא אֵינוֹ יֹכֵל לְהִקְנוֹת מַלְוָה עַל פֶּה, מִפְּנֵי שְׁמַעוֹת הַחוּב נִיתְּנוּ לְהוֹצָאָה וְאֵינָם בַּעֲיָן, וְאִי אֲפֻשֶׁר לְהִקְנוֹתָם. וְהוּא שְׁלֵא כְּפִי שְׁדִיִּיקְנוּ לַעֲלִי (קמח) מַדְבְּרִי רַב נַחֲמָן עֲצֻמוֹ, שְׁבֹאֲפֹן שְׁאִין קִנִּין מוֹעִיל בְּבִרְיָא, אִף בְּשִׁכִּיב מֵרַע אִין אִמִּירְתוֹ מוֹעִילָה כְּלוּם.

הַגְמָרָא מִתְרַצֵּת שְׁנֵי תִירוּצִים. תִּירוּץ רִאשׁוֹן: רַב פִּסְאָל אָמַר שׁוֹנָה הָדִין בַּהֲלוּאָה, שִׁיכּוֹל הַשְׂכִּיב מֵרַע לְהִקְנוֹת מַלְוָה עַל פֶּה, הוּאֵיל וְיִוְרֵשׁ יִוְרֵשָׁה, כְּלוּמַר חֲכָמִים נָתְנוּ לְמִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע דִּין שֶׁל 'יְרוּשָׁה', וּמִכִּיּוֹן שֶׁהֲלוּאָה שׁוֹכֶת בִּירוּשָׁה, אֲפֻשֶׁר גַּם לְהִקְנוֹת מַלְוָה עַל פֶּה בַּמִּתְנַת שְׂכִיב מֵרַע.

תִּירוּץ שֵׁנִי: רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא אָמַר, אֲבָן הִקְנָתָה הַלְוֹאָה אִיתָא אִף בְּבִרְיָא, וְכִדְרָב הוֹנָא אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַב, הָאוֹמֵר לְחִבְרִי מִנָּה שְׁלִי שְׁמוֹנָה בִּינְדָּה בִּפְקֻדוֹן אוֹ בַּהֲלוּאָה תִּנְהוּ לְאִדָּם פְּלוּנִי, אִם הִיא דְּחִבְרִי בְּמַעֲמָד שְׁלִישְׁתָּן – הַמְּפִקִיד, הַנִּפְקֵד וְהַמְּקַבֵּל, קִנָּה הַמְּקַבֵּל, וְהוּא זֶה שִׁיגְבָה אֶת הַחוּב. הָרִי שְׁשִׁיךְ קִנִּין אִף בַּמְלָאָה עַל פֶּה בְּבִרְיָא, וּלְפִיכָךְ מוֹעִילָה אִמִּירְתָּ שְׂכִיב מֵרַע.

הַגְמָרָא דְּנָה בְּשִׁכִּיב מֵרַע שֶׁהִקְנָה דָּקֵל לְאִדָּם אֶחָד וּפִירוֹת לְאִדָּם אַחֵר: אִיבְעִינָא לָהּ, שְׂכִיב מֵרַע שֶׁהִקְנָה דָּקֵל לְאִתְּהָ, וְהַשְׂאִיר לְעֲצֻמוֹ אֶת הַפִּירוֹת, וְלֵאחֲרַי זְמַן הִקְנָה אֶת פִּירוֹתָיו לְאִדָּם אַחֵר מָהוּ – הָאִם יֹכֵל לְחַזּוֹר בּוֹ מִהִתְנִיָּה כְּשֵׁי־עֲמוּד מַחֲלוּלִי, וְצַדִּי הַסֶּפֶק הֵם, מִי שְׁשִׁיר מְקוֹם פִּירֵי – הָאִם כִּשְׁהִקְנָה אֶת הַדָּקֵל לְרֹאשׁוֹן, הַשְׂאִיר לְעֲצֻמוֹ אֶת הַעֲנָפִים שְׁעֲלִיהֶם צוּמָחִים הַפִּירוֹת, וְאִף עַל פִּי שֶׁאֲחָר כִּךְ הִקְנָה אֶת הַפִּירוֹת עֲצֻמָּם לְאַחֵר, עַדִּיין עֲנָפֵי הָאֵילִין נִשְׁאָרוּ שְׁלֹו, וְהָרִי זֶה מִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע בַּמְקָצָה, שֶׁאֲפִילוֹ עֲמוּד מַחֲלוּלִי אֵינוֹ חֹזֵר, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ יֹכֵל לְחַזּוֹר בּוֹ. אִי שֶׁהִנּוּתָן לֹא שְׁשִׁיר לְעֲצֻמוֹ אֶת עֲנָפֵי הָאֵילִין, אֲלָא הִקְנָה לְרֹאשׁוֹן אֶת הַדָּקֵל וְאֶת הַעֲנָפִים, וְהָרִי זֶה מִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע בְּלֹא שִׁיּוֹר הוּא שֶׁאִם עֲמוּד מַחֲלוּלִי חֹזֵר בּוֹ מִהִתְנִיָּה.

מִמְשִׁיכָה הַגְמָרָא: אִם תִּמְצִי לִזְמַר שֶׁהִמְקֵנָה דָּקֵל לְאַחֵר וּפִירוֹת לְאַחֵר, לֹא תִּי שִׁיּוֹר, מִפְּנֵי כִּשְׁהִקְנָה לְרֹאשׁוֹן הִקְנָה גַּם אֶת הַעֲנָפִים, וְהָרִי זֶה מִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע בְּלֹא שִׁיּוֹר, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּאוֹפֶן שֶׁאֲמַר לְרֹאשׁוֹן בְּפִירוֹשׁ שֶׁהוּא מְקַנָּה לוֹ אֶת הַדָּקֵל (לְעֲצֻמוֹ) חוּץ מִפִּירוֹתָיו, מָהוּ – הָאִם כִּיּוֹן שֶׁהוֹכִיר 'חוּץ מִפִּירוֹתָיו' גִּילָה בִּדְרַעְתּוֹ שְׁכוּנוֹתָיו לְהַשְׂאִיר לְעֲצֻמוֹ אֶת כָּל מַה שְׁשִׁיךְ

לְפִירוֹת, דִּהִינּוּ גַם אֶת הַעֲנָפִים, שֶׁאִם לֹא כֵן מִדּוּעַ פִּירֵשׁ 'חוּץ מִפִּירוֹתָיו', הָרִי גַם אִם לֹא הִיא מִפְּרֵשׁ זֹאת לֹא הִיא הָרֹאשׁוֹן קוֹנֶה אֶת הַפִּירוֹת, כִּיּוֹן שֶׁהִקְנָה לוֹ אֶת הַדָּקֵל בְּלִבָּד.

הַגְמָרָא פּוֹשֶׁטֶת אֶת הַסֶּפֶק: אָמַר רַבָּא אָמַר רַב נַחֲמָן, אִם תִּמְצִי לִזְמַר שֶׁהִמְקֵנָה דָּקֵל לְאַחֵר וּפִירוֹתָיו לְאַחֵר, לֹא תִּי שִׁיּוֹר מְקוֹם פִּירֵי – אֵינוֹ מְשִׁיר אֶת הַעֲנָפִים שְׁעֲלִיהֶם צוּמָחִים הַפִּירוֹת, אֲלָא נָתַן הַכֹּל לְרֹאשׁוֹן, מְכַל מְקוֹם בְּאוֹפֶן שֶׁאֲמַר (דָּקֵל לְאַחֵר וּשְׁשִׁיר פִּירוֹתָיו לְפָנָיו) [חוּץ מִפִּירוֹתָיו], הָדִין הוּא דְּשִׁיר מְקוֹם פִּירֵי – שְׁשִׁיר לְעֲצֻמוֹ מְקוֹם צִמְיַחַת הַפִּירוֹת וְעֲנָפֵי הָאֵילִין.

וּמִפְּרֵשֶׁת הַגְמָרָא הֵטַעַם: (מֵא) מַעֲמָא כָּל לִנְבִי נִפְשִׁיהָ בַּעֲיָן יָפָה מְשִׁירָא [וְאִלְיָבָא דְּרַב זְבִיד – וְכַפִּי שְׁפִירֵשׁ רַב זְבִיד, דְּשִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה לַעֲלִי (סא).] שֶׁהַמּוֹכֵר בֵּית, אֵינוֹ כּוֹלֵל בַּמְכָּר אֶת הַדִּיּוּטָא הָעֲלִיוֹנָה וְעֲלִית הַגִּגִּין. וְעַל מִשְׁנָה זֶה אָמַר רִישׁ לְקִישׁ (סא). שְׁבֹאֲפֹן שִׁיּוֹר בְּלִשּׁוֹנוֹ כְּשֶׁמְכָר אֶת הַבֵּית וְאֲמַר 'עַל מִנֵּת שְׁדִיּוּטָא הָעֲלִיוֹנָה שְׁלִי' הָדִין הוּא שְׁדִיּוּטָא הָעֲלִיוֹנָה שְׁלֹו. דְּאָמַר רַב זְבִיד (סא) דִּהִינּוּ לְעִנִּין זֶה שְׂאֵם רָצָה לְהוֹצִיאָה בֵּית וְיִזִּין מִהִגָּג לְחֹצֵר, מוֹצִיאָה, אֲלָמָא – מוֹכֵחַ מִכָּאן דְּכִיּוֹן דְּדִיּוּטָא שְׁשִׁיר – שֶׁאֲמַר בַּמְּפּוֹרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ מוֹכֵר אֶת הַדִּיּוּטָא, אִף עַל פִּי שְׁלֹא הִיא צָרִיךְ לְפָרֵשׁ, שֶׁהָרִי הַמּוֹכֵר בֵּית, אֵינוֹ כּוֹלֵל בַּמְכָּר אֶת עֲלִית הַגִּגִּין, לְפִיכָךְ מְקוֹם וְיִזִּין נִמְי שְׁשִׁיר – אֲנוֹ אוֹמְרִים שְׁכוּנוֹתָיו שְׁשִׁיר לְעֲצֻמוֹ אִף אֶת מְקוֹם הַזִּיּוּם, דִּהִינּוּ זְכוּת בַּחֲצֵר שִׁיּוֹכֵל לְהוֹצִיאָה זִיּוּם מִהִגָּג לְחֹצֵר. וְאִם כֵּן הִקְנָה נִמְי בִּיּוֹן דְּאָמַר חוּץ מִפִּירוֹתָיו, וְיִיטֵר בְּלִשּׁוֹנוֹ, הָדִין הוּא דְּמְקוֹם פִּירוֹתָיו שְׁשִׁיר – שְׁשִׁיר לְעֲצֻמוֹ מְקוֹם צִמְיַחַת הַפִּירוֹת דִּהִינּוּ עֲנָפֵי הָאֵילִין].

הַגְמָרָא מְבִיאָה שֵׁשׁ שִׁשּׁוֹן אֶת הַסֶּפֶק לַעֲלִי וְאֶת מַה שֶּׁשֶּׁשֶּׁט רַב נַחֲמָן, עַל דִּין אַחֵר: אָמַר לִיה רַבִּי אָבָא לְרַב אֲשִׁי, אֲנִי, אֲדַרְבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ מִתְנִינִין לָהּ – אֲנוֹ שְׁנִינּוֹ סֶפֶק זֶה וְהָאִם דּוֹרְשִׁים לִשּׁוֹן מִיּוֹתֶרָתָן עַל דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ וְלַעֲנִין מִתְנַת בְּרִיאָה. דְּשִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה לַעֲלִי (סא). שֶׁהַמּוֹכֵר בֵּית, אֵינוֹ כּוֹלֵל בַּמְכָּר אֶת הַדִּיּוּטָא הָעֲלִיוֹנָה וְעֲלִית הַגִּגִּין. וְעַל מִשְׁנָה זֶה אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ שֶׁאִדָּם הַמּוֹכֵר בֵּית לְחִבְרִי וְאָמַר לוֹ בְּפִירוֹשׁ עַל מִנֵּת שְׁדִיּוּטָא הָעֲלִיוֹנָה שְׁלִי, הָדִין הוּא שְׁדִיּוּטָא הָעֲלִיוֹנָה שְׁלֹו, כְּלוּמַר שְׁשִׁיר לְעֲצֻמוֹ אֶת הַזְכוּת לְהוֹצִיאָה זִיּוּם מִהִגָּג לְחֹצֵר, וְאִין הִקְנָה מִעֲבֵב עֲלִיוֹ. וְכַהֲכֹרֵחַ שׁוֹז הִיתָה כּוֹנֵתוֹ כְּשֶׁאֲמַר 'עַל מִנֵּת שְׁדִיּוּטָא הָעֲלִיוֹנָה שְׁלִי', שֶׁהָרִי כִּדִּי שְׁתִּישָׂאָר עֲלִית הַגִּגִּין אֲצִלּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ שִׁיּוֹר בַּמְּפּוֹרֵשׁ.

אגרות קודש

[כ"ו טבת, תשט"ו]

...מ"ש אודות אי ההתקדמות כדבעי בלימוד הנגלה, ותולה זה בסיבה אשר כו', הנה בתור כזה שיש לו חוש בחינוך, הרי יכול הי' לשנות היחס בלתי רצוי, אודותו כותב במכתבו, ע"י התמדה ושקידה והשפעה בכיוון זה על חבריו. ותועלת וזכות הרבים תלוי בו. ובפרט שזכות מייסד המוסד הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע מסייעתו.

בהנוגע לשאלתו בהנוגע למסיבות שבת, הרי תקותי כשיבקר בבי"ס אחד פעם ושתיים, יוכל לייסד ולבסס את המסיבות שבת באופן כזה שיתנהג מכאן ולהבא גם בלעדו. ובפרט אם יתדבר עם ממלא מקומו שימצא על אתר ויעמוד עמדו בקישור מכתבים. ולאחר שיבסס במקום אחד יעשה כזה גם במקום השני.

בברכת הצלחה להתקדם בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות, וכן בקיום המצות בהידור, וביסוד כל זה - היא עבודת התפלה. וצדקה הרוחנית שיעשה בסביבתו תגדיל ההצלחה ותמשיכה למטה.

בברכה המחכה לבשו"ט.

בבא בתרא. פרק תשיעי – מי שמת דף קמח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קא רשב"ם

הלואתי לפלוגי – ממון שחייב לי פלוגי במלוה על פה אני נותן לפלוגי, ופרעם לו הלוח במקומי – נתקיימו הדברים, ותהא הלואתו לפלוגי. ואף על גב דבבריא ליתיה, דאינו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה, דלחוצאה ניתנה, ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אלא אם כן מלוה בשטר, ובגון שמסר לו השטר. אי נמי במעמד שלשתן, כדאמר ובגיתין (יג, א).

ומשני: הואיל ויורש יורשה – לזו המלוה כאלו ברשותו היא, ואמרין לקמן (קמט, א): מתנת שכיב מרע כירושה שזויה רבנן. הלכך, כיון דאיתיה כירושה – איתיה במתנת שכיב מרע. במעמד שלשתן קנה – מתלת הלכתא בלא טעמא הוא. ולפי שהדבר נהוג הוא בין הסוחרים והחוננים – תקנו את הדבר לקנות באמירה במעמד שלשתן, לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין. ומוקמינן לה התם בין במלוה בין בפקדון. ואף על גב דאסיקנא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע – אפילו הכי, מטבע, דקיימא לן ב"הזהב" (בבא מציעא מו, א) דאין מטבע נקנה בחליפין. אפילו הכי אם נתנו במתנת שכיב מרע – קנה, מהאי טעמא ד"הלואתי לפלוגי". איבעיא להו דקל לאחד ב' – אית דמוקי לה בבריא, ובא להדיענו דיני מבירה מה שייר לעצמו. ולא נהירא לי, דאם כן מה ענין בעיא זו בו השמועה ובוה הפרק ב"המזכיר את הספינה" איבעי לן

למבעיא, בשמעתא דהקנה שני אילנות (בבא בתרא פא, א). ועל כרחין בשכיב מרע מוקמינן ליה, ואמתניתין קאי, דקתני בשכיב מרע: שייר קרקע כל שהוא – מתנתו מתנה. ואיבעיא להו אם נתן דקל לאדם אחד, ונמלך, וחזר ונתן פירותיו לאחר. ואמרין קמח, אמר רב נחמן: שכיב מרע שכתב כל נכסיו, אם בנמלך, מת – קנו כולן, אם עמד – אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא הוה ביה שיעור. אבל קמאי דהוה בה שיעור – קנו. והכא מי אמרין: שייר מקום פירי – כשתנוהו דקל לראשון בלא פירות שייר לעצמו מקום הפירות, ענפי האילן שבו גדילין הפירות. וכשתנן לשני את הפירות – עדיין מקום הפירות שייר לעצמו, ואילן המזוהר כקרקע דמי, וקורא אני עליו "שייר קרקע כל שהוא", והויה מתנתו מתנה בין באילן בין בפירות, ואם עמד אינו חוזר. והוא דאיכא קנין, כדפסקין לקמן (בבא בתרא פא, א) במתנת שכיב מרע במקצת. או לא הוי שיעור – וכשתנן דקל לראשון – כולו, ולא שיעור קרקע. ואמרין לקמן: כמה כל שהוא: רב יהודה אמר: ממקרקעי כתי פרנסתו. שייר לעצמו – הפירות, מהו? מי שייר מקום הפירות, ולכשייבש האילן יקצץ ענפיו? כך כתוב בספרים: אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצא לומר דקל לאחד ופירות לאחר לא הוי שיעור, שייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי, מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר. ולא נהירא לי האי לישנא, משום דלא מיתני עליה דף סוגיא דלקמן: אמר ליה אבא אדרש לקיש מתנינן ליה. הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר, דגרסינן בהו: חוץ מפירותיו מהו: דהוה דומיא דרב זביד וריש לקיש. והיינו פירוש לשון אחרון: דקל לאחד ופירותיו לאחר, מי הוי שיעור מקום הפירות באילן וקנה ראשון, דהא איכא שיעור קרקע כל שהוא. או לא, וכשתנן לו את הדקל – הכל נתן גם מקום צימוח פירות: אם תמצא לומר לא הוי שיעור, "חוץ מפירותיו" מהו? מי אמרין: כיון דמעיקרא דקל לבדו בלא פירות נתן לו, ולא הוה דקל לומר בו לישנא יתירא "חוץ מפירותיו", אלא לשייר מקום לעצמו אמר, ואיכא שיעור קרקע כל שהוא ומתנתו מתנה. אמר רב: אמר רבא אמר רבא: "חוץ מפירותיו" הוי שיעור, דכל לשון מיותר לשייר קצת מן המתנה לעצמו בא. ואליבא דרב זביד, דהתן ב"המזכיר את הבית" (בבא בתרא סא, א): לא מכר היציע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים – דהיינו נמי דיוטא העליונה. ואמרין בגמרא (שם סג, א) אמר ריש לקיש: זאת אומרת המזכיר בית לחבירו ואמר לו "על מנת שהדיוטא העליונה שלי" – הדיוטא העליונה שלו. ואמרין: למאי הלכתא אהני תנאי ד"על מנת" – לשייר לעצמו מקום בחצר שלפני הבית, אם רצה להוציא זיון מדיוטא עליונה שהיא שלו בחצר ההלכות – מוציא, ולא יעכב בעל החצר על המזכיר, ואליבא דרב זביד כו', כלומר, וכדפרשה רב זביד למילתיה דריש לקיש, דאהני יתורא ד"על מנת" להוציא זיון, לשיורי ליה מקום בחצר. הכי נמי אהני יתור לשון "חוץ מפירותיו" לשייר מקום באילן. אבא אדרש לקיש מתנינן – להאי איבעיא להו, ולאו גבי דקל איבעיא, אלא לגבי דיוטא, ומינה תפשוט לשכיב מרע. ולא גבי דקל איבעיא, אלא לגבי דיוטא, כדמפרש ואזיל. דיוטא – היא עלייה העליונה שעל גג הבית.

שכיב מרע שאמר כו' הלואתו לפלוגי אף על גב דליתא בבריא – שאין הלואה בעין, ונודי דיכול להקנות אגב קרקע, אי גרסינן "מסיק" מדרב פפא (בבא בתרא עו, ב), מכל מקום כיון דליתא בבריא בקנין, דלא מצי להקנות (בלא) דבר אחר עם ההלואה – לא חשיב איתא בבריא, דהא דירת בית כמו כן יכול להקנות על ידי הבית, ופירות דקל על ידי הדקל – שיקנה לו הבית לדור בו כך וכך שנים, והדקל לאכול פירותיו כך וכך שנים, אלא בעינן שיוכל להקנותו בענין זה ששכיב מרע מקנהו בדבורו ויכול בריא להקנותו בקנין חליפין או במכירה. והלואה אין יכול למכור, כי אינה בעין. ומשני: הואיל ויורש יורשה, ומתנת שכיב מרע כירושה, ואף על גב דירש יורש נמי דירת הבית ופירות דקל – היינו לפי שירש גם הבית והדקל, אי נמי, במעמד שלשתן, אבל מה שיוכל להקנות אגב קרקע – לא חשיב איתיה בבריא, דהא דירת בית ופירות דקל יכול להקנות אגב הבית והדקל, כדפרשית. ותימא ליה: לימא איתא בבריא בחודאה, כדמוכח לקמן (קמט, א) דשכיב מרע שהודה קנה בלא טעם דשכיב מרע, מודקי בגר ונראה לי דהא לא חשיב איתא בבריא, כיון דליתא כעין שהוא בשכיב מרע, בלשון מתנה וקנין. והא דקאמר: הואיל ויורש יורשה – לא בעי לימור מטעם דאיתא בבריא, אלא כיון שירש יורשה – יש כח לשכיב מרע ליתן, דברשותו הויין, דמתנת שכיב מרע כירוש. ותדע דעל טעם זה דהואיל ויורש – לא נקט "איתא" בבריא הואיל ויורש יורשה", ועל מעמד שלשתן – נקט "איתא" בבריא במעמד שלשתן, כמו

שכתוב בכל הספרים ובפירוש רבינו חננאל. ואין נראה לחלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה. שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוגי כו' ואף על גב דליתא בבריא – ומה שרגילין לכתוב הרשאה גבי מלוה, פירשנו לעיל בפרק "המזכיר את הספינה" (עו, ב). וגם שאין נראה פירוש רש"י שפירש בכתובות (נה, ב) דטעם משום דאין מטבע נקנה בחליפין. וגם אין נראה עוד לפרש בפירוש דרב רבינו יצחק: דליתא בבריא – שיוכל למלוה שטר חוב אם מכור, מה שאין כן בשכיב מרע, כדאמר לעיל (קמז, ב). כל זה פירשנו לעיל, בפרק "המזכיר את הספינה". תנאו לפלוגי במעמד שלשתן קנה – ומה שמפרש רבינו תם שמועיל בעל כרחו של נפקד, פירשנו לעיל בפרק "המזכיר את הספינה" (פה, א). וגם מה שמפרש במעמד שלשתן אין בגוים, פירשנו בפרק שני דקדושין (מה, א). איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי כו' – פירש רבינו שמואל דאשדור דשכיב מרע קאי, דהתן במתניתין דאם שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא לקמן, על פשטן שייר קרקע כל שהוא, לא ליה למבעיא דף בעיא. ועוד, דשייערמא דשדור הוי כדי פרנסתו, כדאמר בסמוך. ועוד, מה יש לחוש בשיעור קרקע? הא אפילו מטלטלין לקמן אמרין דהוה שיעור על כן נראה לרבינו יצחק, דאלעיל קאי: "ידור פלוגי בבית זה" – לא אמר כלום, משום דהוי דבר שלא בא לעולם. וקא מביעיא ליה: כי אמר דקל לאחד ופירותיו לאחר, ושייר מקום צימוח הפירות, מי אמרין לא הוי שיעור לענין שיחשבו הפירות דבר שלא בא לעולם. או שמא נתן גם לבעל הפירות מקום צימוח הפירות, ואם כן זכה במקום צימוח הפירות, ולא הוה הפירות דבר שלא בא לעולם – שהרי כבר זכה במקום הפירות שבה לעולם. ואם תמצא לומר לאחד לא הוי שיעור, לעצמו מאי? פירוש: ששייר לעצמו, מי אמרין שזה לא היה עושה – שיקנה למקבל מתנה גוף הדקל, ולגבי ידידה הוה הפירות דבר שבה לעולם, או דלמא אפילו הכי הוה דבר שלא בא לעולם, שלא שייר מקום פירי אפילו לעצמו. וכן תניא לעיל בפרק "המזכיר את הבית" (סג, א). כי לוי שאמר לישראל "שדה זה אני מוכר על מנת שמעשר ראשון שלי" – מעשר ראשון שלו. ופריך: דהא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משמע דשייך אין אדם מקנה כו' אפילו לעצמו. ואף על גב דאמר לעיל דסחם מוכר או נתון אינו דמי לשייר קרקע – הכא בשכיב מרע אין לו לומר דשייר קרקע ולא מקום פירי אלא פירות בלבד. ועוד: הרי נתן כל האילן, ואין שייך לו לומר ששייר מקום פירי? ומסיק: דלעצמו הוי שיעור, דמאן דלנפשיה משייר – בעין יפה משייר. ויש ספרים דגרסי: חוץ מפירותיו מהו. והיא היא, היינו שנתן הדקל במתנת שכיב מרע, ושייר פירותיו לעצמו. אבא אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה כו' עד ואם תמצא לומר לאחר לא הוי שיעור לעצמו מהו – ואף על גב דריש לקיש איירי לעצמו, מכל מקום כיון ד"בחורף" מיירי – קא מביעיא ליה. מה יאמר ריש לקיש בזה. דב"על מנת" פשיטא ליה דהאי משייר, אבל בהא קא מביעיא ליה.

חשישין

אביעא

איבעיא להו בית אחד — במתנת בריא, דיוטא לאחד, הוי מקום שיעור? מי איכא להאי בעל דיוטא שיעור מקום בחצר להוצאת זיון או לא? אם תמצא לומר לא הוי שיעור
לאחרני, אבל לעצמו הוי שיעור, כגון דאמר ליה: בית אני מוכר לך חוץ מדיוטא העליונה. או דלמא ליכא שיעור? ואליבא דרב וביד — דכי אמר ליה סתמא "בית אני מוכר
לך" — לא קנה דיוטא העליונה, כדתנן ב"המוכר את הבית" (בבא בתרא סא, א): לא מכר את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, דהיינו דיוטא. וכי אמר ליה "חוץ"
— לטפוי מילתא קאתי, ושיר לו מקום בחצר להוצאת זיון מן הדיוטא לחצר של לוקח. אם במחלוק — שמשעה ראשונה שהתחיל לחלק היה בדעתו לחלק כל נכסיו, ולא
לשייר כלום. אם מת קנו בולן — כדין כל.

מתנת שכיב מרע, שאין צריכה קנין אם מת. —
אם במחלוק — שלא היה בדעתו לחלק כל
נכסיו, אלא אחר שחלק שחק ולא רצה
לחלק עוד, חזר ונמלך בעצמו לחלק כל
הנותר. אלא באחרון — בלבד, דלא הוי בה
שייר. אבל קמאי קנו, כדקתני מתניתין: שייר
קרקע כל שהוא — מתנתו מתנה. ויחוש —
דלמא האי דשתיק ודחש בן מתנה למתנה
— לא הוי כנמלך, אלא עיוני מעיין מה יתן
לכל אחד. ומעיקרא היה בדעתו לחלק את
הכל. ויחזור בו כשיעמוד מחליו, ואמאי קנו
קמאי? סתמא דשכיב מרע — עיוני קמעין
בלבו מה יתן לכל אחד קודם שיבואו לפניו,
ואין לו לשחוק בן זה לזה, ומדשק — נמלך
הוי. אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל
נכסיו — הידועין, ולא נמצא לו שיעור, ועמד
— אינו חוזר בו. באומר כל נכסי — לא
חלק שדוהי ורכימיו לכל אחד בפני עצמו,
אלא לשון זה כתב: "כל נכסי אני נתון לפלוני
ופלוני", דכל היכא דאיתנהו נתונין דן
במתנה, ואין כאן שיעור. ובפירוש רבינו תנן דן
גרס: כל נכסי אלו הן. ולא נהירא. במחוק —
שאנו מוחזקין בו שאין לו עוד נכסים. איבעיא
להו חזרה במקצת — שכיב מרע שכתב כל
נכסיו לאחד, וחזר בו במקצת, ונתן שוב
לאחר, שהרי יכול לעשות כן כדאמרין:
דייתיקי מבטלת דייתיקי בפירקין דלעיל (קלד).
ב, מי היא חזרה בכל הנכסים שנתן ראשון,
דגלי דעתייה שמתחרט בראשון, ומה שנתן
לשני — מתנה במקצת היא, דאיכא שיעור,
והיא מתנה, ואתו יורשין ומפיק מיד ראשון
כל המותר. או לא היא חזרה, אלא מה שנתן
לשני — קנה שני, והנותן קנה ראשון. ואם
יעמוד מחליו — חזרו בשנין, שהרי לא שיעור
לעצמו כלום. תא שמע דתנא בולן לראשון
— במתנת שכיב מרע, ומקצתו נתן לשני,
שחזר במקצת. שני קנה — מה שנתן לו, ממה
שחזר במקצת.

חיישינן שמא יש לו נכסים במקום אחר —
ואף על גב דאמרין לעיל איפכא
לחקל, וניחוש דלמא עיוני עיין והדר יחייב —
היינו טעמא דמסתבר למימר עיוני עיין, הואיל
וכבר חלקם.
שכיב
דאמר: שאם רצה להוציא בה זיון — מוציא; אלמא, בין דשייר דיוטא — מקום זיון נמי שייר.
הכא נמי, בין דאמר "חוץ מפירותיו" — מקום פירי שייר. אמר רב יוסף בר מנימי אמר רב
נחמן: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים — רואין: אם במחלוק, מת — קנו בולן, עמד — חזר
בבולן; אם בנמלך, מת — קנו בולן, עמד — אינו חוזר אלא באחרון. — ודלמא עיוני קא מעיין
והדר יחייב — סתמיה דשכיב מרע מידק דייק והדר יחייב. אמר רב אחא בר מנימי אמר רב
נחמן: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ועמד — אינו חוזר, חיישינן שמא יש לו נכסים
במדינה אחרת. — ואלא מתניתין דקתני: לא שייר קרקע כל שהוא — אין מתנתו קיימת, היכי
משפחת לה? אמר רב חמא: באומר "כל נכסי". מר בר רב אשי אמר: במוחזק לן דלית ליה.
איבעיא להו: חזרה במקצת הוי חזרה בכולה או לא? תא שמע: בולן לראשון ומקצתן
לשני — שני קנה, ראשון לא קנה; מאי לאו בשמעת? — לא, בשעמד. הכי נמי מסתברא,
מדקתני סיפא: מקצתן לראשון ובולן לשני — ראשון קנה, שני לא קנה; אי אמרת בשלמא
בשעמד — משום הכי שני לא קנה. אלא אי אמרת בשמעת, תרווייהו ליקנו אמר ליה רב
יימר לרב אשי: ותהי נמי בשעמד; אי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה
— היינו דשיני מיהת קנה. אלא אי אמרת חזרה במקצת לא הויא חזרה בכולה — ניהוי
במחלוק, ולחד מיניהו לא ליקנו והלכתא: חזרה במקצת הויא חזרה בכולה; רישא —
משפחת לה בין שמת בין שעמד, סיפא — לא משפחת לה אלא בשעמד. איבעיא להו:
הקדיש כל נכסיו ועמד, מהו? מי אמרינן: כל לגבי הקדש גמר ומקני, או דלמא כל לגבי
נפשיה לא גמר ומקני? הפקיר כל נכסיו, מהו? מי אמרינן: בין דאף לעגנים בעשרים
גמר ומקני, או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני? חילק כל נכסיו לעגנים, מאי? מי
אמרינן: צדקה ודאי גמר ומקני, או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני? תיקו.
לישאנא אחרינא: הקדיש כל נכסיו, מהו? הפקיר כל נכסיו, מהו? חילק כל נכסיו לעגנים,
מהו? תיקו. אמר רב ששת: "יטול", "יפכה", "יחזיק" ו"קנה" — בולן לשון מתנה הן.
במתנתא תנא: אף "יחסי" ו"ירת" בראוי לירושן, ורבי יוחנן בן ברוקא היא. איבעיא להו:
היה

נפשו, לא שנא מת ולא שנא עמד. דהא מתנת שכיב מרע במקצת היא, והיא מתנה, שהרי שייר לעצמו מותר נכסים שנתן לראשון, שהרי ראשון לא קנה. מאי לאו בשמעת
וקתני: הראשון לא קנה. אלמא, חזרה במקצת היא חזרה בכולה. דאי לא היא חזרה — תרווייהו ליקנו בכל הנכסים. ומשני: לא — לעולם לא היא חזרה. ולברייתא —
כשעמד. הלכך, שני קנה, דמתנה במקצת לא מצא דר ביה, כדקתני מתניתין. אבל בראשון, שניתנו לו כל הנכסים בלא שיעור — אם עמד חזר, כדתנן מתניתין. ולקמן תנא:
אי כשעמד — תרווייהו לא ליקנו, ואפילו שני. רבין דחזרה במקצת לא היא חזרה בכולה — גבי שני ליכא שיעור, דהא לא חדר ביה מראשון אלא במה שנתן לשני, ובין שנין
נתן הכל ולא שייר לעצמו כלום. ומוכח פשטין במסקנא: חזרה במקצת היא חזרה בכולה. הלכך, בין שמת בין שעמד — שני קנה, שהרי חזר בו מראשון לגמרי, ושייר לעצמו
שייר נכסיו שנתן לראשון חזר בו מזה, ומתנה במקצת שמה מתנה. הכי נמי מסתברא — דבשעמד עסקין. דקתני: מקצתן לראשון, חזר בו, ונתן כולו לשני — ראשון קנה,
שהיה בה שיעור, והיא מתנה, כדקתני מתניתין דמתנת שכיב מרע במקצת מתנה גמורה היא. שני לא קנה כלל, דלא שייר לעצמו כלום, והלכך אם עמד — חזר. אי אמרת
בשלמא בשעמד היינו דשני מיהא לא קנה — כדתנן: לא שייר קרקע כל שהוא — אין מתנתו מתנה. אלא אי אמרת בשמעת תרווייהו נמי ליקנו — כדן מתנת שכיב מרע
שקונה אחר מיהת היכא דליכא שיעור, ואם עמד חזר, דאילו מתנה במקצת, שיהא בין מתן עמד — מתנה גמורה היא. אלא לאו בשעמד, ומדסיפא בשעמד — רישא נמי בשעמד.
אמר ליה רב יימר לרב אשי ותהי נמי — רישא בשעמד, אפילו הכי תפשוט דחזרה במקצת היא חזרה בכולה. דאי אמרת בשלמא חזרה במקצת היא חזרה — היינו דשני
קנה, דאיכא שיעור נכסים לשכיב מרע, שחזר בו ממה שנתנו לראשון, וראשון לא קנה. אלא אי אמרת לא שמה חזרה, אלא מה שלא נתן לשני נשאר ביד ראשון — תרווייהו
נמי לא ליקנו, שהרי בין שניהם נתן כל הנכסים, ולא שייר לעצמו קרקע כל שהוא. בין שמת בין שעמד — שני קנה, דהא חדר ביה מראשון, ואיכא שיעור טובא. ראשון לא
קנה, דהא חדר ביה. ואפילו מת לא יקנה ראשון, דהא קיימא לן: דייתיקי מבטלת דייתיקי, מה לי חזר בו מראשון ונתן לשני, מה לי חזר בו ומעמד לעצמו ולירושן. סיפא
לא משכחת לה אלא בשעמד — הלכך ראשון קנה דמתנה מקצת הוא ואיכא שיעור שני לא קנה, דלא הוה במתנתו שיעור. דאי בשמת תרווייהו ליקנו. איבעיא להו — שכיב
מרע שהקדיש כל נכסיו בלא שיעור, ואחר כך עמד מחליו, מי מצא דר ביה? מי חמיר ממתנת הדיוט, דנימא דגמור והקדיש הכל בלב שלם בין ידיו בין ימות. ואם תמצא לומר
דגבי הקדש חבל מוקדש, ואפילו עמד, הפקיר כל נכסיו מהו — מי לימא כוונתו לשמים ואקני לגמרי, לכל מי שיבוא ויזכה, או לא? מי לימא דהפקיר חבלו, והוציא
מדעתו לגמרי ואינו חפץ בחזרתו, שאינו רוצה ליהנות עוד ממנו. ואם תמצא לומר גבי הפקר, דאינו חושש בזה הממון, הואיל והפקירו ולא דקדק לחלקו לאוהביו. חילק נכסיו
לעגנים מהו — מי לימא יד עניים כיד הקדש, ואם עמד אינו חזר, או לא? תיקו. אמר רב ששת — שכיב מרע שאמר "זכזה פלוני בנכסי" או "יטול" או "יחזיק" או "קנה" —
כולן לשון מתנה, וקנה. דלשון מתנה בעינן, כדאמרין לעיל (קמז, ב). ידור פלוני בבית זה — לא אמר ולא כלום, עד דאמר "תנו" או "יטול" ו"קנה", או "יחסי" ו"ירת" — אם הוא
ראוי לירושן, כגון בן בין הנכסים. ורבי יוחנן בן ברוקא היא — דאמר בפירקין דלעיל (קל, א): דבריו קיימין, וקיימא לן כותיה, דפסקין התם כהלכה כמותו.
יהנה

בבא בתרא דף קמח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קג

שמתחילה קיבל את כל הנכסים מתנתו בטילה לגמרי, כיון שהשכיב מרע
הבריא. מוכיחה הגמרא את דחייתה: **הָכִי נָמִי מִסְתַּבְרָא**, שמדובר
כשהבריא, **מִדְקַתְנִי סִיפָא**, שאם השכיב מרע נתן **מִקְצָתוֹ לְרָאשֵׁי, וְכֹלָן**
– שאר הנכסים **לְשָׁנִי, רָאשֵׁי קִנְהָ, שָׁנִי לֹא קִנְהָ. אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא**
שמדובר בברייתא **בְּאֹפֶן שְׁעָמֵר** מחוליו, משום **הָכִי הִשְׁנִי לֹא קִנְהָ**, כיון
שקיבל את כל הנכסים שנשארו, ודינו כמתנת שכיב מרע בכולה, שאם
עמד חוזר בו. **אֲלֵא אִי אִמְרַת שְׁבִסְפָא** מדובר ב**שְׁמַת** השכיב מרע לבסוף,
תְּרוּנִיחוֹ לִיקְנֵה – הרי שניהם צריכים לקנות כדין מתנת שכיב מרע שקונה
לאחר מיתה כאשר אין שויר. ומכיון שבסיפא מדובר כשעמד מחוליו,
מסתבר גם ברישא מדובר כשעמד מחוליו.
הגמרא מוכיחה עתה מהברייתא שחורה במקצת נחשבת חורה בכולה:
אִמְרַת לֵיהּ רַב יוֹמֵר לִבֵּי אִשִּׁי, וְתַהֲוֵי נָמִי – הרי גם אם תעמיד את הברייתא
בְּשְׁעָמֵר מחוליו, עדיין יש להוכיח מהברייתא שחורה במקצת נחשבת חורה
בכולה, משום **דְּאִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא שְׁחֹרָה בְּמִקְצָת הָוִיא חֹרָה בְּכֹלָהּ**,
הֵינֵנוּ – זהו הטעם **דְּשָׁנִי מִיָּתָת** שקיבל רק מקצת הנכסים **קִנְהָ**, כדין מתנת
שכיב מרע במקצת, **אֲלֵא אִי אִמְרַת שְׁחֹרָה בְּמִקְצָת לֹא הָוִיא חֹרָה**
בְּכֹלָהּ, אם כן **נִיָּהוּ** – יחשב הדבר כשכיב מרע **הַמְחַלֵּק** את נכסיו לכמה
בני אדם, וכיון שנמצא שחילק את כל נכסיו, כאשר יעמוד מחוליו **לְחָד**
מִיָּנִיחוֹ לֹא לִיקְנֵה – שניהם לא יקנו. ובהכרח יש לומר שכיון שחזר בו
במקצת ממה שנתן לראשון התבטלה כל המתנה שנתן לו, ולכן קנה השני
אף אם הבריא והנותן.
וְהִלְכְתָּא – נפסק להלכה, **חֹרָה בְּמִקְצָת הָוִיא חֹרָה בְּכֹלָהּ**. ולפי זה מה
שמבואר ב**רִישָׁא** ששני קנה וראשון לא קנה, **מִשְׁבַּחַת לָהּ בֵּין שְׁמַת בֵּין**
שְׁעָמֵר, שהראשון לעולם אינו קונה כיון שהנותן חזר בו מכל מתנתו, והשני
קנה בכל אופן, כיון שזו מתנה במקצת המועילה בין כשמת ובין כשהבריא.
ומה ששנינו ב**סִיפָא** 'מקצתן לראשון וכולן לשני', ראשון קנה שני לא קנה,
לֹא מִשְׁבַּחַת לָהּ אֲלֵא בְּשְׁעָמֵר מחוליו, ולכן חזר בו ממה שנתן לשני
שהיה 'מתנת שכיב בכולה', ואינו יכול לחזור בו מהראשון שהיה 'מתנת
שכיב מרע במקצת', אבל אם מת גם השני קנה.
הגמרא דנה בשכיב מרע שהקדיש כל נכסיו: **אִיִּבְעִיא לָהּ**, שכיב מרע
שהקדיש **כָּל נְכָסָיו, וְעָמֵד** מחוליו, מהו – האם יכול לחזור בו מההקדש,
מִי אִמְרִינֵהּ, כָּל לִנְבִי הַקֹּדֶשׁ גָּמֵר וּמִקְנֵי – שלענין הקדש אדם גומר בדעתו
להקדיש בלב שלם, ודעתו שיחול ההקדש אף אם יעמוד מחוליו, **אִי דְלָמָא**,
כָּל לִנְבִי נִפְשִׁיהּ לֹא גָמֵר וּמִקְנֵי – לעולם אדם דואג לעצמו ואינו רוצה
להישאר בלי נכסים, ולפיכך אף הקנאתו להקדש היתה רק על הצד שימות
לבסוף.
ספק נוסף: אף אם לגבי הקדש נאמר שדעתו להקדיש אף אם יבריא, יש
להסתפק מה הדין בשכיב מרע שהפקיר **כָּל נְכָסָיו**, והבריא, מהו, **מִי**
אִמְרִינֵהּ בֵּין דְּהַפְקִיר את ממונו ככולם ואִי לְעִנְיָנִים בְּעָשִׂירִים, גילה בדעתו
שאינו מקפיד על ממונו זה ורוצה להוציאו מרשותו ואינו חפץ בחזרתו, **גָּמֵר**
וּמִקְנֵי – כוונתו ליתנו במתנה גמורה, **אִי דְלָמָא, כָּל לִנְבִי נִפְשִׁיהּ לֹא גָמֵר**
וּמִקְנֵי, והפקיר רק על דעת שימות.
ספק נוסף: אף אם לגבי הפקר תאמר שדווקא והפקיר ולא דקדק לחלק את
נכסיו לאחביו, הראה שאינו מקפיד על ממונו, והפקירו אף על דעת
שיבריא, יש להסתפק בשכיב מרע שחילק **כָּל נְכָסָיו לְעִנְיָנִים, מָאִי, מִי**
אִמְרִינֵהּ שכיון שזו **צִדְקָתָהּ**, ויד עניים כדי הקדש, **וְדָאִי מְגִמֵר גָּמֵר וּמִקְנֵי, אִי**
דְלָמָא כָּל לִנְבִי נִפְשִׁיהּ לֹא גָמֵר וּמִקְנֵי, ובודאי נתן רק על דעת שימות.
מסיקה הגמרא: **תִּיקֵּן** – יעמדו שאלות אלו בספק, שלא נפשוט. (**לִישָׁנָא**)
אֲחִירָא הַקֹּדֶשׁ כָּל נְכָסָיו מהו, הַפְקִיר כָּל נְכָסָיו מהו, חֵילָק כָּל נְכָסָיו
לְעִנְיָנִים מהו, תִּיקֵּן).

הגמרא מבארת את הלשונות של 'מתנת שכיב מרע': **אִמְרַת רַב שְׁשֶׁת**, שכיב
מרע שאמר אחת מלשונות אלו, **יָפֹל** – פלוני בנכסי, וכן אם אמר לשון
יָרֹבְחָ, וְיִתְחַקֵּן, וְיִקְנָה, וְיִקְנָה, **כֹּלָן לְשׁוֹן מִתְּנָה הֵן**, וקנה המקבל אף ללא
מעשה קנין. **בְּמִתְנִיתָא תָּנָא** – בברייתא שנינו, **אֵף לְשׁוֹנוֹת יָחִסִּין, וְיָרֵת**,
שהם לשונות של ירושה, מועילים במתנת שכיב מרע **בְּאֹפֶן שֶׁמִּקְבֵּל רָאִיו**
לְיֹדְעֻהוּ, ושיטת **רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא הוּא** הסובר לעיל (קל) שאם היו לו
בנים רבים ואמר שירש אחד מהם את כל הנכסים, דבריו קיימים, ולפיכך
מועילה המתנה בלשון ירושה.
אִיִּבְעִיא לָהּ,

ועל דין זה **אִיִּבְעִיא לָהּ**, באופן שהקנה את הבית **לְאָחֵד וְדִינָא לְאָחֵד**
מָה, מִי הָוִי שְׁיֹר – האם כוונתו לשירר לבעל הגג זכות בחצר שיובל
להוציא זיזים מהגג לחצר, או לא, **וְאִם תִּמְצָא לֹמֵר** שהמקנה **בֵּית לְאָחֵד**
וְדִינָא לְאָחֵד, לֹא הָוִי שְׁיֹר – אין כוונתו לשירר לו זכות בחצר. יש
להסתפק באופן שאמר במפורש **חֹזֵן מְדִינָא מָהוּ** – האם כיון שהוסיף
ואמר 'חוזן מדינא' שהוא לשון מיותר, כוונתו לשירר לבעל הגג זכות בחצר
שיובל להוציא זיזים מהגג לחצר.
הגמרא פושטת את הספק: **אִמְרַת רַבָּא אִמְרַת רַב נְחֻמֵּי, אִם תִּמְצָא לֹמֵר**
בְּאֹפֶן שֶׁהִקְנָה בֵּית לְאָחֵד וְדִינָא לְאָחֵד, לֹא הָוִי שְׁיֹר, אבל אם פירש
שמוכר חוזן מדינא **הָוִי שְׁיֹר, וְאִלְיָבָא דְרַב יְבִיד דְּאִמְרַת רַב זְבִיד לַעֲנִין**
מה שאמר ריש לקיש שאם ייתר בלשונו כשמוכר את הבית ואמר על מנת
שדיוטא העליונה שלי הדין הוא שדיוטא העליונה שלו, דהיינו לענין זה
שֶׁאִם רָצָה לְהוֹצִיא בֵּית זִיזִין מוֹצִיא, אֲלֵמָא – מוכח מכאן, **שְׁבִין דְּשְׁיֹר**
דִּינָא במפורש, **מָקוֹם זִיזִין נָמִי שְׁיֹר**, דהיינו זכות בחצר שיובל להוציא
זיזים מהגג לחצר, משום שיתר בלשונו, ואם כן יש לומר כן אף בנותן את
הבית לאחר דיוטא לאחר, ואמר 'חוזן מדינא'. (**הכא נמי כיון דאמר חוזן**
מפירותיו מקום פירי שׁייר).

הגמרא מבארת דיני מתנת שכיב מרע: **אִמְרַת רַב יוֹסֵף בְּרַם מִיָּנִימִי, אִמְרַת רַב**
נְחֻמֵּי, שְׂכִיב מֵרַע שְׁכַבְתָּ אֶת כָּל נְכָסֶיךָ לְאֶחָדִים, רֹאִין, אִם מִתְחִילָה בְּזִמְנָא
שְׂכִיב מִתְחִילָה – התחיל לחלק, דעתו היתה לחלק את כל נכסיו, הרי זו
מתנת שכיב מרע, ואם כן, **קִנְהָ כֹּלָן** אף על פי שלא הקנין, ואם עָמֵד
מחוליו **חֹזֵר בְּכֹלָן**, אולם **אִם בְּזִמְנָא** שהתחיל לחלק היה בדעתו להשאיר
לעצמו חלק מנכסיו, ולאחר מכן **נִמְלֵךְ** וחילק את כל נכסיו, אם **כֹּת קִנְהָ**
כֹּלָן, ואם עָמֵד מחוליו **אִינוּ חֹזֵר אֲלֵא בְּאֶחָדֵיהֶן** שנתן לו שאו לא השאיר
לעצמו שום נכסים, ונחשב 'מתנת שכיב מרע'. שואלת הגמרא: מדוע כשלא
חילק הכל בבת אחת קנו כולם חוץ מהאחרון, ו**דְלָמָא** כוונתו היתה
מתחילה לחלק את כל נכסיו, ומה שהמתין בין מתנה למתנה, כיון ד**עִינֵי**
קָא מְעִין וְהָדָר יָהִיב – התבונן בדעתו מה יתן לכל אחד, ואחר כך נתן.
משיבה הגמרא: **סְתָמִיָּה** – סתם דרכו **דְּשְׂכִיב מֵרַע, מִידָּק דִּיק וְהָדָר יָהִיב**
– שמתחילה מתבונן בדעתו מה יתן לכל אחד, ורק אחר כך הוא מתחיל
לחלק, ולפיכך כשהפסיק בין נתניה לנתניה גילה בדעתו שהוא 'נמלך'.
אִמְרַת רַב אֲחָא בְּרַם מִיָּנִימִי, אִמְרַת רַב נְחֻמֵּי, שְׂכִיב מֵרַע שְׁכַבְתָּ אֶת כָּל נְכָסֶיךָ
לְיָדֵיהֶם לֹא לְאֶחָדִים, וְעָמֵד מחוליו ורוצה לחזור בו, **אִינוּ חֹזֵר**, ואף על פי
שנתבאר במשנתנו ששכיב מרע שנתן את כל נכסיו יכול לחזור בו, מכל
מקום **חִיָּשִׁין** – אנו חוששים ש**מָא יֵשׁ לוֹ נְכָסִים בְּמִדְיָנָה אֲחֶרַת** שאותם
השאיר לעצמו, ונמצא שזו מתנת שכיב מרע במקצת. שואלת הגמרא:
וְאֲלֵא מִתְנִיתִין דְּקִנְיָה – מה ששנינו במשנתנו (**קמח**), שכיב מרע שכבת כל
נכסיו, אם לא שְׁיֹר קרקע **כָּל שְׁהוּא, אִין מִתְנָתוֹ קִיָּמַת** ואם עמד מחוליו
חזר בו, **הִכִּי מִשְׁבַּחַת לָהּ** – באיזה אופן מדובר, הרי לעולם יש לחשוש
שיש לו במדינה אחרת נכסים שאינם ידועים לנו. משיבה הגמרא: **אִמְרַת רַב**
חָמָא, משנתנו עוסקת ב**אֲמִינָא** אני מקנה את **כָּל נְכָסִי**, לפלוני, ובכלל זה
אף נכסים שבמקומות אחרים. תירוץ נוסף: **מִרַב בְּרַם אִשִּׁי אִמְרַת**, משנתנו
עוסקת ב**מְחֻזָּק לֵן דְּלִית לָהּ** – שמוחזק לנו שאין לו עד נכסים.
מסתפקת הגמרא: **אִיִּבְעִיא לָהּ, חֹרָה בְּמִקְצָת** – שכיב מרע שנתן את כל
נכסיו לאחד, וחזר בו במקצת מהנכסים, ונתן אותם לאדם אחר. האם **הָוִי**
חֹרָה בְּכֹלָהּ – האם יש לומר שכשביטל חלק מהמתנה שנתן לראשון,
היתה כוונתו לחזור בו מכל המתנה שנתן לראשון, ונמצא שהשני קיבל רק
מקצת מהנכסים, ושאר הנכסים נשארו ביד השכיב מרע, והרי זה 'מתנת
שכיב מרע במקצת' שדינה כמתנת בריא, או לא – שלא חזר בו מכל
המתנה שנתן לראשון אלא רק מאותו מקצת, וכיון שאף את אותו מקצת
נתן לשני, הרי זו מתנת שכיב מרע בכולה.
הגמרא פושטת את הספק מהברייתא: **תָּא שְׁמַע מְבַרִּיתָא, שְׂכִיב מֵרַע שֶׁנָּתַן**
את נכסיו בְּכֹלָן לְרָאשֵׁי, וְלֵאחֶר מִכֵּן חֹזֵר בו ונתן את מִקְצָתוֹ לְשָׁנִי, הִשְׁנִי
קִנְהָ לגמרי והנותן אינו יכול לחזור בו אף לאחר שעמד מחוליו, שזו 'מתנת
שכיב מרע במקצת', ואילו **הָרָאשֵׁי לֹא קִנְהָ**, מדייקת הגמרא: **מָאִי לָא**,
בְּשְׁמַת השכיב מרע לבסוף, והראשון לא קנה כיון שהחזרה במקצת הנכסים
נחשבת חזרה מכל המתנה.
דוחה הגמרא: **לֹא** – הברייתא אינה מדברת שמת, אלא **בְּאֹפֶן שְׁעָמֵר**
מחוליו, ולפיכך השני קנה, כיון שמתנתו היתה מתנה במקצת, אך הראשון

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **מזו.** (בר"א פשאוקלת משה אכל אם היא סמוכה על שלחן בעל הבית אינה יכולה לברך שם אלא אם כן
2 החדר מיוחד לה או לבעלה שאם לא כן אינה חייבת כלל להדליק שם שאין חיוב נר שבת חל עליה כלל
3 לפי שהיא בכלל בני ביתו של בעל הבית ונפטרת בגרו ואף אם בעל הבית מצוה לה להדליק ועושה אותה שליח
4 לפוטרו מחיובו שהוא חייב להדליק שם לפי שמשמש שם בשבת אפילו משמש שם צרכי אכילה ואפילו אם
5 הוא או מקצת בני ביתו אוכלים שם מפל מקום כיון שהוא או אשתו ברכו במקום אחד ונפטר בברכה זו לכל
6 החדרים שחייב להדליק שם כמו שנתבאר למעלה¹⁶⁹ א"כ גם שלוחו אינו יכול לברך שם ויש חולקים על זה^{קלא}
7 וכן נתפשט המנהג במדינות אלו^{קלא}:

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן טעף טו

הלכתא רבנא

מדליקות כולן דווקא על שלחן האכילה ואפילו בת אצל
אמה ואשה אצל חמותה, ואף בנות הבית שאינן נשואות,
מדליקות נר לכל אחת (משהגיע לחינוך) - בברכה¹⁷¹ - ומכל
מקום צריכות לכוין שלא לצאת י"ח בהדלקת בעלת הבית,
ובנות שאינן נשואות ידליקו קודם אמנ¹⁷².

קלא] ויש חולקים על זה - שמתירין לאשה אורחת הסמוכה
על שלחן בעל הבית להדליק בחדר שמשמשים בו בשבת
- ולא הדליק בו עדיין בעל הבית¹⁷⁰.
קלב] נתפשט המנהג במדינות אלו - ונהגו שמדליקות כל
הנשים בברכה אף שהן אורחות וסמוכות אצל שלחן בעל
הבית, ולא דוקא בחדר שלא הדליקו בו עדיין, אלא

צינונים והוספות

שידליקו הבנות בברכה (שיחת ר' תשרי תשל"ה הובא בקונ'
נש"ק ע' 27, ושם נתבאר פרטי ואופן ההדלקה, וכן שיהיה
בדווקא בחדר האכילה, וידליקו הבנות קודם האם וכן שיתנו גם
הם לצדקה קודם ההדלקה (בקופה פרטית שלהן, ע"ש), וראה
עוד בקיצור דיני נש"ק ע' טז הערה 20 שבזמננו שישנו אור
חשמל עדיף שידליקו דווקא במקום האכילה ולא בחדר אחר -
דאם הדלקתה היא משום תוספת אורה מסתבר דתוספת אורה
הוא במקום כבוד ועונג - שהוא במקום האכילה.
172) ראה קונטרס נש"ק הנ"ל, ובשו"ת מנחת יצחק ח"י סי' כ.

169) סעיף ט. אף שחיוב ההדלקה הוא על בעל הבית - יכולה לברך מדין
ערבות - שכל ישראל ערבים זה לזה, ולכך היא מצווה בעצמה
לפטור את בעל הבית במצות הדלקת הנר - ועל כן יכולה לברך
בקימה ציווי זה (קו"א סק"ה).
171) ע"פ תהלה לדוד סק"ז, והוא לפי שהנשים נצטוו במצות
הדלקת נרות, והיא חביבה עליהן ביותר (בדי השלחן סי' עד
ס"ק כד, ראה שם שכתב לכתחילה שלא לברך - אבל הביא
מהמנחת שבת לברך), וכן מנהג בית הרב החל מאדמו"ר הזקן

שולחן ערוך - הלכות נשיאת כפים

- 1 **לז'** עם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה שברכת כהנים אינו
2 אלא פנים כנגד פנים כמ"ש למעלה אבל מלפניהם
3 ובצדיהם אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל
4 לאביהם שבשמים רק שיחזירו פניהם כלפי הכהנים.
5 וצדדים שלאחריהם כלאחריהם כגון אותם העומדים בכותל
6 מזרחי וההיכל בולט קצת לבית הכנסת והכהנים עומדים לפניו
7 אע"פ שהעומדים אצל הכותל הופכים פניהם כלפי הכהנים אינן
8 בכלל ברכה.
9 ועם שבשדות כיון שהם אנוסים שטרודין במלאכתם ואינם
10 יכולים לבא לבית הכנסת הם בכלל ברכה אפילו הם אחורי
11 הכהנים אבל כל מי שהוא בעיר ויכול לבוא לבית הכנסת לקבל
12 הברכה פנים אל פנים כדת של תורה ואינו בא מראה בעצמו
13 שאין הברכה חשובה בעיניו לבא לבית הכנסת בשבילה לכך
14 אינו בכלל ברכה אם הוא אחורי הכהנים לכן כל מי שהוא בעיר
15 ויכול לבא לבית הכנסת לקבל הברכה ואפילו העומדים בחצר

- 16 בית הכנסת ואינם יכולים ליכנס לבית הכנסת מפני שאין להם
17 מקום שם מכל מקום אם עומדים אחורי כותל מזרחי אינם בכלל
18 ברכה שהרי יכולים לעמוד לצד מערב שהוא נגד פני הכהנים
19 או יעמדו לצדדי בית הכנסת ויהפכו פניהם לבית הכנסת כלפי
20 הכהנים.
21 וכן העומדים בבית הכנסת בכותל מזרחי אינם אנוסים אף על
22 פי שעכשיו כל אחד קונה לו מקום בבית הכנסת ואין אחד יכול
23 לעמוד במקום חבירו מכל מקום יכולים לילך למקום הכהנים
24 שהוא פנוי או לעמוד באמצע בית הכנסת (על הבימה או ברוח
25 מערבית של בית הכנסת או בחצר בית הכנסת לצד מערב או
26 לצדדי בית הכנסת אם אפשר לשמוע שם ברכת כהנים).
27 ויש מי שלומד זכות עליהם לומר שכיון שההיכל מחובר לכותל
28 הרי הוא כגוף הכותל וכאלו הכהנים עומדים סמוך לכותל ממש
29 והרי הם כאלו העומדים בצדדי הכהנים ממש רק שיהפכו פניהם
30 כלפי הכהנים אבל אנשי מעשה נזהרין להתרחק מכותל מזרחי

וממשיכה בניגון: 31
מ כהן אינו רשאי להוסיף מדעתו יותר על הג' פסוקים של 32
 ברכת כהנים ואם הוסיף עובר על כל תוסף אם אמר 33
 בנשיאת כפים ובהחזרת פנים כלפי העם (ולכן אומרים השקיפה 34
 כו' מפני שכבר פשטו כפיהם והחזירו פניהם). 35
 אבל אם אומר ג' פסוקים אלו כמה פעמים ביום אינו עובר על 36
 כל תוסף שלא שייך כל תוסף אלא במוסף על המצוה עצמה 37
 ולא בעשית המצוה ב' פעמים: 38
מא לפיכך כהן שנשא כפיו ואח"כ הלך לבית הכנסת אחר 39
 ומצא ציבור שלא הגיעו לברכת כהנים יכול לישא כפיו 40
 שנית ומברך על נשיאת כפים זו אע"פ שכבר יצא ידי חובתו 41
 בנשיאת כפים הראשונה כמ"ש למעלה: 42
מב כהן שלא התפלל עדיין ומצא ציבור מתפלל נושא כפיו 43
 ואין התפלה מעכבתו ואם ירא שאם יעלה לדוכן יעבור 44
 זמן תפלה ילך חוץ לבית הכנסת ויתפלל שאם יהיה בבית 45
 הכנסת כשיקראו כהנים ולא יעלה יעבור בעשה אבל אם אמרו 46
 לו לעלות או ליטול ידיו לא ילך החוצה להתפלל אלא צריך 47
 לעלות שלא יעבור בעשה שהתפלה היא מדברי סופרים ונדחת 48
 מפני מצות עשה של תורה ואם מתיירא שיעבור זמן קריאת 49
 שמע יקראנה בלא ברוכותיה ואם אין פנאי לקרות כולה יקרא 50
 פסוק ראשון להאומרים שפסוק ראשון בלבד הוא מן התורה (או 51
 פרשה ראשונה להאומרים שפרשה ראשונה מדאורייתא כמ"ש 52
 בס"מ מ"ו): 53
מג וכן כהן העומד בתפלה ואמרו לו לעלות לדוכן או ליטול 54
 ידיו צריך להפסיק ולעלות אפילו יש שם כהנים אחרים 55
 ואם לא אמרו לו אינו פוסק אם יש שם כהנים אחרים (ואע"פ 56
 שהוא בבית הכנסת כשקוראים כהנים אינו עובר מטעם שנתבאר 57
 למעלה בסעיף ל"ג) ואם אין שם כהנים אחרים פוסק ועולה כדי 58
 שלא תתבטל נשיאת כפים: 59

חלק א סימן קכח, דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן
 טעמים לדמא

ולילך לצד מערב קצת עד שיהיה פניהם נגד פני הכהנים או נגד 1
 צדיהם ממש: 2
לח עיר או בית הכנסת שכולה כהנים אם אין שם אלא עשרה 3
 כולם עולים לדוכן למי מברכין לאחיהם שבשדות ומי 4
 עונה אחריהם אמן הנשים והטף. 5
 (ואע"פ שאין מי שקורא להם כהנים ואין מי שמקרא אותם אין 6
 בכך כלום שהקריאה וההקראה אינן מעכבות כלל כמ"ש למעלה 7
 ולדברי האומרים שכהן שאינו עולה יכול לקרות ולהקרות גם 8
 כאן הש"ך שאינו עולה אפילו הוא מובטח שלא תיטרף דעתו 9
 שהרי הוא כהן ויש כהנים אחרים הרי הוא קורא ומקרא). 10
 ואם יש שם יותר מעשרה היתרים מעשרה יעלו ויברכו והעשרה 11
 עונים אחריהם אמן (ויזהרו שלא לקרות כהנים בבית הכנסת 12
 שלא יעברו אלו העשרה בעשה שאף שהקורא אינו מתכוין אלא 13
 להיתרים מעשרה מכל מקום מי מפסיק מי הם היתרים). 14
 ואם יש שם ישראל אחד הרי כל הכהנים עולים ומברכים 15
 וישראל זה עונה אחריהם שאפילו ישראל אחד ראוי הוא לקבל 16
 הברכה מטעם שנתבאר למעלה. 17
 אבל כהנים אע"פ שהם מתברכים עם ישראל בברכת כהנים מכל 18
 מקום אינם חשובים לקבל הברכה בלבדם אלא א"כ הם עשרה 19
 לפיכך כשאין מהם עשרה מקבלים הברכה בבית הכנסת כולם 20
 עולים ומברכים לאחיהם שבשדות. 21
 וכן הנשים והטף אע"פ שהם בכלל הברכה מכל מקום אינם 22
 חשובים לקבל הברכה בלבדם: 23
לט בשעה שהכהנים מברכים אין לומר שום פסוק כי כלום 24
 יש עבד שמברכים אותו בשליחות רבו ואינו מאזין ומכוין 25
 לברכה שמברכו רבו ואם היו אומרים הפסוקים לא היו יכולים 26
 לכוין לברכה לכך יש לשתוק ולכוין לברכה. 27
 ומכל מקום עכשיו שהכהנים מאריכים הרבה בניגונים נהגו 28
 לומר ג"כ פסוקים בשעת הארכת הנגון אך יותר טוב שלא 29
 לאמרם והאומרים יאמרו בשעה שהמקרא מקרא התיבה 30

לקוטי תורה

לא הביט און ביעקב [ולא ראה עמל בישראל] כו'. 13
 יש להבין כפל הלשון "לא הביט גוי" ולא ראה 14
 גוי". גם, מהו הענין דגבי יעקב נאמר "לא הביט און", 15
 וגבי ישראל נאמר "ולא ראה עמל". 16
 ויש לבאר תחילה ענין "יעקב" ו"ישראל". 17
הנה יש ב' בחינות ומדרגות למעלה, בחינת יעקב 18
ובחינת ישראל. 19
 איתא בזוהר דשני השמות שנקרא בהם יעקב 20
 אבינו - "יעקב" ו"ישראל" - הם כנגד שתי בחינות 21
 ומדריגות באור האלקי שלמעלה, שנמשכו והאירו 22
 בנשמת יעקב אבינו, וכמו כן הן נמשכות ומאירות בכל 23

כיצד יתכן לשון "עבודה" - שהוא ענין של תיקון 1
ושירות - לגבי הקב"ה, שאינו צריך לזולתו ח"ו 2
["עבודה" סתם - זו תפלה, כמבואר במפרשי המשנה 3
"על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה 4
ועל גמילות חסדים" ש"עבודה" היא קרבנות, ובזמן הזה 5
התפלה (שבמקום קרבנות תקונה) נקראת בשם "עבודה". 6
וכך כותב הרמב"ם בספר המצות שלו "הוא שצונו 7
לעבדו . . ועבדתם את ה' אלקיכם . . שהוא צווי לתפלה", 8
הרי ש"עבודה" סתם זו תפלה. 9
בפרק א של המאמר יבאר פירוש לשון "עבודה" לגבי 10
עבודת ה', ומפרק ב ואילך יבאר כיצד התפלה היא 11
הנקודה התיכונה וה"חיות" של כל עניני עבודת השי"ת]. 12

40 כיון שלשון עבודה הוא ענין של "תיקון" ושירות,
41 אם כן צריך ביאור איך שייך לשון זה כלפי הקב"ה,
42 שהוא "שלימו דכולהו" ואינו צריך לזולתו ולא חסר
43 לו דבר ח"ו, ואדרבה, הכל בא ממנו ית', כמו שכתוב
44 "כי ממך הכל".

45 ומקרא מלא כתיב אם צדקת מה תתן לו כו'.
46 גם צריך להבין מה אנו מתקנים עבורו ית'
47 בעבודתו, והלא מפורש בכתוב "אם צדקת מה תתן
48 לו", היינו שאין עבודתו תופסת מקום כלל, ומכל
49 שכן שאינה מוסיפה כלום למעלה, וא"כ איך שייך
50 לומר לגבי הקב"ה לשון "עבודה", שהוא ענין של
51 תיקון ושירות, כאמור.

52 אך הענין, דהנה ידוע המאמר נתאוה הקב"ה להיות
53 לו דירה בתחתונים.

54 כדי להבין מהו ענין ה"עבודה" שאנו עובדים את
55 הקב"ה, יש להקדים את מאמר המדרש הידוע,
56 שהקב"ה נתאוה להיות לו דירה בתחתונים, פירוש,
57 ששכינתו ית' תשכון בעולם הזה התחתון.

58 לפי פשוטו קאי המדרש על המשכן ובית המקדש,
59 היינו שהקב"ה ציוה לבני ישראל לבנות את המשכן
60 ואת בית המקדש כדי שתהי' לו דירה בתחתונים,
61 כמ"ש "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". אך הפירוש
62 הפנימי בדברי המדרש הוא שהקב"ה נתאוה (כביכול)
63 שיהי' גילוי אלקות בכל העולם כולו, וזוהי הכוונה
64 והתכלית של בריאת העולם [בכלל, ובריאת האדם
65 בפרט], וענין זה יקויים בשלימות לעתיד לבא, שתהי'
66 "התגלות כבודו וראו כל בשר יחדיו כו' וימלא כבוד
67 ה' את כל הארץ".

68 ובזה מובן ענין ה"עבודה" של בני ישראל
69 להקב"ה (אשר הם "מתקנים" דבר-מה עבורו ית'), כי
70 לפי דברי המדרש הללו, הרי עיקר תכלית עבודת
71 האדם עלי אדמות בלימוד התורה וקיום המצוות אינה
72 בשביל האדם עצמו, אלא לכבודו ית', שעל ידי
73 עבודתם הם מתקנים ועושים את העולם לדירה
74 לשכינתו ית'.

75 [להבנת הענין על בוריו יש לבאר ענין "דירה
76 בתחתונים" בעומק יותר - שהרי "ודאי מלא כל הארץ
77 כבודו בעליונים ובתחתונים", ו"לית אתר פנוי מיני", ואם
78 כן יש להבין מה נתחדש על ידי עבודת בני ישראל בענין
79 זה, שניתן לומר שבני ישראל מתקנים דבר-מה עבורו ית'.

1 נשמות ישראל, ולכן נקראים כל בני ישראל בשני
2 שמות אלו.

3 שהם גם כן ב' בחינות שונות בעבודת ה' באדם,
4 בחינת עבד ובחינת בן.

5 כאשר שתי הבחינות והמדריגות באור האלקי
6 שלמעלה - "יעקב" ו"ישראל" - נמשכות למטה להאיר
7 בנשמות ישראל, נולדו מהן שתי בחינות ומדריגות
8 שונות באופן עבודת האדם את הקב"ה, בחינת "עבד"
9 ובחינת "בן".

10 וזהו הטעם לכך שבני ישראל מתוארים בתורה
11 בשני תוארים, "עבדי" ה' ו"בנים" למקום, כי שני
12 התוארים הללו - "עבד" ו"בן" - מתאימים לשני
13 השמות שבני ישראל נקראו בהם - "יעקב" ו"ישראל".

14 היינו, בחינת יעקב הוא בחינת עבד, כמ"ש "שמע
15 אלי יעקב עבדי", ובחינת ישראל הוא בחינת בן,
16 כמ"ש "בני בכורי ישראל".

17 [וצריך להבין מה הם שתי הבחינות והמדריגות הללו
18 בעבודת ה' - בחינת "יעקב עבדי" ובחינת "בני בכורי
19 ישראל", ואיך ב' אופני עבודה אלו מרומזים בשמות
20 ובתוארים של בני ישראל].

21 ולהבין זה, צריך להקדים תחלה פירוש וענין עבד,
22 דהיינו מה שמצינו לשון עבודה שאנחנו עובדים לו
23 ית', כמ"ש ועבדתם את ה' אלקיכם, תחת אשר לא
24 עבדת את ה' אלקיך, וכתיב ולעבדו בכל לבבכם,
25 עבדו את ה'.

26 ויש להקדים ולבאר תחילה כללות ענין העבודה
27 שאנו עובדים את הקב"ה, שנקראת בתורה בלשון
28 "עבודה" - שיש בה משמעות של מעשה עבד לאדונו.

29 והנה לשון עבודה הוא ענין תיקון ושירות, שהעבד
30 משרת לרבו ומתקן לו דבר, שהרי הרב צריך
31 לתיקון ושירות זה.

32 פירוש לשון "עבודה" ("עבדות") - הוא תיקון
33 דבר, כמו עורות "עבודין"; כי העבד לאדונו "על ידי
34 השירות שמשרת לו, הוא מתקן לו דבר שאין ביכולתו
35 לתקן בעצמו", וכיון שהרב צריך לתיקון ושירות זה,
36 נמצא שהעבד משלים דבר שחסר לאדונו.

37 ואיך שייך לומר בן לגבי הקב"ה, שהוא ית' "שלימו
38 דכולהו" ואינו צריך לזולתו ח"ו, כי ממך הכל
39 בתיב.

מקום ומקום בלי יוצא מן הכלל; ואם כן, צריך להבין מהו
ענין "עבודת" בני ישראל לעשות לו ית' "דירה
בתחתונים"?

ובמענה לשאלה זו הולך ומבאר:]

רק זהו קמיה דוקא, אבל אצלנו העולם נחשב ליש
ודבר בפני עצמו, ומסתיר אלקות, שלכך נקרא
בשם "עולם", על שם ההעלם, שמעלים אלקות
ומסתירו.

אף שאכן לפי האמת גם עתה, לאחר שנברא
העולם, אין שום שינוי אצלו ית', כי לגביו ית' אין
שום מציאות בלעדו, והקב"ה "ממלא כל המקום הזה
שברא בו העולם" כנ"ל, מכל מקום אין הדבר נראה
לעינינו, כי העולם מעלים ומסתיר את אלקותו ית'
(שזהו פירוש לשון "עולם" - מלשון "העלם" והסתר),
ומחמת ההעלם וההסתר נראה לעינינו כאילו אנחנו
וכל הנבראים שבעולם הם מציאות "יש ודבר בפני
עצמו", נפרד מאלקות.

ותכלית בריאת העולם הוא, שנתאוה הקב"ה
להיות לו דירה בתחתונים.

וזהו מה שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה
"בתחתונים". פירוש הענין הוא, שהקב"ה רצה שגם
בידיעתם ותחושתם של הנבראים (שמצד עצמם הם
מעלימים ומסתירים על אלקות) תתגלה האמת כמו
שהוא אצלו ית', היינו שהוא ית' הוא יחיד ומיוחד
וכולא קמי' כלא חשיב.

וזהו התכלית והמכוון שבשבילו ברא הקב"ה את
העולם.

[וענין זה מודגש בלשון חז"ל "דירה בתחתונים", כפי
שהולך ומבאר:]

פירוש, כי העולם הזה הוא העולם היותר תחתון,
שההעלם בו יותר והחשך כפול ומכופל.

הקב"ה ברא ריבוי עולמות רוחניים, עליונים
ותחתונים, אבל זה שהקב"ה נתאוה להיות לו ית' דירה
"בתחתונים", הכוונה היא לעולם הזה הגשמי דוקא,
שהוא עולם (מלשון "העלם") תחתון ביותר, כי הגם
שאפילו בעולמות העליונים קיים גדר של "העלם" על
אורו ית' (שהרי גם הם נקראים בשם "עולמות",
מלשון "העלם" והסתר) - ובלשון התניא שגם עולמות
העליונים הם "ירידה מאור פניו ית'" - מכל מקום אינו
בערך כלל להעלם והסתר של העולם הזה, "שהוא

כי הנה באמת [כתיב] אני הוי' לא שניתני, שאין
שום שינוי אצלו ית' בין קודם שנברא העולם,
שהיה הוא ושמו בלבד כמה אלפים ורעבות שנה
קודם בריאת העולם, וכן יהיה אחר שיחרב העולם,
וגם עתה בזמן בריאת העולם וקיומו, הנה קמיה
ית' כולא ממש כלא חשיב, כמו קודם שנברא
העולם ממש.

כתיב "אני ה' לא שניתני". לפי פשוטו כוונת
הכתוב היא שהקב"ה איננו בעל שינוי, ולדוגמא: אי
אפשר לומר שהקב"ה "פעמים כועס ופעמים שמח",
שאם כן "הי' משתנה" - ודבר זה הוא אחד מיסודי
האמונה.

אך בעומק יותר הכתוב בא להשמיענו שבריאת כל
העולמות איננה גורמת שום שינוי (גם) באחדותו של
הקב"ה, היינו בזה שהוא ית' הוא המציאות היחידה
ואין שום מציאות מלבדו.

- וכמו שקודם בריאת העולם לא הי' קיים שום
דבר מלבדו ית' (ובלשון חז"ל - עד שלא נברא העולם
"הי' הוא ושמו בלבד") וכן לאחר שית אלפי שנים
דהוי עלמא, שאז יחרב העולם, יהי' הוא לבדו, כמו
כן "גם עתה בזמן בריאת העולם וקיומו, הנה קמי' ית'
כולא ממש כלא חשיב".

[וזהו פירוש "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין
אלקים", "פירוש, אני ראשון - קודם שנברא העולם;
ואני אחרון - לאחר שיכלו ימות המשיח וחיי העולם
הבא, שאז יהי' הוא ושמו בלבד כמו שהי' קודם
שנברא העולם; וגם "מבלעדי", פירוש באמצעות בין
מה שהי' . . ובין מה שהי' הכל לפניו ית' כאילו הוא
ושמו בלבד ואין "אלקים" והסתר].

היינו שלפי האמת, כפי שהוא אצלו ית', גם עתה
(במשך שית אלפי שנים דהוי עלמא) אין שום מציאות
בלעדו ומלבדו, כי כמו "קודם שנברא העולם הי' הוא
יתברך ממלא כל המקום הזה שברא בו העולם - כמו
כן הוא גם עתה לפניו ית'", כי לית אתר פנוי מיני'
(אין שום מקום פנוי וריק ממנו ית').

וזהו המשמעות הפנימית של הכתוב "אני ה' לא
שניתני" - שאין שום שינוי באחדותו ית' בין קודם
שנברא העולם ובין אחר שנברא העולם.

[ומאחר שלפי האמת, כפי שהוא אצלו ית', הרי אין
מקום פנוי ממנו, נמצא שבפועל הקב"ה נמצא ו"דר" בכל

1 חשך כפול ומכופל, עד שהוא מלא קליפות וסטרא
2 אחרא שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד", תכלית
3 הישות והפירוד מאלקות.
4 כלומר:

5 בעולמות רוחניים, הנה אפילו העולמות שהם
6 מציאות "יש" ונפרדים מאלקות, הרי גם הם מכירים
7 ומרגישים שמציאותם תלוי' בהקב"ה שהוא ית' בראם
8 ומקיים ומחי' אותם; אבל בעולם הזה הגשמי, ההעלם
9 הוא עד כדי כך שהנבראים שבעולם הזה אינם מרגישים
10 כלל שנבראו על ידי הקב"ה, ועד שיכול להיות נברא
11 שיהי' מנגד לקדושה ויאמר "אני ואפסי עוד".

12 וזו היתה "תאוותו" של הקב"ה, כביכול, שגם
13 בידיעה ובהכרה והרגשה של הנבראים בעולם הזה
14 הגשמי, שבו ישנו ה"העלם" הגדול ביותר וה"ישות"
15 החזקה ביותר, תתגלה האמת של אלקותו ית', ד"כולא
16 קמי' כלא חשיב".

17 וזהו פירוש "בתחתונים", כי אין שייך מעלה ומטה
18 לגבי הקב"ה שאינו בגדר מקום ח"ו.
19 ובזה יובן לשון "תחתונים" שנקטו חז"ל (להיות
20 לו דירה ב"תחתונים"), דלכאורה כלפי הקב"ה לא
21 שייך כלל לשון "תחתונים" - שהרי הקב"ה אינו בגדר
22 מקום וממילא לפניו ית' לא שייכים המושגים "עליון"
23 ו"תחתון" (שהם מושגים השייכים לגדר מקום).

24 [קצת משל לדבר:

25 לגבי סברא שכלית המחוייבת מצד ההגיון והסברא
26 (כמו, למשל, הסברא ד"המוציא מחבירו עליו הראי") - לא
27 שייך לומר שהיא נמצאת "לא רק בקומה עליונה של הבית
28 אלא גם במרתף הבית" ... כי סברא שכלית אינה בגדר
29 מקום שנאמר שנמצאת למעלה או למטה. הסברא היא
30 נכונה ואמיתית מצד עצמה, מבחינת ההגיון, ובדרך
31 ממילא היא אמת ומחוייבת בכל מקום שחושבים עלי';
32 אבל הסברא עצמה אינה בגדר "עליון" ו"תחתון".

33 ועל דרך זה - ובמכלשכן וק"ו - לא שייך להגדיר את
34 העובדה מה שהוא ית' נמצא בכל מקום בלשון "שהוא
35 נמצא לא רק בעליונים אלא גם בתחתונים", כיון שהוא
36 ית' אינו בגדר מקום].

37 ומאחר שכן, מהו הפירוש ש"הקב"ה" נתאוה
38 לדור ב"תחתונים"?

39 אלא "תחתונים" רצה לומר, עוצם ריבוי ההעלם

40 והסתר על ידי צמצומים רבים בו, והוא העולם
41 השפל.

42 אלא הביאור הוא, שב"תחתונים" אין הכוונה
43 לתחתונים במקום (ואפילו לא לגדר "תחתונים"
44 במעלה וחיובות), אלא הכוונה בלשון "תחתונים"
45 היא לגדר רגש הישות והפירוד מהאלקות, הנוצר על
46 ידי ההעלמות וההסתרים על האמת האלקית.
47 כלומר:

48 האמת האלקית שכולא קמי' כלא חשיב נקראת
49 ה"ידיעה העליונה"; והידיעה וההרגשה של הנבראים
50 שהם מציאות "יש" נקראת "ידיעת התחתונים".

51 ולכן לשון "תחתונים" קאי בעיקר על העולם הזה
52 הגשמי השפל, שבו הישות והפירוד הם בתכלית, עד
53 שיכול להיות נברא האומר "אני ואפסי עוד" (כנ"ל) -
54 היפך בתכלית מה"ידיעה העליונה" דכולא קמי' כלא
55 חשיב - וישות זו באה מצד ריבוי הצמצומים
56 וההעלמות וההסתרים שבעולם הזה.

57 ושם דוקא יהיה בחינת "דירה" והתגלות אלקותו
58 ית' בידיעה שלנו גם כן, כמו שהוא למעלה בידיעה
59 עליונה, דכולא קמיה כלא חשיב.
60 וזהו עומק הענין בדירה "בתחתונים":

61 רצונו ית' הוא שגם ב"תחתונים" (שמצד עצמם
62 הם מעלימים ומסתירים לגמרי על אלקות והם בתכלית
63 הישות) - תהי' אלקותו ית' גלוי' ומורגש ב"ידיעה
64 שלהם", כמו שהיא, כביכול, ב"ידיעתו העליונה".

65 כלומר, אמת זו שבאחדותו של הקב"ה שאין שום
66 מציאות מלבדו ית' (כי כולא קמי' כלא חשיב ממש),
67 תהי' נרגשת גם ב"ידיעה ותחושה שלנו", כפי שהיא
68 כביכול ב"ידיעתו העליונה" ("למטה כמו למעלה").

69 וזהו גם דיוק הלשון "דירה בתחתונים", כמו
70 בדירת האדם, למשל, כי ענין ה"דירה" הוא לא רק
71 המקום ששם הוא נמצא - שהרי עצם האדם נמצא בכל
72 מקום הילוכו - אלא המקום שעצמותו ומהותו של
73 האדם מתגלה בה".

74 כלומר: כשאדם נמצא מחוץ לדירתו הוא "מגלה"
75 לחוץ רק את מה שהוא רוצה שאחרים יראו, אבל
76 פנימיותו ומהותו ועצמותו נשארות בתוך עצמו; ורק
77 כשהוא בדירתו לעצמו, מכוסה מעין כל רואה, שם
78 "מתגלית" כל מהותו ועצמותו האמיתית.

79 וכך הוא בנמשל: נתאוה הקב"ה, שהאמת של

41 שהרע נתהפך לטוב "להיות" . כלי לאור אין סוף
42 ב"ה", - ועל ידי זה מביאים טוב וקדושה בתוך
43 העולם.

44 כמשל המלך בשר ודם שרוצים לעשות לו דירה
45 נאה, שצריכים לפנות ההיכל מכל לכלוך וטינוף
46 בו, ואח"כ לסדר שם כלים נאים, מטה ושולחן
47 כסא ומנורה.

48 שני פרטים אלה בהכנת ה"דירה" להקב"ה (עבודת
49 ה' על ידי "אתכפא" והעבודה על ידי "אתהפכא"),
50 הם על דרך עשיית ותיקון דירה נאה למלך בשר ודם
51 להבדיל, על ידי שני ענינים ושלבים כלליים: נקיון
52 המקום, על ידי הסרת הטינוף והלכלוך, ואח"כ הכנסת
53 וסידור כלי דירה נאים ומתאימים - הנחלקים בדרך
54 כלל לד' דברים (המנויים גבי הנביא אלישע), מטה
55 שולחן כסא מנורה - שעל ידי זה נעשית הדירה מוכנה
56 ועומדת שהמלך יוכל להכנס ולדור בתוכה.

57 בן עבודת האדם, כמ"ש ויניחהו בגן עדן לעבדה
58 ולשמרה, ואמרו רז"ל לעבדה זו רמ"ח מצות עשה
59 ולשמרה זו שם"ה לא תעשה.

60 כשם שבמשל, במלך בשר ודם, הנה כדי שהדירה
61 תהי' ראוי' ומוכנה לכך שהמלך יוכל להכנס ולדור
62 בתוכה, צריכים להיות שני דברים, הסרת הלכלוך
63 והכנסת כלים נאים - כמו כן הוא בנמשל, בעבודת
64 האדם להכין את העולם שיוכל להיות דירה לו ית'
65 (היינו מקום שיהי' בו גילוי והשראת אור אין סוף
66 ב"ה) - יש שתי עבודות: שמירת מצוות לא תעשה
67 וקיום מצוות עשה.

68 וכפי שמצינו שני פרטים אלה תיכף בתחילת
69 הבריאה, עוד בהיות אדם הראשון בגן עדן, שנצטווה
70 הן בקיום מצות עשה, "לעבדה", והן בשמירת לא
71 תעשה, "לשמרה".

72 [וההבדל בין לא תעשה ועשה הוא:]

73 דהיינו, הלא תעשה הם לבער הרע, ובערת הרע
74 מקרבך, שלא יהיה שום לכלוך וטינוף ח"ו.
75 ענין של מצוות לא תעשה הוא בשביל "הנקיות
76 הרוחנית" של האדם, שלא ייכנס בו שום רע ("סור
77 מרע").

78 וזהו התוכן הפנימי של הציווי "ובערת הרע
79 מקרבך", שהאדם צריך לבער את הרע מקרבו כדי
80 שיהי' "נקי" וכלי מוכן להשראת אלקות.

1 האלקות כפי שהיא מצד מהותו ועצמותו ית' שכולא
2 קמי' כלא חשיב ממש, תתגלה דווקא ב"תחתונים" -
3 בידיעתם של נבראים גשמיים, שמצד עצמם הם
4 בתכלית הישות.

5 וזהו ענין "דירה בתחתונים".

6 ולזה היה תכלית המכוון בבריאת העולם, הגם
7 שאין מושג לנו המעם שנתאווה לזה, רק שכך עלה
8 ברצונו, אך עם כל זה לזאת היה הכוונה בודאי.

9 "תאוותו" של הקב"ה כביכול להיות לו "דירה
10 בתחתונים" היא התכלית והמכוון של בריאת העולם -
11 אף שאין על זה שום טעם והסבר שכלי, שהרי מאחר
12 שלגביו ית' אין תפיסת מקום כלל לשום מציאות
13 מלבדו - הרי גם זה שהנבראים יכירו את האמת כפי
14 שהיא בידיעתו ית' אינו תופס מקום כלל אצלו, ו"אין
15 שייך לומר שהדבר הזה הוא כדאי שיקבל מזה
16 תענוג". אלא ש"כך עלה ברצונו ית' [כלשון חז"ל -
17 "נתאווה"] להיות נחת רוח לפניו ית' . . שיאיר אור ה'
18 אין סוף ב"ה במקום החשך והסטרא אחרא של כל
19 עולם הזה כולו", היינו שאין על זה טעם שכלי אך
20 מכל מקום זוהי כוונת הבריאה.

21 וזהו דיוק הלשון "נתאוהה הקב"ה וכו'", כי הלשון
22 "תאוה" משמש גם על דבר שעושים בלי טעם והסבר
23 שכלי, כפתגם אדמו"ר הזקן (על לשון המדרש "נתאוה
24 הקב"ה כו'") - "מאחר שנתאוה, הנה על תאוה אין
25 שואלים קושיא" ("אויף א תאוה איז קיין קשיא ניט").

26 [לאחרי שנתבאר "מהו" ענין דירה בתחתונים - צריך
27 לבאר "כיצד עושים ומתקנים" דירה זו.

28 וזהו שממשך:]

29 ואיך ממשיכים גילוי זה ודירה זו בתחתונים, הוא
30 על ידי בחינת אתכפא ואתהפכא.

31 כדי שהעולם ייעשה דירה לו ית' (שגם בידיעה
32 שלנו תאיר האמת כפי שהיא בידיעתו ית'), צריכים בני
33 ישראל להכין אותו שיהי' ראוי להיות דירה להשראת
34 קדושתו של הקב"ה, ו"הכנת הדירה" היא על ידי שני
35 אופני עבודה, הנקראים בשם "אתכפא" ו"אתהפכא".

36 פירושו:

37 "אתכפא" - מלשון כפי', היינו שהאדם כופה את
38 יצרו ומונע את עצמו מלעבור על רצונו ית', ועל ידי
39 זה הוא מסיר את הרע מקרבו; ומזה באים אח"כ
40 לשלב גבוה יותר, "אתהפכא" - מלשון הפיכה, היינו

42 למטה (שזהו ענין "דירה לו ית' בתחתונים").
 43 וזהו ענין רמ"ח פקודין רמ"ח אברים דמלכא, שהם
 44 כלים להשראת אור אין סוף ב"ה, כמו שהאברים
 45 הם כלים לאור וחיות הנפש.
 46 ענין העבודה של קיום רמ"ח מצות עשה הוא לא
 47 רק כמו "תיקון וסידור כלים נאים" לדירתו של המלך
 48 שהוא באופן שהכלים רק מייפים את הדירה - אלא
 49 רמ"ח מצוות עשה הן ה"כלים" שבהם מתלבש אור
 50 אין סוף ב"ה.
 51 וזהו פירוש דברי התיקוני זהר ד"רמ"ח פקודין
 52 אינון רמ"ח אברים דמלכא, היינו שרמ"ח מצוות
 53 (עשה) הם רמ"ח אברי המלך, כביכול, כי המצוות
 54 נמשלו לאברי הגוף וכמו שאברי הגוף הם "כלים"
 55 לאור וחיות הנפש (שחיות הנפש שורה בתוך האברים
 56 להחיותם ולקיימם), כך רמ"ח מצוות עשה הן
 57 ה"כלים" שבהם שורה אור אין סוף ב"ה.
 58 וזהו שאנו מברכים אשר קדשנו במצותיו כו':
 59 בנוסח ברכת המצוות שתקנו חז"ל לפני עשיית כל
 60 מצוה אומרים "אשר קדשנו במצותיו". לפי פשוטו
 61 הפירוש הוא שאנו מודים להקב"ה על שבעבר -
 62 בשעת מתן תורה - "קידש" את עמו ישראל בקדושה
 63 תמידית, על ידי המצוות שנתן לנו.
 64 אבל על פי הנ"ל בביאור ענין המצוות - שעל ידי
 65 קיום המצוות נמשכת קדושה העליונה (גילוי אור אין
 66 סוף ב"ה) באדם ובעולם - תתפרש כוונת הברכה על
 67 הקדושה הנמשכת על האדם בעת קיום המצוה,
 68 שקדושה זו מעלה את האדם "למעלת קודש העליון
 69 ב"ה שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו", עד
 70 שהוא "במעלת ומדרגת קדושת אין סוף ב"ה ממש".
 71 ונמצא, שבנוסח ברכת המצוות שהתקינו חז"ל
 72 קבעו שהאדם יחשוב ויכוון על המטרה העיקרית של
 73 המצוה, ועל פעולתה בנפש האדם - שאינה בשביל
 74 קבלת שכר (בגן עדן ובעולם הבא) בלבד, אלא בשביל
 75 המשכת קדושה עליונה בנפשו ובגופו של האדם
 76 (ובעולם כולו).
 77 [לסיכום: העבודה דיעקב "עבדי" - מלשון "עבודה",
 78 תיקון ושירות העבד לרבו - היא העבודה לעשות לו ית'
 79 דירה בתחתונים, להמשיך אלקות למטה בעולם הזה
 80 הגשמי.
 81 ולהלן יבאר מהו הקשר בין עבודה זו לשם "יעקב".]

ד"ה לא הביט און ביעקב פרק א

1 והמצות עשה ["ועשה טוב"] הם על דרך משל
 2 תיקון וסידור כלים נאים.
 3 ענינן של מצוות עשה הוא עשיית "כלים נאים"
 4 להשראת אור אין סוף ב"ה.
 5 שעל ידי זה יהיה הדירה בתחתונים, שהוא ענין
 6 גילוי והמשכת אור אין סוף ב"ה למטה.
 7 (לעתיד לבא, ועתה ההמשכה בהעלם).
 8 במאמר המוסגר מוסיף רבינו שיש הבדל בין
 9 המשל לנמשל:
 10 במשל הנ"ל אצל מלך בשר ודם תיקון סידור
 11 הדירה אינו אלא "הכנה" בלבד, שעל ידי זה נעשית
 12 הדירה מוכנה ועומדת כדי שהמלך יוכל להכנס ולדור
 13 בתוכה (וכנ"ל);
 14 אבל בנמשל, קיום מצוות עשה, הנה בנוסף לכך
 15 שזהו הכנה (כעין "תיקון וסידור כלים נאים") שעל ידי
 16 זה יוכל המלך ליכנס אח"כ לדירתו - הרי הוא גם
 17 הגורם שאורו ית' יומשך למטה בפועל.
 18 אלא שמכל מקום ניתן להביא משל מעשיית דירה
 19 למלך באופן כזה שהמלך עדיין אינו דר בתוכה בפועל
 20 ורק מכינים אותה כדי שהמלך יוכל להיכנס בתוכה -
 21 כי המשכה זו שאנו ממשיכים גם עכשיו (בזמן הגלות)
 22 על ידי קיום המצוות הרי היא בהעלם, והגילוי בפועל
 23 יהי רק לעתיד לבא (שאז "יתגלה" מה שפעלנו על
 24 ידי מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות), כי לעתיד
 25 לבוא תזדכך גשמיות העולם ויהי גילוי אלקות "בראי'
 26 חושיית".
 27 וזהו שנק' עבודה, לשון תיקון, היינו שעל ידי
 28 עבודתנו אנו ממשיכים שיהיה הגילוי למטה, שאנו
 29 מתקנים תיקון זה על ידי עבודתנו.
 30 ומעתה מתורצת הקושיא שבתחילת הפרק מהו
 31 לשון "עבודה" (ענין של תיקון ושירות) כלפי הקב"ה,
 32 והרי "לית אתר פנוי מיני" ואם כן מהו ענין "עבודת"
 33 בני ישראל לעשות לו ית' "דירה בתחתונים"? - אלא
 34 שענין ה"דירה" מורה על ענין הגילוי (כנ"ל במשל
 35 ה"דירה" באדם להבדיל), היינו שהאמת האלקית
 36 ד"כולא קמי' כלא חשיב" תתגלה "בידיעה שלנו גם
 37 כן, כמו שהוא למעלה בידיעה העליונה"; וגילוי זה
 38 נפעל על ידי עבודת בני ישראל דוקא, ש"אנו
 39 ממשיכים שיהי' הגילוי למטה".
 40 וזהו ה"תיקון" שבני ישראל "מתקנים" כביכול
 41 עבורו ית', כי הם פועלים שהאמת האלקית תתגלה גם

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

- 1 [ו] והנמשל מכ"ז יובן למשכיל למעלה בהיות מבואר
2 למעלה שיש ב' מיני התגלות והתגלות
3 העצמות כמו שהוא א"א לומר גם בחי' מקיף וסובב כלל
4 מאחר שהוא למעלה מבחי' השפעת אור לגמרי כו' וכו"ל,
5 וא"כ מ"ש בע"ח בבחי' מקיף הראשון שמקיף כל הקו
6 מראשו לרגלו כאחד כו' היינו בחי' התגלות הב' הנ"ל
7 שזהו מ"ש ששיער בעצמו בכח איך שיבא בפועל והוא
8 בחי' מח' אחת הנז' בוהר בראשית שהוא בחי' מח'
9 הכללי שכוללת כל בחי' התחלקות ההשתלשלות דקו כו'
10 מראשו לרגלו כא' ממש בלי קדימה לראש על הסוף כמשל
11 מחשבת האומן בכללות מעשה הכלי כו' וכו"ל, אך בחי'
12 גילוי כללית זה נמשך מן העצמות כדי שיהי' בחי' קו"ח
13 שהוא בחי' מעלה ומטה כנ"ל, ובחי' הקו הזה כמו
14 התחלקות המח' בפרט שיוצא מן הכלל בפרט[נ] מעשי'
15 של הכלי מרגלה לראשה כו' וכו"ל, וכך בחי' סוף מעשה
16 דקו בסוף העשי' הוא פרט הראשון שעלה במח' תחלה
17 ועולה מלמטה למעלה בדרך פרטי' עד ראשית הקו כו',
18 אך זהו בהכרח לאחר הסתלקות המח' הכללי' אזי יכול
19 לצמצם המח' בפרט שהוא בחי' הקו כו', והצמצום
20 והסתלקות המח' הכללי' הוא הנק' מק"פ וחלל אבל מכח
21 המח' הכללי' שקודמת מוצאת כל פרט שבמח' כנ"ל
22 במשל במחשבת האומן בפרט אחר כללות מחשבתו,
23 ואמנם מבואר עוד שבשעת עשי' בפו"מ אז חוזר ויוצא
24 הפרט מן הכלל, וכך למעלה אחר בחי' פרט המח' בעצמי'
25 המאציל שעלה סוף מעשה קודם כנ"ל וחוזר להיות
26 מחשבה כללי' והוא מח' דראשית הקו שנק' מח' הקדומה
27 שכוללת כל פרטי' [ה]המשכות שבפועל ממש בגילוי אור
28 דקו דאצי', כמו מח' שבעשי' שיש בה כלל ופרט כנ"ל
29 ובה עולה ראשונה שראשית הכלי עד שיורד לחשוב
30 בפועל בסופה והוא בחי' או"י דקו שהולך ונמשך מלמעלה
31 למטה כו' וד"ל.
- 32 ואמנם מובן שבין בכח בין בפועל פרט המח' מקבל מן
33 הכלל ואחר צמצום כללי' המח' בעצמותו כו',
34 וכך למעלה בחי' מח' הכללי' שלפני הקו בכח מקור לפרט
35 המח' ששיער בעצמו כו', וכן בגילוי פועל המח' בכלל
36 מקור למח' בפרט וכמ"ש קורא הדורות מראש שצופה
37 ומביט בסקירה ומח' אחת כל שעתיד להיות אצי' ובריאה
38 כו' עם כל העליו' ו[ה]ירידות כו' והוא בראש ומקור דא"ק
39 כו' ושם שווי' ראש וסוף ב[לי] קדימה לאחד כלל וכלל
40 כמובן מתוך משל הנ"ל וד"ל.
- 41 ומעתה יובן שרש בחי' עגולי' ויושר דבחי' עגולי' הוא
42 בחי' ע"ס דמקיפי' שקדמן[ו] לבחי' ע"ס דיושר
- דקו"ח דהיינו כמו בחי' מח' הכללי' הנ"ל שקודם לבחי'
מח' הפרטי' כך בחי' העגולי' [הוא] המח' בכלל שמקפת
מכל צד ואין בה בחי' התחלקות עדיין כו' וכו"ל, ואח"כ
מצמצם ומסלק המח' הכללי' ובא לחשוב בפרט כו' שאז
האור הולך ב[ה]דרגה במיעוט אחר מיעוט עד סוף הקו
דיושר כו', ובתחילת הקו שם בחי' גילוי או"ס יורד
והולך ומתמעט ומתצמצם עד סוף העשי' ששם האור
בתכלית ההסתרה כנ"ל וד"ל. אך הנה א"כ י"ל דלפי"ז בחי'
[ה]עגולי' גבוהי' מהיושר שהרי הוא קודם ומקור לבחי'
יושר בין בכח בין בפועל לפי המובן מכל הנ"ל, ולמה אמר
בע"ח דבחי' העגולי' הוא בבחי' נפש ובחי' היושר הוא
בבחי' הרוח וידוע דבחי' רוח גבוה מבחי' נפש והוא ראוי
להיות בהיפוך שבחי' העגולי' הוא בבחי' רוח והיושר
בבחי' נפש כפי הנ"ל, אך הענין הוא כידוע הכלל בכ"מ
שכל הגבוה גבוה במדריגה יותר לא יוכל לבא ממנו בגילוי
למטה רק מבחי' חיצוניות ולא מבחי' פנימיות כלל מפני
עוצם רוממות מעלתו שאין המקבל יכול לקבל רק מבחי'
האחרונה שבו, משא"כ בחי' ומדריגה שלמטה ממנו יכול
לבא למקבלי' גם מבחי' פנימיות, וזה שכתוב בע"ח בכמה
דוכתי שבחי' חיצוני' שבמקיף נעשה אור ומקור לתחתון
בבחי' או"פ שבו כו', ודוגמא לדבר זה ממש מה שמצינו
ביהושע שהי' מהלך נגד רוחו של כל א' [וא] כו' והכניסם
לארץ כו' משום דפני יהושע כפני לבנה ויכול כל השפעתו
להתקבל בבנ"י גם מבחי' הפנימי' שבו, אבל פני משה
כפני חמה ולא יכלו בני' לקבל ממנו רק מבחי' חיצוני'
שבו שנתלבש ביהושע כמו אור החמה באור הלבנה, וכן
בכל רב ותלמיד הרי כל פנימי' שבתלמיד יכול לבא בגילוי
למקבלי' אבל מפנימי' השכל של המשפיע לא יוכלו
המקבלי' לקבל, וכמו שא' לא קאי' איניש אדעת' כו', וגם
כאן מבחי' העגולי' להיותם במדריגה גבוה ביותר שהרי
הם בחי' מח' הכללי' הנ"ל א"א שיאיר מהם כ"א בחי'
הנפש בחי' אחרונה שבהם לפי שאור חיותם רב וגבוה
מאד נעלה עד שמחי' את כל ההשתלשלות דיושר
בהשוואה א' מראש לרגל כו' היא הנותנת שאין ההארה
רק מבחי' חיצוני' שלהם שהוא בחי' נפש, משא"כ בחי'
היושר להיות נמוך במדריגה שהרי הוא האור הבא למטה
מטה בצמצום והתחלקות המדריגות במיעוט אחר מיעוט
כדמיון מח' הפרטי' כו' ע"כ גם כל בחי' פנימי' שבו יוכל
לבא בגילוי, וע"כ המשכת האור ביושר הוא בבחי' רוח
וד"ל. ואמנם מובן ממילא שבחי' נפש דעגולי' גבוהים
מבחי' הרוח דיושר כי בחי' חיצונית שבעליון למעלה
מבחי' פנימיות דתחתון וע"כ מבחי' חיצונית שבעליון

9 גם שמלובשת בענינים גשמיים והתפלה היא בלב ומוח
10 בהשגה רוחני מ"מ שרש התו' גבוה יותר מפני שהוא נק'
11 נובלות חכ' ש"מ, וע"כ גם חיצוני' שבה גבוה יותר
12 מפנימי' דתפלה שנק' חיי שעה (וזהו כנ"ל דכל הגבוה
13 [יותר] מתלבש יותר בחיצוני' וע"כ התו' ירדה למטה יותר
14 מהתפלה וכן ענני כבוד שקיבלו אבנים וחיצים כו' לפי
15 שהיו מבחי' [ה]מקיפי' שיורדים ומתלבשי' בחיצוני' יותר
16 מבחי' אופנים כנ"ל וד"ל).

להבין שרש ענין נגולים ויושר – קודם ר"ה תקע"ה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

21 הם שני בחי' שונות ממש. וזה נעשה ע"י שמי חסד הנ"ל
22 נמשכו ע"י ע"ב גשרים שהם בחי' צמצומים להיות מזה
23 כמה מיני המשכות שונות ובבחי' מדה וגבול להיות
24 התהוות בריאה מוגבלת ונמצא שהגשרים הם בחי'
25 צמצומים לצמצם האור והשפע אך המכוון בהם הוא חסד
26 גמור כדי שיוכל להיות התהוות הנבראים וזהו ענין אור
27 חסד בכלי הגבורה שהאור והמכוון הוא חסד אך הוא
28 נשלם ונגמר לבא לידי פועל ממש ע"י מדת הגבורה דייקא
29 לצמצם האור והחיות וזהו ששם ע"ב דחסד יש בו רי"ו
30 אותיות שהוא בגימ' גבורה משום שהוא אור חסד בכלי
31 הגבורה, ומבחי' זו הוא בחי' גבורות גשמים שיורדין
32 בגבורה כמ"ש מוריד הגשם באתה גבור וחינו שהכלי הוא
33 גבורה לחלק ההשפעה לטפין טפין אבל האור והמכוון
34 בזה הוא חסד גמור שהרי אם הי' שטף כמו ארובות
35 השמים שנפתחו בימי המבול לא הי' גידול התבואה כלל,
36 וזהו שאמר מרע"ה בפ' זו ונתתי מטר כו' ולא נז' כלשון
37 הזה בכל התורה שיאמר ונתתי הגם דשכינה מדברת מתוך
38 גרונה כו' אלא לפי שפ' שמע קדמה ולוהא"ש והי' לו מס'נ'
39 בפ' שמע והרי אינו כלום רק הגילוי אלקות שבו ולכן
40 אומר ונתתי כו', וכן:

שרש מצות התפלה

1 נעשה בחי' מקיף לתחתון כמ"ש בע"ח (ועיקר הטעם הוא
2 לפי שבחי' היושר שהוא בבחי' פרצוף אדם גימ' מ"ה הוא
3 בחי' רוח האדם כו' ובחי' העגולי' שהן למעלה מבחי'
4 התחלקות עדיין כנ"ל שהוא בבחי' נפש לבד ואדרבה מפני
5 עוצם הרוממות מתלבש גם בבחי' האחרונה משא"כ במי
6 שאינו גבוה כ"כ שאינו בא למטה במדריגה כ"כ כמ"ש
7 במ"א וד"ל). וראי' לדבר זה מענין תורה ותפילה שהתו'
8 נק' חיי עולם למעלה מהתפלה שנק' חיי שעה וע"כ התורה

1 טו) אך הנה כתיב לא לתהו בראה לשבת יצרה דהיינו
2 להמשיך אורות בכלים, והיינו ענין פ' והא"ש
3 ששם לא נז' בכל מאדך רק בכל נפשך שהוא ענין המשכה
4 למטה (בג' לבושי הנפש מודו"מ) וזהו בחי' רצוא ושוב
5 כי בחי' אהבת מאדך שבשמע היא בחי' רצוא וכמ"ש
6 בלק"א שם ואח"כ בוהא"ש הוא בחי' שוב בחי' ביטול,
7 והנה בפ' זו הוא בחי' שם ע"ב דהיינו ע"ב תיבות מן והי'
8 עד ושמתם והוא בחי' ע"ב גשרים שבבחי' חסד והיינו אור
9 חסד בכלי הגבורה שהשם והוא האור הוא חסד אבל
10 הכלי הוא גבורה ומש"ה כתי' בפרשה זו וחרה כו', וביאור
11 הדברים, הנה הגשרים הם עשויים כמו חדרים חדרים
12 מיוחדים שהם עשויים לעכב המים של הנהר שלא ילכו
13 בשטף רב כדרךן אלא שיתעכבו מחמת הגשר הנ"ל רק
14 יומשכו בצמצום והתחלקות דרך חדר זה כך ודרך חדר זה
15 כך כו' וכך יובן למעלה ענין ע"ב גשרים הוא בחי'
16 צמצומים במי חסד העליון שלא יומשכו למטה כמו שהם
17 למעלה שאילו היו נמשכים כן לא הי' יכול להיות כלל
18 התהוות בריאה מוגבלת כמו שנתהוו מהם עתה ביום
19 הראשון משימ"ב שהאיר חסד עליון ונתהוו ממנו מים
20 ואור כו' שעם היות שניהן נתהוו ממדת חסד עכ"ז הרי

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

5 המשקי' הוא בחי' התענוגי' גשמי' שנק' שר המשקי'
6 וכמ"ש וישא לוט את עיניו, ותשא אשת אדוניו את עיניה,
7 כי כולה משקה, וכמ"ש אלכה אחר מאהביי נותני צמרי
8 ופשתי שמני ושיקיי, והיינו שהוא בחי' תענוגי' גשמי' הן

1 וזהו וחרב פפיות בידם שע"י רוממות אל בגרונם וכן"ל
2 עי"ז נעשה יציאת חרב פפיות כו' שע"י הגרון עי"ז
3 נעשה יציאת מצרי' שהוא בחי' מיצר הגרון דלעו"ז.
4 שבלעו"ז יש ג"כ ג' בחי' שהוא ג' בחי' שרי פרעה, שר

20 אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים שע"י
21 ק"ש נעשה יצי"מ כו'.
22 ובד"פ יש לבאר כל החמשה מיני זיין הנ"ל בעבודה
23 שבלב זו תפילה, דהנה סיף שהוא חרב קאי על
24 פסוד"ז שהוא בחי' רוממות אל בגרונם, שהוא ענין
25 שארז"ל לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל,
26 וסידור שבחי' הוא מה שמספר בחי' ההילול מכל הנבראי'
27 איך שהללו את ה' מן השמי' כו', ועי"ז נעשה וחרב
28 פיפיות להכרית את החוחי' והקוצי' הסובבי' את השושנה
29 העליונה כו', וזהו"ע פסד"ז מל' זמיר עריצי', וזה"ע
30 הסיף. ובקשת הוא בחי' כל הבקשות דשמו"ע, ואין
31 מבקשי' אא"כ חסר וז"ע משיכת הקשת על היתר, ושורש
32 ענין הבקשות דשמו"ע הוא שימושך הארת אלקותו ית'
33 שז"ע ברוך אתה הוי', והיינו ע"י שמתבונן ברוממות
34 אלקות איך שאין ערוך אליו כלל, ואיך שהוא רחוק
35 מאלקותו ית' בתכלית עי"ז יתמרמר מאד ומבקש מעומקא
36 דליבא שימושך גילוי הארת אלקות בנפשו, וע"י קשת זה
37 שהוא בחי' הבקשות הנ"ל עי"ז הוא הורג את שונאיו הוא
38 בחי' החיצוני' שעומדי' לנגד כו'.

ד"ה לא יצא האיש לא בסיף

ש"פ בשלח, תרל"ב

1 בתאוות היתר והן בתאוות איסור כו' וכמו אנשי סדום
2 שהיו רעים וחטאים מאד שהלכו אחר תאוות ליבם כו',
3 והנה ברבות איתא כי כלה משקה ע"ש והשקה את האשה
4 את מי המרים המאירים, והיינו כי תענוגי' גשמי' תחלתן
5 מתוק וסופן מר וכמ"ש נופת תטופנה שפתי זרה ואחריתה
6 מרה כלענה כו', וזהו ענין שר המשקי' דקליפה. ושר
7 הטבחים הוא בחי' רתיחת הדמים שהוא בחי' כעס שנק'
8 רב קטוליא וכמ"ש טורף נפשו באפו כו' (שעושה את
9 הנפש טרפה כו'). ושר האופים יש ג"כ בלעו"ז וכמ"ש וכל
10 היום בוער כתנור כו'. אך ע"י רוממות אל בגרונם עי"ז
11 נעשה וחרב פיפיות בידם שמכרית ממילא היניקה שלא
12 יוכלו לקבל יניקה כי את זלעז"ז ואמלאה החרבה כתי',
13 וכיון שרוממו' אל בגרונם ע"י ג' בחי' שיש בקדושה
14 ממילא עי"ז נעשה וחרב פיפיות בידם, כי אור דוחה חשך,
15 וזהו ג"כ ששם הוי' נק' חרב, דהיינו שמכרית יניקה
16 החיצונים וכמ"ש אם תגביה כנשר משם אורידך נאום הוי',
17 שמבחי' שם הוי' אינם יכולים לקבל יניקה, וזהו שק"ש
18 נק' חרב פיפיות כו', וגם רמח שע"י רמ"ח תיבין דק"ש
19 נעשה רמח וחרב להוציא את החיות משם, וכמ"ש בק"ש

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

וזהו עיקר היגיעה בעבודה שבלב זו תפלה לקרב ולדבק
נפשו באלקות ע"י ההתבוננות בהאור האלקי
המתלבש בעולמות אם בעולם התחתון מה שיש אור וחיות
אלקי בכל נברא ונברא ובכל דבר בפרט, דעצם ההתבוננות
הזאת עצמה מספקת ג"כ לקרב נפשו בהרגש האלקות
והטוב והיוקר שבאלקות ויוסף אומץ בזה בהתבוננות זאת
איך שהעיקר הוא האלקות ובענין ראה כו' את החיים ואת
הטוב כו', או בהתבוננות באופן האור והגילוי המתלבש
ומאיר בעולמות העליונים כל חד וחד לפום שיעורא דילי'
בהשגתו ועבודתו שכ"ז עושה חלישות גדולה בהנה"ב
שאינו נמשך אחרי הענינים החומריים ואינו מתפשט רצונו
בהם ויגיע לקרב גם את הנה"ב שגם הוא יבין את הענין
האלקי ויתעורר גם הוא בבחי' קירוב לאלקות, ובכ"ז
יתחזק בעסק התורה וקיום המצות להיותן אלקות כנ"ל,
והגדלת האהבה יותר היא בבחי' נפשי איתך כשמתבונן
שאתה ה' נפשי כו' (וירצה מאוד שיהי' גילוי אלקות
בקרבו ע"י התורה) וכן באהבה דכברא דאשתדל כו' (וגם

דהנה כאשר האהבה באה בצירוף ההתבוננות בהריחוק
כנ"ל הרי מובן איך שפועל על הנה"ב, אמנם
כמו"כ הוא גם באהבה דכרשפי האש האמיתית משום
דאש אוכלה אש. ובאמת גם באהבה זאת יש קצת
תערובות מרירות בהעלם או עכ"פ שחושב אודות הריחוק
דנה"ב (ומוכרח הענין להיות כן דמאחר שהוא בבחי'
התלהבות רשפי אש שהוא בחי' רצוא והעלאה נרגש אצלו
הדבר האוחז אותו (בכל חד וחד לפ"ע) ואינו מניחו
להתפשט ולעלות וצר לו מזה), רק ההפרש הוא שבאופן
הא' הרי באה האהבה מהרגש הריחוק בצירוף ההתבוננות
באלקות ובאמיתית האהבה הזאת בא הרגש הריחוק לאחר
שמתפעל באהבה מההתבוננות בגדולתו יתברך וכה"ג
(מפני שאור נפשו האלקית היא בהתגלות כנ"ל והחומריות
האוחז אותו הוא רק בדקות וביכולתו להתפעל מגדולתו
ית') וכמ"ש בד"ה ב' נסכים ספ"ב לאסוף ולקבץ כל
הכחות כו' ע"י עקירת הרצון מהם דהיינו להתחרט כו'
והיינו מפני שהוא בחי' ישראל שעלה במח' כו').

1 מי שאינו בדרגות אלו להיות בו אהבות הנ"ל בהתגלות
2 ירגיל עצמו בזה להיות כי קרוב הדבר אליו (כו'). ובמדר'
3 גבוהות יותר וגם בפנימיות יותר היא בהתבוננות דכמים
4 הפנים אל הפנים כו' וגם ילהב לבו בבחינות התלהבות
5 באהבה כרשפי אש (דאהבה זו מצד עצמה מוכרחת להיות
6 מפני שבזה דוקא התגלות האור דנה"א יותר, וגם שזהו
7 עיקר בחי' הרצוא לאלקות) ע"י שמתבונן במעמדו ומצבו
8 איך שהוא מרוחק כו' ואמיתית האהבה הזאת תהי' ע"י
9 ההתבוננות בגדלותו יתברך כו' ואש זה האלקי שורף
10 ומכלה את האש זר דנה"ב ומעלהו להיות נכלל ג"כ
11 באלקות בבחי' התלהבות ורשפי אש כו' ועז"נ וידעת היום
12 והשבות אל לבבך להיות האהבה בהתגלות בלב, וענין
13 לבבך ב' לבבות חיינו בחי' הקירוב והדביקות דנה"א,
14 והזיכוך דנה"ב שגם הוא יתבטל ויכוא לבחי' אהבה שז"ע
15 ואהבת כו' בכל לבבך בשני יצריך כו' :

16 קיצור. הנה יש ב' בחי' אהבה, הא' אהבה הנמשכת
17 כמים הבאה על ידי ההתבוננות בבחי' האלקות
18 שבעולמות, שעז"נ נעשה קירוב ודביקות נפשו באלקות
19 ובכל דבר ירצה רק האלקות שבו, והיא המביאה אותו ג"כ
20 לעסק התורה וקיום המצות ובנה"ב פועלת בו החלישות
21 והכנעה. והב' האהבה כרשפי אש והוא שלאחר
22 ההתבוננות טובה באלקות יתבונן איך שהוא מרוחק
23 בכללות נפשו ובמחדו"מ שלו, שעז"נ יתלהב לבו כרשפי
24 אש התשוקה והצמאון ואש זה שורף ומכלה את האש
25 הטבעי דנה"ב להיות בבחי' ביטול ממש, ועולה ונכלל גם
26 הוא בבחינת התלהבות ורשפי אש האהבה לאלקות. וזהו
27 תכלית העבודה דתפלה לבוא לב' מדריגות אהבה הנ"ל
28 שהן בחי' הקירוב והדביקות לאלקות. וביורור וזיכוך
29 החומריות והישות דנה"ב להיות גם הוא עולה כו'. ונת'
30 עוד מדריגות גבוהות יותר כב' בחי' אהבה הנ"ל :

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ב

בטח בה' ועשה טוב – מדת הבטחון, שכן ארץ ורעה אמונה – לפרנס את האמונה. כח האמונה
מתלבש בעומק פנימיות המוח והלב. וע"י השגה אלקית, מחזק את האמונה, להמשיך אותה
בכל כחות נפשו, כמו אכילה ושתייה שמחזקים התקשרות הנשמה בגוף

פְּלִלוֹת ד' הַעֲנִינִים הָאֲמִוּיִם בְּזֶה נִכְלָלִים בְּשְׁנֵי עֲנִינִים
כּוֹלִלִים, וְהֵם אֲמוּנָה וּבִטְחוֹן, "שֶׁכֶּן אֶרֶץ וְרָעָה אֲמוּנָה" הוּא
עֲנִין הָאֲמוּנָה, ו"בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב" הוּא עֲנִין הַבִּטְחוֹן.
וְטַעַם הַדְּבָר שֶׁהֶקְדִּים לְהַזְהִיר עַל בִּטְחוֹן קֹדֶם הָאֲמוּנָה,
כְּתֹב הַרְמָב"ן לְפִי שְׂאִין מִן הַמִּכְרָח לְהִיטֵל כָּל הַמֶּאֱמִין
בּוֹטָח, אֲבָל כָּל הַבּוֹטֵחַ מֵאֲמִין בְּלִי סֶפֶק, לְכֵן הַכְּתוּב מִזְהִיר
תָּמִיד עַל הַבִּטְחוֹן יוֹתֵר מֵעַל הָאֲמוּנָה. אֲמוּנָה אִיזוּ בָּא אֵלַע
אִידֵן בְּהַתְּגַלּוּת, אִין אוֹיֵב אֶפְלוּ וּוְעָן אֲמָאָל אִיזוּ דִּי אֲמוּנָה
בְּהַעֲלֵם, אִיזוּ דוֹרָף אַ הַתְּעוֹרְרוֹת קֵלָה וּוְעָרֵט זִי נִתְעוֹרֵר,
אֲבַעֵר קִיין עֲבוּדָה אוֹיֵף דַּעַם בַּעֲדָאָרְף מַעֲן גִּיט הָאָבֶן, מַה
שְׂאִין כֵּן אוֹיֵף בִּטְחוֹן בַּעֲדָאָרְף מַעֲן עֲבוּדָה אִזוּ דַּעֵר בִּטְחוֹן
זָאָל זִיין גִּיט נָאָר אִין דְּבוּר בְּלִבְד נָאָר אִין מַעֲשֵׂה כַּפֶּעַל
מִמֶּשֶׁא. וְרַבְּנֵנוּ נִשְׁמָתוֹ עֲדֵן פֶּרֶשׁ, "וְרָעָה אֲמוּנָה" – שְׁתֵּהָא

"בְּטַח בַּהּ" וַעֲשֵׂה טוֹב, שֶׁכֶּן אֶרֶץ וְרָעָה אֲמוּנָה". וְחָשִׁיב
כִּי אִין ד' עֲנִינִים: הַבִּטְחוֹן בַּה', עֲשִׂית טוֹב, חַיִּים שֶׁל
מְנוּחָה, וְהַפְּרָנָסָה בְּאֲמוּנָה. שְׁנֵים מֵהֶם הֵם הוֹרָאָה וְאִזְהָרָה,
וְשְׁנֵים מֵהֶם הֵם בְּהִבְטָחָה. הַבִּטְחוֹן בַּהּ"וּ וַעֲשִׂית טוֹב הֵם
הוֹרָאָה וְאִזְהָרָה, וְהַעוֹשֶׂה כֵּן מְבַטֵּחַ בְּחַיִּים שֶׁל מְנוּחָה
וּבְאֲמוּנָתוֹ יִתְפָּרֵס. וְזֶהוּ שֶׁפֶּרֶשׁ רַש"י, "בְּטַח בַּהּ"וּ – וְאֵל
תֹּאמַר אִם לֹא אֶגְזֹל וְאֶגְנֹב אוֹ אֶתֵּן לְעִנִי צִדְקָה בְּמָה
אֶתְפָּרֵס. וַעֲשֵׂה טוֹב – וְאִזוּ תִשְׁכּוֹן אֶרֶץ לְאֶרֶץ יָמִים, וְתִרְעָה
אֲמוּנָה – תֹּאכַל וְתִתְפָּרֵס מִשְׁכַּר הָאֲמוּנָה שֶׁהָאֲמִנָּה
בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְסִמֵּךְ עָלָיו וְלַעֲשׂוֹת טוֹב. וְהִינוּ, שֶׁעַל
יְדֵי הָאֲמוּנָה שֶׁמֵּאֲמִין בַּה' וּבּוֹטֵחַ עָלָיו יִתְבָּרֵךְ וְעוֹשֶׂה טוֹב,
הִנֵּה לֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁמִּתְפָּרֵס בְּכִשְׁרוֹת וְעוֹשֶׂה צִדְקָה, אֲלֹא
עוֹד זֹאת, "שֶׁכֶּן אֶרֶץ", שֶׁהוּא חֵי בְּחַיִּים שֶׁל מְנוּחָה. וְהִנֵּה

(* נדפס בספר המאמרים תש"ב עמ' 83 ואילך.)

א. אמונה קיימת בכל ישראל בהתגלות, ואפילו אם לפעמים האמונה בהעלם, הרי על ידי התעוררות קלה היא מתעוררת, אבל
אין צריך על כך שום עבודה, מה שאין כן בשביל בטחון (בה') צריכים עבודה שהבטחון יהיה לא רק בדיבור בלבד, אלא במעשה
בפועל ממש.

וְשִׁתִּיהּ הוּא בְּכָל הַכּוֹחוֹת וְהָאֲבָרִים, אֶפְלוּ הָאֲבָרִים הַיּוֹתֵר
דְּקִים כְּמוֹ חֶמֶר הַמֵּחַ שֶׁהוּא כְּלִי לְאוֹר הַשְּׂכָל וְחוּזֵק כַּחַ
הַמְשָׁכִיל שֶׁהוּא כַּח רִיחָנִי נֶעְלָה בְּיוֹתֵר, דַּעַם הָיוֹת
שֶׁהָאֲכִילָה וְשִׁתִּיהּ הֵם דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים, בְּכָל זֶה הֵנָּה פִּעֲלָתָם
גַּם בְּהָאֲבָרִים הַיּוֹתֵר דְּקִים וְנֶעְלִים. וְכֵן הוּא בְּהַעֲבֹדָה
הַרְוִיחָנִית בְּפִרְנֶסֶת הָאֲמוּנָה, שֶׁתִּהְיֶה זֵן וּמִפְרָנֶס אֶת הָאֲמוּנָה
לְחֻזְקָה בְּכָל מִינֵי חֻזֵּק, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנֵי נִשְׁמָתוֹ עַד
לַעֲשׂוֹת כַּה רַבּוֹי וְהַתְּפַשְׁטוֹת, וְהֵינּוּ דְכַח הָאֲמוּנָה יִתְפַּשֵּׁט
בְּכָל הַכּוֹחוֹת וּבְרַבּוּי גְדוֹל וְהוּא עַל יְדֵי חֻזֵּק כַּח יוֹתֵר,
וְחוּזֵק כַּח זֶה בָּא עַל יְדֵי עֲבֹדָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת בִּיגִיעַת
נֶפֶשׁ וִיגִיעַת בִּשְׁרָה בְּהַשְׁכָּלָה וְהַכְנָה וְהַתְּקַשְׁרוֹת בְּהַשְׁגָּה
אֱלֹקִית, שֶׁאֵין הֵנָּה גּוֹף וְעַצֵּם קִיּוֹם הַמִּצְוֹת הוּא בְּאֶפְסֵן אַחֵר
לְגַמְרִי, וְכֵמוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת הָרִי דְּבַר הַמֶּאֱכָל וְהַמְשָׁקָה שֶׁאֵדָם
אוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַתְּקַשְׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ עִם
הַגּוֹף, הָרִי בְּהַכְרַח שֶׁפִּעֲלַת הָאֲכִילָה וְשִׁתִּיהּ הִיא בְּאֲבָרִים
הַגִּשְׁמִיִּים וּבְהַכּוֹחוֹת הַרְוִיחָנִים כְּאֶחָד, אֲשֶׁר כֵּן הַטְּבִיעַ
הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּפְעַל בְּשִׁנְיָהֶם, כֵּן הוּא בְּהַעֲבֹדָה
הַרְוִיחָנִית שֶׁצְרִיכָה לְהִיּוֹת הַעֲבֹדָה בִּיגִיעַת בִּשְׁרָה וִיגִיעַת
נֶפֶשׁ, דְּלִבְד קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּפִעַל מִמֶּשׁ וּבְאֶהֱבָה וְיִרְאָה, הֵנָּה
צְרִיכָה לְהִיּוֹת הִיגִיעַת נֶפֶשׁ לְבָאֵר וּלְהַסְבִּיר לַעֲצֻמוֹ אֶת
הַהַשְׁכָּלָה וְהַכְנָה בְּהַשְׁגָּה אֱלֹקִית עַד שֶׁיִּרְגֹּשׁ אֶצְלוֹ הָעֵנָן
וְגוֹרֵם הַתְּקַשְׁרוֹת בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת.

יוס א' ד' שבט, תש"ב

זֶן וּמִפְרָנֶס אֶת הָאֲמוּנָה לַעֲשׂוֹת כַּה רַבּוֹי וְהַתְּפַשְׁטוֹת וְחוּזֵק
כַּח יוֹתֵר. וְצְרִיךְ לְהַכִּין מִהוּ עֵנָן הַפִּרְנֶסֶת לְאֲמוּנָה, וּמִדּוּעַ
צְרִיכָה אֲמוּנָה לְפִרְנֶסֶת. אֵף הָעֵנָן הוּא, דְּאֲמוּנָה הוּא אֶחָד
הַכּוֹחוֹת שֶׁבְּנִשְׁמָה הַמְתַּלְבְּשִׁים בְּאֲבָרֵי הַגּוֹף בְּעֶמֶק פְּנִימִיּוֹת
הַמֵּחַ וְהַלֵּב, דְּהַתַּלְבְּשׁוֹת זֶה נִפְלְאָה מִהַשְׁגַּת בְּנֵי אָדָם כְּמוֹ
שֶׁנִּפְלְאָה הַתַּלְבְּשׁוֹת אוֹר וְחִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּאֲבָרֵי הַגּוֹף, וְאִינָּה
אֵלָּא מִפְּלֹאוֹת תְּמִים דַּעִים הַמְּפָלִיא לַעֲשׂוֹת לְקִשְׁרָה אֶת
הַנֶּפֶשׁ הַרְוִיחָנִית בְּגּוֹף הַגִּשְׁמִי, אֲבָל עִם זֶה הֵנָּה אַחֵר שֶׁהִיא
הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן יִתְבָּרֵךְ שֶׁתִּהְיֶה הַתַּלְבְּשׁוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּהַגּוֹף, הָרִי
חֻזֵּק הַתְּקַשְׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּגּוֹף בָּא עַל יְדֵי דְּבַר שֶׁמְחוּץ לָהֶם,
וְהוּא עַל יְדֵי אֲכִילָה וְשִׁתִּיהּ, שֶׁכָּאֲשֶׁר הָאֲכִילָה וְהַשִּׁתִּיהּ
מִתְעַכְלוֹת הֵן פּוֹעֲלוֹת פִּעֲלָתָם בְּחוּזֵק הַהַתְּקַשְׁרוֹת דְּאוֹר
וְחִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ הַרְוִיחָנִי בְּגּוֹף וְאֲבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים, וְעַל יְדֵי
הַתְּקַשְׁרוֹת זֶה נִמְשָׁךְ אוֹר וְחִיּוֹת פְּנִימִי יוֹתֵר מִן הַנֶּפֶשׁ
הַרְוִיחָנִי לְהַתַּלְבֵּשׁ בְּאֲבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים לְחֻזְקָם בְּיוֹתֵר, וְכֵמוֹ
שֶׁאֵנּוּ רוֹאִים בְּמוֹחַשׁ שֶׁעַל יְדֵי הָעֵדֶר אֲכִילָה וְשִׁתִּיהּ מִשְׁךָ
זְמַן רַב נִחְלָשִׁים כּוֹחוֹת הַרְוִיחָנִים וְאִינֶם פּוֹעֲלִים פִּעֲלָתָם,
וְעַל יְדֵי אֲכִילָה וְשִׁתִּיהּ מִתְחַזְּקִים כּוֹחוֹתָיו, וְכָל אֲשֶׁר
מְזוּנֹתָיו הֵם מִדְּבָרִים הַמְּבָרִיאִים וּבִסְדֵּר הָרְאוּי יוֹתֵר הֵנָּה
יוֹתֵר יִתְחַזְּקוּ כּוֹחוֹתָיו, וְהֵינּוּ בְּהַתְּקַשְׁרוֹת שֶׁבָּאָה עַל יְדֵי
הַמֶּאֱכָל וְהַמְשָׁקָה מִמִּשְׁיָךְ כַּח פְּנִימִי וְחוּץ יוֹתֵר מִעֶמֶק
וּפְנִימִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְחוּזֵק הַכּוֹחוֹת שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי אֲכִילָה

לקוטי דיבורים

הַהַתְּחַלָּה הִיא כְּמוֹ עוֹלָם הַיְצִירָה, שֶׁהוּא כְּבֵר עוֹלָם
הַנִּרְאָה לְמִצִּיאוֹת דְּבַר לַעֲצֻמוֹ, וְכֹחַ הַיּוֹצֵר נִעְלָם וְנִסְתָּר
בוֹ, וְעַל אֵף זֹאת מֵאִיר הָאוֹר הָאֱלֹקִי בּוֹ בְּגִלּוֹי. כְּלוּמֹר,
שֶׁהַבְּרִיאָה, הַיִּשׁ מִמֶּשׁ, מוֹרָה עַל הַחַיּוֹת, לֹא כְּמוֹ עוֹלָם
הַעֲשִׂיָּה הַמַּעֲלִים וּמִסְתִּיר לְגַמְרִי עַל הַחַיּוֹת.
הַסּוֹף שֶׁל עוֹלָם הַיְצִירָה הוּא בְּרַכַּת יִשְׁתַּבַּח, וְסִיּוֹם
בְּרַכַּת יִשְׁתַּבַּח הוּא "חַי הָעוֹלָמִים", חַיּוֹת הָעוֹלָמוֹת. אִמֵּנִם,
הָעוֹלָמוֹת הֵם כְּבֵר בְּמִצִּיאוֹת, אֲבָל הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל עוֹלָם
הַיְצִירָה אֵינָה מַעֲלִימָה עַל הָאוֹר וְהַחַיּוֹת הָאֱלֹקִי הַמַּהוּוֹה,
וּבְכָל אֹפֶן לֹא הַסְתֵּר כִּזֶּה כְּמוֹ הַיִּשׁ שֶׁל עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה.
יֵט. כּוֹחַ הַמַּעֲשֶׂה בְּאָדָם הוּא כּוֹחַ נִבְדֵּל, וּמִכּוּון כִּנְגַד
עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה. עוֹלָם הַיְצִירָה הַמִּכּוּון כִּנְגַד כּוֹחַ הַדִּיבּוּר,
הָרִי אֵף שֶׁהַדִּיבּוּר מִיּוֹחַד עִם הַמַּדְבֵּר, הוּא מִצִּיאוֹת דְּבַר
הַנִּשְׁמַע לְזוּלָתוֹ. וְאִין זֶה דּוּמָה לְכּוֹחַ הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁהַזּוּלָת
יודַע רַק שֶׁהוּא חוֹשֵׁב אֲבָל אֵינּוּ יוֹדַע בְּמָה הוּא חוֹשֵׁב.
בְּרַם, לְאַחֲרֵי כִלּוּת הַכֵּל, הָרִי מַחֲשָׁבָה, דִּיבּוּר
וּמַעֲשֶׂה, הֵם רַק לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ, וְאִילוֹ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא
עוֹלָם הַיְחּוּד, וּבְאָדָם זֶה כּוֹחַ הַמַּשְׁכִּיל לְהַשְׁכִּיל וּלְגַלּוֹת
שְׂכָלִים עֲצִמִּים.

יח. עֵנָן הַתְּפִלָּה כְּפִי שֶׁהוּא מַחּוּלָק בְּדִרְגּוֹת הַסּוּלָם,
הוּא בְּקִצְרָה:
הַשְּׁלִיבָה הָרִאשׁוֹנָה בְּסוּלָם הַתְּפִלָּה הִיא מִ"הוֹדוּ" עַד
"אֶפְסִי אֶרֶץ".
הַמַּדְרִיגָה הַמְּפַסְקֶת, עוֹבֵי הַשְּׁלִיבָה - הַמֵּאֵמֶר "לִשְׁם
יְחֻד".
הַשְּׁלִיבָה הַשְּׁנִיָּה הִיא מִ"בְּרוּךְ שֶׁאֵמֶר" עַד "חַי
הָעוֹלָמִים".
"יִתְגַּדֵּל" וְ"בְּרַכּוֹ" הֵם שְׁנֵי הַצַּדִּידִים שֶׁל הַשְּׁלִיבָה
הַשְּׁנִיָּה.
הַשְּׁלִיבָה הַשְּׁלִישִׁית הִיא מִ"בְּרוּךְ כּוֹ" וּבוֹרָא חוֹשֵׁךְ" עַד
"גָּאֵל יִשְׂרָאֵל".
"אֲדֹנִי שְׁפָתַי תִּפְתַּח וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ" הוּא הַמַּעֲלָה
וְהַמַּטָּה שֶׁל הַשְּׁלִיבָה הַשְּׁלִישִׁית.
הַשְּׁלִיבָה הַרְבִּיעִית הִיא "שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה".
אַרְבַּע הַשְּׁלִיבוֹת שְׁבִסוּלָם יַעֲקֹב בַּעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה, הָרִי
הַשְּׁלִיבָה הָרִאשׁוֹנָה מִהוֹדוּ עַד כָּל אֶפְסִי אֶרֶץ, מְכוּוֹנָה
כִּנְגַד עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה. בְּרוּךְ שֶׁאֵמֶר עַד חַי הָעוֹלָמִים -
הַשְּׁלִיבָה הַשְּׁנִיָּה, מְכוּוֹנָה כִּנְגַד עוֹלָם הַיְצִירָה.

כ. כל האריכות שדובר כאן, היא שיחה מקוצרת, שלאמיתו של דבר היו צריכים לדבר בה באריכות ולהדגיש את הנזק הרוחני הגדול הנגרם לבחורים ולאברכים החסידיים, בסיבת העדר שימת לב על עניני העדר העבודה, לעבוד עם עצמו בכלל, ועל העדר עבודת התפלה בפרט.

חסידים בכלל ותמימים בפרט יפתחו אזניהם ולבותיהם לשמוע ולהרגיש את הקול החוצב להבת אש קודש של כ"ק אאמו"ר הרה"ק - זי"ע - בקונטרס עץ החיים¹⁷ - בכלל וביחוד בפרקים ל"ב ל"ג עם סיום התפלה והברכה ובכוחם של כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים נצליח בעבודתנו כהוראת תורת החסידות, אמן, כן יהי רצון.

כא. בגלל זכרון פנימי אמסור ענין פנימי, שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק שח אתי באחד הטיולים.

אחרי שדיבר אתי בענינים שונים, שח הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ענין פנימי בחסידות שביכולתי וברצוני למסור לכם בתקוה שתבינו את הענין ותבצעוהו בעבודה בפועל.

בגלל סיבה פנימית הרשומה ביומני, היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אז במצב רוח פנימי מרומם ביותר והסביר בארוכה ענין שמות הוי' ואלקים, ששם הוי' הוא גילוי ורחמים, ושם אלקים - העלם ודין, ואז אמר "אלקים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה"¹⁸, הדברים אינם פשוטים כל כך, ויש להסבירם בהסבר פנימי עמוק ורחב: כיצד בא לשם אלקים, מדת הצמצום וההעלם, תחנונים וברכות. שם אלקים הוא הרי מדת הדין והצמצום, איך שייך, איפוא, הדבר לבקש ברכה ורחמים משם אלקים?

אלקים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה - הפסוק מונה כאן כמה מעלות בשם אלקים: א) יחננו, נתינת חן. ב) ויברכנו - שיברך אותנו. ג) הארת פנים משם אלקים. ד) אתנו סלה - לנו ואתנו תמיד.

ברם, לאמיתו של דבר הרי כפי שתורת החסידות מסבירה, צריכה ברכה לבוא משם אלקים, שהרי "בראשית ברא אלקים", ההתהוות בפועל של היש הגשמי היא על ידי שם אלקים, שעל ידי העבודה וההירור והזיכוך בשם אלקים, נעשים לכלי לקבלת הזהב הטהור¹⁹.

עשירותה של אימרה זו ישנה בהשכלה, ברם זה הרי מונח מתחת לשולחן ואין אף אחד עוסק בזה.

כשמסירים את הבוץ, צורפים אותו באש ומבררים אותו, מפרידים את הפסולת מהטוב ואת הטוב מהפסולת, אז מתגלה הזהב הטהור, וזהו יאר פניו אתנו סלה, שרואים את הפנים המאירות באמת.

כב. באשר להשכלה של חסידות דובר פעם משל ממעי, בתחילה זה גועל נפש, אך כשמנקים את המעי וממלאים אותו בקמח ושומן - הוא הופך למאכל טוב.

כג. כבר דובר פעם, שבכל שמחה חסידית באים אורחים יפים ובריאיים: הבעל שם טוב, המגיד ממוריטש והרביים.

אין אנו מבינים בכלל את מעלת הנשמה. הרי כשהיא למעלה ועוסקת בהשגה אלקית בגן עדן התחתון ובגן עדן העליון - בודאי שלא מבינים את מעלתה.

זקוקים לחוש כדי להבין את ההבדל שבין גן עדן התחתון לבין גן עדן העליון, וחוש להרגיש בפנימיות את העונג האלקי של נשמה למעלה.

זה באשר לנשמות בכלל, ובפרט נשמות הצדיקים ובפרטי פרטיות נשמות הכלליות.

אין להשיג בשכל האנושי כיצד יכולות נשמות הצדיקים הכלליות להינתק מהעונג האלקי שלהן. מסירות הנפש שלהן להינתק מכך ולבוא להשתתף בשמחתם של חסידים נשמות בגופים, שיש להם נפש הבהמית ויצר הרע, ונוסף לכך גם לקנא בחסידים, על שנשמות בגופים מתעסקות בענין רוחני.

לשם כך זקוקים לרגש, ולחסידיים יש רגש זה, אלא שהוא מכוסה באבק. אך כשמשפשפים אותו הוא מתגלה, והשפשוף בא על ידי התבוננות לפני התפלה והתבוננות בשעת התפלה.

כד. כשמנגנים²⁰ ניגונו של הרבי - הניגון בעל ארבע הבבות - זה מעורר למעלה התגלות נשמתו של הרבי, כפי שזכינו לשמוע מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק. כשהוד כ"ק אאמו"ר ה"צמח צדק" היה מנגן ניגונו של הרבי במסיבת חסידים, היה כל אחד מהחסידים המסובים מסתכל אם הרבי עומד לידו.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א ציווה לנגן את הניגון בעל ארבע הבבות של אדמו"ר הזקן והיה בדביקות עצומה בשעת הנגינה. אחר כך ציווה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן את הניגון של שמחה "ניע זשוריטשי חלאפצי"²¹).

כה. בכלל צריכה כבר כעת להתחיל ההכנה לחודש אלול. צריכים להתחיל להתאמן.

יתן השי"ת קיץ בריא ותמיד שמח.

י"ב תמוז, ה'תש"ז

(17) נדפס ברוקלין ה'תש"ז.

(18) תהלים סז, ב.

(19) ראה לקוטי תורה דברים מאמר ה' לי בעוזרי פ"ה - (להעיר ג"כ מפרסם ש"י פ"ג. קהלת יעקב מע' זהב. מאורי אור את זיין סקי"א).

(20) ראה גם שיחת כ' כסלו תרצ"ד אות ח. שיחת ער"ח תמוז ה'תש"ב

עמוד 12,

(21) ראה אודות ניגון זה: תורת שלום ספר השיחות עמוד 155.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ע"ד – רבי אדם בעל-שם

- 1 למרות שעל ידי הישיבה שהקים, יצר ר' ברוך מבצר כוח-נגד למתנגדים הפנאטיים של הנסתרים
- 2 והמקובלים שהיו באותה תקופה בסלוצק - לא היה הוא עצמו בטוח שהמחלוקת - שחצתה אז את
- 3 המחנה היהודי לשניים - לא תחדור לתוך ביתו שלו, ותשפיע על ילדיו.
- 4 היו לו לר' ברוך שני בנים: יוסף ואברהם. שניהם חונכו בבית אביהם וכישיבתו, ובאופן טבעי
- 5 הלכו בעקבותיו.
- 6 ברם, בהגיע מועד שידוכם, ודובר בהם נכבדות בענייני שידוכים לבנות נגידי העיר סלוצק. הייתה
- 7 אפוא, סכנה מוחשית שבאמצעות נישואין יפלו ברשותם של קנאים ובמשך הזמן אף יהיו הם עצמם
- 8 מוחדרים בהתנגדות למקובלים ולנסתרים, וכל מה שניסה ר' ברוך לבנות בעמל רב היה עלול להיהרס
- 9 על-ידי בניו שלו עצמו.
- 10 כיצד להבטיח שלא יקרה כדבר הזה?
- 11 לאחר התייעצות עם הנכבדים שבידידיו, ביניהם מחבורת הנסתרים שביקרוהו, הוחלט שר' ברוך
- 12 ישלח את בניו ללמברג. שם נישאו לבנותיהם של למדנים וצדיקים גדולים, אך - עניים. וכדי שייראה
- 13 כאילו הם אוכלים "מזונות" וסמוכים על שולחן חותניהם - החזיק ר' ברוך לא רק את משפחות בניו
- 14 אלא גם את משפחות מחותניו.
- 15 שנים מספר לאחר נישואיהם ישבו בניו של ר' ברוך ועסקו בתורה. לאחר מכן עברו לעולם
- 16 העסקים. בקבלם אחוזות לחכירה, כאביהם. אף הם בנו באחוזותיהם בתי מדרש ואכסניות לאורחים,
- 17 ואף נתנו צדקה ביד רחבה.
- 18 בינתיים חלו שינויים בסלוצק הקנאית. למרות ההתנגדות המסורתית ששררה בעיר לנסתרים
- 19 ולמקובלים, החלו לחדור לעיר, בשנים תס"ד עד תס"ט, נסתרים ומקובלים במידה גדלה והולכת
- 20 ובתכיפות. מובן שהיה זה הודות לר' ברוך וישיבתו, אשר רבים מתלמידיה הפכו לתושבי סלוצק
- 21 וסביבתה, והשפעתם הסמויה החלה להיות ניכרת בשטח.
- 22 דבר זה עצמו עודד את הנסתרים והמקובלים להגיע לשם. הם אפילו חשו שיש בכוחם להתמודד
- 23 נגד הקנאים כדי לחזק את עמדותיהם שלהם עצמם.
- 24 ברור שהדבר לא עלה בנקל. ההתנגדות בסלוצק הייתה כה גדולה, עד אשר על כל אורח הביטו
- 25 בחשד שהינו נסתר או מקובל. את אלו - שהקנאים סברו - שהם נסתרים ומקובלים, רדפו הקנאים
- 26 בחמת זעם, ובמקרים רבים אף גירשו אותם מהעיר.
- 27 הנסתרים מצידם הם, גם לא החרישו. הם המשיכו בחדירתם האיטית, אך העקבית, למרות כל
- 28 הרדיפות. זה גרם לעימותים מְרִים, ואש המחלוקת התלקחה בעיר יותר ויותר.
- 29 פעם אחת אירע אירוע כזה, אשר השאיר רושם בלתי נשכח על בני התורה של סלוצק וכל סביבתה.
- 30 היה זה כאשר ביום בהיר אחד הופיע בסלוצק אורח אשר מראה פניו בלבד עורר יראת-כבוד
- 31 גדולה. הייתה לו הדרת פנים אלוקית. זקנו ופאותיו הוסיפו לו לוויית חן, ועיניו הביעו אומץ והחלטיות.

- 1 בגודל למדנותו ניתן היה להיווכח בשיחה הראשונה איתו. היה ברור מיד כי הוא גדול בבקיות ובחריפות במידה בלתי רגילה.
- 2
- 3 כנהוג - לגבי אורחים נכבדים כמותו - הוקצה לו החדר המיוחד בבית הקהל, וחלקו לו כבוד רב.
- 4 קבלו אותו כגאון העורך גלות. כנהוג במקרים כאלו לא נשאל אפילו לשמו ולזהותו. אף הוא עצמו לא גילה את שמו.
- 5
- 6 ראשי הקהילה החליטו לערוך לו מסיבת קבלת פנים מתאימה, ונקבע תאריך שבו היה על האורח להשמיע פלפול הלכתי בבית-הכנסת הגדול.
- 7
- 8 כדי שלמדני סלוצק יוכלו להתכונן כראוי לחידושי התורה שישמעו מפי האורח - פורסמו מראש ציוני מראי המקומות לסוגיה שבה אמור האורח להשמיע את הפלפול שלו. כך נהגו בסלוצק תמיד עם גדולי תורה שהגיעו אליהם.
- 9
- 10 בינתיים נהרו למדני העיר - יחידים או קבוצות - לחדרו של האורח בבית-הקהל לקבל את פניו. מובן שדיברו אך ורק בדברי תורה. היו כאלו שבאו עם קושיות או שאלות שלא מצאו להן פיתרון עד עתה, אחרים רצו סתם להיות בטוחים, אם יש להם כאן באמת עסק עם למדן אמיתי.
- 11
- 12 האורח הדהים ממש את כולם בגודל למדנותו. לא היה עניין כלשהו בים התלמוד שלא היה גלוי לפניו. כעת לא היה ספק לאיש שיש להם כאן עניין עם גדול בישראל.
- 13
- 14 ביום שבו עמד האורח לשאת את דברו בבית הכנסת הגדול בסלוצק, הגיעו הרבה אנשים. בית-הכנסת הגדול היה מלא בקהל עצום שגדש את האולם מפה אל פה. לא רק תושבי סלוצק הגיעו, אלא גם תושבי העיירות והכפרים הסמוכים. גם ר' ברוך מוויאזין ור' מנשה ישראל ובניו היו בין הבאים. גם תלמידי ישיבת ר' ברוך הובאו לשמוע את דברי התורה המיוחדים במינם מפי האורח.
- 15
- 16 כאשר עלה האורח אל הבמה, בבית-הכנסת, הושלך הס. הציבור כולו ציפה בדריכות ובנשימה עצורה לתחילת דרשתו של האורח.
- 17
- 18 האורח פתח בסוגיא בנגעים. ר' ברוך ור' מנשה ישראל, אשר עמדו הרחק מהבימה, התאמצו קשות כדי להתקרב על מנת לראות בבירור את הדרת פניו של האורח ולקלוט היטב את דבריו.
- 19
- 20 בהעיפו מבט ראשון על האורח - חוורו פניו של ר' מנשה ישראל. הוא הטה את עצמו אל ר' ברוך ולחש באוזנו:
- 21
- 22 "היודעים אתם מי הוא זה"? ! אמר ר' מנשה ישראל כאשר כולו חרדה "הרי הוא לא אחר מאשר רבי אדם בעל-שם מרופשיץ. הרי בידיו הפקיד רבי יואל, הבעל-שם מזאמושטש, את הנהלת חבורת הנסתרים. זה כבר שש-שבע שנים שהוא המנהיג שלנו"! סיים ר' מנשה ישראל את דבריו.
- 23
- 24 ר' ברוך שמע מכבר כי רבי יואל מסר לפני פטירתו את הנהגת החבורה לידי אחד מתלמידיו בשם רבי אדם בעל-שם, שמוצאו מרופשיץ שבגליציה, אך מעולם לא זכה לראותו ולא היה לו כל מושג איך מראה פניו.
- 25
- 26 ר' אדם בעל-שם - אשר רק שניהם ר' ברוך ור' מנשה ישראל הכירוהו - התפרס בפלפול עמוק, דיבורו היה בבהירות ובחדות לשון. הגם שדיבר במבטא "גאליצאי" - הבינו אותו היטב יהודי סלוצק.
- 27
- 28 הוא הפליא את כולם הן בתוכנו של הפלפול והן באופן שבו הסביר את הכל. פלפול כזה כבר מזמן לא נשמע בסלוצק הלמדנית.
- 29

- 1 ר' אדם בעל-שם סיים כבר את פלפולו, אך הציבור נשאר רתוק למקומו בהשתאות. עתה הראו
- 2 לגאון האורח יראת כבוד גדולה יותר. הובילו אותו ממש על כפיים חזרה לחדרו בבית הקהילה.
- 3 הכל היו סקרנים לדעת פרטים על זהותו של האורח, אך איש לא העז לשאול אותו אף לשמו.
- 4 עם זאת הניחו שאין הוא נסתר או מקובל, שכן הנסתרים והמקובלים הסתירו בדרך כלל את למדנותם.
- 5 נכבדי העיר ארגנו סעודה מפוארת לכבוד האורח. הסעודה הייתה אמורה אכן להיות בבית-הקהל.
- 6 אך להפתעת כולם הודיע האורח, כי אותו יום שבו נקבעה הסעודה הוא יום תענית עבורו. לאחר תפילת
- 7 ערבית, בערבו של אותו יום, הוציא ממזוודתו פרוסת לחם יבש, טבלה במלח, ובכך שבר את צומו,
- 8 ולאחר מכן קינח בלגימת מים. להפצרות אנשים שונים השיב כי הוא נוהג שלא ליהנות מאיש.
- 9 בחצות הלילה ערך האורח תיקון חצות, כאשר הוא שופך דמעות רבות, והתפלל כל הזמן עד
- 10 שהפציע השחר. אז הלך לבית המדרש להתפלל תפילת "וותיקין". לאחר התפילה הסתגר בחדרו ולמד
- 11 ביחידות עד חצי היום.
- 12 אולי היה זה בגלל שכתוצאה מהנהגה זו החל מאן דהו לחשוד שהאורח אינו גאון רגיל אלא יכול
- 13 להיות שהינו מקובל, או שמישהו קלט את אשר לְחַשׁ ר' מנשה ישראל באוזנו של ר' ברוך, על כל
- 14 פנים בסלוצק התפשטה ידיעה שהאורח הינו אחד מהמקובלים והנסתרים, ותלמידו של הבעל-שם
- 15 מזאמושטש.
- 16 הידיעה עוררה בעיר סערה. איך יכלו קנאי העיר סלוצק לטעות עד כדי כך, ולתת למקובל ונסתר
- 17 זה כבוד כה רב? הרי זו לא דרכם!
- 18 עובדה זו שרבי אדם בעל-שם הדהים אותם בלמדנותו, לא הייתה עבורם חשובה כלל. אסור היה
- 19 בכלל להתייחס אליו, עקב היותו מקובל ונסתר.
- 20 זעקה גדולה ומרה נשמעה בעיר, "להחרים את האורח, לגרשו מבית-הקהל, ולבזותו ברכים".
- 21 אי-אפשר לעבור בשתיקה על ה"נבלה" שנעשתה בכך על-ידי ה"הולכת-שולל" את לומְדֵי־הקנאים של
- 22 סלוצק!
- 23 רבים מהלמדנים גדולי הגדולים אשר בעיר שהיו גם נחשבים כצדיקים, הסכימו לדעת קנאי העיר,
- 24 שהאורח צריך לקבל את עונשו.
- 25 אך היו גם בסלוצק אנשים אחרים, מתונים יותר ומיושבים יותר, אשר אמרו, "אורח זה הראה
- 26 גאונות כזו אשר פשוט אין דומה לה בעולם הלמדני, ואיך אפשר להעזי להרע לו ובמיוחד לבזותו"?!
- 27 הנ"ל טענו: "היותו של האורח גאון הרי זה דבר וודאי. אך היותו נסתר ומקובל הרי זה בספק.
- 28 והרי זו מציאות של "ברי ושמא" אשר ההלכה קובעת ש"ברי עדיף".
- 29 כך התפלגו תושבי העיר לשני מחנות, כאשר כל מחנה נאבק על דעתו.

1 אמצע שבט תרפ"ד

2 הרב מו"ה ארי' ליב שי

3 מכתבו מ"ג טבת קבלתי ואם כי מעט הוא העבודה אשר
4 פעל ועשה, כי צריך הי' לעשות בעזרתו ית' הרבה לתדבר עם
5 ידידיו אנ"ש שי ע"י מכתבים דברי התעוררות, ובמקום
6 שאפשר ליחד נסיעה בשביל זה, אבל עכ"פ עשה מה, ולפלא
7 מה שאינו כותב לי מהנעשה במחנם האם יש להם חדרים
8 ותלמידי הראוי' אל לימוד גמרא בעיון, והאם יש להם ישיבה
9 או במקום הסמוך אליהם אשר נכון הדבר במאד אשר יעשו
10 ישיבה במקום מוכשר למען אשר מכל העיירות הסמוכים
11 יוכלו לבוא לשם. כן מה נעשה בדבר עניני מקוה האם נותן
12 דעתו ולבו על זה לידע דבר דבר על אופנו, והאם מסיקים
13 אותה בכל יום, ואם ח"ו יש פרצה בזה הי' צריך לחפש אחרי
14 עצות לדבר בזה על לב ישראל להסבירם ולבאר להם גודל
15 וחומר הענין כי בפה אין אנו יודעים מה נעשה במקומכם
16 בענינים האלו.

17 ע"ד וילנא הנה ראוי הדבר לבוא בכתובים עם ידידיו
18 היקרים הרב ר' ישראל נח שי חאצקעוץ והרב ר' יצחק שי
19 דובאוו, אשר שניהם כעת כמדומה בעיר ריגה (את זה יוכל
20 לדעת אצל ידידיו ר' צבי שי גאר בריגה) אשר אחד מהם הי'
21 ראוי אשר יסע ויקבע דירתו בעיר וילנא, יכתוב נא שם
22 הגבאים דביה"כ אפאטאוו (וכמדומה שנקראה בשם ביהכ"נ
23 ליובאוויטש, כן הנני זוכר שאמרו לי בהיותי בוילנא עם הוד
24 כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחדש אייר
25 תרס"ח אשר ביו"ט ל"ג בעומר הי' אז שם בביהכ"נ זה והגיד

26 דא"ח, ובטח ידידיו ר' אנשיל שי זוכר זאת) וע"ד ידידיו ר'
27 לעמל שי מארדער אי אפשר הדבר כי עסוק הוא בעסקו זה
28 בעיר קאוועל, וגם יש לו סביבה גדולה ת"ל, ועדיין עוד לא
29 התחיל בזה וא"א להזיזו ממקומו, והשי"ת יהי בעזרו ויפעול
30 ויעשה ככל המוטל עליו לטובה ולברכה.

31 בדבר דונילאויטש טעם הרב שי וטעמי הבע"ב שי אין
32 להם טעם, וקרוב הוא להיות ח"ו וח"ו טעם לפגם בהנהגת
33 והדרכת חוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה
34 נבג"מ זי"ע אשר דרשו ודורשים כי ילמדו דא"ח ויחזרו דא"ח
35 ברבים, והדברים דברי קדש הקדשים גמירא אשר פועלים
36 בבחי' מקיף ופנימיות. והאפשר הדבר כי עדת החסידים יחיו
37 לא יוכלו להבין דא"ח, ובפרט בהנוגע בעניני עבודה, ואשמ'י
38 ח"ו אנחנו והתלמידים יחיו המעלימים עין ובלתי שמים לב
39 כפי הראוי בענין זה, אשר אנחנו יודעים האמת כמו שהוא,
40 אז אן חסידות איז ניט פראן קין חיות בתורה וקיום המצות,
41 וכבר נצטוונו מאת פני הקדש לתת לבבינו ודעתנו בטובת
42 אחינו ידידיו אנ"ש שי ולא יושג מאתנו שום דבר למנוע
43 א"ע מטובתם האמיתי, וטובתם אמיתי של אנ"ש שי הוא
44 כאשר ישמעו דא"ח, ודברים היוצאי מן הלב נכנסי אל הלב
45 ובעזרתו ית' פועלים פעולתם, וכל המקיים נפש אחת
46 שמעוררי אותו ומקרבי לעבודת השי"ת עושי לו טובה
47 בעצמו ובכל אשר לו, ועלינו החובה והמצוה לפעול ולעשות
48 והשי"ת יהי בעזרינו ויזכנו להיות מן המועילים ומשפיעים
49 טוב בגו"ר.

50 והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש.

[אג"ק מוהרי"צ כר"ך א' עמ' שט]

ב"ה, כ"ה טבת, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר רפאל נחמן שי הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו טבת, הנה לפלא שכותב שנפל ברוחו מפני שלפי דעתו מצב בריאותו אינו כדבעי כי מרגיש איזו מיחוש בלב. ובטח חלק גדול הוא מפני שמעסיק כח מחשבתו בזה, נוסף על העדר הסדרים בימי התועדות דחדש כסלו. ובמילא כשיסיח מחשבתו ויתנהג בסדר מסודר באכילה ושתי' ושינה וכו' - גם זה יעבור.

כבקשתו אזכירו להטבת הבריאות (כי הרי גם העמקת כח המחשבה בבריאות - גם זהו גרעון בבריאות. וכידוע המשל ששמענו מכ"ק מו"ח אדמו"ר שאדם בריא לגמרי אינו מרגיש את אבריו, כי מילתא דפשיטותא הוא אצלו שעושה בהם כפי רצונו - משא"כ כשמתחיל להרגיש מעלת הראש וכו', שמזה מובן ענין הגאווה והישות. וככל המשלים והנמשלים דקדושה - הרי גם המשל תורה היא בענינו, וה"ה בנדון (דין). כן אזכיר את חתנו וב"ב שי' הדרים בכפר חב"ד, אשר כ"ק מו"ח אדמו"ר חופף על הכפר ומעורר ר"ר על כל יושבי' להמשיך להם המצטרך להם ברוחניות והמצטרך להם בגשמיות. והלואי שיהיו כלים, כלי הקבלה שלהם, רחבים כדי צרכם.

נהייתי ממה שמצרף במכתבו רשימת המשתתפים בהגרלה. וכיון שכפי מכתבו הוא מחברי ועד ההגרלה - הנה בטח ימצא האותיות המתאימות להסביר לכל המשתתפים, כי - לכאורה ע"פ שו"ע (חו"מ רז, ס"ג) ענין של הגרלה בכגון דא, היינו שהזוכה מרויח דבר ששוה סכום גדול בהרבה ממה ששילם בעד השתתפותו, יש בזה חשש דאסמכתא באופן דלא קניא. וע"כ צ"ל שבנדו"ד הנה כל המשתתפים הסכימו בלבב שלם להקנות את מעותיהם בלי כל שיוור, וכדי שלא יהי' גם חשש דחשש - הרי טוב יהי' שזה הזוכה יתחשב כשלוחם של כל המשתתפים, אשר שלוחו של אדם כמותו, ובמילא בנסיעתו של הזוכה הרי, במדה ידועה, כאו"א מהם נוסע. והנה אף את"ל שבין אותם המשתתפים אפשר להיות גם כזה החפץ לנסוע מפני סיבה צדדית, עכ"פ בטוח הדבר שרובם כוונתם להיות על הציון הק', להתראות וכו', ובמילא למרות שזוכה רק אחד בהנסיעה, הנה על כל המשתתפים לעשות הכנות המתאימות כאילו הם היו הנוסעים.

והרי קודם הילוך על ציון של צדיק ובפרט איש כללי וביחוד נשיא ישראל, צריכה להיות ההכנה בכל החמשת ענינים הנזכרים במאמר ענין ההשתתחות לאדמו"ר האמצעי, ומתאימים לנר"ן ח"י של נפש כ"א מישראל. והי"ר שכל הנ"ל יביא להזזה והתעוררות בפועל במחדו"מ מתאים לרצון נשיאינו כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

כבקשתו אזכירו על הציון הק' גם בהנוגע להשאלה והמענה ששלח להקונסול.

והשי"ת ינחהו בדרך הטובה לפניו, בטוב הנראה והנגלה, בגשמיות וברוחניות.

בברכה,

ב ומליל יי עם משה ואמר לה
אנא יי: ג ואתגליתי לאברהם
ליצחק וליעקב באל שדי ושמי יי
לא הודעית להון: ד ואף
אקמית ית קמי עמהון למתן
להון ית ארעא דכנען ית ארעא
תותבתהון דאתותבו בה: ה ואף
קדמי שמיע ית קבילת בני
ישראל די מצראי מפלחין בהון
ודכירנא ית קמי: ו בכך אמר
לבני ישראל אנא יי ואפיק יתכון
מגו דחוק פלחן מצראי ואשויב
יתכון מפלחנהון ואפרוק יתכון
בדרעא מרמא ובדינין רברבין:
ז ואקריב יתכון קדמי לעמא
ואהוי לכון לאלה ותדעון ארי
אנא יי אלהכון דאפיק יתכון מגו

ב וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני
יהוה כס"י: ג וארא אל אברהם אל יצחק ואל
יעקב באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי
להם כס"י: ד וגם הקמתי את בריתי אתם לתת
להם את ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר
גרו בה כס"י: ה וגם | אני שמעתי את נאקת
בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם
ואזכר את בריתי כס"י: (לו) ו לכך אמר לבני
ישראל אני יהוה והוצאתי אתכם מתחת
סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם
וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים
גדלים כס"י: ז ולקחתי אתכם לי לעם והייתי
לכם לאלהים וידעתם כי אני יהוה אלהיכם המוציא אתכם מתחת

רש"י

הצבתי והעמדתי בריתי ביני וביניהם: לתת להם
את ארץ כנען. לאברהם, בפרשת מילה נאמר:
(בראשית יז) "אני אל שדי וגו' ונתתי לך ולזרעך
את ארץ מגורך". ליצחק: (בראשית כו) "כי
לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלה והקימתי את
השבעה אשר נשבעתי לאברהם", ואותה שבועה
שנשבעתי לאברהם — באל שדי אמרתי. ליעקב:
(בראשית לה) "אני אל שדי, פרה ורבה וגו' ואת
הארץ אשר וגו'", הרי שנודתי להם, ולא קימתי:
(ה) וגם אני. כמו שהצבתי והעמדתי הברית יש
עלי לקיים. לפיכך, שמעתי את נאקת בני ישראל
הנואקים: אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר.
אותו הברית, כי בברית בין הבתרים אמרתי לו:
"וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי": (ו) לכך.
על פי אותה השבועה: אמר לבני ישראל אני ה'.
הנאמן בהבטחתי: והוצאתי אתכם. כי כן
הבטחתי, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול": סבלת

(ב) וידבר אלהים אל משה. דבר אתו משפט
על שהקשה לדבר ולומר: "למה הרעתה לעם
הזה"? ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר
טוב למתהלכים לפני. ולא לחנם שלחתיד, כי אם
לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון
הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות "אני ה'"
נאמן להפרע, כשהוא אומר אצל ענש, כגון:
"וחללת את שם אלהיך, אני ה'". וכשהוא אומר
אצל קיום מצוות, כגון: "ושמרתם מצוותי,
ועשיתם אותם, אני ה'", נאמן לתן שכר:
(ג) וארא. אל האבות: באל שדי. הבטחתי
הבטחות ובכלן אמרתי להם: אני אל שדי ושמי
ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין פתיב כאן,
אלא לא נודעתי — לא נכרתי להם במדה אמיתית
שלי, שעליה נקרא שמי ה' — נאמן לאמת דברי,
שהרי הבטחתי ולא קימתי: (ד) וגם הקמתי
את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם באל שדי

סְבָלוֹת מִצְרִים: ה וַהֲבֹאֲתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם
 לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב וְנִתַּתִּי אֹתָהּ לָכֶם מִזֶּרְעָה אֲנִי
 יְהוָה כִּסִּי: ט וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה בֵּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֹר רוּחַ וּמַעֲבֹדָה
 קָשָׁה כִּסִּי: פ (ישראל) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: יא בֹא דַבֵּר אֶל־פְּרַעְה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
 וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: יב וַיִּדְבֹּר
 מֹשֶׁה לִּפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־
 שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעְה וְאֲנִי עֶרְל

דחוק פִּלְחָן מִצְרַיִם: ח וְאֶעֱלֶה
 יִתְכּוֹן לְאַרְעָא דִּי קִימִית בְּמִימְרֵי
 לְמִתָּן יְתָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
 וְלִיעֲקֹב וְאֶתָּן יְתָה לָכֶם יִרְתָּא
 אֲנִי יי: ט וּמְלִיל מֹשֶׁה בֵּן לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבִּילוּ מִן מֹשֶׁה
 מִמַּעֲבָד רִיחָא וּמִפְּלִחָנָא דְהוּהָ
 קָשִׁיא עֲלֵיהוֹן: י וּמְלִיל יי עַם
 מֹשֶׁה לְמִימְרֵי: יא עוֹל מְלִיל לֹת
 פְּרַעְה מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח יְתָ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצָה: יב וּמְלִיל
 מֹשֶׁה קָדָם יי לְמִימְרֵי הָא בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא קִבִּילוּ מִנִּי וְאֶבְדִּין
 יְקַבֵּל מִנִּי פְרַעְה וְאֲנִי יְקִיר

רש"י

מִצְרַיִם. טרח משא מִצְרַיִם: תורה ז (ח) נִשְׁאַתִּי
 אֶת יָדִי. הִרְמִימוּתִּיהָ לְהַשְׁבֵּעַ בְּכִסְאִי: (ט) וְלֹא
 שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה. לא קבלו תַּנְחוּמִין: מִקְצֹר רוּחַ.
 פֶּל מִי שֶׁהוּא מִצֵּר - רוחו וְנִשְׁמִיתוֹ קִצְרָה וְאִינוּ
 יְכוּל לְהֶאֱרִיף בְּנִשְׁמִיתוֹ. קְרוֹב לְעִנְיָן זֶה, שְׁמַעְתִּי
 בְּפִרְשָׁה זֹאת מִרְבִּי בְרוּךְ בֶּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהִבִּיא לִי
 רִאֲיָה מִמֶּקְרָא זֶה: (ירמיה טז) "בַּפֶּעַם הַזֶּה אוֹדִיעֶם
 אֶת יָדִי וְאֶת גְּבוּרָתִי וַיִּדְעוּ כִּי שְׁמִי ה'". לְמַדְנֹה,
 פֶּשֶׁהקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֲמֵן אֶת דְּבָרָיו, אֲפִלוּ
 לְפִרְעָנוֹת מוֹדִיעַ שְׁשֵׁמוֹ ה', וְכָל שָׁפֶן הָאֲמִנָּה
 לְטוֹבָה. וְרַבּוֹתֵינוּ דִּרְשׁוּהוּ (שְׁמוֹת רַבָּה. סְנֵהדְרִין קִיא)
 לְעִנְיָן שֶׁל מַעֲלָה, שֶׁאֵמַר מֹשֶׁה: (לעיל ה) "לָמָּה
 הִרְעַתָּה"? אֵמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: חָבֵל עַל
 דְּאֶבְדִּין וְלֹא מִשְׁתַּפְּחִין! יֵשׁ לִי לְהִתְאוּנֶן עַל מִיתַת
 הָאֲבוֹת, הִרְבֵּה פְעָמִים נִגְלִיתִי עֲלֵיהֶם בְּאֵל שְׁדִי,
 וְלֹא אֵמַר לִי: מַה שְׁמֶךָ, וְאֶתָּה אֵמַרְתָּ: "מַה שְׁמוֹ
 מַה אֵמַר אֲלֵיהֶם"? וְגַם הִקְיִמוּתִי וְגו'. וְכִשְׁבִּקֵּשׁ
 אֲבָרָהָם לְקַבֵּר אֶת שָׂרָה, לֹא מָצָא קִרְקַע עַד שֶׁקָּנָה
 בְּדָמִים מִרַבִּים, וְכֵן בִּיִצְחָק - עֲרַעְרוּ עָלָיו עַל
 הַבָּארוֹת אֲשֶׁר חָפַר, וְכֵן בִּיעֲקֹב: (בְּרֵאשִׁית לג) "וַיִּקֶּן
 אֶת חֲלֻקַּת הַשָּׂדֶה" לְנִטּוֹת אֲהֵלוֹ, וְלֹא הִרְהָרוּ אַחֵר

מְדוּתִי, וְאֶתָּה אֵמַרְתָּ: "לָמָּה הִרְעַתָּה"? וְאִין
 הַמְדַּרְשׁ מִתִּישָׁב אַחֵר הַמֶּקְרָא מִפְּנֵי כְּמָה דְּבָרִים:
 אַחַת, שֶׁלֹּא נֵאֱמַר: וְשְׁמִי ה' לֹא שָׁאֲלוּ לִי. וְאִם
 תֵּאֵמַר לֹא הוֹדִיעֶם שְׁפָף שְׁמוֹ, הֲרִי תַחֲלָה, כְּשֶׁנִּגְלָה
 לְאַבְרָהָם בֵּין הַבְּתָרִים, נֵאֱמַר: "אֲנִי ה' אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּרִכַּשׁ". וְעוֹד, הֵיאָף הַסְּמִיכָה
 נִמְשָׁכַת בְּדְבָרִים שֶׁהוּא סוּמָךְ לְכָאן: "וְגַם אֲנִי
 שְׁמַעְתִּי וְגו'", "לָכֵן אֵמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל". לָכֵן אֲנִי
 אוֹמֵר: יִתִּישָׁב הַמֶּקְרָא עַל פְּשׁוּטוֹ, "דְּבָר דְּבוּר עַל
 אֲפָנִיו", וְהִדְרָשָׁה תִּדְרֹשׁ, שֶׁנֵּאֱמַר: (ירמיה כג) "הֲלֹא
 כֹה דְבָרִי כָאֵשׁ נָאֵם ה', וְכִפְטִישׁ יְפוּצִץ סִלְעַ", -
 מִתְחַלֵּק לְכְּמָה נִיצוּצוֹת: תורה י (יב) וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי
 פְּרַעְה. זֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה קֵל וְחֹמֶר שֶׁבַתּוֹרָה
 (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פ' לב): עֶרְל שְׁפָתַיִם. אֲטוּם שְׁפָתַיִם,
 וְכֵן כָּל לְשׁוֹן עֲרָלָה אֲנִי אוֹמֵר שֶׁהוּא אֲטוּם (ירמיה
 ו): "עֲרָלָה אֲזֻנָּם" - אֲטוּמָה מִשְׁמַע. (שם ט)
 "עֲרָלִי־לֵב" - אֲטוּמִים מִהִבִּין, (חִבְקוּק ב) "שְׁתָּה גַם
 אֶתָּה וְהָעֶרְל" - וְהָאֵטִם מִשְׁכָּרוֹת כּוֹס הַקְּלָלָה,
 "עֲרָלַת בֶּשֶׂר" - שֶׁהִגִּיד אֲטוּם וּמִכְסָּה בָּהּ, (וִיקְרָא
 יט) "וְעֲרָלְתָם עֲרָלְתוֹ" - עָשׂוּ לוֹ אֲטֵם וְכִסּוּי, אֲסוּר
 שִׁיבְדִיל בְּפָנֵי אֲכִילָתוֹ, (שם) "שֶׁלֶשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם

ממלל: יג ומליל יי עם משה
ועם אהרן ופקדונו לות בני
ישראל ולות פרעה מלכא
דמצרים לאפקא ית בני ישראל
מארצא דמצרים: יד אלין רישי
בית אברההון בני ראובן בוכרא
דישראל חנוך ופלוא חצרון
וכרמי אלין זרעית ראובן:
טו ובני שמעון ימואל וימין
ואהד ויכין וצחר ושאוול בר
פנעניתא אלין זרעית שמעון:
טז ואלין שמהת בני לוי
לתולדתהון גרשון וקהת ומררי
ושני חיי לוי מאה ותלתין ושבע
שנין: יז בני גרשון לבני ושמי
לזרעיתהון: יח ובני קהת עמרם
ויצחק ויחברון ועזיאל ושני חיי
קהת מאה ותלתין ותלת שנין:
יט ובני מררי מחלי ומושי אלין
זרעית לוי לתולדתהון: כ ונסיב
עמרם ית יוכבד אחת אבותי לה
לאנתו וילידת לה ית אהרן וית

שפתים כס"י: פ יג וידבר יהוה אל-משה ואל-
אהרן ויצום אל-בני ישראל ואל-פרעה מלך
מצרים להוציא את-בני-ישראל מארץ
מצרים כס"י: ס (ע"ב בחול) שני יד אלה ראשי בית-
אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא
חצרון וברמי אלה משפחת ראובן כס"י: טו ובני
שמעון ימואל וימין ואהד ויכין וצחר ושאוול
בן-הפנענית אלה משפחת שמעון: טז ואלה
שמות בני-לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי
ושני חיי לוי שבע ושלושים ומאת שנה כס"י:
יז בני גרשון לבני ושמי למשפחתם: יח ובני
קהת עמרם ויצחק ויחברון ועזיאל ושני חיי
קהת שלש ושלושים ומאת שנה כס"י: יט ובני
מררי מחלי ומושי אלה משפחת הלוי
לתלדתם: כ ויקח עמרם את-יוכבד דדתו לו

רש"י

ל'יחסם דרך תולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה
ראיתי: לפי שקנטרם יעקב אביהם לשלשה
שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ו'יחסם פאן
לבדם, לומר שחשובים הם): תורה טו (טז) ושני
חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי? להודיע
כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים
קיים, לא היה שעבוד, שנאמר: (לעיל א) 'וימת
יוסף וכל אחיו', ואחר כך: 'ויקם מלך חדש',
ולוי האריך ימים על כלם: תורה יז (יח) ושני חיי
קהת ושני חיי עמרם וגו'. מחשבון זה אנו
למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה
שאמר הכתוב. שלא בארץ מצרים לבדה היו, אלא
מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה.
חשב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה,

ערלים" - אטום ומכסה ומבדל מלאכלו:
(יג) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר
משה: "ואני צרל שפתים", צרף לו הקדוש ברוך
הוא את אהרן להיות לו לפה ולמליץ: ויצום אל
בני ישראל. (שמות רבה) צנה עליהם להנהיגם
בנחת ולסבל אותם: ואל פרעה מלך מצרים. צום
עליו לחלק לו פבוד בדבריהם, זה מדרשו.
ופשוטו: צום על דבר ישראל ועל שליחותו אל
פרעה, ודבר הצווי מהו? מפרש בפרשה שניה,
לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן,
הפסיק הענין ב"אלה ראשי בית אבותם", ללמדנו
היאך נולדו משה ואהרן ובמי נתיחסו: (יד) אלה
ראשי בית אבתם. מתוך שהזקק ליחס שבטו של
לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל

לְאִשָּׁה וּתְלִד לֹא אֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשְׁנֵי
 חַיֵּי עִמָּרָם שִׁבְעַ וְשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה כִּסִּי:
 כֹּא וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֹפֶג וְזֹכְרִי: כֹּב וּבְנֵי
 מִישָׁאֵל וְאַלְצָפָן וְסִתְרִי: כֹּג וַיִּקַּח אֶהְרֹן אֶת־
 אֱלִישֶׁבַע בַּת־עֲמִינָדָב אַחֻזַּת נַחֲשׁוֹן לֹא לְאִשָּׁה
 וּתְלִד לֹא אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר
 וְאֶת־אִיתָמָר כִּסִּי: כֹּד וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאַלְקָנָה
 וְאַבְיָאסָף אֵלֶּה מְשֻׁפָּחַת הַקָּרְחִי: כֹּה וְאַלְעָזָר
 בֶּן־אֶהְרֹן לָקַח־לֹא מִבְּנוֹת פְּוִטִּיאֵל לֹא לְאִשָּׁה
 וּתְלִד לֹא אֶת־פִּינָחָם אֵלֶּה רֵאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם
 לְמִשְׁפַּחְתָּם כִּסִּי: כֹּו הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר
 אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבֹאתָם כִּסִּי: כֹּז הֵם
 הַמְּדַבְּרִים אֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא
 אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה
 וְאַהֲרֹן כִּסִּי: כֹּח וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּסִּי: ס שְׁלִישִׁי כֹט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר אֲנִי יְהוָה

רש"י

שִׁמְקָדִים מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, לֹאמַר לָךְ שִׁשְׁקוּלִין כְּאַחַד:
 עַל צְבֹאוֹתָם. בְּצִבְאוֹתָם, כָּל צְבָאָם לְשִׁבְטֵיהֶם. יֵשׁ
 "עַל" שְׁאִינוּ אֵלָּא בְּמָקוֹם אוֹת אַחַת: "וְעַל חֲרָבָךְ
 תַּחֲזִיחַ", כְּמוֹ בְּחֲרָבָךְ. (יחזקאל לג) "עֲמַדְתָּם עַל
 חֲרָבְכֶם", כְּמוֹ בְּחֲרָבְכֶם: (כז) הֵם הַמְּדַבְּרִים
 וְגו'. הֵם שְׁנַצְטוּוּ, הֵם שְׁקִימוּ: הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן.
 הֵם בְּשִׁלְיָחוֹתָם וּבְצִדְקָתָם מִתְחַלֵּה וְעַד סוּף:
 (כח) וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבֶּר וְגו'. מִחֲבֵר לְמַקְרָא
 שְׁלֹאֲחָרָיו: (כט) וַיְדַבֵּר ה'. הוּא הַדְּבֹר עֲצָמוֹ
 הָאָמֹר לְמַעֲלָה: "בֹּא דִבֵּר אֶל פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם",
 אֵלָּא מִתּוֹךְ שֶׁהִפְסִיק הַעֲנִין כְּדִי לִיחָסֵם, חֲזֹר הַעֲנִין

מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עִמָּרָם מֵאֵה
 וּתְלָתִין וְשִׁבְעַ שָׁנִין: כֹּא וּבְנֵי
 יִצְחָר קָרַח וְנֹפֶג וְזֹכְרִי: כֹּב וּבְנֵי
 עֲזִיֶּאֱל מִישָׁאֵל וְאַלְצָפָן וְסִתְרִי:
 כֹּג וְנָסִיב אֶהְרֹן יֵת אֱלִישֶׁבַע בַּת
 עֲמִינָדָב אַחֻזַּת נַחֲשׁוֹן לֹא
 לְאִנְתּוֹ וּלְיִלִּידָתָהּ לֹא יֵת נָדָב וְיֵת
 אֲבִיהוּא יֵת אֶלְעָזָר וְיֵת אִיתָמָר:
 כֹּד וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאַלְקָנָה
 וְאַבְיָאסָף אֵלֶּין זִרְעֵית קָרַח:
 כֹּה וְאַלְעָזָר בֶּר אֶהְרֹן נָסִיב לֹא
 מִבְּנֵי פוֹטִיאֵל לֹא לְאִנְתּוֹ וּלְיִלִּידָתָהּ
 לֹא יֵת פִּינָחָם אֵלֶּין רֵישֵׁי אֲבֹתָהּ
 לִיֹּאֲי לְזִרְעֵיתָהוֹן: כֹּו הוּא אֶהְרֹן
 וּמֹשֶׁה דִּי אָמַר יְיָ לְהוֹן אֲפִיקוּ יֵת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל
 חִילֵיהוֹן: כֹּז אֲנוּן דְּמִלְלִין עִם
 פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְאַפְקָא יֵת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה
 וְאַהֲרֹן: כֹּח וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבִּיר אֶלְעָזָר
 יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
 כֹּט וּמִלְלִי יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר
 אֲנִי יְיָ מִלְלִי עִם פֶּרַעַה מֶלֶךְ

לֹא תִמְצָאֵם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְהַרְבֵּה שָׁנִים
 נִבְלָעִים לְבָנִים בְּשְׁנֵי הָאֲבוֹת: תוֹרָה יט (כ) יוֹכְבֵּד
 דִּדְתּוֹ. אַחַת אֲבוֹהִי, בַּת לֹוי, אַחֻזַּת קָהֶת: תוֹרָה כֹּא
 (כג) אַחֻזַּת נַחֲשׁוֹן. (כבֹּא בְּתָרָא קִי. שְׁמוֹת רַבָּה)
 מִכָּאֵן לְמַדְנֹ: הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה, צָרִיף לְבִדֵּק בְּאַחִיָּה:
 תוֹרָה כֹּד (כה) מִבְּנוֹת פוֹטִיאֵל. מְזַרְע יִתְרוֹ, שְׁפֹטֵם
 עֲגָלִים לְעִבּוּדָת כּוֹכְבִּים, וּמְזַרְע יוֹסֵף שְׁפֹטֵט
 בְּיִצְרוֹ (כ"ב קט): (כו) הוּא אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה. אֵלֹו
 שֶׁהִזְכִּירוּ לְמַעֲלָה, שִׁילְדָה יוֹכְבֵּד לְעִמָּרָם, "הוּא
 אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר ה'" (שְׁמוֹת רַבָּה פ"א). יֵשׁ
 מִקּוּמוֹת שְׁמִקָּדִים אֶהְרֹן לְמֹשֶׁה וְיֵשׁ מִקּוּמוֹת

דמַצְרִים ית כל די אָנא מַמְלִיל
 עמָךְ: ל ואמר מֹשֶׁה קְדָם יי הא
 אָנא יָקִיר מַמְלִל ואֶכְדִּין יִקְבֵּל
 מִנִּי פִרְעָה: א ואמר יי למֹשֶׁה
 חֲזִי מִנִּיתְךָ רַב לִפְרָעָה ואֶהְרֹן
 אַחֲוֶיךָ יְהִי מִתְרַגְמָנָךְ: ב אַתָּה
 תַּמְלִל ית כל די אֶפְקָדְנָךְ ואֶהְרֹן
 אַחֲוֶיךָ יַמְלִל עִם פִּרְעָה וְיִשְׁלַח ית
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָה: ג ואָנא
 אֶקְשִׁי ית לָבָא דִּפְרָעָה ואֶסְגִּיתִי
 ית אַתְוֹתִי וְיִת מוֹפְתִי בְּאַרְעָא
 דְּמִצְרַיִם: ד וְלֹא יִקְבֵּל מִנְכּוֹן
 פִּרְעָה ואֶתָּן ית מַחַת גְּבֻרָתִי
 בְּמִצְרַיִם ואֶפִּיק ית חִילִי ית עָמִי
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
 בְּדִינִין בְּרַבְרִינִ: ה וְיִדְעוּן מִצְרַיִם
 אֲרִי אָנא יי כַּד אָרִים ית מַחַת
 גְּבֻרָתִי עַל מִצְרַיִם ואֶפִּיק ית בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מִבִּינְיָהוֹן: ו וְעַבְד מֹשֶׁה
 ואֶהְרֹן כְּמֹא דְפָקִיד יי יִתְהוֹן בֵּן
 מֵתוֹכֶם: ז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה ואֶהְרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם בֵּן עָשׂוֹ:

דִּבֶּר אֶל־פִּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר
 אָנִי דֹבֵר אֵלֶיךָ כֹּס"י: ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִּפְנֵי יְהוָה
 הֵן אָנִי עֹרֵל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי
 פִּרְעָה כֹּס"י: פ ז א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה
 נִתְתִּיךָ אֱלֹהִים לִפְרָעָה ואֶהְרֹן אַחֲוֶיךָ יִהְיֶה
 נְבִיאָךְ כֹּס"י: ב אַתָּה תְּדַבֵּר אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְךָ
 ואֶהְרֹן אַחֲוֶיךָ יְדַבֵּר אֶל־פִּרְעָה וְיִשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ כֹּס"י: ג ואָנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב
 פִּרְעָה וְהִרְבִּיתִי אֶת־אַתְוֹתִי וְאֶת־מוֹפְתִי בְּאַרְץ
 מִצְרַיִם כֹּס"י: ד וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פִּרְעָה וְנִתְתִּי
 אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבֹאתִי אֶת־
 עָמִי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאַרְץ מִצְרַיִם בְּשַׁפְטִים
 גְּדֹלִים: ה וְיִדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אָנִי יְהוָה בְּנִטְוִיתִי
 אֶת־יָדִי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מִתּוֹכֶם כֹּס"י: ו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה ואֶהְרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם בֵּן עָשׂוֹ:

רש"י

(ג) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתריס כנגדי,
 וגלוי לפני שאין נחת רוח באמות עובדי כוכבים
 לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען
 הרבות בו אותותי ותפירו את גבורתי. וכן מדתו
 של הקדוש ברוך הוא: מביא פרענות על האומות
 עובדי כוכבים, כדי שישמעו ישראל וייראו,
 שגאמר: (צפניה ג) "הכרתי גוים נשמו פנותם
 וגו'". "אמרתי אף תיראי אותי תקחי מוסר", ואף
 על פי כן בחמש מפות הראשונות לא נאמר:
 "ויחזק ה' את לב פרעה", אלא, "ויחזק לב
 פרעה". (ועין ברא"ם שגורס כאן דבור המתחיל:
 "בלכתך לשוב" עד שמתי בינך וכדלעיל פרשת
 שמות בפסוק: "בלכתך לשוב", עין שם): תורה ד
 (ה) את ידי. יד ממש, להכות בהם: תורה ו

עליו להתחיל בו: אני ה'. כדאי אני לשלחך
 ולקיים דברי שליחותי: (ל) ויאמר משה לפני
 ה'. היא האמירה שאמר למעלה: "הן בני ישראל
 לא שמעו אלי", ושנה הכתוב כאן, כיון שהפסיק
 הענין, וכך היא השטה, כאדם האומר: נחזור על
 הראשונות: (א) נתתיך אלהים לפרעה. שופט
 ורודה לרדותו במכות ויסורין: יהיה נביאך.
 פתרגומו: יהי מתרגמןך. וכן כל לשון גבוהה,
 אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא
 מגזרת (ישעיה נז) "ניב שפתיים", (משלי י) "גוֹב
 חכמה", "ויכל מהתנבאות" דשמואל (סימן י),
 ובלע"ז קוראין לו פרעדיג"ר: (ב) אתה תדבר.
 פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת
 מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:

עבדו: ז ומשה בר תמנן שנין
ואהרן בר תמנן ותלת שנין
במלכותהון עם פרעה: ח ואמר
י: למשה ולאהרן למימר:
ט ארי ימלל לותכון פרעה
למימר הבו לכון אתא ותימר
לאהרן סב ית חוטרה ורמי קדם
פרעה יהי לתנינא: י ועל משה
ואהרן לות פרעה ועבדו בן קמא
דפקיד י: ורמא אהרן ית חוטרה
קדם פרעה וקדם עבדוהי והוה
לתנינא: יא וקרא אף פרעה
לחכימא ולחרשא ועבדו אף
אנון חרשי מצרים בלחשיהון
בן: יב ורמו גבר חוטרה והוה
לתנינא ובלע חטרא דאהרן ית
חטריהון: יג ואתקף לבא
דפרעה ולא קביל מנהון קמא
דמליל י: יד ואמר י: למשה
אתיקר (לפרש"י זקיר) לבא
דפרעה סריב לשלחא עמא:
טו אזיל לות פרעה בצפרא הא
נפיק למיא ותתעמד לקדמותה
על ביה נהרא וחוטרא דאתהפיק
לחויא תסב בידך: טז ותימר לה
י: אלהא דיהודאי שלחני לותך
למימר שלח ית עמי ויפלחון
קדמי במדברא והא לא קבילתא

ומשה בן-שמונים שנה ואהרן בן-שלוש
ושמונים שנה בדברם אל-פרעה: פ רביעי
ח ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
ט כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם
מופת ואמרת אל-אהרן קח את-מטף והשלך
לפני-פרעה יהי לתנין כס"י: י ויבא משה ואהרן
אל-פרעה ויעשו כן כאשר צוה יהוה וישלך
אהרן את-מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו
ויהי לתנין: יא ויקרא גם-פרעה לחכמים
ולמכשפים ויעשו גם-הם חרטומי מצרים
בלהטיהם בן כס"י: יב וישליכו איש מטהו ויהיו
לתנינם ויבלע מטה-אהרן את-מטתם כס"י:
יג ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר
דבר יהוה: ס יד ויאמר יהוה אל-משה כבד
לב פרעה מאן לשלח העם כס"י: טו לך אל-
פרעה בפקר הנה יצא המימה ונצבת
לקראתו על-שפת היאר והמטה אשר-נהפך
לנחש תקח בידך כס"י: טז ואמרת אליו יהוה
אלהי העברים שלחני אליך לאמר שלח

רש"י

תרגומו זקיר. ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר,
כמו: (שמות יח) "כי כבד ממך הדבר": (טו) הנה
יצא המימה. לנבקיו, שהיה עושה עצמו אלוה
ואומר שאינו צריך לנבקיו, ומשכים ויוצא לגילוס
ועושה שם צרכיו (שמות רבה): (טז) עד פה. עד
הנה. ומדרשו: עד שתשמע ממני מפת בכורות
שאפתח בך ב"פה": "פה אמר ה' כחצות הלילה":

(ט) מופת. אות להודיע שיש צרך (צרוף) במי
ששולח אתכם: לתנין. נחש: תורה י
(יא) בלהטיהם. בלחשיהון, ואין לו דמיון
במקרא, ויש לדמות לו: (בראשית ג) "להט הסרב
המתהפכת", דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:
(יב) ויבלע מטה אהרן. (שבת צז) מאחר שחזר
ונעשה מטה, בלע את כלן: תורה יג (יד) כבד.

עד כָּעַן: יז כְּדָנָן אָמַר יי בְּדָא
תַּדְעֵ אַרְי אָנָא יי הָא אָנָא מַחֲי
בְּחֻטְרָא דִּי בִידִי עַל מִיָּא דִּי
בְּנִהְרָא וַיִּתְּהַפְכוּן לְדָמָא:
יח וְנוֹנִי דִּי בְּנִהְרָא תָּמוּת וְסָרִי
נִהְרָא וַיִּלְאוּן מִצְרָאִי לְמִשְׁתִּי מִיָּא
מִן נִהְרָא: יט וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה
אָמַר לְאַהֲרֹן טוֹל חֻטְרֶךָ וְאַרְיִם
יָדְךָ עַל מִיָּא דְּמִצְרִים עַל נִהְרִיהוֹן
עַל אֲרִתִּיהוֹן וְעַל אֲגָמִיהוֹן וְעַל
כָּל בֵּית פְּנִישוֹת מִימִיהוֹן וַיְהוֹן
דָּמָא וַיְהִי דָּמָא בְּכָל אֲרָעָא
דְּמִצְרִים וּבְכָמִי אָעָא וּבְכָמִי
אֲכָנָא: כ וַעֲבָדוּ בֵּן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
כָּמָא דְּפִקִּיד יי וְאַרְיִם בְּחֻטְרָא
וּמִחָא יָת מִיָּא דִּי בְּנִהְרָא לְעֵינִי
פְּרָעָה וּלְעֵינִי עֲבָדוּהִי וְאַתְּהִפִּיכוּ
כָּל מִיָּא דִּי בְּנִהְרָא לְדָמָא:
כא וְנוֹנִי דִּי בְּנִהְרָא מִיתוּ וְסָרִי
נִהְרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתִּי
מִיָּא מִן נִהְרָא וְהָהּ דָּמָא בְּכָל
אֲרָעָא דְּמִצְרִים: כב וַעֲבָדוּ בֵּן
חֲרָשֵׁי מִצְרִים בְּלִחְשִׁיהוֹן וְאַתְּקֶף

אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא-שָׁמַעְתָּ
עֲרֹכָה ^{כס"י}: יז כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תִּדְעֵ כִּי
אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנֹכִי מִכָּה | בַּמַּטָּה אֲשֶׁר-בְּיָדִי
עַל-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם ^{כס"י}:
יח וְהִדְגָּה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבְאֵשׁ הַיָּאֵר
וְנִלְאוּ מִצְרִים לְשִׁתוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר ^{כס"י}: יט
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן קַח
מַטֶּן וְנִטְהֵ-יָדְךָ עַל-מִימֵי מִצְרַיִם עַל-נִהְרֵתָם |
עַל-יְאֹרֵיהֶם וְעַל-אֲגִמֵּיהֶם וְעַל כָּל-מִקְוֵה
מִימֵיהֶם וַיְהִי-וָדָם וְהִיא דָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם
וּבְעֵצִים וּבַבְּאֵבִיזִים ^{כס"י}: כ וַיַּעֲשׂוּ-בֶן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
כַּאֲשֶׁר | צִוָּה יְהוָה וַיֵּרָם בַּמַּטָּה וַיֵּךְ אֶת-הַמַּיִם
אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פְרָעָה וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו וַיַּהֲפֹכוּ
כָּל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר לָדָם: כא וְהִדְגָּה אֲשֶׁר-
בַּיָּאֵר מֵתָה וַיָּבֹאֲשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יָכִלוּ מִצְרַיִם
לְשִׁתוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ
מִצְרַיִם: כב וַיַּעֲשׂוּ-בֶן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחֲזֹק לֵב-פְּרָעָה

רע"י

הַשְׂדוֹת: אֲגָמִיהֶם. קְבוּצַת מַיִם שְׁאִינָן נֹבְעִין וְאִינָן
מוֹשְׁכִין, אֶלָּא עוֹמְדִין בְּמָקוֹם אֶחָד וְקוֹרִין לוֹ
אֲשִׁטְנָ"ק: בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. אִף בְּמִרְחָצָאוֹת
וּבְאֲמָבְטָאוֹת שְׁבֻבָּתִים: וּבְעֵצִים וּבַבְּאֵבִיזִים. מַיִם
שְׁבֻכְלִי עֵץ וּבְכָלִי אֶבֶן: תוֹרָה כ (כב) בְּלִטְיָהֶם.
לַחֲשׁ שְׁאוֹמְרִין אוֹתוֹ בְּלֹט וּבְחֻשָּׁאִי. וְרִבּוּתֵינוּ
אֲמָרוּ: (סְנַהֲדִין 10) בְּלִטְיָהֶם, מַעֲשֵׂה שְׂדִים,
בְּלִטְיָהֶם, מַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים: וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרָעָה.
לומר: עַל יְדֵי מְכַשְׁפוֹת אֲתָם עוֹשִׂים כֵּן, (מִנְחוֹת פה)
תָּבֵן אֲתָם מְכַנְסִין לְעִפְרִים, עִיר שְׁפֵלָה תָּבֵן? אִף
אֲתָם מְבִיאִים מְכַשְׁפוֹת לְמִצְרַיִם שְׁפֵלָה כְּשָׁפִים:

(יז) וְנִהְפְּכוּ לָדָם. לִפִּי שְׁאִין גְּשָׁמִים יוֹרְדִים
בְּמִצְרַיִם וְנִילּוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אֶת הָאֶרֶץ, וּמִצְרַיִם
עוֹבְדִים לְנִילּוּס, לִפְיָכָּה הִלְקָה אֶת יִרְאָתָם, וְאַחֵר כֹּף
הִלְקָה אוֹתָם: (יח) וְנִלְאוּ מִצְרַיִם. לְבַקֵּשׁ רְפוּאָה
לְמִי הַיָּאֵר, שִׁיחִיו רְאוּיִין לְשִׁתוֹת: (יט) אָמַר אֶל
אַהֲרֹן. לִפִּי שֶׁהִגֵּן הַיָּאֵר עַל מֹשֶׁה כְּשֶׁנִּשְׁלַף לְתוֹכוֹ,
לִפְיָכָּה לֹא לָקָה עַל יָדוֹ, לֹא בָדָם וְלֹא בְּצַפְרֵדַעִים,
וְלָקָה עַל יְדֵי אַהֲרֹן: נִהְרֵתָם. הֵם נִהְרוֹת הַמוֹשְׁכִים
כְּעֵין נִהְרוֹת שְׁלָנוּ: יְאֹרֵיהֶם. הֵם בְּרִכוֹת וְנִגְרִים
הַעֲשׂוּיֹת בִּידֵי אָדָם מִשְׁפַּת הַנָּהָר לְשְׂדוֹת, וְנִילּוּס
מִימֵיו מִתְּבָרְכִים וְעוֹלָה דְרָךְ הַיָּאֵרִים וּמִשְׁקָה

וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה כִּשְׁׁׁי: כג וַיִּפֶּן
פָּרְעָה וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁת לְבֹו גַם־
לְזֹאת כִּשְׁׁי: כד וַיַּחֲפְרוּ כָּל־מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֹר
מִיָּם לְשִׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לְשִׁתּוֹת מִמִּימֵי
הַיָּאֹר: כה וַיִּמְלֹא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־
יְהוָה אֶת־הַיָּאֹר כִּשְׁׁי: פ כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פָּרְעָה וְאִמְרַת אֵלָיו כֹּה אָמַר
יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: כז וְאִם־מֵאֵן
אַתָּה לְשַׁלַּח הַנֶּה אֲנֹכִי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ
בְּצַפְרֵדַעִים כִּשְׁׁי: כח וַיִּשְׁרֹץ הַיָּאֹר צַפְרֵדַעִים
וַעֲלוּ וַבָּאוּ בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָר מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל־
מִטָּתְךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ
וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ כִּשְׁׁי: כט וּבְכָה וּבְעָמָךְ וּבְכָל־
עַבְדֶּיךָ יַעֲלוּ הַצַּפְרֵדַעִים כִּשְׁׁי: ח א וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטָּה אֶת־יָדְךָ
בְּמִטָּתְךָ עַל־הַנְּהָרֹת עַל־הַיָּאֲרִים וְעַל־הָאֲגָמִים
וְהָעַל אֶת־הַצַּפְרֵדַעִים עַל־אַרְצָן מִצְרַיִם: ט וַיֵּט
אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וְהָעַל הַצַּפְרֵדַע וְהָכֶם אֶת־אַרְצָן

לְכָא דְפָרְעָה וְלֹא קָבִיל מִנְהוֹן
כְּמָא דְמַלִּיל יי: כג וְאַתְפָּנִי
פָּרְעָה וְעַל לְבֵיתָהּ וְלֹא שְׁוִי לְכָה
אַף לְדָא: כד וַיַּחֲפְרוּ כָל מִצְרַאי
סְבִיבֻת נְהָרָא מִיָּא לְמִשְׁתֵּי אַרִי
לֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִמִּיָּא דְנְהָרָא:
כה וְאַשְׁלָם שְׁבַעַת יוֹמִין בְּתַר
דְּמִחָא יי יֵת נְהָרָא: כו וְאַמַּר יי
לְמֹשֶׁה עוֹל לָנֹת פָּרְעָה וְתִימַר לָהּ
כְּדִנָּן אָמַר יי שְׁלַח יֵת עַמִּי
וַיִּפְלְחוּן קְדָמִי: כז וְאִם סָרִיב אַתָּה
לְשַׁלְחָא הָא אָנָּא מַחֵי יֵת כָּל
תַּחֲוּמָךְ בְּעַרְדְּעִנְיָא: כח וַיִּרְבִּי
נְהָרָא עַרְדְּעִנְיָא וַיִּסְקוּן וַיַּעֲלוּן
בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָרוֹן בֵּית מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל
עַרְסָךְ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ
וּבְתַנּוּרָךְ וּבְאַצְוֹתְךָ: כט וּבְךָ
וּבְעַמְּךָ וּבְכָל עַבְדֶּיךָ וַיִּסְקוּן
עַרְדְּעִנְיָא: א וְאַמַּר יי לְמֹשֶ׈ה
אָמַר לְאַהֲרֹן אָרִים יֵת יָדְךָ
בְּחִטְרָךְ עַל נְהָרָא עַל אֲרִמָּא וְעַל
אֲגָמָא וְאַסִּיק יֵת עַרְדְּעִנְיָא עַל
אַרְעָא דְּמִצְרַיִם: ב וְאַרִים אַהֲרֹן
יֵת יָדָה עַל מִיָּא דְּמִצְרַאי וְסָלִיקַת
עַרְדְּעִנְיָא וַחֲפַת יֵת אַרְעָא

רש"י

וכן: (שמות כא) "וַיִּנְגְּפוּ אֶשֶׁה הָרָה", אינו לשון
מיתה, וכן: (ירמיה יג) "וּבְטָרָם יִתְנַגְּפוּ רִגְלֵיכֶם",
(תהלים צא) "פֶּן תִּגָּף בְּאֶבֶן רִגְלְךָ", (ישעיה ח)
"וּלְאֶבֶן נִגָּף": (כח) וְעָלוּ. מִן הַיָּאֹר: בְּבֵיתְךָ.
ואחר כך בְּבֵיתִי עַבְדֶּיךָ. הוא התחיל בַּעֲצָה תַחֲלָה:
"וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ", וּמִמֶּנּוּ הַתַּחֲלִיל הַפְּרָעָנוֹת (סוטה
יא. ושמות רבה): (כט) וּבְכָה וּבְעַמְּךָ. (סנהדרין פ)
בְּתוֹךְ מַעֲיָהֶם נִכְנָסִין וּמִקְרָקֵרִין: תורה א (ב) וְהָעַל
הַצַּפְרֵדַע. (שמות רבה) צַפְרֵדַע אַחַת הָיְתָה, וְהָיוּ

(כג) גַּם לְזֹאת. לְמוֹפֶת הַמָּטָה שֶׁנִּהְפָּךְ לְתַנִּין וְלֹא
לָזֶה שֶׁל דָּם: תורה כד (כה) וַיִּמְלֹא. מִנֵּין שְׁבַעַת
יָמִים שֶׁלֹּא שָׁב הַיָּאֹר לְקִדְמוּתוֹ, שֶׁהָיְתָה הַמִּכָּה
מִשְׁמֶשֶׁת רַבִּיעַ חֹדֶשׁ, וְשִׁלְשָׁה חֳלָקִים הָיָה מַעֲיֵד
וּמִתְרָה בָּהֶם (בשמות רבה): תורה כו (כז) וְאִם מֵאֵן
אַתָּה. וְאִם סוֹרְבֵן אַתָּה. מֵאֵן כְּמוֹ מִמָּאן, מְסַרְב, אֲלֵא
כִּינָה הָאָדָם עַל שֵׁם הַמִּפְעֵל, כְּמוֹ: שָׁלוּ וְשָׁקֵט, סָר
וְזָעַף (מלכים א כ): נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ. מִכָּה, וְכֵן
כָּל לְשׁוֹן מִגָּפָה אֵינוֹ לְשׁוֹן מִיָּתָה אֲלֵא לְשׁוֹן מִכָּה,

דמִצְרַיִם כִּסִּי: ג וַיַּעֲשׂוּ־בֶן הַחֲרֻטִּים בְּלִטְיָהֶם
וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדְעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
ד וַיִּקְרָא פֶרְעָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הֲעֵתִירוּ
אֶל־יְהוָה וַיִּסֹּר הַצִּפְרָדְעִים מִפְּנֵי וַיִּמְעֲמִי
וַאֲשַׁלַּח אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: ה וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה לְפֶרְעָה הִתְפָּאֵר עָלַי לְמָתִי | אֶעֱתִיר
לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמֻךְ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדְעִים
מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ רַק בִּיֹאֵר תִּשְׁאֲרָנָה כִּסִּי: ו וַיֹּאמֶר
לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אִין
כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ כִּסִּי: חֲמִישִׁי ז וַיִּסְרוּ הַצִּפְרָדְעִים
מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמֶּךָ רַק בִּיֹאֵר
תִּשְׁאֲרָנָה: ח וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פֶּרְעָה
וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדְעִים
אֲשֶׁר־שָׁם לְפֶרְעָה כִּסִּי: ט וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדַבְּרֵי
מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדְעִים מִן־הַבְּתִים מִן־
הַחֲצֹרֹת וּמִן־הַשָּׂדֹת: י וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמֵרָם חֲמֵרָם וַתִּבְאֵשׁ הָאֶרֶץ כִּסִּי:

דמִצְרַיִם כִּסִּי: ג וַיַּעֲשׂוּ־בֶן הַחֲרֻטִּים בְּלִטְיָהֶם
וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרָדְעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
ד וַיִּקְרָא פֶרְעָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הֲעֵתִירוּ
אֶל־יְהוָה וַיִּסֹּר הַצִּפְרָדְעִים מִפְּנֵי וַיִּמְעֲמִי
וַאֲשַׁלַּח אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: ה וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה לְפֶרְעָה הִתְפָּאֵר עָלַי לְמָתִי | אֶעֱתִיר
לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמֻךְ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדְעִים
מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ רַק בִּיֹאֵר תִּשְׁאֲרָנָה כִּסִּי: ו וַיֹּאמֶר
לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדַבְּרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אִין
כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ כִּסִּי: חֲמִישִׁי ז וַיִּסְרוּ הַצִּפְרָדְעִים
מִמֶּךָ וּמִבְּתִיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמֶּךָ רַק בִּיֹאֵר
תִּשְׁאֲרָנָה: ח וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פֶּרְעָה
וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדְעִים
אֲשֶׁר־שָׁם לְפֶרְעָה כִּסִּי: ט וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדַבְּרֵי
מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדְעִים מִן־הַבְּתִים מִן־
הַחֲצֹרֹת וּמִן־הַשָּׂדֹת: י וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמֵרָם חֲמֵרָם וַתִּבְאֵשׁ הָאֶרֶץ כִּסִּי:

רע"י

אֶעֱתִיר, הִיא מִשְׁמַע מְתִי אֶתְפַּלֵּל, עֲכָשׁוּ שְׁנֵאֲמַר:
"לְמָתִי", מִשְׁמַע: אֲנִי הַיּוֹם אֶתְפַּלֵּל עָלֶיךָ שִׁיכְרָתוֹ
הַצִּפְרָדְעִים לְזִמָּן שֶׁתִּקְבַּע לִי, אָמַר לְאִיזָה יוֹם
תִּרְצָה שִׁיכְרָתוֹ. אֶעֱתִיר, הֲעֵתִירוּ וְהִעֲתִירְתִּי, וְלֹא
נֹאמַר: אֶעֱתִיר, עֲתִירוּ וְעֲתִירְתִּי, מִפְּנֵי שֶׁכָּל לְשׁוֹן עֲתִיר,
הַרְבּוֹת פֻּלַּל הוּא, וְכֹאשֹׁר נֹאמַר: הַרְבּוֹ, אֲרַבָּה
וְהַרְבִּיתִי, לְשׁוֹן הַפְּעִיל, כֹּף נֹאמַר: אֶעֱתִיר, הֲעֵתִירוּ
וְהִעֲתִירְתִּי דְּבָרִים, וְאֵב לְכָלֶם: (יחזקאל לה) הִעֲתִירְתֶּם
עָלַי דְּבָרֵיכֶם, הַרְבִּיתֶם: (ו) וַיֹּאמֶר לְמַחֵר. הַתְּפַלֵּל
הַיּוֹם שִׁיכְרָתוֹ לְמַחֵר: תוֹרָה ז (ח) וַיֵּצֵא וַיִּצְעַק.
מִיד, שִׁיכְרָתוֹ לְמַחֵר: תוֹרָה ט (י) חֲמֵרִים חֲמֵרִים.
צְבוּרִים צְבוּרִים, כְּתִרְגוּמוֹ: דְּגוּרִין, דְּגוּרִין, גְּלִין:

מִפִּין אוֹתָהּ וְהִיא מִתּוֹת נְחִילִים נְחִילִים, זָהוּ
מִדְּרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ: יֵשׁ לוֹמַר שִׁירוֹן הַצִּפְרָדְעִים קוֹרָא
לְשׁוֹן יְחִידוֹת, וְכֵן: "וַתְּהִי הַכֶּנֶם", הִרְחִישָׁה,
גְּדוּלִיר"א בְּלַע"ז, וְאֵף "וַתַּעַל הַצִּפְרָדֶּעֶ",
גְּרִינוּלִיר"א בְּלַע"ז: תוֹרָה ג (ה) הִתְפָּאֵר עָלַי. כְּמוֹ
(ישעיה י) "הִתְפָּאֵר הַגִּרְזָן עַל הַחוּצָב בּוֹ"? מִשְׁתַּבַּח
לוֹמַר: אֲנִי גְּדוֹל מִמֶּךָ, וְנִיט"ר בְּלַע"ז, וְכֵן:
"הִתְפָּאֵר עָלַי" - הִשְׁתַּבַּח לְהִתְחַכֵּם וּלְשֹׂאֵל דְּבַר
גְּדוֹל וְלוֹמַר שֶׁלֹּא אוֹכַל לַעֲשׂוֹתוֹ: לְמָתִי אֶעֱתִיר
לָךְ. אֵת אֲשֶׁר אֶעֱתִיר לָךְ הַיּוֹם עַל הַכֶּרֶת
הַצִּפְרָדְעִים, לְמָתִי תִרְצָה שִׁיכְרָתוֹ, וְתִרְצָה אִם
אֲשִׁלֵּם דְּבָרִי לְמוֹעֵד שֶׁתִּקְבַּע לִי. אֵלּוּ נֹאמַר: מְתִי

ארעא: יא וחזא פרעה ארי הות
 רוחתא ויתנקר ית לבה ולא קביל
 מנהון כמא דמליל יי: יב ואמר
 יי למשה אמר לאהרן ארים ית
 חטרה ומחא ית עפרא דארעא
 ויהא לקלמתא בכל ארעא
 דמצרים: יג ועבדו בן וארים
 אהרן ית ידה בחטרה ומחא ית
 עפרא דארעא והות קלמתא
 באנשא ובבעירא כל עפרא
 דארעא הות קלמתא בכל ארעא
 דמצרים: יד ועבדו בן חרשיא
 בלחשיהון לאפקא ית קלמתא
 ולא יכילו והות קלמתא באנשא
 ובבעירא: טו ואמרו חרשיא
 לפרעה הא מחא מן קדם יי היא
 ואתקף לבא דפרעה ולא קביל
 מנהון כמא דמליל יי: טז ואמר
 יי למשה אקדם בצפרא ואתעמד
 קדם פרעה הא נפק למיא ותימר
 לה בדנן אמר יי שלח עמי
 ויפלחון קדמי: יז ארי אם ליתך
 ואמרת אליו כה אמר יהוה

יא ויִרְא פֶּרַעַה כִּי הִיִּתָּה הַרוּחָה וְהַכִּבֵּד
 אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 יְהוָה כִּסְיִי: ס יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר
 אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מַטֶּיךָ וְהָךְ אֶת־עֵפֶר הָאָרֶץ
 וְהִיָּה לְכֹנֶם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם כִּסְיִי: יג וַיַּעֲשׂוּ־כֵן
 וַיִּטּ אֶהֱרֹן אֶת־יָדוֹ בְּמִטָּהוּ וַיִּךְ אֶת־עֵפֶר
 הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנֶם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עֵפֶר
 הָאָרֶץ הָיָה כֹנִים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם כִּסְיִי:
 יד וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָתָם לְהוֹצִיא אֶת־
 הַכֹּנִים וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֹּנֶם בָּאָדָם
 וּבַבְּהֵמָה כִּסְיִי: טו וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל־פֶּרַעַה
 אֲצַבַּע אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק לִב־פֶּרַעַה וְלֹא־
 שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה כִּסְיִי: ס
 טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁבֶם בְּבִקְרִי
 וְהַתִּיצַב לִפְנֵי פֶרַעַה הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּימָה
 יְהוָה שְׁלַח עָמִי וַיַּעֲבְדֵנִי: יז כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח

רש"י

(יא) וְהַכִּבֵּד אֶת־לְבָבוֹ. לשון פעל הוא כמו: "הִלּוּךְ וְנִסּוּעַ", וכן: (מלכים ב ג) "וְהַכּוֹת אֶת מוֹאָב", (שמואל א כב) "וְשָׁאוֹל לוֹ בְּאֱלֹהִים", (מלכים א כ) "הִכָּה וּפָצַע": כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'. והיכן דבר? "וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פֶּרַעַה": (יב) אָמַר אֶל אַהֲרֹן. לא הָיָה הָעֵפֶר כְּדֹאֵי לְלָקוֹת עַל יְדֵי מֹשֶׁה, לְפִי שֶׁהָגֵן עָלָיו כְּשֶׁהֲרָג אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחּוֹל, וְלָקָה עַל יְדֵי אַהֲרֹן: (יג) וַתְּהִי הַכֹּנֶם. הִרְחִישָׁהּ, פְּדוּלִיר"א בְּלַעַז: (יד) לְהוֹצִיא אֶת הַכֹּנִים. לְבִרְאָתָם, (נִסְחָה אַחֲרָת: וְהַוֹצִיאָם) מִמָּקוֹם אַחֵר: וְלֹא יָכְלוּ. שְׁאִין הַשֹּׁלֵט עַל בְּרִיָּה פְחוּתָהּ מִכְשַׁעוֹרָה:

(טו) אֲצַבַּע אֱלֹהִים הִיא. מִכָּה זֶה אֵינָה עַל יְדֵי כְשָׁפִים, מֵאֵת הַמָּקוֹם הִיא: כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'. "וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פֶּרַעַה": תוֹרָה טז (יז) מְשַׁלִּיחַ בָּךְ. מְגִירָה בָּךְ, וְכֵן: (דברים לב) "וְשֵׁן־בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח בָּם", לְשׁוֹן שְׁסוּי, אִינְצִיט"ר בְּלַעַז: אֶת הָעֶרֶב. כָּל מִינֵי חַיּוֹת רְעוּת וַנְּחָשִׁים וְעִקְרָבִים בְּעֹבְבוֹכֵיָא, וְהָיוּ מְשַׁחֲיָתִים בָּהֶם. וַיֵּשׁ טַעַם בְּדִבְרֵי בְּאַגְדָּה בְּכָל מִכָּה וּמִכָּה: לָמָּה זֶה וְלָמָּה זֶה? בְּטַכְסִי מִלְחָמוֹת מְלָכִים בָּא עֲלֵיהֶם, כְּסִדֵּר מְלָכוֹת כְּשֶׁצָּרָה עַל עִיר: בַּתְּחִלָּה מְקַלְקֵל מַעֲיֻנוֹתֶיהָ, וְאַחֵר כָּךְ תּוֹקְעִין עֲלֵיהֶם וּמְרִיעִין בְּשׁוּפְרוֹת לִירָאָם וּלְבַהֵלָם, וְכֵן הַצִּפּוֹרְדַּעִים,

מִשְׁלַח יְתַעֲמִי הָאֵא אָנָּא מִשְׁלַח
 בָּךְ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְכַתִּיף יְתַ
 עֲרוּבָא וְיִמְלוֹן בְּתֵי מִצְרַיִם יְתַ
 עֲרוּבָא וְאִף אֲרַעָא דְאַנּוֹן עֲלֵהּ:
 יח וְאַפְרָשׁ בְּיוֹמָא הַהוּא יְתַ
 אֲרַעָא דְגִשֶׁן דְּעַמִּי קָאִים עֲלֵהּ
 בְּדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תַּמָּן עֲרוּבָא
 בְּדִיל דְּתַדַּע אָרִי אָנָּא יִי שְׁלִיט
 בְּגוּ אֲרַעָא: יט וְאַשׁוּי פּוֹרְקָן
 לְעַמִּי וְעַל עַמְּךָ אִיתִי מָחָא לְמַחֵר
 יְהֵא אָתָּא הָדִין: כ וְעַבְד יִי כֹן
 וְאַתָּא עֲרוּבָא תַקִּיף לְבֵית פְּרַעָה
 וּלְבֵית עַבְדֵּיהּ וּבְכָל אֲרַעָא
 דְּמִצְרַיִם אֲתַחְבֵּלַת אֲרַעָא מִן קֳדָם
 עֲרוּבָא: כא וְקִרָא פְּרַעָה לְמֹשֶׁה
 וּלְאַהֲרֹן וְאָמַר אֲזִילוּ דְּבַחוּ קֳדָם
 אֱלֹהֵכֹן בְּאַרְעָא: כב וְאָמַר מֹשֶׁה
 לֹא תִקֵּן לְמַעַבְד כֹּן אָרִי בְּעִירָא
 דְּמִצְרַאִי דְּחֵלִין לֵה מִנָּה אֲנַחְנָא
 נְסִבִּין לְדְּבַחַא קֳדָם יִי אֱלֹהֵנָּא הָא
 נְדַבַּח יְתַ בְּעִירָא דְּמִצְרַאִי דְּחֵלִין
 לֵה וְאַנּוֹן יְהוֹן חֲזֹן הָלֹא יִימְרוּן
 לְמַרְגָּמָנָא: כג מִהֲלֹךְ תִּלְתָּא
 יוֹמִין גִּיזִיל בְּמִדְבָּרָא וּנְדַבַּח קֳדָם
 יִי אֱלֹהֵנָּא כְּמָא דִּימַר לָנָא:
 כד וְאָמַר פְּרַעָה אָנָּא אֲשַׁלַּח
 יְתַכֹּן וְתַדְּבַחוּן קֳדָם יִי אֱלֹהֵכֹן
 בְּמִדְבָּרָא לְחוּד אֲרַחֲקָא לֹא

אֶת־עַמִּי הַגִּנִּי מִשְׁלִיחַ בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ
 וּבְכַתִּיף אֶת־הָעֶרֶב וּמִלֹּאֵו בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת־
 הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ כִּסִּי:
 יח וְהַפְּלִיתִי בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּשֶׁן אֲשֶׁר
 עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הֵיוֹת־שָׁם עֶרֶב לְמַעַן
 תִּדַּע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ כִּסִּי: ששי
 יט וְשִׁמְתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ לְמַחֵר יְהִיָּה
 הָאֵת הַזֶּה כִּסִּי: כ וַיַּעַשׂ יְהוָה כֹּן וַיָּבֹא עֶרֶב
 כָּבֵד בֵּיתָהּ פְּרַעָה וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֶרֶב כִּסִּי:
 כא וַיִּקְרָא פְּרַעָה אֶל־מֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֹן
 זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ כִּסִּי: כב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא
 נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֹּן כִּי תוֹעֵבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח
 לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם
 לַעֲיִנֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ כִּסִּי: כג דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 גִּלְדָּ בַּמִּדְבָּר וּזָבַחְנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר
 יֹאמַר אֱלֵינוּ: כד וַיֹּאמֶר פְּרַעָה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח
 אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בַּמִּדְבָּר רַק
 הֲרַחֵק לֹא־תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הָעֲתִירוּ בַּעֲדִי:

רע"י

הָאָרֶץ. נִשְׁחַתָּה הָאָרֶץ, אֲתַחְבֵּלַת אֲרַעָא:
 (כא) זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ. בְּמִקְוֵמְכֶם וְלֹא
 תִּלְכוּ בַּמִּדְבָּר: (כב) תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם. יִרְאֵת
 מִצְרַיִם, כְּמוֹ (מַלְכִים ב כג) "וְלִמְלָכֶם תּוֹעֵבַת בְּנֵי
 עַמּוֹן", וְאַצֵּל יִשְׂרָאֵל קוֹרָא אוֹתָם תּוֹעֵבָה. וְעוֹד יֵשׁ
 לוֹמַר בְּלִשׁוֹן אַחֵר: "תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם", דְּבָר שְׁנָאוּ
 הוּא לְמִצְרַיִם זְבִיחָה שְׁאֵנוּ זּוֹבְחִים, שְׁחָרִי יִרְאֵתָם

מִקְרָקִים וְהוֹמִים וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי
 תַּנְחוּמָא: (יח) וְהַפְּלִיתִי. וְהַפְּרָשְׁתִּי. וְכֹן: (לִקְמוֹן
 ט) "וְהַפְּלִה ה'", וְכֹן: (דְּבָרִים ל) "לֹא נִפְלֵאת הִיא
 מִמֶּךָ" - לֹא מִבְּדִלְתָּ וּמִפְרָשְׁתָּ הִיא מִמֶּךָ: לְמַעַן
 תִּדַּע כִּי אֲנִי ה' בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. אִף עַל פִּי שְׁשִׁכִּינְתִּי
 בְּשָׁמַיִם, גִּזְרֹתִי מִתְקַיֶּמֶת בְּתַחְתּוֹנִים: (יט) וְשִׁמְתִּי
 פֶּדֶת. שְׂיַבְדִּיל בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ: (כ) תִּשְׁחַת

תִּרְחִקוּן לְמִיזֵל צִלוֹ אִף עָלִי:
 כה וַאֲמַר מֹשֶׁה הָא אָנָּא נִפְק
 מִעַמָּךְ וְאַצְלִי קָדָם יְיָ וְיַעֲדִי
 עֲרוּכָא מִפְּרַעְיָה מַעֲבֻדֵּיהִי וּמַעֲמָהּ
 מִחֵר לְחוּד לֹא יוֹסֵף פְּרַעְיָה
 לְשַׁקְרָא בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְחָא יְת
 עֲמָא לְדִבְחָא קָדָם יְיָ: כו וּנְפִק
 מֹשֶׁה מִן קָדָם פְּרַעְיָה וְצִלִּי קָדָם
 יְיָ: כז וַעֲבַד יְיָ פִּתְגָמָא דְּמֹשֶׁה
 וְאַעֲדִי עֲרוּכָא מִפְּרַעְיָה מַעֲבֻדֵּיהִי
 וּמַעֲמָהּ לֹא אֲשַׁתָּאֵר חֵד:
 כח וַיִּקָּר פְּרַעְיָה יְת לְבַה אִף
 בְּזִמְנָא הָדָא וְלֹא שִׁלַּח יְת עֲמָא:
 א וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְוֹת
 פְּרַעְיָה וְתַמְלִל עֲמָה בְּדִנָּן אָמַר יְיָ
 אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי שִׁלַּח יְת עַמִּי
 וַיִּפְלְחוּן קָדְמִי: ב אֲרִי אִם סָרִיב
 אֶת לְשַׁלְחָא וְעַד כַּעַן אֶת מַתְקָף
 בְּהוּן: ג הָא מָחָא מִן קָדָם יְיָ
 הוּיָא בְּכַעֲרִיךְ דְּבַחְקָלָא בְּסוּסוֹתָא
 בְּחִמְרִי בְּגַמְלֵי בְּתוּרִי וּבַעֲנָא
 מוֹתָא תִּקְיָף לְחֵדָא: ד וַאֲפֹרֶשׁ יְיָ
 בֵּין בְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל וּבֵין בְּעִירָא
 דְּמִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל לִבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל מִדְּעַם: ה וְשׁוּי יְיָ זִמְנָא
 לְמִימַר מִחֵר יַעֲבַד יְיָ פִּתְגָמָא
 הָדִין בְּאַרְעָא: ו וַעֲבַד יְיָ יְת
 פִּתְגָמָא הָדִין בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי

כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מִעַמָּךְ
 וְהִעֲתַרְתִּי אֶל־יְהוָה וְסָר הָעֶרֶב מִפְּרַעְיָה
 מִעֲבָדָיו וּמִעַמּוֹ מִחֵר וְכֹךְ אֶל־יוֹסֵף פְּרַעְיָה הֵתֵל
 לְבִלְתִּי שַׁלַּח אֶת־הָעָם לְזִבְחָ לַיהוָה כס"י:
 כו וַיֹּצֵא מֹשֶׁה מִעַם פְּרַעְיָה וַיַּעֲתַר אֶל־
 יְהוָה כס"י: כז וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסַּר
 הָעֶרֶב מִפְּרַעְיָה מִעֲבָדָיו וּמִעַמּוֹ לֹא נִשְׁאָר
 אֶחָד כס"י: כח וַיִּכְבַּד פְּרַעְיָה אֶת־לְבָבוֹ גַּם בַּפֶּעַם
 הַזֹּאת וְלֹא שִׁלַּח אֶת־הָעָם: כס"י: פ ט א וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעְיָה וּדְבַרְתָּ אֵלָיו
 כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָרִים שִׁלַּח אֶת־עַמִּי
 וַיַּעֲבֹדֵנִי: ב כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ
 מַחֲזִיק בָּם כס"י: ג הִנֵּה יַד־יְהוָה הוּיָהּ בְּמִקְנֶךָ
 אֲשֶׁר בַּעֲשׂוֹהָ בְּסוּסִים בְּחִמְרִים בְּגַמְלִים בְּבָקָר
 וּבַצֹּאן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד כס"י: ד וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין
 מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֶה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת
 מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר כס"י: ה וַיֵּשֶׁם יְהוָה
 מוֹעֵד לֵאמֹר מִחֵר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה
 בְּאַרְץ: ו וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמַּחֲרַת

רעט"י

בְּעוֹרוֹתָם: (כח) גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת. אִף עַל פִּי
 שְׁאָמַר: "אֲנִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם", לֹא קִיָּם הַבְּטָחָתוֹ:
 תוֹרָה א (ב) מַחֲזִיק בָּם. אוֹחֵז בָּם, כְּמוֹ (דְּבָרִים
 כה) "וְהִחֲזִיקָה בְּמִבְשִׁיו": (ג) הִנֵּה יַד ה' הוּיָהּ.
 לְשׁוֹן הִנֵּה, כִּי כֵן יֹאמַר בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה עַל שְׁעָבֵר
 הִתָּה, וְעַל הַעֲתִיד תִּהְיֶה, וְעַל הָעוֹמֵד הוּיָהּ, כְּמוֹ:
 עוֹשֶׂה, רוֹצֵה רוֹצֵה: (ד) וְהִפְלָה. וְהַבְדִּיל: תוֹרָה ה

אֲנוּ זֹכְחִים: וְלֹא יִסְקָלְנוּ. בְּתַמְיָהָ: תוֹרָה כג
 (כה) הֵתֵל. כְּמוֹ לְהֵתֵל: (כו) וַיַּעֲתַר אֶל ה'.
 נִתְאַמֵּץ בְּתַפְלָה, וְכֵן אִם בֹּא לֹמַר וַיַּעֲתַר, הִנֵּה
 יָכוֹל לֹמַר, וּמִשְׁמַע וַיִּרְכָּה בְּתַפְלָה. עֲכָשׁוּ כְּשֶׁהוּא
 אוֹמַר בְּלִשׁוֹן וַיַּפְעֵל מִשְׁמַע וַיִּרְכָּה לְהִתְפַּלֵּל:
 (כז) וַיִּסַּר הָעֶרֶב. וְלֹא מֵתוּ כְּמוֹ שֶׁמֵּתוּ
 הַצִּפְרִדְעִים, שְׁאִם מֵתוּ, יִהְיֶה לָהֶם הַנָּאָה

ומית כל בעירא דמצרים
 ומבעירא דבני ישראל לא מית
 חד: ז ושלח פרעה והא לא מית
 מבעירא דישראל עד חד ואתניקר
 לבא דפרעה ולא שלח ית עמא:
 ח ואמר יי למשה ולאהרן סיבו
 לכון מלי חפניכון פיתא דאתונא
 ויזרקנה משה לצית שמא לעיני
 פרעה ט ויהי לאבקא על כל
 ארעא דמצרים ויהי על אנשא
 ועל בעירא לשיחנא סגי
 אבעבעין בכל ארעא דמצרים:
 י ונסיבו ית פיתא דאתונא וקמו
 קדם פרעה וזרק יתה משה לצית
 שמא והנה שיחנא אבעבעין סגי
 באנשא ובבעירא: יא ולא יכילו
 חרשיא למיקם קדם משה מן
 קדם שיחנא ארי הוה שיחנא
 בחרשיא ובכל מצראי: יב ותקוף
 יי ית לבא דפרעה ולא קביל
 מנהון כמא דמליל יי עם משה:
 יג ואמר יי למשה אקדם בצפרא
 ואתעפד קדם פרעה ותימר לה
 כדנן אמר יי אלהא דיהודאי
 שלח ית עמי ויפלחון קדמי:

וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 לֹא־מָת אֶחָד: וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא־מָת
 מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבֹּד לֵב פַּרְעֹה
 וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: פ הַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה וְאַל־אֲהַרֹן קָחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפִינֵיכֶם פִּיחַ
 כִּבְשָׁן וּזְרָקוּ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה לְעֵינֵי פַרְעֹה כִּסִּי:
 ט וְהָיָה לְאַבֶּק עַל כָּל־אֲרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה
 עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשָׁחִין פֶּרֶחַ
 אֲבַעֲבָעַת בְּכָל־אֲרֶץ מִצְרַיִם כִּסִּי: י וַיִּקְחוּ אֶת־
 פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרַק אֹתוֹ
 מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שָׁחִין אֲבַעֲבָעַת פֶּרֶחַ
 בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כִּסִּי: יא וְלֹא־יָכְלוּ הַחֲרָטְמִים
 לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין כִּי־הָיָה
 הַשָּׁחִין בַּחֲרָטְמָם וּבְכָל־מִצְרַיִם: יב וַיַּחֲזֹק יְהוָה
 אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: ס הַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 הֲשִׁבֶם בְּפֹקֶר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ
 אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח

רש"י

כתרגומו: לשיחנא סגי אבעבעין, שעל ידו צומחין
 בועות: שחין. לשון חמימות, והרבה יש בלשון
 משנה שנה שחונה: (י) באדם ובבהמה. ואם
 תאמר: מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר:
 "וימת כל מקנה מצרים"? אלא לא נגזרה גזרה,
 אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר: "במקנהך
 אשר בשדה והירא את דבר ה' הנני את מקנהו
 אל הבתים". וכן שנויה במקילתא אצל: "ויקח

(ח) מלא חפניכם. ילויניי"ש בלע"ז: פית
 כבשן. דבר הנפח מן הגחלים צמומות הנשרפות
 בכבשן, ובלע"ז אולב"ש. פית, לשון הפחה,
 שהרוח מפיתן ומפריחן: וזרקו משה. וכל דבר
 הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אחת. הרי נסים
 הרבה: אחד, שהחזיק קמצו של משה מלא
 חפנים, שלו ושל אהרן, ואחד, שהלך האבק על
 כל ארץ מצרים: (ט) לשחין פרח אבעבעת.

אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: יִדְּכִי | בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי
שָׁלַח אֶת־כָּל־מַגְפָּתִי אֶל־לִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ
וּבַעֲמָלְךָ בַּעֲבוּר תִּדְעַ כִּי אֵין כָּמֹנִי בְּכָל־
הָאָרֶץ: טו כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאֶף־
אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדָּבָר וּתִפָּחַד מִן־הָאָרֶץ: כס"ו
וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָתִיךָ בַּעֲבוּר
הָרֹאֲתֶךָ אֶת־כָּחִי וּלְמַעַן סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל־
הָאָרֶץ: שביעי יז עוֹדְךָ מִסְתּוֹלֵל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי
שְׁלַחֵם: כס"ז יח הִנְנִי מִמְטִיר כָּעֵת מָחָר בְּרֹד
כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הִיָּה כְּמֹהוּ בְּמִצְרַיִם
לְמֶן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עָתָה: כס"ח יט וְעָתָה
שָׁלַח הָעֵז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָךְ
בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא
בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַפִּיתָה וַיֵּרֶד עֲלֵהֶם הַבָּרָד

יד אַרִי בְּזִמְנָא הָדָא אֲנָא שָׁלַח יָת
כָּל מִחְתִּי לְלִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ
בְּדִיל דְּתִדְעַ אַרִי לִית דְּכּוּתִי
שְׁלִיט בְּכָל אֶרְעָא: טו אַרִי כַעַן
קָרִיב קָדְמִי דְּאֶשְׁלַח פּוֹן יָת מַחַת
גְּבֻרָתִי וְאֶמְחִי יָתְךָ וְיָת עַמְּךָ
בְּמוֹתָא וְשִׁיזִיאַת מִן אֶרְעָא:
טז וְכֵרִם בְּדִיל דָּא קִימְתָּךְ בְּדִיל
לְאַחֲזִיזְיָתְךָ יָת חִילִי וּבְדִיל דִּיהוֹן
מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אֶרְעָא:
יז עַד כַּעַן אַתָּה כְּבִישַׁת בְּהַ בְּעַמִּי
בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלְּחֻתְהוֹן: יח הָא
אֲנָא מַחִית מִטְרָא בַּעֲדָנָא הָדִין
מִחַר בְּרָדָא תְּקִיף לְחָדָא דִּי לֹא
הוּא דְּכּוּתָהּ בְּמִצְרַיִם לְמֶן יוֹמָא
דְּאֶשְׁתַּכְּלֵלַת וְעַד כַּעַן: יט וְכַעַן
שָׁלַח כְּנוֹש יָת בַּעֲרִיךָ וְיָת כָּל דִּי
לָךְ בַּחֲקָלָא כָּל אֲנָשָׁא וּבַעֲרִיא
דְּאֶשְׁתַּכַּח בַּחֲקָלָא וְלֹא יִתְכַנָּשׁ
לְבִיתָא וְיִחוּת עֲלִיהוֹן בְּרָדָא

רש"י

שָׁלַח עֲקָר כְּגוֹן זֶה, וְכָגוֹן: (קהלת יב) "וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲגָב"
מִגְזֵרֵת סָבָל, (במדבר טז) "כִּי תִשְׁתַּרְרַר עָלֵינוּ" מִגְזֵרֵת
שָׁר וְנָגִיד, וְכֵן: (דניאל ז ח) "מִשְׁתַּבֵּל הָיוּת":
(יח) כָּעֵת מָחָר. כָּעֵת הַזֹּאת לְמָחָר. שָׁרֵט לוֹ
שְׁרִיטָה בַּפֶּתִל: לְמָחָר, כְּשֶׁתִּגְיַע חֲמָה לְכָאן יֵרֶד
הַבָּרָד: הַיּוֹסְדָה. שְׁנִיתִסְדָה, וְכָל תִּיבָה שֶׁתַּחֲלַת
יִסְדָה יו"ד, כְּגוֹן: יִסְדָה, יִלְדָה, יִדְעָה, יִסְרָה, כְּשֶׁהִיא
מִתְפַּעֶלֶת, תְּבֵא הַיּוֹ"ו בְּמִקּוֹם הַיּוֹ"ד, כְּמוֹ: הַיּוֹסְדָה,
הַיִּלְדָה, וְיִדְעָה, "וַיִּוֹלַד לְיוֹסֵף", (משלי כט) "בְּדָבָרִים
לֹא יוֹסֵר עֲבָד": (יט) שָׁלַח הָעֵז. כְּתִירוֹמוֹ: שָׁלַח
כְּנוֹש, וְכֵן: (ישעיה י) "וְיֹשְׁבֵי הַגְּבִים הָעִיזוּ", (ירמיה
ו) "הָעִיזוּ בְּנֵי בְנִימִין": וְלֹא יֵאָסֶף הַפִּיתָה. - לְשׁוֹן

שֶׁש־מֵאוֹת רֶכֶב בְּחוּר" (לקמן יד): תורה יא (יד) אֵת
כָּל מַגְפָּתִי. לְמַדְנֵנוּ מִכָּאן שֶׁמִּכַּחַת בְּכוֹרוֹת שְׁקוּלָה
כְּנָגֵד כָּל הַמִּכּוֹת: (טו) כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת יָדִי
וְגו'. כִּי אֵלֹהֵי רְצִיתִי כְּשֶׁהִיָּתָה יָדִי בְּמִקְנֶךָ שֶׁהִכִּיתִים
בְּדָבָר, שְׁלַחְתִּיָּהּ וְהִכִּיתִי אוֹתְךָ וְאֵת עַמְּךָ עִם
הַבְּהֵמוֹת: וּתִפָּחַד מִן הָאָרֶץ. אֲכָל בַּעֲבוּר זֹאת
הָעֲמֻדָתִיךָ וְגו': תורה טז (יז) עוֹדְךָ מִסְתּוֹלֵל
בְּעַמִּי. כְּתִירוֹמוֹ: כְּבִישַׁת בְּהַ בְּעַמִּי, וְהוּא מִגְזֵרֵת
מִסְלָה, דְּמִתְרַגְּמִינָן אֶרֶח כְּבִישָׁא, וְכַלְע"ז קִלְקִי"ר.
וְכָבֵר פִּרְשָׁתִּי בְּסוֹף "וַיְהִי מִקֵּץ": כָּל תִּיבָה
שֶׁתַּחֲלַת יִסְדָה סָמ"ך וְהִיא בָּאָה לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן
מִתְפַּעֵל, נוֹתֵן הַתִּי"ו שֶׁל שְׁמוֹשׁ בְּאִמְצַע אוֹתוֹת

וּמִתּוֹ כִּי: כ הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מֵעֲבָדֵי
 פְּרָעָה הַנִּים אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־
 הַבָּתִּים כִּי: כא וְאֲשֶׁר לֹא־שֵׁם לְבֹו אֶל־דְּבַר
 יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עֲבָדָיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה: פ
 כב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יָדְךָ עַל־
 הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־
 הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֹשֵׁב הַשָּׂדֶה
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּי: כג וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ
 עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהוָה נָתַן קֹלֹת וּבָרָד וַתִּהְלַךְ־
 אֵשׁ אֶרֶצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: כד וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ
 הַבָּרָד כַּבֵּד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָמֹהוּ בְּכָל־
 אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הִיתָה לְגֹוִי כִי: כה וַיֵּךְ הַבָּרָד
 בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם
 וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֹשֵׁב הַשָּׂדֶה הַכָּה הַבָּרָד
 וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבֵּר: כו רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן
 אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד: כז וַיִּשְׁלַח
 פְּרָעָה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 חֲטֵאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצִּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי
 הָרָשָׁעִים: כח הֶעֱתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מִהֵי־
 קֹלֹת אֱלֹהִים וּבָרָד וַאֲשִׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא
 תִסָּפֹן לַעֲמֹד כִּי: כט וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה בְּצִאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׁ

רש"י

הַכִּנְסָה הוּא: (כ) הַנִּים. הַבְּרִית, לְשׁוֹן "וַיִּנָּס":
 תוֹרָה כא (כב) עַל הַשָּׁמַיִם. לְצַד הַשָּׁמַיִם. וּמִדְרַשׁ
 אַגְדָּה: הַגְּבִיחוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה לְמַעַלָּה
 מִן הַשָּׁמַיִם: תוֹרָה כג (כד) מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד.
 גַּם בְּתוֹךְ גַּם: הָאֵשׁ וְהַבָּרָד מְעַרְבִין, וְהַבָּרָד, מִים
 הוּא, וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵם, עָשׂוּ שְׁלוֹם בִּינְיָהִם
 (שְׁמוֹת רַבָּה): תוֹרָה כה (כח) וְרַב. דִּי לוֹ בְּמָה
 שֶׁהוּרִיד כָּבֵד: (כט) בְּצִאתִי אֶת הָעִיר. מִן הָעִיר,

אֶת־כָּפִי אֶל־יְהוָה הַקְלֹות יַחֲדָלוּ וְהַבְרֹד לֹא
 יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ כִּסִּי׃
 וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעֵתִי כִּי טָרָם תִּירָאוּן מִפְּנֵי
 יְהוָה אֱלֹהִים כִּסִּי׃ לֹא וְהַפְשַׁתָּה וְהַשְׁעֵרָה נִכְתָּה
 כִּי הַשְׁעֵרָה אָכִיב וְהַפְשַׁתָּה גִבְעָל כִּסִּי׃
 לֹב וְהַחֲטָה וְהַכְסֵּמַת לֹא נָכוּ כִּי אֲפִילַת
 הִנֵּה כִּסִּי׃ לֹב וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲה אֶת־הָעוֹר
 וַיִּפְרֹשׁ בָּפִיו אֶל־יְהוָה וַיַּחֲדָלוּ הַקְלֹות וְהַבְרֹד
 וּמָטָר לֹא־נָתַךְ אֶרֶצָה כִּסִּי׃ לֹב וַיֵּרָא פְרַעֲה כִּי־
 חָדַל הַמָּטָר וְהַבְרֹד וְהַקְלָת וַיִּסָּף לַחֲטֹא וַיִּכְבֹּד
 לְבוּ הוּא וְעַבְדָּיו׃ לֹב וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרַעֲה וְלֹא
 שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־

מֹשֶׁה׃ כַּפִּי

כב"א פסוקים, גיבוע"ל סימן יעיא"ל סימן

מֹשֶׁה בְּמַפְקֵי מִן קִרְתָּא אֲפֹרֹשׁ
 יְדֵי בָצְלוּ קָדָם יְיָ קָלִיא יתְמַנְעוּן
 וּבִרְדָּא לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתִדַּע
 אַרִי דִּי אֶרֶעָא׃ ל וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ
 יִדְעֻנָּא אַרִי עַד כַּעַן לֹא אֶתְכַנְעֵתוּן
 מִן קָדָם יְיָ אֱלֹהִים׃ לֹא וְכִתְנָא
 וּסְעָרִי לְקוֹ אַרִי סְעָרְנָא אֲפִיבִין
 וְכִתְנָא גִבְעוּלִין׃ לֹב וְחֲטָא
 וְכִתְנָא לֹא לְקוֹ אַרִי אֲפִילַתָּא
 אֲנוּן׃ לֹב וְנִפְק מֹשֶׁה מִלּוֹת פְּרַעֲה
 ית קִרְתָּא וּפְרֹשׁ יְדוּהִי בָצְלוּ קָדָם
 יְיָ וְאַתְמַנְיַעוּ קָלִיא וּבִרְדָּא וּמָטָרָא
 דְּהוּא נְחִית לֹא מָטָא עַל אֶרֶעָא׃
 לֹב וְחָזָא פְרַעֲה אַרִי אֶתְמַנְע
 מָטָרָא וּבִרְדָּא וְקָלִיא וְאוֹסְף
 לְמַחֲטִי וַיִּקְרָה לְלִבָּהּ הוּא
 וְעַבְדוּהִי׃ לֹב וְאַתְקַף לְבָא
 דְּפְרַעֲה וְלֹא שָׁלַח ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 כְּמָא דִּי מַלִּיל יְיָ בִּידָא דְּמֹשֶׁה׃

פ פ פ

רש"י

אָכִיב. עֲמָדָה בְּאַבְיָה, לְשׁוֹן (שִׁיר הַשִּׁירִים ו) "בְּאַבְי
 הַנַּחֲלִי": (לֹב) כִּי אֲפִילַת הִנֵּה. מֵאַחֲרוֹת, וְעַד
 הָיוּ רַכּוֹת וַיְכּוֹלוֹת לַעֲמֹד בְּפָנֵי קֶשֶׁה. וְאַף עַל פִּי
 שְׁנֵאמַר: "וְאַתָּה כָּל עֹשֶׁב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבְּרֹד", יֵשׁ
 לְפָרֹשׁ פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא בְּעֹשֶׁבִים הָעוֹמְדִים
 בְּקִלְחָם הָרְאוּיִים לְלָקוֹת בְּבֹרֵד. וּמִדְרַשׁ רַבִּי
 תַּנְחוּמָא יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ שְׁנִיחָלְקוּ עַל זֹאת וְדָרְשׁוּ:
 "כִּי אֲפִילַת" - פִּלְאֵי פִלְאוֹת נַעֲשׂוּ לָהֶם שְׁלֹא לְקוֹ:
 (לֹב) לֹא נִתְּךָ. לֹא הִגִּיעַ, וְאַף אוֹתָן שֶׁהָיוּ בְּאוֹרִי,
 לֹא הִגִּיעוּ לְאַרְץ, וְדוּמָה לוֹ: (דְּנִיאל ט) "וְנִתְּךָ עֲלֵינוּ
 הָאֵלֶּה וְהַשְׁבוּעָה" דְּעִזְרָא, וְתִגִּיעַ עֲלֵינוּ. וּמִנַּחֲם בֶּן
 סְרוּק חִבְרוּ בְּחֵלֶק (יַחֲזָקָל כב) "כְּהַתּוֹךְ כֶּסֶף" לְשׁוֹן
 יִצִּיקַת מִתְּכָת, וְרוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרָיו כְּתוּבָמוֹ:
 "וַיִּצֵּק" וְאַתִּידָּה, לְצִקָּתָא לְאַתְכָּא, אֲפִי זֶה: "לֹא נִתְּךָ
 לְאַרְץ", לֹא הִצַּק אֶרֶצָה: תוֹרָה לֹד חֲסִלַת פִּרְשַׁת וְאַרָא

אֲכַל בְּתוֹךְ הָעִיר לֹא הִתְפַּלֵּל, לְפִי שֶׁהִיָּתָה מְלֵאָה
 גְּלוּלִים (שְׁמוֹת רַבָּה): (ל) טָרָם תִּירָאוּן. עַדִּין לֹא
 תִירָאוּן, וְכֵן כָּל טָרָם שֶׁבְּמִקְרָא - עַדִּין לֹא הוּא,
 וְאִינוּ לְשׁוֹן קָדָם. כְּמוֹ: (בְּרַאשִׁית יט) "טָרָם
 יִשְׁכְּבוּ" - עַד לֹא שָׁכִיבוּ, (שם ב) "טָרָם
 יִצְמַח" - עַד לֹא צָמַח, אֲפִי זֶה כֵּן הוּא: יִדְעֵתִי כִּי
 עַדִּין אֵינְכֶם יְרֹאִים, וּמִשְׁתַּהֲיָה הַרוּחָה תַעֲמָדוּ
 בְּקִלְקוּלְכֶם: (לֹא) וְהַפְשַׁתָּה וְהַשְׁעֵרָה נִכְתָּה.
 נִשְׁבְּרָה לְשׁוֹן: "פְּרַעֲה נָכָה", נִכְאִים, וְכֵן לֹא נָכוּ.
 וְלֹא יִתְכַּן לְפָרֹשׁ לְשׁוֹן הַכָּא, שְׁאִין נוֹ"ן בְּמִקְוֹם
 ה"א לְפָרֹשׁ נִכְתָּה כְּמוֹ הַכָּתָה, נָכוּ, כְּמוֹ הַכּוּ, אֲלֵא
 הַנוּ"ן שֶׁרֶשׁ בְּתִיבָהּ, וְהָרִי הוּא מְגֻזֶּרֶת (אִיּוֹב לג)
 "וְשָׁפוּ עֲצָמוֹתָיו": כִּי הַשְׁעֵרָה אָכִיב. כְּבֹר בְּכָרָה
 וְעוֹמְדַת בְּקָשִׁיָּה וְנִשְׁתַּבְּרוּ וְנִפְּלוּ, וְכֵן הַפְשַׁתָּה
 גִּדְּלָה כְּבֹר וְהִקְשָׁה לַעֲמֹד בְּגִבְעוּלִיָּה: הַשְׁעֵרָה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַרְחִים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְ חָפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

קריאה למפטיר

ט וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כַבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: י עֲלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ יא וּבְרֵאשֵׁי חֹדְשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד בְּכָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַת תְּמִימִם: יב וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד: יג וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן לֶפָשׁ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה: יד וְנִסְפִּיהֶם חֲצִי הַהֵין יִהְיֶה לֶפָר וּשְׁלִישַׁת הַהֵין לֶאֱיִל וְרִבִּיעֵת הַהֵין לֶפָשׁ יֵין זֹאת עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: טו וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: טז

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַרְחִים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְ חָפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום ביחזקאל פרק כח

כח כה כה־אמר אֲדֹנִי יְהוָה בְּקִבְצִי | אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ כָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי
הַגּוֹיִם וַיֵּשְׁבוּ עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי לַיַּעֲקֹב: כו וַיֵּשְׁבוּ עָלֶיהָ לְכַטֹּחַ וּבָנוּ בָתִּים וְנִמְעוּ כְרָמִים
וַיֵּשְׁבוּ לְכַטֹּחַ בַּעֲשׂוֹתַי שְׁפָטִים בְּכָל הַשָּׂאֲטִים אֲתֶם מִסְכִּיבוֹתָם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: כז
א בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִשְׁנֵים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כח בְּנ־אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ
עַל־פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם כָּלָה: כט גְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ כה־אמר | אֲדֹנִי יְהוָה הֲנִנִי עָלֶיךָ
פְּרָעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתֵּנִים הַגְּדֹל הַרְבֵּץ בְּתוֹךְ יַאֲרֵיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יַאֲרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי: ד וְנָתַתִּי חַחִים
בְּלַחְיֶיךָ וְהִדְבַקְתִּי דְּגַת־יַאֲרֵיךְ בְּקִשְׁקִשְׁתֶּיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יַאֲרֵיךָ וְאֵת כָּל־דָּגַת יַאֲרֵיךְ בְּקִשְׁקִשְׁתֶּיךָ
תִּדְבֹק: ה וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל־דָּגַת יַאֲרֵיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תִאֶסֶף וְלֹא תִקָּבֵץ
לְחֵית הָאָרֶץ וְלַעֹף הַשָּׁמַיִם נִתְּתִיךָ לֶאֱכָלָה: ו וַיִּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יַעַן הָיוּתֶם מִשְׁעֵנָה
קִנְיָה לְבֵית יִשְׂרָאֵל: ז בַּתְּפֹשֶׁם בָּךְ בַּכָּף תִּרְוֶץ וּבִקְעֵת לֶחֶם כָּל־כֶּתֶף וּבַהֲשָׁעֶם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהַעֲמַדְתָּ
לָהֶם כְּלִמָּתָנִים: ח לָכֵן כַּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הֲנִנִי מִבֵּיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנִּי אָדָם וּבַהֲמָה:
ט וְהִיתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחֶרֶבָה וַיִּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יַעַן אָמַר יֵאָר לִי וְאֲנִי עָשִׂיתִי: י לָכֵן הֲנִנִי
אֵלֶיךָ וְאֶל־יַאֲרֵיךָ וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחֶרֶבוֹת חֶרֶב שְׁמָמָה מִמִּגְדָּל סוּנָה וְעַד־גְּבוּל כּוֹשׁ: יא לֹא
תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בַּהֲמָה לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה: יב וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם
שְׁמָמָה בְּתוֹךְ | אֶרְצוֹת גִּשְׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים מִחֶרֶבוֹת תִּהְיוּן שְׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהַפַּעֲמִיתִי
אֶת־מִצְרַיִם בַּגּוֹיִם וְזָרִיתִים בָּאֶרְצוֹת: יג כִּי כַּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם
מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נִפְצוּ שָׁמָּה: יד וְשִׁבַּתִּי אֶת־שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֲתֶם אֶרֶץ פְּתוּרִים עַל־אֶרֶץ מִכּוֹרֶתָם
וְהָיוּ שָׁם מִמְּלָכָה שְׁפֹלָה: טו מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפֹלָה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהַמַּעֲמָתִים לְבִלְתִּי
רְדוֹת בַּגּוֹיִם: טז וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח מִזִּפְּרִיר עוֹן בַּפְּנוּתָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנִי
יְהוָה: יז וַיְהִי בַּעֲשָׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה בְּרֵאשֹׁן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יח בְּנ־אָדָם
נִבְכֹּדְרָאצַּר מֶלֶךְ־כַּבְּל הַעֲבִיד אֶת־חִילוֹ עֲבָדָה גְּדוֹלָה אֶל־צֹר כָּל־רֹאשׁ מִקְרוֹחַ וְכָל־כֶּתֶף מְרוּטָה וְשֹׁכֵר
לֹא־הָיָה לוֹ וּלְחִילוֹ מִצֹּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד עָלֶיהָ: יט לָכֵן כַּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הֲנִנִי נָתַן
לְנִבְכֹּדְרָאצַּר מֶלֶךְ־כַּבְּל אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנָשָׂא הַמָּנָה וְשָׁלַל שְׁלָלָה וּבָזָז בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחִילוֹ:
כ כַּעֲלָתוֹ אֲשֶׁר־עָבַד כַּה נָתַתִּי לוֹ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נֶאֱם אֲדֹנִי יְהוָה: כא בַּיּוֹם הַהוּא
אֶצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלֵךְ אֶתֶּן פֶּתַח־חוּץ־כָּה בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לציבור ולשמו"ת בישעיהו פרק סו

סו אֵלֶּכָּה אֲמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֶדֶם רַגְלִי אֵינִי בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּלִי וְאֵינִי
מְקוֹם מְנוּחָתִי: בִּוְאֵת־כָּל־אֱלֹהִי יָדִי עָשְׂתָה וַיְהִיו כָּל־אֱלֹהִי נֶאֱסִי־יְהוָה וְאֵל־יְהוָה אֲבִיט
אֶל־עֵנִי וּנְכַהֲרוֹת וַחֲרַד עַל־דִּבְרֵי: ג שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִפֶּה־אִישׁ זֹכֵחַ הַשֹּׁהַ עֵרְף כָּלֵב מַעֲלָה
מִנְחָה דִּם־חֲזִיר מִזֶּבֶר לְבִנָּה מִבְּרֶךְ אֹזֶן גִּם־הֶמָּה בָּחֵרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם
חִפְצָה: ד גִּם־אֲנִי אֲבַחֵר בַּתַּעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּירָתָם אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה דִּבְרָתִי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי בָּחֵרוּ: ה שָׁמְעוּ דִּבְרֵי־יְהוָה הַחֲרָדִים
אֶל־דִּבְרוֹ אֲמָרוּ אַחֲיֵכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְּדִיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם
יִבְשׁוּ: ו קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר קוֹל מַהִיכָל קוֹל יְהוָה מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאֹיְבָיו: ז בְּטָרֵם תַּחֲלִיל יִלְדָּה
בְּטָרֵם יָבֹוא חֶבֶל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר: ח מִי־שָׁמַע בְּזֹאת מִי רָאָה כָּאֱלֹהִי הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם
אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת בִּי־חֲלָה גִם־יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: ט הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד
יֹאמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצָרְתִי אֲמַר אֱלֹהֶיךָ: י שִׁמְחוּ אֶת־ירוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ
כָּל־אֲהֻבֶיהָ שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ: יא לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשּׁוֹר
תִּנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהַתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: יב כִּי־כֹה אֲמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֲלֶיהָ
בְּנֶהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וְיִנְקַתָּם עַל־צֵד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:
יג כֹּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בֵּן אֲנֹכִי אֲנַחְמָכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ: יד וּרְאִיתֶם וְשִׂשׁ לְבָבְכֶם
וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם פִּדְשָׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יִד־יְהוָה אֶת־עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: טו כִּי־הִנֵּה יְהוָה
בָּאֵשׁ יָבֹוא וְכִסּוּפָה מִרְכַּבְתָּיו לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אֲפֹ וְנִגְעַרְתּוּ בְּלִהְיֵי־אֵשׁ: טז כִּי בָאֵשׁ יְהוָה
נִשְׁפָּט וּבִחֲרָבוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה: יז הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־תְּהַנּוּת אַחֵר
אֶחָד בַּתָּוֶךְ אֲכָלִי בָשָׂר תַּחְזִיר וְהַשְׁקֵן וְהַעֲכָבֵר יַחְדוֹ יִסְפוּ נֶאֱסִי־יְהוָה: יח וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם

וּמַחֲשַׁבְתִּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וַבָּאוּ וַרְאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: יט וְשִׁמְתִּי בָהֶם
 אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת תִּבְל וְיוֹן הָאֵיִים
 הַרְחִיקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:
 כ וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיהֶם | מְכַל־הַגּוֹיִם | מִנְחָה | לַיהוָה בְּפוֹסִים וּבָרֶכֶב וּבַצָּבִים וּבַפָּרָדִים
 וּבַפָּרָזוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַיִם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָל־י
 טָהוֹר בֵּית יְהוָה: כא וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַפְּהִנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: כב כִּי כֹאֲשֶׁר הִשְׁמִים
 הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמֵדִים לִפְנֵי נֹאֵם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זִרְעֶכֶם
 וְשִׁמְכֶם: כג וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
 אָמַר יְהוָה: כד וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפָּנִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֲשֶׁם
 לֹא תִכָּבֵּה וְהָיוּ דֹרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:

כג וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנָּאֶמֶן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת
 וְצֶדֶק: נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
 אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
 הַנָּאֶמֶן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
 אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשֶׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ
 יי אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וּלְמַנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכָּל, יי אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת וארא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:37	6:37	8:39	8:39	9:11	9:12	10:03	10:05	16:59	17:05	17:25	17:30	16:44	17:40
חיפה (ח)	6:40	6:39	8:40	8:40	9:12	9:12	10:04	10:05	16:55	17:01	17:21	17:27	16:30	17:37
ירושלים (ח)	6:35	6:34	8:38	8:38	9:09	9:09	10:01	10:03	16:58	17:04	17:24	17:29	16:23	17:37
תל אביב (ח)	6:40	6:39	8:40	8:40	9:12	9:13	10:04	10:06	16:57	17:02	17:23	17:28	16:41	17:39
אוסטריה וינה (ח)	7:39	7:35	9:17	9:16	9:48	9:48	10:33	10:33	16:25	16:33	16:59	17:06	16:14	17:21
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:06	6:12	9:13	9:17	9:44	9:49	10:59	11:02	20:49	20:47	21:18	21:16	20:29	21:29
אוקראינה אודסה (ח)	7:36	7:33	9:16	9:16	9:48	9:48	10:34	10:34	16:33	16:40	17:05	17:12	16:21	17:16
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	7:26	7:23	9:03	9:02	9:35	9:34	10:19	10:19	16:09	16:17	16:42	16:50	15:57	16:54
אוק. ז'יטומיר (ח)	8:00	7:56	9:32	9:31	10:04	10:03	10:47	10:47	16:26	16:34	17:01	17:09	16:15	17:13
אוקראינה קייב (ח)	7:52	7:48	9:25	9:24	9:57	9:56	10:40	10:40	16:19	16:27	16:54	17:02	16:08	17:06
אוקראינה דונייצק (ח)	7:13	7:09	8:51	8:50	9:22	9:22	10:07	10:07	16:00	16:08	16:33	16:41	15:48	16:45
איטליה מילאנו (ח)	7:58	7:56	9:41	9:40	10:13	10:12	10:59	10:59	17:03	17:11	17:35	17:42	16:51	17:56
אקוואדור קיטו (ח)	6:09	6:12	8:44	8:46	9:13	9:16	10:16	10:18	18:34	18:36	18:56	18:58	18:17	19:02
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:49	5:55	8:51	8:54	9:23	9:27	10:36	10:39	20:12	20:11	20:40	20:38	19:53	20:52
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:18	6:25	9:33	9:37	10:03	10:08	11:20	11:23	21:26	21:24	21:57	21:54	21:06	21:58
ארה"ב בולטימור (ח)	7:23	7:22	9:14	9:15	9:47	9:47	10:36	10:37	17:05	17:11	17:33	17:39	16:52	17:43
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	7:15	7:13	9:06	9:06	9:38	9:38	10:26	10:27	16:52	16:58	17:21	17:27	16:39	17:39
ארה"ב ג'רסי (ח)	7:17	7:15	9:06	9:06	9:38	9:38	10:27	10:28	16:51	16:58	17:20	17:26	16:38	17:39
ארה"ב דטרויט (ח)	7:56	7:54	9:45	9:45	10:16	10:16	11:04	11:05	17:24	17:30	17:53	18:00	17:11	18:12
ארה"ב הווסטן (ח)	7:15	7:14	9:18	9:19	9:50	9:51	10:43	10:44	17:43	17:48	18:09	18:13	17:29	18:23
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:55	6:54	8:54	8:55	9:26	9:26	10:17	10:19	17:06	17:12	17:33	17:38	16:53	17:48
ארה"ב מיאמי (ח)	7:07	7:07	9:13	9:14	9:45	9:47	10:40	10:41	17:50	17:55	18:15	18:19	17:36	18:29
ארה"ב ניו הייבן (ח)	7:15	7:13	9:02	9:02	9:35	9:35	10:23	10:24	16:44	16:51	17:13	17:20	16:31	17:33
ארה"ב שיקאגו (ח)	7:12	7:10	9:02	9:02	9:33	9:33	10:22	10:22	16:44	16:51	17:14	17:20	16:32	17:31
בוליביה לא פאס (ח)	5:59	6:03	8:49	8:52	9:17	9:20	10:25	10:28	19:21	19:22	19:45	19:45	19:04	19:49
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:41	8:37	10:11	10:10	10:43	10:42	11:26	11:26	16:59	17:08	17:35	17:43	16:48	18:01
בלגיה בריסל (ח)	8:38	8:34	10:10	10:10	10:42	10:41	11:25	11:25	17:02	17:11	17:37	17:46	16:51	18:02
בלרוס ליובאוויטש (ח)	8:11	8:06	9:34	9:32	10:05	10:04	10:45	10:44	15:56	16:06	16:35	16:45	15:46	16:49
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:24	5:29	8:16	8:19	8:47	8:50	9:56	9:59	19:03	19:03	19:28	19:28	18:45	19:35
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:12	5:16	8:03	8:06	8:34	8:37	9:43	9:46	18:49	18:49	19:13	19:13	18:31	19:20
בריטניה לונדון (ח)	7:59	7:54	9:30	9:29	10:01	10:00	10:43	10:44	16:17	16:26	16:53	17:02	16:07	17:18
בריטניה מנצ'סטר (ח)	8:17	8:12	9:43	9:42	10:15	10:13	10:55	10:55	16:16	16:26	16:54	17:03	16:06	17:21
גרמניה ברלין (ח)	8:10	8:06	9:38	9:37	10:10	10:09	10:51	10:51	16:18	16:27	16:55	17:03	16:07	17:07
גרמניה פרנקפורט (ח)	8:17	8:13	9:52	9:51	10:23	10:22	11:06	11:06	16:49	16:57	17:24	17:32	16:38	17:36
הודו בומביי (ח)	7:12	7:13	9:24	9:26	9:57	9:58	10:53	10:55	18:20	18:24	18:44	18:47	18:06	18:51
הודו פונה (ח)	7:05	7:06	9:20	9:21	9:52	9:53	10:48	10:50	18:19	18:22	18:42	18:46	18:04	18:50
הונגריה בודפשט (ח)	7:26	7:23	9:05	9:04	9:37	9:36	10:22	10:22	16:16	16:24	16:49	16:56	16:05	17:00
טורקיה איסטנבול (ח)	7:26	7:24	9:14	9:15	9:47	9:47	10:35	10:36	16:58	17:04	17:27	17:33	16:45	17:37
יוון אתונה (ח)	7:38	7:36	9:31	9:31	10:03	10:04	10:53	10:54	17:27	17:33	17:55	18:01	17:14	18:05
מולדובה קישינב (ח)	7:46	7:43	9:25	9:24	9:57	9:57	10:42	10:43	16:38	16:46	17:10	17:18	16:26	17:22

לוח זמנים לשבוע פרשת וארא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	7:05	7:06	9:23	9:24	9:53	9:54	10:50	10:51	18:24	18:28	18:47	18:51	18:09	18:55
ניו זילנד קריסטצ'רץ' (ח)	5:00	5:07	8:14	8:18	8:46	8:51	10:03	10:07	20:14	20:11	20:46	20:43	19:54	20:47
נפאל קטמנדו (ח)	6:50	6:49	8:58	8:59	9:28	9:29	10:23	10:24	17:33	17:37	17:57	18:02	17:19	18:06
סינגפור סינגפור (ח)	7:08	7:10	9:35	9:38	10:08	10:10	11:09	11:11	19:16	19:18	19:38	19:41	19:00	19:45
פולין ורשא (ח)	7:37	7:33	9:07	9:06	9:38	9:37	10:20	10:20	15:50	15:59	16:26	16:35	15:39	16:39
פרו לימה (ח)	5:50	5:53	8:28	8:31	9:01	9:04	10:06	10:08	18:41	18:43	19:04	19:05	18:24	19:09
צרפת ליון (ח)	8:16	8:13	9:59	9:58	10:30	10:30	11:16	11:17	17:20	17:28	17:52	17:59	17:09	18:13
צרפת פריז (ח)	8:38	8:34	10:14	10:14	10:46	10:45	11:30	11:30	17:19	17:27	17:53	18:00	17:08	18:15
קולומביה בוגוטה (ח)	5:59	6:01	8:30	8:32	8:59	9:02	10:01	10:03	18:09	18:11	18:31	18:33	17:53	18:37
קנדה טורונטו (ח)	7:46	7:43	9:32	9:32	10:03	10:03	10:51	10:51	17:05	17:12	17:35	17:42	16:52	17:54
קנדה מונטריאול (ח)	7:29	7:26	9:12	9:11	9:43	9:43	10:30	10:30	16:35	16:42	17:06	17:13	16:23	17:27
קפריסין לרנקה (ח)	6:53	6:51	8:48	8:48	9:21	9:21	10:11	10:13	16:53	16:59	17:20	17:25	16:40	17:29
רוסיה מוסקבה (ח)	8:48	8:42	10:10	10:08	10:40	10:39	11:19	11:19	16:26	16:36	17:07	17:16	16:17	17:34
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	8:03	8:00	9:42	9:41	10:14	10:14	10:59	10:59	16:54	17:02	17:27	17:34	16:42	17:38
שווייץ ציריך (ח)	8:06	8:03	9:47	9:46	10:18	10:17	11:03	11:03	17:01	17:09	17:33	17:41	16:49	17:54
תאילנד בנגקוק (ח)	6:42	6:43	8:59	9:01	9:31	9:33	10:29	10:31	18:09	18:12	18:32	18:35	17:54	18:39

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il